

శ్రీ-య శ్రీ నామగళనః,

స్వరోచిషమనుచరిత్రము

ಶಿ ಕ್ಷಣ ಉ ಲ ಘ

సీఘ్రః టు పులంబోర్చి వ్రాయబడిన ప్రతిపదబీకతోఁగూడ

సరస్వతీ విలాసము ప్రాశస్త్య రశాలయము

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె

౧౮౬౩ సం॥ సెప్టెంబర్ ౧౫ తేది.



శ్రీ హయగ్రీవాయనమః,



మానుచరిత్రము - సతీకము - ప్రథమాశ్వాసము.



శా. శ్రీవత్సోజకుతంగనాభమేన మైజేహ్నందవీశ్వంభరా । దేవిందత్క మలాసమీపమునఁబిత్తిన్నీ
నాఁడోయనం । గావందారునందనాదీజభక్త శ్రేణికిందోచురా । జీవాత్మకుండుగృతార్థుఁడేయుశుభధృ
ష్టింగృష్టరాయాధిపుఁ ।

టీక || శ్రీవత్సోజకుతంగనాభము-శ్రీ-లక్ష్మీ దేవియొక్క- వ
త్సోజ- స్తనసంబంధ మైన-కుతంగనాభము-కస్తూరి-నిద్రపై
వత్సస్థలముమీఁద-జేన్నొందఁ- ఒప్పుకుండఁగా- విశ్వం
భతాదేవి-భూదేవి-తత్క-మలాసమీపమునఁ- తత్-
ఆ-కమలా-లక్ష్మీ దేవియొక్క- సమీపమునఁ- సరసను-
ప్రీతిఁ- పేను చేత నిల్చినాఁడో-ఉంఁచినాఁడో- అనంగఁ-
అనునట్లుగా-వందారు-స్తోత్రము సేయుచున్న - సనందనా
ది-సనందనుఁడు మొదలుగాగల-జభక్త శ్రేణికి- స్వకీయ

భక్త సమాహమునకు-తోచు-కనుఁడుచున్న - రాజీవా
త్మకుండు-తామర రేకులవంటికన్నులుగలవిష్ణుదేవుఁడు- శుభ
దృష్టి-మంగళకరమైన-తీర్థముచేత-కృష్ణరాయాధి
పుఁ-ఈకృతినాయకుఁడైనకృష్ణదేవరాయ ప్రభువును-కృ
తార్థ-ధన్యునిగా-చేయుఁ- ఒనర్చును-అనఁగావిష్ణువత్స
స ౨లమందులక్ష్మీ స్తనకస్తూరియంటినల్లని దేహకాంతిగ
లభగా దేవినిలక్ష్మీ దేవీసతననునిల్చి నాఁడఁడేమియ నునట్లు
గాసనందనాదులకుఁడోచఁబడెననితాత్పర్యము, ౧||

ఉ || ఉల్లమునందునక్క-టీకమూనటమీఁదులమందుఁగంటిమం । చల్లనమేలమాడునచలాత్మ జమాటకులేఁ
తనవృన్దాధిల్లంగిరిజీవబాసుపతదివృశ రాధ్యునిఁజేయుకాంబరీభిల్లుఁడుగృష్టతాయలకభీష్టశుభప్రతిపా
దిగావుతఁ ||

టీక || ఉల్లమునందుఁ- డెందమునందు-అక్క-టీకము-కనికర
ము- ఊనుట-వహించుట- మీశులమందుఁ- మీజాతియందు
కంటికుంచుఁ- చూచితిమని- అనఁగామాయాకిరాతరూప
ముచేతనర్జునుఁడోయధముఁజేయు సమయమున సామర్థ్య
ముగలిగియున్నవానియందుఁగరుణించితా నేలఁ బడెను
గాన నేత-మాత్రమునగనికరము లేనిమీకిరాతమలమందుఁ
గనికరమువహించుటనుజూచితిమని- అల్లనఁ- నేర్చుగా-మే

లమాడుపరిహాసముఁజేసెను- అచలాత్మ జమాటకుఁ-సా
ర్వతీదేవివనమునకు-లేతనవృన్ద-దిటునగువు-సంధిల్లఁ-కూ
డుకొనఁగా-కీరీటిఁ- అర్జునుని-పాశుపతదివృశ రాధ్యునిఁజే
యు-పాశుపతమనుదివ్యా ప్రముగలశాసనిగాఁజేయునట్టి
కాంబరీభిల్లుఁడు-మాయాకిరాతుఁడైనసాంబమూరి-కృష్ణ
రాయలకుఁ-కృష్ణదేవరాయ లకు-అభీష్టశుభప్రతిపాదికో
రినమంగళములనుబొందించువాఁడు-కావుతఁ-అగుఁకాఁ.

ఉ || శాలుగుమోములన్ని గనునాదములువృత్తిలం బ్రకండవా । తూలహతిఁజనించురొనతోటిగుహావలి
నొప్పుమేరువుం । బోలిపయోజపీఠిమునిముఖ్యులు గొల్పఁగవాణిఁగూడిపే । రోలగమున్నథాతవిభవోజ్జ్వ
లుఁజేయుతగృష్టరాయనిఁ,

టీక || శాలుగుమోములఁ- శతార్థభములయందు - నిగమ
వేదములయొక్క- నాదములుధ్వనులు- ఉచ్చతిలఁ- పుట్టు
కుండఁగా-ప్రచండపాతూలహతిఁ- ప్రచండమిక్కిలివడి
గలిగిన-వాతూల-వాయువులయొక్క-హతిఁ-తాకుడుచే
త-జనించు-పుట్టుచున్న - రొదతోటి-ఘోషముతోఁగూడిన

గుహావలినొప్పు- కొండగవులచేతఁ బ్రకాశించుచుండెను
మేరువుంబోలి - స్వత్వవర్జితముతోనమముయి- పయోజపీ
ఠిఁ-పద్మపీఠమందు- మునిముఖ్యులు గొల్పఁగవాణిఁగూడిపే
మ్ములు సేవించుచుండఁగా-వాణిగూడి-సరస్వతీదేవితోఁగూ
డుకొని- పేరోలగమున్న - పెద్దకొలుపుదీరియున్న - థాత

బ్రహ్మదేవుడు - కృష్ణరాయణ కృష్ణదేవరాయనిభివో
జ్ఞులు - విశ్వరూపుచేతఁబ్రకాశించు వానిగా - చేయు
తఁ - బసర్పపుగాక - అనఁగా బ్రహ్మదేవుఁడు నాలుగుము

తఁ || అంకముఁజేరితైలతనయాస్తనదుగ్ధములానువేళబాల్కాంకవిచేష్టదొండముననవ్వలిచన్దఃఖింపఁబో
యియా | వంకఁగుచంబుగానకహిసల్లభహారముఁగాంచివేషుణా | ఛాతుభశంకనంబెడుగజాన్యనిఁగొ
ల్తునభిష్టసిద్ధికి ||

టీక || అంకముఁజేరితొడమిఁగఁజేరుకొని - తైలతనయాస్త
నదుగ్ధములు - తైలతనయా | పార్వతీదేవియొక్క | స్తనదు
గ్ధములు | చనుబాలు | ఆనువేళ - త్రాగుతమయమందు - బా
ల్కాంకవిచేష్ట | చిన్నతన మునకుగురు తైలతేష్టలచేత
తొండమునఁ - తొండముతోడ - అవ్వలి - అవతలివైపుననుం
డెడు - చన్దఃఖింపఁబోయి - చన్దఃగ్రహించఁబోయి - ఆవం
కఁ - ఆవైపున - కుచంబుస్తనమును - కానక - కనుపరుచుకోలే
క - అహిసల్లభహారముఁగాంచి - అహిసల్లభ | సర్పరాజము
యమైనహారముఁగాంచి | చందఃజూచి | వేష్టరగావృణా
తాంకురశంకఁ - తామరతూడనుభ్రాంతిచేత - అంబెడు -

ఖములయందు వేదములు మోయుచుండ నెటులుండె - ననఁ
గా వాయుపుయొక్క - తాకుడుచేత భోరున మోగు ముం
డగు హలుగల మేగుపద్మగమువలెనుండెనా తాబ్బగ్యము.

స్పృశించునట్టి గజాన్యనిఁ - శీఘ్రఁగుముఖముగలగజాని
పతిని - అభిష్టసిద్ధికి - కోరిక సఫలమయ్యెడుఁ మిత్రముగా కొ
ల్తు - సేవించుచున్నాను - అనఁగా పశ్చిమేశ్వరుఁడు పార్వ
తీదేవియొద్దఁ జన్దగుడుచుచుండి బాల్కముచేతదొండ
ముతోటియవతలివన్ను పుణకఁబోయి పార్వతికి సగముదే
హము చివరూపముగనుక యాతైపునఁజన్నుగను పడక సర్ప
హారముగనుపడఁగానది తామరతూడనుకొని గజము ఖుండు
గనుక నేనుఁగకుఁడావరతూడ్కుత్రేంచుటస్వభావమైనం
చుననా సర్పమును నీడ్చి పట్టుననితాత్పర్యము.

సీ || చేర్చుక్క - గానిడ్డదిగ్ని జాబిల్లిచేసిందూరతిలకంబుచెన్నుగిల్లినవతంసకుమంబునందున్నయెలదేఁటి
రుతికించిదొదిత్రుతులనీవఃఘనమై నరాగాపుచమతోయిరాయిడిఁజుగుచీఫలంబునుంచుడుకుండెదఁగ
రుణాంగుళిచ్చాయదంతపుసరకట్టులింగిలికపువంతంగులీన || ౫ || తే || నుపనిషత్తులుబోయియెలొలగిం
పఁజుబుండరికానిసమునఁగూర్చుండిమదికి | కందువేడ్కుకవీణవాయింబుచెలువఁజులవరాణిమదాత్మలోవే
లయఁగాత ||

టీక || చేర్చుక్క - గానిడ్డ - లలాటికరీతిగానలంకరించుకొన్న - చి
న్నిజాబిల్లిచేత - బాలచంద్రునిచేత - సిందూరతిలకంబు - సిం
దూరమనునంజకద్రవ్యపుచుక్క - బొట్టు - చెన్నుగిల్ల - క్రిపిం
చుచుండఁగా - అవతంసకుమంబునందున్న - అవతంస -
చెవివిలాపార్థముగాధరించిన - కుమమంబునందున్న - పు
ష్పమందున్న - ఎలదేఁటికొదమతుమ్మద - రుతికి - నాద
మునకు - ఇంచితఁకొంచెముగా - అంచిత - ఒప్పుచుండెడు - శ్రు
తులక - నుతులను - ఈనకాకల్పించుచుండఁగా - ఘనమై - న
అధికములు - రాగాపు - ఒరియిగల | చనుదోయి | కుచద్వ
యముయొక్క - తాయిడి | రాపాటుచేత - తుంబీఫలంబు -
వీణకవర్సినతగుబకాయ | సారకాయయనుట - తుండుడుకుం
డెంకఁ | తొట్టుపకుచుండఁగా - తరుణాంగుళిచ్చాయఁ - త
రుణాంగుళి | కోమలములయినయెట్టినిద్రేళ్లయొక్క - ఛా

యఁ | కాంతిచేత - దంతపుసరకట్టులు | దంతపుమెట్లు - ఇంగిలీ
కపుహింబుళియనురంజకద్రవ్యముయొక్క - చింతరంగులు
చోద్యమై నయెట్టివస్త్రాలు - ఈనకాకనుచుండఁగా | ఉప
పత్తులు | గమాంతములు | బోయి - చేరికత్తియై - ఒలగిం
పఁ | పరివేష్టించఁగా - పుండరీకాసమునక - తెల్లదామరగ
ద్దియమీఁదగూర్చుండి - ఉపవిష్టయై - వదికి | వనస్సునకు
నించువేళకక | నిండింపుచున్నయొగ్గాసముచేత - వీణకావ
ల్లకిని | వాయింబుచెలువ | వాయింబుచుడుసౌందర్యవతియై
సరలువరాణి - బహ్మకుభార్యయైన సరస్వతి - మదాత్మ
లోకావత్ | నాయొక్క - ఆత్మలోకావనస్సునందు | వెల
యఁగాత | నిలిచియుండునుగాక - లలాటికఁ యనఁగా
బావబొట్టు ||

క || కొలుతుఁగుడురువిద్యా | నిలయంగరుణాకటాక్షునిదజ్యోత్సాహ | కలితాలైతనదురీత | వచ్చల
గాధభావంతనమితితగోపయతిఁ ,

ఐక || మధురకానాయొక్క - గురువున విద్యానిలయకావి | ద్యువేదకాస్త్రాదివిద్యలకు | నిలయఁ - నివాసభూతుఁడునా

కరుణా...సమితి. కరుణాకటాక్ష - నయాసహిత
 మైత్రేయగతిమానస- నిబిడ సాంప్రదైక-జ్యోతిర్నామై - వే
 న్నైలచేతదళిత! భేదింజలడిన- ఆశ్రయజన - ఆశ్రయలయ
 కర్మ-మరిత-సాపమను | భలమిరుగలిగిన-గాధాదృఢ-నయిన

ధ్యాంత! దీక్షితులయొక్క-సమితి! గుంపులీగినవాడు
 మనైన! కరుణాకటాక్ష-సామితి! గుంపులీగినవాడు
 తీర్థరునికోలుతు! సేవించును,
 ❀❀❀❀❀❀

మ || వనజాక్షోపమువాసులూ శతనయ్యుండే పామునకభట్టబాణునిభానుర్వచభూతిభారవిమబంధుని
 ల్లాలుగాళిదా! హరిమాఘునివభద్రుమల్ల. జకవింజోరున్నరానిన్నయూ! హరిసామిల్లినదండెల్ల సుతుల
 జేరొక్కండకవచశ్శుద్ధికి ||

టీక|| వనజాక్షోపము. విష్ణుమూర్తితో సమానుండైన-వా
 మలూ శతనయ్యు. పుట్టకంగుమారుండైనవాల్లికిని ద్వై
 పాయను. వేదవ్యాసు. భట్టబాణుని. భట్టబాణుండను
 కనిసి భాను. భానుండనుకనిసి భవభూతి. భవభూతిని.
 భార. భారవిని. శుబంధు. శుబంధువనకని. విష్ణుబు.
 బిల్వ. బిల్వవిని. కాలిదాసు. కాలిదాసుని. మాఘు. మా
 ఘుకనిసి. శివభద్రు. శివభద్రుండనుకనిసి. మల్ల. మల్లకని. మ

ల్ల. బుండనుకనిసి. దోరు. దోరుకని. మురారి. మురారిని
 మయూగు. మయూగుని. సామిల్లిన. సామిల్లిన-వండి
 దండియనుకనిసి. వచశ్శుద్ధికి. వాక్శుద్ధికి అను. ప్రస్తుతు
 లక. స్తోత్రపూర్వకముగా. పేర్కొండక. స్మరించును
 న్నాను - ఈ చెప్పబడిన వారందఱుగీర్వాణకవులనివిచా
 రించవలెను.

అ || గీ|| వ్యాసరచితభారతమ్నాయమాంధ్రభాషగనోనర్పితమితిబోధయంత్యన | సన్నపార్యుండకర్త-న
 నుగృహక్రతుశంభు | దాసు నెట్టసుకవించలతుభక్తి

టీక || వ్యాసరచితభారతమ్నాయము-వ్యాసరచిత! వ్యా
 సునిచేతగల్పించబడిన! భారతమ్నాయము- భారతవేద
 మును-ఆంధ్ర భాషగనోనర్పితమితిబోధయంత్యన- జ
 గతి. బోధయంత్యన- పాదమంగని-ప్రభావనిబంధన- సన్న
 పార్యు. సన్నయభట్టును- కృతక్రతు. చేయబడినయజ్ఞ

ముగల-ఆనందాసోమయాజియైన-తిక్కన. తిక్కనను-
 శంభుదాసు నెట్టసుకవి - శంభుదాసుండనునామాంతర
 ముగల-ఎట్టసుకవి- ఎట్టపడయనుకవి శేషుని-భక్తి-
 భక్తితోడ-తలచుక-స్మరించును ||

మ || బరువై తోచుకుటుంబరతుణకుండ బ్రాహ్మలిదింపనిరం | తరతాలిదశసంపుట ప్రకరకంతారం
 బునందగ్రపుం | దేరవాటుల్ దెగికోట్టితజ్జపరిషద్విజ్ఞాతచార్యక్రియా | పిరసుండైకొటతంబకుంకువిష్ట
 ధీ భృన్యమితితి ||

టీక || బరువై తోచు- భారతై కనుపడుచున్న-కుటుంబరతు
 ణకుండ-దాతాభాతాదులసంక్షారముగా-బ్రాహ్మ
 లిబద్ధుని-దింక-విచారముచేత-నిరం... సందక-సంతర
 సర్వకాలమును-తాలిదశసంపుట - తటికాకులపు సక
 మలయొక్క- ప్రకర-సమూహము! కాంతారంబునందు
 అడవిలోనుండు-అర్ధపుండరవాటులు-చరకవిత్వపద్యార్థ

ముల నెడువర్ణములయొక్క-దారులు-తెగికోట్టితాహసము
 చేసికోట్టివోచుకొని- తజ్జ-... నందైతజ్జపరిషద్విజ్ఞాతవిష్ట
 తృభలచేతదేలియబడిన-చార్యక్రియా- దొంగతనముచే
 త-పిరసుండై-నిందితండై-పృథ్వీభృన్యమితితితి- రాజ
 సన్నిధానమునుపర్వతసమీపభూమియందు-కుకట-కుత్తిత
 కవి-కొటతంబకు-హీనభావమునకొట్టునందుండునుం.

క || అనియట్టదేవతావం | దనసుకవిస్తతులుగుగ వితతికృతియైదే | సినవీనకావ్యరచనకు | ననుకూలకథ
 లదలంచునా సనుయమున ||

టీక || అని-ఈ ప్రకారముగాను-ఇట్టదేవతావందన-ఇట్టదేవ
 తలనుగర్చినమసాగరములును-సుకవిస్తతులు- ఉత్తమక
 వులయొక్క స్తోత్రములును-సుకవితతి యుక్తవిసమూహ
 ములయొక్క-నికృతియ. నిరాకారణము-చేసి-బసర్పి

సవీనకావ్యరచనకు-సవీన-మాతనమయిన-కావ్య-ప్రబంధ
 మయొక్క-రచనకు. నిరాకారమునకో-అనకూలకథలు-
 తగినకథలను-తలంచు-ఉహించుచునుండు - ఆసమయము
 నక-ఆకాలమందు ||

సీ || ఉరయాదలేంద్రంబుమొల నెన్నెనిమనా * రతకుండ్రచాండలరాజమయ్యె | నానాదపతికంధర

సింధురాధ్యక్షులు*లరిగాఁపురేవ్యాఖరతరాసికాపంచగౌడధా త్రిపదంబెవ్వని*కసిగాలుగానేగునట్టి
 బయలుసకలయాచక జనాశాపురీకేవ్యాపి*కునజాదండంబుకల్పశాఖ | ౧౨ | తే || ప్రబలరాజా
 ధిరాజవీరప్రతాపజ్ఞతాజపరమేశవిరుదవిభ్రాజియెవ్వఁడట్టి శీకృష్ణదేవరాయగ్రగణ్యుఁగొక్కనాడు
 కుతూహలంబుప్పల్లి ||

౧౩

టీక || ఉదయాచలేంద్రంబు- ఉదగిరిమర్గము-మొలకల
 ముందుగా-ఎవ్వని-ఏరాజుయొక్క-కుమారతకు-కుమార
 ర్తప్రాయమనుకుమారతకు - ననఁగావల్లుభావమునకు-
 క్రొంచాచల రాజము క్రొంచమను పర్వత శ్రేష్ఠము - అ
 యొక్క- ఆయెనో నావాడపతి-నావాడయనుదేశముయొ
 క్క-రాజును - శకధర-శకధరుడనురాజును- సింధురా
 ధ్యక్షులుగజపతియనురాజును-ఎవ్వని-ఏరాజుయొక్క
 ఖరతరాసికా మిక్కిలితీక్షణమైనశత్రువునకు - అరిగాఁపు
 లుపన్నునిచ్చుకాపులైరి- ఆపంచగౌడధాత్రిపదంబు-
 పంచగౌడులనఁగాగ్రన్నాజాలుసారస్వతులు మొదలయి
 నహిందుస్తానులుగనుక యంతపర్యంతమయిన భూమి - ఎ
 వ్యాని-ఏరాజుకు-అసిబారుగా | సవారిమార్గముగా-
 ఏగునట్టి - పోవునట్టి - బయలుమై దానమాయెనొసకల
 సమస్తమయినాయాచకజన-యాచకులయొక్క-ఆశాపూ
 ర్తికాకోరికలునించుటకు-ఎవ్వని-ఏరాజుయొక్క-గున
 శ్రేష్ఠమయినభూదండంబుబాహుదండంబుకల్పశాఖకో

రినపదార్థములనన్నిటినిచ్చుకల్పవృక్షమువంటిదాయెనో-ప్ర
 బల...విభ్రాజి/ప్రబలసామర్థ్యముగలిగిన రాజాధిరాజ
 రాజాధిరాజయనువీరప్రతాపవీరప్రతాపయనురాజపర
 మేశరాజపరమేశయనువిరుదవిరుదావళులచేతవిభ్రా
 జిప్రకాశించుచున్నజాంతుపవ్వఁడుఎరాజో-అట్టిశీకృష్ణదే
 వరాయగ్రగణ్యుఁడు- అట్టిపంచగలకృష్ణదేవతాయశ్రే
 ష్ఠుఁడు- ఒక్కనాడ- ఒకదినమందు-కుతూహలంబు- సం
 తోషము-ఉప్పతిల్ల-పుట్టుచుండఁగాఅనఁగాగుమారసాస్వ
 మిక్రొంచపర్వతమును సాధించినట్లుగాను దయగిరిమర్గము
 నుశీకృష్ణదేవరాయఁడు సాధించినాడనియునావాడపతి
 మొదలయిన రాజుల చేతబన్నుపుచ్చుకొన్నాడనియు
 హిందుస్తానుపర్యంతమయినరాజ్యమునువిలాసమాత్ర
 ముగా నభినాడనియు | కల్పవృక్షమువలెనేకోరినవారికిఁ
 గోరినట్లుగాసకలవస్తువులనిచ్చినాడనియు | ఘనమయిన
 విమలావళులచేతప్రకాశించినాడనితాత్పర్యము, ౧౩ ||

సీ || ఇందీవరంబులనీనుగ్రాల్పన్నల * శరదించుముఖులుచామరములిడఁగఁబరిసఁజునుకణాదబాదరాయః
 సూత్ర*ఫక్కి-విద్వాంసులుపన్యసింపఁబార్వభూమినభీరుభటకదంబకరాళ*హేతివచ్చటాచ్చాయలిరు
 లుకొనఁగఁసామంతమండస్సాదామమాణిక్యాంశ*మండలంబొలసియారెండగాయ | ౧౪ | తే || మూరురా
 యరగండపెంఠారమణిను * తీచిరింధోలిగలయనావృతములగుచు | నకపాలినటద్దు కూలాంచలములు*
 చిత్రమాంజివృద్ధిభ్రమశ్రీవహిఃపు ||

౧౪ ||

టీక || ఇందీవరంబులక-నల్లకలువలను-ఈను-కనుచున్న-క్రా
 ల్పన్నల-తళుకునేత్రములుగల-శరదించుముఖులు-శకదించు-
 శరత్కాలచంద్రునివంటి-ముఖులు-మోములుగల(స్త్రీ)లు-
 చామరములు-చారీలు- ఇడఁగఁగవేయుచుండఁగాఁబరిస...
 ఫక్కిక * పరిససూన | పాణినియొక్కయు|కణాదగౌత
 మునియొక్కయు| బాదరాయణ | వ్యాసులయొక్కయు-
 సూత్ర|వ్యాకరణతర్క-మీమాంసలయొక్క- సూత్రము
 లయందలిఫక్కిక-ప్రకరణములనువిద్వాంసులు పండితు
 లుఉపన్యసింపఁ - ప్రసంగించుచుండఁగా|పాశ్వభూ
 మిక-రెండువైపులను - అభీరు...కొనఁగఁక*అభీరు- భయ
 పడని-భట-బంటులయొక్క - కదంబసముదాముయొక్క | క

రాళ-భయంకరమైనపాతివృత్తాకత్తులగుంపుయొక్క
 ఘాయలు-కాంతలు - ఇగులకొనఁగఁగవీరక్షుగముము
 డఁగా-సామంత...లంబు-సామంత-తనదేశముచుట్టునుండ
 రాజులయొక్క-మండన-ఆభరణములయందలిఉద్దాను-
 ఉత్కృష్టమైనమాణిక్యశోభితములయొక్క | అంశ
 మండలంబు | కిరణసముదామ-ఓలసి-వ్యాపించి- ఈరెం
 డగాయక-లేఁదెండగాజుచుండఁగా || మూరుర్ధ్వ
 రగండపెంఠార - అశ్వపతిగజతినరపతియనుముగగు
 జాలకు మగడను విరుదుగల కాలియందె యొక్క - మాణి
 మరీచి- మాణి- పద్మకాగరత్నములయొక్క | మరీచికా-కు
 లయొక్క-రింధోలిక-గుంపుచేత-కలయక- అంతటఅప్పు

తములగుచుకావలసివచ్చినవే. అంక పాల్గీ...ములు...లం
క పాల్గీ. తొడలయందునటతీ. వలించుచున్న - చుకూలం
చలములు. వెలిపట్టువస్త్రము యొక్కయంచులు - చిత్ర
మాంజిష్టవిభ్రమశీవహింపకాచిత్ర - ఆశ్చర్య కరమైన.

మాంజిష్ట | ఎరువేళకముగలవేద్యవట్టువస్త్రపు - విభ్రమ-
ప్రాంతి యొక్క | శ్రీవహింపకా - సంపదనుబూను చుండగా
ముందరి పద్యమందు గలియ.

౧౫

క || భువనవిజయయాభ్యుసంస | ద్భవనస్థితహింపాపీఠి బ్రాహ్మణుగోష్ఠిః | ౧౧ వీతావధునిస దేందముగనవులం
గొలుపుండి సదయతన్ననుబలెక్కా.

౧౬

టీక || భువన...పీఠికాభువనవిజయయాభ్యు | భువనవిజయము
నుపేరుగల సందర్భవనస భామందిరమందుస్థిత | ఉన్న -
సింహాపీఠికా | సింహాసనమందు - ప్రాజ్ఞులగోష్ఠికా - పండితు
లయొక్క ప్రసంగమువలన | కవితావధునిస | కవిశ్వము

యొక్క మాధుర్యము - దేందముకా హృదయమును. తవు
లకా - అంటియండగా - గొలుపుండి | కొలువుదీర్చి కూర్చుండి
సదయతకా | కృపతోచూడినభావము చేత - ననుబలెక్కా
నన్నుగూర్చియొక వాక్యము చెప్పెను.

౧౭

తే || సప్తసంతానములలో - బ్రతస్థిగాంచి | భిలముగాకుండునదిధాత్రింగృతియ కానగృతిరచింపుముమా
కుశిరిషకుసుమ | పేకలనుధామయోక్తులఁజెప్పనార్య ||

౧౮

టీక || సప్తసంతానములలో - పడైనసంతానములలో -
ప్రతస్థిగాంచి - ప్రసన్ననిబొంది - భిలముగాకుండునది - ఎన్న
టికినిసంగింపనోనిది - ధాత్రికా - భూమియందు - స్మృతియ కానకా
ప్రబంధమేకము - పెద్దనార్య - పూజ్యుడవైన పెద్దనా. శి
రిషకుసుమ పేకలనుధామయోక్తుల - శిరీషకుసుమ | దిరిసె
నపువున్నవతా. పేకలనున్నవైననుధామయోక్తులకా | అ

మృతస్వరూపములైనవాక్యములచేత - మాకుకా - మాకం
కితముగా - కృతిరచింపుము - ప్రబంధమునునిర్మాణముచే
యము - సప్తసంతానములనగా | చేరువుత్రవ్వించుటాధన
ముపూర్ణి పెట్టుట | ఆగ్రహారముగట్టించుటాశివాలయము
గట్టించుట | లోబువేయించుట | కృతినందుటాబావిత్రవ్వించ
చుటయనగా యేడువిధములైనధర్మములు,

౧౯

క || హితుడవుచతురవచోధి | వతులపురాణాగమేతిహాసకథాధ | స్మృతియుతుడ వాంధ్యకవితా | పి
తావహుడవెవ్వరీడుపేర్కొననీకుకా ||

౨౦

టీక || హితుడవు - ఇష్టుడవును - చతురవచోనిధివి - ప్రాథ
వాక్యములకుస్థానమైనవాడవును - అతుల...యుతుడవు
అతుల - సమానరహితమైనపురాణ - పురాణములయొక్క | ఆ
గమ | ఆగమములయొక్క | ఇతిహాస | ఇతిహాసములయొ
క్క | కథార్థకథలయందలియర్థముయొక్క | స్మృతియుతుడ
వుజ్ఞాపక శుద్ధితోగూడుకొన్నవాడవు - ఆంధ్యకవితాపి

తావహుడవు - ఆంధ్యకవిత్వమందుబ్రహ్మపునీకుకా - ఇ
టువంటినీకు - పేర్కొనక - పేర్కొని కచేయుటకు - ఎవ్వరి
డు - సమానమెవ్వరు - అనగానాంధ్రకవిత్వమందసమా
నుడవనుట || పురాణములుసాగించుముమొదలైనవి | ఆగ
మములుపాంచరాత్రము మొదలైనవి | ఇతిహాసములుభా
రతముమొదలైనవి | అనితేలియవలెను.

౨౧

క || మనువులలోస్వారోచిష | మనసంభవమరయిరసమందితకథల | నివసనింపుకలిధ్వంసక | మనఘభ
వచ్చతురరచనకనుకూలంబుకా ||

౨౨

టీక || మనువులలో - మనునటుగురుమనువులలోపల - స్వా
రోచిషమనసంభవము - స్వాలోచిషమనువుయొక్క జన
నము - అరయకా - విచారించగా - రసమందితకథలకా ర
ససమందిత | శృంగారాదిర సములచేతనొప్పుచున్న | కథ

లకా | కథలచేత - విననింపు - వినుటకిచ్చమైనదియు - కలిధ్వంస
కము - కలికల్పకనాశకమైనదియు - అనఘ - పుణ్యాత్ముడ
వైన పెద్దనా - భవచ్చతురరచనకుకా - నీయొక్క ప్రాథక
ల్పనమునకు - అనుకూలంబుకా - తగియున్నదియు.

౨౩

వ || కావునమార్గం దేవుపురాణోక్తప్రకారంబుసంజెప్పుమనికూర్చురతాంబులంబు వెట్టినంబట్టిమహాప్రసా

నలభఃమోదంబునన్మహా ప్రబంధః తలభసంబునకుం బ్రారంభించి నేతత గ్రాధానామకరత్నంబగునన్మహీ

నాధువంశావతారంబెట్టికనిన॥

౨౦

టీక॥ కావున॥ కాబట్టి- మార్గ-ఁ దేయపు రాణొక ప్రకారంబున॥ మార్గ-ఁ దేయపు రాణు-నకుం జెప్ప బడిన రీతిగా॥ చెప్పుమని- ప్రబంధముజేయుమని- కర్పూరతాంబూలంబు పెట్టిన॥ పువసార-సహితమైన తాంబూలము ముందరనుంచఁగా॥ పట్టి-గ్రహించి॥ మహాప్రసాదంబని-ఇదే ఘనమైన గంధును గ్రహమని- మోదంబున॥ సంతోషము

చేత- అన్నహా ప్రబంధనిబంధనంబున॥ ఆఘనమైన ప్రబంధముయొక్క-నిర్మాణమునకు-ప్రారంభించితి॥ ఉపక్రమించితి॥ ఏతత- గ్రానామకరత్నంబగు- ఈకృతినాయక శ్రేష్టుడైన-అన్నహీనాధు- ఆకృష్ట దేవరాయల యొక్క-వంశావతారంబు-వంశముయొక్క పుట్టుగడ - ఎట్టిదనక॥ ఎటువంటిదనఁగా.

౨౦

సీ॥ కలశపాథో రాశిగర్భవీదినుతల్లి * గడుపార నెవ్వా నిగన్నులెల్లి॥ యనలాత్తుఁడును జటావనవాటికె వ్వాడు*వన్నె వెట్టున నార్తవంపుపువ్వు॥ సకలదైవతబుభుత్సూర్తికెన్నాడు * పుట్టుగాననిమేనిమెట్టపంట॥ కటికి చీకటితిండికరములగిలిగింత * నెవ్వాడుదొగక నెనవ్వజెనకు॥ ౨౧॥ తే॥ నతడు మోగడొందును ధుకై బభారిను అది॥ కళల నెలవగు వాడుచుక్కలకు తేడు॥ మిసిమిపసినువలరాజు॥

మేనమాను* వే వెలుంగులదొరబోడురే వెలుంగు॥

౨౧

టీక॥ కలశపాథో రాశిగర్భవీదినుతల్లి-కలశపాథో రాశిక్షీరసముద్రముయొక్క॥ గర్భవీదినుతల్లి॥ గర్భమండలి శ్రేష్ఠతరంగము-కడుపారక-కడుపుతెనియునట్లుగా॥ ఎవ్వాడు-ఏపుగుమని-కన్నతల్లి-కనినతల్లియాయె నొ- అనలాత్తురాపునియొక్క ఘనజటావన వాటిక-ఘనాధికమైన- జటావనవాటిక- జడలనువనపట్టి-కి- ఎవ్వాడుఏపురుషుడు-వన్నె వెట్టు - వర్ణముగలగఁజేయునట్టి-అనార్తవంపు-ముతుసంబంధముగాని-పువ్వు పువ్వు మాయె- సకలదైవతబుభుత్సూర్తికి-సకలదైవత-సమస్తమైనదేవతలయొక్క బుభుత్సూర్తికి-అకలిదీర్చుటకు ఎవ్వాడుఏపుగుమడుపుట్టుగానని-అంతరించని-మేని-దేహముగల-మెట్టపంట-మెరక నేలపంటయాయె నొ-కటికిచీకటితిండి- గాధాంధకారమును మింగునట్టి-కరములగిలిగింత- కిరణములనుహస్తలముయొక్క చక్కిలిగింతచేత - ఎవ్వాడు॥ ఎపుగుమడుడు-దొగక నెన- కలువయనుక నెనవడుచు- నవ్వజెనకు-నవ్వు నట్లు చేయునొ - అతడు- అట్టి-మధుకైబ

భారిను అది-విష్ణుమూర్తిమట దియను-కళల నెలవగు వాడు-మోడక సంఖ్యగలకళలమస్థానభూతుడను-చుక్కలకు తేడు-అశ్వీ వ్యాదినతోత్రములకు నాధుడును- మిసిమిపసిను కాంతికిజరమావధియును- వలరాజు మేనమాను-మన్నఁగునకు గల్గి నోడబుట్టిన వాడును- వే వెలుంగులదొరబోడు-వేయికిరణములుగలసూర్యునికీచేర వాడుచు నైన-రే వెలుంగురాత్రియందు బ్రకాశముగలవంద్రుడు-దొగడొందుకా ప్రసిద్ధినిబొందుదుడు- అనఁగాఁడం ద్రుడుక్షీత సముద్రమందుబుట్టిన వాడనియు॥ శీపునిజటాజూటమందుధగింపబడిన వాడనియు॥ దేవతలకాహాగార్థము గాఁగళల నిచ్చు వాడనియు॥ కలువలనువికసింపఁజేయు వాడనియు॥ లక్ష్మీదేవికిఁ వోడ-బుట్టిన వాడనియు॥ మోడక కళలగల వాడనియు॥ నక్షత్రములకు రాజనియు॥ కాంతినిధియనియు॥ సూర్యునకీదైవ వాడనియు॥ తాత్పర్యము - వన్నె వెట్టెడు నార్తవంపుపువ్వును పాతకుండు॥ పరువమైనపువ్వు మోయనియర్థము॥

౨౨

తే॥ ఆనుధాధామువిభవమహంబురాశి॥ కుబ్జుమీఱగనందనుడుదయమయ్యె॥ వేదవేదాంగకాస్త్రా

గ్రంథిదవాని॥ నాత్మనిశాధురంధరుడైనబుధుడు॥

౨౩

టీక॥ ఆనుధాధాము- ఆచంద్రుయొక్క-విభవమహంబురాశికి-విభవ॥ విశ్వర్యమును॥ మహాబురాశికి॥ గొప్పసముద్రమునకు డెబ్బమీఱగకొడప్పొంగుటయొక శయించు

నట్లుగా-నందనుడు-కుమారుడుడనయ్యె॥ జన్మించెను-అతడెవడనఁగా-వేద...డైనవేద-నాలుగు వేదములయొక్కయు-వేదాంగ-శిక్షావిషయగములయొక్క యుక్తాస్త్రా

మీమాంసాది శాస్త్రములయొక్కయు- అర్థ-తాత్పర్యముందలి- విశద-పరిష్కారమైనవానన-పరిచితము. ఆత్మబాంధవబడిన-ధిశతా - బుద్ధికి-ధురంధరుడైన- భారవహుఁడైన

డైన అనంగానిర్వాహమండైన-బుధుఁడు - బుధుఁడనువారిచేత-జన్మించెనని సంబంధము. ఇచ్చట బుధనామను స్వర్ణసంజ్ఞయని తెలియవలెను! ౨౩

క॥ వానికిఁబూరూరపుడుప్ర॥ జ్ఞాః ధియుడయిం చెసింహ సద్భుతుఁడగుచు జ్ఞానికి నాయువుగనయిండ్డె

నె॥ దైత్యతండుగ నెయయూతిస రేండుక॥

౨౪

టీక॥ వానికే-ఆబాధుక ప్రజ్ఞాశిఖి బుద్ధికి స్థానభూతుడైన పురూరపుడుపురూరపుడునవక్రవర్తి జనియించె॥ పుట్టె ములినండెట్టి నాఁడనఁగాసింహ సద్భుతు డుసింహమువంటి వాఁడు. అనఁగాః హుళూక్రవ శాలియనట! తత్కృజ్ఞానికికే- ఆధరూరవవక్రవర్తికి ఆయవు- ఆయువనుగా జాతనయిండ్డె గుమారుండె॥ నెగడె- ప్రకాశించెను- ఆతం

డు- ఆయామువ॥ యయాతిస రేండుకే- యయాతియ నుగాజును॥ క నెక॥ క నెను॥ ఇచ్చట నాయువను వానికిన హుళూకును- అతనికియయాతియు॥ కలిగినట్లుగానుండవ లసినదిసంప్రదా యనుందుకీ షన్యములో నాయువను వాఁడే బుయాతిగ నెప్పు చెప్పుటచేత మఱియుఁ బ్రత్యంతరపాతములు విచారించఁ నగునె

౨౪

క॥ అతనికియదు దుర్వసులను! సుతులున్భవ మొందిరహిత సూదలును గళా॥ స్వితమతులు వారిలోపిఁగ్రు

తక ర్తివహించెదుర్వ సుడుగుణనిధియె॥

౨౫

టీక॥ అతనికికే- ఆయామాతికి యదుదుర్వసులను! యదుదుర్వసులనుసంట్టి సుతులు! కుమారులు! ఉన్భవమొంది- జననమైరి॥ వారెట్టివారనఁగా- అహితసూదనులు॥ శత్రుసంహారకులును! కళాన్వితమతులు॥ సకలవిద్యలతోఁ గూ

డినబుద్ధిగలవారును! వారిలోకే-వారిద్దరిలోదుర్వసుడుదుర్వసుడును రాజుగుణనిధియె! సుగుణములకు స్థానభూతుడై విశ్రుతకీర్తికే- విశ్రుత- ప్రసిద్ధమైనకీర్తికేయశమును వహించె॥ పూ నెను॥ ౨౫॥

తే॥ వానివంశంబు దుళువాన్వ వాయుమయ్యె॥ సదుఁడెక్కం డ్రున్య పులుదయంబునొంది॥ నిఖిలభువన

ప్రత్యుత్థగ్గిరికిరీర్తి॥ నభివలై రితదీహాన్వయమునబుట్టి॥

౨౬

టీక॥ వానివంశంబు! వాని! ఆదుర్వసునియొక్క - వంశంబు సంతతి! దుళువాన్వ వాయుమయ్యె॥ తుళువవంశమాయెను॥ అండుకే-అవంశమునందు॥ పెక్కండు - అనేకులగు న్యపులు॥ రాజులు - ఉదయంబునొంది॥ సంభవించి॥ నిఖి

కీర్తికే॥ నిఖిల॥ సను సమై న॥ భువనలోకములయందు ప్రపూర్ణ! నిండిన॥ నర్మిద్ర! వికాశము గలకీర్తికే॥ యశస్సు చేత॥ అభిమతైరి-కుమలైరి॥ తదీయాన్వయమునక॥ ఆవంశమునందు॥ పుట్టి-జనించి-ముందరిభవముతో-నన్వయము

సగ్ధర॥ ఘనఁడై తిన్ముతీతీశాగ్రణిశతకమతగ్రావ సంమాతవాతా - శివరాడాశాంతదంతిసమీరకిరల జం

రూటముల్పాన్వియిమ్మే- దినిదోర్లండ్డైకపీత్రిదిరముపటదికీర్తియ్య తుర్రోదసంబ - ర్వ సరాతున్న మ్రా

లైపార్వ్యములఁగొలువఁడి ప్రప్రతాపంబుసూపె॥

౨౭

టీక॥ ఘనఁడై- ప్రసిద్ధుఁడై- తిన్ముతీతీశాగ్రణి- తిన్ముగాజ శ్రేష్ఠుఁడు-శత...జ-రూటములు * శత- గూఢవిప్రియక గుఁడై న-కనుత- అదికూర్మముయొక్కయు - గ్రావసంఘాత - పర్వతసమూహములయొక్కయు - వాతాశనరాట్ - గాలియన్నము గాఁగలసద్భుతులకురాజైన శేషునియొక్కయు- ఆశాంతదంతి- దిగ్గజములయొక్కయు- స్థపిరకిరల-ముదిసేనవ రాహముయొక్కయు - జలరూటములు - అడు

బరములు - మాన్వి - నివారిండు - ఇమ్మేదినికే - ఈభూమిని - దోర్లండ్డైకపీఠిక - తనభుజాదండమునుముఖ్యమైనపీఠముగను - తిరముపరచి - స్థిరముగాఁబాదుకొలిపి - కీర్తియ్యతులు - యశస్సుయొక్క-శుభాకాంతులు - రోదసికే - భూమ్యంతరిక్షములయందు - పర్వకే - హ్యపిండునట్టుగా అరాతులు - శత్రువులు-నక్రులై-వంగినవారై-పార్వ్యములకే - రెండువైపులను - కొలువకే - సేవసేయఁగాల్సివ

టీక్షమైన ప్రతాపంబు-చరాక్రమమును- చూపె-కనుప
టచెను-అదిహర్షముమొనలైనవిభూమినిభరించియుండు
నవిగనుక వానయిరిపాక జనిత దౌర్బల్యమునిరసించిన

యొక్క బాహువునం దేభూమినిల్పినాడు - అనఁగానిర
పద్రవ మానట్లు గాభూమిని నేలినాడనితాత్పర్యము॥ ౨౬

క॥ వితరణనియంత్రుఁడై డీతిపగ్రామణికి దేవకి దేవికినం॥ చిత్రమూ ర్వియాశ్వర ప్రభుఁడై డతిపుణ్యుఁడుపుట్టె
సజ్జనావనపరుఁడై ॥ ౨౭

టీక॥ వితరణని-త్యాగమునకుఁగనివలెనన్న - ఆతిన్యూక్షితి
పగ్రామణికి - ఆతిన్యూక్షాజ్ఞేష్టునను దేవకి దేవికి -
దేవకి దేవియను నామెకును-అందితిమూర్తి-పూజి-పలుకు
రూపముగలిగిన- అతిపుణ్యుఁడు- అత్యంత శ్రద్ధామయుగలి

గిన- ఈశ్వర ప్రభుఁడు-ఈశ్వర రాజు- సజ్జనావనపరుఁడై
సజ్జనసంరక్షణమందాస క్రిగల వాఁడై - పుట్టె॥ సలభ
వించెను, ౨౭

చ॥ బలమదమ తదుష్టపురభంజనుఁడై పరిపాలితార్యుఁడై॥ యిలపముదొంటియాశ్వరుఁడెయిశ్వరుఁడై
జనియింపరావలె॥ జలరుహనేత్రలందొంటికి శైలవనంబులభీతచిత్తులై॥ మెలఁగెడు శత్రుభూవరులమే
నులఁదాల్చినమన్తధాంకముల్ ॥ ౨౮

టీక॥ బలమదమ తదుష్టపురభంజనుఁడై॥ బలబలముచేతను
మదగర్హముచేతను॥ తుత్తాదిందిన॥ దుష్టుడు గాత్తులైన
రాక్షసులయొక్క-పురభంజనుఁడై - మూఁడుపట్టణముల
నునాశనముచేసినవాఁడై - పరిపాలితార్యుఁడై - సంరక్షణ
చేయఁబడినపార్వతిగలవాఁడై - తొంటియాశ్వరుఁడై - మొ
దటియాశ్వరుఁడైనఁగావుండే-ఇలపము- భూమిమీ
ద-ఈశ్వరుఁడై॥ ఈశ్వరరాజై - జనియింపఁ-పుట్టె॥ గా-జ
లరుహనేత్రలందొంటికి - పద్మనయనలైనభార్యలనెడవా
సి-శైలవనంబులక - పర్వతారణ్యములయందు-భీతచిత్తు
లై - భయపెట్టఁబడినమనస్సులుగలవారై - మెలఁగెడు-

సంపరించుచుండెడు-శత్రుభూవరుల- ఆహితరాజులయొ
క్క-మేనులక-దేహములయందు-తాల్చిన-పూనిన-మన్త
ధాంకములు - మదనలాంఛనములు- రూపతె-స్వగూఢ
నాశనమై పోయెనని యర్థము-దుష్టులైన శత్రువులపట్టణ
ములనుగొట్టిపాడుచేసినాడనియు॥ సంరక్షించఁబడినయా
ర్థులనఁగాఁ పూజ్యులుగల వాఁడనియు॥ ఇతనిశత్రువులు
ప్రాణరక్షణమందేయూస క్రిగల వారై - భయముచేతఁబ
ర్వతారణ్యములయందు॥ విరుగుటయేకాని(స్త్రీ)లనుగురించి
మన్తధవికారములువారిదేహములయందుఁగనుపడక నేపో
యెననియుభావము- ౨౮

సీ॥ నిజభూజాశ్రితధారుణీవజ్రవచంబుఁడుష్టభుజుగాహితుండినుండు॥ వనజేతుణామనోధనపశ్యతో
హరుంఁజరిహంససంసదభాగమంబు॥ మార్గణగణపికమధుమాసదివసంబుఁగుణరత్నరేహణతొణిధర
ము॥ బాంధవసందోహపన్నవనీహేళిఁకారుణ్యరసనిన్నగాక శత్రుఁ॥ ౩౦॥ తే॥ డనజగంబులమిగులఁబ్రభా
తఁగాంచె॥ ధరణిధవదత్తవిధిపహవిధాసమారిత శ్రీవినిర్జిహ్విరరాలయేశ్వరుఁడుతిన్యూభూపతి యీ
శ్వరుండు॥ ౩౧

టీక॥ నిజభూజాశ్రితధారుణీవజ్రవచంబు- నిజాతనయొక్క-
భూజాశ్రిత॥ బాహువునాశ్రయించుచున్న॥ ధారుణీ॥ భూ
మికి॥ వజ్రవచంబు॥ హిరవణులుచెక్కినకంఠమువంటి
వాఁడును-దుష్టభుజుగాహితుండినుండు-దుష్ట-దుష్టులనె
డు॥ భుజంగినర్పములకుఁఆహితుండినుండు॥ పాముల వా
డును-వనజేతుణామనోధనపశ్యతో హరుండువనజేతుణా
(స్త్రీ)లయొక్క॥ మనోధనమానసములనెడువిత్తమునకు
పశ్యతో హరుండు॥ చూచుచునుండఁగాదొంగిలించువా

డును-అరిహంససంసదభాగమంబు- అరి॥ శత్రువులను॥ హం
ససంసత్ - అంచలయొక్క-సమూహమునకు-అభాగముం
బు॥ వద్దాకాలమువంటివాఁడును-మార్గణగణపికమధుమాస
దివసంబు॥ మార్గణగణ యావక సమూహమును మిక॥ కో
యిలలకు॥ మధుమాసదివసంబు-చైత్రమాసంబునములవం
టివాఁడును॥ గుణరత్నరేహణతొణిధరము॥ గుణా మగుణ
ములనెడు॥ రత్న-మణులకు॥ రేహణరేహణమును పేగుగ
గల-తొణిధరము॥ పర్వతమువంటివాఁడును- బాంధవసం

దోహవద్వననీహేళి - బాంధవ | బంధువులయొక్క | సం
 దోహ | సమావామ నేమ | పద్మవనీ | తామరగుంపులను | శో
 లి | సూర్యునివంటి వాడను - కారుణ్యరసనిన్ను గాక శత్రు
 డు | కారుణ్యరస | దయారథమునకు నిన్ను గాక శత్రుడు |
 సముద్రునివంటి వాడను - అనన్ - ఆననట్టుగా ధరించి...
 రుడు ధరించిన | అవనీపతులైన రాజులచేత | దత్త | సము
 ద్వింజబడిన | వివిధ | నానాప్రకారములైన | ఉపదాహితా |

కానుకరూపముగా సమాధిలో సంపాదించబడిన | శ్రీ | సం
 పదచేత నిర్దిష్ట | జయింపబడిన | నిర్వహించుకొన్నాడు | స్వ
 గ్రాధిపతియై సంబుద్రుడుగలతిమ్మ భూపతియ్యాశ్వగుండు
 తిమ్మ రాజుకొమారుడై సయ్యాశ్వరరాజు - జగంబులకా
 లోకములయందు - మిగులకా - మిక్కిలి - ప్రఖ్యాతిగాం
 చెకా - ప్రసిద్ధిబొందెను ||

౩౧

క || ఆయాశ్వరస్వపతికిఁబు * శ్యామతమతియై నబుక్కమాంబకుఁదేజ | స్తోమజహితమునయిందిరి * త్రి
 యుతులక వారసింహతిన్ననలేంద్రుల ||

౩౨

టీక || ఆయాశ్వరస్వపతికిఁ - ఆయాశ్వరరాజునకునుపు
 శ్యామతమతియై న - నుక్కుతములయందువిస్తారమైన
 దిగలదైన బుక్కమాంబకుఁ - బుక్కమాదేవకిరి | తేజ స్తో
 మజహితములు - తేజస్సునందు సూర్యులును - ధీయుతులగు
 ప్రజ్ఞాన్యులునునయిన - వారసింహతిన్ననలేంద్రులు - నరస
 రాజుతిన్నరాజును వారు - ఉ - యిందిరి - జన్మించిరి - ఈపద్య
 మున రేఁడవచరణనందు బుక్కమాంబయన్న చోలనంబా

శబ్దతద్భవమైనయన్నయనునది - తేజఃబోకినమయయిన
 దిగనుకబుక్క - మయ్యయిండుగాధాఃమై నిమరలనంబాశ
 బ్దము ప్రయోగించినందునబౌనగుక్కుముగాఁగానబడుచు
 న్నది | ఇందుకు || శ్లో || అర్యాంబాదికశబ్దాస్సృత్యత శ్రేష్ఠాథ
 గోవర్హా | తతస్తదంతకప్తేభ్యో నైవ శ్రేష్ఠాథగోవరా
 అని ఆధర్వణవచనము | ఈతరుననున్న శ్పటికిఁగి ప్రకార
 ము ప్రయోగించుటకుమూలమేమో తెలియును ||

౩౩

క || అందునరసప్రభుడుహరి * భంజనమందారకుండచంద్రాంశునిభా | స్పందయశస్త్రుందిలది * క్కంఠ
 రుడై ధాత్రియేలేగలుషములడగ ||

౩౩

టీక || అందుక - అనరసరాజు మృరాజునవారియందునరస
 ప్రభుఁడైనరరాజుహరి... నరుడై హరిచందనహరిచందన
 ముతోడను - మందారః | మందారమనునామముగలకల్పవృక్ష
 ములతోడను | సంద మొల్లపువ్వులతోడను | చంద్రాంశునిభా ఇం

దుకరణములతో సమానమైన ఆస్పంశ్చిరమైనయశస్త్రుం
 దిలయశఃకిరీచిత | తుందిల | బలిసిన | దిక్కుండరుడై | ది
 గంత రాశముగల వాడై కలుషములడగ | దోషములునశిం
 చునట్టుగా - ధాత్రియేలేక - భూమినిబరిపాలించెను ||

౩౩

ఉ || శ్రీరుదిరత్నభూతి మతిజిహ్వరతాకృతిశక్తి కాంతులక | ధీరతసాఁభోగములధీనిధియాశ్వరనాశసిం
 హుండా | వారిజనాభశంకరులవారికుమారులవారితమ్ముల | న్వారియనుంగుమామలను వారివిరోధుల
 బోలునిన్నహేళి ||

౩౪

టీక || శ్రీమహాలక్ష్మీ శ్రీరుదిరత్న | లక్ష్మీచేతఁబ్రకాశించుట
 యందును భూమి | విశ్వర్యమందును మతి | బుద్ధియందును | జి
 త్వరతా | జయించుస్వభావముగలుగుటయందును | ఆకృతి |
 ఆకారమందును | శక్తి | సామర్థ్యమందును | కాంతులక |
 ద్యుతియందును - ధీరత - ధైర్యమందును - సాఁభోగములకా
 సార | బలమందును | భోగములకా | సుఖమందును - ధీనిధి - బు
 ద్ధికిస్థానభూతుడైన - ఈశ్వరవారసింహుండు - ఈశ్వర
 రాజుకుమారుడగు వారసింహ రాజు - ఆ వారిజనాభశంక
 రులకా - ప్రసిద్ధులైన విష్ణుసాంబమూర్తులను - వారికుమా
 రులకా - విష్ణుసాంబమూర్తులను | త్రులైన బ్రహ్మదేవకుమార
 స్వాములను - వారితమ్ములకా - బ్రహ్మకుమారులసామి

కినిననుజాలైనయన్న భవీరభద్రులను - వారియనుంగుమామ
 లకా - మన్నభవీరభద్రులతోడబుట్టినవారైనచలద్రమ
 నాకులను - వారివిరోధులకా - చంద్రమైనాకులకుశత్రువులైన
 నరాహుదేవేంద్రులను - ఇష్టాహికా - ఈభూమియందు -
 పోలాకా - సమానత్వమునొందును - అనగానిందుకువివర
 ము | లక్ష్మీచేతఁబ్రకాశించుటయందువిష్ణుమూర్తిని | విశ్వర్య
 మందుసాంబమూర్తిని | బుద్ధియందుబ్రహ్మదేవుని | జయించు
 స్వభావముగలుగుటయందుకుమారస్వామిని | ఆకారముం
 దుమన్నభూమి | సామర్థ్యమందువీరభద్రుని | కాంతియందుచంద్ర
 ద్రుని | ధైర్యమందుమైనాకశర్వతుని | బలమందురాహువును
 భోగమందునింద్రుని | పోలుననిక్రమాలంకారము ||

౩౪

సీ || అంభోధివసనవిశ్వంభరావలయంబు * తనబాహుపురిమరకతముజేసె | నశ్రాంతవీశ్రాణనాసారల
 క్షీకిఁగవికదంబముచాతకములఁజేసె- గగుబంతనిఖిలరాణ్వికరంబుచరణుల * జీరంబుసాలభంజికలఁ
 జేసె | మహనీయాఃజవినిర్మలయశస్సరసికి * గగనంబుకలహంసకంబుజేసె || ౩౫ || నతీతకృపాణకృష్ణ
 మత్తారివీర * మండలేశకుండలమకుటసూత్న | మస్తమాల్మ్యపరంపరామండనార్చి * తేశ్వరుండగునార
 సింహేశ్వరుడు ||

౩౬

టిక || అంభోధివసనవిశ్వంభరావలయంబు- అంభోధివస
 న | సముద్రమేవస్తుమగుఁగలిగిన | విశ్వంభరావలయం
 బు-భూమండలము-తనస్వకీయమైన-బాహుపురిమరకత
 ముఁజేసె- బాహుపురి- కేయూరమందలి | అనఁగాబా
 హుభూమణమందలి | మరకతముఁజేసె- పవ్వయమరన్న
 మునుగాఁజేసెను - అశ్రాంత...లక్షికి-అశ్రాంతాదిరామ
 ములేనివిశ్రాణన | ఈవియను|సారలక్షికి- ధారాహూ
 పమైనవర్షవృద్ధికి-కవికదంబము-కవీశ్వరసమాహమను-
 చాతకములఁజేసె- వానకోయిలలనుగాఁజేసెను - కకు
 బంతనిఖిలరాణ్వికరంబు-కకుబంతదిగంతములయందలి | ని
 ఖిల | సకలమైన | రాణ్వికరంబు | రాజసమాహమను-చ
 రణమంజీరంబు- కాలిగండపే- ధారమందుఁజెక్కఁబడిన
 సాలభంజికలఁజేసె - బొమ్మలనుగాఁజేసెను- మహా...
 స్సరసికి మహనీయ | పూజితఁడగునగజ | స్వకీయమైన |
 వినిర్మలాస్వచ్ఛమైన | యశఃకీర్తియను|సరసికి-కోలనుకు
 గగనంబు- అకాశమును - కలహంసకంబుఁజేసె- మరాళ
 మునుజేసెను | ఎండనఁగా-అతిశయ...డను-అతిశయికి-

లివాడగలిగిన | కృపాణకృష్ణితాకృతైనరకంబడిన | మత్త
 మడిచిన | అరివీరమండలేశ | మూగులైనశక్తురాజులయొక్క
 సకుండలకర్ణాభరణములతోఁగూడిన | మకుటాకిరీటములు
 గలిగిన | మాత్స | నవీనములైన | మస్తమాల్మ్య శిరోమాలిక
 లయొక్క | పరశరాసమాహమలనెడ | మండన | అ
 లంకాతముచేత | అర్చిత-పూజయేఁబడిన | ఈశ్వరుండ
 గు-రుద్రుడుగలిగిన - నారసింహేశ్వరుడు- నరసింహశై
 వరాయఁడనిసంబంధము - అనఁగాభూమినిదనబాహుబ
 లముచేతభరించివాడనియు - కవీశ్వరులకునరంతరమును
 నీవులిచ్చినాడనియు - సమస్తదేశాధిపతులకు జయించినవి
 రుద్రునిమిత్రముగావారిభూషములనడన కాలిగండపెండా
 రమందుబొమ్మలుగాఁజెక్కించినాడనియు | అకాశమును
 దాటివ్యాపించియుండుకీర్తిగలవాడనియు | వుండెడిపా
 లమాలికబుధులకుపాడుగనుకతనశక్తురాజులనుబహు
 మాంబినిఖిండిచివారిశిరస్సులనుదండలుగూర్చిచివురకున
 మర్పించినాడనియునుతాత్పర్యము ||

౩౬

తే || ఆనృసింహద్రభుడువిస్వాంబువలన * నాగమాంబికవలననందనులఁగాంచె వీరనరసింహుఁగాయభూవి
 భూనవ్య * తాంశసంభవుఁగృష్ణరాయక్షీతీం ద్రు ||

౩౭

టిక || ఆనృసింహద్రభుడు - ఆనృసింహదేవరాయఁడు-తి
 ప్పాంబువలన- తిప్పాంబునునామెవలనను- నాగమాం
 బికవలన- నాగమాంబికయనునామెవలనను - నందనులఁ
 గాంచె- కుమారులఁగనెచ | ఎవ్వరెవ్వరఁగా-వీరనరసిం

హరాయ-వీరనృసింహరాయఁడను- భూవిభుని-భూప
 తిని-అచ్యుతాశ్రంభవు- విష్ణునంశముచేఁబుట్టిన-కృ
 ణ్ణరాయకృష్ణదేవరాయఁడను- క్షీతీంద్రు- భూమిశక్తి
 రునిగాంచెనిసంబంధము ||

౩౭

క || వీరనృసింహుఁడుజభుజదారుణకరవాలపరుషధారాహతవీరారియెగుచునేకాతపఃశారణుగనే
 లెగరనవారణహహిమ ||

౩౮

టిక || వీరనృసింహుఁడు-వీరనరసింహరాయఁడు-నిజ...గు
 మః-నిజ-స్వకీయమైనభుజాబాహువునందలి - దారుణ
 భయంకరమైనకరవాల-వత్తియొక్క | పరుష-కఠినమైన
 ధారాహత-వాయిచేతఖండింపఁబడిన-వీరారియగుచు ||

పరాక్రమవంతులైనశక్తువులుగలవాడగుచు - ఏకాతత
 వారణుగ- ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముగా- అవారణ- అ
 డ్దిలేని-మహిమ- ప్రభావముచేత-నగ-భూమి-పలోక
 పాలించె ||

౩౮

క || అవీభుననంతరంబుఁ దావలయముఁ దాల్చెఁగృష్ణరాయఁడుచిన్నా | దేవియుశుభమతిదిరమలదేవియు
నుంధనకుఁగూర్చుదేవేరులుగాఁ ||

౩౯

టీక || అవీభుననంతరంబు - అవీరనరసింహరాయనితర్వాత -
కృష్ణరాయఁడు - కృష్ణదేవరాయఁడు - చిన్నాదేవియు -
చిన్నాదేవియును - శుభమతి - మంగళకరమైన మనస్సుగలి
న - తిరుమలదేవియు - తిరుమలదేవియును - తనకుఁగూర్చు

తనకుఁబ్రിയమయిన - దేవేరులుగాఁ - భావ్యలగుచు - డ
గా - ధరావలయము - భూమండలమును - తాల్చెఁగృహరిం
చినవాఁడాయెను ||

౩౯

సీ || తొలఁగెనుధూమకేతుఁడోభజనులకు * నతివృష్టిదోషభయంబువాసెఁగంటకాగమభీతిఁడచెన్నద్దత
భూమి*భృత్యులకుం బెల్లనెత్తువడియెఁమాసెఁఘస్ఫూర్తిమరుభూములందును * నెలమూఁడువానలుండ
గరిసె | నాచాలగోపాలనుభిలసద్వృజమును * నానందమునమన్ని - నతిశయిల్లెఁ రం||..... తే || బజలకెల్ల
నుడుగామరాజ్యవయ్యెఁజూగుసత్వాధ్యుడవ్వరనారసింహ | భూవిభునికృష్ణరాయఁడుభృత్యునయమొం
డి | మెంపుమీటంగఁధాత్రీపాలింపుచుండ ||

౪౦

టీక || జనులకుఁ - సమస్తప్రజలకును - ధూమకేతుఁడోభ -
ఆరిష్టమైనయగ్నిశలనగలిగినబాధ - తొలగె - ఒడిసిపో
యెను - అతివృష్టిదోషభయంబు - అతివద్దములయొక్కభీతి
పాసె - విడిచిపోయెను - కంటకాగమభీతి - బండిపోట్లుప
డువారివలని భయము - కడచె - అతిక్రమించిపోయెన
ఉద్ధత - దురహంకారులైనభూమిభృత్యులకుం బెల్లకరాజ
జపురములన్నియు - ఎత్తువడియె - లేవలేకపోయెను - ఆఘ
స్ఫూర్తికలుపవీభృత్యుభయము - మాసె - స్వరూపనాశన
మాయెను - మరుభూములందు - నిర్భలభూములయందును
నెలమూఁడువానలు - నెలకుమూఁడేసివద్దములు - నిండగరి
సె - సంపూర్ణముగావ్వరించెను - ఆబాల...మ - ఆబా
లగోపాలము | జన్మనాంధ్రుగొల్లవాంధ్రు మొదలుకొని

అభిలసద్వృజము - సమస్తతృపుషసమూహమును - అ
నందమునమన్ని - సంతోషముచేతఁబ్రదుకుట - అతిశ
యిల్లె - వృద్ధిబొందెను || ప్రజలకెల్ల - జనులకుంధరికిని - క
డురామరాజ్యవయ్యె - మిక్కిలి రామరాజ్యము - అనఁ
గా శ్రీరామఁడేలిసరాజ్యమువలెనుండెను | యెప్పుడనఁగా
చారుసత్వాధ్యుడు - బుష్పమన్నబలముగలిగినట్టి - ఈశ్వ
రనారసింహ భూవిభునికృష్ణరాయఁడు - ఈశ్వరప్రభును
మారుడైన నారసింహదేవరాయఁడొడుకైన - కృష్ణదేవ
రాయఁడు - అభ్యుదయమొంది - శ్రేయస్సుబొంది - వెం
మీటంగ - బేన్నత్యునితనయించునట్లుగా - ధాత్రీ -
భూమిని - పాలింపుచుండ - పలుచుండగాననిసంబంధము.

మ || అలపోత్రీప్రభుకంఠ్యభోగివరభోగాగ్రాళిరాలుద్వటా | చలకూటోపలకొటిహపుచెడనచ్చల్ రా
యఁగానైనయె | కలలుభూకాంతకునున్ననయ్యెనలనత్తైసాల శ్రీకృష్ణగా | యలబాహుఁగనాభిపంక
మదసాఁద్రా లేపపంకంబున ||

౪౧

టీక || భూకాంతకు - భూదేవీకిఅలప్రసిద్ధుడైన పోత్రీ...
గ్రాళి - పోత్రీప్రభు - అదివరాహస్వామియొక్క - దంష్ట్ర)
కోరయెను | భోగివర - సర్వశ్రేష్ఠుడైనయాదిశేషు యొ
క్క - భోగాగ్రాళి - డడగిచివరలపజ్జియందలి - రాలు
రాళ్లు - అనఁగానుంబును - ఉద్వటాచలకూటోపలకొటి
ఉద్వటాచల - అతితయములైనపర్వతములయొక్క - కూ
టోపలకొటి - శిశిరముబయందలిరాళ్లసముదాయమును -
సూపుచెడ - ఆకారముచెడిపోవునట్లుగా - నిచ్చల్ - నిరంత
రమును | రాయఁగానైన | తాపాడఁగానేర్పడిన - మొక్క

లు | గాయపుగుంటలు | నరనత్తై సాలశ్రీకృష్ణగాయలన
రసింహదేవరాయలకోమారుడైన - శ్రీకృష్ణదేవరాయల
యొక్క - బాహు...బున - బాహుభుజసంబంధమైన | వచ్చ
గనాభి - కస్తూరితోడను | సంకుమద | జవ్వాదితోడఁగూడిన -
సాంద్ర | నట్లమేన - ఆలేపపంకంబున || పూతగంధపు - సు
దచేత - సున్నయ్యె | మన్నబడెను - అనఁగాగుంటపూ
డివక్క - గానుంజేసనియరము - అనఁగాభూమిని భరిం
యిండునాదినరాహుమును - శేషాహిబర్హములను | దిక్
స్కరించితనబాహువుచేతనేపహించి నాఁడనితాత్పర్యము.

డ | క్రూరవనేభదంతపాతకుడ్యపరిహృతవజ్రపజ్జి - బొల్పగుమిడుంగుటురబుగువులంచు వెదంగోపో

యసాంతశ్చకారవన ద్రుమాభిగిజ గాఢులుగూడలంజేర్చు దీపికల్ గారహిఁగృష్ణతాయమహికాంకు

విశాత్రవపట్టణంబులన్

౪౩

టిక || కూరవపేభ...పజ్జి-క - కూరకరినములై నవ నే
భ | అడవియెరుంగలయొక్క - గంతపాత - కొమ్ములచేతం
గొట్టబడిన-కుడ్య | గోడలనుండి - పరిచ్యుత మిక్కిలి రాలిన-
వజ్ర-జ్జి-క - హిరణ్మయను-పొల్పను - ప్రకాశించుచు
న్న - మినుంగులు - బురువులు - మినుంగులు పుగురులు - అం
చుకొని - గిజ గాఢులుగిజ గాఢులను పక్షివిశేషము
లు - వెసంగొని పోయి - గాఢీనుకు పోయి - పొంగుకొ-
నుమోపమందున్న - శృంగారవన ద్రుమాభి-క - ఉద్యానవ
నవృక్షపజ్జి-యందలి - గూఢులకొక - గూఢులను - దీపికల్

గా - దీపములొనట్లుగా - రహి-క - అసక్తిచేత - చేర్చుకొ
నువేళ పెట్టును | ఈ ప్రకార మెక్కడనఁగా కృష్ణరాయ
మహికాంకుని - కృష్ణదేవరాయన హీనతయొక్క - శాత్రవ
- పట్టణంబులకొక - శత్రువులపురములయందు ననిసంబంధము -
అనఁగానే రాజుతన శత్రువులను సహరించఁగా వారిపట్టణ
ములు బలశూన్యములై - పాడువడియుండెనని తాత్పర్యము ||
గిజ గాఢులను - యెలుచెట్లనిఁగఁగూడలు పెట్టుకొని
రాత్రులయందు వెలుగునెమిత్తముగా మినుంగులు బురుగుల
నుదీనుకొని పోయియుండుకొనునని ప్రసిద్ధము || ౪౩

శ్రీ తొలుదొల్లనుకయాత్రిశిలదాడితొడించు * ససిలోహమునవెచ్చనయిజనించె - మఱిగొండపీఠెక్కి-
మార్కొనినలియె న*యలక సవాపాత్రునంటిరాచె - నటన గిజమ్మిలోయబడివేగదహించె * గోనబె
ట్టెప్పగొట్టానఁగిలెఁగనగిరిన్నూర్తిగరచెకొతమిఁగ్రాచె * నవులనాపొట్నూరరవులుకొనియె || ౪౪ ||
తే || మాడెములువేల్చెనొడ్డాదిమసియొనర్చె * గటకపురిఁగాల్చెగజరాజుగఁగిషణవఁ | ధోరణిచిచ్చన
నొరయుధురతఁగృష్ణ*రాయబాహుప్రతాపబాగ్రన్తహాగ్ని || ౪౫

టిక || కృష్ణరాయ - కృష్ణదేవరాయలయొక్క - బాహుప్రతా
ప | భజశౌర్యన నెడి | బాగ్రన్తహాగ్ని - ప్రకాశమానమ
గుచున్నగొప్పశక్తి - ఆశ్చర్యముగదా | తోడచిచ్చ
నకా | తోడచిచ్చయననట్లుగా - ఉధురతక - బొడ్డత్యముచే
తొత్తొక ధోల్కాముందుముంచుగా - ఉదయాత్రిశిలదా-
డి - ఉదయాత్రి - ఉదయగిరిమర్గమును శిలదాడి | చెక్కుముకి
రాయతగిరి | త్రిండిమ శ్రీకృష్ణమగుచున్నట్టి - అసిలోహము
నకా | కత్తియనుచుకులవలన - వెచ్చనై - వేడిమిగలదై - జ
నించె - సంభవించెను - నఱిగొండపీఠెక్కి - మఱియుగొం
డపీఠెపైతెక్కి - మార్కొని - ఎచురుదగిలి - నలియెన - నలిగి
యన్న - అలక సవాపాత్రు - అలక సవాపాత్రుడనురా
జును - అంటిరాచెకొ - తగులుకొని రాచెను | అనఁగారగు
లుకొనెను - అటసాగి - అక్కడినుండి జరిగి - జమ్మిలోయబడి
జమ్మిలోయయనవన్నె మిలోలవేరించి - వేగదహించె
కా - త్వరగాఁగాల్చెను - గోనబెట్టెర్చెకొ - కొనయనుచు
నైమిషమిక్కిలిగాల్చెను - కొట్టానఁగిలెకొ - కొట్టాను

నుదేశమునంటికొనెను - కనకగిరిన్నూర్తి - కనకగిరికర్గ
ముయొక్క - సుపూర్ణతనకరచెకొ - కరఁగించెను - కౌతమిఁ
గ్రాచెకొ - కౌతమియను పురుగులగోదావరిగఁగఁజేసె
ను - అవులకొ - అవతల - ఆపొట్నూరకొ - ఆపొట్నూరనుపట్టణ
మంటి - రవులుకొనియెకొ - ప్రజ్వరిల్లెను || మాడెములువే
ల్చెకొ - మాడెములనువన్నె పుభూములను పేలిపోయేట్లు
ట్టుగాఁజేసెను - ఒడ్డాదిమసియొనర్చెకొ - ఒడ్డాదియనుప
టణమును మసియొనపోవునట్లుగాఁజేసెను - గజరాజుగఁగ
గిషణవకొ - గజపతిభయపడిపారిపోవునట్లుగా - కటకపురి
గాల్చెకొ - కటకమనుపట్టణమును దహించెను - ఇక్కడఁబ
తాపమునన్నయన చెప్ప బడెతనలయొనక సవాపాత్రు
నంటిరాచెననునది మొదలుగాఁగల క్రియాపదములన్ని ధ
ర్మములనవిచారించవలెను | అనఁగానుదయగిరిమర్గము మొ
దలె నవిసాధించినాడొక భావము, నేగియును పాతమందు -
వేగదేశమునయధిను || ౪౪

మ || ధురకెంభాళుగృష్ణ గాయలముధాటిగతికొనిధ్యగ | హ్వరముల్ దూఱగఁ జూచితారచటం
గాఁజై యుండుటంజాలన | చెప్పరువై యెట్టివింతవీక్షకులువచ్చెజూడ రేయించువేసారదింజాతురుపేర
దుద్రగజరాజు ధాంతముగ్గానల్ || ౪౬

టీక॥ కృష్ణరాయలు - కృష్ణదేవరాయలయొక్క - భూమి
 టీకాటికా - నేనలునడుచుదాడిచేతను - ధర - భూమియందలి
 కేంద్రాభులు - ఎట్టిను మారములు - వింధ్యగర్హ్యముతో
 కూడిన - వింధ్యపర్వతగు హలగోంజొరక బారుకలుకు -
 వీరరుద్రగజకాట్టుద్ధాతముగ్ధాంగనలు - వీరరుద్ర గ జ
 కాట్టుద్ధాతము - వీరరుద్రగజపతియొక్క - యంత్రపురసంబం
 ధమైన - ముగ్ధాంగనలు - ముగ్ధభావము గల(స్త్రీ)లు తార
 చలుక - తమ రాగుహలయెందు - కాంపై యుండుటకా - కాం

పుగముగానుండుటచేత - భూమి - భూమియందుగనుగొని
 చాలనచ్చెరువై - మిక్కిలియూత్పర్యపడి - ఎట్టిని - ఎట్టిగా
 నుండునట్టి - వింతచీకట్టులు - క్రొత్తచీకట్లు - వచ్చె - వచ్చె
 ను - చూడలేయించుకా - చూడతమయిన - దే. శ్రీ సుముగా
 సౌరశింజాతురు - మఱియూపితగాజాతుగు - అనగానీకృ
 ష్ణదేవరాయలువీరరుద్రగజపతిమీదికిరండు వెడలిపోవు
 చును - డంగానాగజపతియంత్రపుర(స్త్రీ)లుగోచూడిపారిపో
 యివింధ్యపర్వతగుహలయందువాగి - నున్నాడభావము

చ॥ ఆభిరక్షకృష్ణరాయఁడుజడహంకములకా విభియించితాళన । ని భముగఁబొట్టునూరికడనిచ్చి నకంబ
 ముసింహభూధరప్రభుతిగునాళ్లకుందిగునురప్రకరంబుకళింగమేదిసి । విభుశపత్తిగజుమువేషులుఁబెట్టిపతిం
 చునిచ్చుటకా

౪౭॥

టీక॥ ఆభిరక్షక - అభ్యంతరస్థిత - కృష్ణరాయఁడుకృ
 ష్ణదేవరాయఁడుజడహంకములకా - తనగెలుపు చిరుదాహ
 ఘోన - లిఖియించి - వ్రాయించి - తాళనన్నిభావగు - తా
 టిమ్రాననపొడవుగలదియై - పొట్టునూరికడకా - పొట్టునూర
 నుట్టణ ను దగ్గర - నిచ్చినకంబము - ప్రతిష్ఠ చేయించిన స్తం
 బమును - సింహభూధరప్రభు - సింహాచలవ కాహనారసిం
 హాస్వామియొక్క - తిరునాళ్లకుందిగు - తిరునాళ్లను హెల్లా

త్సవమునకు దిగివచ్చుచు నుండెడు - సురప్రకరంబు - దేవ
 తాసమూహము - కళింగ మేదిసీవిభు - కళింగభూపతియ
 నఁగాగజపతియొక్క - అకీర్తికజలము - అపకీర్తియనుకా
 టుకనుసిన - వేషులుఁబెట్టి - పలుమాటునుగాచి - నిచ్చుటకా
 నిరంతరమును - పతిండుకా - చదువుచుండును - అనగానీకృ
 ష్ణదేవరాయలుగ జడపతి జమునిపొట్టునూరి యొద్దజయ
 స్తంభము నాటించినాడనితాత్పర్యము॥

౪౮

హహాసార్థం॥ ఏకరాలకానుండువాసాహిణములఁగలభద్రేభసంజోహవాహా । ప్రకరంబుగొందుదత్త
 స్వభవులువనుకా రాయభారువీటోకో । త్సుకులై నిత్యంబుశ్రీకృష్ణునియవసరమాల చూతురంనంజకొ
 ల్వం - నకయాప్రత్యూషమాసంత్యములఁబడవడిచెన్కందిరాళిందభూమికా

౪౯॥

టీక॥ ఏకరాలకా - మొగసాలలయందును - మండువాసా
 హిణములకా - దూలములసరితో - త్సుకు ప్రతిభములమీది
 కివచ్చినగుట్టుపుత్ర బేలాలయందును - కల - ఉన్నట్టి - భద్రే
 భసంజోహవాహాప్రకరంబుకా - భద్రేభ - మదపు శేనుఁగు
 లసమూహమును - వాహాప్రకరంబుకా । గుట్టములసమూ
 హమును । కొంజుకా - కానుక బెట్టునిమిత్తముతీసుకొని - త
 త్రత్యభవులు - ఆయాదేశములకాజులు - పనుకా - పం
 పించఁగా - తాయభారులు - రాయభారమునకువు వారు
 అనగావక్త్రు - విలోకోత్సుకులై - దర్శించుటయందుల్లాస

ముగల వారై - నిత్యంబుకా - నిరంతరమును - కొల్పిందక -
 దర్శనము దొరకక - ఆప్రత్యూషము - ఆప్రత్యూషమాసఁగాం
 దెల్లవారిమొదలుకొని - ఆసంధ్యముకా - ఆసంధ్యమాసఁగా
 సాయంకాలపర్యంతమును - పడవడి - యత్నపూర్వకముగా
 తన్నందిరాళింద భూమికా - ఆకృష్ణదేవరాయల యింటి
 ముంగిటియందు - శ్రీకృష్ణుని - సంపదతోఁగూడుకొన్నకృ
 ష్ణదేవరాయలయొక్క - అవసరములు - సమయములను
 జూతుతందడవ - అంతటఁగనిపెట్టుచుందురు॥

౫౦

చ॥ మదకలకుంభిసంభవనమాక్రీకముత్ గనుకట్టునట్టమై । వదలకఁగృష్ణరాయకరవాలమునందగుధారనీట
 గ । భృగదయమునొందికాత్రపులపుట్టిమునుంగఁగఁఫెనపత్తితోఁ । బొదిగొనిపైపయి న్నెడలుబుచ్చునప
 జుటవోలేబోరులకా॥

౫౧॥

టీక॥ పోరులకా - యుద్ధములయందు - వదలక - ఎడతెగకుం
 డను - కృష్ణరాయ - కృష్ణదేవరాయలయొక్క - కరవాలము
 నదిదగు - ఖడ్గనందోష్ఠమన్న - ధారనీటకా - వాయియను

నీటియందు - అభృగదయమునొంది - పుట్టి - కాత్రపులపుట్టి
 మునుంగఁగఁకా - శత్రురాజులయొక్క - పుట్టిమునుంగుచుండ
 ఁగా - ఫెనపత్తితో - నుడుగుతోఁగూడ । పొదిగిగురిపుగ

ట్టుకొని-పైపయిన్నెడలు-మీదగమింఁగఁ | బయలుదేగుచుం
డెడుబుద్ధునపజ్జులువోలెక - నీరుబ్బులోయనునట్టు
గా | మద...కములు | మదకలకుంభి | మదయ చేతనొప్పు చు
న్నయెనుగులయొక్క - కుంభ | కుభస్థలములందున్న - న
వమాక్షికములు | నూతనమూత్యములు - గట్టమై -తలుచై |
కనుపట్టుక - కనుపడును - అనఁగాశ్రుగాజులుతల్లశించు

సీ॥ వేనండబయనకుండాన. డనిగ్నాంకవహువులపై (జిల్గు-వారిగాఁగఁ | నత్క-రత్న స్తీర్ణతాళవృం
తోద్ధూత*ధూళి చేబలజల్లుచుమ్మగాఁగఁ | శ్రమబుర్గు శుంగననాసి కాగళ*త్పంక, బువైచుకర్దమము
గాఁగఁగఁ | గుపితయోధాక్షి శ్రమతకాకాశ్చే*లనముల* డహట్టనలాగాఁగఁగఁ || తే॥ జైనఁటిపగతప్రతా
పబువిశ్చులారు *కరణి*డిదేశములజొప్పికలనియుంచు | మూరుగాయరగండాంకి వీరకృష్ణ*తాయ
భూభృగ్భయంకర*పబలథాటి॥

౫౧

టీక॥ వేనండ...వులు - వేనండ | ఏనుఁగులయొక్క-బయద-
భయంకరమైన | శుండానండ | తొండములవలననుండి |
నిత్యంత | వెడలఁగఁగఁ-బడుచున్న | వహువులు | తుం
పురులు | పై జిల్గు-పై నిజిల్గు-రించునట్టి | వారిగాఁగఁ
ఉదకమగుచుండగా | తస్కర్ణ...ధూళిశతతగర్ణ | ఆయెను
గులయొక్క-చేవులనెను | విస్తీర్ణ*విస్తారములైన | తాళం
వృంశ | తాళియాగులనిసనకట్టలచేత | ఉద్ధూత- ఎగఁగఁ
గొట్టబడినిధూళి*పరాగము | చేబలఁజల్లుచుము గాఁగఁ
శూర్పములతోఁబై నిజల్లుచు పుచ్చుచునుండగా-శ్రమ...గళ
త్పంకంబు* శ్రమబుర్గురత్తురంగమ - అలయక చేతబుక
బురమనుచున్నకట్టములయొక్క-- నాసికా- ముక్కు-గొళ్ల
వలననుండి | గళత్పంకంబు | జారుచున్న యడుగు- నైచు
కర్దమముగాఁగఁ- పైనివేయబుగుగుచునుండగా- కు
పిత...భేలనములు * కపితయోధాక్షి* గ్రు కోపపెట-బడిన

నట్టుగాఁగృష్ణదేవగాయలుక త్రిచేత నేనుఁగులయొక్క-కుం
భస్థ*ముంఁటుక నాకుంభస్థలములయంగలి | నూత్నముత్య
ములు గాలి | యుక్తభూమియందు-నలుడుగాఁగను పడుచు
ను-డువనిభావము - ఏనుఁగుశుంభస్థ-ములయందు*ముత్య
పలుపుట్టుచున్నవని - ప్రసన్నముపుట్టియనఁగానుడుపము.

శూరులచేజిన్న(బహుచున్న - కుంభకాంతారభేలనములు
వేనరిడివివలెనున్న యీ-తెలవిహారములు | నండఘట్ట
నలుగాఁగఁ-కట్టబహిఁగొట్టుదెబ్బలగుచును డఁగా॥చైనఁ
టిపగర-మూర్ఖులైనశ్రువులయొక్క - ప్రతాపబు-పతా
కిమను- చిచ్చులక- ఆగ్నిహూతములను- ఆర్చుకర
ణికో-చగ్గార్పునట్లుగాగడిదేశముల(జొప్పి-సరిహద్దుభూ
ములయందుఁబ్రవేశించి | మూరుగాయరగండాంక- మూ
గుగాయరగఁడఁడనుబిరుదుగల - వీరకృష్ణతాయభూభృ
తే | శూరుండైనకృష్ణదేవరాయలయొక్క * భయంకర
భయంకరమైన - ప్రబలదాటి-బలమైనదాడికలని - ఆ
భూములనంతయువ్యాకులపఱచి-లలచుక-శ్రమనుబొందిం
చును- ఇన్నటఁబై(జిల్గు- వారిగాఁగఁగనునది మొదలు
గాఁగలవియగ్నినిజల్లార్పు సాధనములనిచారించవలెను॥



వస్త్యంతములు .

క॥ ఏవంచిధగుణవంతునక౯ కావల్లత్తురగపపవవిధాతోహకథా | రేవంతునంతిశాంతన | కావిష్కృతకీ
రిధవళితాశాంతనక౯ |

౫౨

టీక॥ ఏవంచిధగుణవంతునక౯ - ఏవంచిధ | పూర్వోక్తప్ర
కారమైన | గుణవంతునక౯ గుణముగలవాడను-అవల...
రేవంతునక౯ - అవల్లత్తురగ - అంతఃపదుమహుచున్నకట్ట
ములనుబహుళిధ- అనేకప్రకారములుగా-అరోహకథా-
ఎన్ననట్టివిద్యయందు-రేవంతునక౯ - అశ్వమునుశీక్షించి

చక్కగానడిపించువాడును- అతిశాంతనక౯ అత్యంత
శాంతభావముగలిగినవాడును - అవిష్కృతకీరిధవళితా
శాంతనక౯- అవిష్కృత* వ్యాపింపబడినకీర్తి-యశస్సు
చేతధవళిత*తెల్లగాఁజేయబడిన- ఆశాంతనక౯దిగం
తములుగలవానికి॥

౫౩

క॥ పుణానుపుంబసైంధవరింభాసంఘాతజాతరేణుగ్రతమోరింఖత్రిపున్యచదహర | ప్రేంఖదనుగ్రసన
జతరశ్మిన్యసిఫణిక౯॥

౫౪

టీక || పుంఖా...ఫణికిఁ - పుంఖానుపుంఖాతండోపతండము
లుగానున్న | సైంధవగుజ్జయులయొక్క | రింఖాగెట్టెల
యొక్క-సంస్కార-ఉపహతివలన-జాత-పుట్టిన-రేణు-పగా
గమను- ఉగ్రతనుః - భయంకరమైన నయంధకారమునందు-
తీరితి పున్పున - తొట్టుపడుచున్న శత్రురాజులయొక్క-
దహర-హృదయకుహరమందు - ప్రేక్షిత్ - చలించుచున్న

అను- ప్రాణవాాయువులయొక్క - గ్రసన-భక్షించుటయ
ను-జతరభృతి - ఉరభరణముగాఁగలిగిన- అసిఫణికిఁ-క
త్తియనుసర్పముగలవానికిని - అనఁగాఁగత్తిచేతశత్రురా
జులనుబండించిహృదయగళములైనప్రాణవాాయువులనుదీ
సినాడనుట||

౫౩

క || అవిరళవివరణవిద్యానవరాధేయనకునజ్జనః థేయనకుంగవితాస్త్రిగోలునః || ఖవిటంకనటన్యశోభి
కగ్లోలునః ||

టీక || అవిరళ...నకుఁ - అవిరళ | ఎవతెగనివివరణవిద్యా
తానవిద్యయందు | నవరాధేయనకుఁ - నూతనఁ గడైన
వాడును-సజ్జనవిధేయనకుఁ - సుస్వరూపులైనవారి
జ్ఞాపరియైనవాడును-కవితాస్త్రిగోలునకుఁ-కవితాస్త్రి
కవిత్యననుస్త్రియందు | లోలునకుఁ | అసక్తిలిగినఁ

డును ఖవిటంకనటన్యశోభికలోలునకుఁ-ఖవిటంక | ఆకాశ
మానజాగుపట్టెయందు | నటన్యశోభికగ్లోలునకుఁ-శృత్య
ముజేయుచున్నకీర్తియనునటులఁజూపెయొక్క-మహాతరంగ
ములుగలవానికిని||

౫౪

క || దిగధీశాసహృదగ | స్థగి లేదువిప్రతాపననస్థరణ | స్థగితద్యుమణిశిమిమా | ధగృహీతకళింగరాజ
తనఁ గ్రణికిఁ ||

టీక || దిగధీశా...హృదగఁ-దిగధీశ-దిక్పాలకులైనయొం
ద్రావులకు | అసహృద | సహించునక్కఱుగాని - ధగృహీత
ధగృహాయమానమైన | ఇద్ధ | ప్రకాశించుచున్న | రుని
తాతిగలిగిన | ప్రతాపతనన | ప్రతాపమునుసూక్ష్మనియొ
క్క-స్థరణ | తేజస్సుచేతస్థగితకప్పంబడినద్యుమణికిఁ

సూర్యుడుగలిగిన నిమిష... గ్రణికిఁ - నిమిషాంతగృహీత
అర్ధమేవమాత్రముచేతఁబట్టుకొనఁబడినకళింగరాజతన
యఁ గ్రణికిఁ | గజపతియనురాజకుమారశ్రేష్ఠుడుగలిగిన
వానికిని||

౫౫

క || కరుణాకర వేంకటవిభు | చరణస్తరణప్రసంగసంగతమతికి | శ్వరసరసింహమహిభృత్ | ద్వరసంసనకృ
ష్టరాయధరణీపతికి ||

టీక || కరుణా...మణికిఁ-కరుణాకర | దయకుగడయైన | వేం
కటవిభు | వేంకటేశ్వరస్వామియొక్క | చరణస్తరణపా
దస్తరణతోఁగూడిన | ప్రసంగిగోష్ఠితోడసంగత | కూడు
కొన్న | మణికిఁ | బుద్ధిగలిగినవాడును-ఈశ్వర...పతికిఁ-

ఈశ్వరసరసింహమహిభృత్ | ఈశ్వరరాజుమారుండై
నవరసింహదేవరాయలయొక్క | శ్వరసంసనకృష్టరాయధ
రణీపతికిఁ | కుమారశ్రేష్ఠుడైనకృష్ణదేవరాయమహిపతికి.

౫౬

ఇక్కడికినవతారికసరి.

ఇకమీదఁగథాప్రారంభము.



స్వారోచిష-మనుచరిత్ర.

మొదటి యాశ్వాసము.

ప్రాజ్ఞులయవధంపరాభివృద్ధిగానాయురస్వంబూనినస్వారోచిషమనుసంభవంబనుమోద్రబంధంబునకుఁ
గథాగమంబెట్టిరచినజైమినిమునిస్వామి యంభువకథాత్రవతానంతరంబునమీద నెవ్వండునునువయ్యె నెఱంగిం
పునవపుడుఁబయులుమార్క-దేయండుగ్రోష్ఠికింజేప్పినప్రకారంబునబిల్లనిచెప్పందొడంగె
టీక || అభ్యుదయవధంపరాభివృద్ధిగాఁ - అభ్యుదయశ్రేయ | స్ఫులయొక్క | వధంపరాశ జయొక్క | అభివృద్ధిగాఁ

మిక్కిలివృద్ధియగునట్లుగా - నాయొనర్పంబూనిన - నేనుర
 చింఘటకు. బూనుకొన్న - స్వార్థోచితమునుసంభవంబును-
 స్వార్థోచితమునుసంభవమునట్టి-మహాప్రబంధంబునకు
 ఘనమైన ప్రబంధమునకు - కథాక్రమంబు - కథయొక్క-వరు
 ను-ఎట్టిరకంబున - ఎటుచంటిరకంగా-జై మినిమునజై మినియ
 ను-పినుగలబుడి-స్వాయంభువమును - స్వాయంభువమును
 వునొక్క - కథాప్రవణానంతరంబున - కథవినినతర్వా

త-మీద నెవ్వండు-అమీద్రట్టనేపురుషుడు-మనువత్సావృ
 వ-ను పాయెను ఎఱిగింపుమనపుడు - తెలియజెప్పమని
 యడుగఁగా - పఠము-జై మినికీరకచెప్పమన్న పఠములు
 మార్గ-ండెయిందు-మార్గ-ండెయను-హాముని- క్రోష్టికిం
 జెప్పిన ప్రకారంబున - క్రోష్టియనునాతనికి బూర్వముం
 దు-జెప్పిన ప్రకారముగా- కల్లనిచెప్పఁజొడంగె - ఈ ప్ర
 కారమువచింపనుపక్రమించెను-

మ ॥ వరుణాద్వీపవర్తితటాంచలమునకావప్రస్థలీచుంబితాం । బరమై సౌధసుధాప్రభాధవళితప్రాలేయగు
 జ్జుండలీహరిణంబైయగుణాస్సగంబన గనార్థావర్తనేశంబునం । బురమొప్పుకామసికతహారతరళస్ఫు
 ర్తికవిడంబింపుచుకా॥

౨

టిక ॥ వరుణాద్వీపవర్తితటాంచలమునకా- వరుణా- వరుణ
 మనుపేరుగలద్వీపవలీ. నదియొక్క । తటాంచలమునకా ।
 టిరనుండు- వప్రస్థలీచుంబితాంబరమై - వప్రస్థలీకోటయొ
 క్కయగ్రభాగముచేత । చుంబితాస్థుశింపఁబడుచున్న ।
 అంబరమై । అకాశముగలదై - సౌధ...హరిణంబై- సౌ
 థామేకలయొందలిపథానున్నపుగచ్చయొక్క । ప్రభా
 కాంతిచేత । ధవళిత । తెల్లగాఁజేయఁబడిన । ప్రాలేయగు
 జ్జుండలీ । చంద్రబింబమందలిహరిణంబై । లేడిగలదై . అ
 శుణాస్సగంబనఁగా - అరుణాస్సగమునట్లుగా-అర్చా

వర్తదేశంబునకా- అర్చావర్తనేశమందు-మహికంతహార
 తరళస్ఫుర్తికా - మహికంతహార । భూమియను స్త్రీయొ
 క్కమెడయందుధరించుముత్యాలహారముండలివలెనొప్పు
 ర్తికా । నాయకమణియొక్క ప్రకారమును-విడంబింపుచుకా ప్ర
 కటనచేయుచును-పురమొప్పుకాపట్టనమొకటియొక్కమై
 యుండును - అనఁగానాశ్చర్యపుకోటయూకాశమంటిన
 పొడుగుగలదనియుమేడలు చంద్రమండలమునంటియొన్న
 వనియుభావము ॥ అర్చావర్తమనఁగాహిమవత్సర్వతవిం
 ధ్యపర్వతమధ్యపుణ్యభూమి॥

౩

సీ॥ ఆచటివిప్పులుమెచ్చరఖలవిద్యాప్రాధిక్ముదిమిదిగప్పినమొదటివేల్పుశచటిగాజుబంటునంపిభాగ్గ
 వునైనకానింకానఁబిఱపింతురంకమునకు । నచటిమేటికి గాటులలకానివనినకమునుసంచిమొదలిచ్చిమును
 పగఱును । లచటినాలవజాతిహలముఖాంతవిభూతికనాదిభియువుభైత్తుమైనమాన్పు ॥౩॥ తే॥ నచటివెల
 యూండ్రురంభామలైనవారయంకగాసెకొంగునవారింబిగడపఁగలరు । నాట్యరేఖాకళాధురంధరనిరూ
 ధినినచటఁబుట్టినచిగురుకొమ్మెనఁజేవ॥

౪

టిక ॥ అచటి - ఆపట్టణమందలి । విప్పులు - బ్రాహ్మణులు
 ఆచలవిద్యాప్రాధికా-సమస్తాదిద్యలయందలివేర్పుచేత ।
 మునిమదిగప్పిన-వృత్తముచేబుద్ధిచెడిన । మొదటివేల్పుకా
 ప్రథమదేవతయగుబ్రహ్మను । మెచ్చరు - మెచ్చుకొనరు -
 అచటి - ఆపట్టణమందలి - రాజులుత్తరియలు- బంటునం
 పి - ఒకకొలుపుడుగానిబంపి - భార్యవునైనకా - పరశు
 రామునినయినప్పటికిని - బింకానకా-మార్గముచేత. అగ
 కమునకా - తమాత్రావునకు - పిలుపింతురు - పిల్వనంపిం
 తురు- అచటి- ఆపట్టణమందలి-మేటికిగాటులు - ప్రమాఖు
 లైనకోమటులు - అలకాధిపతినినకా - కుజేగునినైనను -
 మనుషులమొదలిచ్చి-ముందుగాబంధారమిచ్చి- మనుక
 త్రితికించుటకు-దయలు - సహర్షులు- అచటి- ఆ పట్టణముం

దలి- నాలవజాతి- శూద్రకులము- హలను ఖాంతవిభూతికా
 హలముఖాంత । నాగటి మొనచేతఁబొందఁబడినవిభూతి
 వివర్వముచే - అదిభియువు - మొదటిభిత్తుకుండెనలిపుని
 యొక్క । భైత్తుమైనకా - భిత్తుదంబకమునైనప్పటికిని -
 మాన్పుకా- మాన్పించును- అంకమునకుననఁగాజిత్రయ్యుధ
 మునకిచెప్పవచ్చును॥అచటి-ఆపట్టణమందలి । వెలయాం
 డ్రు- వేశ్యాస్త్రీలు । రంభామలైనకా-రంభ మొకలైనయ
 పురసలనైనను- ఒరయకా - వివాహముననువచ్చి నపక్ష
 మందు- కాసెకొంగునకా- వేసుక దోపుకొనువీర చెఱుగు
 చేత । వారింది- తిరస్కరించి । నాట్యరేఖాకళాధురంధరని
 రూధికా- నాట్యరేఖాకళా । నృత్యవిద్యయందలి ధురంధర
 నిరూధికా । భారవాహిపామర్శ్యముచేత । గడపగల

దు. అవిక్రమింశఃగలకు - అచటఁబట్టిన- ఆపట్టణముందుజ
న్దింబిన-చిగురుకొమ్మై నక- లేఁదగురుకొమ్మయినినప్ప
టికిని - చేవ - సారముగలది అనఁగానాపట్టణముందలి
బ్రాహ్మణులువేదశాస్త్రాదివిద్యలచేత- బ్రహ్మకంటే నధికు
లనియు - రాజులుపౌరుషముచేతఁబరశురామునికంటేన

ధికులనియుకోమట్లుభనసంభ్రతీచేతఁగ్గువేరనికంటేనధికుల
నియు - శూద్రులైశ్వర్యముచేత శివునికంటేనధికుల
నియు- పశ్చాజనములునాట్యవిద్యాప్రాధినుచేతరంభాదు
లకంటేనతిశయింబినజారణయు - అచ్చటివృక్షశాఖలుమి
క్కిలిసారముగలవనియునుకావ్యుగ్యము॥

ఉ॥ ఆపురిఁబాయకుండుమకరాంకశశాంకమనోజ్ఞమూర్తిభా। మాపతశేవభోగిపిఠాభ్యసనిగ్గులభర్త క
ర్మదీ। యోపరతంత్రుఁడంబురుహగర్భకులాభఁబణంబనారతా। ధ్యాసనతత్పరుండు ప్రవరాఖ్యుఁడలేఖ్యత
నూవిలాసుఁడై॥

కులాభరణంబు- బ్రహ్మవంశమునకుభూషణమైనవాఁడు
ను-అనారతాధ్యాసనతత్పరుండు- నిరంతరమునుఃస్మృతుకు
జేదముచెప్పటయందాసక్తగలవాఁడునునైన - ప్రవరా
ఖ్యుఁడు- ప్రవరుఁడనుపేరుగలబ్రాహ్మణుఁడు - అలేఖ్యత
నూవిలాసుఁడై - అలేఖ్య-చిత్తరువునందువ్రాయనలవిగా
ని- తనూవిలాసుఁడైదేహసౌందర్యాలంకారములుగలవాఁ
డై-పాయకుండు-విడతెగకుండవాసముఁజేయుచుండెను॥

టీక॥ ఆపురిక - అపట్టణముందు- మకరాంక...తంత్రుఁడు-
మకరాంక- మన్మథునివలెను- శశాంక- చంద్రునివలెను-మ
నోజ్ఞమూర్తి- సుందరమైనరూపముగలవాఁడునుభామా
వదనైవ్వరియందు- అపరశేవభోగి। రెండవశేషాహియ
యిన వాఁడునువివిధాభ్యుర- వానావిధములైనయజ్ఞముల
యందలిగర్వలదోషరహితములై ధర్మ- యధాశాస్త్రీ
యములైన। కర్మ-క్రియలయందలిదీయోనియమునుకుప
రతంత్రుఁడు! విధేయుఁడైనవాఁడును- అంబురుహగర్భ

కులాభరణంబు- బ్రహ్మవంశమునకుభూషణమైనవాఁడు
ను-అనారతాధ్యాసనతత్పరుండు- నిరంతరమునుఃస్మృతుకు
జేదముచెప్పటయందాసక్తగలవాఁడునునైన - ప్రవరా
ఖ్యుఁడు- ప్రవరుఁడనుపేరుగలబ్రాహ్మణుఁడు - అలేఖ్యత
నూవిలాసుఁడై - అలేఖ్య-చిత్తరువునందువ్రాయనలవిగా
ని- తనూవిలాసుఁడైదేహసౌందర్యాలంకారములుగలవాఁ
డై-పాయకుండు-విడతెగకుండవాసముఁజేయుచుండెను॥

అ॥వానిచక్కదనమువై రాగ్యమునఁజేసి। కాంక్షఁజేయుజారకామినులకుభోగభాహ్యమయ్యెఁబూచినసం
పెంగ।పొలుపునధుకరాంగనలకుఁబోతె॥

పుష్పింబినశంపకమయొక్క - పొలుపు-చక్కదనము-మ
ధుకరాంగనలకుఁబోతె-ఆండుతుమ్మెదలకువలెనే। అను
భవయోగ్యముకాకపోయెననుట- తుమ్మెదలకుసంపెంగ
కునువిరోధమనిప్రసిద్ధము॥

టీక॥ వాని-అప్రవరాఖ్యునియొక్క - చక్కదనము-సౌంద
ర్యము-వై రాగ్యమునఁజేసి- నిష్కాముకుండ్రులవలన-కాం
క్షఁజేయు - అభిలాషపడునట్టి-జారకామినులకు- వ్యభి
చరించుస్త్రీలకు-భోగభాహ్యమయ్యెక - అనుభవమునకు
సూరమైనదాయెను। యెటువలెననఁగా-శ్రూచినసంపంగి-

పుష్పింబినశంపకమయొక్క - పొలుపు-చక్కదనము-మ
ధుకరాంగనలకుఁబోతె-ఆండుతుమ్మెదలకువలెనే। అను
భవయోగ్యముకాకపోయెననుట- తుమ్మెదలకుసంపెంగ
కునువిరోధమనిప్రసిద్ధము॥

ఉ॥ యావనమందుయజ్ఞయథనాథ్యుండునైకమనీయకాతుక। శ్రీవిధిఁగూఁకటుల్లాలిచిచేసినకూరిమసో
మిదమ్మసా। ఖ్యావహయై భజింపనుఖులైతలిదండ్రులుగూడిదేవియు॥ దేవరవోలెనుండియుదీర్పఁగఁ
గావురమొప్పువానికి॥

మిదేవి- అనఁగాభార్య-సాఖ్యావహయై-నుఖానుభవము
నుగలుగఁజేయుచున్నదై-భజింపక- ఉపచారముసేయ
గా- సుఖులై - సుఖముగలవారై - తలిదండ్రులుగూడి-
తలిదండ్రులుజతపడి। దేవియుందేవరవోలెనుండి- పార్వ
తీపరమేశ్వరులవలెనుండి-ఇలుదీర్పఁగగృహకృత్యమువ
క్కఁజెట్టుచుండఁగా- వానికి- ఆప్రవరాఖ్యునికి-కావుర
రమొప్పుకా-సంసారముచక్క-గాజరుగచునుండును॥

టీక॥ యావనమందుక - నడివయస్సునందే- యజ్ఞయోగ
సోమగూజియును- ధనాథ్యుండునై- ద్రవ్యవంతుఁడునై
కమనీయకాతుకశ్రీవిధిక। కమనీయ- ఒప్పుచున్నట్టి - కా
తుకశ్రీవిధిక, కంకణబంధక్రియయందు - అనఁగాఁజెండ్లిచే
యుకాలయందు। కూఁకటుల్లాలిచి- సిగలుకొలిపి। చేసిన-
పెండ్లిచేసినట్టి- అనఁగానిద్రునిండుకొంచెమిడుపొచ్చు
తగుగాఁజేసినట్టి - కూరిమిసోమిదమ్మ- ప్రియురాలైనసో

మిదేవి- అనఁగాభార్య-సాఖ్యావహయై-నుఖానుభవము
నుగలుగఁజేయుచున్నదై-భజింపక- ఉపచారముసేయ
గా- సుఖులై - సుఖముగలవారై - తలిదండ్రులుగూడి-
తలిదండ్రులుజతపడి। దేవియుందేవరవోలెనుండి- పార్వ
తీపరమేశ్వరులవలెనుండి-ఇలుదీర్పఁగగృహకృత్యమువ
క్కఁజెట్టుచుండఁగా- వానికి- ఆప్రవరాఖ్యునికి-కావుర
రమొప్పుకా-సంసారముచక్క-గాజరుగచునుండును॥

సీ॥ నరుణాతరంగిణీదరవిస్వరనూత్న* కమలకషాయగంధమువహించి। ప్రత్యూషపవనాంకురములుపై
కొనువేళ* వాననస్తుతిశరత్పమునలేచి। సచ్చాత్రుఁడగుచునిచ్చలు నేగియయ్యెట* నభుమర్షణస్నానమా
చరించి। సాంధ్యకృత్యముదీర్చిసావిత్రిజపియించి-నైకశనధలింకర్తసాక్షికరంగి॥౮॥ లేకఫలసంతుక్తకమ
హమాదిబహుపదార్థ* తతియునువికినపాడుఁగుదొంగతులుగొంచు॥బ్రహ్మశాసనులెంటరాబ్రాహ్మణులెవ

సీ॥ నరుణాతరంగిణీదరవిస్వరనూత్న* కమలకషాయగంధమువహించి। ప్రత్యూషపవనాంకురములుపై
కొనువేళ* వాననస్తుతిశరత్పమునలేచి। సచ్చాత్రుఁడగుచునిచ్చలు నేగియయ్యెట* నభుమర్షణస్నానమా
చరించి। సాంధ్యకృత్యముదీర్చిసావిత్రిజపియించి-నైకశనధలింకర్తసాక్షికరంగి॥౮॥ లేకఫలసంతుక్తకమ
హమాదిబహుపదార్థ* తతియునువికినపాడుఁగుదొంగతులుగొంచు॥బ్రహ్మశాసనులెంటరాబ్రాహ్మణులెవ

వచ్చునింటికిఁ బ్రజనన్న మెచ్చిజూడ॥

౯

టీక ॥ వరుణా...గంధము వరుణావరుణమును పేరుగల త
 రంగిణీనదియందు నర-కొంచెము గావికస్వరసికి సింధిని
 నూత్న | నవీనమైన నాకమలపద్మములయగునలి | కమాయ
 గంధము | వగుగులవాసనను వహించి పూని - ప్రత్యాప
 శవనాంకురములు - ప్రత్యాప - ప్రాతః కాలసంబంధము
 తైన | శవనాంకురములు | లేచవాసువులు - పై కొనవే
 శక - పైకిసోకుచునుండు సమయముందు | అనఁగాఁజెల్ల
 వారవచ్చునప్పుడు - వామన స్తుతిచరణమునక - వామన
 మూర్తియొక్క స్తోత్రపాఠాయణముతో లేచి నీరలేచి -
 సచ్చాక్షుడగుచుక - శిష్యులతోఁగూడుకొనినవాఁడై - ని
 చ్చలునేగి-నిరంతరమునుభోయి - ఆయ్యేటక - ఆవరుణానది
 యందు - అఘనర్షణస్నానమాచరించి - అఘనః పాన
 ము | అఘనర్షణసూక్తపూర్వకముగా జనచును | ఆద
 రించిచేసి - సాంద్యకృత్యము సలభ్యా బ్రయోక్తమైనకా

ర్యమును తీర్చి - కాఁజేసి-సావిత్రిజపియించి- గాయత్రీజప
 ముఁజేసి- సైకతస్థలిఁగర్తసాక్షికి - సైకతస్థలికా | ఇసు
 కది న్నెయందుఁ గర్తసాక్షికి సూర్యునికి ఎరగి- నమస్కా
 రములు చేసి-అకృత్రినుప్రదేశమందనట॥ ఫల...తతియక -
 ఫలనధురమైన శుద్ధును సమిత్ | మోముగు మొనతైన స
 మిథులును సజర్యయును-కునుమాదిపుష్పములు మొదలు
 గాఁగలిగిన | బహుపదార్థజతయికా అనేకవస్తుసముగా
 యమును-ఉదికినమాడుగుదోవకులు - ఉదికినాడగులవేసి
 నవస్త్రములును-కొంచుక-తీసుకొని - బహుచారులు మొ
 టరాక-శిష్యులైనవడుగులుతనతోఁగూడగాఁగా - బ్రా
 హ్మణులు-ప్రవరాఖ్యుఁడు-పజ జనులందఱును తనకా-శ
 నను మెచ్చి-సొగడిజూడక-జూచుచునుండఁగా * ఇంటి
 కిక-తనకృపామునకు శుశ్రూష వచ్చు చునందును ౯

శా ॥ శీలంబుంగులముఁక శేమంబుదనముం జెల్వంగు లేప్రాయముం | భోలజూచియిండు సాక్రుండఁడయే
 భూసాలుండవచ్చినకా | సాలగ్రామముమున్ను గాఁగొనఁడు మాన్యత్రే శ్రముల్ పెక్కు - శా | కావ్యమునా
 కప్పుడుఁ దఱుగదొటంబాడియంటయికా॥

౧౦

టీక ॥ శీలంబుఁక-సర్వస్వతీయమును కలచుకావంశమును శ
 మంబుక - బాహ్యేంద్రియనిగ్రహమును * సమముకా - అం
 తరింద్రియనిగ్రహమును * చెల్వంబుక - చక్కదనము
 ను * లేప్రాయముక - లేతవయస్సును * పోలంబాచి - లే
 గ్గుగాఁగలిగియుండుటనుగని * శ్రవండు - ఈ ప్రవరాఖ్యుఁడ
 డు * సాక్షుడని - నానయోగ్యుడని * ఏభూసాలుండివ
 చ్చినకా - ఏరాజివ్వవచ్చినప్పటికిని * సాలగ్రామముమున్ను

గాక - సాలగ్రామము మొదలుకొని చేదానమును * కొండ
 డు-పుచ్చుకొండ * మాన్యత్రేత్రములు-సర్వమునామాభూ
 ములును-సామాన్యభూములును * పెక్కు - చందాలకా - ఆ
 నేకవిధములుగా * పండుకా-ఫలి-చును * ఒకప్పుడుకా-ఒ
 కానొకవేళ నైనప్పటికిని * ఇంటికా-గృహమాండు * పాడి
 యకా - ఊరసమృద్ధియును * పంటయికా | సాన్యసమృద్ధియు
 ను * తఱుగము * తక్కు - వగాదు॥ ౧౦

తే ॥ వంశనలియదు వేపురువచ్చిరే॥ నన్న త్రొక్కునుద్దియోసతనిగృహిణి | మతిథులే తేరనడికిరేయై నఁజెల్లు
 వలయుభోజ్యంబులింటనవ్వారిగా॥

౧౧

టీక ॥ అతఁగృహిణి-ఆశ్రవరాఖ్యునిభార్య-వేపురువచ్చిరే
 క - అనేకులువచ్చినప్పటికిని-వంశనలియదు - వండుటకుఁ
 బాలుమాలదు-అన్నశుభ్రముకా - అన్నపూర్ణవిశాలాక్షికి-
 ఉద్దియై - సమానురాలై - అతిథులే తేరకాగృహగతధర్మపు
 సాగులువచ్చుచుండఁగా-నడికిరేయై నకా - అగ్రరాత్రి

యందైనను-ఇంటికాగృహమాండు-వలయు-కావలసిన-భో
 జ్యంబులు-భోజనపదార్థములు - అవ్వారిగాఁగకా-నాన్య
 ధిగాను-పెట్టుకా-నడ్డించుచు-నడురేయియైనను సాత
 దును నిద్రయధము॥ ౧౧

సీ తీర్థసంవాసులే తెంచినారనిన్న * నెమగుగా నేగువవ్వేంతయైన | నేగితత్పదములకెరంగియింటికిఁ
 దెచ్చు * దెచ్చినన్మ క్షీనాతిథ్యమిచ్చు | విచ్చియిష్టాన్నసంతృప్తులఁగాజేయుఁజేసేకూర్పువు హో జీరవచ్చు॥
 వచ్చియిర్థరంగల్లువనధిపర్వతసరి * తీర్థనూహాత్మ్యముల్ దెలియఁడుగు॥ ౧౨ ॥ తే ॥ నడిగియో జనపరిమాణ

మనమునరసి ప్రోవల ముఁజూడననుచు మాపులునిగుడ్డు | ననుడినముత్యసంధర్మనాభిలాష మాన్యనుప్పొంగ
నత్తమణాగ్ని హోతాత్రి ||

౧౩

టీక|| అత్తమణాగ్ని హోతాత్రి - అనడినయను వాఁడై నయా
హితాగ్ని | అనఁగాఁ బ్రవరాఖ్యుఁడు | తీర్థసంచానులు - తీ
ర్థయాత్రలు సలుపు వారు - పతేవి నారనిజిన్నా - వచ్చినా
రనివినఁగా - డివ్వెంతమైనా - ఎంతమారమైనప్పటికి -
ఎమరుగానేగు - అభిరు ఖముగాబోవును - పసి - పోయి
తత్పదములకు - వారిపాదములకు - ఎరగి - నడుస్తూ - ర
మునేసి - ఇంటికిఁ దెచ్చు - తనగృహమునకుఁ దీసు కొనివచ్చు
ను - తెచ్చి - తీసుకొనివచ్చి - స్వర్ణకీర్తిముఖ్యమై నజక్రిచే
త - అతిశయిచున్న - అధిష్ఠానావర్ధిండును - ఇచ్చి - శ
వర్ధింది - ఇష్టాన్న సంభృత్యులఁగాఁజేయు - ఇష్టాన్న | ఇ
వమై నడుద్రసాన్నముచేసి సంత్య పులఁగాఁజేయు / రె
స్సగాఁద్రుప్తిబొందిన వారినిగాఁజేయును - చేసి - చేసిన
వాఁడై - కూర్చున్నచో - వారునుభాసీరులై యున్నసమ
యమందు - చేవచ్చు - వారిదగ్గరవచ్చును - వచ్చి - వ

చ్చి నవాడై - ఇద్దరఁగల్గు - ఈభూమియందుఁగలిగిన - వన
ధి పర్వతసరి తీర్థమాహాశ్శ్యములు - వనధి సముద్రముల
యొక్క - పర్వత | కొండలయొక్క - సరిత్ | నదులయొక్క -
తీర్థ | పుణ్యోదక త్రైతములయొక్క - మాహాశ్శ్యములు
ప్రభావములు తెలియనడుగు - తెలియకొటను వారినడు
గును || అడిగి - అడిగిరవాఁడై | యోజనపరిమాణముగయు -
ఆనడలయొక్క - మారప్రమాణముయిచ్చి వారిండును - అరసి
విచారింది - పోవలయు - పోవలెను బాడవనుచు - బా
చుకొటక - అనుదినము - ప్రతిదినమును - తీర్థసంగమన
పుణ్యతీర్థ త్రైతములు బాచుటయొకరి - అభిరాష చు - కో
రిక - అత్త - అంతఃకరణగుండు - ఉప్పొంగ - నిండుకొ
నియుబుసుచుండఁగా - ఉప్పులునిగుడ్డు - నిట్టుప్పులు
వుచ్చును -

౧౩

క|| ఈవిధముననభ్యాసత | సేవాపరతంత్రసకలజీవనుడై భూ | దేవకమార కుండుండం | గావీను మొక
నాఁడుకుతుత గాలమునందు

|| ౧౪

టీక|| ఈవిధమున - ఈప్రకారముగా - అభ్యాసత... ననుడై |
అభ్యాసతగృహగతధర్మపురస్తానబ్రాహ్మణులయొక్క | సేవా
సకలత్ర | పరివర్తకునధీనమైన | సకలజీవనుడై | పమాస్త
జీవనం - పాపముగలవాఁడై భూదేవకమారుఁడు - బ్రాహ్మ
ణకుమానందైనప్రవరాఖ్యుఁడు - ఉండఁగా - ఉండగా - వి

నుముఅలకింపుముఒకనాడుఒకదినమందు కుతపకాలముగ
దా - కుతపకాలమునందఁగాది వాభాగమందుఁబడియా
టుగడిచునొంద - అతిథియనగా - గులనామములు దెలియ
కమథ్యాహ్నకాలమునకుఁదగ్గరమునకువచ్చినవాఁడు -

సే | ముడిచినయొంటిక జడమూయమువ్వ నైఃకన్య / ముతోలుకిరీటముగధరిందికకపాలకేదారకటకముద్ర
తపాణిఁకొనుట దురాతాములొకఁడొచ్చి పట్టి | యొకేయ మైయొద్ధాణంబులవణిచేసినక్క శించినపొట్టునుక్క
ళించి | యంగకూటచ్ఛాయ - యుభింజఁగఁజాలుకబునుదేహంబు నభస్త్రములంది | ౧౫ || తే || మిట్టయొక
ముననిడుతొగపట్టె మెలయఁజెపులరుద్రాక్షపొంగులుచవుకళింకగావికుబుసంబుజలమండికయునుబూ
రికచేరెదదేహమావధసిద్ధుడొకఁడు ||

౧౬

టీక|| ముడిచిన - ముడిగొల్పిన - ఒంటికెంజడ - ఒక్కటియ
యినయెట్లనిజడ - మూయా - కమ్మకొనునట్లుగా - మువ్వ
నైఃకన్యగముతోలు - పెద్దపులిదర్శము - కిరీటముగధరింది -
కుల్లాయిగాఁజెప్పుకొని కకపాల... పాణి - కకపాల - కక్ష
పాలచేత | కేదారకటక | పంచలోహపుకడియముచేత
ముద్రిత | లాంఛనమై చేయబడిన | పాణి హస్తమును - కు
రుచ - పొట్టిగానుండు - లాతాముతోడ - యొగవేళ్లము
తోడ - కూర్చిపట్టి - చేర్చిపట్టుకొని - విణేయమైన - అడు
లెడిచర్మముతోఁజేసి - ఒడ్డాణంబు - కమ్మచపట్టయొక్క -

లవణిచే - విగువుచేత - అక్క - శీఠవిశపాట్ట - లోపలికిఁబో
యినకడుపును - మక్క - శించి - ఉబ్బునట్లుచేసి - ఆనకూట...
జాలు - అనకూటచ్ఛాయ - ఇత్తడిచాయను - అవఘళిం
పగఁజాలు - అతిశ్రమించనమర్థమైన - బడుగుదేహంబునక -
బక్క - శరీరమందు - ఇష్టములంది - విభూతిఁబూనుకొని || మిట్టి
యొకరునక - ఉన్నతమై యుండఁటొప్పుమీఁదగు - నిడు
డివిగలిగిన - యొగవట్టె - యొగులుబుదెయగా వేసుకొను
నల్లకపట్టుపట్టెడ - మెలయక - ప్రకాశించఁగా జెవులక
గ్గములయందు - రుద్రాక్షపొంగులు చవుకళింక - రుద్రాక్ష

లు చేసిన తాగి కుండలము లెగిసి యాడఁగాఁ | కావీకుటుసంబు
పెట్టరంగు చేసినచో కాఁయను-జలకుండికయున్-నీళ్లతోను
గ్నుకమండలమును- పూని-ధరించి-బొడుగు సిద్ధుఁడొకడు

బొడుగువీ శేషములుగలయొక సిద్ధుడు- తదేహమున్- అప్ర
వతాఖ్యువిగృహమును- చేరెన్- ప్రవేశించెను- ౧౬

తే|| ఇట్లుచనుడెంచువరమయోగింద్రుఁగాంచి భక్తిసంయుక్తి నేమరేగి శ్రావణముచుచు | స్వస్థపాద్యాదిపూ

జనంబాచరించి | యిష్టమృష్టాన్నకలనసంతుష్టుఁజేసి |

౧౭

కటి|| ఇట్లు-ఈ ప్రకారముగా- చనుడెంచు-వచ్చుచున్న-ప
రమయోగింద్రుఁడు-ఉత్కృష్టుఁడై నయోగీశ్వరుని-కాంతి
జూచి-భక్తిసంయుక్తి భక్తితోఁగూడుకొనుటచే-ఎచురేగి
అధిముఖముగాఁబోయి ప్రణామముచేచున్-నమస్కరించిన
పాదై- అర్ఘ్యపాద్యాది- హస్తోదకపాదోదకముమొద

లుగాఁగల- పూజనంబాచరించి- సవర్యచేసి- ఇష్ట... చేసి
ఇష్టమృష్టాన్న హితవైపరీకరసమృద్ధి గలిగినయన్నముయొ
క్క-కలనన్-అనుభవముచేత| సంతుష్టుఁజేసి| స్వప్రీతిపొం
దిన తాసివిగాఁజేసి ౧౮

క|| ఎందుండియెందుఁబోవుచు | ఎందులకే లేచినారలివ్వడువిద్య | ద్వంద్విత నేడడుగ తామఃశాంతిరముపచి
త్రమయ్యెమాన్యుండనైతిన్ ||

౧౯

టీక|| ఎందుండి- ఎచ్చటనుండి-ఎందుఁబోవుచున్- ఎక్కడి
కిఁబోవుచు- ఇందులకున్- ఇక్కడికి-ఏ లేచినారలు- వచ్చి
తిరి-ఇప్పుడు- ఈవేళ- విద్యద్వంద్విత-విద్వాంసులచేతనమ
హ్న-రింపఁబడినమహాత్మా-నేడడుగదా- నేటికికాదామన్నం

దిగము | నాగృహము- పవిత్రమయ్యె - పరిశుద్ధమాయెచు
మాన్యుండనైతిన్ - నేనుబూజ్యుడనయితిని- అనగామీరువ
చ్చుటచేతననిభావము- ౧౯

క|| మీమాటలుమంత్రంబులు | మీ మెట్టినయొడ ప్రయాగమీపాదపవి | త్రామలతోయెములలఘు | ద్యోమాత్త
ర్గురాంబుపానగుక్త్యములున్ ||

౨౦

టీక|| మీమాటలు- మోక్షాత్మములు*మంత్రంబులు- మహా
మంత్రములవంటివి మీ మెట్టినయొడ-మీరుతోక్కి-నస్థలము
ప్రయాగ-ప్రయాగయే త్రమువంటిది-మీపాద-మీచరణసం
బంధమై నశశవిత్ర - పరిశుద్ధముచేయుటయందునమర్థము
చ|| వానిభాగ్యవైభవమువానిదిపుణ్య విశేషమెఱ్ఱెయిన్ | వానిదవంధ్యజీవనమువానిదిజన్మమువేటుసే

యైన-అమలనిర్మలములైన-తోయములు-ఉదకములు* ఉ
ర్విక- భూమియందు*అలఘు- అతిశయమైన*ద్యోమా
ర్గురాంబు- అకాశమాన్దప్రవాహజలములకు | అనగా
గంగాజములకు | పానగుక్త్యములు | ప్రతిగాఁజెప్పఁదగినవి

యకె | వ్యానిగృహంతరంబునభ వాదృశయోగిజనంబుపావనస్నానవిధాన్న పానములసంతసమందుచు
బోవునిచ్చులున్ ||

౨౧

టీక|| భ వాదృశయోగిజనంబుమీవంటియోగి సమూహము
ఎవ్వని-వీపురుముగయొక్క-గృహంతరంబున-ఇంటిలో
పల*వేటుసేయక- అభ్యంతరముచిచారింపక నిచ్చులున్-ని
రంతరమును-పావన...ములన్ - పావన*వీత్రకరమైన
స్నానవిధి | స్నానవిధిచేత | అన్నపానములన్ | అన్నపాన
ములచేతను-సంతసమందుచున్ - సంతోషించుచును-పో

వున్- పోవుచునుండు మోక్షానిది - వానిదే*భాగ్యవైభ
వము . భాగ్యముగలిగినయొక్కర్థము*వానిది- ఆపురుషు
ని*పుణ్యవిశేషము-సుకృతాతిశయము*ఎ య్యెయిన్-ఏ
ప్రకారముచేత*వానిది- ఆపురుషునిదే*అవంధ్యజీవనము
సఫలమైనబ్రతుకు*వానిది- ఆపురుషునిదే*జన్మము-పుట్టు
వు- అనగాఁగడమవారిదికాదనుట || ౨౨

తే|| మానినాథకుటుంబజంబులటలమగ్ను | దృశ్యమేధిమండలంబు | నుద్ధరింపంగ నావధ మొందుగల
దెలియన్ || ౨౩ ||

౨౩

టీక|| మానినాథ యోగిజనాధిపా*కుటుంబ...నందంబు | కుటుంబ | సంసారమనేడు|జలబాల| బుగడయొక్క... | పటల

పైక - భూమిమీద - కాశిపుదురు - చేయబడుదురు -
అటుగావునక - అదిగనుక - భజించి - ప్రత్యేకించి - అదు

గక అదుగుటకొరకు - కాశుకమయ్యెక - సంతోషము
యెను॥ ౨౫

కా॥ ఏయేదేశములన్వ సేవిచిరిమి రేయేగిల చూచినా | రేయేతీగములందుఁ గ్రుంకిడితి రేయేవీక్షము
యేమెట్టినా | రేయేపుణ్యవనాళిఁ ద్రిన్దురితి రేయేతోయధుత్ డాసినా | రాయాచోటులఁ గల్గవీతలుమా
హాకానాకెటింగించవే॥ ౨౬

టీక | ఏయేదేశములక - ఏయేవిషయములందు - చరించిరి -
సంచారముచేసితిరో - మీరు - తాము - ఏయేగిరుక జూచినా
రు - ఏయేశక్తములుగనుఁగొంటిరో * ఏయేతీగములందుఁ
గ్రుంకిడితిరి - ఏయేపుణ్యవనముల యందున్నవనములుచేసి
తిరో - ఏయేవీక్షములై ట్టినారు - ఏయేదీవులు త్రొక్కి - కా
లో - ఏయేపుణ్యవనాళి ద్రిన్దురితి - ఏయేపుణ్యారణ్యములయందు

చూచివారింబితిరో * ఏయేతోయధుల్లాసినారు - ఏయేపు
మగ్రము లఁజేరితిరో ఆయాచోటులఁగల్గవీతలు ఆయాపు
లములయందుఁగలిగినవి నొంగవలను * హాకానా - హా
నుభావా * నాకెటింగించవే * నాకుఁ దెలియఁజెప్పవేయి
యడిగెను - దేశవిషయాతూఢవర్తన - ౨౬

తే॥ పోయి సేవించు లేమన్నబుణ్యతీర్థ | వ హిమవతులయనభిలక్తున హరంబు | గానవే డెఁగననమ్మాని
వర్మక * డాదరాయ త్తదిత్తుఁడై యత్యక్షయె॥ ౨౭

టీక | పోయి - పుణ్యతీర్థయాత్ర పోయి * సేవించు లేమన్నక -
సేవచేయలేక పోయినప్పటికిని - పుణ్యతీర్థవ హిమక పుణ్య
తీర్థ | పవిత్రోదకములయొక్క - హహిమక | సభావముచు
వినుటయుక - ఆర్ణింపుటచేత * అభిలక్తున హరంబు - సము
ద్రపాపాపహమ * గానక - గనుక * వేఁడెననన్క - ప్రా

ర్థింపబడు నన్ననపలుకఁగా * అమ్మానివర్మక - శ్రేష్ఠుఁడై
నయాసిన్డుడు * అనరాయత్తదిత్తుఁడై - ఆగరమునకిద
మైనమానస్సుగల వాఁడై * అనిక్కయెక - ఆప్రవతాఖ్యు
నితోనొక వాక్యముపలికెను - ౨౭

ఉ॥ ఓచతురాస్యవంశకలతోదధిపూర్ణశశాంకతీతయా | త్రావణశీలినై జనపదంబులుపుణ్యనదీనదంబులు |
జూచితి నందునఁడుఁగలచోద్యములుంగనుఁగొంటినాపటి | తావలపశ్చిమాచలహిమాచలపూర్వదిశాచ
లంబులక | ౨౮

టీక | ఓచతురాస్య...శశాంక - చతురాస్యవంశ బ్రహ్మకు
లమనునట్టి | కలశోదధి | పాలసముద్రముననుపూర్ణశశాంక
శంపూర్ణచంద్రుడై నై నయోప్రవరాఖ్యుఁడా * తీర్థయా
త్రావణశీలినై - తీర్థయాత్రలుచేయుటయందుఁబ్రసన్నమైన
స్మభావముగలవాడై నై యనఁగా డీర్థయాత్రాసక్తిగల
వాడైనై * జనపదంబులు - గ్రామసమూహములును * పు
ణ్య - సుకృతకరములైన * నదీతూర్పు సముద్రములోఁగల
యొ నేరులును - నదంబులుక - పశ్చిమసముద్రములోఁగల

యొ నేరులును * చూచితిక - కనుఁగొంటిని | ఇంటియొకాక *
అపటిశాచల...చలంబులుక - అపటిరాచల | అమలయశ
గ్యశము | పశ్చిమాచల | మాస్తాచలము | హిమాచల | హిమా
వత్పర్వతము | పూర్వదిశాచలంబులక | ఉదయపర్వతము |
వీరియందు * అందునఁడుఁగల - అక్కడక్కడఁగలిగిన * చో
ద్యములుక - వింతలును * కనుఁగొంటిని - జూచితిని - నదము
లనఁగా మగవియనియనదులనఁగా నామదియనియు నెఱుఁ
గునది - ౨౮

శా॥ కేదారేశుభజించితిక శిరమునంగీలించితిక హింసులౌ | పాదాంభోరుహముల్య యాగనిలయుంబ
ద్వా యుసేవించితిక | యాదో నాధను తాకళత్రుబడరీనారాయణుంగంటిని | యాదేశంబున నేలజూచితికను
స్తాశావకాశంబులక ౨౯

టీక | కేదారేశుభజించితిక | కేదారేశుక | కేదారేశ్వరు
కునుగివలంగమును | భజించితిక | సేవించినని హింసులౌ
పాదాంభోరుహములు | హింసులౌ | హింసులౌయనుపే
రుగలమహాశక్తియొక్క | పాదాంభోరుహములు | చరణక

మలములను * శిరమునక | శిరస్సునందుకీలించితిక | కూర్చి
తిని * ప్రయాగనిలయుక | ప్రయాగపుణ్యక్షేత్రనివాసుడై
న * పద్మా యొక | విష్ణుమూర్తి * సేవించితిక | భజించితిక *
యాదో...నారాయణక | యాదోనాథ | సముద్రునికిని

తా. కొమార్తెయగులక్ష్మిదేవీ కళక్రూరభార్యగాఁగలిగినది. బడరీనారాయణుఁడబడరీనారాయణస్వామినిఁకంటిఁజూచిని. ఈయాదేశంబననెల. ఈదేశమాదేశమనిచె.

ప్రవలసినదేమి! సమస్తాశాసనకాశములకొనమస్త. సకలమైన. ఆకావశాశంబులక. దిక్పథ్యదేశములను - జూచితి. వీక్షించితి.

ప॥ అదియట్లుండెనుముగ్ధహస్తగ్నంబలంబమానరవిరధతురంగశృంగారజారుచామగచ్ఛటా ప్రేక్షణక్షణోద్గ్రీవచమతసముదయంబగునుదయంబునంగలవిశేషంబులు శేషఫణికినైనలెక్కొంపకకృంబెంతుంధకరిపుకంధకావాసవాసుకీవియోగభవదుర్వ్యధాభోగభోగినీభోగభాగపరివేష్టితసటీరవిటపివాటికాశ్లేలదేలాలతావలయంబగునులయంబునంగలచలువనువిలంపయ్యుదియకటకటవికటకూటకోటివిటకశృంగాటకాథోకమానజరడించువింబగళనమృతవిందుమద్దినార్ద్రకృతసల్లకీసల్లవప్రభంజనపరాంజనహస్తహస్తంబునననంబునంగలమాణిప్రస్తరంబులవిశ్రాంతిఁజింతించినమేనంబులకలిపువలంబొడమెడున్వస్త్వప్రస్థిత్తనర్థిష్టభరణీరుహసంధోహదోనానప్రథానాసమానభేదైలవిలవిలాసినీవిలాసవాచాలగులాకోటికలకలాహహమమానమానసమాదాలసమగాళంబగురుజతశ్రేలంబుమోలంబులంగారుగుహకప్రదేశంబులంగన్నసంస్మృతిక్షేత్రంబులువాయవేసతతనదజలప్రవణకతాయజ్ఞేగావణవిహణకౌటీసమృద్ధిక్షేత్రకపరిస్థంతురువిందకందశవ్రాతజాతాలాతశంకాపనత్వదభ్రముభ్రమీవిభావాధుకంధరంబగుమేనుధకాధరంబుశిఖరంబులపోయగంబులుగలయంగనుంగొనుటబహుజన్మకృతసిక్తజపతిపాకంబునంగాయోలచేకూటనేర్పునేటిచహామృతంబులీశ్వతానుగ్రహంబునబ్బకాలంబునంగనుగొంటిసనటయోగవరంకరితహాసనగ్రసింహుగండయుగళుండగుచుబ్రవరుండతనీట్లనెయి.

౩౪

లేక॥ అదియట్లుండె-అమాటయట్లుండెగా-గృహస్థగ్నబాగృహస్థులలో శేషుండవైనప్రవరాఖ్యుఁడా - వినుము. ఆకర్ణిపుము-లంబమాన...బగు-లంబమాన | వ్రేలుచున్నరవిరధతురంగ! నూర్చుకొన్నంగనపుగుట్టములకు | శృంగార ఆలంకారముగానున్న - చారు-నుందరమైన - చామరచ్ఛటా - శ్లేలచరిరీలగుచలయొక్క - ప్రేక్షణ-చూచుటయంబలి-క్షణ-ఉత్సవముచేత-ఉద్గ్రీవ - ఎత్తబడినకంఠములుగలిగిన-చమర-చమరీచ్ఛగములయొక్క - సముదయంబగు సమాహములుగలిగిన - ఉదయంబునంగల - ఉదయాచలమందఁగలిగిన-విశేషంబులు-అతిశయములు-శేషఫణికినెనక॥ శేషహిక్షైనప్పటికిని-లెక్కొంపక-ఎన్నికచేయుటకు-శక్యంబె-శక్యమానా-అధిక...వలయంబగు అంధకరిపు | అంధకాసురనకుత్రుండైనపుణ్యయొక్క - కంధకాశాసకంఠమేరివాసముగాఁగలిగిన - వాసుకీ-వాసుకీయసుస్పృహయుక్తుయొక్క - వియోగ - ఎడవా యాటవలననుండి-భవ-పుట్టిన - దుర్వ్యధాభోగ-మస్తరమైనవేదనయొక్క-పరిపూర్ణతతోఁగూడిన - భోగినీ - ఆఁగుపర్వములయొక్క-భోగ-శతీరములయొక్క - భాగప్రదేశములచేత-చదవేష్టిత - చుట్టుకొనబడిన-చటిరవిటపి - శ్రీచందనవృక్ష

ములయొక్క-వాటికా- శ్రేణియందు-వేలత్ - వ్యాధింబుచున్న టి-నీలాలతా-పలకీలీఁగెలయొక్క - వలయంబగు-ఆవరణములుగలిగిన - వలయంబునంగల - చందనపర్వతమండుగలిగిన-చలువకు - చల్లననమునకు - విలువయెయ్యదివేలయితఁజెప్పఁగూడదు-అకటకట - అయ్యయ్యో-వికట...హస్తంబు-వికట | ఎచ్చతగ్నలుగానుండునట్టికూటకోటి-శిఖరసమూహములయొక్క - విటక-ముంజూర్లయందలి-శృంగాటక-చతుష్పథములను-అథోకమాన - అంతటసంభరించుచున్న - జరత్ - ముదిసిన|అనఁగానసమానోన్మఖమైన-ఇందువింబ-చంద్రబింబమువలననుండి-గళత్ - జారుచున్నట్టి-అమృత-సుధయొక్క-విందు - వినుకులచేతనైనదుర్దిన-శేషుచ్చన్నదినముచే-అర్ద్రకృత-తడవినవిగాఁజేయఁబడిన-సల్లకీ-అందుగుచేట్లయొక్క - చల్లన - చిగురుటాకులయొక్క - ప్రభంజనపర - ధ్వంసమాంజాసక్తిగలిగిన అంజనాహస్తీ - అంజనమునకశ్చిమవిగ్గజముయొక్క - హస్తంబు - తొండముగలిగిన - అస్తంబునంగల - అస్తాద్రియందుగలిగిన - మాణిప్రస్తరంబుల - రత్నరూపములైనపామాణములయందలి - విశ్రాంతి - విశ్రమించుట - చింతించినకా - తలంచుకొనఁగా - మే

నకా- శరీరములకు-పులకులు- రోమాంశములు - భిక్షుకుం
 బాడమెడుకా-ఇప్పుడుగూడబొటమరించుచున్నవి- స్వస్వ...
 మరాళంబగు- స్వస్వప్రవరితః తమతమచేతవృద్ధిబొందిం
 చుబడినవై - వర్ధిష్ణు- పెరుగుచున్నట్టి- ధరణీరుహసంఘో
 మా- స్మత్సమూహములయొక్క - దోహద ప్రధానపు
 ప్పింపఁజేయుటయందుముఖ్యమాకట్లుగా- అసమాన-స
 దృశరహితమాకట్లుగా- ఫలత - క్రిడించుచున్నట్టి- విలవిల
 కుబేరులయొక్క- విలాసిని - అంతఃపురస్త్రిలకు-విలాస
 వేడుకయగునట్లుగా- వాచాల-వ్రాగుచున్న - తులాకోటి
 కాలియందెలయొక్క- కలకల-కోలాహలశబ్దలచేత- ఆ
 హూయమాన- పిలువఁబడుచున్న- మానస-మానససతస్సు
 సందలిమదాలసమదముచేతునిమైన మరాళంబగు| హం
 సలుగలిగినరజత-తైలంబునొలంబులకా - తైలాసపర్వ
 తమయొక్క మరుగులయందలి | కాలగళు| సాంబమూరి
 యొక్క - విహారప్రదేశంబులంగన్నకా| విలాసార్థసంతా
 రస్థలములనుజూచినటులయిన| సంస్కృతి | సుసారసంబంధ
 మైనశ్లేశంబులు| దుఃఖియలు| పాఠావేద్యాలగ్రహీతుండు
 నా-అనఁగా-దొంగిపోవుననట- సతత... ధుశంధరంబగు
 సతత| నిశంతరమున | మదజలస్రవణ| మదోదక మియ్య
 క్క-జాతవిడుచుటయందేపతాయణ-అసక్తిగలిగినవిశా
 వా- విరావతగజముయొక్క- విషాహికోటి-దంతాగ్రముల
 చేత| సమట్టకిత| లెస్సగా-బొడవఁబడినకటకకొండన
 డునునందు -చరిస్సరలోమిక్కిలిప్రకాశించుచున్న - కురు

విందామందినకోవిలనేత్ర- కాంతిగలశంఖులయొక్క - కం
 దళమొలకలయొక్క వ్రాత| సమూహమునలగజాలిపు
 ట్టినట్టికలలాత| కొలపులనుశశంక| సందేహముచేత-అ
 ససర్వతోతాగ్రహీతులను * అభ్యము - అభ్యమునహే
 రుగలయై రావతగజముభాత్యయొక్క-భ్యమి| గిరిగిరయ
 గుటయొక్క *విభ్యమ| విలాసమునకు-ధురంధరంబగు| భా
 రవాహియై *మేరుధరాధరంబు| మేరుధర్వతమయొక్క
 శిఖతంబులశృంగమలయొక్క *సోమగంబులు| వక్క-దన
 ములు-కలహంక-అంతట*కనుంగొనటకా| చూచుటచేత-
 బహు...గాక! పశుజన్మ-అనేకజనములయందు * కృత-
 చేయఁబడిన- సుకృతపుణ్యములయొక్క - పరిపాకంబు
 నంగాక| సంసిద్ధిచేతనేకాక-ఎలచేకూరనేర్పుకా| తేదేనియ
 ట్టులభించ గలను - నేటిట్టి | నేటియవంటి | మహామృ
 తంబులు| అత్యాశ్చర్యములు| ఈశ్వరానుగ్రహంబునకా
 ఈశ్వరులయొక్క| ప్రసాదమువలన | అల్పకాలంబునకా
 కొంతకాలములోనేకనఁగొంటిననుటయుకా| జూచితినిను
 నా| అనిపలుకఁగా| ఈచ...డగుచుకా| ఈచదంకుతిలకొ
 ణ్ణిగామొలకలైత్తిన| హాసన| నవ్వును| గ్రసిష్టు| గ్రహించుచు
 న్ను| గండయుగళుండగుచుకా| చెక్కిల్లుకలవాడై | ప్రహరు
 డు| ప్రహరాఖ్యుడు| అతఃకీర్తియొక్క| అసిద్ధునితోనీతియనఁ
 లికెను-విటకమనఁగామాన్యవిహారస్థానములయందుంజ
 తుకమైనపతములుండుప్రూకులపేర్లయినపత్తము || ౩౪

శా. వెలువకమి కొనర్తునొకవిన్నవమిట్టిదియల్లజూచితా | నెఱకలుగట్టుకొన్నచుటియేడులువ్రాడుటచ
 ట్టుఁబ్రాయపుంజీతుత తనంబుమీ మొగము సెప్పక చెప్పెడునర్దిటయ్యమా | కెఱుగఁగదరంజెమినుహిను
 మీరెయెఱుంగదు రేమిచెప్పుదుకా ||

౩౫

శీక|| వెలువక| భయకడకకూకా| సహకుఁజికవిన్నవ
 ము| ఒకవిజ్ఞాపనము| ఓనర్తుచేయుచున్నాను| ఇట్టివివే
 లికా- ఇటువంటివిన్నయ - జూచితా - ఈక్షించినచు
 టకు | ఎఱకలుగట్టుకొన్నకా - తేకకలుగట్టుకొన్నపు టికి
 నిశ్చయమియేడులువ్రాడుటలు - అనేకసంవత్సరములవ్య
 థము | ట్టు - కేల్లునా | ప్రాయముకా - వయస్సుయొక్క
 శివునిసంబ | లేతరికము | మీమొగము | మీమొఖమే |

చెప్పక చెప్పెడుకా | మొటచెప్పనక్కరలేకుండనేతెలి
 యుండజేయుచున్నది | అనఁగావయస్సుమిక్కిలిలేకునట| అ
 ద్విఅయ్య | అహా | మీహుహిమలు| మీప్రభావములు| మీ
 రెయం గుమరు-మిలేగుతైరుగుమరుగాని | మాకెయగఁగ
 రంజె - మాకుఁజెలుసుకొనశక్యమా | నేమిచెప్పెడుకా - అ
 దిగనుకయేమిచెప్పగలవాడను || ౩౫

క|| అనఁబరదేశ్యహాపని | కెయెకాసందియమందెలియనకుగుటనచ్చ | వినవయ్యజరయ రుజయను |
 జెనకలగా వెలుచుచున్నట్టి లుగలకా ||

౩౫

టీ|| అనినా- ఈతీరసంబుకఁగావరదేశి|| సిద్ధుఁడుగృహ
పతికఁడె- గృహస్థుఁడైనప్రవరాఖ్యునిగూర్చిపలికెను -
ఏమనియనఁగా- సంజయము - సంతయము| తెలియనడుగు
ట- తెలియనట్లులడుగుట| తప్పా - నేరమా! వినవయ్య-ఆ
కర్ణింపవయ్యా - సిద్ధులడుగుట - సిద్ధులమై నందునను

మ్యుక్- మము| జరయు- ముదివియకును. రుజయు-
తోగమును| చెనకంగా- ముట్టుటను| వెఱచు- భయప
డును-అనగా మేముమణిమంత్రోషధక్రియలుగలసిద్ధులము
గనుకమొన్నటికినిమాకుముడిమియగురోగమును లేకనుటకె

మ|| పతమంబై నరహస్యమానయినదాపంజెప్పనభూమిని | ర్జవంశోత్తమపాతలేపమనుపేరంగల్గిది
వ్యాపథం! బురసంబీశ్వరసత్కృపంగలిగెడమ్మృతిప్రభావంబునంజరియింతుంబవమాన మానసతిరస్కా-
రత్వరాహంకృతి

౩౬||

టీ|| పరమంబై న- ఉత్కృష్టమైన-తహస్యమా- గోప్య
మేయవును- అయినా- అయినప్పటికిని| తాపంజెప్పద
నీవీషయమై మరుగు పెట్టక చెప్పుచున్నాను | భూమినిర్జర
వంశోత్తమ - బ్రాహ్మణులశ్రేష్ఠుడవైనప్రవరాఖ్యుఁడా
పాదలేపమను - పాదలేపమను | పేరంగల్గు - నామముచే
తఁగలిగియుండు| దివ్యాపథంబురసంబు - దివ్యమైనయా
పథరసము| ఈశ్వరసత్కృపం గలిగె - ఈశ్వర! భగ

వంతునియొక్క| సత్కృపంగలిగె | ఘనమైనయనుగ్రహ
ముచేతమాకులభించెను| తద్బూర్తి| ప్రభావంబున- ఆయా
షధాతిశయమహిమచేత| పవమాన...హంకృతి- పవ
మాన- నాయువును- మానస| మనస్సును| తిరస్కార- అ
తాదరముజేయునట్టి| త్వరాహంకృతి- త్వరతోఁగూ
డినయహంకారముతోడ | వరియింతు - సందరించుచుం
డును||

౩౭

క|| దివివినరుహబాంధవనైంకధవసంఘపెంతదవ్వునగ లేకరుగ్గు | భువినంతదవ్వు నేమునుతవతవలేక
రుగుదుముహుటాహుటినడలె

౩౮

టీ|| భువి- భూమియందు - ఏము- మేమును- అంతదవ్వు
అంతదూరమును - తవతవలేక - అయినములేక | హుటా
హుటినడలె- అతిత్వరితమైనగమనములచేత- అరుగుదుము-
పోవుచునుందుము||

భువి- భూమియందు- ఏము- మేమును- అంతదవ్వు
అంతదూరమును - తవతవలేక - అయినములేక | హుటా
హుటినడలె- అతిత్వరితమైనగమనములచేత- అరుగుదుము-
పోవుచునుందుము||

౩౯

మ|| అనన్వితప్రవరుండుకాతుకభరవృగ్రాంతరంగుండుభ | క్షిణిబద్ధాంజలిబంధురుండునయిమిదివ్యప్రభావం
బెఱుం | గనాప్రల్లడముల్ సహించుమునిలోకగ్రామణీసత్కృపణ | ననుమిశిష్యునిదీర్ఘయాత్రవలన
ధన్యాత్మగాఁజేయవే||

౪౦

టీ|| అనినా- సిద్ధుఁడీశ్వరకాముపలుకఁగా | విప్రవరుండు-
బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడయినప్రవరాఖ్యుఁడు | కాతుకభరవృ
గ్రాంతరంగుండు - కాతుకభర | సంతోషాతిశయముచేత|
వ్యగ్రాంతరంగుండు- తొల్రుపడుచున్నమానసముగలవాఁ
డును| భక్తినిబద్ధాంజలిబంధురుండును- భక్తి భక్తిచేత| నిబ
ద్ధకట్టబడిన- అంజలి| దోసిలిచేత| బంధురుండును| రమ్య
మైనవాఁడును- అయి- వి- మీదివ్యప్రభావంబు- మీయొ

క్క-ఘనమైనమహిమను| ఎఱుంగని- తెలియని| నాప్రల్లడ
ములు- నాయొక్కవ్యర్థవాక్యములను| సహించి- తుమిం
చి| మునిలోకగ్రామణీ- మునిజనశ్రేష్ఠుఁడా| సత్కృపణ
యోగ్యమైనదయచేత| మిశిష్యుని- మిత్రులచేవాసి
యైన- నను- నన్ను- తీర్థయాత్రవలన- పుణ్యతీర్థయా
త్రవలన| ధన్యాత్మగాఁజేయవే - కృతార్థుడగునటుల
జేయుమహిమ||

౪౧

క|| అనుటయురసలింగమునిడు | తనవత్తువప్రేషసజ్జనంతపుబరణి | నినివిధయొకశసరీదియది | యనిచెప్పు
కఱూసెడతదాతిబుబయగులి

౪౨

టీ|| అనుటయు- ఈతీర్థగ్రామరాఖ్యుఁడు పలుకఁగా | ర | సలింగమునిడు - రసగుళికగులుతుగానుందిన | తన- తన

యొక్క-వట్టుచ-గుండ్రముగానుండు - ప్రేమపనజ్జ - పే
ముతోనల్లినబుట్టలోనున్న - దంతపుబరణి - దంతముతో
జేసినకరాటవ-దు-నిని-నిండించిన- ఒకపసరు-ఒకజాతి

యగుమరసము - భవియనియనిచెప్పక - ఇదిపూనిదియనివ
చి-పక-తప్పగాంబుజముగళి-ఆప్రవరాఖ్యునిరెండుసా
జములయందు పూనే-లేపనముచేసెను॥ ౪౦

క || ఆమందిడియతడరిగిన | భూమిమారుడరిగెడుహినభూభరశృంగ | శ్యామలకోవలకానన | హేమా
భ్యదరిర్పుగ్గిరితొ పేక్ష॥ ౪౧

టీ || ఆమందిడి-ఆపసరుభూసి-అతడరిగి-ఆసిద్ధుడు
పోగా-భూమిమారుడు- బ్రాహ్మణుడైనప్రవరాఖ్యుడు-
తుహిన...పేక్ష-తుహినభూభరహిమవత్సర్వశముయొ
క్క-శృంగ-శిఖరములయందలి-శ్యామల- పసరువత్సముగలి
గిన-కోమలలేతలైన-కానన-అరణ్యములయొక్క-యూ- హే

మాభ్యదరి-మవర్జముయములైనచగులయొక్క-యూ-రపుగ్గి-న
దీప్రవాహములయొక్క-యూ-గిరితొ పేక్ష-జూచుటయం
దానక్షేచేత - అరిగె-పో-యినవాడాయె-కరియర
గా-బర్పతవిలమ-నియమరము॥ ౪౧

వ || అనినవినియన్తుహిమరవరుండట్లరిగియెట్లుప్రవర్తింపెనతనిపుణ్యవర్తనశ్రవణంబుమానంబునకుహర్వోత్క-

ర్ణంబుపుట్టింపెడను వాతివృత్తాంతంబుపాయత్రంబునదిశంబుననానతియ్యవలయుననియడుగుటయును॥

టీక || అనినవిని - ఈప్రకారముచెప్పగానాకర్ణించి - అన్తు
వామరవరుండట్లరిగి - బ్రాహ్మణశ్రేష్టుడైనయాప్రవరా
ఖ్యుడుహిమవత్సర్వశమునకాతరునబోయి-ఎట్లుప్రవర్తిం
చె - ఏప్రకారముగానుంచరించెను - అతనిపుణ్యవర్తనశ్ర
వణంబు - అతయొక్క భర్తవంతమైననడవడియొక్క-విని
కిమనంబునక - మానసమునకు - హర్వోత్క-ర్ణంబుపుట్టిం

చె - సంతోషాతిశయమునుగలగఁజేసెను - తరుపాతివృ
త్తాంతంబు - తననంతరమందలిప్రవర్తనమును - కృపాయా
త్తంబగుదిత్తంబునక - దయాగంధమునకధీనమైనమనస్సుచే
త్త - ఆనతియ్యవలయునని - చెప్పవలయునని - అడుగుట
యు - జైమినిపక్షములనుగూర్చియడుగఁగా॥ ౪౨

శా || గంగాస్వచ్ఛతరంగభంగికయశోగాఢవచ్చిచ్చన్నసా | గంగాకాంకనిరంకుశ ప్రతికల్పప్రాధిప్తి
యంభావుకా | గాంగేయాచలచానూపురవచోగాంభీర్వలీలాస్పదా | బంగాళాంకకలింగభూపమభ
టాభ్ర శ్రేణిజంఝూనిలా॥ ౪౩

టీక || గంగా...కాంక-గంగా|గంగానదియొక్క | స్వచ్ఛ
మాలిన్యరహితమైన తరంగ|అలలయొక్క | భంగిక
లిగిగినయశఃకీర్తియొక్క | గాఢసాంద్రమైనభవీకాం
తిచేత| ఛన్న | కప్పుబడిన|సారంగాంక|చంద్రునియొ
క్క-కళంకముగలవాడా-నిరంకుశ...భావుకా- నిరంకుశ|
అడ్డలేని ప్రతికలా | ప్రతివిద్యయొక్క | ప్రాధి| ప్రాధిమ
యందు|ప్రియంభావుకా|ఇష్టమునుబొందుచున్నవాడా-
గాంగేయాచల...లీలాస్పదా- గాంగేయాచల | మవర్ణవ
ర్వతము | అనగామేరువర్వతమే|చాపధనుస్సు గాగలి

గినశివునియొక్క | నూపుర| కాలియందెయినశేషహి
వలెనే | వచః|వాక్కులయొక్క | గాంభీర్య-గుంభనమం
దలిలీలాస్పదా| విలాసముకాథారమైనవాడా - బం
గాళాంక...జంఝూనిలా - బంగాళ|బంగాళదేశముయొ
క్క|అంగ | అంగదేశముయొక్క|లింగ|కలింగదేశముయొ
క్క| భూప| రాజసంబంధులైనమఖట | శ్రేష్టమయినబరి
టులనునట్టి | అభ్ర | శ్రేణి | మేఘపక్షికి|జంఝూనిలా| జం
ఝూమారుతమైనవాడా - అనగావానతోగూడినగా
లియయినవాడాయనిఫలితార్థము॥ ౪౩

క || మండలికతపనశోభిత | మండలిపతిశయనకర్ణకుండలితరసా | ఖండకవికావ్యదిగ్వే | దండశ్రుతిదళనకల
మాతాడితపటహా॥ ౪౪

టీక || మండలిక...శయన| మండలిక|దేశమను| తపన సూ | ద్యునియందు| శోభిత - ప్రకాశించుచున్న కుండలిపతి | శే

పోహియ నెఱుగెను. శయనముగాఁ గలిగినవిష్ణుమూర్తివ
యినవాఁడా- కన్యకుండలితరసాఖండకవికావ్య- కరకుండ
లిత- కన్యాభాగములుగాఁజేయబడిన. రసాఖండశృంగార
రాదిరసములచేతఁబరిపూర్ణమై న-కవికావ్య - కవీశ్వరుల
యొక్క ప్రబంధములుగలవాఁడా - దిగ్విదండ...పటహః

దిగ్విదండ- దిగ్విజయములయొక్క-శ్రుతిదేశన. చెవులుబిడ్డల
నట్లుగాఁగలహయస్థములయందు తాడిత- కొట్టబడిన ప
టహః- భేరిపిశేషముగలవాఁడా- మండలికుండనఁగావించి
శతియోజన విస్తారదేశపాలకుఁడని శబ్దార్థకల్పతరువు-
యీ మొదటిపరణమునకునర్థముచక్కగావీచారించవలెను

ఉత్సాహా॥ కుకురు కాశకుకురుకూశకోసలాఁధ్రసింధుబాహ్నికశ కాంగవంశసింహ ఛేశకన్య కావణి॥ ప్రకర
పాణిఘటితరత్నపాదు కాకలాచికా॥ ముకురువీటి కాకరండముఖ్యరాజలాంఛనా॥ ౪౫

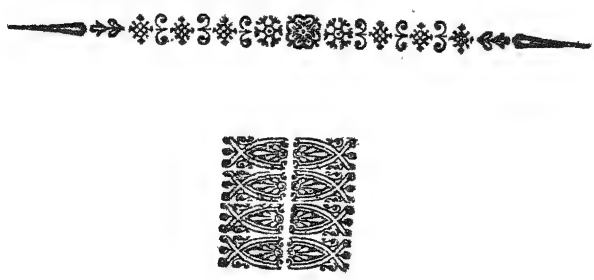
టీక॥ కుకురు... తాజలాంఛనా-కుకురు-కుకురుదేశమునకును
కాశ-కాశదేశమునకును-కురు-కురుదేశమునకును - కరూశ
కరూశదేశమునకును- కోసల- కోసలదేశమునకును-అంధ్ర
అంధ్రదేశమునకును- సింధు సింధుదేశమునకును- బాహ్నిక
బాహ్నిక దేశమునకును-శక-శకదేశమునకును- అంగ-అంగదేశ
మునకును-వంగ-వంగదేశమునకును- సింహళ- సింహళదేశ
మునకును-ఈశ-ఆధీశ్వరులైన రాజులయొక్క-కన్య కావ
ణి కన్యారత్నములయొక్క-ప్రకర-సమూహముయొక్క-

పాణి-హస్తములయందు-ఘటిత మార్పబడిన/రత్నపాదు
కా-మణులుచెక్కినపావుకోళ్లును-కలాచికా- నీళ్లకూజా
చెంబులును-ముకురు- అన్యములును-వీటికాకరండ పానుదా
నలును-ముఖ్య- మొదటిగాఁగలిగిన - రాజలాంఛనా-శృ
పచిహ్నుములుగలవాఁడా- అనఁగాఁబైనచెప్పఁబడిన
రాజకోమాత్రేలేదాసీజనమై యూషిగము సేయుచున్నా
రనితాత్పర్యము॥ కలాచికయనఁగాఁ - దన్వకడిగయని
కొందఱు॥ ౪౫

గన్య॥ ఇదిశ్రీమదాంధ్రకవితాపితామహాసర్వతోముఖాంకపంకజాక్ష పాదాంబుజాధీరమానసేందిరిరసం
దవరపురవంశోత్తంశశతగోపతాపస ప్రసాదాసాదితచతుర్విధకవితామతల్లికాల్లసానిచాక్కా యామా
త్యపుత్రపెద్దనార్యప్రణీతంబైనస్వారోచిషమనుసంభవంబనుమహాప్రబంధంబునందుఁబ్రథమాశ్వాసము

టీక॥ ఇది-ఈగంధము- శ్రీమత్...ప్రణీతంబైన- శ్రీమత్-
సంపదతోఁగూడిన- అంధ్రకవితాపితామహ - అంధ్రకవి
త్వమునకుబ్రహ్మయనునట్లుగా- సర్వతోముఖాంక-అంతట
వ్యాపించినట్టివితుడుగలిగినవాఁడును! పంకజాక్ష-పిష్టుమూ
ర్తియొక్క-పాదాంబుజచరణకమలములకు-అధీన-వశమై
న-మానసేందిరిర-మనస్సనుతుమైదగలిగినవాఁడు ను! నం
దవరపుర! నందవరపురసంజ్ఞగల - వంశ-కులమునకు-అనఁ
గానందవరీకవంశమునకుఁజేత్తంశ-శిరోభూషణమైనవాఁ
డును- శతగోపతాపస! శతగోపయతియొక్క-ప్రసాద-అ
నుగ్రహముచేత- అసాదిత-పొందఁబడిన- చతుర్విధ-నాలు

గుప్రకారములు- అన-గాబంధకవీత్వ చిత్రకవీత్వగర్భకవి
త్వ ఆశుకవీత్వములనుభేదములుగలిగినవాఁడును- కవితా
మతల్లిక! కవీత్వమందుశ్రేష్ఠుడైనవాఁడును- అల్లసానిచా
క్క-యామాత్యపుత్ర- అల్లసానిచాక్కయయినప్రధానకు
మారుడైనవాఁడునునైన- పెద్దనార్య - పెద్దనయనుతూ
జ్యునిచేత-ప్రణీతంబైన- చెప్పఁబడిన! స్వారోచిషమనుసం
భవంబను-స్వారోచిషమనుసంభవమనట్టి-మహాప్రంధంబు
నందుఁగా-గొప్పప్రబంధమందు - ప్రథమాశ్వాసము-మొ
దటియాశ్వాసము॥





స్వామి విజయ చరిత్ర.

రెండవ యాశ్వాసము.



క॥ శ్రీఖండశీతనగమ! ధ్యాఖండయోనిమండలాఖండలవి । ధ్యాఖేలనభోజనుధీ! లేఖ ద్రుమకృష్ణరాయ
తీలామదనా॥

టీక॥ శ్రీఖండ... ఆఖండల... శ్రీఖండశీతనగ-మలయవర్ష
తహావవత్పర్వతములయొక్క-మధ్య-నడుమనున్న అఖం
డ-సంపూర్ణమైనయోనిమండలభూవలయమునకు- ఆఖం
డల-ఇంద్రునివలెనున్నవాఁడును! విద్యాఖేలనభోజ-విద్యా
విమోదమందుభోజరాజుతో సమానుడను! సుధీలేఖద్రుమ

సుధీ! విద్యామండలకు లేఖ ద్రుమ! కల్పవృక్షమువలెనున్నవా
డును! తీలామదనా! విలాసమందుమన్మథునితో సమానుడు
నులైన! కృష్ణరాయ-ఓకృష్ణరాయానికృతీశ్వరసంభో
ధనము-మండలమనఁగాఁ జతురశ్రమమనియుఁ జత్వారింశ
ద్యోజనదేశమనియువలయాకాతమనియుఁ జెప్పుచున్నారు.

వ॥ అవధరింపుముజై మినిమునీంద్రునకుఁ బ్రజ్ఞాసాంద్రంబులగుపక్షింద్రంబులవ్వతికథయుల్లనిచెప్పందొడంగె.

టీక॥ అవధరింపుము! దిత్తగింపుము- జై మినిమునీంద్రునకుఁ
జై మినియునతాపనశ్రేష్ఠునకు- ప్రజ్ఞాసాంద్రంబులగు-బుద్ధి
చేతనివిడములైన! పక్షింద్రంబులు- ఖగశ్రేష్ఠములు- అవ్వలి

కథతరువాతకథ-ఇట్లనిచెప్పంతొడంగె- ఈప్రకాతమనిచె
ప్పటకుపక్రమించెను॥

చ॥ అటఁజనికాంచెభూమినురుండంబరచుంబిశితస్పృహర్షి! పటలముహుర్న హుర్లుతదభంగతతంగవృదంగ

నిస్వన! హృదయనానునూపపరిపుల్లకలాపకలాపిజాతముంగటకచర్మతరేణుకరకంపితసాలవణశీతలైలము
టీక॥ భూమినురుండ! పుడమివేలుచున్న ప్రవరాఖ్యుఁడు-
అటఁజని అవిక్ర-కయిపోయి- అంబరచుంబి...జాలము-
అంబరచుంబి-ఆకాశముయొక్క-స్పృహగలిగినశిరఃశిఖితముల
వలననుండి-సతత- జారుచున్న- ఝరిపటల-ప్రవాహాన
మూహములయందు*ముహుర్న హుర్లుతత- మాటిమాటి
కిబొరలుచున్న* ఆభంగ- ఎడలేనితరంగ-అలలనువృ
క్షంగ! మద్దెలలయొక్క*నిస్వన-ధ్వనులచేత* స్ఫుట- ప్రకట
మగు చున్న* నటనానునూప- నాట్యమునకుఁ దగునట్లుగా
ఝరిపుల్ల-విష్పబడినట్టి*కలాపపీఠములుగల* కలాపిజా

లము- నెమళ్లయొక్కగుంపులుగలిగినదియును * కటక...
సాలము-కటక! పర్వతముయొక్కనడుమునందు* చరత
సంచరించుచున్న * కరేణు-ఏనుగులయొక్క*కర! తొండ
ములచేత*కంపిత*కదిలించబడిన*సాలము- పపిహ్రాకు
లుగలిగిన*శీతలైలము-హిమవత్పర్వతమును*కాంచె-
జూచెను-శిరస్సరియుతీయనియు బాతము-కరేణుశబ్ద
ము ఆడుచునుగుల యందునుమగయెనుగుల యందును
వర్తించును॥

వ॥ కాంచీయంతరంగంబుకందరగిరితంబగుహతోత్పన్నంబున.

టీక॥ కాంచీ-జూచి. అంతరంగంబున-మానస్సునందు*త
రంగితంబగు- తరంగములవలెనాచరించబడిన-అనఁగా నె

డతెగకుండనున్న ట్టి* హర్షోత్పన్నంబున- సంతోషాత్క
యముచేత॥

క॥ నరనారాయణవరణాం-బురుహద్వయభద్రవిహ్నుముద్రితబసరీ-తరువండమండలాంతర-సరణివర్ధనీ
సురుండుననజననెమట॥

టీక॥ నరనారాయణ...సరణి-నరనారాయణ-వరనారా
యణులను విష్ణునంతము వలనసంభవించిన మహాపురుషుల
యొక్క* చరణాంబురుహద్వయ! పద్మములవంటిపాదయు
గళమందలి*భద్ర-శుభకరములైన* విహ్ను- లాఁచనము
లచేత-అనఁగా హలకులితచక్రాది రేఖలచేత*ముద్రిత-ము

ద్రించబడిన-బసరీతరు-రేగుచెట్లయొక్క-చండ- సమాహ
ముయొక్క-మండలాంతర- ఆవరణమధ్యమందలి-సతశి
మార్గమునందు- భరణీసురుండు- బ్రాహ్మణుడైనప్రవరా
ఖ్యుఁడు- చరణజనక- పోవుచుఁబోవుచునుండఁగా- ఏమ
ట- అగ్రభాగమందు॥

క || ఉల్లలదలకాజలకణ | పల్లవితకదంబముకళపరిమళలహరీ | హల్లోహలమదబంభర | హల్లధ్వనులెనఁగవి సరెమరుడంకురముల్ ||

౪

టీక || ఉల్ల...ధ్వనులు-ఉల్లలత్ | గట్టపై కేంజలించుచున్న- అలకా. అలకాయను పేరుగలనదియొక్క - జలకణ - ఉన కవిందువులచేత-పల్లవిత-చిగిరించుచున్న - కదంబ-కడిమిచెట్లయొక్క * నీచస్థియకకణంబా స్త్రుహవిప్రియయనియమ రము-ముకుళ-మొగలసంబంధమై న-పరిమళ-హాసనలయొక్క-లహరీ - ప్రవాహముందు | హాత్-ఇచ్చగలవిగను కనే-లోహల-అప్పుటవాక్కులుగల-మదబంభర | మదిం

చినతు మ్మే కలయొక్క-మల్లధ్వనులు - యుఁకాదానాదములు. ఎనఁగ - ఒప్పికమగునట్లుగా-మయి - వాయువులయొక్క-అంకురములు-మొలకలనఁగాఁబిల్లవాయువులు* అంకురోభినవోద్భిదియనియమరము- విసరె-ఁజెచెను- ప్రవాహముందు చొందరపాటు గలతిగనుక నేయనికొందలుచేప్పుచున్నారు ||

౪

సీ || తొండముల్ సాఁచియందుగు చిగుళ్లకునికుక్ * కరులదంతచ్ఛాయగడలుకోనఁగ | సెలవులవనదంశములు మూఁగి నెఱ వెట్టఁ * గ్రోల్పులుల్ పొదరిండ్లగురకలిడఁగ | సెలయెఱియినుకలంకలవతాహంబులు * మొత్తంబులై త్రవ్వము నైతె త్తనడ్డంపునిశుపునా పడలగతిమన్ను * విల్లుడొంకలనుండి క్రేళ్లుదాఁటఁ ||౫|| బలభల్లుకనభిభల్లభయదమథన | శిథిలమధుకోశవిసంవిశీర్ణమడి | కాంతతాంతరదంతురితాతపమునఁ | బుడమిలితండులన్యాయమున వెలింగె ||

౬

టీక || తొండముల్ సాఁచి తుండములుపై కేంజాఁచి - అంచుగు- సల్లికీవృక్షములయొక్క - చిగుళ్లకు - చివురుచొంపములనిమిత్తమై - నికుక్-మువిశ్లాశతోనిలుచున్న - కరుల-పనుగులయొక్క -దంతచ్ఛాయ-కోమ్ములకాంతికడలుకోనఁగ - వ్యాపించుచునుండఁగా-సెలవుల - ఓషప్రాంతములయందు-వనదంశములు-అడవియొగలు* దంశ స్త్రువనమడి కాంతియమరము - మూఁగి-ముసురుకొని. నెఱ వెట్ట - ప్రసరింపఁగా-గ్రోల్పులులు-కోరలుగల పెద్దపులులు-పొదరిండ్ల - నితంజములయందు- గురకలిడఁగ - గురకలు పెట్టినిద్రించఁగా- సెలయెఱి-గిరినదులయొక్క-ఇసుకలంకల - ఇసుకడిబ్బలయందు-నరాహంబులు - అడవి పండులు-మొత్తంబులై-సమూహములై - త్రవ్వ-ఖననము చేసి- ముస్తలు-రుంగముస్తలు - ఎత్త - పై కేంజెల్లగింపఁగా-అడ్డంబునడుపును-అడ్డమునుబొడుగును-ఆపడ్డలగతి - ఆపు పెయ్యలవలె-మన్నుబిల్లు- మనుబోతులు-దొంకలనుం

డి - అడవిమార్గములయందుండి - క్రేళ్లుదాఁట - పేరెములెత్తఁగా || ప్రబల...అతపమున - ప్రబల | గొప్పలైన-భల్లుక - ఎలుగుబంట్లయొక్క - నభిభల్ల-ఈతెలవంటిగోళ్లయొక్క-భయదమథన - భయప్రదముగాఁగోరాడుటచేత శిథిల చేసరిన-మధుకోశ - తేనెపెరలయొక్క-విసర - సమూహమువలననుండి-విశీర్ణ - వ్యాపించిన-మడికా-తేనెయొగలయొక్క- అంతతాంతర-మాధ్యమధ్య ప్రదేశముల వలననుండి-దంతురిత-వ్యాపించుచున్న - అతపమున - సూర్యరశ్మిచేత-పుడమి-భూమి- తిలతండులన్యాయమున - నువులువియ్యమునుగలిసియున్నతీతిని - పేలుంగ - తేజరిల్లఁగా-జై పర్యమతో సంబంధము - అనఁగాఁ జే నెయొగెలుపైని నాడుచునుండవానినీడనల్లగానునడుమనడుమవ్యాపించుచునుండుసూర్యరశ్మి తెల్లగానుగలిసి యుండనపుడు వియ్యముకలిపితల్లికనేతరుననుండునో యాతీరుననేయుండఁగాననితాత్పర్యము-

౬

క || పరికింపుడు డెందంబునఁబులికొనుకాతుకముతోడభూమినురుండ | గిరికటకతటనిరంతర | తరుగహసగు

హరివిహరతత్పరమతియై ||

౭

టీక || పరికింపుడు - చూచుచు-డెందంబున - ఉల్లమునంజు- పురికొను-పెనఁగొనుచున్న - కాతుకముతోడ * వేడుకతోడ * కాతూహలంకాతుకంబ కుతుకంబకుతూహలచునియమరము-భూమినురుండు - బ్రాహ్మణుడైనప్ర

వతాఖ్యుండు-అగ్గిరి...మతియై - అగ్గిరి | అహిమవత్పరతముయొక్క - కటక-పర్వతమధ్యముయొక్క * కటకో(స్త్రీ) నితంబోద్రేయనియమరము-తట-చరులయందు * ప్రపాతస్త్రుతతోభృగువనియమరము-నిరంతర - ఎడతెగకయుండు

నట్టితరు - వృక్షములుగలిగిన-గహన- అరణ్యములయందు
న్న - గుహ - దేవభూతవిలములయందలి - విహార-విలాస

సంచారముందు - తత్పర - ఆసక్తమైన - మాత్రమే - బుద్ధిగల
వాడై ||

౭

సీ || నిడువ పెన్నెటిగుంపుజడగట్టనగరుము * న్ననుమడువపముండై కొనినచోటు | జరతకచ్చపకులేశ్వరు,
వెన్నుగానరా * జగతికిమిన్నేరుద్దగినచోటుపుచ్చడికతనంబుపోబెట్టిగిరికన్య * పతిగొల్వ నాయాసపడి
నచోటు | వలరావరావవాడలికాతుకునువెచ్చ * గరంగినయలకనికరపుచోటు ||౮|| తే || తపసియిల్లాం
డ్రచేలువముల్ దలచితలచి | మున్నముచ్చిత్తునవిరాళిగొన్నచోటు | కనుపపులువేల్పుపడవాలుగన్న
చోటు | హర్షమునజూచిప్రవరాఖ్యుడాత్మలోన ||

టీ || నిడువ-పొడవైన-పెన్నెటిగుంపు-గొప్పశలవెండ్రుకల
సమూహము జడగట్ట-జడగట్టునట్టుగా-నగరు-నగరచత్ర
వర్తియొక్క-మున్ననుడు - మనుచునికిగమారకడైన
భగిరథుడు-తపము-తపశ్చక్రము-కై కొనినచోటు- అం
గీకరిం చినస్థలమును-జరత-ముదిసిన కచ్చ పకులేశ్వరుకూ
త్తవంశ శ్రేష్ఠునియొక్క | అనగా నాదికూర్మముయొక్క
వెన్నుగానరా- వీపుచిచ్చకనుపడునట్టుగా - జగతికి-
భూమికి-మిన్నేరు - ఆకాశగంగ-విగినచోటు - విగినస్థలము
ను-పుచ్చడికతనంబు-సిగ్గురితనమును-ఈ-బెట్టి-వివర్ణించి-గిరి
కన్య - పార్వతీదేవి-పతిగొల్వ- పెనిమిటియయినశివుని
సేవించుమిత్తమై - ఆయాసపడినచోటు-శ్రమపడినస్థల
మును | అనగాద్రవస్సు చేసినస్థలమును - వలరావరావ
వాడు- మున్నగుడును రాజకుమారుడు-అలికాతు-పాల

నేత్రుండై నసారబమూర్తయొక్క - కనువెచ్చ-నేత్రా
గ్నిచేత-కరంగిన నీరై పోయిన - అల-ప్రసిద్ధమయిన-కనికర
పుచోటు-జాలిపుట్టిచుస్థలమును | అనగాశ్చ శాసనలము
ను-తపసియిల్లాండ్రు | మునిభార్యలయొక్క - చేలువములు
సాందర్యములు - తలచితలచి-పులుమారునుసృష్టించుకొని
మున్ను - పూర్వమును-ముచ్చిచ్చును - తేతాన్నులును-
విరాళిగొన్న చోటు-విరహమునుబొందినస్థలమును-క
నుపపులు-కనుపగడ్డి | అనగారెల్లు-వేల్పు పడవాలు | దేవ
తలకునే నాధిపతియై నకుమారస్వామి | కన్నచోటు | పు
ట్టించినస్థలమును | హర్షమునజూచి-సంతోషముచేతవీడ్చిం
చినవాడై * ముత్త్యతిః ప్రమదోహర్షయనియనుపము
ప్రవరాఖ్యుడు-ప్రవరుడనుబ్రాహ్మణుడు- ఆశ్మలోన
తనమనస్సునందు ||

౯

చ || విలయకృశాసుకీలములవేడిమిబోడిమిమ్రాలివ్రేల్చిడిం | గలసినభూకథాక్రిమిటి కన్మటరూపయినిల్చి
యోచకుల్ | మొలవగండ్రేయునట్టివయముంబ్రతికల్పము నెట్లుగాంచునీ | చలిమలవల్లనల్లసిలువల్లగనంబున
మానకుండిన ||

టీ || విలయకృశా-ప్రళయకాలాగ్నియొక్క-కీలముల-
జ్వాలలనంబంధమైన | వేడిమి | తాపముచేత | సోడిమి
మ్రాలి | సార్వవముచెడి | వ్రేల్చిడింకలసిన | భక్తమైపోయి
న | భూకథాత్రి | భూమి | మఱి | మఱి | క్రమ్మటరూపయిని
ల్చి - ఎప్పటికూపముకలదై నిలువఁబడి | ఓచకులు | వృక్ష
లతాదులు | మొలవగండ్రే - అంకురించునట్లుగా | చేయునట్టి-
భునర్పనట్టి | నయము | మేలును | ప్రతికల్పము-ప్రతిస్మ

ష్టియందును - ఈ పరిమలవల్ల - ఈ హిమవత్పర్వతమున
లన-ఉల్లసిలు-బుచ్చుచుండునట్టి-చల్లదనంబున - శివతత్వ
ముచేత- ఊరకుండిన | వహించునట్లుగా | ఎట్లుగాంచు
వీరితిగా-బొందుచున్నది - అనగా సహిమవశ్వ గ్వతము
యొక్క చాల్లగనమును వహించినదయ్యే భక్తమై పోయిన
భూమిమఱువ నేర్పడినను స్తవ్యతల తాదులంకురించునట్లు
గాండ్రేసినదనితాత్పర్యము ||

౧౦

సీ || పశుపున్యులుదేరుపాపజన్మదమొప్పబ్రహ్మభాగిపతియింటివట్టెటింగె | శవికేతగఱుచుజనలేటను
రరాజుజలకేళిసవరించుచవులెటింగె | నదసుతోడేపిచన్నతసియోవధులనున్నావపుకొడలకైచిదు
కనెటింగె | వేల్పుటితులలోనవిట్టవీగుచుమేన * సవరత్నరచనలతవణమెటింగె | ౧౧ || తే || బరిపరివిధం
పుజన్నంపుపరికరంపు | సొంపుసంపదనిఖిలనింపనభయ - నచ్చటప్పటికినిజిహ్వాతుప్పట్టి - నామెతల
టంగెనీకుమారాద్రికతన ||

టీ || ఈతుమారాద్రికతన - ఈ హిమవంతునివలననేమే | మికార్యములైనవనగా | పశుపున్యులు పశుపుచాయలు

౧౨

జేతు-పేరుచున్న-పాపజన్మిద మొప్పుక- సర్వమయము
 సయాజ్ఞోపవీతముచేతనొప్పుచుండునట్టి - అనఁగాబ్రహ్మచా
 రియయినన్న - క్రమధాళిపతి- ప్రమాధులకధీశ్వరుడైన
 శివుడు - క్షతిపట్టెటింగె-గృహమఁదాయెను-అనగాని
 తనికొమా-రైసిచ్చి పెండ్లిచేసెనందునగృహస్థర్తమువచ్చి
 గదని భావము - శచికీ - శచీ దేవికి - ఈతఁగఱపు
 చుక-ఈడటకునేర్పుచును-చదలేటక- ఆకాశగంగయం
 దునురరాజు-దేవేంద్రుఁడుజలకేళి-జలక్రీడ-సవరించు - ఆ
 చరించునట్టి- చవులెఱింగె-రుచులు తెలుసుకొనెను-అనఁ
 గాహిమవంతుఁడుభరించినందున గంగయవతరించినదనిభా
 వము-అదనుదో-జేపి- సమయముండు మీరప్రన్నవమై - చ
 న్నవస-చన్నులుపికిలి-కన్నొనపు-గోరూపధారుణి యగు
 భూమి-కోడల్లకెలక- సమస్తవత్స తములకును - ఓవధు
 లక-తృణశుల్కవృక్షలతాదులనుపిచుక నెఱింగె - పిచుకు
 టకుగురైఱింగెను-అనఁగాభూమిగోవయినహిమవంతుఁడు

మ॥ తలమేబ్రహ్మకునైననీనగమహత్త్వం బెన్ననేయ్యెడంగలచోద్యంబులురేపుగన్తోయెడంగాకేమి నేఁ

డేగెనక॥ నలినీబాంధవభానుత పురవికాంతస్యంజినీహరకం॥ దళచూతా-రపరపరత్ పయిపయి ము
 ధ్యాహ్నముండెల్వెడిక॥

౧౩

టిక॥ ఈనగమహత్త్వంబెన్నక-ఈపర్వతముయొక్క-మహి
 మనెన్నటకు- బ్రహ్మకునైనక॥ చతుర్ముఖుడైనను॥తల
 మే॥శక్యమా॥నేయ్యెడక॥ నేనీస్థలముండు॥ కలచోద్యంబు
 లుకలిగినవంతలు॥రేపటిదినము॥కన్గొఱెడంగాకేమి
 జూచుచున్ననుగాకనుతేమి॥ నేడేగెదక॥ నేటికివెడలు
 చునుగాక॥ ఎందుకనఁగా-చలి...పరలు॥ నలినీబాంధవసూ
 ర్యునియొక్క- భానుకిరణములచేత* భానుకిరోమరిచి

యనియనురము॥తల్ల-కాగినగవికాంశ॥సూర్య కాంశముల
 వలననుండి॥స్వంవికారుటకలిగిన॥నీహారకం॥శుంకునీల్ల
 చినుకలయొక్క-జూతా-ర॥మయిచుండునునాదము
 లయొక్క-పరపరలు॥చాలులు-పయిపయి॥పైపైని-
 అనఁగా స్పష్టముగా॥ మధ్యాహ్నముండెల్వెడిక॥ రేపు
 డుజూములనమయమునుదెల్పుచున్నది॥

౧౩

తే॥ అనుచుగ్రహ్మట్టువేళనీహారవార్ బెరసితత్వాదవేదముగరగిపోయె॥గరగిపోవుటయెరుగఁజగరణి

సురుండు॥దై వకృతమునకిలనసాధ్యంబుగలదె॥

౧౪

టిక॥ అనుచుక-ఈతీగునన నుకొనుచు -క్రమ్యరువేళకతి
 రుగునమయిచుండు॥నీహారవారి॥మంచునీరు॥ బెరసి॥ అంటి
 తత్-అట్టి॥సాదలేపంబు॥పాదములయందలిపసరు పూత
 కరగిపోయె॥ద్రవించిపోయెను॥కరగిపోవుట॥ ద్రవించిపో
 వుట-అధరణిసుండు-ఆద్రవరాఖ్యుఁడు॥ఎద్దుగఁడు॥ గురై

రుగఁడు॥ఏనుగఁగా-దై వకృతమునకు॥దై వముయొక్క-
 కృత్యమునకు॥ఇలకా॥భూమియందు॥ అసాధ్యంబుగలదె॥అ
 సాధ్యమనువదియున్నదా- అనఁగాదై వమువలననేకార్య
 మెట్లుకావలయు నొలుపులుచున్నదనితాత్పర్యము-॥

మ॥ అతఁడెల్లపథహీనుడైనజపురీయాత్రామిశ్రతో-తుకో॥ధృతిబోవకానపరిస్థితురీచరణద్వంగస్వం
 బురాకుండిన॥ న్నతఁజింతించుచువచ్చిధంబెఱిగి హానెట్లుదై వంబుతెచ్చి తెయ్యాఘోరపనద్రదేశమునకుక
 సిద్ధాపదేశంబునక॥

౧౫

టిక|| అతఁడు- ఆశ్రవతాఖ్యుఁడు| అట్లొకధర్మమునఁజే-ఆశ్రవ
 తాముగాఁజూడ లేపములేనివాఁడై | ఇజపురియారామి
 శత్రు-తుకోద్ధతిఁ నిజపురి | స్వకీయమైనపట్టణమునగు
 రించిని యారాత్రా | ప్రయాణమునందు | మిశ్రత్ | కలుసుకొ
 న్నట్టి కాతుకోద్ధతిఁ | సంతోషముతోఁగూడినయోగువుచే
 తః పోవఁ | పోవజూచువటసు | సుపరిస్ఫుటా ర్చిచరణద్వం
 ద్వంబు | సుపరిస్ఫుటా ర్చి | మిశ్ర-లిస్పష్ట మైనవృద్ధతోఁగూ
 డుకొననట్లుగా | చరణద్వంద్వంబు - పాదయుగళము - రా

తుండినఁ - లేవకపోగా-మతి(జింతింపుభుక్ - మనస్సు
 నుండలివిచారపడుచును - అవిధిధంబెటిగి-ఆవిధమును - అ
 నఁగా బాదలేపముకరగిపోవుటయునునందువలనబాదము
 లు లేవకపోవుటయును దెలుసుకొన్నవాఁడై - దైవంబుదై
 వమా - హా-కష్టము-నన్నిట్లు - నన్నునీ ప్రకారముగా-ఘో
 ర-భయంకరమైన - ఈవనప్రదేశమునకుఁ - ఈయరణ్య
 ప్రదేశమునకు-సిద్ధాపదేశంబునఁ - సిద్ధునియొక్క-వ్యాజ
 ముచేత-తెచ్చితె-తీసుకొనివచ్చితివా||

క || ఏక-డియరుణాస్పదపురము | మెక్క-డితుహినాదిక్రొవ్వయేంకాచగునే-యిక్క-టమునుచనుదెంచినదిక్కి

డియనియొకఁగవెడలుతెరువెయ్యదియో|| ౧౬

టిక || ఏక-డియరుణాస్పదపురము - ఆరుణాస్పదపట్టణ
 మెక్క-డ - ఏక-డితుహినాది-హిమవత్పర్వతమెక్క-డ-అ
 నఁగా నాయూరినుండియొక్కొడకు వచ్చుననునదియెంత
 మాటయనిభావముక్రొవ్వి-మడించి- ఏతాచగునే-నేనిట్లు

వచ్చుటయుత్తమేనా-అక్కట అయ్యయ్యో మునుచనుదె
 చివమునుపువచ్చిన దిక్కిదియనివై పిదియని ఏరుగఁ గురై
 రుగఁగు వెడలు బయలువెడలునట్టి తెరువెయ్యదియో మా
 ర్గమేవోకదా||

మ || అకలంకావధనత్వముండెలియమాయాత్మరకావంతికా - సింహురై త్రగయాప్రయాగములనేసే
 వింశతుండగఁ - డకవేదండవరాహవాహరిపుఖడ్గశ్యాఘమిస్తుంచుకొం - డకుతాఁజెల్లునెబుద్ధిజాడ్యజ
 నతోన్మాదుల్ గదాశ్రోత్రియుల్|| ౧౭

టిక|| అకలంక- నిమ్మ-లక్ష మైనదొడ- సిద్ధావధముయొ
 క్క - సత్త్వము - సావధ్యమును, తెలియఁ | తెలుసుకొ
 నుటకు | మాయా...ములఁ | మాయా | మాయాపట్టణము
 గావరకా | ద్వారకాపట్టణము | అవంతి | అవంతి పట్టణము | కా
 సి | కాసిపట్టణము | కురుక్షేత్ర | కురుక్షేత్రము | గయా | గ
 య | ప్రయాగములకా | ప్రయాగము | వీనిని | నేసేమిచగ |
 నేనుసేమిచక | ఉద్ధండ...వ్యాఘ్రము - ఉద్ధండ | అతివ్రూర
 ములైన | గండక | గండకమ్మగములు | వేదండ | పనుగులు

వరాహ|అశుచిపండులు|వాహరిపు| కారుచున్నలు|ఖడ్గ ఖ
 డ్యమృగములు-వ్యాఘ్రము| పెద్దపులులుగలిగిన | ఇమంచు
 కొండకుఁ | ఈహిమవత్పర్వతమునకు|రాఁజెల్లునె|వచ్చు
 టకుఁదగునా-యనఁగా - శ్రోత్రియులు-వైదికులు* శ్రోత్రి
 యశ్చంద్రగ-యనియమరము-బుద్ధిజాడ్యజనతోన్మాదుల్
 గదా-బుద్ధిజాడ్య- బుద్ధిమాంద్యమువలన-జనిత పుట్టఁబడినఁ
 డొన్నాడుడగదా| ఉన్నా దమనగాఁజి త్రవిభృమముగలవ||
 రుగదా* ఉన్నాడశ్చిత్తవిభృమయనియమరము||

సీ || ననుగమిషంబుగానకఱున్ననూరెల్ల*నరజ్జయమనకుండెంతడలునొక్క యెవుడుసంద్యలయందుఁబలు
 వెల్లనీకన* సొమ్మెడుతల్లియెంతొటలునొక్కొ-యనుకూలగతిశాచమనసులోవర్తించు*కులకాంతమది
 నెంతగుండునొక్కొ | గడతోడునీడలై క్రీడించుసచ్చాతు*లింతకు నెంతచింతింతురొక్కొ||౧౮|| తే||యతిధిసంత
 ర్పణంబులేనుయ్యెనొక్కొ|యగు లేనుయ్యెనొక్కొ|నిత్యంబులైన కృత్యములఁబాపిదైవంబు కినుకనిట్లు*పా
 ఆవైచునెమిస్తులుడడచోట|| ౧౮

టిక||నను-నన్ను-నిమిషంబుని మేషమాత్రము-కానకఱు
 గ్న-జూడకుండెనేని- డొరెల్లనరయ - గ్రామ మంతయు
 వెనకునట్టి-మజ్జనకుండు|మాతగడి-పంతలునొక్కొ- పంతదుః
 ఖిపడుచున్నా (డో-పపుడు-పట్లప్పుడును-సంధ్యలయొక్క

ప్రాతర్కథ్యాహ్నుసాయంతాలములయందు*ఇలువెల్లనీక
 ఇంటనుండిబయటికిఁబోనీయ్యక-నసొమ్మెడు నన్నుఁగా
 పాడునట్టి-తల్లి-మాయన్ను|పంతొటలునొక్కొ | పండచిలపిం
 శుచున్నతో|అనుకూలగతి|అనుకూలవర్తనముచేత|నాదు

మనసులోకా - నామోక - చిత్త ప్రకారము - వర్తిండు నడు
 ముననునట్టి - కులకాంత - పతివ్రతయై సభార్యమది నెంత
 మనస్సు సందేహతగా - కుందునోకొక - వ్యసనపడుచున్న
 దో - గడతొడు - అతిసహాయులును - నీడలై - రక్షకులును
 నయిక్రిడించు - విహరించుచుండునట్టి - సచ్చాత్రులు - యో
 గ్యులైనశిష్యులు - ఇతరుక - వీరందటివిచారమునకంటె
 ను - ఎంతదిం తిరుగురో - ఎంతవిచారపడునో || అతిథి
 సంతర్పణంబులు - గృహగతజనులయొక్క పూజనములు -
 ఆవేశిక ఆగంతురతిథియనియమరము - పనుయోనోకొక

పమై పోయెమో - అగ్నులేమయ్యోనోకొ - అగ్నిహోమా
 త్రములేమై పోయెమో - నిత్యంబులైన - నిరంతరాచరణీ
 యములైన - కృత్యములఁబాపి - క్రియలవలననుండియెడబా
 పి - దైవంబు - దైవము-కినుకక - క్రోధముచేత - ఇట్లు ఈ
 ప్రకారము - మిన్నులుపడ్డవోటక - ఆకాశమువాలినస్థల
 మందు | అనఁగామిక్కిలిదూరమైనయూర్ధ్వ భాగమందు
 పాటవైచునె - పడ వేసునా - అనఁగాఁకమీఁదఁదన
 యింటికిఁబోవుప్రాప్తి లేదనివిచారపడెననితాత్పర్యము |

క || ననునిలు సేరునుపాయని | బొనరింపఁగఁజాలునుకృతియొకఁడొదవఁడొకో | యనుచుంజింతాసాగర |
 మునమునిగిభయంబుగదురఁబోవుచు నెడుటక || ౧౦

టీక || నను - నన్ను * ఇలు సేరునుపాయంబు - ఇంటికిఁ
 జేరు నేర్పును * బొనరింపఁగఁజాలు - చేయఁజాలినట్టి * ను
 కృతి-పుణ్యాత్ముడు * నుకృతిపుణ్యవాణ్ధన్యనియమర
 ము * ఒకఁడొదవఁడొకో - ఒకఁడెవఁడై ససహాయపడఁ

దుగదా * అనుచుక - అనియనుకొనుచును - చింతాసాగర
 మునక - విచారమునునముద్రమందు - మునిగి మగ్నుడై
 నవాడై * భయంబుగదురక - భయముపొందుచునుండఁ
 గా * పోవుచుక - చనుచు * ఎదుటక - తనప్రేమలను || ౧౧

సీ || కులిశధారాహతిఁబొలుపునఁజెనుండి * యడుగుమోవఁగజెగురై నతఁడులఁగి గనుపట్టులోయగంగా
 గర్జముధార * చలువమై యయ్యేటికెలఁకులందు | నినుక వెట్టిన నేల నేచియరాగంశులఁజొరనీకదట్టమై
 యునులుగవఁజు | క్రముకపున్నాగ నారంగరంభానారి * కేళాదివిటపికాంతారవీధి || ౧౨ || తే || గరలుపిక
 రికాకీర కేళిపొంగ | సారసశ్వనిదనలోనిచంద్రకాంత | దరులుప్రతిశబ్దమీనగంధర్వయక్ష | గానఘూ
 రితమగునొక్క - కౌసలగనియె || ౧౩

టీక || కులిశధారాహతిఁబొలుపునక - కులిశ - వజ్రాయుధము
 యొక్క - ధారాహతిఁబొలుపునక | వాయిచేతినరుకడో
 యనునట్లుగా * పై నుండి - మీఁదనుండి - అడుగుమోవఁగ
 క్రిందికంటునట్లుగా * జెగురై న - ఎట్టజేగురుకాంతిగలిగిన *
 తలులకందరులయందు * కనుపట్టు - అగుపడుచున్న - లో
 యక - కొనయందు - గంగాని తరము - గంగాప్రవాహము
 ముయొక్క - ధార - సందపాతము చలువమై - శీతలమై యుం
 డు - అయ్యేటి ఆగంగానదియొక్క - కెలఁకులందుక - రెండు
 వైపులయందును - ఇనుక వెట్టిన నేలక - ఇనుక చేరినభూమి
 యందు * పది - పెరిగి * అర్ధాంశు సూర్యకిరణములను - చొ
 రనీక - ప్రకాశింపనియొక - నట్టమై - సాంద్రమై * ఇరులుగవ
 యు - చీకట్లుగ్రమ్ము చున్న * క్రముక...వీధి - క్రముకపోక
 ప్రానులును | పున్నాగి పొన్న చెట్లును | నారంగ || నారింజచె

ట్లునుగంభా - అటఁటిచెట్లును | నారి కేళి | లెంకాయ చెట్లును
 ఆది - మొదలైనవిటపివృక్షములతోగూడిన | కాంతారవీ
 థికవనరాజియందు | కెరలుడైద్రేకించుచున్నపీక...ధ్వజపీక
 కొకిలయొక యు | శారికాగౌరవలకలయొక యు | క్షీర - చిలు
 కలయొక్కయు - కేకీ - నెమళ్లయొక్కయు - శృంగ - తుమ్మె
 దలయొక్కయు | సారస - జెగ్గురులయొక్కయు - ధ్వని - కం
 తనానాదము * తనలోని - తనలోనున్న * చంద్రకాంత - నెల
 రాతిమయములైన - దరులు - కొండవిలములు * ప్రతిశబ్దమీ
 నక - ప్రతిధ్వనిబుట్టించుచునుండఁగా - గంధర్వయక్షగా
 నఘూర్ణితమగు - గంధర్వ - గంధర్వులయొక్క - యక్ష య
 కులులయొక్క - గాన - సంగీతము చేత | ఘూర్ణితమగు - తిరుగుడు
 పడుచున్న - ఒక్క - కొనక - ఒకపర్వతపుగొందిని - కనియెక
 జూచినవాడాయెను | అనఁగానొకటోయనుజూచెను ||

క || కనుగొనియిదిమునియారేమి మనితహతహా వైడమియచటికరిగిన నాక్షుం | గననగునొక తెలుసుపయనిమ
 నమునఁగలదిగులుగొంతమట్టుపడంగక || ౧౪

టీక || కనుగొని - జూచినవాడై * ఇది - ఈకోసమునియా
 త్రమమని - మునీశ్వరునియొక్కయా శ్రమమని * తహత
 హవోడమి - భాగతియొడయించియచటికరిగినా - అక్కడి
 బోయిన * నాకు - నాకు * ఒక తెలుసువ - ఒక మార్గము *

కననగు - జూచుకోవచ్చును * అని - ఇట్లునుకొనిమునము
 నగల - మనస్సునందు గలిగి మున్న * విసులు - అట్లే ర్యము
 కొంతకొంచెము * మట్టుపడంగ - తక్కువపడుచుండగా ||

చ || నికటమహిధరా గ్రతటనిర్వతర్గధారవాసిలో | యకుందల క్రందుగామలకై దిగుకాలువవెంటబూ
 మునుల్లికలవలంబనంబుగనలి ప్రకరధ్వనివిమ్మి రేగలో నికిమణిపట్టభంగసరణిధరణిమరుండేగిచెంగట ||

టీక || నికట...వాసి-నికట | సమీపమందున్న | మహిధర |
 హిమవత్పర్వతముయొక్క | అగ్రతట | చివరదరివలసనుం
 డి | నిర్వతటయులుదేరుచున్న | నిర్వధారవాసి | ప్రవాహము
 వలననుండివీలిలోయకు * కోనకు * తలక్రిందుగా * పై
 నుండిక్రిందికి * మలకలై - మెలికెలుగలదై * దిగుకాలువవెం
 ట * దిగుచున్నయల్పసరితలవెంట * పూచునట్టికలు -
 వికసించుమల్లెతీగలు * అవలంబనంబుగ * డొతకోల

తొనటుగా * అభిప్రకరధ్వని - తుమ్మెదగుంపుయొక్కనా
 దము * విమ్మిరేగ * విజృంభించగా * లోనికి - లోపలి
 కి * మణిరత్నములతోగట్టినట్టభంగసోపానములతో
 గూడిన - సరణి మార్గమును - ధరణిమరుండు - పుడమివే
 ల్పయినప్రవతాఖ్యుడు - తీగి - పోయి - చెంగట - సమీ
 పమందు ||

౨౪

తా || తావుల క్రేవలజల్లు చెంగలువకేదారంబుతీరంబున * మావుల గ్రోవులున్న విల్లిగొనుకాంతారం
 బునడైందవ | గ్రావాకల్పితకాయమానజటిలద్రాక్షాపశువృద్ధంబులం | బూవుండివెలనొప్పునొక్క భవ
 నంబుగారుడోత్థిర్ణము ||

టీక || తావులు - వాసనలు * క్రేవల - పార్శ్వములయం
 దు - చల్లుచిత్తేపించెడు - చెంగలువ - రక్తత్వలములుగలిగి
 న - కేదారంబు - మడికాలుయొక్క - తీరంబున - గట్టున
 దు - మావులు - మామిడిచెట్టును - క్రోవులును - కురవకము
 లును - అగ్లివిల్లిగొను - కలిసియున్న - కాంతారంబునడగ
 అడవియందు - వింద...బుల * విందవగ్రావ | చంద్ర
 కాంతలిలచేత - పాషణ ప్రస్తగ్రావోపలాశ్చానశ్శిలా
 దృవతగయనరము | ఆకల్పిత | సంవృద్ధము గాఁ జేయఁ

బడిన | కాయమాన | పందిరియందు - జటిల | పెనుచుకోన్న
 ద్రాక్షాగ్రోస్తనీతీగయొక్క - మృద్వికాగ్రోస్తనీ - ద్రాక్షా
 స్వాధ్వీమధురసయనియమరము | గుళువృద్ధంబుల * పం
 డగుత్తులచేతను - పూవుండివెల - పుష్పలతలచేతను - ఒ
 వ్బ - తగుచున్న - గారుడోత్థిర్ణము - గరుడపవ్వలుచే
 క్కిన - ఒక్క భవనంబు - ఒకమందిరమును - మీడిపడ్డ
 మతోనన్వయము ||

౨౫

క || కాంచితదీయవిచిత్రోదంచితసౌభాగ్యమహిమకృపవడియ | క్కాంచనగర్భాన్వయమణియించుకదటి
 యంగనచటికేగడువేళ ||

టీక || కాంచి జూచి - తదియవిచిత్రోదంచిత సౌభాగ్యమహి
 మకు - తదియ - అగృహసంబంధమైనవిచిత్ర - ఆశ్చర్యకర
 మైన - ఉదంచిత - మిక్కిలియొప్పుచున్న - సౌభాగ్యవర్గ -
 దనముయొక్క - మహిమకు - ప్రభావమునకు - అచ్చెరువడి -

ఆశ్చర్యపడి - అట్లాంచనగర్భాన్వయమణి - ఆబ్రహ్మకుల
 శ్రేష్టుడైనప్రవరాఖ్యుడు - ఇంచుక - కొంచెము - దరియం
 గ - సమీపించునట్లుగా | అచటికి - ఆస్థలమునకు | ఏగడు
 వేళ - పోవుసమయమునందు ||

౨౬

క || మృగమడసౌరభవిభవద్విగుణితమనసారసాండ్రవీటిగంధస్థి తేతరపరిమళమై | మగువపాలుపుడెలుపు
 నొక్తమారుతమొలసె ||

టీ || మృగమడ...మై - మృగమడక - స్తూరియొక్క - సౌర
 భ | తావియొక్కవిభవ - సంపత్తికంటె - అనగా - స్తూరి
 కంటె - వివిగుణిత | రెండింతలుగాఁ జేయబడినపున సౌర | క
 త్పూరముతోగూడిన | సాండ్ర | దట్టమైనవీటి | తాంబూలము

యొక్క | గంధపరిమళముచేత - స్థిత | కప్పబడిన | ఇతరపరిమ
 శమైపుష్పాదిగమలయొక్కవాసనలుగలదై - మగువప్రస్థిల
 యొక్క | పాలుపుజాడను తెలుపుట | తెలియఁ జేయుచున్న ఒ
 క్తమారుతము - ఒకానొకవాయువు - ఒలసెవాప్యపించెను

౨౭

తానొకప్పుడు ద్విగుణితమనసారసాం ద్రవీటియని చెప్పినది. మనస్త్రిలయొక్క తాంబూలమునకుఁ బాలునుగస్తూరియు మఱి అతడా వాతపరం పరాపరిమళ వ్యాపార లీలకానా. నివృత్తిమిహ్వటః చేరభోయికనియోవిమ్యుల్లతా

రెండుపాళ్లుకర్పూరమును జేర్చుటయు నని తాన్త్రుప్రసిద్ధముగానస్త్రిజాడను దెలుపు వాయువువీచెనని చెప్పెను.

విగ్రహాః । శతశత్రేక్షణజంబరీక చితురంజండాస్యజక్రస్థాః । నతనాభిసవలానా కానాకమరున్నారీ శిరోరత్నముః॥

౨౪

టిక్క అతడు అప్రవరాఖ్యుడు ఆవాత... లీలకా - అవాత పరంపరా ఆగంధవహనమూహము లయించి - పరిమళ । వాసనయొక్క । వ్యాపార లీలకా । ప్రవస్తనక్రియ చేతకా జనాన్వితము - జనులతోఁగూడుకొనడిశిచోటని - ఈ స్త్రీ లమః శిరోభోయి - డగ్గరజని విమ్యుల్లతా విగ్రహా - మెరుపుతీగెనంటి దేహముగలదియుగాత్రంపపుస్సం హననంత రిరంవప్త కావిగ్రహయనియమతము శతశత్రేక్షణకా - తామర దేకులవంటికన్నులుగలదియు శంబరీక చితురంజం - తుమె

దలవంటితల వేంద్రుకలుగల దియు విపరీతవంతలో వాలక వశకేశ్వరీరూపయనియమరము చంద్రాస్యకా - చంద్రునివంటిముఖముగలదియు చక్రస్థాకా - చక్రవాకములవంటిదన్నులుగలదియు నతనాభికా - లోతయినపాకిలిగలదియు వికానాకా - అశ్రుతవృష్టయినినదియు మరున్నారీ శిరోరత్నము - మరున్నారీ । జేవతా స్త్రిలలో శిరోరత్నముః । చూడఁబడె । అనఁగా శ్రేష్ఠురాత్రై నదియనయిన శంబరీకా - స్త్రీనికనియోకా - చూచెను

౨౫

తే॥ అమలమణిమయనిజమందితాంగణస్థితరుణసహకాతమూలవితర్దిమిందా శీతలానిలమొలయనాసీనయై సా యన్నిలి పాజ్జము ఖయునయ్యనసరమున॥

౨౬

టీ॥ అమల... మిశ్రకా - అమల స్వచ్ఛమైన సునిమయ రత్నమయములైన నిజమందిత । స్వక్తియమైన నగ్నహముయొక్క అంగణస్థా ముంగిటనున్న ఆంగణంబత్వరాజిరయనియమరము తరుణ లేతయైన । సహకార తియ్యమామిడి చెట్టుయొక్క మూలవితర్దిమీంకా - మొదలునున్నది

నైవేదిని విశిష్టి స్తు వేదికాయనియమరము శీతలానిలమొలయకా - చల్లగాలిపోకఁగా ఆసీనయై న - కూర్చున్న ఆన్నిలింపాజ్జము ఖయుకా - ఆదేవతా స్త్రీయైన ఆయ్యవనరమునకా - ఆనమయమునందు॥

౨౭

సీ॥ తతనితంబాభోగధవ భాంశుకములోని యంగదట్టపు కావిరంగువలన శశికాంతమణిపీఠి జాబా వాటంగఁ గాయములు త్రుంగకుచసా శీనత్రమిల్లఁ దరుణాంగులీభూతతంత్రీస్వనంబుతో జిలివిలిపాటను ద్దులు నటింపఁ తాలాపగణిజ్ఞానకనరమోద్భుకనుదోయి శరతిపాతపశ్యవీభ్రమముఁ దెలుపఁ॥ ౩౦ ॥ తే॥ బ్రాధిబలికిం మగీత ప్రబంధములకుఁ గ్రుక్కురపంకరుహరత్నకటకరూపుఁడు । ఇద్వనిస్సూర్తితాళమానములఁ దెలుపఁపురుదభుకొ త్రవీణవాయింపుచుండి॥

౩౧

టిక ॥ తతనితంబాభోగధవ భాంశుకములోని - తత । విశాలమైన సానితంబు పిగుడులయొక్క । ఆభోగ । పరిపూర్ణతయందలి । ధవళ । తెల్లగాఁజేయుఁబడిన । అంశుకములోని వస్త్రములోపలనున్న ఆంగదట్టపు - పావడయొక్క - కావిరంగువలనకా - చంద్రకావిన నైవలనను శశికాంతమణిపీఠి - చంద్రకాంతమణివికారమైన పీఠము జాబా వాటంగకా - జాబాబూసినట్టులెట్టివాటియందఁగా అనగాఁబావ రయొక్క కావిరంగుమిక్కిలిరక్తిమకలదనియందై నిగట్టిన తెల్ల శల్ల మిక్కిలిరన్నమైన నదియందు దాత్పర్యము కాములు - వీణకాయకొ త్రుంగకుచసాశికా - ఉత్తుంగ । ఉన్నతమైన । కుచసాశికా । స్తనప్రదేశమందు - అత్తమిల్లకా - హత్తుకొనుచుండ

గా - తరుణాంగులీభూతతంత్రీస్వనంబుతోకా - తరుణాకోమలములైన । అంగులీ । వేళ్లచేత । ధూత । మీటుబడిన । తంత్రీతీగెలయొక్క । స్వనంబుతోకా । నాదముతోడ శబ్దేనినాదనినదధ్వనిధ్వనరవస్వనయనియమరముజిలివిలిపాటనున్న సన్నపుగాత్రసంగతులు - మద్దులునటింపకా - ముద్దులుగుల్లుచుండగా - ఆలాపగణికా - రాగముయొక్క యభివ్యక్తి శిశుచేత చొక్క - అన్నగొనెడు - అరిమోద్భు - సగము మూయఁబడియుండు - శనదోయి - నేత్రయొగళము - రతిపారవశ్యవిభ్రమముఁ దెలుపకా - రతి సంతోగ కాలమందలి । పారవశ్య । పరవశత్వముయొక్క । విభ్రమముకా । విలాసమును । తెలుపకా । దెలియఁజేయుచుండగా ॥ ౩౦ ॥ బ్రాధికా

సామర్థ్యముచేత-చలీకింపు-మొఱుయించెడు-గీతప్రబంధములకు-గానములకు-కమ్ర...మానములు-కమ్ర-మందరమైన-కరవంకరుహ-హస్తకమలములయందలి-రత్నకటక-వణిసాపితమై-నకంకణములయొక్క-ర్పుణర్పుణ-ర్పుణర్పుణయను-ధ్వనిసూర్ప-నాద-సమృద్ధి-తాళమా

నములక-తాళప్రమాణములను-తెలుక-తెలియజేయఁచుండగా-ఇంపుదభుకొత్తక-అనందమతిశయించునట్లుగా-వీణవాయింపుచుండి-వల్లకివిూటుచు నుండినదై-వీణాతుడల్లకివిపంచియనియమరము|| 30

ఉ|| అబ్బరపాటుతోడనయనాంబు జముల్ వికసిల్లఁగాంతిపె, ల్లుబ్బికనీకల్ వికసితోత్పలపజ్జులుగ్రుమ్మరింపఁగా! గుబ్బమెఱుంగుచన్నులుగగుర్పితవకమదిలోనొక్కలూ | గుబ్బతిలంగఁజూచెనలకూబరస

స్థిభునధరామరుక

31

టిక|| అబ్బరపాటుతోడక-అదరుపాటుగా | నయనాంబుజములు - కమలములవలె టికన్నులు - వికసిల్లక | వికాసమునొందఁగా-కాంతి-శోభ-పెల్లుబ్బి-పొంగి-ఛీకనీకలు తాతకలు-తారకాక్ష్యకనీకలు-నియమరము-వికసితోత్పలపజ్జులు | వికసితపూచిన-ఉత్పలనల్లగలువయొక్క | పజ్జులు | మాతికలు | క్రమ్మరింపఁగా-చల్లుచుండఁగా-గుబ్బ-వల్లువుతైన-మెఱుంగు-కాంతిగలిగిన-చన్నులు-

కుచములుగగుర్పిడుకకరోమాంచమునొందుచుండఁగా-మదిలోని-మనస్సునందున్న-కోర్కులు-వాంఛలు-ఆగుబ్బతిలంగక-నందడిచేయుచుండఁగా-నలకూబరసన్నిభకూబేతపుత్రుడైననలకూబరుని తోసమానమైనచక్క-గనముగలిగిన*అధరామరుక-బ్రాహ్మణుడైనయావ్రవరాఘునిజూచెక-కనుగొనెను|| 31

ఉ|| జూచిర్పుణంర్పుణత్తటకసూచితవేదపదారవిందయై | లేచికుచంబులుమటుములెనడుమల్లలనాడనయ్యె

డంబూచినయొక్కపోకనునుబోదియొడేరివిలోచనప్రభావీచికలందనీయపదవింగలకాంబుధివెల్లిగొల్పుచుక

టిక|| జూచి | కనుగొని | ర్పుణం...విందయై | ర్పుణంర్పుణత్తటక-ర్పుణంర్పుణయనిధ్వనిచేయుచున్నకడియములచేత-సూచిత-తెలుపఁబడిన-వేగ-త్వరగలిగిన-పదారవిందయై-పాదపద్మములుగలదై | లేచి-గుబాలునలేచి-కుచంబులుకస్తనములును-తుటుముక | కొత్తను-లేనడుము-సూక్ష్మమధ్యమును | అల్లలనాడక | కదలుచుండఁగా | అయ్యెడక | అస్థలమండు | పూచిన | వికపించిన | ఒక్క | ఒకానొక | పోక

నునుబోదియక | నున్నని క్రముకృతముచాటున* చేరి | ప్రవేశించి - విలోకన-జాపులయొక్క-ప్రభా-కాంతులను వీచికలక-పరంగములచేత-భంగస్థరంగఠార్పిర్పాస్త్రీయాంబీచియనియమరము-తదీయ-ఆవ్రవరునిసంబంధమైన-పదవిక-సౌందర్యవిభవమును-కలకాంబుధివెల్లిక-క్షీరసముద్రప్రవాహమును-కొల్పుచుక-కలుగజేయుచును-తదీయ | ఆవరాధినిసంబంధమైనదియనికొందఱు|| 32

మ || మునుముకబుట్టెడుకొంకలాల్యమునడక-పొదంబువిస్తీర్ణతం | జొనుపంగోర్కులుకేళ్లుద్రిప్పమది

మెచ్చలెప్పలగార్చన | త్యనుషంగస్థితీవృషాటాసంగనోయ్యారంబునంజంద్రిక | ల్లనుకంజూచెలతాం

గిభూరురంబ్రపుల్లన్నే త్రపద్మంబులక||

33

టిక || మునుముక ముందుముందుగా * పుట్టెడు జనింపుచున్న * కొంకు సంతోషములాల్యమునడక చంచలభావము మనఁగా మోదంబుసంతోషము విస్తీర్ణతక వికాలత్వమును చూచుక ప్రవేశించజేయగా | అనఁగావిప్రజేయగా కొర్కులు వాంఛలు కేళ్లుద్రిప్పక దుముకుపరుగులెత్తించఁగా మదిమెచ్చలు వృదయ మందున్న శ్లోకులు * రెప్పలగార్చక పక్షముల నాడింపగా ఆత్యనుషంగస్థి

తిక అత్యంతాసక్తిచేత తిప్పి పాటాసంగనిశ్చేష్టతనుగల్పించఁగా షియ్యారం బునక విలాసముచేత చంద్రికలు వెన్నెలలు కనుక కాఱుఁగాలతాంగితిగెవంటిదెహముగలవహాధిని ప్రపుల్లన్నే త్రపద్మంబులక ప్రపుల్లత్ || మిక్కిలిపూచిన | నే త్రపద్మంబులక | పద్మమునవలెనయనములచేత భూసురు బ్రాహ్మణోత్తముడైనవ్రవరాఘుని జూచెక వీక్షించెను|| 33

కావ్యంకజముఖకప్పుడు మైనంకురితములయ్యెఁ బులకలావిష్కృతమౌనాంకానలనూచకధూ । మాంకుక
ములువోలెముతీయనతనింజూడె॥

౩౪

టీక॥ ముతీయ - ఇంకను - అతని - ఆ ప్రవరాఖ్యుని - చూడె
కనుఁగొనఁగా - పంకజముఖిక - కమలమువంటి మోముగల
వరాధినికీ - అప్పుడు - అనమయమునందు - మై - శరీరమం
కు - అవిష్కృత - అంకురము మౌలె - అవిష్కృత - ఆ
విర్భుజించిన । మీనాంకానల - కావ్యాగ్నిని - సూచక - తె

లియజేసెను - ధూమ - పొగయొక్క - అంకురములువో
లె - మొలకతో యనునటువలె - పులకలు - రోమాంచము
లు - అంకురితములయ్యె - పుట్టుచున్న మొలకలుగలవాయ
ను - అనఁగా శరీరముగనుర్పొడిచెననుట॥

౩౫

ఉ ॥ తొంగలిరేప్పలందొలఁగఁజ్రోయఁచుచై పయివిస్తరిల్లుక ॥ న్నంగవయాక్రమించుకోను నోముఖవం
క్రమసటంచుబోవనీకంగజుఁదాన వేటికదియంగుట్రవా సెనంగజాతెనా । కంగమదంబు లేచెనుటక్రమిల్
లాటముడిగి చెక్కులక॥

౩౬

టీక॥ తొంగలి - నుందకమైన - రేప్ప లక - నేత్రపత్మ
లను । తొలఁగ - ఒత్తునట్టుగా * త్రోయుచు - ఓసరి
లనెట్టుచును * పై పయి - మీదమీద * విస్తరిల్లు - అ
తిశయమగుచున్న * కన్నంగవ - నేత్రముగలము * ము
ఖవంక్రమ - మోముజూచినిని * అక్రమించుకొను నో -
కప్పుకొను నో * అటంచు - అనితలచుచు * పోవనీక

చనయ్యక - అంగజుడు - మన్నభుడు * ఆనవెట్టి - ఒట్టు
పెట్టి * కదియ - చేరునట్లు - గుటివ్రాసెనంగ - గు
టువువ్రాసెనేమోయనునటుగా * సారంగమదంబు - తి
లకపుక నూరి * లేచెనుట - విరుచుటక్రమిక్వఁగా *
లలాటముడిగి - నొసలుదిగి * చెక్కులక - కపోలములను
జాతె - ఓడికగట్టెను॥

౩౭

మ ॥ అనిమేషత్వముమాన్వేభిత్తరపుచూపస్వేదతావృత్తిమా । న్నెనవస్వేదసమృద్ధిబోధకశమాన్వే
మోహవిభ్రాంతితో । డనగీర్వాణవధూటికీభ్రమరకీటన్వాయమొప్పుమాను । మృగభావింతుటమాన
షత్వమేమేయింజూపట్టెనానత్రటిక॥

౩౮

టీక॥ గీర్వాణవధూటికీ - దేవతాస్త్రియగువరాధినికీ *
భ్రమరకీటన్వాయము - పురుగుతుమ్మెదయగుతీతి - పిప్ప
త్వప్రాంతమగునట్టుగా * మనుష్యుని - మనుజుడైన ప్రవ
రాఖ్యుని - భావించుట - భావించుటచేత - మానుష
త్వమే - మనుష్యభావమే - మయి - దేహమతిదు - చూ
పట్టెనా - కనుపడెనోజుని * అత్రటిక - ఆనయమం
దు * తోడన - వెంటనే * విత్తరపుచూపు - ఒయ్యారపు
దృష్టి * అనిమేషత్వము - రేపుపాటులేకుండుటను *
మాన్వే - నివారించెను * నవస్వేదసమృద్ధి - నవ - నా
తనమైన - స్వేద - చెనుటయొక్క - సమృద్ధి ! పెంపు *

అస్వేదతావృత్తి - చెనుట లేకుండు వ్యాపారమును - మా
న్వే - పోగొట్టెను. మోహవిభ్రాంతి - మోహ - వలపు
వలనైన - విభ్రాంతి - భ్రమ - బోధకశక - నిరంతరజాగ్ర
తను - మాన్వేనివారించెను - అనఁగాడు మ్మేదనున్నరిం
చుటచేత జచ్చనిపురుగుతుమ్మెదయగుతీతిగా - మనుష్యు
డైన ప్రవరాఖ్యునిన్నరించుటచేతదేవతాస్త్రియగువరాధి
నిమనుష్యత్వమునుబొందెననితాత్పర్యము అనిమేషత్వము
ను - అస్వేదతావృత్తియొ । బోధకశయను । దేవతాధర్మ
ములనియును - విత్తరపుచూపును - నవస్వేదసమృద్ధియు - మో
హవిభ్రాంతియు । మనుష్యధర్మములనియు - విచారించునది

వ ॥ ఇట్లతనిచూపరేఖాతిశయంబునకుఁజొక్కియక్కమలపత్రేయయాత్మగతంబున॥

టీక॥ ఇట్లతని - ఈ ప్రకారమాప్రవరాఖ్యునియొక్క చూ
పరేఖాతిశయంబునకు - ఎక్కువైనయాకార సౌందర్య
మునకు - చొక్కి - పారవశ్యమునుబొంది - అక్క - మలపత్రే

యని - పద్మదలాక్షియైనయవ్వచూచిని - అత్తగతంబున -
తనమనుస్సునందు॥

ఉ ॥ ఎక్కడివాఁడొయితుతనయెందుజయంతవసంతకంతులం । జక్కఁదనంబునం గెలుపఁజాలెడువీనిమహీ
నురాన్వయం । జెక్కఁజీతనావిధవమొక్కఁడ బ్రోవనిబంటుగామరుక । జక్కఁగొనంగతాదెయకటాన
మనీఁడుపరిగ్రహించినక॥

౩౯

టీక 1. ఎక్కడినాడో - ఏవ్వటనుండువాడో - యక్షత
 నయేందుజయంతవసంతకంతులక్షయక్షతనయ-నలకూబరు
 ని - ఇండు - చంద్రుని - జయంత - జయంతాని - వసంత-చై
 త్రుని - కంతులక్ష - మన్మథుని | చక్క-దనంబునకా - సౌం
 దర్యముచేత | గెలువకా - జయింప | చాలెడు | సామర్థ్య
 ముగలిగిన | వీని - ఈప్రవగునియొక్క - మహిమరాస్వ
 యంబెక్కడకా - బ్రాహ్మణవంశమెచ్చట - ఈతనూవిభ
 వమొక్కడకా - ఈశరీరవైభవమెచ్చట - అనగానపూ

సీ || వదనప్రభూతలావణ్యాంబుపంభూత * కమలంబులనవీనికన్నులమరె | క్షిప్రీనులతోడనెక్క-సక్కె-
 ములాడుకరణిమన్నవివీనిఘనభుజములు | సంకల్పసంభవాస్థానపీఠిక పౌలక వెడదయై కనుపట్టెవీనియర
 ము | ప్రతిఘటించుచిగ్గల్గెషయి నెట్టివాటిని*తిమిమన్నవివీనిమృదుపదములు || ౩౯ || తే || నేరేటేటియనల్ జె
 చ్చినీరజా పు * సాన బట్టినతావాడిచల్లిమెదిచి | పదునునుధనిడి చేసెనొ పద్మభవుడు | వీరగాకున్నగ
 లదెయ్యమేనికాంతి ||

టీక 2. వదన...లనకా - వదన | ముఖమందుప్రభూత | పుట్టు
 చున్న - లావణ్య - సౌందర్యరసమనెమ-అంబు ఉదకమం
 ధు | సంభూత | పుట్టిన | కమలంబులనకా - పద్మలోయను
 నట్టుగా*వీని - ఈపురుషునియొక్క * కన్నులమరె | నే
 త్రములాప్పుచున్న వి*నిక్కి - విజృంభించి*వీనులతోడకా -
 కళ్ళములతోడనెక్క-సక్కె-ములాడుకరణి*పరిహాసము చే
 యునట్లు*వీని - ఈపురుషునియొక్క-ఘనభుజములుగొప్ప
 లైనబాహువులు - ఉన్నవి - ఉన్నవి - అనగా నెగుఱుజ
 ములనుట * సంకల్పసంభవాస్థాన పీఠికవోలెకా | సంకల్ప
 సంభవ | మన్మథునియొక్క - ఆస్థాన పీఠికవోలెకా | ధర్మస
 భయండుండుసింహాసనమువలె * వెడనయె - విశాలమ
 యి | వీని - ఈపురుషునియొక్క - ఉరము వత్తస్థలము*

క || సురగరుడోరగనరభే | వరకిన్నరసిద్ధసాధ్యచారణవిద్యా | భరగంధర్వకుమారుల | నిరతముగ నుంగొనమె
 సోలనేర్తురెవీనికా ||

టీక 3. సుర... కుమారులకా - సుర | చేవలలుగరుడ గరుడులు.
 ఉరగ సర్పములు సర వానుష్యులు భేదత భేదరు లు కిన్న
 ర కిన్నరులు సిద్ధ సిద్ధులు సాధ్య - సాధ్యులు చారణ చార
 ణులు విశ్వాధరవిశ్వాధరులు గంధర్వ గంధర్వులను తారీయె
 డొ|| ఆనిందింపుచుమీనకేతనధనుజ్యాము క్తనారావదు | ద్విససమ్మార్చితమానసాంబురుహయై పిపించు
 పెంపిత్రతిం బునఁజేటెత్తినలజ్జనంఘ్రికటకంబుల మ్రోయనడంబుని | బ్విససయ్యత్పరజూచి చేరఁజనిపలె-
 న్వాఁడువిభ్రాంతుండై |

టీక 4. అశిశ్వులని - చిందింపుచుకా తలరమచు * మీన...యె
 మీనకేతనమన్మథునియొక్క - ధనుః పింటియొక్క - జ్యా |
 నారినలననుదిడి ముక్తవిడంపబడిన నారాద బాణములవ

ర్వమనుట - అకటా - అయ్యయో - వీడు - ఈపురుషు
 డు | ససకా | నన్ను * పరిగ్రహించినకా - చేకొని నేని | మ
 రుకా | మన్మథుని * ప్రోవణబంటుగాకా | పోషింపని సేవకుని
 గా | డక్క-గొనంగతాడె | బోపటుచుకొనఁగూడదా - అ
 నఁగాలోపరుచు కొనవచ్చుననుట - ఈపద్యమునాలవశ
 రణము మొడలునుదక్క-గొనంగనను శబ్దాదినండు దకార
 మునకు దకారమాదేశమై నదనియ్యుం గెవలదకారమునకుఁ
 దకారమువిశ్రమముచెల్లదని తెలియునది |

కెర

కనుపట్టెకా - అగుపడెను - ప్రతిఘటించు - ఎదిరించెడు | చి
 గుల్లపయికా | చిరుగురుటాకులమీఁద - ఎట్టిచారినరీతికా -
 క్రోధించునట్లు - వీని - ఈపురుషునియొక్క - మృదుపదము
 లు | మెల్లనైనపాదములు - ఉన్నవి - ఉన్నవి - నేరేటేటి -
 జాంబూనదియొక్క - అనల్ బురుగు తెచ్చి - కొనివచ్చి -
 నీరజా పుటా | సూర్యుని | సానబట్టిన | తరెమనచేసిన | తా
 పాడి | రజమును - చల్లి - కలియఁబోసి - మెదిచిపిసికి - పదను
 తడి నుధనిడి - అమృతమును బెట్టి - పద్మభవుడు - బ్రహ్మ
 దేవుడు, వీరికా - ఈపురుషుని చేసెనొ - ఒనర్చెనొ
 కాకున్నకా - ఈచెప్పినవస్తువులచేఁజేయఁజేసి - ఈమేని
 కాంతి - ఈశరీరచ్ఛాయ | కలదే | కలుగునా - అనగా గ
 అగ్గనుట ||

కెర

కర్ - కుమారులకా యకావనపురుషులను - నిరతముకా - వి
 ల్లపుడును కనుంగొనమె-మాడమా యనఁగా నెప్పుడమా
 చుచున్నాము - వీరికా - ఈపురుషుని | సోలనేర్తురె సరిగా
 గలరా అనఁగా సరిగా లేరనుట |

కెర

లననైన దుర్గిన సూర్యరశ్మి లేనిగర్గినముచేత సమ్మార్చిత
 పరవశతనబొందినమానస హృదయమను. అంబురహయె
 కమలముగలదై - అనఁగా మన్మథబాణములచే న్వాఁడుచె

కెర

హృదయముగలదై - నీపించు - ప్రకాశంపుచున్న - పెందర్తి
 తామునకా - మిక్కిలితొట్రపాటుచేత * పేదై త్రినలజ్జకా
 విటిలినసిగ్గుచేత * అంభ్యేకటకంబులు - కాలికడియములు -
 ప్రోయకా - ప్రోయనట్టుగా - అడ్డంబు - దారికడ్డము
 గావచ్చి - కల్పింకనిలువబడగా - అయ్యిచ్చరంజూచి

అప్పురసయగు సావరూఢినిగీడ్చి - చేరంజని - సమీపించు
 బోయి - వాడు - ఆ ప్రవరాఖ్యుడు - విభాగంతుడై - బు
 ద్ధిస్థిత లేనివాడై - పల్కె - వదించెను | తీమనివకా
 నించెననగా

౪౩

ఉ || ఎవ్వ తెవీపుభీతహరిశేఖణయెంటిజరించెవోటలే | కివ్వనభూమిభూసురుడనే ప్రవరాఖ్యుడత్రోవ
 దప్పితిం | గ్రోవుననిన్నగా గ్రమునకుంజను దెంచిపురంబుజేరనిం | కెవ్వనిగంగాంతుడెప్పు గడవే తెరువేది
 శుభంబునీకగుకా ||

౪౩

టీక || ఈపు - నీవు - ఎవ్వ తెవు - యెక్కడి స్త్రీవి * భీత
 హరిశేఖణ - భయపడుచున్న లేడిచూపులవంటిచూపులు
 గలదానా * ఓటలేక - భయములేక * ఇవ్వనభూమికా -
 ఈయడవియందు * ఒంటింజరించెడు - ఏకాకిగానంతంత
 చుచున్నావు * ఏకా - నేను - భూసురుడకా - ప్రావృణుడు
 జను * ప్రవరాఖ్యుడకా - ప్రవరుడను పేరుగలవాడను -
 క్రోవునకా - మదముచేత - ఇన్న గాగ్రమునకుకా - ఈ

రవ్వతపుదివరకు - చనుదెంచి - వచ్చి - త్రోవదప్పికా - దా
 రింతొలగితిని - పురంబుజేరక - పట్టణమును జేరనై తిని - ఇం
 కకా - ఇంకమీద - ఎవ్వనిగంగాంతుకా - ఏ ప్రకారముచూ
 డగలను - తెరువేది - మార్గమెట్టి - చెప్పగదవే - వదింపు
 మా - శుభంబునీకగుకా - నీకుమేలుగలుగునుగాక - ఈ
 ద్యమునాలుగోచరణమందుభీతపుగయలి

౪౩

క || అనినిజకథయెఱిగించినక | దనకనుగవమెఱుగలుబ్బుదాటంకములుం | జనుగవచుడగానువడకగక ||

వశిత సెలవిబాటనన్వివానికనినియెకా ||

౪౪

టీక || అని - ఇట్లు * తనకథ - తనవృత్తాంతము * ఎఱి
 గించినకా - తెలియజేయగా * తన-తనయొక్క * గను
 గవ - నేత్రయగళముయొక్క - మెఱుంగులుబ్బుకా - కాం
 తులుపై కేసుబకగా - తాటంకములుకా - కమ్మపాజులును
 చనుగవయుకా - స్రవద్యయమును - కానకా - నడుమును.

వడకగకా - కదలుచుండగా - వశిత - వరూధిని - సెలవి
 బాటకా - ఓష్ఠాంతముదాటునట్లుగా | అనగా గొప్పగా
 నవ్వి - హసించి - వాకిననియెకా - ఆ ప్రవరాఖ్యునిగూ
 త్పిపలికెను ||

౪౪

ఉ || ఇంతలుకన్నులుండదెరు వెవ్వరివేడెడుభూమి రేంద్రయే | కాంతమునందునున్నజవరాండ్రనెపంచిడి
 చుల్కరించులా | గింతియకాకనీ వెలుగవేమునువచ్చినత్రోవచొప్పునీ | కింతభయంబు లేకడుగ నెల్లిదమైతి
 మెమాటలేటికికా ||

౪౫

టీక || భూమిరేంద్ర - బ్రాహ్మణోత్తమా - ఇంతలు - ఇం
 తలేసి - కన్నులుండకా - నేత్రములుండగా - తెరవు - మా
 ర్గము - ఎవ్వరివేడెడు - ఎవరినడిగెదవు - ఏకాంతమునం
 దునున్న - ఒంటిపాటుననున్న - జవరాండ్ర - యవ్వనస్త్రీ
 లను - నెపంచిడి - సాకుజేసి - పురించులాగు - మా
 ట్లాడించుకొనువిధము - ఇంతియకాక - ఇదేకాని - మును

వచ్చిన - మనువుచనుదెంచిన - త్రోవచొప్పు - దారిజాడ
 నీ వెలుగవే - నీవును తెలుగవా - మాటలేటికికా - మాట
 లతో నేమిప్రయోజనము / నీకింతభయంబు లేక - నీకునీమా
 త్రమువెరపుగలుగక - భీతిశ్చ సాధ్వసంభయమనియనురము
 అడుగకా అడుగుటకు - ఏల్లిదమైతిమె - చులకనైతిమా - అ
 నెగొమేమంతచులుకన నాగనుపడితిమాయేమియనుట ||

వ || అనినర్చగర్భంబుగాఁ బలికిక్రమ్మ తనమ్మహీసురవరునక్లిల్లనియె ||

టీక || అని - ఇట్లు - నర్చగర్భంబుగాఁబలికి - ప్రేమతోఁగూ
 డినయభిప్రాయముగన్భివహానట్లుగావదించి - క్రమ్మకా

మరల-అమ్మహీసురవరునక్లిల్లనియెకా - పుడమివేలై ఎనగా
 ప్రవరుగూర్చియూతరునఁబలికెను ||

పీ || విన్నవేన్నెలకందు వెన్నుదన్నినుధాన్ధి - బొడమి న చేలువ తోఁబుట్టుమాకు | రహివుట్టజంత్రగా
 త్రములకాలరగించు * విమలగాంధర్వంబువిద్యమాకు | ననవిల్లుకా స్త్రంబుమిసకులావర్తింతు - చనివే
 న్ననోడఁబెట్టినదిమాకు | హయమేధతాజనూయములునాఁబేర్పడ్డ - నవనతంత్రములుంతువలుమాకు ||

రచితే || గంధకసగసీమగల్పవృక్షములసీదం | బచ్చతాచట్టుగమిరచ్చకట్టుమాకు | బద్ధసంభవవైకుంఠభ
 తస్సభలు | సాముగరిడిలుమాకుగోత్రామరేంద్ర ||

౪౭

టీక || గోత్రామరేంద్ర - (బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడా - చిన్ని - తే-
 తవయసుగల - వెన్నెలకందు - నెలబాలుని | అనఁగాజాల
 చంద్రుని - వెన్నెండన్ని - పీఠునుబాదతాడనముజేసి. అ
 నఁగాననుసరించి - సుభాభి - పాలకడలియందు - పాడ
 మిన - జరించిన - చెలువస్త్రీ | అనఁగాలక్ష్మీదేవి. మాకు
 మాకు - తోఁబుట్టు - కూడఁబుట్టినది - రహివుట్ట - (ప్రీతివు
 ట్టునట్టుగా - జుత్రగాత్రముల - వీణాకరములచేత - రాల్ప
 రఁగించు - పాపాణులనుగరఁగఁజేసెను - వినుచు - ర్మ
 మైన - గాంధర్వంబు - గానము - మాకు - మాకు విద్య
 చదువు - ననవీలు - మన్మథునియొక్క - శాస్త్రంబు. శా
 స్త్రసంబంధములైన | అనఁగాఁగామకథాశాస్త్రసంబం
 ధములైన - మినుకులు - వాక్యములు - ఆవర్తింపని - వ
 ల్లింపుకార్యము - మాకు - మాకు - వెన్నతోడఁబెట్టినది

కూ - పేరువరూఢినియంద్రుకు | మారఘ్ను తానీతిలో తమాహరిణీహే | మారఘ్నాశశిరేఖలువార | గుణా
 ధ్యలునుదీయలగుప్రాణసఖుల్ ||

టీక || పేరు | నామధేయము * వరూఢినియంద్రు | వరూఢి
 నియనిచెప్పుదురు | కుమార | చిన్న వారడా | ఉదాత్తగుణా
 ధ్యలు | అతిశయమైనగుణసంపత్తిగలిగిన | ఘ్నతానీతిలో
 తమాహరిణీహేమారఘ్నాశశిరేఖలు | ఘ్నతాని | తిల

చిన్నతనములోనవసీతముఁజెట్టునప్పుడేకూడనునిచినది. హ
 యమేధతాజసూయములునా - హయమేధ | అశ్వమే
 ధము | రాజసూయములునా - రాజసూయమునునట్టు
 గా పేర్పడ - ప్రసీద్ధినిబొందిన - సవనతంత్రంబులు - య
 జవిధులు - మాకు - మాకు - ఉంకువలు - ఓలులు - కన
 కనగసీమ - మేరువర్వతప్రదేశమందు - కల్పవృక్షము
 లనీడ - సంతానములనుదేవవృక్షచ్ఛాయను - పశు
 తావట్టుగమి - మరకతమణులయొక్క - కొండగుంపు * మా
 కు - మాకురచ్చపట్టు - కొలువుచే రెడుస్థానము * పద్మసంభ
 వ - బ్రహ్మదేవునియొక్క - * వైకుంఠ - విష్ణుదేవుని
 యొక్క - * భర్త - సాంబమూర్తియొక్క - * సభ
 లు - కొలువుసావడులు * మాకు * మాకు * సాముగ
 రిడిలు * మల్లవిద్యాశాలలు ||

౪౭

౪౮

త్రమ | హరిణి | హేమ | రంభ | శశిరేఖలనునామములు
 గలయవ్వరసలు | మదీయలగు | నాసంబంధినులైన | ప్రా
 ణసఖులు | ప్రాణజనమైనచెలికతైలు

౪౮

మ || బహుకత్తద్యుతిమేదురోదరదరీభాగంబులంబొల్పుని | మ్మిహికాహార్యమునంజరింతుమెపుడుంజేను
 న్నభోవాహినీ | లహరిశీతలగంధవాహపరిభేలన్తంజరీసారభ | గ్రహణేందిదితతుందిలంబులివిమత్కాం
 తారసంతానముల్

౪౯

టీక || బహు... భాగంబుల - బహు | విస్తారములైనర
 త్న | మణులయొక్క - ద్యుతి | కాంతులచేత. మేదుర
 దట్టములైన | ఉదర | గర్భములుగల | పిచండపక్షిజతరో
 దరతుండమనియమరము | దరీభాగంబుల - కొండవిలప్ర
 దేశముచేత | పొల్పు - బచ్చచున్న | ఇమ్మిహికాహార్యము
 న - ఈహిమవత్సర్వతమునందు | ఎపుడు - ఎల్లప్పు
 డునుప్రేమ - ప్రీతిచేత - చరింతుము - సంచరించుచునుం
 డుము - నభో...బులు - నభోవాహినీ | ఆకాశగంగయొక్క
 లహరి | ప్రవాహముయొక్క - శీతల | చల్లదనముతోఁగూ
 క || భూసుగతైతవకుసుమశ | రాసనమాయింటివిందవై తివికై | మ్మాసనమస్తన్నభవ | వాసీనతసే

దండేటియాతిధ్యంబుక

టీక || భూసుర - బ్రాహ్మణుడను - కైతవకుసుమశరాసన -
 కైతవకడటముతోఁగూడినకుసుమశరాసనమన్నభుండా |

డిన - గంధవాహ | వాయువులన | శరిభేలత్ | మ్మిక్కిలి
 కడలుచున్న | మంచరి : సూగుత్తులయందలి - వల్లధీనుంజ
 రీయనియమరము | సారభ | వాసనలయొక్క | గ్రహణ
 స్వీకారముగలిగిన | ఇందిరి | తుమ్మెదలచేత | తుందిలం
 బులు | సంపూర్ణములైనవి - ఇవి - ఈతోఁచుచున్నయ
 వి - మత్కాంతారసంతానములు - మత్కాంతాత | నా
 సంబంధమైనయడవియందలి - సంతానములుకల్పవృక్ష
 ములు | చూడుమాయనిశేషము ||

౪౯

౫౦

మాటుంటివిందవైతివి-మాగృహబంధువైతివి|అస్తన్నభిభ
 వనాసీనత - అస్తత్ - మాయొక్క - మణి-రత్నశుయమైన

భవన * మందీరమునందు - ఆసీనతః * కూర్చుండుటచే
త - సేదదేటి - ఊరటనుబొంది * ఆననము - పీతము
ను * ఆతిథ్యంబు - ఆతిథిపూజను * కైకొమ్మ - గ్రహిం
చుమా | అనఁగామాయంటికి బంధువుడవై వచ్చితివిగాన

లే || కుందనమువంటిమేను మధ్యందినాథ! పోవహరిం దెవడ దాకెకోపులాలకు | వదనమన్నదృశం
బుఁబావనముజేసి | బడలికలు వాసిచనుమన్న బ్రాహ్మణుండ ||

౫౧

టిక || కుందనమువంటి - తృప్తకాంచనముతోసమానమైన
మేను - శరీరము * మధ్యందినాథపోవహరి - మధ్యంది
న | పగలికి - ఆతపోవహరికి | ఎండవేడిమితాకుడుచే
త * కందె - నల్లనాయెను * సింహులాలకు - ముద్దులు
గులికెడు * వదనము - మోము * వడదాకె - శ్రమం

డు || అడజయానగీ వోసగునట్టిసపర్యలుమాకువచ్చెనిం | దుండగరాదుపోవలయుమారికినింటికిప్పుడే
మరా | కుండనకంఠవచ్చుచుతియొందు నెభక్తియచాలుసత్కీర్తనా | కాండముఁదీర్చవేగజనఁగావల
యొంగునింపునాపయి ||

౫౨

టిక || అడజయాన - హంసనడలవంటినడలుగలదానా *
సీవోసగునట్టి - శీవుచేయునట్టి * సపర్యలు - పూజలు *
పూజానమస్యా - వితిస్సపర్యాచ్ఛాన్తాయనియమరము
మాకువచ్చె - మాకుజేరినది * ఇందుండగరాదు - ఇ
చ్చుటనుండగదు * ఊరికి - గ్రామమునకు * పోవలయు
చనవలెను * ఇంటికినిప్పుడు - మిగ్గుమునకి సమయమందు
మనురాకుండనొకడు - నేనురాకున్ననొకటి * వచ్చుచు

డు || ఏకకణిల్లు సేరుటకు నెద్దియుపాయముమీమాహత్వము | ల్పానిదివ్యముల్పదిగలంకఁగనెందునుమీ
కసాధ్యము | ల్లానముగానందల్లి ప్రజలన్ననుగుర్చుమటన్నలేతన | వ్యాససీమనదోతధవళాయతలో
చనవానికీట్లును ||

౫౩

టిక || ఏక - నేను * ఇక - ఇంకమీఁద * బిల్లు సేరుట
కు - గృహముపొందుటకు * ఎద్దియ పాయము - ఉపా
యమేది * మీమాహత్వములు - మీప్రభావములు * మా
నిది - ఓవరూఢిని * దివ్యములు - దేవతాసంబంధములు *
వదిగలంకఁ - మనస్సునస్సరింపఁగా * ఎందు - ఎ
చ్చుట * మీకసాధ్యములు - మీకుసాధింపఁగూడనికార్య
ములు * కానముగానక - చూడముగనుక * తల్లి - ఓజనసి

డి || ఏక-డియూరుకాల్మీలువకింటికిఁబోవలెనంపునొచ్చెడి | వక్క - బమీమటిరనిలయంబులకుఁసరిరా
కిపోయెనే | యిక్క-డిరత్నకందరములిక్క-డివందనన-ద మోత-రం | బిక్క-డిగాంగనైకతములిక్క-డియూ
లవలీనికుంజములో ||

౫౪

టిక || క్క-డియూరు - క్క-డిగ్రామము | అనఁగామా
రిలోనేమిసామ్రాజ్యమున్నదను * కాల్మీలువక - నిలువ
మనసుతాక - ఇంటికిఁబోవలెనంపు - గృహమునకుఁజర
వలెనని - యెంచెడు - తలంచుచున్నావు - ఈవు - నీవు -
అక్కట - అయ్యయో - మీకుటిరనిలయంబులకుఁ - మీకు

మనిస్థాపితమైనమాగృహమునకువచ్చిపీతమఃపూజఁగూ
ర్చుండిబడలికదీర్చుకొనియతిథిపూజనుగ్రహించుమాయ
నుట ||

౫౧

జేందినది * అస్తదృశపాంబు - మాయిల్లును * పావనము
జేసి - విశ్రమొనర్చి | అనఁగామాయంటికివచ్చి * బడలి
కలువాసి - శ్రమవారించుకొని * చనుమన్నక - పొమ్మని
చుకఁగా * బ్రాహ్మణుండు - విప్రుఁడు ||

౫౧

తియొందునె - వచ్చినమటియొకటా * భక్తియచాలు -
భక్తియొందుటయేచాలును * సత్కీర్తనా - కాండము - స
త్కీర్తకలాశము * తీర్పక - నిర్వర్తించుటకు | అనఁగామా
ధ్యాపి కకృత్యములు జరిగించుటకొరకు * వేగజన
గావలయు - శీఘ్రముగాఁబోందగినది * కరుణింపునా
పయి - నామీదదయచేయము ||

౫౨

ప్రజలక - జనులలో * ననుగుర్చుము - నన్నుజేర్చుము
అటన్నక - నిప్రవరుడుచుటకఁగా * లేతనవ్వు - చిటు
నగవు * ఆనసీమక - ముఖప్రదేశమందు * వత్తా - స్వేద
దనంతుండమాననలభనంముఖమనియమరము * తోక
కనుపడునటుగా * ధవళాయతలోవన - తెల్లనికాంతులు
గలిగివిశాలములైననేత్రములుగలిగినవరూఢిని * వానికీట్లు
నెక - ఆప్రవరునకీర్తనఁబలికెను

౫౩

డి సెలకు - ఇక్కడి - ఈస్థలమందున్న - రత్నకందర
ములు - మణిమయములైనగుహలును - ఇక్కడి - ఈస్థ
లమందున్న * చందనందసొత్క-రంబు - శ్రీగంధవృక్ష
ములుగలయుద్ధానవనసమూహమును - ఇక్కడి * ఈ
చోటుననున్న - గాంగనైకతములు - మిన్నేటియనుకడి

౫౪

బృలు - ఇక్కడి - ఈ ప్రదేశముననున్న - ఈలవలీళుం
జములు - ఈతమలపాపతీగలపొదలను - సరిరాకపో
యెనే - సమానముగాక పోయెనా - అనఁ గావానికంటె

ఉ || నిక్కము దాఁపనేలధరనే సురనందనయింక నీవయిం | జిక్కె-మనంబునాకుననుజి త్తజుబారికినప్పగిం
చెదో | చొక్కి-మరందమద్యములచూటలబాటలు వాడు లేంట్లసాం | పెక్కి-నయల్లపూవుబొదరింటనుగొం
గిటవాదరించెదో ||

టిక || నిక్కము - యథార్థమై నమాట - దాఁపనేల - మరు
గువెట్టనేమిప్రయోజనము - ధరణీసురనందన - బ్రాహ్మణ
కుమారుఁడా - ఇంక - ఇడమీద - నాకు - నాకు - నీ
పయి - నీమీద - మనంబు - చిత్తము - చిక్కె - తగిలి
యున్నది - నను - నన్ను - చిత్తజుబారికి - మన్తధబాధ
కు - అప్పగించెదో - ఇల్లుటవెట్టెదో - చొక్కి - పరవశ
తనొంది - మరంద-మకరందరూపమైన-మద్యముల - సా

క || అనుటయుబ్రవరుండిట్లు | వసజేతుణయిట్లు వలుకవరుసయెవ్రతులై | దినములుగడిపెడివిపులం | జ
నునేకామింపనుదివిచారములేదే ||

టిక || అనుటయు - సరూఢినియూ ప్రకారమువలుక - గా-
ప్రవరుండిట్లున - ప్రవరాఖ్యుఁడీతీరునబలికెను | ఎ మ
నఁగా - వసజేతుణ - ఓవరూఢి - ఇట్లుబలుక - ఈరీతి
నివచింప - వరుసయె-న్యాయమానవ్రతులై - వ్రతనియమము
లుగలవారై - దినములుగడిపెడి-వారములుపోగొట్టెడు

ఉ || వ్రేలిమియును సారప్పనయివి ప్రసవర్యయఁజిక్కె-భుక్తికి | స్వేళయతి క్రమించెజననీ జతకుల్గడు
వృద్ధులొకటక | సోలుచుఁజింతతో నెమరుసూచునుండుమ రాహితాగ్ని నే | తూలుసమస్త ధర్మములు
తొయ్యలి నేడిలు సేరకుండినక ||

టిక || వ్రేలిమియు - వైశ్యదేవము మొదలయిన హిందూ
మును సారప్పనయి - దేవతార్చనమును - విప్రసవర్య
యి - బ్రాహ్మణపూజయును - చిక్కె - చిలిచెను - భు
క్తికి - భోజనమునకు - వేళయతిక్రమించె - సమయ
ముద పె్పును - జననీజనకులు - తల్లిరంధ్రులు కడువృద్ధులు
మిక్కిలిమాడునట్లు - ఆకట - తుం త్రుచేత - సోలుచుక
ఉ || నాపుడువిన్నవబాటువదనంబుననుననించుకదోఁపబల్లెనే | భావజరూపయిట్టియెలప్రాయమువైదికకర్మ
నివ్వలంబోవఁగనింకభోగముల-బొందుటయెన్నఁడుయజ్ఞకోటులం | బావనుఁడొటకుఁఫలముమాకపుంగిశ్లను
ఖంప నేకదా ||

టిక || నాపుడు - ప్రవరాఖ్యుఁడీరీతినిలుకఁగా - విన్నవ
టు-భిన్నత్వము - వదనంబున - ముఖమందు - ఇంచుకతో
వక - కోంకెముకను పడునట్లుగా - పల్లె - వరూఢినివచిం
చెను - భావజరూప - మన్మథునివంటియాకారముగల యో
ప్రవరాఖ్యుఁడా - ఇట్టియెలప్రాయము - ఇటువంటిలేతవ
యను - వైదికకర్మస్థలక - వేదోదితకర్మా-చరణులుచే
త - పోవఁగనింక - అతిక్రమించిపోవుచుండఁగానికమిం

సీ || సద్యోపేక్షిన్న సారంగసాధికాశ్వా తమైపిసాళించువృగమదంబు | కనటువోవీరెండఁగరఁగిక్ష్మలనం

నతీతయములై నవేకదాయనుట | లవలీయనఁగావె న్నైలశీ
గయ్యఁకొండలు ||

౫౪

రాయియొక్క - చూటలక - కొల్లలచేత - పాటలువాడు
గానములు సేయుచున్న - లేంట్లు - తుమ్మెదలచేత-సాం
పెక్కిన - శృంగారమతిశయించుచున్న - అల్లపూవుబొద
రింటక - ఆపూబొదలయందు - కొంగిటక - ఆలీంగనము
చేత - అదరించెదో - ప్రీతిచే సెవవో - అనఁగాసంభోగిం
చుచున్నావా లేదాయనుట ||

౫౫

వీపులక - బ్రాహ్మణులను - కామింపక - కోరుటకు - చను
నే - తగునా - మదిక - మనస్సునందు - విచారము లేదేమిపిచే
చనవలదా - ఇదియుక్తము - ఇదియయుక్తమనునట్టి యూ
లోవనయుండవలయుననుట ||

౫౬

బడలుచు - చింతతో - విచారముతో - ఎమరుపూచుచుక
క్రతీక్షించుచు - ఉండుదురు - నివసించురు - అహితాగ్ని
నే - నేనుసోమయాజిని - నేడిలు సేరకుండినక - నేడుగృ
హముచేరబోకుంటినేని - తొయ్యలి - ఓవరూఢి - స
మస్తధర్మములు - సకల మైనవిహితాచారములును - తూ
లుక - చెడును ||

౫౭

ద-భోగములబొందు టయెన్నఁడు-సుఖములననుభవించుట
యేకాలముయజ్ఞ-కోటులక-అనేకమలైనయగ్నిప్రమాది
యాగములయందు-పావనుఁడొటకుఁ-పవిత్రుఁడయినందు
కు-ఫలము-లాభము-మాక-పుగిళ్లక-అప్పురసలుయినమా
యాలింగనములయందు- సఖిం పఁ నేకదా - సుఖపడుటకే
కాదా ||

౫౮

టికి మగవలచుచాక పుజవాజి పొరలెత్తి సుసారతరువులను నానదొరగిన పద్మక పురపురజము గా
జ్జగి పూ పొదలు రియంగ బటికంపు * వొనలు నిండిన యట్టి తుహినజలము || ౫౯ || తే || వివిధకు మమకదంబంబుది
విజతరుజు మృదులవిగత ఫలానవా మేయరత్న || భూవణంబులు గలవిందు భోగ పరుడే ! వయిరమింపుమున
నుగూడియనుదినంబు ||

౬౦

టిక || సద్యోపనిర్భిన్న సారంగ నాభికా హృతమై - సద్యో
పినిర్భిన్న - అష్టశుభేదిని - సారంగ నాభికా - కస్తూరి
మృగముయొక్క - పొక్కిలివలన - హృతమై - హరించ
బడినదై * పిసాళించు - పరిమళించుచున్న * మృగమదం
బు - కస్తూరియను * కనటువోక - మాలిన్యము పోవున
నట్లుగా * బీటెండక - తేట్రొత్తపను చేతకరిగి - నీరయ *
కిజ్జలనంటి - కొయ్యలందు సక్తమయ * గమగమవలచు - ప
రిమళించెడు * చాకకపుజవాజి - నిద్రమయిన సలకుమ
నమును * సారలెత్తి - షట్టలువీడి * సుసారతరువుల -
కస్తూరిపునగంటిచెట్లనుండి * తనుదానదొరగిన - తనకు
దానేపడిన - పచ్చకన్నరపు - పచ్చకన్నరముయొక్క -
రజము - పరాగమును * గొజ్జగి పూ పొదలు - పన్నీరుపు
ష్పనికుంజములు - కురియుంగ - వర్షింపగా * షటికంపు

దొనలు - స్పటికశిలావయములై నదేవభూతములు * నిం
డినయట్టి * పూర్ణమయినట్టి - తుహినజలము - మంచునీరు
అనగా హిమాంబువు || ౫౯ || వివిధకు మమకదంబంబు - వి
విధ - నానావిధములైన - కుసూమ - పుష్ప ములయొక్క
సుమనసక - పుష్ప ప్రసూనంకు సుమంసుమమనియమరము
కదంబంబు - సమూహమును * వివిజ...బులు - వివిజతరు
జ - కల్పవృక్షముల వలన - సంభవించిన - మృదులవిగత
మృదు వైవంగిన - ఫల - పండులును - ఆసవ ! మధ్యమును
అమేయ - యెన్నతకృతముగాని - రత్నభూగంబులు - మణి
ఖిదితములై నయాభరణములును * కలవిందుక - ఇక్క
డచన్నయవిగాన - భోగపరుడవయి - సఖానుభవమునం
దాసక్తిగలవాడవై * అనువినియ - ప్రతిదివనమును * న
నుగూడి నహ్మగలసి - రమింపుము - క్రిడింపుము ||

౬౦

క || అంధునకు గొంటయె వెన్నెల గంధర్వాంగనల పొందుగాదని సంసారాంధువునకు లెదకటది | వాంధ
ము వెలుగుంగని గొండినడగిన భంగి ||

టిక || అంధునకు - గడ్డివానికి - వెన్నెల - చంద్రక - కొ
ంటయె - అక్కరా - అనగా అనికి రాదనుట * గంధర్వాం
గనల దేవగాయక స్త్రీలయొక్క - పొందు - చెలిమి *
కాదని - కూడదని * అకట - అయ్యో - సంసారాంధువు
నక - సంసార - సంస్మరియను - అంధులైన - కూషము

నందు - మాలేమ - షడుచున్నావు - అదియెట్లనగా - ది
వాంధము | గడ్డచూబ * వెలుగుంగని * తేజస్సునుజూచి
గొండిక - మూలయందు అడగిన భంగి - దానికి రీతిగా
ననదృష్టాంతము ||

౬౧

ఉ || యెన్నిభవలులంగలుగుగొయ్యె రాసనసాయకవృథా | ఖిన్నతవాడివత్తలయి కేలగపోలములూడి
చూపులకాని స్వరదంబుతోచంగ నువేమరునబయిగాలిసోకినకా | వెన్నవలెంగరంగునలివేలులకాగిట
జేర్చుభాగముల్ ||

టిక || ఇయ్య...ఖిన్నతక - ఇయ్యతరాసన - చెలుకేవీల్లు
గాంగలమన్నభుగియొక్క - సాయకవృథా - బాణవేదనవ
లననైన - ఖిన్నతక - దుఃఖముచేత * వాడి - బడలి - వత్త
లయి - చిక్కి * కేలక - వాస్తములయందు * కపోలము
లూడి - చెంపలనూ - చూపులక - చూపులయందు * వి
న్నతకంబు - దైన్యము * తోపక - కనుపడుచుండగా -
కనువేమరునక - చూచుటయనుచెట్టియందును - పయిగాలి

వై సుగంధివచ్చెడు వాయువు - సోకినక - ప్రవేశమాత్రమన
నే - వెన్నవలెక - నవనీకమువలె - కరంగు - ద్రవించిస్వాధీనల
య్యెడు - అలివేలులక - స్త్రీలను - కాగిటచేర్చు - అలింగన
ముజేసుకొను - భాగ్యములు - అదృష్టములు - యెన్నిభవం
బులంగలుగక - యెన్నిజన్మములయందులభించును - అన
గా దుర్లభమనుట ||

౬౨

క || కుశలతయే వ్రతములనగునశ నాయాపీడని ద్రియనిరోధమునం గృహడవయి యాత్మనలచుట | సశరీరస్వ
ర్గనాభిముగ మకటియొండక ||

టిక || సశరీరస్వర్గనాభిము - సశరీర - దేహముతోగూడకొ
నిన - స్వర్గసుఖము - నాకలోకభోగము - సమకటియొండక

లభించియుండగా - వ్రతములనగుక - ఉపవాసాదులచేన
యిగ - అశనాయాపీడక - అకటిబాధచేన - ఇద్రియరో

౬౩

ధమునక - చతురురాదివ్యాపారనిర్వహణముచేత - కృతుండ
వయి చిక్కి - అత్తక - జీవాత్మను - అలండుట - సంకటవెట్టు
ట. కుకలతయే - నేర్పరితనమా - అనఁగా - గాదనుట - అనఁ
గానియమత్రత్రమమటియొక దేహముచే బొందఁబడె

మ స్వర్ణభాగమీకాయమునకేలభించుచునుండఁగావ్యర్థ
ప్రయోగమునుబొందుటయేమి ప్రయోజనమునుటతానపుర
స్త్రిగనుకతనతోఁగూడుటయేస్వర్ణభాగమనిభావము॥౬౩॥

తే॥ అనఁగఁబ్రవరుండునీవన్నయర్థమెల్లనిజముకాముకుండయినవానికినకాముఁ॥ డివిగణించు నెజలజామియే

టిగిలే॥ నగరమార్గంబుఁజూపిపుణ్యమునఁబొమ్ము॥ ౬౪

టీక॥ అనఁక - ఈతీరునవరూఢినిపలుకఁగా - ప్రవరుండు -
ప్రవరాఖ్యుఁడు - జలజామి - సీవరూఢిని - నీవన్న - నీవువదిం
చిన - అర్థమెల్ల - తాత్పర్యముంతయు - కాముకుడైనవానికి
కోరికగలవాకి - నిజముయదార్థమే - అకాముఁడు - కోరిక
లేనివాఁడు - ఇదిగణించునై - ఈతాత్పర్యమెంచునా - అ

నఁగాఁదనకు స్వర్ణభాగమీకాయులేవనిభావము - విడిగే
తేని - తెలిపితివేని - నగరమార్గంబుఁజూపి - పట్టణముయొక్క
దారినిగనఁబరిచి - పుణ్యమునబొమ్ము - సుశృతముగలదానవ
గుము॥ ౬౪

క॥ బ్రాహ్మణుండిందియవశగతి॥ జిహ్వాచరతైకనిపుణవిత్తజనితా॥ జిహ్వాగములపాలైచెడు॥బ్రహ్మ
నందాదిరాజ్యపదవీమృతుండై॥ ౬౫

టీక॥ బ్రాహ్మణుఁడు - బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడుగావలసి
నభూసురుఁడు - శృంధియవశగతిక - నేత్రశ్రోత్రాదులప
రవశతచేత - జిహ్వ...పాలై - జిహ్వచరణ॥ వంకరనడితి
యందు - పకనిపుణ ముఖ్యపండితుండైన॥ చిత్తజాన్మున్న
భూనియొక్క - నిత॥ కడుసుగల॥ అజిహ్వాగముల॥ బాణ

ములయొక్క - పాలైవశమయి - బ్రహ్మనందాదిరాజ్య
పదవీమృతుండై - బ్రహ్మనంద॥ బ్రహ్మనందమనెడ॥ అధి
రాజ్యపదవీ॥ మహారాజపదవినుండి॥ మృతుండై॥ జారి
నాడై - చెడుక - సళించును - అధిరాజభావము॥ అధి
రాజ్యము॥ ౬౫

ప॥ అనిననైతటవగఱకటిపలుకులకులుకి గటిగఱింగఱవఁ గఱకటింజెలుకుమిలుకాఁడు పఱగింఁచువీరిదమ్మి
గొరకలు నెఱకులుచులుకుచులుక్కునంగఁడఁగఁడుగెరలిపరిణతవిబుధతరుజనిత మధురమసంబానుమదం
బుననదటునంజిదిమిన నెఱుంగకమదనమారునై నఁజదిరునంగదియ గమకించుదిమురు గొమరుప్రాయంపును
దంబునననన్యక న్యాపామాన్యభావణ్యరేఖామదంబుననొంటిపాటునంగంటికిఁ బ్రియమండైతం గేటిఱుంటివం
దంబునఁగొంటుతనంబెఱుంగకకుఱుంటునన్నయన్దు హీసురకుమారుతారుణ్యమౌగ్యంబులంజేసితనవైద
గ్ధ్యంబుమెఱయం గలిగెనపిల్లవింఁచునుల్లం బునుల్లాసంబునంగదురుమదంబుననోసరింకకఱుంఁచలన్యగంచ
లప్రబలతని ముఖాంబుజంబు నం బొలయవలయమణిగణచ్చాయా కలాపంబులుపురం బెగయఁగొప్పుఁజ
క్కంజేక్కుచుక్కనగిబ్బలంబోనితనగచ్చిగుబ్బలకజొచ్చిలుకుంకుమరసంబునంబంకిలంబులగుహారము
క్రూతారకంబులునఖికోరకంబులంగీటితీటువడం జేయుచుఁబతితకుసుమకేసరంబులురాలు నె పంబునంబ
య్యెడవిదిర్చిచక్కనవరింపుచునంతంతంబొలయుచెలులంగలమావకయండుండ్రత్తఱంబునంజేసి బొహము
డిపాటుతో మగుడిమగుడిమాచుచు జిడిముడిపాటు చూపులనం కురించు ర్షుంకెనలవారింపుచుం
జేరియిట్లనియె॥ ౬౬

టీక॥ అనినక - ఈతీరినిప్రవరాఖ్యుఁడుపలుకఁగా॥ అతై
టవ - ఆవరూఢిని - గఱగఱిపలుకులకుక - చురుకై నమా
టలకు - ఉలికి - తుల్లి - గఱగఱింగఱవక - పింజపింజనంట -
అనఁగా నెడతేగకుండఁగఱకటిక - తీక్ష్ణముగా - చెలుకువి
లుకాఁడు - మత్తఘండఁగఱగఱింఁచు - ప్రయోగించెడు - వి

రిదమ్మి గొరకలు - వికాసముగల పద్మ బాణములు - నెఱక
లుచురుకుచురుక్కునక - ఆయములుచురుకుచురుకునుని -
గాఁడక - నాటక గా - కడుంగెరలి - మిక్కిలికినిసికపరిణ...
బాను - పరిణత - పండిన॥ విబుధతరుదేవతావృక్షములన
లన - జనిత - పుట్టిన - మధుర - తియ్యనయిన - మధురసం

బు - కల్లు - అనుమదంబునక - త్రావినమత్తుచేతను *
 అదటనక - బలిమిచేత - చిదిమినక - గిల్లినను - యెరుంగక -
 తెలియక - మదనహరు సేనక - మన్మథసంగహారకుడైనసాం
 బమూర్తినైనను - చమరునక - చతుశతచేత - కదియగమ
 కించు - సమీపింపఁజేర్చియెచుచున్న - తిమురు - తిమురుగల
 కొమరుప్రాయంపుమదంబునక - యవ్వనముచేతను - అన
 న్య...బునక - అనన్యకన్యాసామాన్య - ఇతరలైనయపుర
 సలకులేని - లావణ్యలేఖ - మాపరేఖలవలనగలిగినకుదిరిక
 యొక్క - మదంబునక - కొవ్వుచేతను - పింటిపాటునక
 బంటరిపాటునకంటికే బియ్యంజే - నేత్రమునకింపైన వా
 డై - తంగటి - గోశ్రేణివృక్షము నంబెట్టిన - జంటివందంబు
 నక - తేనెపెఱవలె - గొంటుతనంబెఱుంగక - నేర్పరితన
 ము తెలియక - కుఱంగడినున్న - సమీపమందున్న - అన్యు
 హిసురికుమారు - అవిభ్రాంతమారుడైన ప్రవరా ఖ్యునియొ
 క్క - తారుణకూర్మ్యంబులంజేసి - తారుణ్య - యౌవన
 మనసు - మాధ్యంబులంజేసి - మూఢత్వమువలనను - తన
 వైద్యులు - తన నేర్పు - మెఱయంగలిగెనని - ప్రకాశి
 పగలిగెనని - పల్లవించు - చిగిరించుచున్న - ఊల్లంబు - మ
 నస్సుయొక్క - ఊల్లాసంబునక - సంతోషముచేతను - క
 మరు - పుట్టెడు - మదంబునక - మత్తతచేత * ఓసరించ
 క - తొలగక - చంచలవృగంచలప్రభలు - చంచల - కద
 లుచున్న - దృగంచలప్రభలు - నేత్రాంతకాంతులు - అతని
 అప్రవతాఖ్యుడయొక్క - మూఖంబుజంబునక - కమలము
 వంటిమోమునందు - పాలయక - ప్రసరింపునట్లుగా - వ
 లయమణిగణచాపకలాపంబులు - వలయ - హస్తకం

కణములయంగలి - మణిగణ - రత్నగమూహముయొక్క
 ఛాయాకలాపంబులు - కాంతులసమూహములు - ఉప్పు
 రంబెగయక - ఉపరిభాగమునకు నెగతగా - కొప్పుజుక్కం
 జెక్కుచుక - ధమ్మిల్లములెన్నగాసవరించుచును - జక్క
 వగిబ్బలంబోని - చక్రవాకములవలెనున్న - తనగబ్బిగు
 బ్బలంజొచ్చిలు - తనస్థూలములైన స్తనములనుండివడిసె
 డు - కురికుమరసంబునక - కాశ్మీరజన్మద్రవముచేత - పంకి
 లగబులగు - అమనునంబడిన - హారము క్రాతారకంబులు -
 హార - హారసంబంధమైన - ముక్తాతారకంబులు - నత్తు
 త్రములవంటిను త్యములు - నఖికోరకంబులక - మొగ్గలవం
 టిగోళ్లచేత - గీటి - గోటసవరించి - తీరుపడఁజేయుచుకా
 పొందుపరచుచు - పతితకునును కేసరంబులు - పతిత - రాలి
 న - కునుచు - పుష్పములయొక్క - కేసరంబులు - కేంజల్క
 ములు - తాల్చు నెపంబునక - విదర్బనట్టి వ్యాజముచేత - ప
 య్యెదవిప్పి - పైఁటచెఱఁగఁబడిలింబి - చక్కసవరింపు
 చుక - పొందుపరచుచు - అంతంతబొలయు - అంతటం
 తటవ్యాపించెడు - చెలులక - చెలికత్తెలను - తలచూపక
 యుండక - మెలఁగకుండునట్లు - తత్తటంబునంజేసి - జేగి
 రపాటువలన - బొమముడిపాటుతో - భృకుటిసంజ్ఞతో
 ముగుడిమగుడిచూచుచుక - తిరిగితిరిగివీక్షించుచు - చిడిము
 కిపాటుచూపులక - కోపముక్తములైనదృష్ట్యలయందు -
 లంకురించు - మొలుచుచున్న - ఝంకెనలక - బెనరింపు
 లచేత - వారింపుచుక - తొలగించుచు - చేరి - సమీపిం
 చి - ఇట్లగుటక - ఈతిరునఁబలికెను

౩౫

శా ॥ ఎందేదేదము గంధలింపరహి చేనేకాగ్రతకనిర్వృతిం । జెందుంగుంభగతప్రదీపకలికాశ్రీదోఁప
 నందిండుటో । కెందేనిండ్రియనుతో సుఖంబుగను నాయుంపేవరబ్రహ్మమా । నందో బ్రహ్మయటన్న ప్రాచ
 దేవునంతర్బుద్ధి నూహింపుమా ॥

టీక ॥ ఎందేక - దేనియొండైనను - దేందము - హృదయము
 కహిచేక - ప్రీతిచేత - కందలింపక - చిగిరింపఁగా - ఏకా
 గ్రతక - అనన్యవృత్తిత్వముచేత - నిర్వృతిక - సుఖమును
 జెందుక - పొందునొ - ఇంద్రియములు - మనస్సు మొదల
 యినవి - అందిండుటోక - అక్కడికిఁగఁడఁజనక - కుంభగ
 తప్రదీపకలికాశ్రీదోఁపక - కుంభగత - ఘటమునుబొందిన
 ప్రదీపకలికా - మొగ్గవంటిదృఢమైనదివ్వెయొక్క - శ్రీదో
 పక ॥ సంపత్తివలెస్ఫురింపఁగా - ఎందేనిక - ఎక్కడైన

నను । సుఖంబుగనుక ॥ సౌఖ్యమునుబొందునొ - ఆయిం
 పే - ఆసౌఖ్యమే । పరబ్రహ్మము । పరమాత్మస్వరూపము
 ఎటులనఁగా - ఆనందోబ్రహ్మయటన్న - ఆనంద - ఆనంద
 మే - బ్రహ్మ - బ్రహ్మము - అటన్న - అనిపలికిన - ప్రాచ
 దువుక - శ్రుతివాక్యమును - అంతర్బుద్ధిక - అంతఃకరణ
 ముచేత - ఊహింపుమా - ఊహించేయుమా - అనఁగాను
 నన్నునునింద్రియములును నిట్లుగదలకయెచ్చట సుఖమును
 భవించు నొయాసౌఖ్యమే లోకానందమునునదేవర బ్రహ్మ

మునుననియాయధముశ్రుతిప్రతిపాదితమైయున్నదోలేదో | విచారించుకొమ్మునుట

౨౦

తే || అనుచుదన్నొడబటచునయ్యమరకాంత | తత్తటముజూచియాత్మనతండుదనకు | సిగ్గువేగటునుబొ

డచునస్పృహతఁజెలుపు | నొక్కదిరునవ్వునవ్వియయ్యవిదకనియెట్లు || ... ౨౧

టీక || అనుచు - ఈరీతిగాఁబలుకుచు | తన్నొడబటచు - తన్ను సమృద్ధిపరుపజూచుచున్న - అయ్యమరకాంత - ఆదేవతా (స్త్రీ) యగువరూఢినియొక్క - తత్తటముజూచి తొందరపాటునుగని - అతండు - ఆ ప్రవరాఖ్యుఁడు - ఆత్మక అంతఃకరణముందు | తనకు - తనకు | సిగ్గు - లజ్జయును

వేగుటక - వేక్కు - సమును | పొడచు - పుట్టఁగా | సిస్పృహతక - ఇచ్చలేమిని | తెలుపు - తెలియఁజేయనట్టి - ఒక్కదిరునవ్వునవ్వి - ఒకానొకచిన్ననగవునగి - అయ్యనిదకఁయెక - ఆవరూఢినితోఁబలికెను || ౨౧

కా || ఈపాండిత్యమునీకుదక్కఁజుఱియెం దేకంటిమేకామకా | స్త్రీ పాధ్యాయినివావచించెనపు మేలొ

హూత్రయాధర్మము | ల్పాపంబులరతిపుణ్యమంచుఁక నేలాతర్కములో మోక్షుల | క్షీణధ్యాగమనూ

త్రఫక్తికిపివోమీసంప్రదాయారమ్ములో || ... ౨౨

టీక || ఈపాండిత్యము - ఈవచువరితనము | నీకుదక్కఁగ నీకుఁగాక | మఱియెం దేకంటిమే | ను తెక్కడ నైనజూచి తిమా | కామకా స్త్రీపాధ్యాయినివా - కామకాస్త్రప్రధచుపురుషార్థబోధకశ్రుతమునకు | ఉపాధ్యాయినివా - దేశికురాలవసునట్టుగా - త్రయాధర్మములు | వేదవిహితాచారములు | పాపంబులు | కిల్బిషములనియు | రతి | సంభోగము | పుణ్యమరిచుక - సుకృతమనియును | వదించెనపు సంభాషించుచున్నావు | మేలు | బాగు - ఓహూ | బ

కా - ఇక నేలాతర్కములు - ఇంకమీఁదవీచారములెంచుకు | మోక్షులక్షీణధ్యాగమనూత్రఫక్తికే | మోక్షులక్షీణముకికాంతకు | పథి | మార్గమైన - ఆగమనూత్ర | వేదనూత్రములయొక్క | ఫక్తికికేవిధమునకు | మీసం ప్రదాయార్థములు | పరంపరోపదేశగమ్యములైనతాత్పర్యములు | ఇవివో - ఇవేమనూ - సంప్రదాయమనఁగావంశపరంపరగావచ్చుదానికే గానిగురుపరంపరగావచ్చుదానికే గానిపేరు || ౨౨

మ || తరుణీరేపునుమాపుహవ్యములచేతందృప్తుఁడొవహించు | త్కరుణాదృష్టినిసంగుసౌఖ్యములెఱుంగఁశక్యమేనీకునా | కరణులదర్శలునగులుంబ్రయములైనట్లన్యముల్లావొడలో | దిరమేచెప్పకుమిట్టితుచ్చసుఖములోమీసాలపై లేనియలో || ... ౨౩

టీక || తరుణీ | పరువముగలయోవరూఢిని | రేపును - ప్రాతఃకాలముందున్నమాపుక | సాయా కాలముందును - హవ్యములచేతక - హూనుద్రవ్యములచేత - తృప్తుఁడొ తనిసిన్ద్ర-వహ్ని అగ్నిహూత్రుఁడనక్కరుణాదృష్టికదయతోఁగూడుకొనినచూడ్కిచేత - ఒసంగు - ఇచ్చునట్టిషోషములు - సుఖములనినంగక - తెలుసుకొనుటకు | నీకుక - నీకు - శక్యమే అలవియే - అనఁగాఁగాదనుట - నాకుక - నాకు - అరణులుక - అగ్ని మథనదారువులును -

దర్శలును - కుశలును - అగ్నులుక - అగ్నిహూత్రములును - ప్రియములైనట్లు - ఇష్టములైనట్లుగా - అన్యముల్లావు - ఇతరములిష్టములుగానేరవు - ఒడలు - దేహము-తిరమే - శాశ్వతమా - అనఁగాఁగాదనుట - చెప్పకుము - నచింపఁబనిలేదు - ఇట్టితుచ్చసుఖములును ఇటువంటియల్పభోగములు - మీసాలపై లేనియలు - శత్రువులమీఁది మధువులవంటివి | అనఁగాక్షణమాత్రసౌఖ్యము లేకాదిరలకాసౌఖ్యములుగావనుట || ... ౨౩

చ || అనుటయుమాటలేకహృదయాబ్జమురూర్జునమోమువెల్లనై | కనలుచునీరుదేరుతెలిగన్నులనాతనిఁబుల్కపుల్కనం | గనుఁగొనమాటలంధోదపుగద్గదికందలయాఁబిండుకట్టా | వనితదనం తఁదావలదినచ్చినజ్జలలనగాజెయిరికి || ... ౨౪

టీక || అనుటయుక - ప్రకాశ్యుఁడరీతిఁబలుకగా - మా | టలేక - ప్రత్యక్షరమువలకలేక - హృదయాబ్జము -

మనఃపద్మముః యుగ్మనః - యుగ్మమనః గామోమువెల్లనై
 ముఖము తెల్లవోయి కనలుచు - కోపగించుచునుఃసీరుదే
 టు - నీళ్లుగ్రమ్ముచున్న తెలిగన్నుల - శ్వేతనేత్రములచే
 తః ఆతన - ఆప్రవరాఖ్యునిః పుట్టు పుట్టున - పు
 ట్టు పుట్టుమనిక నీరుదొరుగునట్టుగాః కనుఁగొన -
 ఘాదిః మాటలం దొగవు - పలుకుల యందుఁబుట్టుచున్న

మ॥ వెతలంబెట్టుకుమింకనన్ననుచు నీవీబంధమూడకరయో । ధృతిమార్పుల్ని గుడన్వడిన్వరులుబిందంగొప్పవీ
 డందనూ । లతదోడ్తోఁబులకింపఁగాననునయాలాపాలిదీశాన్యయై । రతిసరంభముమీఱనిర్జరవధూరత్నం
 బుపై పాటునక ॥ ... ౨౫

టి॥ వెతలంబెట్టుకుమువ్యధలనుబటుపకముః ఇంకనన్ననుచుఁ
 తింకమీదనన్నుపలుకుచునీవీబంధంబంధమూడక-పోకముడినై
 ప్రమగుచుండఁగారయోధి - త్వరితాతిశయముచేతఁడొ
 ర్పులు నిగుడక - శ్వాసపాయువులు దీర్చ ములగు చుండఁ
 గావడిన్వరులు బిందక - త్వరితముగాఁ బువ్వులు రాలు
 చుండఁగాః కొప్పవీడక - ధమ్మిల్లము వదిలిపోఁగాః తనూ

గద్దదికు - కొతుకుచేతః తలయాఁడి - శిరఃకంఠముచేసిః
 అక్కటా - అయ్యయోః వనిత - అఁడుదితనంతఁదా -
 తనకుఁదానేవలదికచ్చినక - మోహించి తాఁగాః పరి
 కేక - ఎవరికైననుః చుల్కనగాదె - లాఘవముగాదా ।
 అనఁగానవునటు ॥ ౨౪

అత - తీగవంటిదేహముః తోడ్తోఁబులకింపఁగాక - వె
 టనేగగుర్పొడవఁగాః ఆనునయాలాప - బతిమా లేడుమా
 టలచేతః అతిదీనాన్యయై - పేదముగముగలవై శరతిసరం
 భము - మరతముయొక్క వేగముః మీఱక - అతిన్యాయించఁ
 గాః విర్జరవధూరత్నంబు - అచ్చరలమిన్నః పైపాటునక
 పైఁబడుటచేత ॥ ౨౫

శా॥ ప్రాంచద్భ్యావణబాహుమూలరుచితోఁబాలిండ్లువొంగారఁజై యంచుల్ న్రొవగకొగిలించియధరం
 బాసింపహాశ్రీహరి । యంచుఁ బ్రాప్తాబుడోర మోమిడితది మాంసన్వయంబంటిపామ్మంచుండ్రోచెగ
 లంచు నేసతుఅమాయలోధీరది త్తంబులక ॥ ౨౬

టి॥ ప్రాంచద్భ్యావణబాహుమూలరుచితోఁబాలిండ్లువొంగారఁజై
 వణ । మిక్కిలిపూజితములయినయాభిరణములయొక్క
 యు । బాహుమూల । కత్తప్రదేశములయొక్కయు । రుచి
 తోక । కాంతితోడః పాలిండ్లు - కువములుః పొంగారక -
 పులకించఁగాః పై యంచులు - ఉపరిభాగములుః న్రొవగ
 గక - ఆనునట్లుః కాగిలించి - ఆలింగనముచేసిః అధరంబు
 పీఠముః పీఠాధరౌతురదనచ్చదౌదశన వాసనియనియ
 మరమా. అసింపక - అపేక్షింపఁగాః హా - కట్టాశ్రీహరి
 యంచుక - శ్రీహరియని పలుకుచునుః ప్రాప్తాబుడు -
 ప్రవరాఖ్యుడుః పీఠమోమిడి - మొగముతిప్పుకొనితది

య - ఆవరాధినిసంబంధమయినః ఆంసన్వయంబంటి - రెం
 డుమూఁపులనుబట్టుకొనిః పామ్మచుక - పగుమఃః త్రోచెక
 నెట్టెను । దీనికాశ్చర్యపడఁబని లేదే లననఁగాః ధీరదిత్తం
 బులక - విద్వాంసుల మనస్సలనః ధీరోమనీషీజ్ఞః ప్రాజ్ఞ
 స్సంఖ్యావాకపండితః కవియనియతము । సతులమాయ
 లు - సతుల । స్త్రీలయొక్క । మాయలు । వంచనలుః కలం
 చునే - కలతనొందించునా । అనఁగావిజ్ఞానసంపన్నులయి
 నవారినిరదిత్తములను స్త్రీలమాయలు కలతనొందించనేర
 వనిభావము ॥ ౨౬

క ॥ త్రోవువడిలివిఘనల । జ్ఞాపరవశయగుచుఁగొప్పసవరించియొడల్ । దీపింపతనిఁజూచుటఁ గోపవ
 వీక్షించిఁగ్రేటుకొనుచుంబలికెక ॥ ... ౨౭

టిక । త్రోవువడి - నెట్టువడి - నిలిచి - లేచినిలుచుండి - పు
 నలజ్ఞాపరవశయగుచుక - ఘనఁ ఆధికిమైన । లజ్జ । సిగు
 చేత - మందాక్షంస్త్రీప్రపాప్రీతాలజ్ఞాయని యమరము
 పరవశయగుచుక । మై మఱినిదె - కొప్పు సవరించి - కబరి
 డొ ॥ పాటునకింతులొ రురెక్కసాఁ హితాత్మకనీవుద్రోవనిచ్చొభవన్నభాంకుతముసోకెఁగనుంగొనును
 చుఁజూపియ । ప్పొట్టలగంధివేదన నెఱచిడియొడ్చెఁగలస్వనంబుతో । మీటిగవిచ్చుగబ్బుచను మిట్టలనప్ర
 ముదిండువంచుగక ॥ ... ౨౮

చక్కఁజెట్టుకొని - జిడలు - శరీరముదీపించక - ప్రకాశించ
 గా - అతఁక - ఆప్రవరాఖ్యుని - చుటచుటక - మఱిమఱి
 మనుఁట్టుగా - కోపవీక్షించి - క్రోధమునంజూచి - గ్రేటు
 కొనుచుక - వెక్కుమను - చలికెక - వదించెను ॥ ౨౭

టిక: పాటునకు - బాధపడుటకు - ఇంతులు - స్త్రీలు - పురుషులు - సహింతు - కృపాతహితాత్మక - దయావిహీను నమైన స్వభావముగలవాడైన నీవు త్రోవ - నీవు నెట్లుగా ఇచ్చితివి - ఈస్థలమందు - భవన్నభాంకురము - భవత్ నీయొక్క - సఖాంతము - మొలకవంటిగోరు - సోకె - తగిలెను - కనుగొనుచుండు - చూడుమని చూపి - కనుపఱచి - అపూటలగతి - అవరూఢిని - వేదననెపబడి -

క || ఈవిధముననతికరుణముగా వనరుహానేతికముగ వధవళరుచుల్ గావిగొననేడ్చి వేడియు నావిద్రకు మారుజూచియలమట బలికె ||

టిక || ఈవిధమున - ఈశ్రవకారముగా - అతికరుణముగా - మిక్కిలిజాలిపుట్టునట్లుగా - వనరుహానేతి - తమ్మిగంటి యయినవహాత్మిని - కన్నుగవ - నేత్రయుగముయొక్క - ధవళరుచులు - తెల్లనికాంతులు - కావించిన - ఎట్టివధున

నొప్పిమీదఁజెట్టుకొని - మీటినవిచ్చు - గోటజాటింకినట్లు వికలునట్టి గుబ్బచనమిట్టలక - వట్టువులైనకుచములయనున్నతదేశమందు - అత్రులు - కన్నీరు - చిండువందుగఁ పడియెగిరి శీర్ణము గునట్టుగా - కలస్వనంబుతో - మధురమై యస్పష్టమైననాదముతో - ఎట్టె - రోదనముచేసెను ||

౪౫

ఉ || చేసితి జన్మములదవముజేసితి నంటిదయావిహీనతం | జేసినపుణ్యముల్ ఫలముఁజెందునెభర్తముతే న్నియేనియుం | జేసినవానిసద్గతి యచేకురుభూతదయాత్వబుద్ధినో | భూసురవత్సయైతదలపోయపునీచదు వేలచెప్పమా ||

టిక || జన్మములు - యజ్ఞములు - చేసితి - ఒనర్పితిని - తపము - వ్రతము - చేసితినంటి - అవరించితినిపలికెడిది - దయావిహీనత - కృపాశూన్యత్వముచేత - చేసిన - ఒనర్పితి - పుణ్యములు - సుకృతములు - ఫలముఁజెందునె - లాభమునబొందునా - అనగా - బొందవనుట - ధర్మములు - పుణ్యకర్తములు - ఎన్నయేనియుం - ఆనేకములును - చేసినవాని - ఒనర్పినవానియొక్క - సద్గతియ - పుణ్యగతియే - భూతదయాత్వబుద్ధి - భూతదయాభుత్వముగలవానికి - చేసుకొ - ల

భించుచున్నది - ఈభూసురవత్స - ఈబ్రాహ్మణోత్తముఁడా ఇత - ఈమాత్రము - తలపోయపు - విచారింపపు - నీచదువువేలచెప్పమా - నీవభ్యసించినవిద్యకేమిప్రయోజనమువచింపుమా | అనగా - నేంతమోహపడి ప్రార్థించినప్పటికి నీదయఁజూడవైతివి గానదయాశూన్యత్వముచేతనీవుచేసినపుణ్యకార్యములన్నియువ్యర్థములవుచున్నవనియుభూతదయాభుత్వమేసమస్తధర్మములచరించినఫలమునుబొందించుచున్నవనితాత్పర్యము ||

౪౬

సి || వెలిఁజెట్టితేహడబులుపరాశరుఁబట్టి - వాశకన్యాకేళితప్పుజేసిక్రలములోవన్నెతక్కువయయ్యెనేగా థి - పట్టికిమేనకచుట్టరికము | ననవుకాఁడయివేల్పునాగవాగముగూడి - మహిమగొల్పడియెనేమాండకర్ణి ప్పారాజ్యమేలగనీతైరెమరలహ - ల్యాజురఁడై నజంభానురాత్మి || వారికన్ననునీ మహత్త్వంబుఘనమే | పవనపగ్గాంబు భ్రతులైనవనియనుప | కచ్చడాట్టుకొనమునిముచ్చుతెల్ల - దామరసనేత్రలిండ్ల జంబాలుగారె ||

టిక || వాశకములు - బ్రాహ్మణులు - పరాశరుఁబట్టి - పరాశరమునిఁబట్టుకొని - వాశకన్యాకేళి - చెందివాండ్లకప్పుఁడియినదాశతాబ్దములైయియోజనగంధితోజేసినసంభోగమే - తప్పుజేసి - నేరముగానెంచి - వెలిఁజెట్టిరేఖహియొనర్పిరా - అనగా - వెలివేయలేదుగదా యమటయొకభనాదిపక్షమందుమాండవయాశ్వాపములొకజూజువలసినది - గాధిపక్షి - విశ్వామిత్రునకు - మేనక - మేనశయనునపురనయొక్క - చుట్టరికము - సంబంధము - కులము

లోక - వాశములో - వన్నెతక్కువయయ్యెనే - హాసిదొరుగఁజేసెనా | అనగా - గాతెమగదా యమటయొకధరామాయణములోబాలకాండయందుఁజూడవలెను - ననువుకాడై - విటకాడై - వేల్పునాగవాంసముగూడి - దేవవేశ్యనుగలసి - మాండకర్ణి - మాండకర్ణియనుబుడి - మహిమగొల్పడియెనే - ప్రభావము పొంగొట్టుకొనెనా | అనగా - బొంగొట్టుకొనివాడాయెఁగదాయమటయొకధరామాయణములోనాశుక్లకాండములో | ౧౧ | వస్త్రలోఁజూడ

వలసినది - సురలు - దేవతలు - అహల్యాజారుడైన - అ
హల్యకువిటుడయిన - జంభాసురారిణ - దేవేంద్రుని-స్వా
రాజ్యము - స్వర్గరాజ్యమును - పలంగనీరై - పాలిం
పనీక పోయిరా - అనఁగా నేలనిచ్చి నారేకదా యనుట-
లూకథయును రామాయణ బాలకాండనుం దేమాడవలసి
నది - వారికన్న - ఇట్టివారికన్నను - నీమహత్త్వంబు నీ
ప్రభావము - ఘనమే - అధికమైనదా - పవనపగ్గాంబుభ
య్యులై - పవన- వాయువును - పర్వ - ఆకులును - అంబు-డి

వకమును- భయమై - భుజించెడువారై - నవసి - కృశించి
ఇనుప - ఇనుముతోడేసిన - కచ్చుడాల్పట్టుకొను - గోమలు
బిగించుకొనెడు - మునిముచ్చులెల్ల - మనుల నెడుతొంగ
లందఱు - తామరసనేత్రలిండ్ల - స్త్రీలయొక్కగృహము
లయందు - బందాలుగారై - సేవకులుగారా - అనఁగాద
పన్నుచేసిస్వర్గమునుబొందియప్పురసలయందుబద్ధానురాగు
లై యుండువారేకదాయనుట॥

౪౨

క॥ అనిన నేమియుననకనవ్వనజగంధి । మేనిజవ్యాదిపనగదంచించునోడలు । గడిగికోనివార్చి ప్రవరుండు

గార్వప్త్య । వహ్ని నిట్లనిపోగ డెభావమునడలచి॥

౪౩

టీక॥ అనిన - ఈరీతినిపరూఖినిపలుకఁగా - ఏమియునన
క - ప్రత్యుత్తరమొకటిపలుకక - అవ్వనజగంధి - అవరూధి
నియొక్క - మేని - శరీరముందున్న - జవ్యాదిపనగంధు
మదముయొక్క - పంకముతోడ - కదంచించుకూడుకొనిన - బ
డలు - తనశరీరమును - కడిగి - ప్రత్యుత్తరముచేసుకొని - అ

నఁగా స్నానముచేసి - వార్చి - ఆచమించి ప్రవరుండు - ప్ర
వరాఖ్యుడు - గార్వప్త్యవహ్ని - గార్వప్త్యాగ్నిని - భా
వమునడలచి - మానస్సగుండుస్తరించి - ఇట్లనిపోగడె -
ఈరీతిగాస్తోత్రముచేసెను॥

౪౪

డి॥ దివిషద్వర్గమునీ యుఖంబుననవ్వ ప్రింగాంచునీశురఁగా । ప్రవముల్ సేయుత్రువుల్ సమస్తజగదంతర్యా
మివిన్నీవయా । హవనీయంబునుగట్టి శాగ్నియనునీయందుచ్చవిల్లుంగ్రతూ । త్వవసంధాయకనన్నుఁగావఁ

గదవేస్వాహావధూవల్లభా॥

౪౪

టీక॥ దివిషద్వర్గము - దేవతాసమూహము - నీయుఖంబు
నన - నీమోమువలననే - త్వప్రింగాంచు - తనివినిబొందు
ను - అనఁగాదేవతలకునగ్ని - హూత్రుడేముఖమని ప్రసి
ద్ధము - నిస్సీతుఁగా - నిన్నునీశ్వరునిగా - శ్రోతులు - వే
దములు - ప్రవముల్ సేయు - స్తోత్రములొనర్చును - స
వస్తోత్రంస్తుతిర్చుతియనియమరము - సమస్తజగదంతర్యా
మివిన్నీవ - సమస్తజగత్ - సకలజగములను - అంతర్యా

మివిన్నీవ - అంతరాత్మవునునీవే - ఆహవనీయంబు - ఆ
హవనీయాగ్నియను - దక్షిణాగ్నియ - దక్షిణాగ్నియ
ను - నీయందు - నీయందే - ఉచ్ఛవిండు - సుఖవిండు
ను - క్రతూత్సవసంధాయక - యజ్ఞహూపమై సయాహ్లాద
మునజేయునట్టి - స్వాహావధూవల్లభా - స్వాహాదేవీయ
నుస్త్రీకింబ్రయిండ్లవై నయగ్నిదేవా - నన్ను - కావఁ
గదవే - రక్షింపవే॥

౪౫

డి॥ దానజపాగ్ని హూత్రవరతంత్రుండనేనిభవత్వదాంబుజ । ధ్యానరతుండనేనిబరదారధనాదులఁ

గోరనేనిన - న్నానముతోడము సదనంబుననిల్చి మినుండుపశ్చిమాం - భోనిధిలోనఁగ్రంథకయమున్నర
యంబునహవ్యవాహనా॥

౪౬

టీక॥ దానజపాగ్ని హూత్రవరతంత్రుండనేని - దా
న - ధారాపూర్వకముగానిచ్చుటను - జప - మంత్రావృత్తి
కి - అగ్నిహూత్ర - వహ్నికి - పరతంత్రుండనేని - ప
రాధీనుడనైతి నేని - అనఁగావీనియందానక్రిగలవాడనై
తినాయనుట - పరతంత్రఃపరాధీరయనియమరము - భవ
త్పదాంభుజధ్యానరతుండనేని - భవత్ - నీయొక్క - ప
దాంబుజ - పాదకమలములయొక్క - ధ్యాన - స్మరణము
నందు - రతుండనేని - ఆనక్రిగలవాడనయితి నా - పరదా

రధనాదుల - అన్యస్త్రీలు - అన్యధనములుమొదలయిన
వానిని - కోరనేని - ఇచ్చయించనివాడనయితి నా - స
న్నానముతోడ - ఆదరముతోడ - ఇనుండు - సూర్యుడు
దర్శిమాంభోనిధిలోన - పడుచుటిసముద్రములోపలఁగ్రం
థకయమున్న - మునుఁగకముందే - అనఁగాసూర్యాస్తమా
నముకాకమున్నెయనుట - హవ్యవాహనా - ఓయిగ్నిదే
వా - రయంబున - శీఘ్రముగా - నన్ను - సదనం
బున - నాగృహమందు - నిల్చుము ప్రవేశపెట్టుము॥

౪౭

వ॥ అనిస్తుతియించినగ్నిఁ పుండమ్మహిదేవుదేహంబునసన్నిహితుండగుటయు నమ్మహాభాగుండుగండు

మోచిపాదపుకొండనఖండసంధ్యా రాగప్రభామండలాంతర్గతుండగుపుండరీకవనబంధుండునుఁబోలేసంత
 ప్రకనకద్రవధారాగౌరంబగుతనుచ్ఛాయాపూరంబుననక్కానవెలిగింపుచునిజగమననిరోధినియగునవ్వ
 రూఢినిహృదయకంజంబునరంజిల్లునమందరాగరసమరందంబునందంబొంగంజేయుచుఁబావకప్రసాదల
 బ్ధంబగుపవనజవంబున నిజమందిరంబున కరిగినత్యక్తత్యసత్ర-త్కలాపంబులునిర్వర్తింపెననిమార్కంజే
 యుండుగ్రోష్టికింజెప్పెననిచెప్పినః ౮౭

టిక || అని - కల్లుని - స్తుతియిందిన - స్తోత్రముచేయఁగా-అ
 గ్నిదేవుండు - తైత్తిర్యుండు - అన్న హీదేవు - ఆబ్రాహ్మ
 నియొక్క - దేహంబున - శరీరమునందు - సన్నిహితుం
 డగుటయు - ప్రవేశించినవాడగుటచేత - అన్నహాభా
 గుండు - ఆహహామృదైన ప్రవరాఖ్యుండు - గండుమీటి -
 అతిశయించి - పాదుపుకొండ - ఉదయాదియందు - అ
 ఖండ...డుగు - అఖండ - సంపూర్ణమైన - సంధ్యారాగ-సం
 జకేంజాయలయొక్క - ప్రభామండల - కాంతిసమూహ
 మునకు - అంతర్గతుండగు - నడుమనున్న - పుండరీకవనబం
 ధుండునుఁబోలే - పత్త కాననభాంధవుడైనసూర్యునివ
 లె - సంతప్రకనకద్రవధారా గౌరంబగు - సంతప్ర - పు
 ట పావములచేత దీరిన | కనకద్రవధారా | బంగారునీ
 టిభారలవలె - గౌరంబగు - పసిమిగలిగిన తనుచ్ఛాయా
 పూరంబున - దేహకాంతి ప్రవాహముచేత - అక్కా
 న వెలిగింపుచు - ఆయారణ్యమును దేజశీర్ష జేయు
 చు - నిజగమననిరోధినియగు - నిజగమన - తనప్రయా

ణమునకు - నిరోధినియగు - నిర్బంధపెట్టెడు - అవ్వరూఢి
 ని - ఆవరూఢినియొక్క - హృదయకంజంబున - దిత్తకమా
 లవంధు - రంజిల్లు - ప్రకాశించుచున్న - అమందరాగర
 సమరందంబున - అమందరాగరస - అధికమైనయ
 నురక్తిరసము - మరందంబు - పూదేనియను - అందంద
 పొంగజేయుచు - అంతంతకునుబుకునట్టులానర్చుచు
 పావకప్రసాదలబ్ధంబగు - పావకప్రసాద - అగ్నిదేవునకు
 గ్రహముచేత - లబ్ధంబగు - పొందబడిన - పవనజవంబున
 వాయువేగముచేత - నిజమందిరంబున - నిజ - స్వకీయ
 మైన - మందిరంబునకు - గృహమునకు - అరిగి - సోయి
 నిత్యకృత్యసత్ర-త్కలాపంబులు నిత్యకృత - నిరంతరము
 జేయఁదగిన - సత్ర-త్క - సత్కీయలయొక్క - కలాపం
 బులు - సమూహములును - నిత్యర్థించెనని - నెరవేర్చెన
 ని - మార్కంజేయిండు - మృకండుపుత్రుడు - క్రోష్టి
 కింజెప్పెనని - క్రోష్టియనుమునికేవలించెనని - చెప్పిన
 పతులువల్గుఁగాః ౮౭

క || జై మినియాదివృక్షగ - గ్రామణులంగొందవేడగడలుకొనంగా - నామోదవరూఢినివిధ - మేమయ్యె
 నెఱుంగజెప్పవేనాకనుడుః ౮౮

టిక || జై మిని - జై మినిమునీశ్వరుండు - ఆదివృక్షగ్రామణు
 ల - ఆదివృ - ఆదేవతాసంబంధములైన - ఖగ గ్రామణు
 ల - శక్తిశ్రేష్ఠములను | ఖగేవిహంగవిహంగవిహంగమవి
 హాయసయనియమరము | కాంది | చూచి | వేడ్క - సం
 తోషము | కడలుకొనంగా | వ్యాపించుచునుండఁగా-ఆ

మోదక - అవ్వల | వరూఢినివిధము | వరూఢినియొక్క
 ప్రకారము - ఏమయ్యె - ఏమిగాజరిగెను | నాకు | నా
 కు | తెలియఁ జెప్పవే - ఎఱుంగవలెనవే అనుక -
 అనఁగాః ౮౮

శా || నిస్తం ద్రప్రతిభాసధీనుతనిస్తంద్ర శిశ్వలమైనప్ర
 తిభా | బుద్ధివిశేషముగలవాఁడఁడా | సుధీనుత | విద్వాం
 సులచేత స్తోత్రముచేయఁబడినవాఁడా | దిశో...గర్భాం
 డ | దిశోన్మిలత్ | దిక్కులయందువికసిల్లుచున్న - యశస్వీ
 వధూ | కీర్తిలక్ష్మీయనుక్రీయొక్క - హస్తాగ్ర | కరాగ్ర
 మందు - ఆమలకాయమాన - ఉసిరికకాయశలెనున్న - మ
 హనీయ | ఘృమైన - అంభోజగర్భాండ - బ్రహ్మాండము
 గలవాఁడా | సైన్య...దయా - సైన్యస్తోమ | సేనాసమూ

హముచేత - ఉత్త - ఎగరఁగొట్టబడిన | రజోవ్రజావతాగ
 సమూహముచేత | స్థిర | కప్పబడిన | కృష్ణగౌరవము
 ధృఢము | కృష్ణగౌరవావరలనడిమిభాగమందున్న పుడమి
 యందలి - అస్తోక - అధికమైన | ఉత్కలరాట్ | ఉత్క
 లనేకాధిపతియొక్క | పురీహతణలీలా | పట్టణములనుహరిం
 చునట్టివీలాసమునందు | అవార్య | నివారింపకత్తముగా
 ని | శౌర్యోదయావరాక్రమసమ్మదిగలవాఁడా ౮౯

టిక || నిస్తంద్రప్రతిభాసధీనుతనిస్తంద్ర శిశ్వలమైనప్ర
 తిభా | బుద్ధివిశేషముగలవాఁడఁడా | సుధీనుత | విద్వాం
 సులచేత స్తోత్రముచేయఁబడినవాఁడా | దిశో...గర్భాం
 డ | దిశోన్మిలత్ | దిక్కులయందువికసిల్లుచున్న - యశస్వీ
 వధూ | కీర్తిలక్ష్మీయనుక్రీయొక్క - హస్తాగ్ర | కరాగ్ర
 మందు - ఆమలకాయమాన - ఉసిరికకాయశలెనున్న - మ
 హనీయ | ఘృమైన - అంభోజగర్భాండ - బ్రహ్మాండము
 గలవాఁడా | సైన్య...దయా - సైన్యస్తోమ | సేనాసమూ

క ॥ బిసరుహానయనానవపిభిః కుసుమాయుధయవధికుభరకూటాంవలభాః | వీశ్యమరతేజశ్చంపకః | భాసలద
సత్ప్రీతిమలినపరిపంధిన్యపా॥

౯౦

టికే॥ బిసరుహానయనా - పుష్పములవంటి నేత్రములుగల (స్త్రీ)
లకు - నవవిధకుసుమాయుధ - నవవిధ - నూతనప్రకారముగ
విగిసిన - కుసుమాయుధ - మున్నఘనవంటివాఁడా - అవధి...న్య
పా - అవధికుభర - చక్రవాళవర్వతముయొక్క - కూటాం
వలభాః | శృంగారభూమియందు - కూటా (స్త్రీ) శిఖరం

శృంగమనయమరము - విశ్వమర - వ్యాపించిన - లేజశ్చం
క - ప్రతాపమును - సంపంగిపుష్పమునకు - భాసలత్ - తు
మైదవలెనాచరింపబడిన - అసత్ప్రీతి - అపయశస్సుచే
త - మలిన | మాల్వీన్యముగల వారగుచున్న - పరిపంధిన్య
పా - శత్రురాజులుగలవాఁడా॥

౯౧

కవిరాజవిరాజితము ॥ నలన్యగరంతిభగీర్థభారతనందనకల్పయనల్పయశః | శృలుకితలోకవిలోకివధూజన
నూనశరాసనమానఘన | ప్రళయఘనాఘనఘోషజయనకథాంకృతిభీమచపేటలుత | తల్లులుబరగీకటక
శీతిరక్షకకన్నడరాజ్యరహారణా॥

౯౨

టికే॥ నల...కల్ప - నల - నలమహాతాజుతోడను - న్యగ - న్య
గమహారాజుతోడను - రంతి - రంతిదేవునితోడను - భగీర్థ
భగీర్థమహారాజుతోడను - భారతనందన - భారతవంశసం
భవులైనధర్మరాజులతోడను - కల్ప - సమానుడైనవాఁ
డా - అనల్పయశః శృలుకితలోక - అనల్ప - అత్యధికమైన
యశః - శీర్తిచేత - యశఃశీర్తిసమాఖ్యయనియమరము - చు
లుకిత - పుడిసిలింపబడిన - లోక - జగముగలవాఁడా * వి
లోకివధూజననూనశరాసన - విలోకి చూచుచున్న - వధూ
జన - స్త్రీసమూహమునకు - నూనశరాసన - మున్నఘన

వైనవాఁడా - మానఘన - ఆభిమానమునందుగొప్పవా
డా - ప్రళయ...రక్షక - ప్రళయ - లయకాలవందు - ఘనా
ఘన - ఉన్నతమేఘముయొక్క - ఘోష - ఘనవంటిధ్వని
గలిగిన - జయనక - జయభేరియొక్క - భాంకృతి - భాంకా
రమను - భీమ - భయంకరమైన - చపేట - చంపదెబ్బలచేత
లుతత్ - పొరలుచున్న - కలబుగి - కలబుగియను - కటక
పట్టణముయొక్క - శీతిరక్షక - రాజుగలవాఁడా - కన్నడ
రాజ్యరహారణా - కన్నడ - కన్నడదేశముయొక్క - రా
జ్యరమా - రాజ్యలక్ష్మీకీరమణా - అధిపతివైనవాఁడా॥

గద్య॥ ఇది శ్రీమదాంధ్రకవితాపితామహసర్వతోముఖాంకపంచజాతుపాదాంబుజాధీనమానసేందిరిరనం
దవరవంశోత్తంసతగోపతాపసప్రసాదాసాదిత కవితామతల్లికాలసానిచాక్కయామాత్యపుత్రపెద్దనా
ర్యప్రణీతం వైనస్వారోచిషమనుసగభవంబనుమహాబ్రంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము॥

౯౩

దీక్షిణీకప్రథమాశ్వాసప్రకారమేయానియెనుంగునన్ది.



మూడవ యాశ్వాసము,

క॥ శ్రీవేంకటేశ శరణం దామోత సదయహృదయహర నిటలనట | త్వావకపరిభావిమహాః | ప్రావృత సకలా శకృష్ణరాయమహీశా॥

టిక॥ శ్రీవేంకటేశ - సంపద్య క్తుడైనవేంకటేశ్వరస్వామియొక్క - పదపద్మ - కమలములవంటిపాదములయందు - ఆవేశిత - ప్రవేశ పెట్టబడిన - సదయ - కృపతో గూడుకొన్న - హృదయ - మానసముగలిగినవాడ - హర - లాశ - హర - రుద్రునియొక్క - నిటల - నొసటియందు - నటత - నృత్యము చేయుచున్న - పావక - అగ్నిపాహు

త్రుని - పరిభాష - తిరస్కరించుచున్న - మహాః - తేజస్సుచేత - ప్రావృత - ఆవరింపబడిన - సకలాశ - సమస్తక్షుల్లుగలవాడ - కృష్ణరాయమహీశా - కృష్ణరాయభూనాథా అనిసంబోధన - వేం - పాపం - కటతినాశయతీతి - వేంకటః - భర్వతః - తస్య ఈశః - పతిః - వేంకటేశయని॥

వ॥ అనధరింపును మ్మహాత్మునకు బతుకల్లునియె॥

టిక॥ అనధరింపుము - చిత్తగింపుము * అమ్మ హాత్మునకు - మహానుభావుడైన యాడైన మినిమునీంద్రునకు * పతుని

ట్లనియె - కథపెప్పుచున్న పులుగులీపక్ష్యమాణ ప్రకారముగా బలికెను॥

శా॥ అభూదేవకమారుడైనద్రుపియామానరమ్యా కృతిం దాభావంబుననిల్పియంగభవకోదండోగ్రహారీరవ । త్రోభాకంపితధైర్యయై యలతనచ్చోనిల్వకచ్చెల్వత । దుష్టభృష్టే ఖలవెంటంగోనలబడెనుః

ఖాబ్ధిర్నగ్నయై॥

టిక॥ అభూదేవకమారుడు - అబ్రాహ్మణునిన్నవాడు | అనంగాబ్రహ్మణ్యుడు * వీగిన - పోగా * తదీయామానరమ్యాకృతి - తనీయ - అప్రవరునియొక్క - అనూస - సంపూర్ణమైన రవ్య - మనోహరమైన - ఆకృతి - రూపమును - తాభావంబుననిల్పి - తాను మనుస్సననుష్ఠించి * అంగయై - అంగభవ - మున్నభూనియొక్క - కోదండభనస్సనందున్న - ఉగ్రహారీ | తీర్థమైనవారియొక్క - పవిత్రోభా - అంతారధ్వనివ్యాపకచేత * కంపిత - కదలిం

పబడిన * ధైర్యయై భీరత్వముకలడై * అలత - అయ్యసముచేత * అచ్చోనిల్వక - అస్థలమందుండక * అచ్చెల్వ అవరూఢిని - దుఃఖాబ్ధినిర్నగ్నయై । దుఃఖాబ్ధి వ్యసనసాగరమున । నిర్నగ్నయై ముగిసినదై * దుష్టభృష్టే ఖలవెంటక తద్రూపభృత - ఆహిమత్పర్వతముయొక్క - మేఖలవెంటక మధ్యభాగమువెంటి * కోనలబడె । లోయలలో ప్రవేశించెను॥

క॥ తిరుగుచుధరణీపరవరుడగుచోప్పరసియరసియటుగానకయూ । హరిణాఃకముఖిసఖీజన । పరివృత

యై మగుడివచ్చి భావములోన॥

టిక॥ తిరుగుచు - కోనలలోన - చరించుచు * ధరణీపరవరుడు - బ్రాహ్మణ శ్రేణుడైన ప్రవరాఖ్యుడు * అరిగినచోప్ప | పోయినజాడ * అరసియరసి - విచారించిచిచారించి * అటుగానక - అక్కడ గనుంగొనక * ఆహరిణాంకముఖివం

ద్రువంటి మోముగల యావరూఢి * సఖీజన పరివృతయైన ఖీజన - చెలిక తెలిచేత - పరివృతయై - చుట్టబడినదై * మగుడివచ్చిమరలనేలెంచి | భావములోన - తనమనస్సలోపల॥

ఉ॥ అక్కటివాడు నాతగులమాటడిచేసినయ్యవిహీనుడై । చిక్కకద్రోచిపోయెరరిజేరగరాగవియోగ సాగరం బెక్కడనీడుదాశరణికోటనొములు నొదిగట్టి నే । నెక్కడవానికాగిలదియొక్కడహా విధినే మిసేయుదు॥

టిక॥ అక్కటి - వాడు | ఆనయామాన్యుడగు బ్రాహ్మణుడు * నాతగులము - నావలపు * ఆటచేసి - రవ్యయై

నర్చి * దయాపిహీనుడై - కృపలేనివాడై * చిక్కక - దొరకకను * త్రోచిపోయె - నిగ్రహించి చనెను - దరిజర

గరాని - ఊడ్డుకుఁజేరశక్యముగాని - వియోగసాగరంబు -
వియోగ - విరహమును - సాగరంబు - సముద్రమును - ఎ
క్కడనీచుదానక - పీఠీరునఁదరించుదానను - ఇంకక -
ఇంకమీఁద - ఈకొఱ నొములునోచినట్టి - ఈతక్కువ

వ్రతములుచేసినట్టి - నేనెక్కడ నేనెచ్చట - వాఁకాఁగిల
దియొక్కడ - ఆతనియాలింగనమెక్కడ - అనఁగానలభ్య
మనుట - హావిధి హాదై వమా - ఏమిసేయుదుక - ఏమి
యొనర్పఁగలను॥ ౪

ఉ॥ కన్నునికుందనంబుకనుగందనిమేనునుదేటివాఁటులక - బమ్మెరవోవఁద్రోలుతెగబారెడువెండుకలిం

దుబింబముం - గిన్నననీదుమోముగిరి క్రేపులుమూపులుగొనుగానరా । దమ్మక చెల్లవానివికచాంబకముల్

శతపత్రజైత్రముల్॥

౫

టీక॥ అమ్మక చెల్ల - ఆశ్చర్యము - వాని - ఆపురుషునియొ
క్క - కనుగందనిమేనును - కొమలమైన శరీరమును - కమ్మ
ఁకుందనంబు - పరిమళించునపరంజివంటిది - తెగబారెడు -
బారెడుకొలతగలిగిన - వెండుకలు - కురులు - తేటి - తు
మ్మెదల - దాఁటులక - బారులను - బమ్మెరవోవక - భృ
హనొందునట్లుగా - త్రోలుక - పారఁదరుమును - మోము -

ముఖము - ఇందుబింబముక - చంద్రమండలమును - కిన్నన
నీదు - ఏకాని నొరెత్తనీయదు - అనఁగాదిరస్కరించున
నుట - మూపులు - భుజశిరములు - గిరిక్రేపులు - కొండపీల్చ
లవంటివి - కాను - నడుము - కానరాదు - అవృశ్యము - వి
కచాంబకములు - విష్ణుగన్నులు - శతపత్రజైత్రములు - కను
లములనుజయించినవి॥ ౫

ఉ॥ చొక్కపుఁబ్రాయముకమిగులసోయగముఁగలప్రాణనాయకుం డెక్కువవశ్యతకరతులనేకలదీర్చి

సమేలమొప్పఁగా నకుగనగారపించి ప్రియమందఁగ నొచనియింతిదై నయా - చక్కదనంబుదేమిటికిజ

వ్వనమేటికి నేర్పులేటికే॥

౬

టీక॥ చొక్కపుక - నిర్దమైన ప్రాయముక - వయస్సు
ను - మిగులక - మిక్కిలి - సోయగముక - చక్కదనము
ను - కల - కలిగిన - ప్రాణనాయకుండు - జీవితేశ్వరుండు
ఎక్కువవశ్యతక - అత్యంతమైనవశీకరముచేత - రతులక
సంభోగములచేత - ఏకటఁదిర్చి - కొరికతుదముట్టించి - స
మేలమొప్పఁగాక - చనునమరునట్లుగా - అక్కునగార

వింకక - రొమ్ముపై నడికొనిమన్నించునట్లుగా - ప్రియమం
దఁగక - ప్రీతినొందునట్లు - నొచని - నొచుకొనని - అ
నఁగానట్టియన్యవృత్తిరేఖలేన - ఇంతిదైన - స్త్రీసంబంధమై
న - అచక్కదనంబుదేమిటికే - అసాందర్యమెందుకు
జవ్వనమేటికే - యావనమెందుకు । నేర్పు లేటికే - నైపు
ణ్యములెందుకు - అనఁగానుండియునిరర్థకమనుట॥ ౬

ఉ॥ ఎంతతపంబుఁజేపిజనియించినవారొకొమర్త్యభామినల్ । గాంతుడవజ్ఞజేసినను గాయమువాయు

మరేనమర్త్యనై । చింతలవ్రంతలంజివికిసిగ్గుటితికమ్మతలేనినామచె । లెప్పంతయుశూన్య గేహమునకెత్తిన

దీపిక యయ్యెనక్కటా॥

౭

టీక॥ మర్త్యభామినులు - మనుష్యస్త్రీలు - ఎంతతపంబు
జేసే - మిక్కుటమైనతపస్సొనర్చి - జనియించినవారొకొ
పుట్టినవారొకకా - ఏమనఁగా - కాంతుడుపెనిమిటి - అవ
జ్ఞజేసినక - అవమానమొనర్చినయెడ - కాయమువాయు
దురు - శరీరముదొరుకుదురు - ఏనమర్త్యనై - నేనుదేవ
తాస్త్రీనై * చింతలవ్రంతలంజివికి - విచారకష్టములచేత -

గృహించి - సిగ్గుటితిక - సిగ్గుమాలినదాననైతిని - మృతలేని
చావని - నాదుచెల్వెంతయుక - నాయుందమంతయు - శూ
న్యగేహమునకుక - సాదువడిన మందిరమునకు - ఎత్తిన
పెట్టిన - దీపికయయ్యెక - దీపమాయెను * అక్కటా*
అయ్యయో - అనఁగాసంతాపవాక్యము, ౭

వ॥ అనివితర్కింపుచుంగ్రించుదనంబునంబునఁపునఁపరిభవకారియొకాటియొబెట్టుసిరిపట్టిబెట్టేయంగాడివ
నునలరంపకట్టియలగుట్టుచెడివెచ్చవెచ్చనై హెచ్చివిచ్చలవిడింగాయునుడ్డామవిరహద వదహనదాహం
బునదేహంబుతల్లడిల్లి మల్లడిఁగొనిపెల్లడరునిట్టుత్తు గాడ్పులవిసరులఁగసరెత్తియంతకంతకంత రంగం
బుననింతింతనరాకపొంగిచింతాసాగతంబు వేగిరంబవెల్లినొడిచెన నందుడిచిన నడంగక సారెమందార కలనీ
రికలెత్తుపొగరుననిగలినుమడిగనిగుడ్డమిగులవగల శుగులుభుగులున నెగసియెప్పులకుప్పులగు రెప్పలంజి
ప్పిలుకాటుకకప్పప్పలింపికరంబిదరదశ దరుణకమలదశశోణంబులగుద్యుక్కొణంబులఁదిగువాలుకన్గిరుచె

నూరుకరద్వయాగోళకంబులునిండితనుతాపతప్తంబగుహాటకతాటంకయుగళంబునంబడి క్రొంబొగలెగ
యింపబసకేసలయస గందంబగుమణిబంధంబునంజెను కబంధంబుజేర్చుకొనిపొరలంచురిమినవిరులు రులవిరి
సియిరులుకొనిగరగరని నెఱికురులు గుటిగడవఁజెఱిగినవగుటం జేసిరాశివడి మెయి మూసికొనిగ్రహగణం
బులంజెన్నగుమిన్ను విటిగివయింబడినవడువునజెడఁగువడఁగలయిం దలకొనుపులకల మొలకల పైరునకుంపా
బుదుర్వార వాతీపూరంబనగ్రమక్రమంబుననంగంబులంగమ్ముచిటుచెమటలమి న్నేటిపెన్నెటివట్టొడ్డిము
నుంగకుండసవరించినమించుకుంభస్థవంబనంబరిభృప్రోతరీయం బై బయలువడియబ్బురంపుకబ్బువనదోయి
నిబ్బరంపు మెఱుగులీనంగుపితహారనయనశిఖిశాభస్తీకృతస్తరవికహాశోకంబునంబడిచండురునింబట్టుకొ
నియడలురతిరమణిచండంబునం గురుమితలతాంతవి శాంతశశికాంతవేదికాంతరంబునమేరుజేర్చివివిధక
శాంతతంబుల వేఁగుచుండెనంత||

౧౩

టీక || అని - ఇట్లని - వితత్కింపుచు - శంకించుచు - క్రి
చుండెనంబున - చుట్టతనముచేత - పునఃపునః - మరలమర
ల - పరిభవకారియై - తిరస్కరించుచున్నవాడై - కాటియం
బెట్టు - బాధపడిచెడు - సిరిత్రై - హస్త భుండు - బెట్టేయి
శత్రుచుగాఁ బయోగించగా - గాఁడిచను - దూసివోయె
డు - అలగంపకట్టియల - పుష్పబాణములచేత - గుట్టుచె
డి - హస్తమునశించి - చెచ్చవెచ్చనై హెచ్చి - ఈవదుష్ట
మైయతిశయించి - విచ్చలవిడింగాయు - అడ్డిలేపగమనట్టు
గాఁగాయుచున్న | అనఁగావ్యాపించుచున్న - ఉద్దాసు
విరహాదవదహనదాహంబున - ఉద్దాసు - ఎక్కుడైన
విగహ - ఎడవాటుటయను - నవదహన - దాహనలము
యొక్క - దాహంబున - తాపముచేత - దేహంబునల్లడి
ల్ల - శరీరమువేరవనుబొందుచుండఁగా - మల్లడిఁగొని
యగుతాయాతమునొంది - పెల్లడ - మిక్కిలివిజృంభించు
చున్న - ట్టూర్పు - శ్వాసములను - గాడ్పులవిసరుల -
గాఁవీచుటలచేత - కసరైత్రియోభించి - అంతకంతకు -
అప్పటప్పటికిని - అంతరంగంబున - హృదయమందు - ఇం
కొంతవరక - ఇంతయంతయనిచెప్పశక్యముకానిదై - పాం
గి - ఉబికి - చింతాసాగతంబు - వ్యసనాంబుధి - వేగిరంబ
శీఘ్రముగానే - వెల్లవొడిచెనన - ప్రవహించెమోయను
నట్లుగా - తుడిచినవడంగ - తుడిచినప్పటికినిజెడక - సారె
కు - పలుమారు - తారక - నల్లగుడ్డలవలన - ఈరిక
తె - మొలకలెత్తునట్టి - పొగరున - వర్ణమోయననట్లు
గాఁగిగిగలు - నున్నమృదుకాంతులు - ఇనుపడిగ - ఇబ్బ
డించుట్టు - గుడ్డ - వ్యాపించఁగా - మిగులు - శేషించినవ
గల - విచారముచేత - భురుబుభురులున నెగసిభురులుభుగు
లునునట్లుగా నెగరి | ఒప్పులకప్పు - సాందర్యతాప

లైన - రెప్పులంజెప్పిలు - చక్షుములయందుగ్గమించుచున్న
కాటుకకప్పుపులించి - అంజనముల నల్లని కాంతులనుద్రేకిం
చి - కరంచి - ద్రవించునట్లుగాఁజేసి * దళవగుణకమలదళ
శోణంబులగు - దళత్ - విక సిందిన - అరుణకమలదళ -
ఎఱ్ఱతామరలేమలవలెనే - శోణంబులగు - ఎఱ్ఱనైన - దృ
కోణంబుల - కనుకొలుకులవలననుండి * ద్విగువారు -
ద్రందిజారుచున్న * కక్షీరు - బాష్పోదకము * చెన్నా
రు - ఒప్పుచున్న * కర్ణద్వయా - రెండుచెవులయొక్క *
గోళంబులునిండి - రం ద్రములుపూర్ణమై * తనుతాపత
ప్తంబగు - తనుతాప - శరీరపు కాక చేత - తప్తంబగు - కా
చఁబడిన * హాటకతాటంకయుగళంబునంబడి - హాటక -
మవర్ణవికారములైన - తాటంకయుగళం బునంబడి - క
మ్మలజోడుమీఁదఁబడి * క్రొంబొగలెగయొక్క - క్రొ
త్తధామములులేచునట్లు నేయుచుండఁగా - చిసకేసలయ
నగంధంబగు - చిసకేసలయ - తామరచిగుళ్లతోడ - చిసక
ల్లిముకుందామరతూడునుతీఁగయను - సగందంబగు - న
మానమైన | మణిబంధంబున - ముంజేతియందు | చికుర
బంధంబు - కొప్పుచు - చికురః కుంతలో వాలి | కవః
కేశశ్శిరోరుహాయని యుగము - చేర్చుకొని - పొందించు
కొని - పొరల - పొన్నట్టుగా - తురిమిన - ముడుచుకొ
నిన - చిరుగుల - పుష్పములుజాతివడునట్లుగా | విరిసి -
వదలి - ఇరుబుకొనుచీకటులు గ్రమ్ముచున్న - గరగరని -
నునుపుగలిగిన - నెఱికురులు - చక్కనిత - వెండ్రుకలు - గుటి
గడవ - మితిదప్పుట్టుగా | పెటిగినవగుటంజేసి - ఎడిగినవగు
టవలన | రాశివడి | ఒప్పుగాఁబడి | మెయిమూసికొని | శరీరమం
తయుగ్రమ్ముకొని - గ్రహగణంబుల - సూర్యాదిగ్రహ

సమూహముచేత - చెన్నగు - ఒప్పుచున్న - మిన్నువీటి
గి - ఆకాశముతునిసి - పయింబడినవడువునకా - మీదఁబ
డిరీతిగా - బెడఁగువడక - వెలుఁగుచునుండఁగా - కలయక
అంతటవ్యాపించునట్లుగా - తలకొను - పొటమరించుచున్న -
పుకల - రోమారవములను - మొలకల పైరునకు - సస్యం
కుగములకు! పాటు ప్రవహించుచున్న - దుర్వారవారిపూ
రంబనకా - దుర్వార! అడ్డిలేని! వారిపూరంబనకా - ఉదక
ప్రవాహమునునట్లుగా - క్రమక్రమంబునకా - మరుసవరుస
గా - అంగములకా - అవయవములయందు! అంగప్రతి కోవ
యవయవియమరము - క్రమ్ము - వ్యాపించుచున్న! చిటుచె
మటలక్రోత్తగాఁబుట్టుచున్న స్వేదములను - మిన్నేటి - ఆకా
శగంగయొక్క - పెన్సిటి - ఎక్క - గునీళ్లయొక్క - వట్టొడ్డి -
వరనయందుబడి - మునుంగకుండకా - మునిగిపోకుండను -
సవరిగదినకా - చక్క - బుజువఁగా - మించు - అతిశయించు
చున్న - కుంభప్లవంబనకా - పండ తెప్పయోయనునట్లుగా -
పరిభ్రష్టోత్తరియంతె - జాటిపోయిన పైటగలవై - బయ
లువడి - బైటబడి - అబ్బురంపు - ఆశ్చర్యకరమైన - గుబ్బ

చనుదోయి - గుబ్బలవంటివన్నగవ! అనఁగా శిఖరములవం
టిస్తనద్వయము - బృగంపు - స్తిమితమైన - మెఱుంగులీనకా -
కాంతులనుగనుచుండఁగా - కుపిత... పడుచుకా - కుపిత! కోప
గించుకొనిన! హర! సాంబమూర్తియొక్క! నయన! ఫాలనే
త్రమనందున్న - శిఖిఖా - జ్వాలలచేత! భస్మీకృత! బూడి
దెచేయఁబడిన! స్థర! మన్నభు - యొక్క! వీరహ! వీయోగ
మువలనఁబట్టిన! శోకంబునంబడి - దుఃఖమునుబొంది - చం
దురునింబట్టుకొని - జాబ్బిఁబట్టికొని - అడలు - పిచ్చుచున్న -
రతిరమణివందంబునకా - మన్నభుని భార్యయై నరతీదేవివలె
నే - కును... బునకా - కుసుమిని! ఘాదిన! లతాంతసిశాంత!
పొదరింటియందు! శశికాంత! నెలరాలచేతఁబడిన! వేడి
కాంతరంబునకా! అరుగుమీఁద - మేనుఁజేర్చి - శరీరమును
బొందించి - వివిధదశాంతరంబులకా - వివిధ - శానాశ్రుకార
ములైన - దశాంతరంబులకా - ఆవస్థాభేదములచేత! అనఁ
గా మనస్సుంగజాగతకృత్యాదులచేత - వేగుచుండకా - త
పించుచుండెను - అంతకా - ఆనమయమందు||

౧౩

చ॥ తరుణిసన్యకాంతనతిదారుణపుష్పశీలీముఖిన్యథా! భరవీవశాంగినంగభవుబారికిన్యముఁజేసి క్రూరుఁ
డై! యిరిగెనుహీను రాధముఁడ హంకృతితోన్గిరోవ భీషణ! స్ఫురణవహించెనోయనన భోమణిదాల్చెఁ
గమాయదీధితి॥

౧౪

టీక॥ తరుణి - పసువముగలదియ - అనన్య కాంతకా - పరా
ధీనుకాలుకాని - అతి... శా... గి... అతిదారుణ! మిక్కిలిభ
యంకరమైన! పుష్పశీలీముఖి! పుష్పలేబాణములుగాఁగల
మన్నభుఁ యొక్క! వ్యధాభర - దుఃఖభారముచేత - శీదా
పాధావ్యధాదుఃఖమని యురము - వివశాంగిక! శరీర
స్పృశి లేకయున్నవర్ణానిని - అంగభవుబారికికా - మన్నభు
నికోపన్యస్థితి - అగ్గముఁజేసి - లోఁబడఁజేసి - క్రూరుడై
కతినుండె - నుహీను రాధముఁడు - బ్రాహ్మణాధముఁడైన
ప్రవరాఖ్యుఁడు - అహంకృతితోకా - గర్వముతో - అరిగె

పోయెను - అని - ఇట్లుచుకొని - రోషభీషణస్ఫురణవహించె
నొయనకా - రోష! కోపముచేత - భీషణ - భయంకరమై
న - స్ఫురణకా - లేజస్సుచు - వహించెనొయనకా - ధరించి
నాఁడోయనునట్లుగా - సభోమణి - సూర్యుఁడు - కమాయదీ
ధితికా - అరుణకాంతిని - తాల్చెన్ వహించెను - అనఁగా
సాయంకాలముకావచ్చునప్పుడు సూర్యునింబమెట్టగానుం
డెనని తాత్పర్యము - అంగభవుబారికినఁగా మన్నభవ్యధ
కుగోచరముజేసియుఁ ధలితార్థము||

౧౫

సీ॥ ఉరువరీపుహరను ప్రోద్ధశార్దూలముల్ * యుగవారిశోణితశంకఁద్రావ! వనకుంజమధ్యకాద్వలచరన్తృ
గజప్రజ్ఞ * దావపావకభీతిదల్లడిల్ల! నాశ్రమాంతరభూరుహగ్రమున్బ్రొకొటి * బద్ధకామాయవిభాగం
తింజూడ! ఘనసానుశృంగశృంగాటకంబులుగాంచి * యనురులు హేమక్రియనుచువ్రాల|| లే! గాసెం
జేశలగతిఁగింశుకప్రవాళ! ఘుఘ్మణకినలయకంకేళిమనుమగువచ్చ! బంధుజీవజపారాగబాంధవంబు! అ
న్నగంబునజరతారుణాతకములు||

౧౬

టీ॥ ఉరువరీపుహరను ప్రోద్ధశార్దూలములు - ఉరుగొప్పలై
న! దరిసహర! బోరియలవంటిగుహలయందు! సప్రోద్ధ! ని
ప్రవలననుండిలేదన! శార్దూలములు! పెద్దపులులు - యుగ

వారిశోణితశంకకా - యుగవారి! ప్రవాహజలములను! శో
ణితశంకకా! రక్తమనుభాగంబితేత - త్రావకా - పానముసే
యగట్టుగా - వనకుంజమధ్యకాద్వలచరన్తృగజప్రజ్ఞ - వ

నే. కానకములయందున్న - కుంజపాదరిండ్లయొక్క - మధ్య
 నడమి ప్రదేశములయందున్న - శాద్వల - పచ్చిక పట్టయం
 దు. చరస్యగపట్టి - సంచరించుచున్న లేళ్లగుంపులు దా
 వపావక భీతిక. దావపావక. ద వానలమను. భీతిక. భ
 యముచేత. తల్లడిల్లక. అల్లాడునట్టుగా - ఆశ్రమాంతర
 భూరుహగ్రములు - ఆశ్రమాంతర - ఆశ్రమవాధ్య ప్రదేశ
 ములలోనున్న - భూరుహగ్రములు. వృక్షములతుదలును
 మునికోటి మునీశ్వరసమూహము బద్ధకామాయవీభాగంతి
 జూడక. బద్ధకట్టబడిన. కామాయ. కావినస్త్రుములను
 విభాగంతిజూడక - భగ్నముచేతగనగొనునట్లుగా - ఘన
 సానుస్మంగశృంగాటకంబులుఘన. గొప్పలగుసాను. చ
 రులును. శృంగశిఖరములును. శృంగాటకంబులు. చతు
 స్పథములును. కాంచి. మాచి - అనురులుదేవతలు. హే
 మాద్రి. మేరుపర్వతము. అనుచుక. అనుకోని - వ్రాలక
 చేరునట్లుగా - అస్త్రగంబునక. అహిమవత్పర్వతమందు
 కింశు...వంబులు. కింశుక. మోడుసపువ్వులయొక్క - ప్ర

వాళ - పవడములయొక్క - ఘనస్థూలగుంపుయొక్క - కీ
 సలయ. చగురుటాకులయొక్క - కంకేళికునుచుగచ్ఛ
 అశోకపుష్పములగుత్తులయొక్క. బంధుజీవ. మంకెనపు
 వ్వులయొక్క. జపా. దాసానపువ్వులయొక్క. రాగ. ర
 క్తిసుకు. బాంధవంబులు. చుట్టములయిన. అనగానట్టిరక్తి
 మగల. జరతారుణాతపములు. జరత. ముదిసిన. అరుణ
 మార్పునియొక్క. ఆతపములు. ఎండలు. పేకలగతిక. మృ
 దువై నీరీతిచేత. కాసెక. కాశెను. వ్యాపించెనట. అ
 నగాఖానుడస్తమింపబోవు నెడసాయంకాలపు నెడయె
 ట్టనికాంతిచేతనాహిమవత్పర్వతమందువ్యాపింప సెలయె
 టులలోనుండనుకమురక్తమువలెనుండెనయి మృగము
 లకుశాద్వలము. కార్పిచ్చువలెగనపడుచునుండెనయిపు
 ట్రోగ్రములయందుగా. నీవస్త్రముగట్టినట్లుండెనని యు
 హిమవత్పర్వతమునువర్ణ మయిమై నమేరుపర్వతము వలె
 నుండెననియునుదాత్పర్వము.

౧౬

ఉ|| శ్రేణుల్ గట్టినభోంతరాళమునఁబాటెంబడులున్లుంశుపాషాణవ్రాతముగొట్టమయ్యెమృగత్వస్థానా
 రులింకెన్జపా| శోణంబయ్యెఁబతంగబింబముదిశాస్త్రోమంబుతోభాదర| ద్రాణంబయ్యెన రోజ పండములుని
 ద్రాణంబులయ్యెంగడుక||

౧౭

టిక|| క్షులులుపులుగులు - శ్రేణుల్ గట్టి - బారులుగట్టి - న
 భోంతరాళమునక. అకాశమునడుమ * పాటెక. తీవ్ర
 ముగాబురుగెత్తెను. ఉష్ణంశుపాషాణవ్రాతము| ఉష్ణం
 శుపాషాణసూర్యకాంతశీలలయొక్క. వ్రాతము| సమూ
 హము. కోష్ఠమయ్యెక. కొంచెపుకాకగలదాయెను* కో
 వ్యక ప్రాప్తం హంద్విష్టంకదుష్టమనియమరము * మృగ
 తృష్ణావారులు. మృగత్వస్థా. ఎండమావులను. వార్ధులు| స

ముద్రములు * ఇంకెక. శుష్కశుచెను * పతంగబింబము|
 సూర్యమండలము| జపాశోణంబయ్యెక * దాసనపుష్పము
 వలెనెఱగానుండెను * దిశాస్త్రోమంబు| దిగ్వాతము* శో
 భాదతి| ద్రాణంబయ్యెక. కాంతి లేనిదాయెను * సోజపం
 డములు| పద్మసమూహములు * కడుక. మిక్కిలినిద్రాణం
 బులయ్యెక. ద్రించిన వాయెను - అనగాముకుళించెనను
 ట| అస్తమానవర్ణము|

౧౮

క || తరణియదెక్రంకుచున్నాఁ | డరుదెన్నునిచం ద్రుచిల్వ సరిగెడురజనీ | తరణీమణిగూతికలన | సరిగెం
 దూర్పునకునీడలతిదీర్ణముతై ||

౧౯

టిక || తరణి - సూర్యుడు - ఇదె - ఇదిగో - క్రంకుచున్నాఁ
 డు - అస్తమించుచున్నాడు - అరుదెన్నుని. చనుదెన్నుని
 చంద్రుచిల్వ. జాబిల్లినీబిలుచుటకయి - అరిగెడు. చ
 నుచున్న - రజనీతరుణీమణిగూతికలనక. భజనీ. రాత్రి

మును. తరుణీమణి - శ్రేష్ఠురాలగుస్త్రీయొక్క - దూతి
 కలనక. కుంఠెనక త్రెలోయనునట్లుగా. నీడలుఛాయలు
 అతిదీర్ఘములేమిక్కిలిపొడవుగలవై. తూర్పునకుక. పూ
 ర్వదిక్కునకుక - అరిగెక. పోయెను.

౧౯

క|| క్రంకెనపకాఁబురాఁ | బంకజబంధుడుదదీయబడబాముఖి | ట్రాంకురితకుతుకరధ్యని | రంకుశవేగా
 చహృతతాగుండపోలెక||

౧౯

టిక || పంకజబంధుడు - కమలములకంజుట్టమై నసూర్యుడు - అపరాంబురాశి - పశ్చిమసముద్రమందు. క్రుంకేముంగెను - ఎటులనగా - తదీ...పోలే - తదీయ - ఆశ్చర్యమునముద్రసంబంధమైన - బడబా - అడుగుట్టముయొక్క - ముఖ్యత - ఆననావలోకనముచేత - అంకురిత - పుట్టబడిన - కుతుక - సంతోషముగల - రథ్య - గొట్టముయొక్క - నిరంకుశ - అడ్డలేని - వేగ - త్వరచేత - అపహృత్య అపహరింపబడిన - శతాంగుడపోలే - రథముగలవాడువలె క్రుంకేనసంబంధము - అనగా సముద్రములోప

లనాడు గొట్టముండుటయునుదానిగర్భమందున్నాడు. డియదేబడబానలమనుసంజ్ఞచేతనముద్రములోఁ బ్రవేశించి వర్షోదకమువంతయువారిండుటయుఁ బ్రసిద్ధముగనుట సూర్యరథాశ్వముయగగుట్టమైనందున నాబడబాముఖమునజూచి దానిమీఁదఁ బడుటకొఱకుఁ దీవ్రమగురథమును లోపలికి ద్వుక్కొనిపోగా సూర్యుడుమునిఁ గె నొయనునట్లుగామునిఁగెననితాత్పర్యము || సూర్యునిసప్తయను పేరుగలయొక పేగుట్టనునికొందఱు - పడుగుట్టనులనికొందఱు ||

ప || ఆసమయంబున || టిక || అక్కాలమునందు ||

సీ || పవిత్రహంగముఁగన్న నెలుఁగులిచ్చుచుసారె - కనునై కతంబునంగూడఁదాటు - దాటికన్గోనియదిదనజోడుగాకున్న - మెడయెత్తికలయంగమింటనరయు - నరసికన్నీటితో మరలితామరయెక్కి - పడసమెండఁగనరోవారిసద్దు - నద్దిత్రావఁగనైఁ పకట్టిట్టుగన్గొని - ప్రతిబింబమీక్షించిభ్రమసియులును || తే || ముటికియెఱకలుడడియజేతోకక - తమ్మి - కరుగునరిగిరవంబుతోఁదిరుగు తేల్లఁ - బొడుచుచుకకనమటియునుభోవువెదకు - సంజప్రియఁబాసివగనొక్కచక్రతాకి ||

టిక || సంజ - సంధ్యాకాలమును - ప్రియఁతాసి - ఇష్టునివదలి - వగ - విచారముచేత - ఒక్కచక్రవాకి - ఒకానొకయాడుజక్కవపులుఁగు - పవిత్రహంగముఁగన్న - పవక్షిజూచినప్పటికిని - ఎలుఁగులిచ్చుచు - భవనులు సేయుచు - సారెకు - మాటిమాటికి - నైకతంబుల - ఇనుకదిన్నెలను - కూడఁదాటు - కలియఁబోవును - తాటిపోయి - కన్గొని - చూచి - అది - ఆపక్షి - తనజోడుగాకున్న - తనజతపక్షి కాకపోగా - మెడయెత్తి - కంతముసాఁచి - కలయంగ - అంతట - మింటనరయు - ఆకసమునగోయును - అరసి - వెదకి - కన్నీటితో - తావ్వుముతోములి - తిరిగివచ్చి - తామరయెక్కి - పద్మమారోహించి వదన మెండఁగ - నొటఁదడి లేకపోగా - సరోవారిసద్దు - కొలఁనీటిలోఁదడుపుకొనును - అద్ది - తడుపుకొని త్రావఁగనైఁపక - త్రాఁగుటకివ్వపడక - అట్టిట్టుగన్గొని ఆ

వలీవలఁజూచి - ప్రతిబింబమీక్షించి - నీటిలోఁదననీడఁదానేచూచుకొని - బ్రమసి - తనజతపురుషక్షియనుభ్రాంతిపడి - ఉరుకు - పరుగెత్తును - ఉటికి - పక్షిగెత్తి - ఎఱకలుడడియ - తొక్కలుతడియఁగా - వేతోక్క - తమ్మికి - మటియొకపద్మముమీదికి - అరుగు - పోవును - అరిగి - పోయి - తవంబుతో - భవనతో - శబ్దేనినాడనినదభవనిభావనరవస్వనయనియమరము - తిరుగు - సంకరించును - ముకున - నాసికతో - తేల్ల - తుమ్మెదలను - పొడుచుక - గ్రుచ్చుక - మటియొక - క్రమ్మట - పోవుక - చమరు - వెదకు - అన్వేషించును - అనఁగాఁజత్రవాకపత్రులకు సూత్యాస్తమానమై నఁగండ్లుకాన రావుగానమగ పక్షి నెడఁబాసియాడుపక్షి యీ ప్రకారముగాసమస్తవీకారములనుబొందెనట - బ్రమసింపనియఁబాతముగలదు ||

సీ || రవిబింబవతనదీప్తపయోధిగత్పని - రతశేషభగిభణారత్నరుదియ - దివసావసానసంక్తిప్రాస్తగిరిశిఖాజ్యోతిర్లతాప్రతానాతపంబా - తపనదోర్దంజనిర్భలితది క్షుద్ధశ్య - కమలజాండకటాహకనకస్ఫుడియొ - చండీశతాండవోత్సవసంభృతక్షపా - వాస్తాగ్రదీపగభస్తివయమొ || తే || ద్రాగ్విదాహచ్చిదావినిత్రాణమదవ - దంజనాలానమూలశయ్యావిధాన - వారుతాధోరణాకల్పితోరుశోణ - మృత్తికారాశియోయనమెఱసెసంధ్య ||

టిక || రవి...దియ - రవిబింబవతన - సూర్యమండలముయొక్క - పడుటచేత - దీర్ఘ - పాయయిచ్చిన - పయోధిగత్ప - సముద్రోదరమువలననుండి - నిర్గత - బయలు వెడలిన - శేషభ

ణి - శేషాహియొక్క - భణారత్న - కడగలమీఁడిమాణిక్యములయొక్క - రుదియ - శాంతియొయనునట్లుగా - దివ... పంబా - దివసావసానసంక్తియొక్క - అవసాన - అంతమునండు అనఁ

గాసాయంకాలమందు సంద్విష్టమిక్కిలి తేతరిల్లుచున్న-అ
 స్తగిరి - పడమఱికిండయొక్క - శిఖా - శిఖరములయందలి
 జ్యోతిరతా - స్వర్ణతలయొక్క - జ్యోతిష్మతిచెట్లనికొంద
 రు - తీగలవలెమెఱయుచునుండ - తృణజ్యోతిస్సులు మొద
 లైనవనిమఱికికొందరు - ప్రతాన - వాని గుంపుయొక్క -
 ఆతపంబొ - ప్రకాశమోయనునట్లుగాను*తపన...ఘృణి
 యొ-తపన- సూర్యునియొక్క - ధోర్వండ - బాహుదండ
 ముచేత - నిర్దలితఁకొట్టఁబడినది క్తట - చిక్కుయొక్క-చరి
 వలననుండి - దృశ్య - చూడఁదగిన - కమలజాండకటాహ-
 బ్రహ్మాండమును పెద్ద క్రాంగు యొక్క - కనకఘృణియొ-ను
 వత్త కాంతియోయనునట్లుగా * చండి...యమె - చండిక
 సౌఖ్యము ర్తియొక్క - తాండవోత్సవ! నాట్యోత్సవము

దు- సంభృత- పట్టుకొనఁబడిన! కుపా! రాత్రియనుమువతి
 యొక్క- హస్తాగ్ర- చేరితుదనున్న | విష- వివిటియొక్క
 గభస్తేదయమొ | కాంతిసముదాయ మోయను నట్లుగా |
 ద్రాగ్వి...యనన్ | ద్రాగ్ శీఘ్రముముగా! విదాహద్విదా
 విక్ర-టపుడప్పి బోగొట్టుటయందు - విద్రాణ- మేలు
 కొనియున్న | మదవత్ | మదింబిన్|అంజన-అంజనమును పే
 రుగలవల్పినుదిగ్గజముయొక్క | అలాన! కొయ్యయొక్క |
 మూల | మెదటన్ | శయ్యావిధాన! పరువువలెనుండునట్లు
 గా | వారుణాధోరణి! వరుణసంబంధమైనమావటినిచేత |
 ఆకల్పిత- అంతటనేర్పఱవఁబడిన | ఉరు- అధికమైన | శోణ
 వృత్తికారాశియోయనన్ | పట్టునట్టిప్రోవోయనునట్లుట
 న్న | సంధ్య | సంజతాగము | మెఱసెన్ | వేలింగెను || ఆది

క || బహుళజలప్లవమానద్రుహిణాండముచెమ్మయొటికియాతొరగ-విభా|రహితతఁగాటుకవట్టెను| రహిచె
 డియననంధతమశరసులుబెరసెన్ ||

ఆర

టిక || బహుళజలప్లవమానద్రుహిణాండము | బహుళ| అ
 ధికమైన| జల| ఆవరణోదకమందు | ప్లవమాన | తెప్పవలె
 నున్న | ద్రుహిణాండము|బంధ్విండము * చెమ్మయొటికి
 చెమ్మగిల్లి * రూఝోర్గ-విభాతహితత- తూడ- లీళ్లుమె
 గ | అర్క- సూర్యునియొక్క | విభా-కాంతియొక్క-రహి

తత- లేకుండుటచేత*రహిచెడి-పనచెడి*కాటుకవట్టెన్
 అంజనముపట్టినదో*అనన్|అనునట్లుగా* అంధతమస-కా
 టువీకటులయొక్క * రాసులు-గుంపులు-బెరసెన్ | ఆవ
 రించెను ||

ఆర

సీ || వృగనాభిచంకంబుమెయినిండవలఁచిన- మాయాకిరాతిమై చాయఁదెగడి | నవపింఛమయభూవలవ
 ధరించినమింఛ - చంకజాతునిచెల్వసుంకమడిగి - కాదంబుకురుంబకలితయై ప్రవహించు | కాళిందిగ
 ర్వంబుఁగాకుఁజేసి - తాపింఛవిటపికాంతారసంవృతయైన - యంజనాచలరేఖనవఘుళించి || తే || కవిసె
 మఱియునుగాకొలకాలకంత - కంతకలకంతకతిఘటాఖంజరీట - ఘనఘనాఘనసంఘాతగాఢకాంతి - గ

టికేవీరతిరోదసిగవ్వారమున ||

ఆర

టిక || వృగనాభిచంకంబు - అడుమపడునుగానున్నకస్తూ
 రిని - మెయినింక - శరీరమంతయు * అలఁచిన - పూను
 కొనిన - మాయాకిరాతి - కవటశంబరరూపముధరించినశి
 వునియొక్క - మై చాయన్ - శరీర కాంతిని - తెగడి - తీర
 స్క-రించియు - నవపింఛమయభూవలు - నవ - మాతనము
 లైన - పింఛమయ - బద్ధములతోఁజేసిన - భూవలు - ఆ
 భరణములు - అవధరించి - స్వీకరించి - నమించు - నృత్య
 ముఁజేయుచునుండు - యద్వాప్రవర్తించుచునుండు - చంక
 జాతుని - విష్ణుమూర్తియొక్క - చెల్వన్ - చక్క-డన
 మును - సుంకమడిగి - శలగ-మిన్ననియడిగి - అనఁగానే
 రపుచ్చియు - కాదంబుకురుంబకలితయై - కాదంబ - కలహం
 సలయొక్క - కాదంబ - కలహంసశబ్దములు - సుధాన్త్ర
 వర్ణమయినముక్కులునుగాఘనగలహంసయందువర్తిం

చున్నవలెలియవలెను - నికురుండు - సమూహముతోడకలి
 తయై | కూడుకొనినదై - ప్రవహించు - పారుచున్న కా
 లిందిగర్వంబు - యమునానదియొక్క - దర్శమును - కా
 కఁజేసి | గేలిచేసియు | తాపింఛవిటపికాంతార సంవృత
 యైన | తాపింఛవిటపి | తమాలవృక్షములయొక్క - కాం
 తార - అరణ్యముచేత - సంవృతయైన | లెప్పగానావరిం
 పఁబడిన - అంజనాచలరేఖ - అంజనాచల | కాటుకకొం
 డయొక్క - రేఖ | సౌప్తవమును - అవఘుళించి - అతిక్ర
 మించియు | మఱియున్ | మఱియును | కామోల...కాం
 తి - కాకోల | మాలకాకులతోడను | కాలకంత | నల్లనికు
 త్తుకగలమయూరముయొక్క - కంత | గళముతోడను | క
 లకంత|కోవెలలతోడలుకతిఘటావనుండుగుంపులతోడను
 ఖంజరీట|కాటుకపిటలతోడను|ఘన|అధికమైన| ఘనాఘన

హేమములయొక్క- సంతాప- సమూహముయొక్క-గా
భద్రదట్టమైనా కాంతి-మృతీచేతను- కటికివీకటి-గా ధాం
ధకారము- రోదసిగహ్వరమునక- రోదసి ! భూమ్యంతరి

క || అంతటఁబ్రాచిని శాపతి | యంతిగతుఁడౌటవనిముఖాలంబితముః | కుంతలములుదీర్పఁగఁగొను | దంతపు
దువ్వెనయ నంగధవిళిమదోఁచెకా ||

టిక || అంతటక-అటుపిమ్మటఁచాచి-తూర్పుదిక్కును స్త్రీ-
నిశాపతి-చంద్రుఁడు- అంతిగతుఁడౌట- సమీపమునకు
జేరుట- విని- విన్నదై- ముఖాలంబితముఃకుంతలములు-ము
ఖాలంబి- మోమునందువ్రేలుచున్న | తమక- వీకటియను
కుంతలములు- ముంగురులు- తీర్పఁగఁ-చాయమవ్వకొను

చ || మరునకోసంగఁ గాలముతమఃశృటగాటుకగానవోదయ | స్ఫురదరణప్రభావభిశోణితసిక్తితోడు
భక్తముకా | హరిహాయదిజ్ఞభిఃస్థలమునంబలిచల్లివటాంకముకావనా | స్కరభరితంబునై వెలుగఁగఁచి
సుధానిధి నైత్రన త్తటికా ||

టిక || మరునకు- మన్తధానకు - పిసంగక-తిచ్చుటకొ
కు- కాలము- సమయమునుపురుషుఁడు- తమశృట- వీకటి
గుంపి- కాటుకగా-ధనాంజనమగుచునుండఁగా-నవో...
ముకా- నవోదయ! నూతనముగానావిర్భవించునమయము
కు! స్ఫురత్ | తేజరిల్లుచునుండు! అరుణప్రభా! రక్తకాంతి
యను! శిశిరోజిత! విరహజనరక్తముచేత! సిక్తి! తడుపఁ
బడిన! సితోడు! తెల్లనినక్షత్రములనెను! భక్తముకా | అన్న
మును! అనఁగానైత్తుకుకూడ! హరిహాయదిజ్ఞభిఃస్థలము
నకా- హరిహాయదికా! తూర్పుదిక్కు-గా | సభిఃస్థలమునకా |

మ || జలజాగారపరలోమఘవదాశాభిత్తిదీండింపుచుకాదశమై వెన్నెలచిచ్చులంజినమిశద్భావ్యా
చ్చనశ్యామికా | చ్చలనంగవిముడుంగుచోసిమసిమచ్చబ్బంబుతోఁబుట్టున | గల్గవుఁగ్రోబొగలోయనల
గవేడలెగర్భస్వనశృంగముల్ ||

టిక || జలజాగారపరలోమఘవదాశాభిత్తి- గోదవం
పరంపరలు గృహశ్రేణులు- మఘవదాశాభిత్తి- గోదవం
టితూర్పుదిక్కునందు! తీండించుచుకా- ప్రకాశించుచు దశ
మై-సాంద్రమై- వెన్నెలచిచ్చులంజినకా- చంద్రికలనునగ్ని
హూత్రములుతగుటకొనఁగా- మిశత్...లనకా- మిశత్
కలునుకొనుచున్న | బాహ్యచ్ఛదానై రేఖలయొక్క | శ్యా
మికా | నైల్యమనునట్టి! ఛలనకా | మిశచేత్ర! కంది! కవలి-
ముడుంగుచోకా | ముడుచుకొనిపోవుచుండునెడ | సిమసి

సి || ప్రివిలితైరవదశ శ్రేణిసొక్కులుదీ తే | శశికాంతవజ్రలజలములూరె | గోతికాంతులతోఁజకోరికతో
రతిగఁగె | వాతాశిగర్వంబుమేరమి తే | శ్రోవణియరులుపటాపండలై పాతే | దిబ్బుభిగబులవీంతతెలిపి
సేరె | జక్రవాకములంబు జకుడుగములుమాతే | గామినీకాంతులకలకడేతే | కం || తే | మడనుండంబు
లునూతెహిమంబుపేరే | జడిసివిరహిణివగఁగూరె శాశచోర | నగ్నములుజాతెరవికరతాపమాతే | జాకం
జాకంకదారకస్ఫురణపాతే ||

తమధ్యభాగమను | గహ్వరమునకా | గుహయందు - కవి
సేకా- కమ్మకొనెను ||

౨౭

కొటకు- కొను- తీమకోనిన- దంతపుదువ్వెన-జవిషాణకృ
తకంకతిక- అనంగకా- అనునట్టుగా- ధవళిమ- భ-వశ్యము-
తోఁచెకా-కనుపడెను-అనఁగాఁతూర్పుదిక్కునఁదెల్లగా
నుండెనుట ||

౨౮

ఆకాశప్రదేశమునంచ- బలిచల్లి- భూతబలిచల్లి- వటాంక
ముకా- లాంఛనస్యగ్రోధమను మట్టిచెట్టుగురుతుగాఁగలది
యను- వసూత్కరభరితంబునై- వసూత్కర | కిరణసమూ
హమనుధనసమూహముచేత! భరితంబునై | నిండింపబడి
నదియనునయి- వెలుగఁకా- తేజరిల్లుచునుండఁగా- కాంచి-
మాచి- సుధానిధికా- చంద్రుఁడునతరగణితవాదిస్తానమను-
ఎత్తెకా- బయిటికిఁదీసెను- ఆత్తటికా- ఆసమయమునం
చు- అనఁగాఁజంద్రోదయమాయెననితాత్పర్యము ||

౨౯

ఆకాశప్రదేశమునంచ- బలిచల్లి- భూతబలిచల్లి- వటాంక
ముకా- లాంఛనస్యగ్రోధమను మట్టిచెట్టుగురుతుగాఁగలది
యను- వసూత్కరభరితంబునై- వసూత్కర | కిరణసమూ
హమనుధనసమూహముచేత! భరితంబునై | నిండింపబడి
నదియనునయి- వెలుగఁకా- తేజరిల్లుచునుండఁగా- కాంచి-
మాచి- సుధానిధికా- చంద్రుఁడునతరగణితవాదిస్తానమను-
ఎత్తెకా- బయిటికిఁదీసెను- ఆత్తటికా- ఆసమయమునం
చు- అనఁగాఁజంద్రోదయమాయెననితాత్పర్యము ||

౩౦

మచ్చబ్బంబుతోకా | సిమసిమయనధ్వనితోఁగూడ! పుట్టుక
లుగుచున్న- అగ్గలపుకామికుటమైన | క్రోబొగలోక్రో
త్రధామపుగుంపులాయేమి | అనంగకా | అన్నట్టుగా | గర్భ
స్వనశృంగములు | గర్భ | వజ్రహృద్యములయందు | స్వనతే
మోగుచున్న | భృంగములు | తుమ్మెదలు | వేడలెకా | బయలు
దేరెను- అనఁగాఁజంద్రోదయమై వెన్నెలవ్యాపించఁగాఁ
గమలములుముకుళించుచునుండఁగాలోపలచుండుతుమ్మెద
లరపు, కారముచేయుచుబయిటికివచ్చెననితాత్పర్యము ||

టీక ॥ పీడిలిక్త రవళశ్రేణిః పీడిలి వదిలిక్త రవదళశ్రేణిః
 పరేకలయోక్తః | శ్రేణిః క్షయంధలి-నొక్క-బుద్ధితో
 ముదతలువదిలెను- శశి కాంతపట్టులకా - చంద్ర కాంతము
 ణులవరుసలయందు- జలములూ రేఖాద్రవకములు ద్రవించి
 నుకోరి|అభిలషించి చకోరికలు|వెన్నెలపులుగులు* కాం
 తలతో- తమస్త్రి లతోడారతిగేరేఖా సంతోగములచే
 త- సంతోషించెను|వారాశి|సముద్రమయొక్క- గర్వంబు
 పొగడు* మేరమీ తో-మిమిమించెను * త్రోవడి|వెడల
 గొట్టబడి - ఇరులు | పీడికటులు | పటాపవలై | చెఢవి
 పాతో- పగుగై తైను | దిక్కుఖంబులకా | దిశలయందు
 వింత - క్రొత్తయైన - తెలివి - కళ | చేరే - ప్రవేశించె
 ను - చక్రవాకములు | జక్క-వచనములు అంబుజకుడుంగ
 ములు - తామరపొదలు - కూరే - చొచ్చెను | కామినీ
 కాంతుల - దంపతులయొక్క - తలకదేరే - ప్రణయక

లహములడుగంటిపోయెను - అనఁగాఁ దీరిపోయెననుట -
 మనసుడు - కన్యకుడు - అంబులుమారే - బాణములు
 పడునుబెట్టెను | హిమంబు - మంచు - పేరే - పేరుతో
 నినదాయెను - అనఁగావట్టమాయెననుట | విరహిత - పె
 నిమిటుల నెడఁబాసియున్న ప్రీతము - జడిసి | భయపడి
 వగనూరే - విచారముచేతవఃఖించెను | జారచోర | విట
 లయొక్కయందొంగలయొక్కయ | దర్పములు | గర్వము
 లు | బారే - విడిచిపోయెను | రవికళ | సూర్యకిరణముల
 యొక్క - తాపమారే - వేడిమివల్లారిపోయెను | చూ
 డజూడంగ - వీక్షించువీక్షించఁగా | తారకస్ఫురణ|తారి
 క | గ్రమ్మత్రములయొక్క - స్ఫురణ - ప్రకాశము దారే
 క్షీణించెను - అనఁగాఁజంద్రోదయముకాఁగానిచెప్పిన ప్ర
 కారము గానుండెనని తాత్పర్యము || ఈపద్యముగీతయం
 దువీరహిణియనుచోటజాత్యేకవచనము |

౩౬

మ || స్ఫుటసాగంధిక రాగర క్తిరుచిమై బూనెంజపాననిధి | స్ఫటికం బట్టుదయా ద్విగైరికశిరస్థానస్థితిం
 జంధ్రుండ | చొట్టువాయకా | శుచియయ్యెవాఁబ్రకృ తినచ్చుండైననన్దనియె | న్నటికింగూటమివంకవ
 చ్చువికృతిన్నగుండుగానేర్చునే |

౩౭

టీక ॥ చంద్రుడు|జాబిల్లి* ఉదయాది | పూర్వపర్వతము
 యొక్క* గైరికా|మనశ్శిలాదిరక్త భాతువులతోఁగూడిన
 సిరస్థాన|శిఖరప్రదేశములయందలి*స్థితి | ఉనికిచేత | జ
 పాసన్నిధిస్ఫటికంబట్టుజపాననిధి | దాసానపుష్ప ము
 యొక్కసమీపమందున్న | స్ఫటికంబట్టు స్ఫటికమణివ
 లె | స్ఫుట...రుచి|స్ఫుటావ్యక్తమైన సాగంధిక రాగ | ఎట్టగ
 లువకాగలమణివంటిరక్తరుచి | అర్చణకాంతి* మై
 శరీరమందు - పూత - ధరించెను - అచొట్టువాయకా
 ఆయుదయావలగైరికశిఖరస్థానమునువదలఁగా- శుచియ
 యొక- శుభ్రశరీరుడాయెను|బే - అదియొక్కమేకదా-యె
 మనఁగా- ప్రకృతి-స్వభావముచేత-అచ్చుండైన - పతిశు
 ఛందైన - సన్దాని- మానవంతుడు- ఎన్నటికి - ఎప్పటికి
 ని | కూటమివంకవచ్చు | సాంగత్యమువలనసంభవించెడు|వి

కృతి | వికాశమందు | మగుండుగానేర్చునే | మునిగిపో
 వునా | పోడనుట | అనఁగాజంద్రుడందయపర్వతశిఖరము
 లమీదికితాఁగానచ్చటనందుగైరికభాతువులయొక్క వ్యా
 ప్తిచేతదాసానపుష్పసమీపమందలిస్ఫటికశిలయేప్రకారమే
 ట్టగానుండెనొ యాప్రకారముగా నెట్టగానుండెననియు
 నాస్థలమువదలఁగా నేస్వభావస్థిమైనభవళకాంతిచేతఁబ్ర
 కాశించెననియున్ద్రము - ఈతీరుననుండఁగాయని యనఁగా
 లోకమందైన డైననుస్వభావముచేత నిర్మలుండైయుండఁ
 గానొకానొకసమయమందుసాంగత్యదోషమువలననొక
 వికారముసంభవించినప్పటికిని దోడనేదానిని విడిచి పెట్టు
 నుగానివిడువకయట్టివికారమునేపొందియుండఁదనితాత్ప
 ర్యము|స్వభావముగాఁదెల్లనివాఁడనియునక్షత్రమార్గముగ
 లవాఁడనియుఁజూడ్రుమైనభావము |

౩౮

శా || ఆరూఢస్థితిఁజంద్రకాథవలీతాజాండంబునంజంద్రుఁడొ | పూరేంగాలభిషగ్వరుండవీరళంబై కాముక
 శ్రేణికిఁ|మారోత్స హముల్పంచబాదరముక మర్దించి|గాసార్థమై | తీరస్థాలికఁబెట్టినట్టిముటి కాసిడ్డా
 పథంబోయనకా ||

౩౯

టీక ॥ ఆరూ...లో- ఆరూఢస్థితి | గగనమధ్యమందలిశ్చ
 లమైనయునికిచేతను చంద్రకా | వెన్నెలచేతను | భవళిత
 లల్లగాండేయబడిన|అజాండంబునకా|బ్రహ్మాండమునందు |
 శంద్రుఁడు| చందమామ | బుచ్చారే - బుష్పకుసుండెను

పట్టులనఁగాకాలభిషగ్వరుండు | సమయమునవైద్యశ్రేణుఁ
 డు | కాముక శ్రేణికి | విటసమూహమునకు | మారోత్సా
 హము | మత్తగోద్యోగము- అవీరళంబై వై కల్యణులైనదె
 నిల్వకా | నిలిచియుండుకొలుకు | పాదరసముకా | పాదరసము

ను - మర్రించి - నూత్రాసార్థమై - గ్రహించునీమిత్రముగా
క్షీరసాలిక బెట్టినట్టి - పాలకుండలోపల బెట్టిన - ఘటికా
సిద్ధావధానమున - ఘటికా - ఉంటవలెనుండు - సిద్ధా

వధానమున - సిద్ధావధానమున నట్లుగా - ఓపాల్వ
నని సంబంధము||

౩౩

తే || రాజు లేజన్వయోగ్రహరాజమీద | నలిగి ధాటిగ వేటాడలువకతడు | వెగడుపడిపాటు చోరజేతు
దగిలినట్టి | ఛాయయిదియననీలలాంచనము మెఱసె||

౩౪

టీక || రాజు - చంద్రుడను కథపు - లేజన్వయో - లేజన్వ
లియై * గ్రహరాజమీద - సూర్యుడను పెరభూష
తిమీద . అలిగి - కోవగించి - ధాటిగ - ధైర్యముగా *
వేటాడ - వేటాడగా - నీలువక - నిలువలేక - అతడు
- ఆసూర్యుడు - వెగడుపడి - భయపడి - పాటుచోర
జరుగెత్తిపోవుచునుండు సమయముండు - చెఱు దగిలినట్టి -

చెఱుసాలలోబడిన - ఛాయ - సూర్యుని భావ్యమై సఛా
యాదేవే - ఇదియన - ఇదియనునట్లుగా - నీలలాంచన
ము - నల్లకళంకము - మెఱసె - లేజరిల్లెను - ఇక్క
డఛాయాదేవినల్లనిదనియఁజేటయనఁగా నొకనిభావ్యమ
నుటొకడుపట్టుకొనిపోవుటయనియుచిచారించవలెను||

తే || కలయజగమునఁగలయట్టినలుపుల్లెల | డెలుపులుగఁజేసినీడలుడెలుపు సేయ | గావశముగామఁబొడ
ముదఃఖమునఁబోలె | సాంద్రచంద్రికమహినబాష్పములుగుతినె||

౩౫

టీక || కలయ - అంతలు - జగమున - లోకముండు - కల
యట్టి - ఉన్నట్టి - నలుపుల్లెల - నీలవర్ణములన్నియును
తెలుపులుగఁజేసి - తనధావశ్యముచేత డెల్లెవగునట్లుగా
నొనర్చి - నీడలు - ఛాయలు | డెలుపు సేయఁగా - డెల్ల
నివగునటులఁ గావించుటకు * వశముగామి - శక్యము

గాకపోయి నందున - పొడము - పుట్టెడు - దుఃఖమునబో
లె - వ్యథచేసెనువలె - సాంద్రచంద్రిక - సాంద్రఃపట్టమై
న - చంద్రిక | వెన్నెలతుహినబాష్పముల - తుహిన - మంచ
నునట్టి - బాష్పముల - కన్నీళ్లు - కురిసె - వర్షించెను||

వ || మఱియువికసికైరవంబులగునరోవరఁబులజభవశ్రధాశ్రధశ్రయబుననాక్రమించియెంచునానగించెంచున
రవిందమందిరికుంబుట్టిరింటిపోలికంజూపిచూడటకునిందు బింబంబిదిగ్రహంబులివియనునంతరంబులేకుండ
నేకవర్ణంబుగావించినేవించు చకోరకదంబంబులపుక్కిళ్లువెక్కిసంబయిముక్కులకు నెక్కిచిక్కంబడి
యొండొండబొండువల్లియలదండడిందొగుగుపుప్పొళ్లునుప్పట్లు నెత్తావులకు వెకలులై యాడుమొకరితుమ్మె
దలురొదలుగలమిడుంగుఱుబురువులట్లుమిపమనని మెఱవసనిమెఱుంగు మొత్తంబులను మిసియమిసియం
దందంబ్రవహించు నింగూపలస్యందంబులకు విడులగునిందీవరమరందంబుల బెందడిబడి బందనఁగొనువలి
మించుక్రొమ్మంచుటొదలీడియొంది వడినడలిసుడివడుచునొడలోముసోమరిగాలింతులవోకపోకులకుంగ
దలెంగదలవనంగడలునువవనకదళి కేతకీ తాలహింతాలనారికేళపూగావళికోమలచలాశద్రోణికలనునుపు
గలపొరలారలశరధితరగలమిఁదనుబోలె గిటిగొనియెల్ల వల్లికలుంబూవకంబూచినట్లు తెల్లులనిల్లినచం
దంబునందెల్లతెల్లనై మొల్లమిగంతకతతుదిగంతంబులు దంతంబులం దీరిదిన యిడుపులంబో తెండిండింప
రేయెండదానగుటంజేసి యెండమావులం బుట్టించెననంబట్టుగల చటికపురావట్టునేలల నెట్టుకొనివెండి
యంజట్టకంబులకుం బెడమొగంబునెట్టుకొని చట్టబట్టంబోవుప్రాణభర్తలవెంటబడినూపురంబులుమొర
యవేనలులురియగ్రమంబునంబుట్టు నిట్టూర్పుపవనంబు జవంబుపైకొంగెడలింపనందని కౌగిటంబొదివిప్రి
యంబుదిలుకంబలికిముద్దాడుజవరాండ్రదంతచంద్రికలసాంద్రతంజంతంబుమెఱసెమంతనపు వేళలమాటత
బ్బిబ్బునంబుట్టుపొలయలుకలందలలువందరిందలే నాలియేడ్పులేడ్పుప్రియలననునయింపనింపునంజనువు
మెఱసెచెక్కటద్దంబులునొక్క మొగంబెగయ నెత్తిముత్తియంపుముంగరరంగునంగడలుకొనుబుడిబుడికన్నీ
టంబ్రతిఫలించితుఱంగలింప తనమనిగలుగనుంగొనిన గెవగెననుచుంజుంబనంబిడంబోయి కెంగేలనదరలు
వాటు వడుకాముకులవెలవెలపాటు కూటువంగొటికింబడగలెత్తిపెండివల్లినగతిగాయడా యుటకులజ్జించి
బుజ్జనంబునంబోదరిండ్లకుందార్చి కాదుతులంగవయనంగ నామలగునంగవలయంగంబులపసముంగిటబడజ

తీరకి సలహాంత రాశంబులగుదూతీతూటియరులువీరియించి పతుల ప్రార్థనంబులంబుం భావమరతాడ బరతి
బునందోడ చాప దూపటిలియంగ రాగంబు లుగరంగంబెనుర్చినచందలాక్షులనిద్రంపుతనూలతలంబుట్టిక
ట్టాబులగువిరుచేమటబొట్టులంబోడకట్టి తెలుపారుమలయజంపుఁ జీటులుగదంబులయదంబులానంగిన
జుడగు దారుకొడివిన సంతకేతంబులనుండక తెరువుగట్టి పారుపుదయపుల్గీడలనడంగినవ్వుటాబకువేసుకపా
టునంగిదిసిమునుంగువెడలెంప జెగడిశశశంపుమాల్లవల్లగుల. బాదియల్లననగునభి నాదీకలవెడలడకన్న
లచెప్పుచున్నకొనిపాదలుమది నొగ్గంగంబునరుల ప్రదీపా మోదంబునం గాదంబరిగందూషించిపటకదం
బుబునకునొసగునంబ రుచూముఖులయె ప్పుంకు పులగుల్పపూ మొగ్గలంబోనిబుగ్గలంద్ద లికంజూపుకమ్మ
జంజూలవజ్ర శ్రంజక చకలనక నకలవీడుకోని కలికితనంబునందలసి మేలసిరతాంతంబునం బరిత్రాంతియడంగ
నంగణంబులనిలిచియొదొరులకురులుడువ్వుచువీపా రించు సమయంబున బల్లవులు కేళికల్లకడన్నలవ నూ
టుబుడలంపించి నుగరపిడి మందన్నితంబులంకురించు సూర్య సులరూ పించి కంకణంబులరత్నంపుగకులు
సెగరనుంకించివైచు సేవలిపూబంతులంబుటంబుటనై మిటమిటంగాయు కట్టరపుగండు వెన్నేల మెండునం
బెడుండిదేదంబుగంది తాలిమిచిందువలై కెగడలిరులపాన్పునందను వొడకలే వికూర్పండికన్నీరుగో
టమీటుచుబోఁటితోపరూధినియిట్లనియె||

౪౭

టిక ౪ వ టియన్ - వ టియన్ - వెన్నెలయని భావము *
వికసితకైరవంబులగు - వీరియంబూదిన కలువలుగోగిన *
రోవతంబుల - శ్రేష్ఠములయినకొల కలం - నిజనవక
భావధర్మంబున - తనయొక్క తెల్లదగపు తళ తళ వా
తులచేత - ఆక్రమించి - ఆవరించి - అమనానందించు -
అకొలంకులయందు సంతోషించుచునుడు *
రవిగదమందితకన్ లక్ష్మీదేవికి - పుట్టినింటిపోలికంజూపి -
పుట్టి టిగీలిగనుపది - అనగాలక్ష్మీదేవిజన్మగృహము
పాలసముద్రముగాన దానివలెనేయన్న *
కున్ మాచువారికి - ఇందుబింబించి - ఇదిచంద్రుడ
లము - గ్రహంబులవియనుచంతరంబులెండ - ఇయి
తరగ్రహములను భేదములేకుండనట్లుగా - ఏకవర్ణంబు
గావించి - ఒక్క తెల్లనిరంగుగను నటులచేసి - సేవించుచ
కోరకదంబుల - అనుభవించు టివెన్నెలపులుగుగుంపు
లయొక్క - వుక్కిల్లెను వెక్కిన - బై - నొగ్గమికుటమై
ముక్కులకు నెక్కిడిక్కుబడి వానికలకెగడట్టివిక్కు - ఒడి
నవై - ఒడ్డుండక - వెంటవెంటనే - బొండుమల్లియతి
దురడిందొరుగు - గుండుమల్లెపువ్వులవలననుండి రాలుచు
న్న - వున్నొళ్లువృణ్ణి - వున్నరజములవలన సగభించు
చున్న *
నెత్తావులకు - శ్రేష్ఠములయినవాసనలకు *
వె కలువైయాడు - ఉన్నాదముకలవైతిరుగుచున్న - మొకరి
తమ్మనలు గండుబంధరములు *
తొదలుగలమిడుంగు

రుంబులపుల్ల - ధ్వనిచేయుచునుఖ ద్యోతములవలె *
మిసమిసలమెటవన్ మిసమిసలాడుచువెలుంగునట్లుగా
ససమెరుంగుమొత్తంబుకన్ బాగైనకాంతివమూహము
మ - ఉమిసియమిసి నిష్ఠీచనమజేసిచేసి - అదండంబ్ర
వహించు - అక్కడక్కడబారుచున్న - ఇదూపలస్యం
శంబులకన్ - చంద్రకాంతములగీటిజాలులకు | విందులగు
చుట్టములైర - అనగానహేయములైన ఇందీవరక్షగంపంబు
ల నల్లగులవపూదెండులయొక్క - దెరువెంబడి రొప్పినిబ
డిబందనంగొనుజిరటపారుచున్న - ఎలిమించు - చల్లదన
నుచేతనతీగయింప చున్న - క్రొవ్వింపుతొవల - క్రొత్త
పెంపులనుజలయంతద్వీకల నంద - తొడియొగి | చా
హుసగ్గవనము - జేసిచేసి *
డివడుచు - భగవంతులయందు - ఒకబోము - శరీర
మనువెక్కికొనెను *
సోమరిగాలి మంగమారుతముయొ
కి - అంబ్రాకపోకులకు - అశ్రద్ధస్సగ్గులకు కదలె
గడలవనంగదలు చలించినవోలేవోయచునట్లుగాబయలు
దేరుచున్న - ఉప కల - ఉపవన - ఉధ్యావనమురండు
న్న - కదిలీ - అనటిచెట్లయొక్కయు - కేతకీ - మొగలిచె
ట్లయొక్కయు - తాల - తాటిచెట్లయొక్కయుహింతాల
గిరుక తాటిచెట్లయొక్కయు - నారికేల - పెంకాయచెట్ల
యొక్కయు - పూగ - పోక చెట్లయొక్కయు - ఆవలీ - శ్రే
ణులయొక్క - కోమల మ్మడుపులైన - పూశద్రోణిక

లక్ష - ఆ కుల యొక్క కో నే పొట్టల మీఁదను *
 నువవుగల పొకలోరలక - నున్న నైనయావరణములు వెలుం
 గునట్టుగా - కరధితరగలమీఁదనుంబోలెక - సముద్రపుక
 ఋశ్మిపైవలె - గిటిగొని - ప్యాపించినదై - ఎల్లవల్లికలుక
 సమస్తమై నతీగలును - పూవకంబూ దివట్లు - వికసించక
 యేమికసించినదిలిగా - తెల్లులన్నినినవందంబునక - ధర్మ
 పూచివీరియబడినప్రకారముగా - తెల్లతెల్లనై - అత్యంత
 భావశ్యమై - మొల్లమిగవంతకంతకుక - చట్టముగనప్పట
 ప్పుటికిని - విగతంబులు - దిక్కులయొక్కకుదలు - వంతం
 బులందీరివిన - దంతపువలకలచేతవ్విసిన - కడుపులంబోలెక
 భిత్తితలమువలె - లీండించక - తేజసిల్లునట్టుగా - రేయెం
 కదానగుటంజేసి - తామరాత్రియాశీవమయినందున - ఎం
 డమావులంబుట్టిక చెననక - మనీషికలనుబుట్టి - చెన్నోయ
 నునట్టుగా - పట్టుగలకటికంపురాపట్టు నేలలక - దృఢమై
 నన్నటికి శిలాపూపాత్రో మన్న శిలాభూములయందు - నె
 ట్టుకొని - పాడుకొని - వెండియక - మణియును - విట్టకం
 బులకుక - ఎక్కనొక్కయములకు - పెడమొగంబుచెట్టు
 కొని - మాటుముఖమువెట్టుకొని - నట్టబట్టంబోవు - గ్ర
 హింకగ్రహింకగ్రహునాణభరలవెంట బడి - పెనిమిటు
 లవెన్నంటి - నూపుతంబుమొరయిక - కాలియంగెలుమో
 టుంకగా - వేనలుబరియక - సిగముడులుపడకగా - శ్రమం
 బునంబుట్టు - బడలికవలనగలిగెడు - కట్టుగ్గువపన బుజ
 నంబు - నిశ్వాసవాాయువుయొక్కవేగము - పైకొంగెడ
 లించక - పైటచేజంకనదొంగించుచునడకగా - అం
 దసికాంగీటంబొదివి - పట్టువడవియాలింగనమునజేర్చుకొ
 ని - ప్రియంబుబిరుకంబికి - ఇచ్చును లూబుకనట్టుగామాట
 లాడి - ముగ్ధాడు - చుంబనముజేయచుపంప - జరరాం
 ద్ర - యావనస్త్రీలయొక్క - దంతవత్తికలసాం ద్రతక
 వలువరుస మెటుంగులయొక్కనట్టముచేత - పంతంబు మె
 సి - వందెముచెల్లించుకొని - ఆనంగాగడుసపాటి - నంత
 నపువేళలక - పికాంతసవ యములయందు - మాటతల్పి
 బునంబుట్టు - వచనవ్యత్యాసమవలనబట్టిన - పొలయలు
 కలందలలువంది - ప్రణయకోపములచేత శిరస్సువంచుకొ
 ని - రొద్దలేనినాలియొప్పులేప్పు - చప్పుడు లేనినూత్తుకో.

దనములు సేయుచుండెడు - ప్రియలననునయింక - ప్రియు
 రాండ్రనూరడించుటకు - ఇంపునంజనుపుమెఱసిహితము
 చేతనతిప్రీతిజేసుకొని - చెక్కబద్ధంబులునొక్క - దర్ప
 ణములవంటికపోలములయందుదంతక్షతముజేసి - మొగం
 బెగయనైది - ముఖముపైకెత్తి - ముత్తయింపుముంగరరం
 దునంగడలుకొనుముశ్యమలముక్కపోయొక్కవాచిజే
 రవ్యాపి - చుచుండు - బుడిబుడి - నీటం బ్రతిఫలించి - కొం
 చెపునేత్రోదకములయందుబ్రలిబింబించి - తుటంగలించు
 వెలుంగుచుండు - తనదుకగగలునుంగొని - తనయొక్క
 దిగగని మెఱయుకాంతులనుజూచి - నగెనగెననుచు - న
 వ్వేనవ్వేననియనుచు - చుంబనంబిడంబోయి - ముగ్ధాడంజ
 ని - కెంగేలనదరంబుచాటువడు - చేతిమటుకుముట్టునట్టు
 గాదెబ్బబడిన - కాదుకుల - కామాసక్తులైనపురుషు
 యొక్క - వెలవేలసాటుకూయునక - తెలతెలపోయెడు
 సాంగశ్యముచేత - కోటింబడగలెత్తి - నూరులక్షలకు నొ
 కటెక్కెమెతి - శంపన్నత్వమునుబొంది - ఆనంగానంపు
 ర్ణమైనదై - పిండిధల్లినగతిగాయక - తెల్లనిపిష్టము వెల్ల
 ర్చినట్లువెలుంగకగా - దాయుటకలబిజించి - శేకంజనుటకు
 సిగ్గుపడి - బుజ్జవంబునక - లాలనముచేత - పొదరిండ్లకుం
 దాల్చి - లతాగృహములకుందీపకొఫోపాయి - కాంతులంగ
 వయ - పెనిమిటులంబందుచున్న - నంగనాచులగునంగ
 నల - ప్రాథలైయండియు - బయిటికేమి నేరకాండవలె
 నుండు స్త్రీలయొక్క - అంగంబులపనుముంగిలుబడక - అ
 వయవములగుట్టుబయలుపడునట్టుగా - చలితకిసలయాం
 తరాళంబులక - చలిత - కదలుచున్న - కిసలయాంతరా
 శంబులక - చిగురుటాసలనందునగుదులను - తూటితూటి
 విచ్చివిచ్చి - ఇరులుపిరియించి - ఆపాదరిండ్లలోపలిపీఠకు
 లనుబోగొట్టినదై * కతులప్రార్థనంబులక - పెనిమిటుల
 యొక్క - బలిమాలుటలవలన - పూభావమరత - ఉపరతి
 యొక్క - ఆడంబరంబునక - విజ్ఞాభిణమందు - తోడచూ
 చక - సహాయముగనుపజువకగా - ఆనంగాను చరతిచేత
 నుఖపజువకగా - మాటటి - ఆచూకమవబొంది - అం
 గరాగంబులు - గంధపుపూతమొకలైనవి - కరగంజెమ

ర్చిన - నీరై సోవునట్టుగాఁ జేయటవట్టిన - చంచలాత్ముల -
 (స్త్రీ)లయొక్క - నిద్రపుతనాలకబంబుట్టి - మెరుపుతీగల
 వంటిదేహములయందుఁగలిగి - దట్టంబులగు - సాంద్రముల
 గుఱువు - విరుచెయటవట్టులంబొడకట్టి - కొంచెపు స్వే
 దబిందువులయందుఁ బ్రతిఫలించి - తెలుపారు - తెలుపు
 మించుచునుండు - మలయజఃపుక - శ్రీదండనసంబంధమై
 గ - కటుబుబంధంబుల - విడిచినగంఠపుపూతల యొక్క
 అందంబులా సంగి - చక్కఁగను నుగనుపజులసంజకడ -
 సాయంకాలవాండు - తారునొడికిన - తమరుచెప్పిన - సంగ
 కేతంబులనుండ - నిర్మిత ప్రలములలోనిలువక - తెరువుగటి
 బారిగావి - పొరువుచరువులనీడలనడంగి - ఈపలావలిచె
 ళ్లనీడలను దాగియుండినప్పుటాలకుక - కోడిగములకు - వె
 నుకపాటునంగడిసి - వెనుకఁజేపుగావచ్చి తాంసిల్లి - ము
 నుంగువెడలించక - పై మునుకుతోలంగించగా - అనగా
 నవకలతగమునదీసివేయఁగాననబ - బెగడిభయపడి కళ
 వళంపుమాపులక - తత్తరంపునృప్తులచేత - పల్లభులంజూచి
 ప్రియులసికించి - అల్లనగునభిసారికల - మెల్లగానవ్వేడు
 ప్రియులు తాము కర్ణయించుకొన్న స్థలములకుఁ బ్రియులవెద
 కుచుఁబోవుచుండు స్త్రీలయొక్క - వెడందకన్నులచెన్నుక
 విశాలమై వశేత్రములయొక్క - సోగనును - అన్నుకొని - క
 లెనుకొని - పొదలు - వృద్ధిబొందుచున్న - మదనోన్నా
 దంబునకుక - మన్తధనంబంధమైనవెట్టికి - ప్రోదిగాక - పో
 వణమగునట్టుగా - మోదంబునక - సంతోషముచేత - కా
 దంబరిగఁడూపించి - మద్యముపుక్కిటఁబట్టి - విటకదంబం
 బునకునొసంగు - పిన్దస మూహమున కిచ్చుచున్న - పిన్దం
 పల్లవికొదిటయనియచరము - అంబురుహ ముఖులవన్నముల
 వంటిమోములుగల స్త్రీలయొక్క - ఒప్పులకుష్టులగు - చక్క
 దనములకురానులైన - ఇప్పపూ మొగ్గులంబోని - మధూక
 పుష్పకుట్టుములవలెనిండుకొనియున్న - బుగ్గులందగ్గులికంజా
 పు - మలకలయందుఁబూనికఁజేయుచున్న - కిన్నుచంజుల

వజ్రపుంజకచకలక - పంజాలతాటంక ములయందలిసోక
 మణులయొక్క - చకచకలాడుకాంతులచేత - నకనకలుపీ
 డుకొని - నకనలాడుటపిడివిపెట్టి - అనఁగాఁగఱాం. రిపూ
 ర్ణతగలిగిన - కలికితనంబునక - ఒయ్యారితనముచేత - కట
 సిమెలసి - సంగభోగక్రీడలుసలిపి - రతాంతంబునక - ర్చితకే
 లిదీరనపిచ్చుట - పరిశ్రాంతియందంగక - ఆయాసమువీరు
 కొలుకు - అంగణంబులనిలిచి - ముంగిళ్ల యందు నిలుచె
 చుండి - ఒండొరులకురులదువ్వుచుక - ఒక
 రిముంగురులాకరువక్క - చేయుచును - విహరించునము
 యంబునక - క్రీడించుచున్నకాలవాండు - పల్లపులు విటులు -
 కేళికల్లపుడన్న - తలికేళికినానభోగకాలమందు వదించి
 న - తమమాటబుదలంపించినక - మరుతతిఁగూడుటకుసమ్మ
 తించినతమపలుపలుజ్ఞాపకమునెయఁగా - ఉడదరిపడి - ఉ
 లికిపడి - మందస్సితంబుబంకురించు - విటునగవులుపుట్టుచు
 నుండు - హులకృతులయొకటి - హులకారములచేతఁజరస్త
 రించి - కంకణంబుల - హస్తకడియములయొక్క - రత్నంపు
 తఘకులుచెదరక - మణికాంతులుచెదరునట్టుగా* ఉంకిం
 చివైచు - పూవికచేసివేయునట్టి - సేవంతిపూబంతులక
 తెల్లచేమంతిపూలచెంగ్లచేత - పుటంబుటనై - నమ్మద్ధిబొం
 దినదై - మిటమిటంగాయు - మిటమిటయనిప్రకాశించుచు
 న్ను - దట్టంపుపండువెన్నెలమెండునక - తరుచైనపూర్ణ
 చంద్రకయొక్క - మతిశయముచేత - బెండుపడి - అసారము
 యి - డెందంబుగండి - హృదయమంతయుఁగమలి - తాలి
 మిదించువదై - నైర్దముచెనరితునకలయిపోయి - కేంద
 లిరులపాన్పునాడనువొందక - ఎట్టినిదిగురుటానులశయ్య
 మిఁదగతీరముపొందక - తేవికూర్చండి - పాన్పునుండితే
 చియాసీనురాలైకన్నీగుగోటమీటుచుక - విరహమువలనఁ
 బుట్టిననేత్రవాప్సమునశిముతోఁజిమ్ముకొనుచు - బోటితో
 తోవరూఢినియిట్లనియెక - చెలిక తెతోవరూఢిని యీప్ర
 కారముగాఁబలికెను॥

౪౭

ఉ || సోములు సోదినమ్మలు మనోరథముల్ దనితాతని త్తటిం! దామరతంపరై ప్రియులు దారువిహితమున
 ల్పవీరిలో! నీ మెయిదుఃఖిలనయియేవనియింపంగరంబెపోదమా! రామముఁజూడనందు నుకరంబగు సర్వ
 మనంబుజాననా!

౪౮

టిక || అంబువాననా - పద్మమువంటిముఖముగల యోచె
 లియనా - సోములు సోదినమ్మలు - పూర్వ జన్మనందు
 మంచిత్రతములుచేసినయమ్మలక్కలు - మనోరథముల్ -
 దగవారక - కోరిక వీడేరునట్టుగా - ఇత్తటిక - ఇట్టివెన్నె

లగలరాత్రియందు - తామరతంపరై - విరళించి - ప్రియు
 లుదారువిహారముసల్పుక - పెగిమిటులుడదమరునువిహ
 రించుచునుండగా - వీరిలోక - ఈస్త్రీలలో - ఈమెయి
 దుఃఖిలనయి ఈప్రకారముగావ్యసన స్వభావముగలదాన

ననయ - వీవసీయింబదరంబె - నేననిలువశక్యమానా -
కాదుగనుక పోదమా రామముజూడ - ఉత్తానవన వి

క్షింతుటకరుగునము - అందునుకరంబగు సర్వము - అక్క
డను స్త్రీయను జక్క-రాడకలదు | ౪౫

క || అనిచలికిపాన్పుడిగి కా - మినిచంద్రాతపము వేడిమికెడై (టచెట - గునముచుగిడిల జేర్చి - వాడె
చ్చివియోగవహ్నివడబడి తెకవ ౯ || ౪౬

టీక || అనిచలికిపాన్పుడిగి - ఈ ప్రకారముగా జెప్పినపు
మిండినుండిదిగి - కామిని - వరూధిని - చంద్రాతపము వే
డిమికె - వేన్నె లకాకకు - పైటచెటగునముచుగిడి -
చయ్యెదకొంగు చేతమునుగు వెట్టుకొని - నిజకేళివడంజొ

చ్చి - తనయగ్ధానవనముతోటబ్రవేశించి - నెయ్యెనని
వడబడి - చిరహగ్నిచేతవడబడిలి - తెగుచక - సాచున
ముచేత || ౪౬

సీ || చనుగప్పుదొలగవాసనగాలికెడురేగు - బరువో వృశలుగులచారుకరణి - నిడునవేననినూనెముడి
జాటజెగురాసు - పొదరూగుగార్చిచ్చుగదియుకరణి - బసిండిగాజులు పైకివెసంద్రోచి నునువీలగ
మిలింపునుదిద్రాడు నెమకుకరణి - మొలనూలువిగియిదివెలదివెన్నెలజొచ్చు - విచిదియ్యకేటిలోను
రుకుకరణి || తే || జడియడభులకుగరియుపుప్పొడులమునుగు - మానికడనెట్టువిగుల నెత్తావిగ్రోలు వి
: పమసాయకు నేపులవిసికిపిసికి - తనవుదొంగంగలచియవనరుహాక్షి || ౪౭

టీక || ఆవనరుహాక్షి - ఆవరూధిని - వివమసాయకు నేపులక
నున్నభవాణములచేత - విసికిపిసికి - మిగులవేసటవొందితను
వుదొంగంగలచి - దేహమువిడిచి పెట్టనెంచి - పరువో
ప్పు - పరుగుమించునట్టు - అలుగులచారుకరణి - కత్తు
ల మొనలమీదబడబోవునట్టుగా - చనుగప్పుదొలగ
స్తనములుమిండి పైటజాటగా - వాసనగాలికెడురే
గు - పరిహారో పేతమయిన వాయువు కభిముఖగా
బోవును - కార్చిచ్చుగది - కరణి - వనాగ్నిలోజొ
రబోవునట్టుగా - నిడునవేనలి - పొడవైనజారుసిగయెక్క
నూనెముడిజాట - దూముడివదిలిపోవునట్టుగా - చిగు
రాకుపొదరూగు - దిసలయనికుంజములలోజొచ్చును
ఉరిద్రాడు నెమకుకరణి - ఉచ్చువేనుకొనుటకురజ్జువును
వెదకునట్టుగా - బసిండిగాజులు - బంగారువలయుములు - పై

కివెసంద్రోచి - మిండిదీప్రముగా నెగంద్రోచి - నునువీలగ
దెనులింకు - నున్నవిలతబట్టుకొనికదలింపును - విచిది
య్యక - వెనుకకుజనక - పటిలోమరుకుకరణి - నదిలో
దుముకునట్టుగా - మొలనూలువిగియింది - పురిటలవడ్డా
ణముఘట్టిగానీడ్చికట్టి - వెలది - వరూధిని - వెన్నెలజొ
చ్చు - చంద్రకలోటవేశించును - జడియడభులకు -
ఈమైదలకుభయపడకుండును - కురియుపుప్పొడులమును
గు - వర్షించుచుండుపుచ్చకరాగములయందునుగ్గు మగు
ను - మానికడనెట్టు - అన్లువృక్షనమిప్పితురాలోను -
విగుల నెత్తావిగ్రోలు - పుష్పవాసనలనాహ్లానించును
అనగ, గానిచెప్పబడినకార్యములన్నియునున్నభాధనువిస్త
రింపజేయునవిగాననీప్రకారముగాజేసి ప్రాణత్యాగము
చేయునలెననిచారింపెననితాత్పర్యము || ౪౮

క || అట్టియడండ్లు గేక్షణి | బట్టిసభిజనమువెడగుపట్టితగవే | యిట్టితెగువనుచుజెక్కబ | దొట్టినక
నీరువోవడుదుచుచుబలికె || ౪౯

టీక || అట్టియడండ్లు - ఆసమయమందు - అన్లుగేక్షణి
ట్టి - ఆవరూధినిబట్టుకొని - సభిజనము - చెలిక తెలగుంపు
వెడగుపట్టి - వెట్టిపట్టినదానవా - తగవేయిట్టి తెగువనుచు
తగునాయుటవంటిసాహసమని - చెక్కులదొట్టిన - కపో

అములయంగంటిన - కనీరువోవడుదుచుచు - నేత్రవా
వ్వుములుబోవునట్టుగాడడియెత్తును - పలికె - ఒకవా
క్యముచెప్పెను || ౪౯

ఉ | పూతపసిండివంటివలపుంబవరింపులంబునీతికి | లేతగదమ్మయి తెటగు లేమనుతాంగనలెల్లయిట్టి
నీ | సేతకుమే తురమ్మదయ సేయకతిన్న నిమేనువెన్నెల | వేతురటమ్మ తులకనువేదురు నెల్లనటమ్మ
యింటికి || ౫౦

టీక || పూతపసిండివంటి - పూసినబంగారమువంటి - వలపుం | బవరింపు - నెహాహ మను గను కటము - కటమునీతికి

వంశమత్యాదకు - ఇతైఃఽగృ - తోనడువడి - లేతగదన్య
 మినులఞాపకవగదన్య - అనఁగా నేపురుషులయందును - బై
 మై మోహముగనుపఱచుటయే కాని - నిజమైన - మోహ
 ముచెందకయుండునది - వేశ్యలకుమర్యాదగనుక నీవీతీరున
 మోహించిబాధపడుటకులమర్యాదకుహాని సుమాయనుట
 లేదు పీవరూఢిని - సురాంగనలైల - దేవతా శ్రీలందరు
 ను - ఇట్టిని సేతకు మేత్తురమ్మ - ఇటువంటిసేనడు వడికి

మేచ్చుకోందుకటంబు - అనఁగా మేచ్చరనుట - దయసే
 యక - ధూయందుగృహయించక - తిన్నవిమేన - సుంద
 రమయినశరీరమును - వెన్నెలకావేతురటమ్మ - చంద్రిక చే
 తవేచునట్లు సేతురమ్మ - అనఁగాఁగూడదనుట - ఇంతికి
 అడుదానికి - ఇంతకును వేడురు చెల్లునటమ్మ - ఇంతకును వెట్టిచె
 ల్లుబడియగునటమ్మ - అనఁగాఁగాదనుట॥ ౫౩

చ ॥ ఉడువతిబారికి న్స్వేఽబియ్యాటటయశానని పేరుటానునికా - ముడివడుకంతు సేనలకుముయ్యలగుట్టయిన

ట్టియిందురా - నడఁగక తాపవహ్నిగునుమై హరిణేక్షణముల్లుపుచ్చికో - జ్జడదినచందమామె - బదమామె
 బదోటజతింపకింటికి॥ ౫౪

టీక ॥ ఉడువతి - నక్షత్రములకునాయకుడైనచంద్రునియొ
 క - బారికి న్స్వేఽబి - ఉడువమునకుభయపడి - ఉడుట
 యశానని - ఆయాసముదీరునని - పేరుటానునికా - ఘన - మై న
 వసంతకాలముందు - ముడివడు - కూడబారుచున్న - కం
 తు సేనలకు - మన్మథునై న్యములకు - అనఁగాఁజుటకుల్లు
 కోవెలు మొదలయినబలములకు - ముయ్యలగుట్టయినట్టి
 పాలిమేరయైనట్టి - ఇందురాకా - ఈముద్యానవసము

నకురాగా - తాపవహ్ని - విరహతాపమనునగ్ని - అడ
 గక - ధీశంపక - ఘనమై - ఆధికమయి - హరిణేక్షణ - మ
 గలేడికండ్లవంటికండ్లుగలయోజరూఢిని - మల్లుపుచ్చికో
 జదినచందమామె - కంటకముదీసికొంటు గొట్టుకొన్న
 విధమైనది - ఎలదోటజతింపక - కాబట్టియీ లేదోట
 లోడిరుగుటచాలించి - ఇంటికి - గృహమునకు పదమా
 పోవుదమా - ఈరీతినిజేలిక తైలుపలికిరనిభావము॥ ౫౪

క ॥ అనియొడబడబల్కుచుండో - డొగివచ్చినఁబాష్పం జేరిగురుకువదన పైఁ గనకనకనలేడువెలుగు
 లఁ గనికరమతిమండుచంద్రుఁగనికరములుక॥ ౫౫

టీక ॥ అనియొడబడబల్కుచుకా - ఈప్రకారముగానన్న
 తిషడునట్లుచెప్పి - తోడొగివచ్చినకా - వెంటచెట్టుకొని
 రాఁగా - పాష్పంజేరిశయ్యమీఁదఁ బ్రవేశించి - గురుకు
 వ - గొప్పప్రసములుగలవరూఢిని - తనపైకా - తనమీఁద

కనకనగనలేడు - కనకనయనునట్టులాగ్రహించుచున్న - వె
 లుగులకా - కాంతులచేత - కనికరమతి - దయవిడిచిపెట్టి
 మండు - జ్వలించుచున్న - చంద్రుఁగని - జాబిల్లినిజూచి - క
 రములుకా - మిక్కిలికోపముచేత॥ ౫౫

క ॥ ఓచెల్లవీరహిణీవధ - మేచతురతనీకుదురిత మేచేయింపను - రావటికముఖమేయియ్యావంద్రవివేక
 మెరుఁగ వ్రాగురు సేవక॥ ౫౬

టీక ॥ ఓచెల్ల - ఆశ్చర్యము - విరహిణీవధము - పురుషుల
 నెడబాసిన(శ్రీ)లయొక్క సంతోషమునీకు - నీకు - ఏడతుర
 త - ఎమిచాతుర్యము - దురితమేచేయి - పాపమేచేయుచునుం
 డు - శనులు కార్యములు - రావటికపు - రాజధర్మమయినక

ఫలమేపురుషార్థమా - అయ్యావంధు - అయ్యయ్యాబా
 బిల్లి - గురు సేవకా గురుశిష్యావచేత - వివేక మెరుఁగవే
 యుక్తాయుక్తపిచారము తెలియపుకాబోలు॥ ౫౬

సీ ॥ తొలుదొల్లఁగమలమిత్రునివంకరూపాటక దయోధ్వరభ్రంశితన్ను గనుటఁ బరివేషమిషమునఁబాశం
 బుదాల్పుటఁగప్పు నేహమునందుఁగానఁబడుటఁ గాలవశంబునఁగానిదోఁచకయుంటక సతతనిష్ఠురగదా
 న్వితుడవగుటఁ బూనిపాడుత్రేత్రమునఁబ్రవర్తించుటఁ బ్రకటానురాగ తారకుడవగుట॥ ౫౭ ॥ తే॥ సంతతం
 బెద్దియాత్మలోనరనిచూడ - రాజనీకునుసలధక్తరాజునకును బ్రాణిలోకంబుఁబాధలఁబఱచునపుడు - ధర్మ
 పదమొక్కటెక్కుఁబాధన్యనందు॥ ౫౮

టీక ॥ ఈపద్యమండుఁజంద్రునికినిధర్మకల్పముచేత - యమధ
 ర్మరాజునకునుసభేదాధ్యవసాయముచేసి చెప్పినాడుగనుక

యధర్మయమునిచారించవలసినదియెట్లులనఁగా - తొలుది -
 లకా - మొదట మొదట - కనులమిత్రునివంకకా సూర్యునివలన

క || వాతాపివలన నెఱిగి తో - శరీరణకమపుజొచ్చి జీర్ణింపనియ్యా ! నీతినిమఁదినియ్య నాయవు! చేతమర
లుచెడరుగానిచేటుపవె వారికి ||

౬౦

టిక || శీతశరణ - ఓవండుండ్రుడా - కమపుజొచ్చి - కుక్షిలోఁ
బ్రవేశించియు - జీర్ణింపని - అరగకయుండునటి - ఈశి - ఈ
న్యాయము - వాతాపివలన - వాతాపియనురాముని
వలన - ఎఱిగి తో - గ్రహించినా వాయెమి - నుండియు -
నిన్నుభాషించియును - సురలు - చేపతలు - ఆయువుచేత - ఆ
యున్నచేత - చెడరుగానినశించిపోయగాని - చేటుపవెవా
రికి - వారినినాశనముచేయవా! అగ్రగాఁజేయనేచేతువ
నియనుట - వాతాపియను పానికథ రామాయణాథణ్య
కాండగింపనర్థలోజూడవలసినది | ఈకథయేమనగావా
తాపియిల్పలులను రాక్షసులిద్దరుండిరియందులోనిల్పలుఁ
డు మునివేషముదాల్చి వాతాపినిమేకసుజేసి తనయాశ్రమ
మునకువచ్చి గముకి వాతాపిని ఛేదించి పాకమఁజేసి విం

డుఁచెట్టిలెస్సగానాముని భోజనముచేసినతరువాత వాతా
పియనిపిల్వఁగాభక్షించినమునికడుపు చించుకొనివాతాపి
దై టికిరాఁగానామునిదేహము వాతాపియిల్పలులిద్దరును
భక్షించుచుండినతీరున బహుదినములు జరుగుచు నుండఁ
గానగస్త్యమహామునిని నెల్లవారలుప్రార్థింపఁగానొకదిన
మందాయాశ్రమమునకుఁ బోవఁబూర్వరీతిచేత నేనకలము
జరిగిందిదై బరమ్మ నియిల్పలుఁడు పిలువఁగానగస్త్యుఁడు
వాతాపియొప్పుడోజీర్ణమాయెననఁ గానిల్పలుఁడుకోపముచే
సుకొనిపైఁబడ రాఁగానగస్త్యుఁడుహుంకారముచే వా
నిభస్మముగావించెననియున్నది - ఇల్పలవాతాపులపుట్టుక -
దూర్వాసులవలన నజాముఖియిందని శంకర సంహితలో
నున్నది ||

౬౧

తే || త్రిపురసంహారమొనరించు నపుడుమారుడు | బండిగల్గునీమేను గండిచేసె | నదియు సెలవాటితెగ
టారవైతివంద్ర | యకటరోహిణివలనికథ్యమునఁజేసె ||

౬౨

టిక || త్రిపుర - మూడుపట్టణములయొక్క - సంహారమొ
నరించునపుడు - ఘాతముచేయుసమయమందు - మారుడు -
సాంబమూర్తి - బండిగల్గుగ - రథవక్రమగునట్లుగా - - నీ
మేను - నీశరీరము - గండిచేసె - రంధ్రముచేసెను - అది
యొక - అగాయమును - రోహిణివలని - నీభార్యయైనరో
హిణివలనఁగలిగిన - ఆకథ్యమునఁ జేసిభార్యసంగమధోవ

మువలననైన - సెలవాటి - సెలవేసి - అకట - అయ్యో
వంద్ర - చంద్రుడా - తెగటారవైతి - చావవైతివిగదా -
త్రిపురములనుసాంబమూర్తిసంహరించినకథ శంకరసంహి
త - బ్రహ్మార్తరఖండ - కర్ణపర్వము - మొదలయినవా
నియందుఁజూడవలెను ||

౬౩

తే || పాలబుట్టినమాత్రనమేలిగుణము | నేడునీ కేలగల్గు నొనీరజారి | నీటబుట్టినవాడు కాండోటువహ్ని |
గాల్చుచున్నాడుజగమెల్లగరుణలేక ||

౬౪

టిక || నీరజారి - ఓవండుండ్రుడా - పాలబుట్టినమాత్రన - మీర
పముద్రములోజన్మించినమాత్రముచేతనే - మేలిగుణము -
మంచిగుణము - నేడునీ కేలగల్గు - ఎన్నడులేనిదియైనది
మునీకునేతీరునవచ్చును - అనఁగాఁగలుగ నేరదనుట - నే
మనఁగా - వహ్ని - అగ్ని హూత్రుఁడు - నీటబుట్టినవాఁ
డు కాండోటు - నీళ్లలోజన్మించినవాడేకాఁడా - జగమే

ల్లక - లోకమునంతయు - కరుణలేక - దయలేక - కాల్చు
చున్నాడు - దహించుచున్నాడు చూడలేదాయనిభావ
ము - అనఁగాజన్మస్థానముకారణము - గాదుగుణ మేకారణ
మనుట - భారతమందు - వృత్రేసహిభవత్యార్యునకులేనన
విద్యయా - అనివదించెనుగానజన్మకఃప్రాశస్త్యములేదనుట

క || గోవధము సేయుతుతకల | దైవబిచ్చునీపు మొదలదక్క - కపాంధ | స్త్రీవధము సేయరోయుదె | నీవర్త
నమేమిచెప్పనీరజవైరి ||

౬౫

టిక || నీరజవైరి - ఓవండుండ్రుడా - నీవు - ఈవు - మొదలకా
లుత - గోవధము సేయు - ఆపులజంపునట్టి - తురకల - తురుష్టు
తయొక్క - దైవబిచ్చు - దైవతపు - అనఁగాఁదుగకలు నెఱిపా

డుపు చూచినతర్వాత గానివానికులదేవతలను గొలువదుగ
నుక వారికిముఖ్యుడైనవనుట - తక్క - కాబట్టిసంకోప
ములేకుండ పాంధస్త్రీవధము సేయు - విరహిణీ స్త్రీలను

జంపుటకు - రోయదె - అసహ్యపడుదురా - అనగానస
హ్యపడునట - నీవర్తనము - అనిగాననీనడువడి - ఏమిచె

ప్ప - చెప్పవలసికదేమి - అనగాగోహత్యచేయువారి
దేవుడవును స్త్రీహత్యచేయువాడవుననుట||

౬౩

క || విడువకలవయిగొన్నా - శ్లిడిచూచికి శంకివగుట యెటిగిను సోశుం | డుడుకుచుదయోధ్వరమున | న

డుగునబడవై చెదానడగవుచంద్రా||

౬౪

టిక || చంద్రా - ఓజావిల్లి - మహాశుండు - సాంబమూర్తి
విడువక - వడలక - తలపైక - శిరమునించ - కొన్నాల్లి
డిచూచి - కొన్నడినములవలుకునిన్నుంచుకొనివీక్షించ - పం
కివగుట - మూలిన్యముగలవాడవట - ఎటిగి - తెలుసుకొ
ని - డుడుకుచుక - ఆగ్రహపడుచును - దయోధ్వరమునక -

నక్షత్రముగవలసివీరభద్రునిముచేత - అడుగునబడవై
చెక - కాలిక్రిందబడవేట్రాక్కెను - దాననడగవు - అం
దువలననై నడగియుండువు - అనగాస్వీ మాల్సినవాడ
వనుట||

౬౪

క || గాండీనమునీచేతిది | పాండవునింజెరబట్టిబ్రతికితిమావి | బ్లండీననేడనిశాకత | చెండవెయ్యిల్లనికి

దోడుశితభల్లములక

౬౫

టిక || నిశాకర - ఓచంద్రుడా - నీచేతిది - నీహస్తముందుం
డునట్టి - గాండీనము - గాండీనమునుధనుస్సు - పాండవునిం
జేరబట్టి - అర్జునునివద్దజేరినందున - బ్రతికితిమి - మేముజీ
వించినారము - ఆవిల్లుండినక - ఆధనుస్సుండేనేని - నేడు

ఈదినముందు - అల్లునికిదోడు - భాగినేనుండైననానా
నికిసహాయముగా - శితభల్లములక - వాడిగలబాణముల
చేత - చెండవె - తునకలుగాఖండించవా - అనగాఖండిం
చువాడవేయనుట||

౬౫

వ || అనిపలికియక్కలికితేనియలూలుకుపూములుకులజళుకుబుట్టిండునిచువిలుతునుద్దేశించి

టిక || అనిపలికి - ఈప్రకారముగాజుండునిగూర్చినిందించి
వక్కాణించి - అక్కలికి - ఆవరూఢిని - తేనియలూలుకు -
మకరందములుచిందుచునుండు - పూములుకులక - పువ్వు

బాణములచేత - జళుకుబుట్టిండు - బెదురులుగలుగజేయు
చున్న - ఇంపు - విలుతునుద్దేశించి - చెటుకువిల్లుగలమన్నధా
నిగూర్చివలికెననిభావము||

క || తొడిబడబాటిపైకుటికి ధూర్జటికంటికడిందిమంటలో | నడవొడగానరాక దాబారముగారిన
యట్టిమోడుకై | వదిరతిలోవనాంబువుల వానగిర్చితిపాంభబాధకై | మడియకనంగయ్యెలది మంగళ

సూత్రముహత్వమెట్టిదో||

౬౬

టిక || అనంగ - ఓయిమన్నధుడా - తొడబడబాటి-తొ
ట్రుపాటుగా-బరుగెత్తి - పైకుటిక - పైకిదుమికి - ధూర్జ
టికంటి - శివునినేత్రముయొక్క - కడిందిమంటలోక - మి
క్కుటపుజ్వాలతోపల - అడవొడగానరాక - జాడలే
కుండ - తెగటారియక - మృతినొందిము - కాలినయట్టి
మోడుకైవడిక - దగ్గమైనమోటువతె - మడియక - మొ
చలుచెడక - రతిలోవనాంబువులక - రతీదేవియొక్కకన్నీ
ళ్లజనట్టి - వానక - వర్షముచేత - పాంభబాధకై - వీరహు

లవ్యధపెట్టుకొలకై - తగిర్చితి - అంకురించితివా - అన
గాదెరిగిపుట్టితివా - అవ్వెలది - భళాయారతీదేవియొ
క్క - వంగళసూత్రముహత్వము - మాంగల్యమాహాత్మ్య
ము - ఎట్టిదో - ఎటువంటిదోకదా - అనగాశివునితపోభం
గముచేయ బోయియాననినేత్రాగ్నిజ్వాలలచేతదగ్గమై
పోగాతతీదేవిమః ఖమువిచారించి సాంబమూర్తిమరలబ్రతి
కించిసాడనితాత్పర్యము||

౬౬

క || సాహంకారతశంకరుండలిగినేత్రాగ్నిబయింబిసినక | స్వాహాకాముకుండొబనిన్న తడుగావం
బోలుమోమోడినం | దేహంజేరిరతీశనీవునుగుడక దేహంబుతోనుండుటె | ట్లాహాదైవముదోసకారు
లకతోడైవచ్చునెప్పట్టునక||

౬౭

టిక || సాహంకారతక - గర్వముతోఁగూడినభావముచేత
శంకరుండలిగి - సాంబమూరికోపించి - నేత్రాగ్నిక - ఫాల
నయనమందలివహ్నిని - పయింబిసినక - మేడద్రబ్రయో
గించగా - స్వాహాకాముకుండొబక - స్వాహాదేవికిపెని
మిటిగాన - అనగాస్త్రీకాముకుడుగనక - అతడు - అ

యగ్నిహోత్రుడు - మోమోడి - నీయందుమొగమో
టవడి - అనగానీకుడాక్షిణ్యపడియనిభావము - నిన్నుక -
నిను - కావంబోలుక - మన్నించివిడిచి పెట్టి యా
డును - సందేహంజేని - ఇందుకుసూచియము
గలదేని - రతీశ - ఓమన్నధుడా - నీవుమగుడకదేహం

బుతోనుండుటెట్లు - నీవునురలశరీముతోనుండుటయెట్టిది -
 అనఁగానగ్ని హేమాత్రుడు మోమోటములేకుండనిన్ను
 గాల్చి భస్మముచేసి నలుపుయిన నీవుదేహముతోబ్రతికియుం
 డుటలెట్లు సిద్ధించుననియర్థము - ఆహా - ఆయో - దైవము
 దేవుడు - దోసకారులకే - పాపకర్మలకే - ఎప్పట్నునా - ఏ

సమయమందును - తోడైవచ్చునా - నహియేదేహమందును
 ను - అనఁగానీవు పాపకర్మచవుగాన నగ్ని హేమాత్రము
 లోంబడినప్పటికిని గాల్చుకడైవముసహాయమైవచ్చెననితా
 త్వర్యము||

౬౨

చ || జడనొకయింతలేక నెఱచక్కఁదనంబుల నెల్లఁగూర్పఁగాఁ | బొడవయినట్టిధన్యుడవు భోగి విఘ్నావిలు

కాఁడవెట్టిని | వెడపకనిష్ఠురత్వ మునకెట్లలవాటుగఁజేసితక్కఱు | పడఁతులమీఁదనే యరతివయ్యె దకు
 న్ననువై నచేతులన్ ||

౬౩

టిక || జడ-మాంద్యము - ఒకయింతలేక - ఎంతమాత్రము
 లేని - నెఱచక్కఁదనంబుల నెల్లఁ - నిండుసౌందర్యములన
 న్నిటిని - కూర్పఁగా - రాశిచేసిమాడఁగా - పొడవయి
 నట్టి - హేచ్చుగానుండునట్టి - ధన్యుడవు - సుకృతివి - భో
 గివి సమస్తభోగములగులవాడవు - పూనిలుకాడవు -
 పుష్పమేధనున్నగాఁగలవాడవు - ఇట్టిని - ఇటువంటి
 నీవు - అనఁగానింతమృదుత్వముగలనీవు - రతివయ్యెదకున్

రతీదేవిపైటకొంగునకు - అనువై నచేతులన్ - మచ్చికయి
 యిననీహస్తములచేత - ఎడపక - ఎడతెగకుండ - పడతుల
 మీఁదనేయన్ - స్త్రీలమీఁదబాణములువేయుటకొరకు
 గాను - నిష్ఠురత్వమునకున్ - కాతీన్యమునకు - అక్కఱు -
 ఆయ్యయో - ఎట్లలవాటుగ - పతిరునభ్యాసముగునట్లు
 గా - చేసితి - బునరించితివిమన్న భుండానినిసంబంధము |

తే || అనుచునిందించినవలం తయినునుడింప | నవ్వరాగోహవిదళితహల్లకముల | కమ్మపుప్పొడిపైదుమార

మ్మరేఁచు | మలయమంధరశవనమై నలుకవొడమి |

౬౪

టిక || అనుచునిందించి - ఈతీర్థధమాషించి - వలవంత - వి
 రహము - ఇనునుడింపక - ఇబ్బడించఁగా - అవ్వరాగోహ
 మందిపిరుదులుగలయావరూఢిని - విదళిత - వికసించుచున్న
 హల్లకముల - ఎట్టగలువలయొక్క - కమ్మపుప్పొడిపైన్

శరిమళముతోఁగూడినపుష్పరజముమీఁద - దుమారమ్మ
 రేఁచు - దుమ్మరేఁచుచున్న - మలయమంధరశవనమై
 చందనావలసంబంధమై నమెల్లనిగాలిమీఁద - అలుకవొడ
 మి - కోవముపుట్టి

౬౫

ఉ || అక్కటగంధవాహతగవాహరిశాంకునిఁగూడి పాంథులం | బొక్కఁగఁజేయఁ బావకుఁసొందొనరించి

జగమ్మలేర్చునీ | యక్కటగామిమానవదియట్టిదచులగ్నివృత్తిదుర్జనుం | జొక్కనిఁ జొచ్చిక్రిండుఁడనొం
 డ్లకుఁగీడొనరించఁగల్గినన్ ||

౬౬

టిక || అక్కట - ఆయ్యో - గంధవాహ - శరిమళమునవ
 హించుమలయమారుతమా - హరిశాంకునిఁ గూడి - చంద్రు
 నితోఁజేరుకొని - పాంథులన్ - పికహులను - బొక్కఁగఁ
 జేయున్ - తపింపఁజేయ - తగవా - మరియాదనా - పావ
 కుని - అగ్నిహేమాత్రునియొక్క - సొందొనరించి - సహ
 వాసముచేసి - జగమ్మలేర్చు - లోకములఁగాల్చునట్టిని
 యక్కటగామిమానవు - నీవృష్ట్యముచవదలవు - అదియ
 ట్టిని - అదియటువంటిదే - ఏమనఁగా - దుర్జనుండు - దుష్టుఁ

దైవవాఁడు - చులగ్నివృత్తి - నీచవర్తనచేత - బుద్ధ
 కున్ - పరులకు - కీడొనరించఁగల్గినన్ - అపకారముచేయి
 నాయెనా - ఒక్కనిఁజొచ్చి - ఒకనిలోఁబ్రవేశించి - క్రొ
 దుపడున్ - వానికిఁ దానునడుగునబడి యుండుననియర్థము -
 వాయువులఘుతరముగానుండువాఁడనియు - అగ్ని హేమా
 త్రునికేకాని చంద్రునికే కానిదిగుహగానుండువాఁడనియు
 భావము||

౬౭

క || నాలుకలురెండువిన్నుంగ్రోల నెకల్పించెనలువఘోరాహికిన | న్నాల్గిగ్రహమపుడుదెఁగదిన | జాలడు

మ్మదుపవనవిరహిజనదురితమునన్ ||

౬౮

టిక || మృదుపవన - మలయమారుతమా - నలువ - బ్రహ్మదే
 వుడు - ఘోరాహికిన్ - భయంకరమైనసర్పమునకు | అనఁ
 గారాహువునకు - నిన్నుంగ్రోలనె - నిన్ను బాసమునేయు

టకే - నాలుకలురెండు - జిహ్వద్వయము - కల్పించెన్ - కలు
 గఁజేసెను - అన్నాల్గిగ్రహము - అయిననాబలముచాలనిరా
 హువు - అపుడు - అసమయమందు - విరహిజనదురితమునన్

విద్యోగముగల వారలు చేసుకొన్న పాపమువలన - తె
గడిన జాలదు - మొదలు వెడునట్లు భక్షింపజాల కయ

న్నది - అనగా నొక్కమాటు తెగ దిన్న టయినవిధ హు
లకీ బాధ లేకపోనని భావము||

20

స || అనివలికియక్కలకంతకంటిదీపించుతాపము పెల్లునమూర్చిల్లినదోడిపల్లవోష్టలల్లనల్లన హల్లకంబుల
హేమాంబుపూరంబులంగహృదపటిరక్షద్దమాసారంబులం - జెంగవులమృతాలభంగంబులనంగంబుల మంజ
లువపుట్టింప నెట్లకేలకుంజెలి సెనంత ప్రభాతసమయంబగుటయనొక్కబోటివరూఢినితోనటనయె 21

టీక || అనివలికి - ఈతీరునజెప్పి అక్కలకంతకంతికో
యిలస్వరమువంటి స్వరముగలయావరూఢిని - దీపించు*
లేజరిల్లుచున్న - తాపంబు పెల్లున - ఎక్కువకాక చేత-
మూర్చిల్లిన - కశ్యలముజెందగా - తోడిపల్లవోష్టలు
చిగురుటాకులవంటి పెదవులుగలచెతిక త్రెలు - అల్లనల్లన
తిన్నతిన్నగా - హల్లకంబుల - ఎల్లగులువలచేతను - హే
మాంబుపూరంబుల - పన్నీటిసమృద్ధిచేతను - కర్పూరప
టిరక్షద్దమా సారంబుల - ఘనసారముగలిపిన పలుచని
మంచిగందపుదినుసులచేతను - జెంగవుల - ఎల్లచాయ

వేసిన - వస్త్రములచేతను - మృతాలభంగంబుల - తామర
తూండ్లములచేతను - అంగంబులకు - అవయవముల
కన్నిటికి - చలువపుట్టింప - శీతముకలుగునట్లు చేయ
గా - ఎట్లకేలకుంజెల సెన - కొంత సేపటికిమూర్చి దేరిన
దాయెను - అంత - అటుమీద - ప్రభాతసమయంబగుట
యన - సూర్యోదయముకాగా - ఒక్కబోటి - ఒకచె
లికత్రె - వరూఢినితో - అప్పురస్త్రీతో - ఇట్లనియె - ముగ
చుచెప్పజోయెను ప్రకారముగొవచించెను 21

ఉ || పాటన సేయమింగురులు పై జెడిశీర్ణపటిరపంకలా/ లాటిక మై దరస్తి తవీలాసపుజం ద్రికడొంకి వాడు

టం I దేటదో అంగివిన్నగనీ మొగమోయనమాసివంద్రుడో/ పాటలగంధి వ్రాలెనదె భాసురుచిందనకంబు
మొలకగ 22

టీక || పాటన సేయమి - దువ్విచక్కబుడిచనందున - ము
రులుపై జెడి - తలవెండ్రుకలుమీదగ్రమ్ముకొని - శీర్ణ
కమై - శీర్ణ - చెదరెన - పటిరపంక - అడుపైనవందనకృత
మయిన - లాలాటికమై - చేర్చుకొబొట్టుకలదై - దరస్తి
తవీలాసపు - చిరునవ్వుయొక్కలీలయను - చంద్రిక - చె
న్నెల - డొంకి - కనుపడక - వాడుట - వాడినంపున - లే
బందొడంగి - కత్తాపీనమై - అనగా బ్రసన్నతదక్కి

విన్నగను - చిన్నబోయిన - నీ మొగమోయన - నీయొ
క్కముఖమోయన్నట్లుగా - మాసి - లేజనుగప్పి - చం
ద్రుడు - చందురుడు - పాటలగంధి - పాదరిపుష్పము
లయొక్క - వాసనవంటి జేహ వాసనగలయోవరూఢిని - అ
దె - అడుగో - భాసురుని - సూర్యుని ప్రిచేత - తనకం
దుమీలకగ - తనయొక్క కళంకమతిశయించుచుండగా
వ్రాలె - అస్తమించెను - చూచితి వాయనిభావము 22

సీ || సకుటుంబముగవీగిచతమశైలముజేరు * తుసానాంశుమముదారుదోరయనంగ / నాసీరమైవచ్చుచ
లిసజాంభవుటెక్కి - యంబుపైదీపించునద్దమనగ / నరుణాగ్రనిబిడవాద్యములలోగనుపట్టు * సమయ
శాంఖసుచేతిశంఖమనగ / ననుడప్పుడబా డొటమునుమున్నపడివాగె * గొవచ్చురాయంచకొదమయ
నగ 23 || తే || నుదయగిరిమీదగోపురంబుండినిగుమ / నహితరవిన్నచేబద్ధుడగుచు దోడి / బలగమై నట్టి
చుక్కలవలసత్రోవ జూపనేతెచెరనవేగుచుక్కవొడిచె||

టీక || సకుటుంబముగ - సంపాదముతోగూడ - అనగా
వచ్చినిమొదలైనభార్యలతోడ - వీగి - తొలగిపోయి - చ
తమశైలముచేరు - పడమటికొండబ్రవేశించుచున్న - తు
సానాంశు - చంద్రునియొక్క - ముముదారుదోర - సేనా
ధిపతియో - అనగ - అనునట్లుగా - నాసీరమైవచ్చు -
సేనాముఖమై వచ్చుచున్న - నలిసజాంభవు - సూర్యుని
యొక్క - టెక్కియంటుపై - భృజముమీద - దీపించు

వెలుగుచున్న - అద్దమనగ - దర్పణమోయన్నట్లుగా -
అరుణాగ్రనిబిడవాద్యములలోగనుపట్టు - అరుణాగ్ర-సూ
ర్యునిముందున్న - విడ - పడితెగని - వాద్యములలోగ
నుపట్టు - భేరినృగంగాదు తోనగుపడుచున్న - సమయ
శాంఖసుచేతి - కాలమునశఖమూడు వానిచేతనుండు*
శంఖమనగ - చింతమోయన్నట్లుగా - ఇమడప్పుడు -
సూర్యుడాసమయమందు - అనగా నుకలుకాలమందు

23

అజాదౌబా - బ్రహ్మయగుటచేత - మునుమున్ను - ముందు
ముందుగా - పడినా గెంగొనవచ్చు - కల్లెమువేసెనెద్ద పట
బిలేబడిన - రాయంచకొదమయినగ్గ - వయస్సుగలరా
జుకంసవాహనమోయన్నట్టుగా - క్షిప్రజసూర్యుండు
దయకాలమందుబ్రహ్మస్వరూపుఁడును | మధ్యాహ్నకాల
మందు శివస్వరూపుఁడును సాయంకాలమందు వీష్ణుస్వ
రూపుఁడును సయిత్రిమూర్త్యుల్లిక్తత్వము వహించుచు
న్నాడని ప్రసిద్ధము || ఉదయగిరిమూర్తి - తూర్పుకొండ
మీదను - కోపురంబుండి - చెట్టునలయించుకొని - వైగు

లజాచుచుండి - నిగుడి - సాగివచ్చుచున్న - ఆహితకవి
రత్నిచేత - శత్రుఁడైనసూర్యునియొక్క - కిరణమునుత్రాటి
చేత - బద్ధుడగుచు - కట్టబడినవాడగుచు - తోడిబల
గమైనట్టి - కూడనుండుతనముపైను - చుక్కల - నక్షత్ర
మలయొక్క - వలనత్రోవజూపక - ఉపద్రవాదులచేస్వ
దేశమునుడివిపోయినవారిమార్గమునుగమపటచుటకు - ఏ
తెంచెననక - వచ్చెనోయన్నట్టుగా - వేగురుచుక్క వొ
డిచెక - తెలవారిచుక్కవోచెను ||

౭౪

మ || సకలాశాంతిన్వ కోదవిరతిశ్రౌతక్రియారంభణాత్తకవర్గత్రయికోవదుచ్చరితశబ్దజ్ఞానమేమూలమిం

తకుంజాలక్ష్మినినుండంచుడెల్లుగతిఁజేతం గొండపై వల్లెలం | గృకవాకులొ మొరసెంగృహాలాపరిఁద్ర

భంగిభుక్తుకంతర్వనిక ||

౭౫

టిక || సక...కి - సకలాశాంతి - సమస్తవిక్సంచారహాప
మైనదియు - సర్వకౌపవీరతి - ప్రయణయక్రొధత్యాగరూ
పమైనదియు - శ్రౌతక్రియారంభణాత్తక - వేదవిహితక
ర్తోద్భవహాపమైనదియునయిన - వర్గత్రయికి - అర్థకా
మధర్మములకు - మదుచ్చరిత - నాచేతబలుకబడిన - శబ్ద
జ్ఞానమే - శబ్దముయొక్క - తెలివే - అనంగానాకూతవిను
టయే - మూలము - కారణము = ఇంతకుంజాలక్ష్మి - ఇదివఱ
కుజాలును - చినుండంచుక - ఆలకింపుండని - తెల్లుగతిక
తెలియఁజేయునట్లుగా - చెంతక - సమీపమందు - కొం
డపై పల్లెక - శర్వతమమీదనున్న - చిన్నయాళ్లయిం
దు - గృహాలాపరి - ఇండ్లమీదను - కృకవాకులు*

కోడిపుంజులు (* కృక వాకుస్తామ్రమాడః కుక్కటశ్చర
ణాయుధయనియచుము *) భుక్తుకంతర్వనిక - కొద్దిగా
చేయబడినగళరవముచేత * త్రిభంగిక - మూడువిధము
లొనట్లుగా - మొరసెక - కూసెను - అనంగాఁదెల్లవార
వచ్చునప్పుడుకోట్లుకూయఁగాజనుబందలు స్వకార్యముల
కొఱకు లేదనిసమస్తవిక్సలకుఁ బోవుచున్నారనియు నం
డతులదివఱకు బొలయలుకలతోనుండియప్పుడు తెల్లవా
రవచ్చెగదాయనియా కోపమునువిడిచి పెట్టిసంభోగమున
కుపక్రమించుచున్నారనియునుపకకాలమైనదిగనుక వేదవి
హితమైన సొనసంధ్యాదులుజరిగిండు చున్నారనియు
భావము ||

౭౬

మ || ఇనుండస్తా ద్రికిబోవగొల్ల గొని నేడేతేతందదీప్తినం | జనసంబంధజబాంధవంబునరతి శ్రాంతాంగ

నానేత్రకొ | ఇనికాయంబునడాచితద్ధవళిమంబాఁబూనెనొచొప్పుమా | అన్యనకవెల్వెలబాఁతెదీపక

ళికావ్రాగంబుశాతోదరీ ||

౭౭

టిక | ఇనుండు - సూర్యుండు - ఆస్తాద్రికిబోవక - పడను
టికొండకుఁబోకగా - కొల్లగొని - దోచుకోని - నేడేలే
రక - నేటినిముతిరిగిరాకగా - తదీప్తిక - అలేజస్సును
అంజనసంబంధజబాంధవంబునక - అంజనసంబంధజ - కా
టుకయొక్క - సంబంధమువలనఁబుట్టిన - బాంధవంబునక -
చుట్టటికముచేత - రతి...బునక - రతిశ్రాంత - సంభోగజా
గరమువలననలసిన | అంగన - స్త్రీలయొక్క - నేత్రకోణ
నయిత్రకదేశములను - అనంగానేత్రాంతములనుబ - ఇకా
యంబునక - గృహమునందు - డాచి - మరుగుచేసి - తద్ధ
వళిమక - ఆనత్రములకుందలిధావళ్యమున - తాఁబూ

నెనొ - తానువహించెనాదేమి - చొప్పుమాట్టుక - మా
టువేషముగనుపటచుటకు - అనక - అనునట్లుగా - శాతో
దరీ - కృకోదరియైనయోవరూధిని - దీపకళికా - దీపాంకు
తమలయొక్క - వ్రాతంబు - సమూహము - వేల్వెలబా
తెక - తెల్లదెల్లగాఁబోయెను - ఈవర్షములోనంజనసం
బంధజబాంధవంబునన్న చొటదీపముల మీదఁ బట్టినకా
టుకలు స్త్రీల నేత్రములకుఁ బెట్టుకొనుటచేత దీపములకునా
స్త్రీల నేత్రములకును సంబంధ - బాంధవ్యముగలిగిన దనితా
త్పర్యము - సూర్యుని తేజస్సునువహించిదీపకళికలురాత్రి
యందు నెట్లగాఁ దేజరిల్లి తెల్లవాతవచ్చు నప్పుడు తెల్లదెల్ల

మోపుమన్నవనియురా త్రింతయు సంతోగమువలననే | గాంగనుగొలుకులెట్టగానున్నవనియుభావము |
జ్ఞానకణముచేత (ప్ర) త్కనేత్రకోణములు - అనఁ

శా || వాలారుంగిన్నీవలసతఁ వాయించుచో నాటకుఁ | మేళంబై నవిషంబినిన్న మొడలున్నీవంట
మింజేసియా | యం జెయవేళఁ బల్కె-మఁబ్రభాతాయాత వాతాహతా | లోల త్తంత్రులమేళగిం
పఁగదవేలోలాక్షిఁ ||

౭౫

టీక || లోలాక్షి - చంచలవస్త్రములుగలయోవయా
ధిని - వాలారుఁ - వాడిగఱనగోళ్లఁ - గభాగము
లచేత - నీవలసతఁ - నీవుశ్చలికగా - వాయించు
చోఁ - మిఁఁటుసమయముటకుఁ - నాటయను
రాగమునకు - మేళంబై న - ములుకుదిర్చిజతఁజే
యబడిన - విషంబిని - నిన్న - నిన్న టినుండి -
నీవంటమింజేసి - నీవుచేతదాస్యమగున - అవేళఁ
కాలముగానికాలమందుగూడ - తంత్రులు - ప్ర

భాత - తెల్లవాటునప్పుడు | ఆయాత - వచ్చెడు - వాతా
హత - వాయువుచేతఁగొట్టుబడినవై - లోలత్ - అంతట
గవలుచున్న - తంత్రులు - తీరలు - ఆయాలాపజె - అ
నాటరాగము యొక్కయభివ్యక్తే - పల్కె-మఁ - పలుకు
చున్నది - దేశాక్షిఁ - కాననురయకాలమందుఁబాడవల
సినదేశాక్షియను రాగమునకు - మేళగింపఁగదవే - మేళ
ముచేయవే - అనఁగాస్వరస్థానములుకుదిరి మెట్లుచున్నవే
యనుట ||

౭౬

చ || పట - గొలయ్యెనునేర్పు శేషశివీటులుండఁబజరం | బులనరగన్న వెట్టిముఖముల్ చరణాగ్రగభా
త్రింగ్రోచుచుఁ | నిలుగుచు నావులింపుచువనీవిహగోత్కరమెట్లువట్టున | ప్పలుకులెయట్టులె త్తివినిపల్కె-
దువింటివెకీరకారిఁ ||

౭౭

టీక || పటములు నేర్పువేళఁ - మాటలుచెప్పసమయమం
దు - కలభాషిణి - అవ్యక్తమధురములైనపటములుగలయో
వయాధిని - నీవీటులుండఁ - నీవీ ప్రకారముగానుండుటచేత
పంజరంబులఁ - పేట్టలఁబెంచుగు - డులయందు - కీరకా
రీకలు - చిలుకలుగోరువంకలు - అతగన్న వెట్టి - మారున
పొట్టుపడుచును - ముఖములు - మోగములు - చరణాగ్రన
భాగిఁ - కాళ్లకొనగోళ్లచేత - త్రొఁచుచుఁ - గీరుకొనుచు

ను - నిలుగుచు - నిక్కియొడలువీటుచుకొనుచు - ఆవులింపు
చఁ - ఆవలింపుచును - వనీవిహగోత్కరము - వనములయం
దుండుపక్షిసమూహము-ఎట్లువల్కుఁ - పక్షిరునమాట్లాగు
నొ - అప్పులుకులె - ఆమాటలెఅనఁగాఁబక్షిసాధారణపు
పలుకులె - అట్టులెత్తివిని - కంఠములెత్తియాలకించి - పల్కె-
డుఁ - పలుకుచున్నవివింటివె - ఆలకించితివిగదా ||

౭౮

మ || ఉరుసంధ్యాతపశోణమృత్యులత మైయొప్పారుబ్రహ్మాండమ | న్నడిడింగాలపు హేమంతకాండచరమా
గసంధముంజేర్చుని బృరపుకాసంగడమోయనకశశిడి నెంబ్రాగ్భూమిభృతైకరవే తరబాహగ్రపునం
గడంబనఁగమారాండుండుచోఁచెఁదదివి ||

౭౯

టీక || ఉరు...మై - ఉరు | అశికమైన | సంధ్యాతపఁడదయ
సంజరాగమును | శోణమృత్యులతమై | ఎట్టుచున్నతోఁగూ
డుకొన్నవై ఒప్పారు - ఒప్పుచుండు - బ్రహ్మాండముఁ - అ
జాండమనునట్టి - గరిడిఁ - ఖురిలియందు - కాలపు సమయ
మను - హేమంతకాండ - సాధనకాండ - చరమాగ - పడమ
టికొండయను - సంగధముంజేర్చు - భుజశిరముమీఁదఁ జే
ర్చుకొన్న నిబృరపుకాసంగడమోయనక | నిశ్చలమైనగర
తీసాధనవిశేషమోయనునట్టుగా - శశిడి నెం - చంద్రుడు

ప్రాలెను - ప్రాగ్భూమిభృతైకరవేతరబాహగ్రపు - ప్రా
గ్భూమిభృతైకరవే తూర్పుకొండయనుమిషగలిగిన | ఇత
రబాహగ్రపు | రెండవ భుజముమీదనున్న - సంగడంబనఁ
గఁ - గరిడిసాధనవిశేషమోయనునట్టుగా - మారాండుం
డు - మార్కుడు - దివిఁ - ఆకాశమందు - తోచెఁ - కనుప
డెను - ఇక్కడసంగడమనునది సాక్షుచేయు సాధనముల
లోనొకటి - దానికిసంక్తోలాయనిపేరు - అతితరగతిరా
యివలెనుండును ||

౮౦

చ || కరకరిగూఁబఁగట్టయిడఁ గా మొటవెట్టెడులీలబాలభా | పురకరకాండకండశపఱుట్టననించుకవాయి
విడ్డతా | మరమొటవెట్టిపెట్టిపలుమాటునువాకిలిదూఱనిగుచుఁ | మొరయవిషంబిమిటుగతిమోసినయభు
తోవెడలెంగొలంకుల ||

౮౧

టిక || కరకరిః కఠినాత్మః - గూఢం గట్టయిడఁగా - కు
 లాయసులోఁగొయ్యి పెట్టఁగా - మొఱవెట్టెడులీలఁగా
 పృథ్వీ చేయనట్లుగా - బాల...నఁకా బాలభాసఁకరః | బాల
 సూర్యునియొక్క - కరకాండకంఠః | కిరణసమూహమను
 కట్టపుల్లయొక్క - విఘట్టనఁకా - తాత్రుడు చేతఁ ఇంచుక వా
 యివిడ్డ - కొంచెముగా విచ్చినట్టి - తామరఁకా - కమలమునం

దు - మొఱవెట్టి కిట్టి - భవ్యంజన సేవ సేవలుమాటును హాకి
 మాటఁ - మాటిమాటికిఁగ - తలముఖద్వారమును జొరఁగా
 ఈగుడుఁకా - ఈవలావలఁకనక నిలుచుచు - మొరయఁకా - శ
 బ్ధించుచుండఁగితిగా - మ్రోసి రుంకారము చేసే సుఖులు
 త మ్రో నలు - కొలంకులఁకా - మడుగులయందు - వెడలెఁకా - క
 మలములవలననుండిబయలుదేరెను ||

౧౫

చ || అడరినవీనభానుకిరణానలమంటినఁగూటికున్నపు | పౌడికొలుచెల్లమోచికోపాహాసంభ్రమ మొప్పఁ

గంటివే | శడతభవద్విహారవనపద్మసరః కుముదాలయంబులఁకా | వెడలుమిల్లింబిబ్బిందములువీచుపిశంగిను

త్రవంబునఁకా ||

౧౬

టిక || శడతః - ఓసరూఢిఁ - భవద్విహారవనపద్మ సరఃకుము
 దాలయంబులఁకా - భవద్విహారవన నీయొక్క యాద్యానవ
 నమందలి - పద్మ సరః తామరకొలంకులయందున్న | కుము
 దః కలువలను | ఆలయంబులఁకా | గృహములయందు - అడ్ర
 ఒప్పి - నవీనభానుకిరణానలమంటినఁకా - నవీనభాను | బాల
 సూర్యునియొక్క - కిరణానలమంటినఁకా | మయూఖముల
 ను నగ్ని హోత్రముతగులుగొనఁగా - వెడలు - బయలుదే

రుచున్న - విల్లిందబ్బిందములు - తుమ్మెదగుంపులు - కూటికు
 న్నపుపౌడి - గంగ్రహ మ్రోయున్నపుష్పరజమును - కొలుచె
 ల్లఁకా - ధాన్యమంతయు - వీచుపిశంగిను - పృథ్వమునందలిప
 నుపుపచ్చపర్ణకున్నట్లే త్రవంబునఁకా - మిమ ప్రేమసంభ్రమ
 మొప్పఁకా - తొలుపాటతిశయరవఁగా - మోచికోపాహా
 డిఁకా - వహించుకోపాపుచునున్నవి - కంటివే - చూచితివా ||

చ || కొలకొలఁగూయఁజై నొరుఁగఁగు త్తుకఁగు త్తుకఁజొట్టుఁబారువె | ల్పలక్రియఁగానరాగ గతులఁకామయి
 మైఁబెనుచుకా జనించున | శ్రులరుతనొత్తు సోలునిలుచుకా విధిచాతురిఁగు డియొకరతిందలఁపపుగంటెవా
 సినవెతల్ దలపింపుచుగోకదంపతుల్ ||

౧౭

టిక || కొకదంపతులు - చక్రవాకవాయులజతలు - కొలకొలఁ
 గు - యొక - కొలకొలమనియటచును - పై నొరుఁగఁకా -
 ఒకదానిపై నొకటివంగి చేరుకొనును - కుత్తుకఁగు త్తుకఁజొ
 ట్టుకా - కంతముతోఁగఁతము వేవ్వనముఁజేసికొనును - పా
 రువెల్పులక్రియఁకా - పెనుగులాడునర్పములవలె - కానరా
 నిగతులఁకా - స్పష్టముగాఁగ నుపజకుండునట్లుగా - మయి
 మైఁబెనుచుకా - శరీరముశరీరముతోఁబెన వ్రేసుకొనును -
 జనించునశ్రులఁకా - విచారముచేతఁబుట్టునట్టికన్నీళ్లను - అ
 రుతనొత్తుకా - కంతముచేతఁడుడుచును - సోలుకా - వ్రా
 లును - నిలుచుకా - నిలుచును - విధిచాతురిఁగు డియొక
 డై వయోజ్ఞముచేతఁగలుసుకొనియు - పాసినవెతలు - కా

త్రోదామెడవాసినకన్యములు - తలపింపుచుకా - స్పరింపఁ
 జేయుచును - రతిందలఁపపు - ప్రస్తుతమందుసంభోగముని
 చ్చయించపు - కంటె - చూచివాయనివరూఢినితోఁజెలిక
 తైవలికెననిభావము - అనఁగాచక్రవాకవాయులుసాయు
 కాలముకాఁగాసృష్టికనుడమింజేసిపోతు పెంటి నడవా
 సిరాత్రియంతయుబహుదుఃఖపడి మరలసూర్యోదయము
 కాఁగానేతిరిగికలును కొనుటవారియాద గానవారితెఁగలు
 సుకొన్నవైనప్పటికినిరా త్రియోడవాసినప్పటివిచారము నే
 యొకదానికొకటితెలియఁజేయుచుండెను గానిరతిఁగు
 డుటకీచ్చయింపకపోయెననితాత్పర్యము ||

౧౮

ఉ || ఇంచునిభాస్యవాడనఁగనింద్రుడొ చంద్రుడొయాయుపేంద్రుడొ | యిందులకై వగంబొగలనేటికి
 నేటికినందుఁబోదమా | నందనభూమిభూమిసరనందనుఁడుండకపోడురమ్మునీ | వందమునందముంగగనజా
 వ్యయోవ్యయివెట్టిసేయిదే ||

౧౯

టిక || ఇంచునిభాస్య - చంద్రునితోసమానమైన ముఖము
 గలయోవనూఢిఁ - వాడనఁగఁకా - ఆవరరాఖ్యుడనఁగా
 ఇంద్రుడొ - దేవరాజా - చంద్రుడొ - వృగాంకుఁడా - ఆ
 యుపేంద్రుడొ - ప్రసిద్ధుడై నవిష్ణుదేవుఁడా - అనఁగా

మహాగొప్పవాఁడాయనుట - ఇంచులకై - ఇంతమాత్రము
 నకయి - వగంబొగలనేటికి - చింతచేతఁడపించనేల - నే
 టికి నందఁ బోదము - ఈ దినమక్క - షికి బోవు వము

అనందసఖామికా - అనందసఖసప్రదేశము - భూమిమర
నందనుడు - బ్రాహ్మణసమానుడు - అనగా బ్రహ్మరాక్షసుడు
ఉండకపోడు - అవశ్యముగనుండ నేయించును -
శమ్ము - కాబట్టిలేచిరమ్ము - నీచందము - నీరీతియు

అందము - నీచకర్మచరణము ను - కనినక - చూచిన - జవ్వ
ని - యాననవంతురాలవైనవహుధిని - ఎవ్వనికా - ఏపుగు
మనయును - వెట్టిసేయిచే - విచ్చివానినిగా - చేయబాయ
నగా - జిత్రచలనముగలవానినిగా - చేయమన్ననక భావము

ఉ || ఏలగురంతవేదనమయింబూరలాడెడుతాల్కినకి - మే | లేలతాంగియెంతపనిలెన్నుదివి ప్రవరుండుగోల
యుం | బాలుడుగాననప్పటికిజైబడగొ - కెనాకానివాకిం | గాలాకచోటనిల్చు నెవగమగుడన్నిను
జూచునంతము ||

౩౫

టిక || ఏల - ఎంచుకు - దురంత - అంతముగనుపడని - వేద
నమయి - బాధచేత - పూరలాడెడు - పొగ్గాడుచున్నావు
అనగాబుర్రులుండునము సేయుచున్నావనుట - తాల్కినకి
దైర్యమువిడిచిపెట్టి - లలితాంగి - సుందరమైనదేహముగ
లయోవహుధిని - మేలే - ఇదినుందిదా - ఎంతపనిలెన్ని
ది - ఇదియనగా - నెంతకార్యములెన్ను - విప్రవరుండు
బ్రాహ్మణశ్రేష్టుడు - గోలయి - ఏమియెఱుంగనివాడు

ను - బాలుడుగానక - చిన్నవాడుగనక - అప్పటికి
ఆసమయముగను - పైబడక - మించబడికాగిలించు
కొనుటకు - కొంకెనాకాని - జడిసిసాడేమోకాని - వాని
కి - అతనికి - మగుడన్నినుజూచునంతము - మరలనిన
గనునంతవాడక - వాక - విచారముచేత - కాలాకచోట
ల్చునె - ఒకస్థలమందు - బాదముండునా - అనగానతడు
నున్నజూడవలెననిరుగుచునుండుననుట

౩౬

క || తారమ్మనుటయదివిష | న్నారీరత్నంబునికటనాకధునీక | ల్లారాంభోరుహవధురస | థారావంద
కితనలికౌతాననయై ||

౩౭

టిక || తారమ్మనుటయి - రావేరాయనగా - దివిషున్నా
రీరత్నంబు - దేవతాస్త్రీలలోశ్రేష్టుతానెవహుధిని - ని
కట...యై - నికట - సమీపమందున్న - నాకధుని - ఆకాశ
గంగయందలి - కల్పార - ఎఱ్ఱగలువ యొక్క - అంభో
రుహ - పద్మములయొక్క - వధురసధారా - పూ

దేవేయొక్కధారలచేత - చంద్రకిత - నెమలియొక్కలమీ
దనుండుకమ్మలవలెనావతింపుచున్న - అనగావానికాం
తివంటికాంతిగిగిన - సలిల - ఉడకముచేత - ధౌత - ప్ర
త్యక్షనముచేయబడిన - అనయై - ముఖముగలదై - ఆ
నగాముఖముగడుగుకొన్నదై ||

౩౮

సీ || ఘనసారహర్షమొక్కలతాగిదెచ్చిన * బొటవేలనేమక్క బొట్టువెట్టి యింతియొక్క తెఱావుతె
త్తులెత్తినజూది * చినువుతోనొకకొన్నివిరులుదుటిమి | పడతియొక్క తెరన్నపాదుకలిడనిల్చి * తొడగక
వ్వలికిబోనడుగు వెట్టి | బాగాలువెనొకకొన్నిపద్మాక్షియొసంగిన * వెగ్గలంబునికొన్ని వెడలనుమిసిగి | ప
గముగొటికినయాకునుపలుపిలువ | సగమొసంగున తరముడెక్కిసగమువలెను | సగమునయిదింతచే
గవగుచునీగి | నవ్వబూధినియంతికోద్యానమునకు ||

౩౯

టిక || ఘనసారమకము - కర్పూరరజము - ఒక్కలతాగి
దెచ్చినక - ఒకస్త్రీతేగా - బొటవేలనే - పెద్దవేలిచే
తనే - చుక్కబొట్టువెట్టి - గుండ్రముగాఁదిలకము - పెట్టు
కొని - ఇంతియొక్క - వటియొకస్త్రీ - పూవుతెఱులు
పూలకండలు - ఎత్తినజూది - ఏత్తినబొక్కనగాక్షింజి
విచువుతో - వేటలచేత - ఒకకొన్నివిరులు - కొద్దిగా
బాచ్చములు - తుటిమి - కొప్పులొకచేక్కొని - పడతి
యొక్క - వటియొకస్త్రీ - రన్నపాదుకలిడక - వలు
లచెక్కినపావుకొల్లుముందరబెట్టగా - నిల్చితొడగని
అనబడితొడుగుకొనక - అవ్వలికిబోనడుగువెట్టి - అవతరి

కిబోవునట్టుగాఁజరణమువెట్టినదై - బాగాలు - పొడవొక్క
లపలుకులు - వెనొక్కపద్మాక్షి - త్వరగానొకస్త్రీ - ఒక
గినక - ఇవ్వగా - వెగ్గలంబుని - అధికమని - కొన్ని వెడలనుమి
సి - కొన్ని బైటికివెడలు నట్టుగామూసి - సగముగొటికిన
యాకుకా - అర్థముకొటికినపద్మములవాడువును - సఖులుపిలు
వక - చేరిక త్రియలుపిల్వంగా - సగమొసంగున తరముకా
అగమిచ్చుచుడు - దుమారుమాటను - తెల్పినగముకా - అర్థ
ముజ్ఞానమును - వాపుసగమునయి - అగమువీర్చి తినయి
దింతచే - విచారముచేత - సగమునుచుకా - అగమునయి
గుచువలెనబూధిని - అవహుధి - అంతికోద్యానమునకు

గృహసమీపమందున్న క్షీణావస్థలకు - అరిగె - పో | యెను |

౧౦౧

న|| ఆసమయంబున దేవజాతిత్వజ్ఞతవీమలజ్ఞానపాటవంబునందద్వైతాంతంబునను స్తంబునెరుంగుటంజేసె||

టీక || ఆసమయంబునక - అవేశయందు - దేవజాతిత్వజ
జ్ఞత - దేవజాతియగుటవలనసంభవించిన - విమలజ్ఞాన - ని
త్వలజ్ఞానముయొక్క - పాటవంబునక - సామర్థ్యముచేత

తద్వైతాంతంబు - ఆవరూఢిని ప్రవర్త్యాఖ్యుల ప్రవృత్తి
సమస్తంబుక - సర్వమును - ఎరుంగుటంజేసి - తెలియు
టవలన||

శా || ఏగంధర్వుడుదద్విలాసములుమున్నీ టీంచిలోనెంతయుకా | రాగాంధుండయికోరిహత్తకగడుక
రాతాపులంగతుడు | ద్వేగంబందగజెయి నెవ్వగలను విష్ణు భ్రూరుచుక వేగువా | డాగంధర్వుకుమా
రుడంగభవవిద్యాపారగుండాత్తలోక||

౧౦౨

టీక || ఏగంధర్వుడు - ఏగంధర్వుడైనను - తద్విలాసము
లు - ఆవరూఢినియొక్క - శృంగారచేష్టలు - మున్నీ టీంచిపూ
ర్వమందుజూచి - లోనెంతయుకా - లోపలమిక్కిలి - రా
గాంధుండయి - మోహముచేత నేమియందెలియనివాడై
కోరి - అపేక్షించి - హత్తక - సంఘటనముకాక - కడుక
రాతాపులక - మిక్కిలియొరియికలతోడ - కంతుడు - మ
నోధుడు - ఉద్వేగంబందగజెయి - పీడపొందునట్లుసే

యగ - నెవ్వగలక - గాఢమైనవిచారములచేత - ఉప్పి
భూరుచుక - పప్పుడుపొందగలుగునాయనికోరుచును - వే
గువాడు - నిద్రలేక వేగించుచునుండెనొ - అంగభవవి
ద్యాపారగుండు - మన్తభవిద్యాపారంగతుడైన - అనం
గారతిశాస్త్ర ప్రవీణుడైన - ఆగంధర్వుకుమారుడు - ప
యికజెప్పబడినగంధర్వుకుమారుడు - అత్తలోక - తన
లోపల||

౧౦౩

ఉ || ఒక్కొక్క వేళకబద్ధముఖులొల్లమి సేయుదురొక్క వేళకబె || మక్కువనాదరింతురుక్షణక్షణములో
జవరాండ్రవిత్తములో | వక్కునవేసరంజనదుపాయములందగనిబృకంబులం | జిక్కగజెసిడానిసరి
నిత్తమువంటిసుఖింపగదగుక||

౧౦౪

టీక || ఒక్కొక్క వేళక - ఒక్కొక్కసమయమందు - బద్ధ
ముఖులొల్లమి సేయుదురు - స్త్రీలొల్లకుండనుదురు - ఒక్క
వేళక - వాటియొక్కసమయమందు - ఒక్కమక్కువక - అతి
శయమైనప్రేమచేత - ఆదరింతురు - మన్నింతురు - జవరాం
ద్రవిత్తములు - యౌవనస్త్రిలమనస్సులు - యుగళములు -
క్షణమునకొకవిధముగానుండునవి - వక్కునవేసరంజనదు -

అదిగనుకవిచారింపకుండద్వైతగావిరక్తిపడగుండదు - ఉ
పాయములక - నేర్పులచేత - తగునిచ్చకంబులక - తగినప్రి
యవాక్యములచేత - చిక్కగజెసి - వశమగు నట్లులాన
ర్చి - డాని సమీపింపబోయి - సతిజ్ఞితమునట్టి స్త్రీనను
సరించి - సుఖింపగదగుక - సుఖమునుబోందవలసినది||

శ || అనితలచియివ్విలాసిని | యనిశముగ్రిడించుపుష్పితారామంబుక | మనుగలుకజొచ్చియొకచం | ద
నభూజనునీడలిచ్చిదంభంబమరక||

౧౦౫

టీక || అనితలచి - అనియీప్రకారముగావిచారించి - అవ్వి
లాసిని - ఆవరూఢిని - అనిశముగ్రిడించు - నిరంతరమునువిహ
రించునట్టి - పుష్పితారామంబుక - పూచినయివ్వునవ
సమును - మనుగలుగజొచ్చి - ముందుగాజెరి - ఒకచందన

భూజమునీడలిచ్చి - ఒకమంచిగందపుచెట్టు ఖాయసనిలిచి -
దంభంబమరక - మాయయిచ్చునడునట్లుగా || ముందరిప
ద్యములోగ్రియూపదము||

౧౦౬

సీ || అర్థచంద్రునిసౌంపునవఘటింపలలాట*వట్టిదీర్చినగంగవట్టితోడ | జెక్కుటద్దములందుజిగి జెల్లువలు
చిందు*ననునీయమణికుండములతోడ | బసిడివాతచెఱుగుమిసిమిదోళుజెలంగు*నరుణాంశుకోత
తీయంబుతోడ | సరిలేనిరాకట్టుజాళువామొలకట్టు*బెడగారునీ రావిపింజెతోడ | తే||ధవళధవళములగుజ
నిర్దములతోడ | గాఢికాముద్రయిడినయంగరముతోడ | శాంతరసమొల్కుబ్రహ్మ తేజంబుతోడ | బ్రవరం
కయ్యో యిచ్చరప్రవరుడవుడు||

౧౦౭

టీక || అగ్రచంద్రునిసౌంధ్య - గంగము గనుడుజాబిల్లియొక్క కళను - అవఘుళించు - తిరస్కరించుచున్న - లలాటపట్టిదీర్చిన - చలకవంటినొసటియింటుదిద్దిన - గంగవట్టితోడ - గంగాసంబంధమైనవృత్తితోడను - చెక్కుటర్చుములదమక - నర్పణములవంటి గండస్థలములయందు - జగి వెల్లువలువిందు - కాంతిప్రసరించుచున్న - రమణీయవణి కుండలఘులతోడ - రమణీయ-చందరమైన - వణికుండలములతోడ - రత్నఖండములైన కణ్ణాభరణములతోడను - పశిడివ్రాతచెఱుంగు - బంగారువ్రాసిన పనిగలిగిన యంచులయొక్క - మిసిమిదోడ - కాంతిగనుపడునట్లుగా - చెలంగు - ఒప్పుచున్న - అరుణాంశుతోత్రయింబుతోడ - అరుణాంశుక - ఎఱ్ఱనిరంగుగల - ఉత్తరీయంబుతోడ - వైయంగవస్త్రముతోడను - సరిలేని రాకట్టు

క || ఇటనవ్వరూఢినియూనొక్కటంగతిపయినఘులుదన్నగొలిచినడువంగ - జటులదృశ్య రూశరవచద || కటకసమాకృత్యకేళికలహంసికయై ||

౯౪

టీక || ఇట - ఇక్కడ - అవ్వరూఢియొక - ఆవరూఢిని యూను - ఒక్కొక్కట - ఏకముఖముగా - కలిపయినఘులు కొందరుచెలికత్తెలు - తన్నగొలిచినడువంగ - తనను బరివేష్టించినడుచుచుండగా - చటు...యై - చటుల-చలచలమైన - రూశర రూశరవ - రూశర రూశయను భవ్యతోడ గూడుగొన్న - పదకటక - కాలియందెలచేత - సమాకృత్య -

రప్పించబడుచున్న - కేళికలహంసికయై - క్రీడాగ్రముగాఁ జెంచబడినహధురముగాఁబలుకుమరాశముగలదై - అనంగాఁ గాశయందెల భవ్యతోడనుచు చునుండహంసయనుభాగం తినేత బెంపుడం చలువెంటబడివచ్చుచున్నవనితాత్పర్యము.

౯౫

సీ || ఉరగపూతాగ్రధూమోగ్రగంధముఁబాసి - పాలయోబోయీతావిమలయడవనుఁ | డనలాత్ముపెడబొబ్బనలమినతలదిమ్ము - బాయుబోయీతేంట్లపాటమరుఁడు | ఘర్తసామిష్యసంకలితదాహస్యార్తి నీఁగుబోయీచల్లనీడమధువుగరళసౌందర్యాత్తకరసుధాకటకత్వ - ముడుపుబోయీతేనెనొషధీశుఁ ||

తే || డనఁజంపకకురువకపనసతినిశ | నిమలవంజులదాడిమివిదికిలాన్రు | పాటలీపూగకేసరప్రముఖతమల | సాటగుమిటునుద్యానంబుఁజొచ్చియచట ||

౯౬

టీక || మలయశవనుడు - చందనాచల సంబంధమైనవాయువు - ఈతాపిక - ఈపరిమళముచేత - ఉరగపూతాగ్రధూమోగ్రగంధముఁబాసి - ఉరగ - సర్పములయొక్క - పూత - పూతాగ్రమువలనఁబుట్టిన - ధూమ - పొగయొక్క - ఉగ్రగంధముఁబాసి - తీక్షణమైనవాసనను విడిచిపెట్టి - పాలయోబో - వ్యాపించునుమహా - మరుఁడు - ఘర్తభుండు - ఈతేంట్లపాట - ఈతమైదలయొక్కగా నముచేత - అనలాత్ము - అగ్ని నేత్రముగాఁగలవిభునియొక్క - పెడబొబ్బ - పెద్దసింహనాదముచేత - అలమినతలదిమ్ము - పొందినతలనొప్పిని - పాయుబో - వడలించుకొనుమహా - మధువు - వసంతుండు - ఈచల్లనీడ - ఈ

చల్లనైనఘాయితేత - ఘర్త సామిష్య సంకలితదాహస్యార్తి - ఘర్తసామిష్య - గ్రీష్మకాలముయొక్కచేరువచేత సంకలిత - పొందబడిన - దాహస్యార్తి - తాపాతిశయమును - నీఁగుబో - పోగొట్టుకొనునుమహా - ఒషధీశుఁడు - చంద్రుడు - ఈతేనె - ఈమకరందముచేత - గరళసౌందర్యాత్త - కాలకూటముతోఁగూడఁబుట్టుటవలనఁబొందబడిన - కర - కిరణసంబంధమైన - సుధా - అమృతమందలి - కటకత్వము - కారపుగుణమును - ఉడుపుబో - పోగొట్టును మహా - అనంగాశీన నవృత్తి సంబంధమైనగరి మళముచేత ముమమ్మదపాటల చేత ఘనీడచేతమదే నేచేత ముమలయశవనుండు మోడతైనవారేతమ

యందలి యసహ్యములను బోగొట్టు కొందురని చెప్పు
 చునుండఁగా నితరులమాట చెప్పు నేపని లేదని భావము || ఆ
 నఁగఁ - అనునట్లుగా - చంప... రుల - చంపక - సంపెగలు
 ను కురువక - పట్టుగోరంటలును | పనస | పనసవృక్షములును | తి
 నశ | నెమ్మిమ్రాకులును | నిచుల | ప్రబ్బలిచెట్లును | వంజుల | అ
 శోకవృక్షములును | దాడిమి | దానిమ్మలును | వివికిల - సన్న

మల్లెలును | అఱు | మామిళ్లును | పాటలీ | కలిగొట్టుకొఱు
 X | పొడవ్రాకులును | కేసర | సురపొన్నలును | ప్రముఖ
 మొదలుగాఁగల | తరులఁ | వృక్షములచేత | సొబగుమీట
 శృంగారమతిశయించుచున్న | ఉద్యానంబుఁ - అక్రీడవనము
 ను - చొచ్చి - ప్రవేశించి - అవటఁ - అక్కడ ||

౯౬

మ || పవమానప్లవమానపంకజరజఃపాలీపిశంగచ్ఛవీ | భవదభ్యస్థిక్తిర్కృత్రిమసరిత్పాథస్తరంగాహతైః
 దవపాషాణవితర్దికాతలమునన్నాల్లికపత్రాక్షులు | త్వవమొప్పకవిహరింపుచుకొసరసవాచా ప్రాధిమ్యం
 మీటఁగఁ ||

౯౭

టిక || పవ... మునఁ - పవమాన | వాయువువలన | ప్లవమాన |
 తెప్పగాఁజేలుచున్న | పంకజ | కమలములయొక్క | రజఃపా
 లీ | పరాగసమాహముచేత | పిశంగచ్ఛవీ | పతే | పచ్చని
 కాంతిగలిగినదిగానగుచున్నదియు | అభ్యర్థనమీషమందు
 పీక్తిర్గ | వ్యాపించుచున్న | కృత్రిమసరిత్ | కల్పితమైననది
 యొక్క - పాథస్తరంగ | నీటికరుళ్ల చేత - అహత | అంతటఁగొ
 ట్టుబడుచున్నదియు | విందవపాషాణ | చంద్రకాంతమణుల

చేతఁగట్టుబడిన | వితర్దికాతలమునఁ | తిన్నెమీద - నాల్కప
 త్రాక్షులు - తామర రేకులవంటి నేత్రములుగల స్త్రీలు - ఉ
 త్వవమొప్పక - వేడుకమించునట్లుగా - విహరింపుచుకొ - వీ
 లాసముగాసంచారము చేయుచును - సరసవాచాప్రాధి
 మ్యంమీటఁగఁ - సరస | శృంగారాదిరసములతోఁగూడిన |
 వాచాప్రాధిమ్యంమీటఁగఁ | పాత్యవమతాగ్రములలి
 శయించునట్లుగా ||

౯౮

చ || బటువయివిట్టివీఁగిపరిపాటిఁబూవిపేరాగపుంజమే | కొటఁగలయంగబత్వఁగొనగొమ్మనగొయి
 లమించనొప్పెఁడైఁ గటియెలమావిహారరుచిగందవోడింగనుపట్టినీలతా | స్ఫుటతరచూచుకంబగుచుఁబూ
 ల్పువ నేందిరగుబ్బచన్ననక ||

౯౯

టిక || బటువయి - వట్టువయి - విట్టివీఁగి - విటియఁబడి
 పరిపాటిఁగఁబూవి - తగుమా త్రముగాఁబుష్పించి - పరాగ
 పుంజము - పుష్పాడిసమాహము - ఒక్కటఁగలయంగబ
 త్వఁ - అంతటఁగలియునట్లు వ్యాపించఁగా - కొనగొమ్మ
 నుగొయిలమించఁ - చివరనున్నశాఖమీఁదఁగొయిలయొ
 ప్పుగా - యెఁగటియెలమావి - సమీపమందలిగున్నమామి
 డి - ఒప్పెఁ - అమరియుండెను - యెటువలెననఁగా - హా

రరుడీ - ముత్యాలపేగులయొక్క - కాంతిచేత - గందవో
 డింగనుపట్టి - బుక్కాపొడిచేతఁజూడనొప్పి - నీలతాస్ఫుట
 తరచూచుకంబగుచుకొ - నీలతాస్ఫుటతరవైల్యముచేతవికా
 సనమైన - చూచుకంబగుచుకొ - చన్నమొనగలవగుచు
 పొల్పు - వెలయుచునుండు - వనేందిర - కాననలక్ష్మి యొక్క
 గుబ్బు చన్ననక - కదలనిబటువై నస్తనమోయనునట్లుగా
 వొప్పెననిసంబంధము ||

౧౦౦

తే || వెలఁదియిచ్చ టిసంపంగివిరులుగహన | దేవతలయిండ్లనెత్తినదీపశిఖలు | గాకయండినఁ బంచబంగ
 శమగుచుఁ | బాటు నేమొత్తవధుకరపటలతమము ||

౧౦౧

టిక || వెలఁది - ఓచలియా - ఇచ్చ టిసంపంగివిరులు - ఈ
 వనమందలిచంపకపుష్పములు - గహనదేవతల - వనదేవతల
 యొక్క - ఇండ్లనెత్తిన - గృహములలోఁబెట్టిన - దీపశిఖలు -
 దీపజ్వాలలునుమా - కాకయండినఁ - అటులఁ గాకపోయె
 నేని - మొత్తవధుకరపటలతమము - మొత్తవధుకర | మదిం
 చివరమొదలయొక్క | పటల సమాహమును | తమము | వీఁ

కటి - పంచబంగ శమగుచుకొ - పటాపంచలై - పాటునే -
 పాటిపోవునా - అనఁగాసంపంగిపువ్వులుదీపకలికలవలె
 నేజ్వలించుననియనియదీపములకునుజోకటికిని నెట్లువిరోధ
 మోయుటవలెనే సంపంగిపువ్వులకునుదుమ్మెదలకునువిరో
 ధమనియుఁ దాతాత్పర్యము || పంచబంగ శమనఁగా శూ
 న్యమనుట ||

౧౦౨

చ || అపరిమిత సురాగనుమ నొలనయై చిగురాకుచేతులం | దవసినిగొఁగలింపెవనితాయెడరంభదలంపరం
 భదా | సపరిమిత సురాగనుమ నొలనయై చిగురాకుచేతులం | దవసినిగొఁగలింపుట చితఃపెకదాయని
 నవ్వెరంభయు ||

౧౦౩

టీక || అపరిమితానురాగమును మోలసయ్యె - అపరిమిత -
మితము లేని - అనురాగ - పొందఁబడిన క్రిమిగలిగిన - సు
మనః - పుష్పములచేత - అలసయ్యె - ఓపిక లేనిదై - చి
గురాకుచేతులక - కీసలములను హస్తములచేత - పని
తా - ఓ చెలియా - ఇదెరంభ - ఇదోయిట్టఁటిచెట్టు - తప
సిని - అవిసిచెట్టును - కాగలింఁచె - అలిగినచేమకొనె
ను - అనియొక (స్త్రీ) పలుకఁగా - రెండవ (స్త్రీ) - యీవాక్య
ముల కేయర్థాంతరముచేసి - పలుకుచు మఱా రమెట్టిదనఁగా
తలంపక - విచారింపఁగా - రంభదాక - రంభయిననపు

తే || కొమ్మకన్నుగవకుఁగోతగింపఁగఁబూచి తలుకుజో త్తుగ్రకు-దాసనంబు | గవయునీతమాలగహనాంధ
కారవి | తానమునకునుదయభానుడయ్యె ||

టీక || కొమ్మ - ఓ చెలియా - కన్నుగవకు - నేత్రయుగ
మునకు - కొరగింపఁగఁబూచి - వెక్కిరిమగునట్టుగాఁ బు
ష్పించినదై - తరుచు - మిక్కిలి - జోత్తుగ్రకు - ఎట్టికాం
తినిబ్రసరింపజేయుచున్న - దాసనంబు - జపాపుష్పపుచె
ట్టు - కవయు - ఆపరిమితమును - ఈతమాలగ హనాంధ
కారవితానమునకు - ఈతమాలగహన - ఈచీకటి ప్రా
కులయడవియనునట్టి - అంధకార - కారుచీకటియొక్క -

తే || శ్యామలోపరివిడపత్రాభ్రములకుఁ | శ్యామల - న
ల్లనైన - ఉపరి - మీఁదనున్న - నివిడపత్ర - నట్టమైనయా
కులను - అభ్రములకు - మేఘములకు - కాండపండుంబు
కాండ - మ్రాకులస్కంధములయొక్క - పండుంబు - స
మూహము - దిగువానకాళ్లుగాఁగ - భూమికిడిగివచ్చు
నట్టియుడకథారలపుచునుండఁగా - వర్షర్షశంకనాసఁగు *

టీక || శ్యామలోపరివిడపత్రాభ్రములకుఁ - శ్యామల - న
ల్లనైన - ఉపరి - మీఁదనున్న - నివిడపత్ర - నట్టమైనయా
కులను - అభ్రములకు - మేఘములకు - కాండపండుంబు
కాండ - మ్రాకులస్కంధములయొక్క - పండుంబు - స
మూహము - దిగువానకాళ్లుగాఁగ - భూమికిడిగివచ్చు
నట్టియుడకథారలపుచునుండఁగా - వర్షర్షశంకనాసఁగు *

తే || మాతమెదాసెవక్వతరశక్తిపుటాంతరశ్చశ్యామా క్షిక | తాతమునై వెలుంగుగరువంపు గొటారులనొప్పు
తామ్రప | శ్రీ తలవట్టుజీర్ణదళబృందసమావృతపాండురప్రసూ | నాతిమనోజ్ఞ మూలములగర్ధినె సంగమ
ధూకసాలముల్ ||

టీక || చక్వ... వ్రాతములై - చక్వతర - పండుఁబాటిన - శు
క్తిపుటాంతర - ము తెల్పుచిప్పలలోపల - దృశ్య - చూడఁద
గిన - మార్తీకవ్రాతములై - ముత్రియములసమూహములు
గలవై - వెలుంగు - తేజరిల్లుచున్న - గరువంపు - పొడపు
గల - కొటారులనొప్పు - శుక్తిరాసులచేతనమరుచున్న *
తామ్రపర్ణిశటపట్టు - తామ్రపర్ణి - తామ్రపర్ణియను నేటి
యొక్క - తలవట్టు - ఒడ్డువతె - జీర్ణ...ముల్ - జీర్ణదళ
రాలినపండుటాకులయొక్క - బృంద - సమూహముచేత

రగుతాను - అపరిమితానురాగమును మోలసయ్యె - అపరి
మిత - మితము లేని - అనురాగ - ప్రేమతోఁగూడిన - సు
మనః - మంచిడెందముచేత - అలసయ్యె - ఓపిక లేనిదై - చి
గురాకుచేతులక - చల్లవములవంటిహస్తములచేత - తపసి
ని - స్వర్గమునుబొందినతపస్సంపన్నుని - కాగలింఁచుట - అ
లిగినచేమకొనట - ఉదితంబెకదా - యొక్కమేకదా - అ
ని - ఇట్లని రంభయొక్క - అచ్చటనున్నరంభయను - న
వ్వె - హసించెను ||

వితానమునకు - సమూహమునకు - ఉదయభానుఁడ
య్యె - ఉదయించుచుండుసూర్యునివంటిదై - వెలింగెను
సమూహనియర్థము - అనఁగా సూర్యుఁడెట్టికాంతితోను
దయింపఁజేకటులే ప్రకారముగావిడిసిపోవునో యాత్ర
కారముగానిండుఁ బూచినదాసనపుచెట్టువలనఁజుట్టు సోర
నుండుచీకటిప్రాకులయొక్క నైల్యమువిడిసి పోవుచున్న
దనితాత్పర్యము ||

వర్షర్ష - వర్షాకాలము యొక్క - శంకనాసఁగు - సందే
హమునుగలుగఁజేయుచున్న - అనఁగా వర్షాకాలమగిం
చుచున్న * పోడబోదియ - క్రముకవృక్షముయొక్క - న
వకంపు - నేవళమైన - మ్రోడకాచాల్పులను - పంకరుహ
నేత్ర - ఓ చెలియా - కంటే - చూచితివా ||

సమావృత - తెన్నగానావరింపఁబడిన - పాండుర - తెల్లనైన
ప్రసూన - పువ్వులచేత - అతిమనోజ్ఞ - మిక్కిలిమందర
మైన - మూలములక - మొదళ్లచేత - అర్ధినెసంగు - తెన్న
గానొప్పిన - మధూకసాలములు - ఇప్పచెట్లచు - దాసి - సమీ
పించి - చూతమెకనుఁగొనుడమా - అనియప్పుసలుతమలో
దామనుకొనిరని తెలియవలెను - తామ్రపర్ణినవియందు ము
త్యపుచిప్పలుపుట్టుచున్నవనిప్రసిద్ధము || ఇక - డముత్యపుచి
ప్పలకునురాతినపండుటాకులకును - సుషమా నో వమేయ

భావమనియు ముగ్ధులకును రాలినపుప్పులకును అదే ప్రకారముగ యుచు విచారించవలెను ||

౧౦౩

క || పంకజము ఖిచిత్రముల పయ్యెడ | గింకన్న జ సైన్యకోటికి సెలవిడును | నాంకునికరతలమనఁగాఁ | గంకే లి-జిగురుగాలిగడలుటగంటే ||

౧౦౪

టీక || పంకజము ఖి-పద్మమువంటి మోముగలయో చెలియా. నిరహులపయ్యెడ - వియోగులమీద - కింక - కోపముచేత - నిజ సైన్యకోటికి - తన సేనాసమూహమునకు - సెలవిడు - ఆనుజ్ఞ చ్చుచున్న - మీనాంకుని - మన్నఁగునియొ

క్క - కరతలమనఁగా - అరచెయ్యాయన్నట్టుగా - కళకళి - అశోకవృక్షమందు - జిగురు - పల్లవము - గాలి - గాడ్చుచేత - కడలుట - చలించుట - కంటే చూచితవా ||

చ || మనుజుని రాకు మేయితటి నొరి-కెలంకులఁ దేటిగుట్టినఁ | వనతరుశాఖలంగువకువధ్వనిఁబాటుపి కాంగనంబికం | బననయమొప్పమాన్పుగితి నాత్మముఖంబుముఖంబుఁగూర్చుచుం | బనమొనరించెసంఘము

డిమాయలుగా మగవారికృత్యముల ||

౧౦౫

టీక || నునఁజివురాకు - వృధుకిసలయమును - మేయితటి - తిను సమయమందు - నొరి-కెలంకుల - నొటిపక్కలను - తేటగుట్టిన - తుమ్మెదకురువఁగా - వనతరుశాఖల - అరణ్యమందలి చెట్లకొమ్మలయందలి - కువకువధ్వని - కువకువయనురొదతోడ - పారు - పరుగెత్తునట్టి - పికాంగన - ఆడుకోవెలను - పిఁగంబు - దానిజోడైనదిగ

కోవెల-ఆనునయమొప్పు - ఊరడించు/నుపడునట్లు - మాన్పుగట్ట - దానినొప్పిపోఁగొట్టునట్లుగా - ఆత్మముఖంబుముఖంబుఁగూర్చి - తనమోము దానిమోమునఁ గదియించి - చుంబనమొనరించె - ముద్దువెట్టుకో నెను - మగవారికృత్యములు - పురుషులయొక్క పనులు - సంగమముడిమాయలుగా - పమయముగనిబొంకించునువిగావా ||

౧౦౬

క || అనిపొగడుచునోయ్యారపు | టనుపునజడలల్లిజిలుగులగుపయ్యెడలం | జనుకట్లుగట్టియొద్దిక | నామి పకాంతలుల తాంతహారనోత్సుకలై ||

౧౦౭

టీక || అనిపొగడుచు - ఇట్లు సోత్రము సేయుచును - టయ్యారపుటనుపున - విలాసవై ఖరిచేత - జడలల్లి - తలవెండ్రుకలుజడలువెనుకొని - జిలుగులగు - సన్నములైన - పయ్యెడల - పైఁటచేఱఁగులచేత - బిడ్డిక - మైత్రితో

చనుకట్లుగట్టి - రవికమిందవిగియఁగట్టి - అనిమిషకాంతలు - దేవతాస్త్రీలు - లతాంతహారనోత్సుకలై - లతాంతహారణ | పువ్వులుగోముటయందు - ఉత్సుకలై - సంఖోపముగలవారై ||

౧౦౮

రగవ || నేర్పుమై నల్లయది చెరులఁదొలుపుఁడుతే మెడదప్పుకునకర్పించదలఁపఁజెంతటిపెరిమె * యంతిపావురపురొదయేలవినెదాగజము * వింతయేవిరహిఃబలవెతఁబెట్టుబేరజము * మరపొన్న క్రొన్ననలుచొచ్చి నలుగడవెదకు * తతగదండులత విదగడంబుక్రొవ్వెదకు * నటమిననుఁజిగురునకునగు నెకంటకమాడ * జరుకును నెవేటొక్కచోటఁగంటకమాడ * గుండములునీసఁగఁగూర్చితినిగై శికము * నిండులకు వెలయడుగ నేలవిడువై సికము * చిరుదెంట్లకోసఁగెను జ్ఞేనకూర్లుగొజ్జంగ * యెరుఁగకదిపూవంద నేలయిటురజ్జంగ * నెదిరింకఁబోలునీవింతి తిపతిఁ డెగడ * బొదలఁజిగురులతుదలఁబూవియన్నదిపొగడ * పుడుకుమల్లనగంబుపొడికినీప్రేంకణము * దడఁబొడికినీకి తుదగరత్తుకంకణము * నెరసిపోజూచెదపునలుగులుపుమాక నముగూరియు లేనెల జీబుకొన్నదంతటవనము * కాదల్లయదిపుల్లకంకేళిపన్నిదము * మోడుగోడినీడుముత్యాటజన్నిదము * పటవాలైనయదియాయకటికాలెంత * చేబునకేయగుచూలుచేఁగలుగు మేలెంత * నెలఁతయూగేదంగీసిక బ్బెబుక్కాము * చిలుకునిపుప్పొల్లుచెంపెతలబుక్కాము * మితిలేనిలేనెనామెతఁజేసె పికవాది * యితరలతికలవ తిగియేగునదిపరవాది * కలుగొట్టుపాకువేళ్ళులేనికుడఁబెదను * నలికా

తీకడిమిగండమునకే వెటచెదను - గురువిందనదెగిలుబు కొనియెంబయ్యగదొంగ - విరులగరికుంభకువవెత
బొమ్మెయరగ్రుంగ - మొరమెతనికొలదిదిమిలంచులకుముసులు - మరిగెనీకను దోయిమాయిలపువకచకలు -
ఏకాంతమనితొలగ గెదిందునీవతెవేటు - చేకొనవెమున్నాడిచెలు వయివటివేరు - అరిదియియేధావల
రఱిసగుకపురము - సరిగాదుదానికలశశియొడబుకప్పుము - పాశకల్లదిపోకకబ్రాకబరినముదెగియె-నా
ళియదిదిగజాటు నట్టిచందమునగియె - మలయపవనునిచిలిచెమావిభళియివేళ - మలయగోయిలపంచ
మస్వరంబునసీల - సులభమై దొరకెనుంజులవాణిచందకము - చిలువానెబూబొదలు చేరియిక వంపకు
ము - చనకుడికడపులకుసఖులారపువులకు - ననుచునలరులుగోసిరతివల్లనాని||

౧౧౭

టీక | ఈరగడలోదేవతాస్త్రీలుపువ్వులుగోయినపుడొక
రితోనొకరు పరిపరివిధములుగా చూట్లాడువాక్యములుగా
ననక్కడక్కడికేయిన్నియమగుచున్నదనిపించారించవలెను
నేర్పుమై నైపుణ్యముగా - అల్లయది - ఆస్త్రీవెలులక
కురులయందు - తొలుపూడుటిమెక - మొరటిసారిగోసి
నపువ్వుచెట్టుకొనెను - దగ్గుకునకు - మన్నభునకు - అర్పిం
పక - సమర్పించవలసినదని - తలచడు - విచారించడు - ఎం
తటిపెరిమె - పువ్వులయం దెంతప్రేమ - అనియొకతెపలి
కెను - ఇంతి - ఓచెలియా - పావురపుగొడ - పారావత
ధ్వనులు - ఏలవినెడు - ఎంచుకొకర్ణించెదపు - అరజము - అ
దినుహాయాగడము - విరహిణులక - వియోగముగలస్త్రీ
లను - వెతచెట్టు - బాధచెట్టునట్టి - బేరజము - గడుసుద
నము - వింతయే - ఆకర్షణ - అనగా నెన్నడెటుగనిదా-
అనియొకతెపలికెను - సురపొన్న క్రొన్ననలు - నమేరునూ
తనపువ్వులను - చొచ్చి - లోగఁబోయి - నలుగడ వెదకుక
నాలుగుదిక్కు - లనుగలయనరయును - అందులవానియం
డుండు - తాపితండుంబు - పరిమళముయొక్కసమృద్ధి క్రొవ్వెద
కుక - కొప్పునకు - తరగదు - తీసిపో నేరదు - అనియొకతెపలికెను
చిగురునక - పల్లనమునకు - నన్న - నన్న - అజమి - ఒత్తి
అగు నెకంటకమాడక - కతిసపుమాటలు పలుకుటకుందగు
నా - వేటొక్కచోటక - మరియొకస్థలనుందు - కంటకమా
డక - ముల్లునాఁటగా - చుటుకును నెక - చుటుక్కును నె
ను | అనియొకతెపలికెను - కుండములు - మొల్లపువ్వులు*
నీకొసంగక - నీకేవ్వను - కైశికముక - నాసిగలో - కూర్చి
లిక - చేర్చుకొంటిని - ఇందులకుక - ఈపువ్వులకు - వెల
యదుగ నేల - విలువయదుగఁబనిలేదు - వైశికముక - అలం
కారాసక్తిని - నిడు - వదలుము - చిటుదేంట్లకుక - చిన్నది

న్నతుమై నలకు - గొజ్జగక - జాబిపాదయందు - గుడ్డెనగా
ల్లు - అనగాఁటసిపిల్లలుబొమ్మల వివాహము మొదలయిన
వానియందువండుపక్కాన్నాదివిశేషములు - ఒడవేక - దొ
రికెను - ఎటుగకది - అయిననాస్త్రీతెలియక - పూవంద
పువ్వుచుండుకొనునంతనే - ఏలయిటు - ఎందుకీప్రకారము
రజ్జుగక - డంబము చేయవలెను | అనియొకతెపలికెను | ఇం
తి - ఓచెలియా - నీవు - ఈపు - రతిపలిక - మన్నభుని - తెగడక
నిందించుటకు - ఎదిరింపబోలుక - ప్రతిఘటింపితివేమో*
పొదల - లతాగృహములయొక్క - చిగురులతుదలక - పల్ల
వములకొనలయందు - పొగడవకుళవృక్షము - పూచియున్న
ది - పుష్పించియున్నది | అనగానదిసీకు విరహకారియైన
నిభావము | ఇట్లనియొకతెపలికెను - గందపొడికిక - బుక్కా
సాడికయి - ఈప్రేంకణముక - ఈప్రియకపుతీగను - అల్ల
నక - తిన్నగా - పుడుకుము - స్మృతీంధిపుచ్చుకొమ్ము - తడయ
కిటక - ఆలస్యముచేయకనివృట్ - రత్నకంకణము - మణిసా
పితమైనచేతికడియము - తగక - అర్హమానట్లుగా - నీకీత్తుక
నీకేప్పుచున్నాను - అనియొకతెపలికెను - నెరసిపోజూచె
దపు - వ్యాపించిపోజూచుచున్నావు - నిలునిలువునూ - పో
వలదుపోవలదుండుమా - కనము - చూడము - కురియుతేనె
లక - వర్షించుచునుండుమకరందములచేత - వనము - విహరి
రకానము - అంతటక - అన్నియెడలజేబుకొన్నది - చిత్ర
డిగొనియున్నది - అనియొకతెపలికెను - అల్లయది - అదిగో
కనుపించునది - పుల్లకంకేళి - పూచినయొళోకము - అనియొ
కతెపలికఁగా - కాదు - ఆళోకముకాదు - మోదుగు - పల్ల
శవృక్షము - అనియొకతెయినఁగా - ఓడిక - ఓడితవేని
నీదు - నీయొక్క - ముత్యాలజన్నిదము - మూక్తికోపితము
పన్నిదము - పందెము - అనిమరలఁబలికెను - ఈయరఱి

చాలెంత - ప్రవీణునినలన గాగెలవెనయొకదళీపన శ్రే
 ణియేమాత్రము - పటమాలెనయని - ఒరగబడి మున్నది
 అనియొకతెపలికెను - చేయనకెయ - కీడుదెచ్చుకొరకున
 యిన - చూచుచేగలు - గర్భముచేతసంభవించునట్టి - మే
 లెంత - యేమమెంత - అనియొకతెపలికెను - నెలెంత - ఓ
 వడతె - ఈగేనంగి - ఈమొగిలి - నీకట్టె - నీకుదొరకెను -
 బుక్కా ముచిలుకు - గండవొడినిజల్లెడు - ఈపుప్పొట్లు - ఈ
 పువ్వపరాగము - చెంచెతలబుక్కాము - కీరాతాంగనల
 గండవొడి - మితిలేని - పరిమాణరహితమైన - తేనె - మ
 భువును - విరవాది - విరిజాజి - ఆమెతఁజేసె - విందొస
 త్తెను - ఇతరలతకలమరిగి - అన్యముతై నతీవలనానించి - ఏ
 గునది - పోవునట్టిది - పరవాది - ఇతరపక్షమునువాదించున
 ట్టిది - అనిమటియొకతెపలికెను - కలుగొట్లు - పాదిరిచెల్లను
 ప్రాకు - ఊరోవస్తుభము చేజరిగియెక్కునట్టి - వేడ్రులె
 నీకు - సంతోషములేనీకు - తటచెద - మనస్సునందతి
 తయము - నలినాక్షి - ఓచెలియా - కడిమిగఁడుమునకే - అ
 తిశయమైనయపాయమునకే - వెలచెద - నేనుభయంపడు
 చునుందును - అనియొకతె పలికెను - వయ్యతదొంగ - మ
 లయచూరుతమనుతస్కరుడు - గురువింద - బండిగురు
 వేండ్ల తీగయందు - గిలుబుకొనియె - అనిగోగిలు
 బాడుచున్నాడు - అనఁగాదొంగిలించి - తీసికొనుచున్నా
 డు - కరికుంభకువ - ఏనుఁగిరెః పిండమలవంటి స్రవములు
 గలయోచెలియా - మైయరగుంగ - శరీరమునగముత
 క్లగనట్లుగా - అనఁగానోడలువంచి - విరుల - పువ్వులను
 వెరజు - ప్రోవుజేయుము - అనఁగాఁద్వరగాగోయుము
 అనియొకతెపలికెను - మెరమెరని - మెరమెరమెరయునట్టి
 కొలగదరి - సరస్సుగట్టుననున్న - మిలంచు - చెరు
 కుచేఁపని - లకుముకులు - టిట్టిభవతులు - నీకమవో
 యి - నీనేత్రద్వయమును - మరిగె - వెంబడించెను - చ
 కచకలు - కాబట్టిచకచకలాడుచూపులను - మాయింపు
 అడవివేయుచున్నయొకతెపలికెను - ఏకాంతమని - రహస్య
 మాడుచున్నారని - తొలఁగెను - తొలఁగిపోవుచున్నపు
 ఁకు - ఇచ్చట - నీవటెవేటు - నీపుపరాయిదానవటె.

అనియొకతెపలికెను - చెరువు - ఓచెలియా - ఈనట్టివేరు - ఇదివ
 ట్టివేరు - అనఁగానుశీరము - మున్నాడి - ముందుగా - చెకొనవె
 తీచుకొనవే - అనిమటియొకతెపలికెను - ఈయేదాకులరం
 టి - ఈసప్తపర్ణపుక్షములయందు - అగు - ఆయ్యెడు
 కప్పురము - కన్నూరము - అరిదీ - మహాయరుడు - దానికే
 ఆకర్పూరమునకు - అలశశియొడలు - ఆవండునిదేవాను
 యినప్పటికిని - సరిగాదు - సమానముగాదు - కప్పుతము - రొ
 మ్మునలుపు - అనియొకయశ్వసవలికెను - పాళకు - మో
 వుకై - ఆల్లది - ఆస్త్రీ - పోకఁబ్రాకె - క్రముకవృక్షము
 నుబ్రాటియెక్కుచునుండ గా - బందముదెగియె - కాల్ల -
 కుదగిలించుకొన్నదారముతెగిపోయెను - అశీ - చెలికత్తె
 అడిదిగజాటునట్టి - ఆస్త్రీమానువెంటఁ గ్రిందికిదిగజారుచు
 నన్ను - చందమునగియె - విభమునకునవ్వెను - అనియొక
 తెపలికెను - మాచి - మామిడిచెట్టు - భరి - భర్తా - ఈవే
 లక - ఈసమయమందు - మలయు - ఒప్పుచున్న - కొయి
 ల - కోకిలయొక్క - చందముస్వగతమైన - 'చందముస్వ
 రమునందున్నట్టి - ఈలక - తన - రాదిసంకేతధ్వనిచేత -
 మలయువమని - మండవూరుతమును - పిలిచె - ఆహ్వాన
 ముచేసెను - అనియొకతెపలికెను - భక్త - డసంప్రదాయమే
 మనఁ గాగాలియాడకుండనున్నసమయమందు - మోటనీ
 లవేయగాలియాడుటలోకవాడిక - మంజులవాణి - మనూ
 హరమైనవాక్యములుగలయోచెలియా - చంపకము - సం
 ప - గి - మలభమై - ఆయాసముతేక - దొరకె - లభించె
 ను - పూబొడలు - పువ్వునికుంజములు - చిటువ - సర్పము -
 ఆనె - అంటెను - చేరి - కాబట్టి సమీపించుజని - ఇంక
 వంపకుము - ఇంకమిఁగవంచకుము - అనియొకతెపలికెను
 సఖులార - ఓచెలియలార - పువ్వులకు - పువ్వుములని
 మిత్తమై - ఇంక - ఇంకమిఁగ - దవ్వులకు - దూర
 మునకు - చనకుడి - పోకుడి - అనియొకతెపలికెను - అనుచు
 ఈప్రకారముమాట్లాడుకొనుచు - అతివలు - ఆశ్వరసలు -
 అల్లనదాని - తిన్నగాఁజేరి - అలరులుగోసితి - పువ్వులు
 గోసితి

క : శాలీకపూర్ణము. శాలీముఖశాలీముఖరంబగుకొంపం. గేళీలాలసగతిడిగి. యాళీనివహంబు
 లోలలాడెడువేళక.

టీక : నాళీ...ముఖశాలీకముఖ - పద్మములయందున్నచుక
 డడముచేత - ఉన్నతమిక్కిలిమదిందిన - ముఖాళీ - అ
 దుహంసలకును - ముఖశాలీ - మ్రోయుచున్న తుమ్మెదల
 కును - ముఖరంబగు - ముఖమునుజేయుచున్నదైన - కొలనక

ఒకతామరమును పుట్టించి కేళిలాలనగతికా - ఇలక్రిడయంగా
నక్షత్రము - డిగి - అగ్నిదహంబులు - చెలిక - తెలిగుంపు

లు - పిలలాడెను వేళకా - నీటితోఁజల్లులాడుచునుండును
మయముండు || ౧౧౭

ఉ || వాడినమోముదమ్మి తెలివాలికకన్నులుతిన్నబోవడోనాడక నెక్కినల కరమునదిడితీరెనవల్లయై
జలం బాడగఁబెట్టువారి నాకహస్తపుమ్రొక్కునబాడుడంచుడాలి బాడకజూచుమాడ్కినలజోటిదిశ
లోఁపరికింపనొక్కచోకా || ౧౧౮

టీక || వాడిన - విరహ వేదనచేతబడలియున్న - మోముదమ్మి
ముఖదక్షమును - తెలివాలికకన్నులు - తెలుపుచులిగివాలి
యందు నేత్రములును - విన్నబోవక - కళదప్పియుండగా
తోనాడక - చెలిక తెలివోఁగూడ జలక్రిడలుచేయక - నె
క్కినలు - శ్రేష్ఠమైనఫలములు - కరమునదిడి - హస్త
మందుబెట్టుకొని - తీరనివల్లయై - కొలనిదరిగూర్చున్న
దై - జలంబాడగక - జలక్రిడలాడుటకు - పిట్టువారిక

పిలుచుచున్నవారిని - ఒకహస్తపుమ్రొక్కునకా - ఒంటిచే
తిననుస్కారముతో - అడుడూచుకా - మీరుజలక్రిడలు
చేయుండనిపలుకుచును - తాకా - వరూధినితాను - చూడక
జూచుమాడ్కికా - అశ్రద్ధగాఁజూచునీతిగా - అలజోటి -
అవరూధిని - దిశలు - దిక్కులు - పరికింపక - చూడఁగా
డిగివోకా - ఒకస్థలముండు || ౧౧౯

మాలిని || రవిరుదిద్రసరేణువ్రాతములోమించునాత్యా | నికహానిహతిలోనిదిందితశ్రేణురాడక | గువల
యఘనకల్యాణకాలవల్లిననీసం | భవములగుచుమింటుబర్చుపుష్పాశ్లలోనకా || ౧౨౦

టీక || రవిరుదిద్రసరేణువ్రాతములోమించు - రవిరుదికా
సూర్యకాంతియందు - అనఁగా నెండలో - శ్రసరేణు - ప
రమాణువులయొక్క - వ్రాతములోమించు - సమూహము
బుచేతసతికయించుచున్న - వాత్యావహానిహతిలోకా -
తాత్యానికహ - నుడిగాలి తెరలయొక్క - నిహతిలోకా -
తాకుఁడులో - ఇందిందితశ్రేణులు - ఇందిందిత - తుమ్మెద
తయొక్క - శ్రేణులు - పక్షులు - అడక - భ్రమించు

చునుండఁగా - కువ...లోనుకా - కువలయ - కలువపూవుల
తోఁగూడుకొన్న - ఘన - శ్రేష్ఠమైన - కూర్యా - కాలు
వయొక్క - కూల - దరియందలి - వల్లిననీ - తిగజాతు
లవనమువలనమండి - నంభవములగుచుకా - పుట్టినవగుచును
మింటుబర్చు - మెనివ్యాపించుచున్న - పుష్పాశ్లలోనకా - ము
ను సూరజములలోపల - అనఁగాఁబరాగములోననుట || ౧౨౧

సీ || పసిడితోరముతోడిబాహువల్లననెత్తి * సారెకుబొదలుపైఁజూచిచాచి | బింబాధరంబుగంపింపనొ
య్యనవిషా * చీస్వనంబునజటఁజెప్పిచెప్పి | దెసలమాదాన్వేషినిర్గులోవనదీప్తి * గణముచేదోరణక
ట్టికట్టి క్రమనీయతనుకాంతికనకద్రవంబున * నారామరంగంబునలికియతికి || తే || యాతంబులించి కాలా
హికల్ప | ఘనకద్రవంధినచటిన్మృగములకసిత | దిధితులువడ్డికొనఁగుచుదేవపూజ | విరులుదిది మెడికపట
భూసురునిఁగఁయె || ౧౨౨

టీక || పసిడిబంగారుతోఁచేసిన - తోరముతోడి వ్రతకంక
జముతోఁగూడుకొన - బాహువుకా - భజమును - అల్లననె
త్తి - తిన్నఁగాఁజెత్తి - సారెకా - పలుమారు - పాదల
పైకా - గుల్మములమీదికి - చాచి చాచి - చాపి చాపియు
బింబాధరంబు - దొండపండువంటి యధరోష్ఠము - కంపిం
పకా - చలించఁగా - బిమ్మనవి పంచీస్వనంబునకా - తిన్న
దనముగావీతానాదమువంటినాదముచేత - జటఁజెప్పిచెప్పి
చేసపాతములోభేదమైనజటసుమరీమరివదిందియు - దెస
లకా | దిక్కులయందు - మాదాన్వేషి - తెరపువెదకుచున్న
చీర్గులోవనదీప్తిగణముచేకా - చీర్గులోవన - సోగలైనక
న్నులయొక్క - చీప్తిగణముచేకా - కాంతినమూహముచే
త - తోరణ - తోరణము - కట్టికట్టి - మిక్కిలిబంధించి - కమ...

బుకా - కమనీయ - మనూహరమైన - తనుకాంతి - దేహచ్ఛా
యమును - కనకద్రవంబునకా - బంగారునీరుచేత - ఆరామ
రంగంబుకా - వనప్రదేశమనువాట్కొస్తానమును | అలికియలి
కి - లేపనముచేసిచేసియు || అని...ధికా - అనితంబువలించి - పిరు
దులపర్యంతమువేచుచున్న | కాలాహికల్ప | నల్లత్రాఁచు
బాముతోసమానముగానున్న | ఘన - శ్రేష్ఠమైన కవద్రం
ధికా - సిగముడిచేత - అవటిభృంగములకుకా - అచ్చోటను
న్నతుమ్మెదలకు - అసితదిధితులు - నల్లరికాంతులు - వడ్డికొనఁ
గుచుకా - వృద్ధికిచ్చుచుచును | అనఁగావాదినైల్యమునతిక
యూపంచేయుచును - దేవపూజ - దేవతార్చననిమిత్తమైన
విరులుదిది మెడి - పుష్పములను గోయుచున్న - కపటభూ
సురునికా - కృత్రిమపుత్రావ్తానుని - కనియెకా - చూచెను || ౧౨౩

ఉ || కాంచీకలక్ష్మణతనకకాంచీకయై యెదురేగియప్పుడ | కాంచనకేతకీకుసుమగా త్రివయస్యలడింత
తన్నికుం | కాంచలవీధిదాటుచునునాంతచలచ్చపలాకృతింగలం | గాంచినవస్తువుంచేలిసికాంచినయట్లను
రక్తిగాంచుచు ||

౧౨౩

టీక || కాంచి - వీక్షించి - కలక్ష్మణతనకకాంచీకయై - కల
అవ్యక్తమధురవృక్షాట్టుగా - క్వణత్ - ధ్వనిచేయుచున్న క
నక - బంగారముతోజేసిన - కాంచీకయై - ఘంటలయొద్ద
ఁముగలదై - ఎదురేగి - ఆభిముఖముగాబోయి - అప్పుడు
అసమయమందు - ఆ కాంచనకేతకీకుసుమగాత్రి - అక్షాం
శన-సువర్ణ మయమైన - కేతకీకుసుమ - మొగిలిపూవంటి-గా
త్రి - దేహముగలమూవరూధిని - వయస్యలడించి - చెలిక తై
లనువీడిపెట్టి - తన్నికుంజాంచలవీధి - తన్నికుంజప్రా

దలయొక్క - అంచలవీధి - చివరలచాలుపునందు - తా
చు - సంచరించుచును - నెటువ తెననగా - ఘనాంతచల
చ్చపలాకృతి - ఘనాంత - మేఘముయొక్క-చివరయను-
చలచ్చపలాకృతి - చలింతుచునుండు మెరుపుతీగవలెనని
యన్వయము - కలంగాంచినవస్తువు - స్వప్నములోజూ
చినపదార్థమును - తేలిసి కాంచినయట్లు - మేలుకొనిచూచిన
ట్లుగా - అనురక్తిగాంచుచు - అనురాగమునుబొందుచు ||

ఉ || ఆకమలాక్షియింపున దృగంచలమించుకమూసిహర్ష బా | మృదులశోణికోణ రుచులగ్రమునంజనజూ
శుచూపుతీ | రైకనుపట్టెచమ్మరస మంటికొనవేడవింటివాడుక్రోధైకధురీణతంగజదియేసినసింగిణికో
లయోయన ||

౧౨౪

టీక || ఆకమలాక్షి - ఆవరూధిని - ఇంపున - ఇష్ట ముచేత
దృగంచలము - నేత్రాంతములను - ఇంచుకమూసి - కొం
ఁజెముగామీలితముజేసి - యనగా రెప్పలారగాజేసి*
హర్షబాష్పాకుల శోణికోణరుచులు - హర్షబాష్పాకుల - ఆ
నందమువలనఁబుట్టిన - కన్నీగుచేతదోఁట్రువడుచున్న శో
ణ - ఎట్టి నైన - శోణరుచులు - కొలుకుల కాంతులు - అగ్ర
మునంజన - ముందుమిగులునట్లుగా - చూచుచూపు - వీ
క్షించువీక్షణము - తీరైకనుపట్టె - చక్కనైకనుపడెను
ఎటువలెనగా - తమ్మరసమంటికొన - తాంబూలరస

ముతగులుకొనునట్లుగా - వేడవింటివాడు - మన్మథుడు
క్రోధైకధురీణత - కోపమందలిముఖ్యమైన భారవా
హిత్యచేత - క్షణదియేసిన - కసిదీరునట్లుకొటికేవేసిన - సిం
గిణికోలయోయన - శృంగధనుస్సుయొక్క బాణమో
యనువట్లుగా నేకనుపట్టెననిసంబంధము - అనగావరూధిని
యొక్కచూస నకుడు - మన్మథునిబాణముఁమునకును శుభ
మానము - కొలుకులయందలిర క్తినుకును - అంటినతమ్మరస
మునకును - ఉపమానము ||

౧౨౫

సీ || తొలుదొల్లవానింగన్నులంగాంచినప్పుడ * పల్లవాధరిగుండెర్పులుమనియె - నటరెండుమూడంజలరు
గునప్పుడ కాళ్ల * బంకజాక్షికిదోట్రుపాటుగదిరె | తాయంగజనునప్పుడముఖాంబుజంబునఁగంబుకం
ధరకుడై న్యంబుదోచె | గదసినిల్చినయడ్డకనుదోయిరెప్పల * లలనకుమిగులజంచలతబెరసె || తే || గట
కటాయనునపుడగద్దకనొడమె | జెఱగువట్టినయపుడచేజెమటగ్రమ్మె | సొలసిమాటాడనుంకించెదలం
చిమోము * దేరకొనజూచినపుడకన్నీరువడిసె ||

౧౨౬

టీక || తొలుదొల్ల - మొట్టమొదట - వాణ్ - ప్రవరా
ఖ్యరూపముధరించినగంధర్వని-కన్నులంగాంచినప్పుడ - కం
ఁజ్లజూచినపుడ - నే - పల్లవాధరిగుండె - చిగురుటాకువం
టిపెడవిగలవరూధియొక్క-హృదయము-ర్పులుమనియె
ర్పులుమనియె - అటరెండుమూడంజలు - తర్వాతరెండు
మూడడుగులు - అగుగునప్పుడ - నడువగానే - కాళ్ల*
పాదములయందు - పంకజాక్షికి - తామరలవంటికన్ను
లుగలవరూధినికి - తొట్రుపాటుగదిరె - తొందరపాటుగ
గలిగెను - తామరగజనునప్పుడ - నమిసింహిపోగా - ముఖాం

బుజంబున - పన్నవంటిమోమునందు - కంబుకంధరకు
శంఖవంటికంఠముగలవరూధినికి - దైన్యంబుదోచె - దీ
నభావముగనుపించెను - కదసినిల్చినయడ్డ - సమీపించినలు
చుండగానే - కనుదోయిరెప్పల - నేత్రయగవత్తుము
యందు - లలనకు - వరూధినికి - మిగుల - మిక్కిలి
చెంచెలనబెరసె - కాంచల్యముబొందెను - కటకటా
యనునపుడ - అయ్యయ్యాయనువచ్చుడె-కద్దకనొడమె
డను త్రికలిగెను - జెఱగువట్టినయపుడ - వానిదుప్పటికొం
గుపట్టుకొంగానే - చేజెమట గ్రమ్మె - మాస్త్రమునందల్ల

స్వేదము-క్రమ్మకొనెను- పాలసి-బడగి - మాటాడక- ఖా
మెంచుటకు - ఊకించడలచి - కప్పించిదాటుటకు నెంచి
మోముండిరకొనఁ జూచినపుడ - ముఖమంతయులే స్సగార

గనుసమయమునుదే - కన్నీరువడి నె- నేత్రములయందునీ
రుజారెను॥

౧౨౬

క || పాటితకరింతద్యుతి - పాటచ్చరగండఫలక భాగంబులపై | గాటుకకన్నీరులుకఁగ - మాటవెడలఁ
గ్రేటికొనుచుమానివలికె॥

౧౨౭

టీక || పాటి...లపై - పాటిత - చెక్కలుచేయబడినక
రింత- గజనాతములయొక్క - ద్యుతిపాటచ్చర - కాంతిన
పహరించున వియునయిన - అనఁగావిరహము వలనఁబుట్టిన
తెలుపుచేతంతపువలకలవలెను - గండఫలక - పతకల
వంటిచెక్కిల్లయొక్క - భాగంబులపై - ప్రదేశములమీఁ

ద - కాటుకకన్నీరు - అంజనముతోఁగూడిననే త్రోవకము-
బులుకఁగ - చిందఁగా - మాటవెడలఁగ్రేటికొనుచు-బ
లవంతముగామాటబయిటికిరప్పించుకొనుచును - మానివ
లికె - వరుణియొకవాక్యముచెప్పెను: ౧౨౭

ఉ || పీలరయీదలంబుడిగి నేలరబాలరసాలమాలతీ | జాలములో శశాంకరజాలములో వలవంతనగ్రువు

లో | జాలుగనాల్గుజాలుకఁజాలుభవంబున నంతఁగాఁకను | బాలయిరాత్రివంచశరు బారికిఁజిక్కిరిసి
కుదక్కిరితి॥

౧౨౮

టీక || పీలర - ఎందుకురా - ఈదలంబుడిగియేలర - ఈమ
చ్చరముమానియేలుకొనరా - బాలరసాలమాలతీజాలము
లో - బాలరసాల - లేఁకతీయమామిళ్లయొక్కయు - మా
లతీ - జాడిచెట్లయొక్కయు - జాలములో - సమూహము
లో - శశాంకరజాలములో - శశాంక - చంద్రునియొ
క్క - కరజాలములో - కిరణసమూహములో - అనఁగా
చెన్నెలలో - వలవంత - విచారముచేత - అగ్రువులు - క

న్నీళ్లు - జాలుగ - కాలువలైపారఁగా - నాల్గుజాలుక
నాలుగుజాములును - అనఁగాయమాచతుష్టయముననుట
ఇకఁజాలుభవంబునంత - జన్మమికమీదఁజాలునని
పించునంత - కాఁకను బాలయి-తాదమునకులోబడి - తా
త్రి - రేయియంతయు - పంచశరుబారికిఁజిక్కిరి-మన్న
భుయొక్క-తెనవాతనుబడితిని - నీకుదక్కిరితి - నీకువ
శమైనదాననైతిని॥ ౧౨౮

శా || రావై రాగ్యముఁజూసిన్పుగడు నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున॥ రావై లేవవిగానియిందులకు హూరా
హూరిగాఁబోరియే | లావాలాయము సేయఁగా బ్రతుకునీ వాచారవంతుండవై | చావోయెక్కుఁడొనీయె
డంగలుగు వాంఛభూసురగ్రామణీ॥

౧౨౯

టీక || రా-రమ్మ - వై రాగ్యముఁబూని - విరక్తినివహించి-
నీపుగడునిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున - నీవుమిక్కిలిదాక్షిణ్యము
లేనిపునస్సచేత - అనఁగాఁగతినహృదయముచేత - రావై
లే - రానివాడవైతివేని - చవిగానియిందులకు - ఇంత
యిష్టముగానిభరి - హూరా హూరిగాఁబోరి - విడువ
కపోతాడి, ఏలావాలాయము సేయఁగా - ఎందుకొప్పిం

చవలెను - నీవాచారవంతుండవై - నీవునిష్ఠగలవాఁడవయి
బ్రతుకు - సుఖముగాజీవింపుము - భూసురగ్రామణీ - బ్రా
హ్మణోత్తముడా - నీయెడంగలుగువాంఛ - నీయందు
బుట్టినకోరికచేత - చావో - తనకుమరణమే - ఎక్కుఁదా - తం
తకంటే నెక్కువయేమైననున్నదా - అనఁగానీపుతాకపో
యినపక్షమందుఁదనకుమరణమేసిద్ధమనితాత్పర్యము॥

క || కట్టడితనమునకిట్లాడి | గట్టిమనసురాయఁజేసికరగవుమఱిసి | పట్టినవిడువవిడని నిట్టిట్టిన నేలమాయ
దృష్టంబుండె॥

౧౩౦

టీక || కట్టడితనమునకు - కఠినత్వమునకు - ఇట్లాడిగట్టి-
ఈప్రకారమువడిగట్టుకొని - మనసుతాయఁజేసి - చిత్రము
నుభాషణముతోసరిగాఁజేసి - కరగవు - మెత్తఁబడకుండ
నున్నావు - మఱిగిపట్టినదివిడువవు - మఱియునీవు పట్టినప

ట్టువదలవు - మాయదృష్టంబుండె - మాభాగ్యమారీకినుం
డఁగా - ఇకఁగిన్నిట్టిట్టిననేల - ఇంకమీదఁగిన్నన్నిట్టుట్టుల
నిజునవలసిన పనియెనియున్నది॥ ౧౩౦

ప || అనినకు-మానాభూసురకువశారుండు॥

టీక | అనినా - తురీనివరూధివివలుకగా - అకు హ యనయాగంధగుండ్రం

శాఖానురకుమానుడు - కడటపుబ్రాహ్మణునివాడ

సీ || కొనసాగి కామినీగోష్ఠి ప్రాథములైన * యదుబుజాపులరెప్పుడుదలనాచి | సంతసంబున ముఖాబ్జము నందుజిలునవ్వు * కందళింపకయుండడిందుపటచి | పొంగారుమై డోచుశృంగారచేష్టల * తమిడెచ్చి కొలుమాగ్ధ్యమునడాచి | పొడమరసావేశమునవచ్చునర్హ్యక్తు * లాదవి నాలుకకుతాకుండగ్రుక్కీ || తే || మస్తకమువారిదియు సురనిహానముద్ర | నేలబొటవేలవ్రాయుచులివికొంత | సెపువెడవెడవింఠించిశిరసాకింత | యెత్తిసన్నపుటెలుగుతోనిట్టునియె ||

౧౩౦

టీక || కొనసాగి - సమగ్రమై - కామినీగోష్ఠి - స్త్రీల యొక్కగుంపునందు - ప్రాథములైన - గడిచేతిన - ఉదుబుజాపుల - గద్దరిదృష్టులను - రెప్పుడుదలనాచి - పక్షములయొక్కకొనలయందెనాగబట్టినవాడై సంతసంబున - హర్షముచేత - ముఖాబ్జమునందు - మోముదామరయందు చిలునవ్వు - తేతనగవు - కందళింపకయుండపుట్టకుండునట్లుగా డిందుపటచి - అడచివేసినవాడై * పొంగారు - ఉప్పొంగుచున్న - మైదోచు - శరీరమందుగానవచ్చు - శృంగారచేష్టల - హావభావ విలాసములను - తమి - ఆసక్తిచేత - తెచ్చికోలు - తెచ్చుకొనబడిన మాగ్ధ్యమునకా ముగ్ధభావముచేత - డాచి - మరుగుచేసి పొడము పుట్టుచున్న - రసావేశమునవచ్చు - మోహరగముయొక్కప్రవేశముచేతవచ్చుచుండు - నర్హ్యక్తులు - లీలాస్పదములైనవాక్యములు - ఒదచి - ఆవరించి - నాలుక

కు - జిహ్వమీడికి - రాకుండగ్రుక్కీ - తానేకదిగమింగి అనగాగంధర్వుడెట్టిస్త్రీలయొక్కసాగత్యములయందుగడిచేతిన వాడుగనుకను వహునియందుమోహముగలవాడుగనుకనుదానిసాన్నిధ్యముగలిగినందునమన్నభవికారములుపుట్టినప్పటికిని బ్రస్తుతమందువహించియున్నప్రవరాఖ్యరూపమునకుడగినట్లుగాబ్రవర్తించినాడనితాత్పర్యము || మస్తకమువారిది - తలవంచుకొని - ఉచురని - ఉన్నతనిఃటూర్పులువుచ్చి - మానముద్రక - మాట్లాడకయుండుమానముచేత - నేలబొటవేలవ్రాయుచు - భూమిమీదగాలియగునవ్వముతోవ్రాయుచును నిలిచి నిలుచుండి - కొంతసేపు కొంతడడపు వెడవెడవింఠించి - మాటిమాటికిదలచుకొని - శిరసాకింతయెత్తి - తలకొంచెముగానెత్తి సన్నపుటెలుగుతో హీనస్వరముతో - కట్టులయో - తురితిగాబలికెను ||

౧౩౧

శా || తల్లిండండ్రీయనన్నుగాననిమనస్తాపంబునంబొక్కగా | ఇల్లాలార్తిగృహిణిగా సవనవహ్నిశ్రేణి చల్లారగా | ఇల్లుకాశాన్యతనోదిసొంపు చెడగదాచోటనేజిక్కియో | పుల్లంభోరుహనేత్రయేసుఖ ముతిభోగించెనంచెప్పవే ||

౧౩౨

టీక || తల్లిండండ్రీయ - జననీజగతును సన్నుగాననిన న్నుజూడకుంకిన మనస్తాపంబునకా చిత్తమందాటటముచేత పొక్కగా - పొగలగా - ఇల్లాల భార్య - ఆర్తిగృహిణిగా పీడచేతజిక్కిపోగా - సవనవహ్ని శ్రేణి చల్లారగా యాగసంబంధములైనయగ్నులు శాంతములై పోగా - ఇల్లుకాశాన్యతనోది గృహముపాడువడి -

సొంపుచెడగా - ససిచెడిపోగా - ఇచ్చోటనేజిక్కి - ఇక్కడనేదగులుకొనియండి - ఓపుల్లంభోరుహనేత్ర పిక సించినతామర కేకులవంటినయనములుగలతొవరూధిని పసుఖమతి - పసుఖకరమైనబుద్ధిచేత - భోగించెదకా - భోగింతునో చెప్పవే వచింపుమా ||

౧౩౩

ఉ || ఓసరసీరుహాక్షి వినమౌరవెగొగిటనీవుచేర్చు నిం | పానురభర్తకై నగలదావలదంచుచెనంగనేమి స | న్నాస్తిసినెయొక్క తేతహతహామనసాగ్ధుకేలిపైననా | శ్వాసితదుఃఖ తేమనసినర్థ మసహ్యమనన్నెటుంగవే ||

౧౩౪

టీక || ఓసరసీరుహాక్షి - తమ్మికంటియైనయోవరూధిని వినవో - వినెయలగాదా - రతి - సఖ్యోగమందు కౌగిటనీవుచేర్చునింపు - అకురణీపుచేర్చుకొనినందగగిగినసాఖ్యము - అసురభర్తకైనకా - ఆయింద్రుడైనప్పటికిని క

లదా - కలుగుచున్నదా - అనగాలేదనుట - వలసంచుచెనంగకా - వద్దనిపెనుగులాడుటకు - ఏమిసన్నాస్తిసినె - యతినాయేమి - కానుగదా - ఇక్కడతేతహతహా - ఒక్కతే విచారముచేత - కేలిపైన - రతిక్రిడపైని మనసాగ్ధు - చి

త్తముకొలువడు ఎందుకనఁగా - మనసి - చిత్తము - అనా
శ్వాసితమఃఖితే. అనాశ్వాసిత-దోరట లేనిదై. మఃఖితే-మః
ఖితడునున్నట్లు చునుండఁగా - సర్వమసహ్యము - సమస్త

మునుఁజ్జములోదికాదు. అనన్వేషంకవే. అనిచెప్పఁగాను
రైగువా. అనఁగాను రైగుగుదు వేకదాయనట॥ ౧౩౪

క॥ బసంగానిమ్ము భవ | దీనతతై వ్రతమువిడిచితింబరులకుమే | లేనంజాలుశరీరం | జ్ఞానసపేక్షింపవల
యునదియట్లుండె॥

౧౩౫

టీక॥ బసంగానిమ్ము - అయినప్పటికినిమంచిది - భవదీనత
తై - నీయొక్కదైన్యముకొఱతై - వ్రతమువిడిచితి - నా
నియముమవదిలిపెట్టితిని - ఎందుకనఁగా - పరులకు - ఇ
తరులకు - మేతైనఁజాలు - తేమముగలిగినసంతేచాలు

ను - శరీరంబైనకా - అందునమి తముదేహమైనప్పటికిని
డపేక్షింపవలయుక - విడువవలసినది - అదియట్లుండె॥
అదియాతీరుననుండెనుగదాసరే॥

౧౩౫

క॥ తివురకొక్కొక్కటివిను | కవయునెడకవలయుగన్నగవయునుమూయుక | భవినస్త జ్ఞేయి | వ్యవ
హారముకన్నదెఱవనఘనుగుండెటవా॥

౧౩౬

టీక॥ తేటవా - ఒవరూఢిని - త్వరపడక - ఇంకొక్కటివి
ను - మఱియొకమాటచినుము - కవయునెడక - సంగమ
కాలమందు - వలయుగన్నగవయునుమూయుక - రెండు
కండ్లనుమూసుకొనవలసినది - భవిత - భూమియందు - అ
స్తజ్ఞేయివ్యవహారము - మారాజ్యముయొక్కమర్యాద -
కన్నదెఱవక - నేత్రముదెఱచినటులైన - అఘనుగుక

పాపముసంభవించుచున్నది. ఇక్కడగన్నమూయువలెనని
చెప్పబయ్యెనునఁగా - కామరూపముధరించినవారికిసంగమ
కాలమందున మరణకాలమందునునిజాకాల మందునుగా
మరూపములువకుండ నిజరూపమేయేర్పడుచున్నదిగనుక
తానుగంధర్వఁడౌటతెలిసెనేనిశపించిపోనని యాయాపా
యమువిచారించినాఁడని తెలియవ తెను॥

౧౩౬

కా॥ ఈమర్యాదకునీవొడంబడినమేలి భంగిగాదేసమా | భూమింజేరంగనెట్లునీయొడలితోబోవంగలేనే

కదా | యీమందాకినిపోతనీమునులతోనీవృత్తువాటంబులో | భామాయేదవమాచరింతువీధికబ్రహ్మ
ణ్యముంబెట్టుచుక॥

౧౩౭

టీక॥ ఈమర్యాదకు - ఈకట్టడు - నీవొడంబడిన మేలు
నీవొప్పుకొన్నట్లయినచందే - ఈభంగిగాదేని - ఈవ్ర
తారము గాకపోయి నట్లయ్యేనేని - మాభూమింజేరంగక
మాదేశముఁజేరుటకు - ఏట్లునీయొడలితోకా - ఏవిధము
చేతనీశరీరముతోడ - పోవంగలేనేకదా - పోజాలనేకదా
ఈమందాకినిపోతకా - ఈగంగాతీరమందు - ఈమునుల

తోకా - ఈమునులతోగూడ - ఈవృత్తువాటంబులోకా -
ఈవనవాటికలో - భామా - ఓవరూఢిని - ిధిక - దైవ
మునకు - అబ్రహ్మణ్యముంబెట్టుచుక - చావవద్దనిమొఱవే
ట్టుచును - ఏడవమాచరింతుకా - నేనుదవస్సుచేయుచు
న్నానుని॥ అబ్రహ్మణ్యమనభోక్తావిత్యముక॥

౧౩౭

తే॥ ఇంకొక్కటివినుముపూర్ణేందువదన | వ్రతముచెడ సౌఖ్యమైననువలయుగలుగ | వాంచదీతిన

నునీవువదలఁజెల్లి | దేనునినుసమ్మతిలఁజేసియేగుదనక॥

౧౩౮

టీక॥ ఇంకొక్కటివినుము - మఱియొకమాటయొక్కర్థం
పుము. పూర్ణేందువదన - నిండుచంద్రునివంటి ముఖముగల
యోవరూఢిని - వ్రతముచెడక - నీమముచెడిపోయినప్పటికి
ని - సౌఖ్యమైనకా - నుఖితయైనను - వలయుగలుగకా - కలు
గవలగినది - కాంబట్టి - వాంచదీతినకా - కోరికతుదముట్టె

నేని-నీవు - నీవు - ననుకా - నన్ను - వదలఁజెల్లుచు - విడిచిపెట్ట
గూడదు. ఎంతవత్సవనఁగా - ఏమగునుసమ్మతిలఁజేసి - నా
నునిన్నుప్రమాధానపఱచి - ఏగుదనకా - పోపుచర్యంతము
ను - అభంగి నేనున్నుగన్నతెఱచిపోవు సంతదాకనన్నుని
పువడలఁగూడదని భావము॥

౧౩౮

వ॥ ఇంకయేమిటికంఠేనింజెప్పెననువై దేవకుండబంధుమిత్రకళత్రంబులంబొసవై వయోగంబున నింత
దూరంబేగుదెంచినవాఁడమీఁదభవదర్శంబుప్రార్థితుండనై వ్రతహం మాద్యనుష్ఠానంబులు విడవంగల
వాఁడగుటంజేసియంతరంగంబునంగలతెలుగులేటడంబులకువలసెనాకర్ణిపుము॥

౧౩౯

టీక || ఇంతయేమిటికంటెనించేప్పెనక - ఇంతచెప్పవలసిన
 జేమనియంటి వావదింపుచున్నాను - నేనువైదేవకుండక
 వేనుబరజేసిని - బంధుమిత్రకళత్రంబులక - బంధుకుట్టము
 లను - మిత్ర - స్నేహితులను - కళత్రంబులక - భార్యను
 పాసి - విడిచిపెట్టి - దైవయోగంబునక - దైవనంకల్ప
 ముచేత - ఇంతదూరంజేసుదెంచినవాడక - ఇంతదప్పువ
 చ్చినాడను - మీఁదక - ఇంకమీఁద - భవదర్థంబు - నీనిమి
 త్రము - ప్రార్థితుండనై - వేడబడినవాడనై - ప్రతాపంబు

మాద్యనునుష్ఠానంబులు - క్రతహోమాది || నియజము
 లు వ్రేలుములుమొగలైన - అనుష్ఠానంబులు - కర్తములగు
 విడువంగలవాడక - విడిచిపెట్టగలవాడను - అనుటం
 జేసి - అయినందున - అంతరంగంబునంగల - మనస్సులోను
 న్ను - లేటంగు - కథము - లేటడంబులకవలసెక - తెల్లం
 బగునట్లుగాఁజెప్పవలసినచ్చినది - ఆకర్ణింపుము - కాబట్టి
 కనుము ||

౧౩౯

ఉ || నీచనుదోయిసంకుమనర్థరవాసనమేననూనన | యోచితసౌఖ్యముల్ గనుటయెం దెదవంబొనరిం
 చిపాపముల్ | రాచుటయెం దెఁగాకిహపరంబులకూరక దూరమై వయశ్శీచన రెంటికిం జెడిన రేవణసాదు నె
 నీరజేక్షణా ||

౧౪౦

టీక || నీరజేక్షణా - తామరరేకుల వంటి కన్నులుగల
 యో వరూధినీ | నీచనుదోయి - నీస్తనద్వయ సంబంధ
 మైన - సంకుమద - జవ్వాదియొక్క - నిర్భరవాసన
 అతిశయపరిమళము - మేననూనక - శరీరమందువ్యాపిం
 చునట్లుగా - అయ్యో - ఆహా - చితసౌఖ్యముల్ గనుట
 యెందెక - తడవుకాలమునుభవములనుబొందుటయై
 ననొకటి - తపంబొనరించి - లేదాతపన్నుచేసి పాపముల్
 రాచుటయెందెక - కలువములనుబోగొట్టుకొనుటయై
 ననొకటి - కాక - ఇంతియకాక - ఇహజీవంబులకుక - వి

హికాముష్టి కములకు - అనఁగానిహలోకమునకునుబరలో
 కమునకునుఁజొరకదూరమై - నిష్కారణముగాదవ్వై - వ
 యశ్శీచనక - ప్రాయముయొక్కసమృద్ధివృద్ధయింపొన
 ట్టుగా - రెంటికిం జెడిరేవణక - రెంటికిఁజెడ్డరేవణయనున
 ట్టు - బొమ్మనె - అయిపోదునా - అనఁగానాలాగునఁగాన
 నుట || లోకమందెవలైననొకకార్యమునుగురించి రెండ
 వకార్యమునుకూడఁజెడఁగొట్టుకొన్నపక్షమందు రెంటికి
 జెడ్డరేవణయనునలోకసామెతగలదు అట్టిసామెతకుబాటొ
 దునాయనిపలికెననిభావము ||

౧౪౦

కీ || అనియాసగలుగఁబలికిన - వినివేలుపువెలదిమోమువికసిల్లంగాఁ | దనచేతిచెఱఁగు విగీయం - బెనచు
 చుండలవాంఛనగవు బెరయఁగఁబలికె ||

౧౪౧

టీక || అని - ఈ ప్రకారముప్రవరాఖ్యునిమాటలుగాగంధ
 ర్వుడు - ఆసగలుగఁబలికినక - ఆశపుట్టునట్లుగాఁజెప్పఁ
 గా - విని - ఆకర్ణించి - వేలుపువెలది - దేవతాస్త్రియగువరూ
 థినీ - మోమువికసిల్లంగాక - ముఖమువిష్టబాఱఁగా - తన

చేతిచెఱఁగు - తనచేతిలోనున్నకపటపుప్రవరాఖ్యునిదుష్ట
 టికొంగు - విగీయంబెనచుచుక - దృఢముగాఁజేతికిఁబట్టు
 కొనుచును - తలవాంచి - శరస్సువంచి - నగవు బెరయఁగఁబ
 లికెక - నవ్వుదొరఁజూనట్లుగా నొకవాక్యము చెప్పెను ||

శా || అనీమృతవృత్తిమానికరుజై కాయత్రదిత్తంబునక | మానంజాలనటం చు నేడుశ్రవణానందంబుగాఁ
 బల్కుటక | సూనాస్త్రికవెలఁబెట్టకేతితి సుఖార్థోరాశిలోఁగ్రుంకితిక | నానోముల్ ఫలియించెనాకు
 లముధన్యంబయ్యెవిప్రోత్తమా ||

౧౪౨

టీక || ఆ-కర్తము - నీమృతవృత్తిమాని - నీయొక్కకఠినవ్యా
 పారమునువిడిచిపెట్టి - కరుజై కాయత్రదిత్తంబునక - క
 రుజై కాయత్ర - దయకుముఖ్యాధీనమైన - చిత్తంబునక -
 మనస్సుచేత - మానంజాలనటంచుక - విడువలెనని - నేడు
 శ్రవణానందంబుగాక - ఈడినముచెవుల పండువగునట్లు
 గా - పల్కుటక - చెప్పినందువలన - విప్రోత్తమాబ్రాహ్మణ

శ్రేష్ఠుఁడా - సూనాస్త్రిక - మన్తధుని - వెలఁబెట్టకేతితికా
 జీతమివ్వకుండ నేలుకొంటిని - సుఖార్థోరాశిలోక - సుఖ
 మనునముద్రమందు - గ్రుంకితిక - ముగిసితిని - నానోముల్
 ఫలియించెక - నావ్రతములన్నియుఁబండినది - నాకులము
 ధన్యంబయ్యెక - నావంశముసార్థకమాయెను ||

౧౪౩

వ || నీవెట్లుచెప్పితట్లు నేయంగలదానని యితనినొడంబటచు నమయంబునఁతోడి నెచ్చెలులవ్వుకోరాశీం
 గూడుకొని ||

టీక || నీవెట్లుచెప్పితి - నీవేద్రకారముచలికితివో - అట్లు నీ
యంగలదాననని - ఆ ద్రకారమే చేయఁగలదాననని - అ
తనిక - ఆకడట ప్రవరాఖ్యుని - ఓడంబటచు సమయంబు

నక - ఒప్పించు సమయమందు - తోడి నెచ్చెలులు - వరూ
ధినిచెలిక లైలు - అచ్చకో రాక్షిగనూడికొని - వెన్నెలపులు
గులవంటికన్నులుగలయావరూధినితోఁగలుసుకొన్నవారై

సీ || అకటనిర్దయబుద్ధివనిదూఁడొడరంభ | యాహావి వేకివాదనియోహరిణి | చేదుమింగెదవంచుఁజిలికి
నవ్వెప్పుతాచి | మాయకాఁడనితిట్టెచుంజుఁఘోష | న్యాయనిష్ఠురమాడిప్రార్థించేనూర్వశి | జంకించెరమ్మ
చుఁజంద్రరేఖ | చెలినొంచితనిసంతులుగొట్టెమేళక | విడువుమీలయటంచునాడివేహేమ || తే || గొంటు
వనయెడిలోత్రమగూర్చి గొనరె | ధాన్యమాలినిపుంజికస్థలయదల్చె | దివిజకామినులీరితిడిరుగువారి | గు
వ్వకరిగొండ్రుతమలోననవ్వుకొనుచు ||

౧౪౪

టీక || అకట - అయ్యయో - నిర్దయబుద్ధివని - ద - సూరహిత
మై నవ తిగలవాడవని - రంభ - రంభయనునపురస - కడు
దూఁకొ - మిక్కిలిదూషించెను - హరిణి - హరిణియను
నది - ఆహా - ఛ - ఛ - వివేకవాదనియో - తెలివిగలవాడ
వేయనియనెను - పుతాచి - పుతాచియనునది - చేదు
మింగెదవంచుక - త్రికపదార్థమునుగబళించుచున్నావును
మా - అనఁగాదేవతా (స్త్రీ) సంభోగముకొఱగాడయేమి
యనియనుచు - చిలికినవ్వెక - వ్యాపించినగెను - మంజు
ఘోష - మంజుఘోషయనునది - మాయకాఁడనితిట్టెక -
మాయకాఁడేయితడనిమాషించెను - ఊర్వశి - ఊర్వశి
యనునది - న్యాయనిష్ఠురమాడి - కొంతనీతిగానుగొంతక
తినముగానుమాటలుచెప్పి - ప్రార్థిక - వేడుకొనెను.
చంద్రరేఖ - చంద్రరేఖయనునది - రమ్మంచుక - రారమ్మని
జంకించెక - గడ్డించెను - మేళక - మేళకయనునది - చెలినొం
చితని - మాచిన్నదానినిబాధపెట్టిపోతివని - దిసంతులు గొ
ట్టెక - నిందించెను - హేమహేమయనుస్త్రీ - విడువుము

వదిలిపెట్టుము - ఈలయటంచుక - ఈవంచనలన్ని యని
నాడివెక - పలికెను - తిలోస్త్రను - తిలోస్త్రయనునది -
గొంటువనియోక - అడుగాయ - అనఁగామహాగడుసువా
డవనెను - ధాన్యమాలిని - ధాన్యమాలినియనునది - కూర్చి
గొనరెక - స్నేహమునడుగుకొనెను - పుంజకస్థల - పుంజ
కస్థలయనునది - అదల్చెక - భయముఁజూపెను - దివిజకా
మినులు - దేవతాస్త్రీలందఱు - ఈరితిడిరుగువారి - ఈ
ద్రకారముగాఁజుట్టుకొని - గువ్వకరిగొండ్రు - గుంపుగూడు
చును - తమలోననవ్వుకొనుచుక - తమలోఁదాముమాసిం
చుకొనుచును || పై నఁజెప్పినద్రకారముజరిగిం చిరనిశంబం
ధము || యీపద్యమునాలుగోవరణమందుది సంతులుగొ
ట్టెనన్నచోట నిందించెనుటతనాంధ్రభాషార్థము మొద
టికాండలో వాగ్వర్ణమునందు - ఆటడియవనడియగీడాలు
దూఱుదూరుడినతనుసడిరోయిరోతరోచ్యు - సేగింపుసె
గ్గము సెగ్గవగింపునాయపవాదసంజ్ఞానానలరుచుండు || ౧౪౪

క || ఆసుహనాభూసురుడవు | డాకాంతలసరసమృదాలాపములం | గైకొనుచుముదితహృదయుం | డై
కేళీవనమువెడలియిరిగికుఁగటక ||

౧౪౫

టీక || ఆసుహనాభూసురు - ఆకృతిమపుబ్రాహ్మణుడు
అపుడు - ఆసమయమందు - ఆకాంతల - ఆరంభ మొదలై
నస్త్రీలయొక్క సరస - శృంగారరసముతోఁగూడిన - స
మృదాలాపములక - సంతోష వాక్యములను - కైకొను

చుక - అంగీకరించుచును - ముదిత - సంతోషించిన - హృద
యుండై - మనస్సుగలవాడై - కేళీవనమువెడలి - ఉద్యా
నవనముబయలువెడలి - అరిగి - పోయి - కుఁగటక - సమీ
పమునందు ||

౧౪౬

సీ || మృగనాభినికరంబుభుగభుగలోగలచోట | జడలేటుతుంపురులోచల్లుచోట | వకుళవాటిగంధవహుఁ
డుపైకొనుచోట | గర్భారతరుధూళిగప్పుచోట | బసమోలు సెలయేలులిసుకవేట్టెడుచోట | జిగురు
విడిసంజనిగుడుచోట | నవమాలికలతేనెనట్టట్టుడుచోట | మాణిక్యదీపముల్ మండుచోట | తే || బ్రహ్మద
మువఁదేఱులెలుగెత్తిపాడుచోట | శాకిలనంగశాస్త్రముల్ చదువుచోట | గీరకలకంఠములుకొప్పి
కెఱలుచోట | బాపురములారజంబులువలుకుచోట ||

౧౪౭

టీక || మృగనాభి - మూరియొక్క - నికరంబు సారమయ్య | క్ష-భుగభుగలోగలచోట - భుగభుగయనువాసనలుగలిగిన

స్థలమందును - చదలేలు - ఆ కాశగంగ - తువురులు - స్త్రీల
 చినుకులు - చల్లుచోట - విత్తేపించుస్థలమందును - వకుళ
 వాటిగంధవహుడు - పకుళవాటి పొగడమ్రాసులచాలుల
 యందలి - గంధవహుడు - చల్లనివాసనగాలి - పైకొనుచో
 ట - వ్యాపించుత్రావునందును - కర్పూరతరుధూళి - కప్పు
 రపునన టులయొక్క - పరాగము - కప్పుచోట - ఆచ్ఛాదిం
 చుస్థలమందును - పసమీటు - బాగుమీటునట్టుగా - సెల
 యేటులు - కోడెదనులు | ఇసుక వెట్టెడుచోట - సైకత
 ముండేర్చినస్థలమందును - చిగురులపడి - ఎఱ్ఱగానిగిర్చినమా
 మిడికాంతయను - సంజ - సంధ్యా రాగము - నిగుడుచోట -
 ప్రకాశించుస్థలమందును | నవమాళికల - జాజులయొక్క -
 తేనెనట్టట్టు - మధువక్ర - డక్క - ప - పుడుచోట - పతనమగు

స్థలమందును - మాణిక్యజీవముల - రత్నమయములైనది
 వైలు - మందుచోట - తేజరిల్లుస్థలమందును - ప్రమదము
 న - సంతోషముచేత - తేలుతెలుగై - తుమ్మెదలు
 స్వరము హెచ్చించి - పాడుచోట - గానముచేయుస్థల
 మందును - కారికలు - గోరవంకలు - అనంగ శాస్త్రములు -
 మన్తధనంబులమైన శాస్త్రములు - చదువుచోట - పతిం
 చుస్థలమందును | కీరకలకంఠములు - విలుకలునుగోవెలలు
 ను - క్రొవ్వి - మడిచి - కెరలుచోట - కేరింతలాడుత్రావు
 నను - పావురములు - పాదావతములు - అరజంబులు - ప
 య్యారపుపలుకులు - పలుకుచోట - పల్కుచున్న స్థలమ
 దును - ముందరిపద్యములోనగ్గఱివూర్తి || ౧౪౭

తే || ఆవరూఢినిమణిమండితాలయంబు | గాంచియనురాగమునఁ బ్రవేశింపనంత | వారినిరువురఁగూర్చియ
 వ్వనజనేత్ర | లాత్తగృహములకేగిరసంతరంబు || ౧౪౮

టీక || ఆవరూఢిని - అప్పురసయై నయావరూఢియొక్క - మ
 ణిమండితాలయంబు - మణిమండిత - రత్నముల చేతనలం
 కరింపబడిన - ఆలయంబు - గృహమును - కాంచి - చూచి
 అనురాగమున - ప్రేమచేత - ప్రవేశింప - చొరఁగా
 అంత - ఆమీదలు - వారినిరువురఁగూర్చి - ఆవరూఢిని

బ్రాహ్మణరూపముధరించినగంధర్వకుమారునిజతఁజేర్చి - ఆ
 వ్వనజగంధులు - తామరపూలవాసనగలయాపురసలు
 ఆత్మగృహములకేగిరి - తమతమయిండ్లకుఁజోయిరి . అం
 త - ఆటుతర్వాత || ౧౪౯

క || పుల్లలవలీనవైలావల్లి పుల్ల వికసించిన | లవలీ | ల
 తావిశేషముయొక్కయు | నవైలా | మాతనమైనయేలకు
 లయొక్కయు - వల్లిమతల్లికలతోడ - శ్రేష్ఠముయినతీగల
 తోడను | వాసంతికలు | బండిగురువిందలు - ఉన్యవీల - ఉ

టీక || పుల్లలవలీనవైలావల్లి పుల్ల వికసించిన | లవలీ | ల
 తావిశేషముయొక్కయు | నవైలా | మాతనమైనయేలకు
 లయొక్కయు - వల్లిమతల్లికలతోడ - శ్రేష్ఠముయినతీగల
 తోడను | వాసంతికలు | బండిగురువిందలు - ఉన్యవీల - ఉ

దయించుచున్నవీలాసముచేత - ఆల్లివీలగ - మిలితమాన
 ట్టుగా - అల్లికొనిన - ఆల్లికొన్న - ఒకలతాగృహంతరసి
 ము - ఒకపొదరింటియందు | ముందరిపద్యములోఁగింప ||

క || ఆగంధర్వకుమారుడు | నాగజగమనయుఁబ్రపుల్లహల్లకతల్పా | భోగంబునరహిమిగులఁగ | భోగింపం
 దొడఁగితాత్తఁబొంగెడుకాంక్ష || ౧౫౦

టీక || ఆగంధర్వకుమారుడు - బ్రాహ్మణరూపముధరించి
 నయాగంధర్వపుత్రుడును - ఆగజగమనయు - ఆవరూఢి
 నియును - ప్రపుల్లహల్లకతల్పాభోగంబున - ప్రపుల్లఎఱ్ఱ
 గజావలచేతరచింపబడిన | తల్ప | శయ్యయొక్క - ఆభో

గంబున - పరిపూర్ణతయందు | రహిమిగులఁగ - అను
 రక్షించునట్లుగా | ఆత్మ | ఆంతఃకరణములయందు | పొం
 గెడు | ఉప్పొంగుచున్న | కాంక్ష - కోరికలచేత | సంభో
 గింప - దొడగిరి | క్రీడఁజేయునశక్తిమించిరి || ౧౫౧

వ || ఆసమయంబునఁ | ఆసంభోగముఁజేయువేళయందు ||

సీ || సహసాసఖంపవస్తవదత్తపరిరంభ | మామూలచరిచుంచితాధరోష్ఠ | మతిశయప్రేమకృత్తదంతసం
 బాధ | మగణితగ్లానిశయ్యానిపాత | మనువేలవణితయాత్థార్థగల్గవపేట | మతిదీనవాక్కుచితాత్మవిర
 హ | మఃకరత్పులకజాలావిధసర్వాంగమానందకృతహారవాసనాబ్జ || తే || మక్రమక్షీణమతివత్తమానిమి
 లి - తాక్షమాన్విన్నగండమాయత్రచేప్త | మాస్తిమితభూవణారవమావధూటి | ప్రథమగురతంబుగంధర్వ
 కఠిఁగఁచె || ౧౫౨

టీక || సహసానఖంపచ స్తనద ప్రవహింభము - సహసా-
శీఘ్రమానట్టుగా - నఖంపచ - గోరువెచ్చగానున్న - స్త-
న - కుచములచేత - నద - ఇవ్వబడిన - పరిరంభము - కా-
గలింతగలిగినదియు - ఆమూలపరిమందితాధరోష్ఠము - ఆ-
మూల - మొదలంటునట్టుగా - పరిమందిత - లెస్సగాఁబీ-
ల్చబడిన - అధరోష్ఠము - మోదిగలిగినదియు - ఆతిశయ-
ప్రేమకల్పితంత సంపాదము - అతిశయప్రేమ - ఆత్మం-
తస్మేనాముచేత - కల్పిత - పుట్టినబడిన - దంతసంపాద-
ము - పలునొప్పులుగలిగినదియు - అగణితగ్లానిశయ్యాని-
పాతము - అగణితగ్లాని - ఎన్నశక్యముగానిగానిచేత - శ-
య్యానిపాతము - పాన్పునందుఁబడుటగలిగినదియు - అను-
వేలమణితయాష్టాగ్ధగ్ధపేట - అనువేలమణిత - అతిశ-
యమైనగళరవముయొక్క - అనఁగారతికాలమందుఁగం-
తములోఁబలికెడుగుబగుబళ్ళ నియొక్క - యాష్టాగ్ధ - వే-
డుకొనుటకొకైన - గల్లవపేటము - చెక్కిలిగొట్టుటగలి-
గినదియు - అతిదీనవాక్పూజితత్వవిరహము - అతిదీనవా-
క్ - మిక్కిలిదీనభావముతోఁగూడినమాటలచేత - నూచి-
త - కనుపటబడిన - ఆత్మవిరహము - తనయొక్కవయో-

గముగలిగినదియు - అంభరత్పు లకజాలాన్ధసర్పాంగ-
ము - అంభరత్ - మొలకలెత్తుచున్న - పులకజాల - గగు-
ర్పాటుచేత - ఆవిధ - అంతటవ్యాపింపబడిన - సత్త్వతి-
గము - సకలావయవములుగలిగినదియు - ఆనందకృతహా-
రవానవాజ్జము - ఆనందకృత - సంతోషముచేతఁ జేయఁ-
బడిన - హారవ - హాయనుష్ఠనతోఁగూడిన - ఆనవాజ్జము -
ముఖముగలిగినదియు - అక్రమక్షీణనతివర్ణము - అక్రమక్షీ-
ణ - అంతకంతకుఁదగ్గిపోవుచున్న - నుతివర్ణము - మెచ్చమా-
టలయొక్కయతురముగలిగినదియు - ఆనిమాలితాక్షము -
గట్టిగామూయఁబడినకన్నులుగలిగినదియు - అశ్వీన్నగం-
జము - అంతటఁజేనర్చినచెక్కిల్లుగలిగినదియు - ఆయత్త-
చేత్తము - స్వాధీనమైన కీయులుగలిగినదియు - ఆస్తిమిత-
భూషణారవము - ఆస్తిమిత - శాంతిఁబొందిన - భూ-
షణారవము - ఆభరణముల యొక్కధ్వని గలిగినదియు
నైన - ఆవధూటి - ఆవరూఢియొక్క - ప్రథమనురంజ-
ను - తొలుసారిసంభోగము - గంధర్వచరిత - గంధర్వరా-
జును - కరంచె - సంతోషపెట్టెను॥ ౧౫౭

క || అన్ననఁగనుమూయుటరొద | సన్నగిలుటకాఁగిలింతసడలుటనేర్పుల్ | మన్నగుటవరూఢిరతి | క
నైతికపురతియఁబోలెఁగడునింపెసఁగె॥ ౧౫౮

టీక || అన్ననఁ - రతిసమయమందు - కనుమూయుట - నే-
త్రానిమాలనముచేతను - రొదనన్నగిలుట - గళరవముమంద-
మగుటచేతను - కాఁగిలింతసడలుట - ఆలింగనమువదిలిపో-
వుచునుండుటచేతను - నేర్పుల్ మన్నగుట - రతిమేళనకువ-
లులేకపోవుటచేతను - వరూఢిరతి - వరూఢియొక్కసం-
భోగము - కనైతికపురతియఁబోలెఁ - కనైతికమయొ-

క్కసంభోగమువలెనే - కడునింపెసఁగె - మిక్కిలియి-
ష్టమునుబొందించెను - అనఁగావరూఢిప్రాథమ్యమునప్ప-
టికినిగన్నులుమూసుకొని పురుషునియొక్క విలాసమును
జూడకుండుటచేత బ్రౌఢిమచాలనటి కనైతికమ వలెనే
యుండెనని భావము॥ ౧౫౮

క || ఈవిధముననయ్యగుపురు ఖావజతంత్రై ౧క చరతహకాలముసౌఖ్యావహాలిలనుండఁగావేలుపుముద్గ
రాలుగర్భముదాత్పే॥ ౧౫౯

టీక || ఈవిధమునఁ - ఈచకారముగా - అయ్యగుపురు-
ఆగంధర్వకుమారుఁడునువరూఢినియును - ఖావజతంత్రై ౧క
చరతఁ - ఖావజతంత్ర - మన్తధక్షిణయందలి - ఏకచరతఁ-
ముఖ్యాసక్తిచేత - బహుకాలము - పెక్కుదినములు - సౌ-
ఖ్యావహాలిలనుండఁగా - సౌఖ్యావహ - సుఖభావము

నుగలుగఁజేసెడుతీలనుండఁగా - విలాసములచేతనం-
డఁగా - వేలుపుముద్గరాల - దేవతాస్త్రీయయినవరూఢిని
గర్భముదాత్పే - వేతటియాయెను - అనఁగా గర్భిణి
యాయెననుట॥ ౧౫౯

క || నడజడనుపడియెవారే ర్పడియెంజను మొనలుసలవడియెన్నడియెం బడియెఁగడునొడలుపడఁలికి బడలిక
యొనుదురయరుచిబహుశంబయ్యె॥ ౧౬౦

టీక || పడఁలికి - వరూఢికి - నడజడనుపడియె - గమనము
నుండమాయెను - ఆరేర్పడియె - నూగారున్నటుముగాఁ

గనుపించెను - చనుమొనలునల్లవడియె - కుచాగ్రములు
నల్లగానుండెను - ఒడలు - దేహముకడు - మిక్కిలి - పడి

భుంబడియో - బలహీనమాయెను - బడలికయో - ఆ | ప్లుటయును బహుళంబయ్యెన్ | అతిశయమాయెను | ౧౫౫
యానమును - నిరురక్ - నిద్రయును - అరుచి - హితవుద

మ || పలుకంబాటుటగోమలన్ పైతరుచుల్ పైదోచెనాగౌరకాం | తులగండవ్వి తయంబుపాలెన్ బనుదా
ర్థోరాశిభేదన్మవో | త్కలికాభంగపరంభరోశనిసముద్యత్పాండుడిండీరప | బ్రూలునా జిట్టుములుల్లసిల్లెద
అచైతోద్దోరంగాక్షికే || ౧౫౬

టీ || కురంగాక్షికే - లేడికన్నులవంటికన్నులుగలవరూఢిని
కే - గండవ్వి తయంబు - రెండుచెక్కి-భులును | పలుకంబాటు
టా - పలుచబడినందున - కోమలన్ పైతరుచులు కోమలన్ పై
త | చిఱునప్పుయొక్క - రుచులు | కాంతులు - పైదోచె
నా - మీదికింగనుపడెనాయన్న ట్టుగా-గౌరకాంతులకా-
తెల్లనిమృతులచేత-పాలెన్ - బప్పెను- తోడ్తో - వెంట
నే - ప్రమదా...లునా - ప్రమద | సంతోషమును | అర్థో
రాశి | సముద్రమందు | భేదం | నటించుచున్న | నట | నూత
నములైన | ఉత్కలిక - ఇట్టవ స్త్రుప్రాప్తియందుఁ గాలవిలం

బనమోర్వజాలకతహతపడుటయను | భంగ | తరంగముల
యొక్క - పరంభరోశని | శ్రేణులమీఁద | సముద్యత్ | లే
స్సగా నెగురుచున్న | పాండు | తెల్లనైన | డి. డీర | నరుగుల
యొక్క - పబ్రూలునా - మాలికలోయనునట్టుగా - చి
ట్టుములు - వేవిల్లసంబంధమైన తెల్లనినరుగు వెడలివచ్చునో
కిలింతలు - తఱిచై | అతిశయించినదై | ఉల్లసిల్లెన్ - లేస్సగా
వెలిగెను - అనఁగా గర్భవతియయినది గడకచెక్కి-ట్టుతె
లుపెక్కెననియు | వేవిల్లసంబంధమైనయొకిలింతలుగను
పించి తెల్లనినరుగు వెడలుచువచ్చెననియుఁజెప్పట || ౧౫౬

తే || నాకజలజాక్షిని పేదనడుముబలిసి | యల్లనల్లనవళిసీమలాక్రమించె | బేర్పిడివసక్రమంబునఁబీదబ

లిసి | బండికాడైనఁబొరుగులుబ్రతుకుఁగనునె || ౧౫౭

టీక || నాకజలజాక్షి - స్వర్గలోక(స్త్రి)యగువరూఢిని యొ
క్క - నిలుపేదనడుము - మిక్కిలిదారిద్యమును బొంది
యందుముద్యము - అనఁగాఁగౌను - బలిసి - వృద్ధిబొంది
అల్లనల్లన - తిన్నతిన్నఁగా - వళిసీమలు - కడుపుముడత
లపట్టులు | ఆక్రమించెన్ | ఆవరించెను | అనఁగాముడత
లనుబోగొట్టితా నేబలమాయెననుట - దీనికిపాక్షిలోకమం

దు - దివసక్రమంబున - దినవరుసన - బేర్పి | రెక్కొ
న్నవాడై - బీదబలిసి - పేదవాడుబలమునుబొంది-బుడి
కాడైన - బండిపోటువేయువాడుగాఁగా - పొరుగులు
ఇరుగుపొరుగులు | బ్రతుకుగనునే - మనగలవా | అనఁగా
మనలేవనుట - అనఁగాగర్భిణియయినందున నడుమువిస్త
రించెననిభావము || ౧౫౭

క || పాటలసుగంధిపాటలు | నాటలు లేకప్పుడొప్పెనలసతఁబడికో | ధ్వాటనజయపరిశాంత | జ్యాటంకృతిచ

లనమదనచాపమువోలెన్ || ౧౫౮

టీక || పాటలసుగంధి - పొదిరిపువ్వువాసనగలవరూఢిని
పాటలు - సంగీతములును | అటలులేక - నాట్యములును
లేకుండ | అప్పుడు | ఆగర్భవతి యైన సమయముందు
అతసత - పాలుమాలికచేత | బిప్పెన్ -
బిచ్చుచుండెను | ఎటువలెననఁగా - పధిక... వోలెన్ -
పధికొద్దాటనజయ - విరహజనభేదనకాపమైన గెలుపువల
ననుండి | పరిశాంత - మిక్కిలియడంగిన | అనఁగానిలిచిపో

యిన - జ్యా | నారియొక్క - టంకృతి - టంకారమును-చట
న- కదలుటగలిగిన - మదనచాపమువోలెన్ - మన్నఘనివింటి
వలె-బిప్పెనసంబంధము - ఇక్కడవరూఢినికినిమన్నధచా
పమునకునుబాటలకునునారియొక్క టంకారమునకును నా
టలకునుజనినమానకునునలసతకునుబడికొద్దాట
నజయపరిశాంతతత్వమునుపమానోపమేయభావములనివి
చారించవలెను || ౧౫౮

పీ || మనసుకక్కటితిమెల్లనలే చిచేతులఁగాంతునిఁజబ్బుగాఁగొనిలించు | నలసతమృద్ధుడయైన కన్యనిసొ
దనధరంబునెడచెడనానిమారు | మణితాదిపవనధారణ క్రిచాలమియ్యోనస్తోక్తినుబొన్నప్పుడు గాంక్షిత
క్రీడకంగముపంపు సేయమి నొడుగానిటూర్పులొలయఁబొగులు నిచ్చయెటిగినరతికేళి మెచ్చిపొగడు | నప్పు
డకాంతరతిపరిహాసవేళ | జీవితేశనమేళంపు సేతలుదువు | బ్రార్థనా ప్రార్థనసంభాషణములు || ౧౫౯

టీక || మనసుకర్కుటితి - మానసముయొక్క - కర్కుటితిచేత - మెల్లన - తిన్నగా లేచి - పయికి లేచి చేతుల - మాస్త్రుల చేత - కాంతుడ - శతవి - జబ్బుగా, అశ్రద్ధగా - కౌగిలించుకొని - ఆలింగనముచేయకొనును - అలసత్వ శ్రమచేత - మృద్ధంగియై - మట్టివాసనగల - కమ్మనిమోరక - కమ్మనైనవాయుచేత - అధరంబు - పెదవిని - పడ నెడక - అంతటంతట - ఆని - పొనముచేసి - కూర్చుకొని - నిద్రపోవును - మణితాదిపవనధారణశక్తి - మణితాది - రతికూజితము మొదలగు - పవన - వాయువుయొక్క - ధారణ - ధరించుటయందు - శక్తిచాలిమక బలము లేనందున - ఒయ్యనక - తిన్నగా - నర్తకీ - నర్తగర్భితమైనమాటలచేత - ఉబ్బొనగ్చుకొని - సంతోషమునుగలుగజేయును - కాంక్షితక్రీడకు - కాంక్షిత - కోరకబడిన - క్రీడకు - లీలకు - అంగము - శరీరము - పంపుసే

యమి - పంపకుండుటచేత - ఒడ్డుగా - లెస్సగా - నిట్టూర్పులు - నిశ్వాసవాయువులు - తలయక - వ్యాపించునట్లుగా - పొగులుకొని - ముఖపడును - ఇచ్చయెటిగిన - మనస్సు తెలిసిన - రతికేళి - సురతక్రీడను - మెచ్చిపొగడుకొని - సంతోషించి న్నాఁగించును - అప్పుడు - ఆసమయమందు - అక్రాంత - ఆననాధిని - రతిపరిహాసవేళక - రతి - సురతముయొక్క - పరిహాస - ఎక్క - సక్కి - యమాడు - వేళక - సమయమునందు - ప్రార్థనాపూర్వకీనసంభాషణములక - ప్రార్థనాపూర్వ - వేడుకొనుటమున్నగాగల - దీన - దైన్యముతోగూడుకొనిన - సంభాషణములక - మాటలచేత జీవిలేకునమేళంపు - జీవిలేకు - ప్రాణనాయునియొక్క - సమేళంపు - పరిహాసముతోగూడుకొనిన - సేతలు - పనులు - ఉడుపుకొనిమాన్పించును ||

క || అంతవియచ్చగుండభివత | మంతముసహకూటుటయునునచ్చగర్భ | త్రాంతయగుటయునుగనగె

ని | యంతటనిచ్చుటవాయుకేనకనున్న ||

౧౫౯

టీ || అంతక - అటుతగ్వాన - వియచ్చగుండ - గంధర్వగుండు - అభివతమంతముక - తనయభిలాషయావత్తును - సమకూటుటయుక - సఫలమగుటను - అచ్చర - పరూధిని - గర్భత్రాంతయగుటయుక - వేంకటివలననైనయా - మాసముగలదగు

టయును - కనుగొని - చూచి - ఇంగటక - ఇంతమాత్రముతో - ఇచ్చుటవాయుక - ఈశ్వరమువిడిచిపెట్టకుండ - పదికనున్నక - నేనికమీదనున్నపక్షమందు | ఇదిముందరికన్వయము ||

౧౫౯

క || పంపనయెటిగినమణికేపి | యించునొసురకాంతచేప్పకేగినప్రేమం | బంచశరశరపరంపరం | బాచకంబ్రాపించితంకుంబాపంచిమనో ||

౧౬౦

టీ || పంపనయెటిగినక - నేనుజేసినక పటము తెలిసినటులైన - సురకాంత - పరూధిని - మణికేపించునొ - శర్వాతశాపమో - పెట్టునొ - చేప్పకేగినక - చేప్పకుండబోతి నేని - ప్రేమక - స్నేహమువలన - సువశర - మనఃభూయొక్క -

శరపరంపరక - బాణసమోహములచేత - పంచకంబ్రాపించి - మృతిపొంది - తనకుంబాపంచిమనో - తనకగిల్చినమే - పెట్టునొ || ఇదియునుముందరికేయన్వయము ||

౧౬౦

వ || అనివితర్కించియెటింగించియక - పటవిప్రుండనిపించుకొనిపోవువాడై యప్పుడప్పుప్పుబోడి డాయు ||

జని బుజ్జనంబొప్పొట్టెయె ||

టీ || అనివితర్కించి - ఈలాగనియూహించుకొని - ఎటింగించి - తెలియజేసి - అక్కపటవిప్రుండు - ఆకృతిమపు బ్రాహ్మణుండు - అని - గాంబవరాధ్యరూపముధరించినగంధర్వుండు - అనిపించుకొనిపోవువాడై - పంపించుకొనిపో

దలచినవాడై - అప్పుడు - ఆసమయమందు - అప్పుప్పుబోడిక - ఆననాధినిని - డాయంజని - చేరబోయి - బుజ్జనంబొప్పొట్టె - బుజ్జగింపుకనుపవనట్టుగా - ఇట్లనియెక - ఈతీరునంబలికెను ||

తే || ఎవ్వడే పాదలేపమొక్కంతనాడు | పాదముల బూయనిం లేసి ననుబుట్టే | నమ్మహాయోగిబహుయోజనాధ్వగామి | యీగిరికి నేగుడెంచె నేడేగిరికంటి ||

౧౬౧

టీ || ఎవ్వడే - పసిష్టడైన నేమి - పానలేపము - చరణము
 లకుబానుకొనునొపధము - ఒక్కంత - ఇంచుకంత - నాదు
 పానములబూయక - నాయుంఘ్రలయందు లేపనముజే
 యంగా - ఇంతేసి నాలుపుట్టెక - ఇంతటికార్యములుగలిగె
 నేనా | అనగాఁగానుసావముత్పర్వతమునకువచ్చుటమొద

లుకొనిజరిగినకార్యములనుట - బహుయోజనాధ్వగామి-జ
 హుయోజన - పెక్కామడలనూపు - అధ్వగామి - దూక
 మునకుచు - అన్నహాయెకాగి - ఆగొప్పసిద్ధుడు - ఈగిరికినే
 గుడెంచెనేడు - ఈహిమవత్పర్వతముచక్రిదినమువచ్చెను
 పిరికంటిక - నేనుబోయిచూచితిని ||

౧౬౧

క || అతఁడునుటితీర్థయాత్రా | వ్రతవశమునవిచ్చిమాపురంబులెరువుగాఁ | గతలుగమానంసార | స్థితులెల్లను

జెప్పెనేమిచెప్పుదునబలా |

౧౬౨

టీ || అతఁడు - అసిద్ధుడు - మాటితీర్థయాత్రా - మాటియందీ
 ర్థయాత్రయందీ - వ్రతవశమునక - నియమములముగ -
 మాపురంబులెరువుగా - మాపట్టణపుమార్గముగా - వచ్చి -
 పలేంచి - మానంసార - మాకుటుంబముయొక్క - స్థితులెల్లగా

సంగతులన్నియు - కతలుగ - చరిత్రములుగా - చెప్పెగా
 నాతోవచించెను - అబలా - ఓవరూఢినీ - ఏమిచెప్పుదుక - ఆ
 దియేమానపలుకుదును ||

౧౬౩

సీ || పముబరామరికచొప్పడమింకవ్వముదప్పి * పండుబాటినపొలమెండబాటెం | గట్టఁగాపించడక్షత
 లేమిచూడార | బండెలబడిపోయెబతుగణంబు | వంచనామతిఁబ్రాడ్వివాకులైవటువులా | జ్వలకప్పగించి
 రిచదువులెల్ల | గికురించిరిచ్చిపుచ్చుకొనుచోటులవార - లాకకులోనుగాకప్పుడ్రోచి || తే || గ్రహణసంక్ర
 మాణామలరాచనగరం | గానువీసంబువెడలమిగ్రాసమునకు | నాధివెట్టిరీతైత్రంబులందుఁగొన్ని | లెస్స
 యుండునెక్కహకన్తలేనిబ్రతుకు |

౧౬౪

టీక || పముబరామరికచొప్పడమి - పైగవీచారణ లేక
 పోయినందున - పక్కముదప్పి - పరువునప్పి - పండుబాటి
 నపొలము - పంటకుసిద్ధమైనకయ్యలంతయు - ఎండబాటెం
 ఎండిపోయెగతు - కట్టక - కట్టివేయుటకును - కాపింపక - గ
 తుణచేయుచుటకును - దక్షతలేమిక - డిక్కులేకపోవుటచే
 త - పశుగణంబు - పసులగుంపు - ఊరారక - ప్రతిగ్రాహ
 వందును - బండెలబడిపోయెక - కయిదులోబడిపోయెను
 వంచనామతి - కక్కచేసెడుబుద్ధిచేత - ప్రాడ్వివాకు
 లై - తగవులమారులై - వటువులు - విద్యాధులు - చదువులె
 ల్ల - చదివినవిద్యలన్నియు - జ్వలకప్పగించిరి - ఉపా
 ధ్యాయులకొప్పగించిరి - అనగామాటిదిపోయిననుట - ఇ
 చ్చిపుచ్చుకొనుచోటులవారలు - ధనములప్పులాసగితిను
 కొనువారందఱు - ఆప్పులిక - ఇవ్వవలసినద్రవ్యముతివ్వక

యును - ఆకకులోనుగాక - అజ్ఞకులోబడక - కికురించిరి
 మోసముచేసిరి - గ్రహణసంక్రమాణామలక - సూర్యచతి
 ద్రోపగాగములయందునుమకతసంక్రాంతిమేషసంక్రాం
 తిమొదలయినవానియందును - రాచనగర - రాజుదివాణ
 ములో - కానువీసంబు వెడలమి - కాకణిరూకలోమోడ
 శాశము - పమియుబయలుదేరకపోవుటచేత - గ్రాసము
 గకుక - ఆశనముగకుగాను - తైత్రంబులందుఁగొన్ని -
 మాన్యభూములలోఁగొన్ని - అధివెట్టిరి - కుచువలుంచిరి - గృ
 హకన్తలేనిబ్రతుకు - కాంబట్టియుజమానుండులేనిజీవనము
 అనగాసంసారము - లెస్సయుండునె - చక్క - గానుడు
 నా - అనగాఁగానులేకపోవుటచేతనిన్నివిధముల చెరువువ
 చ్చెనని తాత్పర్యము || కానగదాదమ్మిడిలోనయినవభా
 గము ||

౧౬౫

క | అదిగాకేదివచ్చిన | యదిమొదలుగఁజంతతోనహర్నిశమునునా | కెదురెదురెచూచియిద్దఱు | ముదు

నల్లునబుత్రశోకమునగునార్తిక ||

౧౬౫

టీక | అదిగాకేను - అదియఁగాకనేను - ఇటవచ్చినయది
 మొదలుగ - ఇక్కడికివచ్చినదిమొదలుకొని - చింతతోక
 వీచారముతోడ - అహర్నిశము - రాత్రిపగలు - ఇద్దఱు
 ముదునల్లును - ఇద్దఱుపృథ్వులు - అనగాఁదల్లికంఁద్రుచి

ద్దరును - పుత్రశోకమునక - కుమారుడయిననాడుఁగముచే
 త - అగునార్తిక - పుట్టునట్టివ్యధవలన - నాకెదురెదురు
 చూచి - నానిత్రమెదురెదురేనీక్షించి ||

౧౬౬

క॥ అడిగి బునెపురుడతగకఁ గడిదఱగినవడి యుండఱగి గాసింబుడమిం । బడినఁగనరాక మంచము । ౧౦

మగ్గులై గట్టిరుజులతో నేనుండుక॥

౧౬౬

టీక॥ తడి - ద్రవము - కంటక - నేత్రములయందు - ఎపుడుండఱగక - సర్వ వాతక్రమ గాక - అనఁగాదుఃఖపడుచును - కడిదగితనక - అన్నకబళముతక్రమయగుచునుండవడియుండఱగి - బలముతక్రమయై - గాసిక - ఆహాస

ముచేత - పుడమింబడినఁగనరాక - నేలబడినప్పటికినిగానరాక - అనఁగాగృహీభూతులై - అట్టిగుజులతోన - అటువంటి వ్యాధులతోడ - మంచముతోడుగరలైరి - మంచమునకంటుకొనిపోయిరి - ఏమందుక - ఏమనిచెప్పుచును ౧౬౬

క॥ కావున వారలఁజూడం । గావేగవనఁగవలయుఁగమలదళాక్షి । నీ వెఱుంగనిధర్మార్థ । ర్థావస్థితిగల డెనీనికీ క్షయదలమి॥

౧౬౭

టీక॥ కావునక - కాబట్టి - వారలఁజూడంగా - వారినిజూచుటకు - వేగవనఁగవలయుక - శీఘ్రముగాఁబోవలయును - కమలదళాక్షి - ఓవరూపిని - నీ వెఱుంగని - నీకు

దెలియని - ధర్మార్థ ర్థావస్థితి - న్యాయాన్యాయములయొక్కనుర్భూద - కలదె - ఉన్నదా - అన గాలేదనుట - నీనికై - ఇందునిమిత్తమై - అడలకుమి - మఃఖపడఁబోకుమా॥

క॥ వడిఁగఁది కాఁదియుండం । గడవలసిరినుముద్రాపుకై వడిఁజేపైఁ । బొడమెడుకోర్కులచేఁబె । బ్లిడి కిసఁజీభోష ముక్తికూటఁగనునే॥

౧౬౮

టీక॥ వడిక - వేగముగా - కాఁది కాఁదియుండక - కాఁక వేయుచు వేయుచునుండగా - కడవలసిరు - ఘటములకొలఁదియునకమును - ఇనుముద్రాపుకై వడిక - అయిత్సగ్రహించినట్లుగా - పై పైఁబొడమెడు - మీఁదమీఁదనుత్ప

బ్లియగుచునుండు - కోర్కులచేక - కాంతలచేత - పెల్లుడికినమితి - అతిశయముగాఁబచనమై యుండుమనస్సుభోగముక్తి - సాఖారుభవముయొక్కవిడుదలకు - డొటఁబఁగనునే - విశ్రాంతిగలదా - అనఁగాబొందఁజాలదనుట॥

ఉ॥ కావున నెన్నడుండెగడు కాంత నెవంబొకఁ డెన్నోసినే । బోవఁదలంతు నేనివలపుంజనువుంబ్రియంబులు । నీవలనక సమగ్రములుఁల్పినసంపంగిపువ్వుడే నేత్రా । త్రావీకిఁ దేటివిక్రీనవిధాబునఁజిక్కి నెలొలలోచనా॥

౧౬౯

టీక॥ కావునక - గనుక - ఎన్నడుండెగడుకాంత - కోరికయొన్నటికివదలిపోదు - నెవంబొకఁడెన్ని - ఏదైననొకనిమిత్తమెంచి - రోసి - అందుమీఁదసహృదడి - నేబొవఁదలంతునేని - నేనుబోవుదమవిచారింపిన - వలపుక * మోహమును - చనుపుక - స్నేహమును - తగవుక - న్యాయమును - ప్రియంబులుక - ఇష్టములును - నీవలనక సమగ్రములు - నీవలనసంపూర్ణములు - అనఁగావీనిలోనొకతై నదకువలెదనుట - నిల్చినక - ఇట్లవిచారించియుక్తికడ

నేయున్నపక్షముందు - సంపంగిపువ్వుడేనె - చంపకపుష్పమధువుయొక్క - క్రొత్తావీకిక - శ్రేష్ఠమైనవానకు * తేటివిక్రీనవిధంబునక - తుమ్మెనతగులుకొన్నట్లుగా - జిక్కినె - తగులుకొననా - లోలలోచనా - ఓవరూపిని - అనఁగాసంపంగిపువ్వుడేనె వాసనకుభ్రమపడి తుమ్మెదవోయివిక్రీనపడిచెడిపోయినట్లుగా నేచెడిపోచునని తాత్పర్యము - సంపంగికినిదుమ్మెనకును సరిపడదని ప్రసిద్ధము ౧౬౯

ఉ॥ ఎవ్వఁడుమీఁదెరుంగకయధేవ్వునుఁజై కరతింజరింపఁగా । నవ్వలవలతోవోనప్రతహనియతోధనహాసపుట్టుదా । నవ్వెడఁగన్మనుష్యపశుపయ్యవివేకిచేడుకజగంబునక । నవ్వఁగఁబాలురౌరవమునంబడఁబాలు నుండపాలునై॥

౧౭౦

టీక॥ ఎవ్వఁడు - ఏవురునుడైన నేమి - మీదెరుంగక - ఉచరించిచాగములేక - యధేవ్వుక - తనయిచ్చవచ్చినటుగా - సుఖైకరతిక - సుఖమందలిముఖ్యాసక్తిచేత - చరింపఁగాక - ప్రవర్తించఁగా - అవ్వలక - అటుపిమ్మట - వంశహాని - కులముచెడిపోవుటయను - ప్రతహని - నియమాముచెడిపోవుటయను - యతోధనహాని - కర్తియునుద్రవ్యముచెడిపోవుటయను - పుట్టుక - సంభవించును - తానవ్వెడగు

అట్టియున్నత్రుడైన - అమ్మనుష్యపశువు - మనుజుహామగులపసరముపించుకొనుచు - అయ్యవివేకి - ఆవివేకభూన్యఁడు - జగంబునక - లోకములో - నవ్వఁగఁబాలు - నగుబాట్లపాలును - రౌరవమునంబడఁబాలును - సరకములో బడఁబాలును - నిందపాలునై - అపకీర్తిపాలుననయు - చెడుక - భ్రష్టుడైపోవును - అనఁగావీనికాస్పదమగుననుట॥

మ || అనినంజితము యుల్లనక సోరుగునయ్యంభోజపత్రాక్షిలో | చనగోళబులజిన్నలై విలువలై జాలై
తరంగంబులై | చనుదోయింగొనబొకుంగుదవర్చల్ జాటిపోనొక్కయొ | ధ్వనిభాష్పంబుర్పురంబు
బుప్పతిలెబోటుంబాటుగా నెత్తయ్యున్ ||

౧౭౧

టీక | అనినక - కపటబ్రాహ్మణుండీరి బలుకఁగా - చిత్ర
ముర్ఖులనక - హృదయముర్ఖులునునఁగా - సోరుగున్
వ్రాలెను | అయ్యంభోజపత్రాక్షి - తానగు రేకులవంటిక
న్నులుగలయావేళుఁగియొక్క - లోచనగోళబులక - క
ను స్రుద్దులయఁడు - కొందరు నే త్రకోణములయందని - చి
న్నలై - తడివలెనున్నవై | చిలుకలై - కొఱెంకొంచెపు
నీరువలెనై | జాలై ప్రవాహమువలెనై - తరంగములై |

అలలై - చనుదోయింగొనబొ - కుదవర్చయమం దోష్యుచు
న్న | తరంగమదవర్చల్ జాటిపోక - క స్తూరికాపత్రర
చనలుగళితమై పోవుట ట్టుగా | ఒక్కయొద్దునక | ఒక
దరిని బాష్పంబుర్పురంబులు - కన్నీళ్ల ప్రవాహము
లు పోటుంబాటుగా - ఉబుకుటయందగుటయ్యపున
ట్టుగా | ఎంతయ్య - మిక్కిలి | ఉప్పుతిలెఉప్పువీచిన
దాయెను |

౧౭౧

క || ఆ త్రటిగంధర్వవిభం | డత్తామరసాక్షివదనమకునగ్నవతో | నొత్తిమొగమెత్తియ శ్రులు - మెత్త
నఁగొనగోరఁబాటమీటుచుఁబలికెఁకః

౧౭౨

టీ | ఆ త్రటిక - ఆనయమందు - గంధర్వవిభండు - గం
ధర్వనాయకుడు - అత్తామరసాక్షి - అవరూఢినియొక్క -
వదనము - ముఖము - అకునగ్నవతో - నొత్తి - తనరొమ్ము
నఁగరుణతోడఁగదియించి - మొగమెత్తి - ముఖమెత్తికట్టి - అ

శ్రులు - కన్నీళ్లు - మెత్తనఁగొనగోరక - తిన్నగాఁదనగోటి
కొనజేత - పారమీటుచుక - కూరముగాఁజిమ్ముచును - బ
లికెక - ఒకపాత్యముచెప్పెను |

౧౭౨

శా || ధీరస్వాంతపువంతనీకుండగు నేది వ్యాంగనలోకోవిడతో | గారేయోగవియోగముల్ సతమాలేకర్తవ్య
ముతో సేయరే | పోరే గారెప్రియంబుగల్గినజనుల్ పోరామిపోబోవునే | పోరాకుండఁగ నేమికాల్గుడెగెనే
పుల్లంబుజాతేక్షణా ||

౧౭౩

టీ | ధీరస్వాంతపు - ధైర్యముతోఁగూడననునస్సగలదాన
పు - వంతనీకుండగు నే - చింతపడుటనీకుయోగ్యమా - అనఁగా
దగవలయునట్లము - చి వ్యాంగనలు - దేవతాస్త్రిలు - కోవిదలో
గారే - పాండిత్యముగలవారుగారా | అనఁగా సమస్తము
తెలిసినవారుగదా యనియర్థము - పుల్లంబుజాతేక్షణా |
వికసిందినతామర రేకులవంటికి న్నులుగలవరూఢిని - యోగ
వియోగములు కూడుకొనుటయు నేడవాయుటయు - స
తమలే | ఇవిశాశ్వతముల - కర్తవ్యముల్ సేయరే - చే

యందగినకార్యములుచేయరా | ప్రియంబుగల్గినజనులు | ఇ
ష్టముగలవారు - పోరే గారే | ఎక్కడికైనఁబోవుచువచ్చు
చునుండరా - పోరామిపోబోవునే - పోఁగూడని స్థలమున
కుఁబోవోనా | పోరాకుండఁక | పోకుండ గాకుండ | ఏమి
కాల్గుడెగెనే | ఏమై నఁగాల్గుడిగిపోయినవా | అనఁగా లే
దుగదాయనుట - పోఁగూడనిస్థలమునకుఁబోఁగా నేన్నేమా
ముచెడిపోవునాయనికొందఱు ||

౧౭౩

తే || మూలంబు యెల్లంబునమ్మనివరుండు | ప్రార్థికుండయి నాకునస్పరమవిద్య | వచ్చుచు నుబోవుచుండె

౧౭౪

దవదలనిమ్మ శుక కలాలాననుద్రిశుద్ధిగనునమ్మ ||

టీక | అమ్మనివరుండు - శేష్ఠుండయినయాసిద్ధుఁడు - ప్రా
ర్థికుండయి - యాచించఁబడినవాండయి - నాకుక - నాకు
ఆపరమవిద్య - ఆవిద్యమై నవిద్య - అనఁగా బాధములకా
మధముపూనుకొనఁగవరించు విద్యయనుట - మూలంబు
గఁదెలిపె - సమగ్రమగాఁ జెప్పఁజేసెను - వచ్చుచు

నుబోవుచుండెక - కాబట్టివచ్చుచుఁబోవుచునుండెనను
వదలనిమ్మక | నన్నడిచిపెట్టెను - శుకకలాలాప చిలుక
వలెనవ్యక్తమగుదుములై నవలుకులుగలయోవరూఢిని - స
నుద్రిశుద్ధిగనునమ్మ - నమ్ముముమ్మాటికినెచ్చి కొనియొం
డుము |

౧౭౪

తే || అనినరూఢి నూరార్చియవటువాసి | పోయెదనయచ్చగంధర్వపుంగవుండ | తప్పరాదుమునానుట

ధంబుదేగిడు | బ్రాహ్మణమైనవలపునుజాసిపోడె||

౧౭౫

టీక || అని - ఇట్లు పలికి - వరూధినినూరార్చి - వరూధినినూ
రడించి | అచటంచాసి - ఆస్థలమువిడిచి పెట్టి - గంధర్వపుం
గవుండు - గంధర్వశ్రేష్ఠుండు - పోయెదనయిచ్చుక - తన
యిష్టాప్రకారముగాఁజూయెను - ఋణానుబంధముదెగి

నక - పూర్వజన్మపంబంధముయినయిచ్చుతీరిపోయెనేని - ప్రా
ణపదమైన - జీవితసమానమైన - వలపుక - మోహమును
పాసివనడె - వదలి - పోదాయనఁగాఁ - బోవునయ్యర్థము
తప్పరాదు - అన్యధాకాదు - అనఁగానిదితప్ప నేరదినుట

వ || అనుటయుండర వాతివృత్తాంతంబుగృహయత్తది వ్రంబున నానతివలయుననిన యడుగుటయును||

టీక || అనుటయుక - అనిఁజయునుపలుకఁగా - తర వాతి
వృత్తాంతంబు - అవతలిసమాచారమును - కృపాయుత్త -

దయకథీనమైన - చిత్తంబునక - మనస్సుచేత - ఆనతివల
యునని - వినుపించవలెనని - అకగుటయుక - అనుకఁగా||

శా || హిందూరాజ్యరమాధురంధరభూజాహి గ్రామణీకంచుక ! తుగ్గందస్వచ్ఛయశోగుభుచ్ఛయవనయో
ణీధవస్థాపనా | మందీభూతకృపాకటాక్షయసకృన్వాద్యతల్లింశాంగనాబంధి గ్రాహవిగాహితోత్తరక
కుద్ధాటీసమాటికనా||

౧౭౬

టీక || హిందూ...గుభుచ్ఛ - హిందూరాజ్యరమా - హిం
దూరాజ్యలక్ష్మికి - ధురంధర - భారవాహియైన - అనఁ
గాఁగట్టారాజ్యలక్ష్మినిబూనిన - భుజ - జాహువను - అ
హిగ్రామణీ - సర్వ శ్రేష్ఠునికి - అనఁగాశేషాహికి - కం
చుకత్ - కుబుసమువలెనాచరించుచున్న - కుందస్వచ్ఛ
మొల్లపువ్వులవలెఁదెల్లనైన - యశోగుభుచ్ఛ - కీర్తినుం
జరిగలవాఁడా - యవ...టాక్ష - యవనయోణీధవ - యవ
నభూపతియొక్క - స్థాపన - ప్రతిష్ఠ చేయుటయందు | అహం

దీభూత | అతిశయమైన - కృపాకటాక్ష - దయాసహితమైన
నయపాంగదర్శనముగలవాఁడా - అసకృ...కనా - అసకృ
త్ - మాటిమాటికి - మాద్యత్ - ముదిందిన - కల్లింగ - కలిం
గతాజయొక్క - అంగనా - స్త్రీయొక్క - బంధి గ్రాహ
చేరపెట్టుటకొరకు - విగాహిత - ప్రవేశించుచున్న - ఊ
త్తరకకుప్ - ఊత్తరదిక్కునందు - థాటీ - దాడిపెట్టుట
యొక్క - సమాటికనా - అటోపముగలవాఁడా|| ఇవికృ
తీశ్వరుడైనకృష్ణరాయలసంబోధనములు||

౧౭౬

క||తిరుమలదేవీచరణో నరలాటొకల్పకల్పితసలకమల | స్ఫురదిందీవరబంధుర | హరిహాయమణివలయ
కూటహర్షస్యహరి||

౧౭౭

టీ || తిరుమల...విహారి - తిరుమలదేవీ | తిరుమలదేవీయను
భార్యయొక్క - చరణోదర | అడుగులయందలి | లాటొ
కల్ప | అలంకారభూతమైనలత్తుకచేత | కల్పిత | రచించబ
డిన | స్థలకమల | మెట్టదామరపువ్వులనడుమను | స్ఫురత్ |
ప్రకాశించెడు | ఇందీవర | నల్లగులవలవలెనే | బంధుర | సొం
దరమైన | హరిహాయమణి | ఇంద్రనీలవీకారములైనవలయ

చుట్టుగలిగిన | కూటహర్షస్య | లక్ష్మీవీలాసమందలి | విహారి -
వీలాససంచారముగలవాఁడా || అనఁగాదిరుమలదేవీసం
చరించునట్టియంద్రనీలములు చెక్కినవలయాకారమట్టిమము
గలలక్ష్మీవీలాసమేతీరునమన్నదనఁగా మెట్టదామరపువ్వు
లునునల్లగులవలలును గలసియున్నస్థలమువలెనే యున్నదని
భావము||

౧౭౭

ఉత్సాహ || వర్ణనీయకీర్తివై భవప్రభూతభూతిన్య | కల్గల్గకుండలావీర్ణకర్ణదీర్ఘహృద్భృమ్ | ధృర్ణయారిమా
నహారిదుర్భతానకార్భటి | ఘూర్ణమానకొండపల్లికొండవీటిమండలా||

౧౭౮

టీ || వర్ణ...భవ - వర్ణనీయ | ప్రోతముచేయఁదగిన | కీర్తివైభ
వ | యశస్సంపత్తిగలవాఁడా - ప్రభూ...డలాప్రభూత - ప్ర
చురమయిన | భూతి | విశ్వరూపుండు | దృక్ - దృక్ | చక్షుః | శ్ర
వములైనసర్పములే | కుండలా | కర్ణాభరణములుగాఁగలశి
వుడవైనవాఁడా - విర్ణకర్ణ - విర్ణ - వాత్సత్వమందు | క
ర్ణ | కర్ణుడవైనవాఁడా - దీర్ఘ...డలా - దీర్ఘహృద్భృమ్ | పగి
లిసగుండెలచేత | దిగుచున్న | దుర్ణయారి | దుర్నితీపరు

లైనశత్రువులయొక్క | మానహరి | అహంకారమునుహ
రించుచున్న | దుర్భర | భరింపశక్యముగాని | ఆనకార్భటి
భేరిభాంకారముచేత | ఘూర్ణమాన | తిరుగుడుపడిక్రిండుమీ
దగుచున్న | కొండపల్లి | కొండపల్లియనునట్టి - కొండవీటి |
కొండవీడను దుర్గములక్రిందనుండు | మండలా | దేశముగ
లవాఁడా||

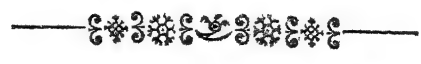
౧౭౮

గద్య || ఇది శ్రీమదాంధ్రకవితాపితామహాసర్వతోముఖాంకపంచజాతపాదాంబుజాధీనమానసేందిర
 నందవరవంశోత్తంసశతగోపతాపసప్రసాదాసాదిత కవితా మతల్లికా ల్లసాని చొక్కాయా మాత్యపు
 త్రాపెద్దనార్య ప్రణీతంబై నస్వారోచిషమనుసంభవంబనుమహా ప్రబంధంబునందుండ్యతీయాశ్వాసము -
 బ్రథమాశ్వాసాంతగద్యమునకుఁ జేసిన ప్రకారమేదీనికీటికవిచారింపదగ్గది - మూడవయాశ్వాసము టి
 కతోగ్రూడముగిసినది ||

౯౯



స్వారోచిషమనుచరిత్రము.



నాలుగవయాశ్వాసము.

క || శ్రీకృష్ణరాయఁ గార ! తాక్షకల్పకల్పకద్రుమాధికదాన | శ్రీకృతుకాగతలోకా | లోకాంతరసకల
 సుకవిలోక ప్రత్యా ||

౧

టీక || శ్రీకృష్ణరాయ- శ్రీ- శోభాయుక్తుడవైన- కృష్ణరా
 య! కృష్ణరాయనామముగలవాడ- గుణరత్నకల్ప-
 గుణ- సుఖములనునట్టి- రత్నకల్పమణిభూషణాలం
 కాతముగలవాడ- కల్పక...ప్రత్యా-కల్పకద్రుమాకల్పవృ
 త్తము కంటె | అధిక ఎక్కువైన దానశ్రీ | త్యాగసమృ
 ద్ధియొనరి | కుతుక! సంతోషముచేత ఆగత! వచ్చిన ! లో

కాలోకాంతర! చక్రవాళపర్వతములోనుండెడు! సకల!
 సమస్తమైన! సుకవిలోక! మందికవిజనులచేతప్రత్యాస్తా
 త్రముచేయఁబడినవాడ- అనికృతిపతిని సంబోధించుట!
 చక్రవాళపర్వతమనగా భూమికేజుట్టునుగట్టవలెనుండు
 పర్వతమని తెలియవలెను ||

వ || అవధరింపుముజై మినిముసీంద్రునకుంబతంగపుంగవంబులిట్లనియె ||

టీక || అవధరింపుము- చిత్తగింపుము - జై మినిముసీంద్రున
 కుక - జై మినిమునముపిశ్రేష్టునికీ! పతంగపుంగవంబులు |

కథచెప్పుచున్న పక్షిశ్రేష్టములు | ఇట్లనియె | ఈతీరునక
 జెప్పును ||

సీ || మున్నుచిస్రాకారమునఁకూడుచోశంక | గనుమూయబనిచెనాఖవరభర్త! యవ్వరాలోహాయనానక్త
 గావున- నిచ్చలోనటు సేయనియ్యకొనియె | నాప్రతిజ్ఞాపూర్తియయ్యెడనంతన- వ్వనితకురతిపారవశ్యజా
 టీను | నపుడుతత్ప్ర ౧వరదేహసమిధశిఖిదీప్తి - శాంబరీమహిమచేనంగ్రహించి || తే || నట్టిగంధర్వమూర్తి
 సౌఖ్యానుభూతి! జలనమేదినమానసాబ్జమునగులువ! వెలసెదేవోహయంబైనవృద్ధినట్టి- మేటిగర్భంబు నె
 లలుతోమ్మిది జూనిం దె ||

౩

టీక || మున్ను - మొదట-చిస్రాకాంబునక- బ్రాహ్మణరూ
 పముచేత - కూడుచో - ఆ స్త్రీనిబొందునప్పుడు - శం
 క-నిజరూపప్రకటమగు ననుసందేహముచేత- ఖవరభర్త-
 ఆగంధర్వశ్రేష్టుడు - కనుమూయఁబనిచె - కండ్లుమూ
 నుకొను టనియమించెను- అవ్వరాలోహాయక- అవరూ
 ధియును - ఆనక్తగావునక- తత్ప్ర ౧వర రాత్రెయున్నదిగను
 క- ఇచ్చలోక- అత్త యందు- అటు సేయక- ఆప్రకారము
 చేయుటకు- ఇయ్యకొనియె- సమర్థులెను- అవ్వనితకుక

అవరూధినికీ - రతిబారవశ్యపటివక - సంభోగమందలివ
 రవశత్వసామర్థ్యముచేత - ఆప్రతిజ్ఞాపూర్తి - ఆకనుమూ
 యవలసిననిబంధనముయొక్క- నెఱయిక-తనంతన - తనకడు
 దానే - అయ్యెక- అయ్యెను- అనగాసంభోగ సుఖముచే
 తనే కన్నులుమూయఁబడెననిభావము- అప్పుడుక- ఆస
 మయమందు- తత్ప్ర ౧వరదేహసమిధశిఖిదీప్తి- తత్ప్ర ౧వర
 దేహ! ఆప్రవరాఖునిశరీరమందు! సమిధ! మిక్కిలి ప్రకాశం
 చుచున్న శిఖిదీప్తి- అగ్ని తేజస్సును - శాంబరీమహిమచే

శాంబరీవిద్య చేత - అనఁగామాయాబలముచేత - సంగ్రహించినట్టి - తనయందుఁబోందించుకొన్న - గంధర్వమూర్తి - గంధర్వునియొక్కయాత్మత - సౌఖ్యానుభూతి - సుఖత్వానుభవమువలన - చలనమొందిన - చలించకున్న - మానపాబ్జమునక - చిత్రకమలమందు - నిలువక - నిలచియుం

డఁగా - అట్టిమేటిగర్భంబు - అటువంటి శ్రేష్ఠమైనగర్భము - తేజోమయంబైనవృద్ధి - దీప్తిరూపమైనబుద్ధిచేత వెలసెక - ఒప్పెను - నెలలుతొమిదియొండెక - నవమాసములునుబూర్తియాయెను - గర్భమనఁగావేరకటి|| ౩

వ || అనంతరంబయెకానొకపుణ్యదినసంబున,

టీక || అనంతరంబ - అటుతర్వాత - ఒకానొకపుణ్యదిన | సంబునక - ఒకానొకపవిత్రమయినదినముందు || శా || తేజంబజ్జభవాండ గేహమునకునీపాం కురచ్చాయమే | రాజిల్లం గ్రహపంచకంబురవిజేరఁబోనిలగ్నంబునక | రాజీవాక్షిగుమారుఁగాంచెనును సోరాజన్యమాన్యున్దనుక | జేజేవెట్టఁ బ్రసూనవర్షమును త్రేణుల ప్రవర్షింపఁగక ||

టీక || తేజంబు - దీప్తి - అజ్జభ వాండగేహమునకుక - అజ్జభ వాండ - బ్రహ్మాండమునెడ | గేహమునకుక | గృహమునకు - దీపాంకురచ్చాయమైన రాజిల్లక - దివ్య కాంతియైత్రకాశించఁగా - గ్రహపంచకంబు - అం గాత కాదియైమగ్రహములు - రవిజేరఁబోని - సూర్యునితోఁగలుసుకొనకుండెడు - అనఁగాసూర్యుడును సూర్యునితోఁ గూడనుండుబుధుడునుచక్క - దక్క - నయయిదు గ్రహములకునన

సమానదోషము లేకయుండు - లగ్నంబునక - లగ్నమందు రాజీవాక్షి - వరూధిని - జనులు - ప్రజలందఱు - జేజేవెట్టజయజయనిచెప్పుచుండఁగా - అమరత్రేణులు - దేవతాసమాహములు - ప్రసూనవర్షము - పూలవాన - ప్రవర్షింపఁగక - కురువీంచుచుండఁగా - నుడు సోరాజన్యమాన్యుక - దేవేంద్రునిచేనున్నింపఁదగినవాడైన - కుమారుక - కొడుకును - కాంచెక - కనెను - రాశీనామునయొలగ్నమిత్యమరక

క || స్వరూపిస్ఫురణనుశశిభా | స్కరపావకతారకాప్రకాశములెల్లక | విరళములు నేయనరనికి | స్వరోచియును నామమిడితచటిమును తెల్లక ||

టీక || స్వరూపిస్ఫురణక - స్వకీయమైనతేజఃప్రకాశముచేత - శశిభాస్కరపావకతారకాప్రకాశములెల్లక - శశి - చంద్రునియొక్క - భాస్కర - సూర్యునియొక్క - పావక - అగ్నియొక్క - తారకా - నక్షత్రములయొక్క - ప్రకాశములెల్లక - వెలుగులన్నియును - విరళమునేయక - అచ || మరియునతఁడుసంయుమిసమాజవిత్త్రితజాతకర్తుడై | నెఱఁబరవర్ధితుండునుపనీతఁడునై వివిధాయుధంబులం | గజకటియై తణువులు గ్రద్దటియై నిగమార్థవేదియై | నెఱతనకాఁడునై మెఱపెనిత్కలకాంతి విలాసతేజులక ||

ప్రసిద్ధములగునట్లుచేయఁగా - అనఁగాఁగనుపవనియ్యకుండఁగా - అతనికిక - ఆచిన్నవానికి - ఆచటిమును తెల్లక - అత్కడనుండుమునీశ్వరులండ్లఱును - స్వరోచియను - స్వరోచియనునట్టి - నామమిడి - పేరు వెట్టిరి ||

చ || మరియునతఁడుసంయుమిసమాజవిత్త్రితజాతకర్తుడై | నెఱఁబరవర్ధితుండునుపనీతఁడునై వివిధాయుధంబులం | గజకటియై తణువులు గ్రద్దటియై నిగమార్థవేదియై | నెఱతనకాఁడునై మెఱపెనిత్కలకాంతి విలాసతేజులక ||

టీక || మఱియుక - వెండియు - ఆతఁడు - ఆవరూధినికుమారుఁడు - సంయుమిసమాజవిత్త్రితజాతకర్తుడై - సంయుమిసమాజ - మునిసమాహముచేత - విన్నిత - చేయఁబడిన - జాతకర్తుడై - జాతకర్తసంస్కారముగలవాడై నెఱక - తన్నగా - పరివర్ధితుండును - వృద్ధిబొందినవాఁడును | ఉపనీతుఁడునై - పడునైనవాఁడునునయి - వివిధాయుధంబులక - నానావిధములైనప్రహరణములయందును - కజకటియై - జాగ్రతగలవాడై - అఁగాసాధనగలవాడై

తణువులక - యుద్ధభూములయందు - గ్రద్దటియై - గడుగువాడై - నిగమార్థవేదియై - వేదముయొక్కయర్థముదెలిసినవాడై - నెఱతనకాఁడునై - పెత్తనగాడై | అనఁగా నన్నిటికిఁదిర్పరియై - నిర్మలకాంతివిలాసతేజులక - నిర్మలకాంతి - స్వచ్ఛమైనదేహచ్ఛాయచేతను - విలాసతేజులక - శృంగారచేష్టలచేతను - మెఱసెక - వెలిగెను | ఆయుధంతుప్రహరణమిత్యమరక - జాతకర్తమనఁగాఁబుట్టగానేచేసెకునవగాహస్నానాదివేదోక్తక్రియలు ||

స్వరూ | గ్రుద్ధుకగోత్రావలంబులగులగులముపోగోతముల్ | గ్రుద్ధులీలక | ఖిదింజేుదాడున్రూకుతోక పులికిలదులక దిక్కుకొక్కఁగూతం | బ్రోద్దామక్రీడవాతాద్భుతగతిఁబఱచుక భూమిజవ్వాడగాని | ట్లడ్డేనీనడనుండ్యను పనుబలుండై యావనారంభ వేళక ||

టీక || ఇట్లుద్దేవీనందనుడు - ఈ ప్రకారముగానావ గూఢివి
కుమారుడయినస్వరోచి - అన్యనుపవ బలుడై - అతిశయ
మై సహనరహితమై యుండుదేహసత్వముగలవాడై -
యావనతారంభ వేళే - వయసువచ్చుటకు మొదలుపెట్టి
నసమయమందు - గోత్రాచలంబులు - కులపర్వతములు - గు
లగులలై వో - బద్దలై పోవునట్లుగా - గోతములో గ్రుడు
లీల - రాల్గుచియున్న గోణులముష్టిఘాతము చేసినట్లు
గా - గ్రుద్దు - పిడికిటఁబొడుచును - కవుఁగిటికొలదులు

కాఁగెడుసిలావులుగలిస - ప్రాశ్న - వృక్షములు - కత్తి
నొక్కొక్కఁగఁగత - ఖడ్గముజేతనొక్కొక్కదె బ్బు
ద్దింజెండాడు - బలముచేతనరికి వేసును - భూమిజ వ్యా
డఁగా - భూమిజవజవలాడునట్లుగా - ప్రోద్దామ క్రీడ
ఉత్కృష్టమై నవిలాసముచేత - వాతాద్భుతగణి - వా
యావునలె నాశ్చర్యకరమైననడకతోడ - పటము - పరు
గెత్తును

క || వేదండుముతోడముసరి | కోదండముఁదివియు నెడమఁగుడిః బిడజ్జా | నాదమురోదసినిండుఁగ | భేషిం
చుకొండఁగిలలుపుధుబాణములక ||

టీక || వేదండుముతోడము - ఏనుఁగుయొక్క కంగముతో
డ - సరి - సమానమైన - కోదండము - వింటిని - తివియు
నెడమఁగుడి - ఎడమనుంచికుడికి గుడినుండియెడమకుఁదీరు
ను | ఏదీరుననఁగా - నిబిడజ్జానాదము - నిబిడ | ఎడదెగ
ని - జ్జానాదము - నారియొక్కటంతారము - రోదసినిండుఁ

గక | ఆకాశముభూమినిండుకట్టుగా - పృథుబాణములక
గొప్పశరములచేత - గండఁగిలలు - కొండవలననుండిజాతిన
మిక్కిలిగొప్పలైయుండు - రాల్లను - భేషించుక - బద్దలు
గాఁజేసును

క || అతఁడుమఱితనకుమంధ | డ్రితిభృత్తటివిశ్వకర్తచేసిననగరిక | వితతాటవకవమూసే | విత్తుడై సా
మ్రాజ్యమునుభవింపనొకతటిక ||

టీక || అతఁడు | ఆస్వరోచి - మఱి - మరల - తనకు - త
నకొఱకు - మంధఁడీతిభృత్తటిక - మందరపర్వతముయొక్క
పాశ్వర్యమందు - విశ్వకర్త - విశ్వకర్తయనుదేశశిల్పి | చేసి
ననగరిక - నిర్మించినపట్టణమందు - వితత - విస్తారమైన | ఆ
టవక | ఆరణ్యసంబంధులైన | అనఁగాఁజెంచులు మొదలై

న | వాండ్రయొక్క | వమూసేనచేత - సేవితుడై - సే
పింపఁబడుచున్నవాడై - సామ్రాజ్యముకొనివర్తముచు
అనుభవింపక | అనుభవింపుచునుండగా | ఒకతటిక | ఒ
కానొకసమయమందు

క || కరకాచిటపటరవభీ | కత్తమై పెళపెళ నినావళునమైజంఝా | మరుదందితబిలమంద్ర * స్వతమైయ
క్కిండనొక్కవర్ణముగురిసెక

టీక || కరకా - వడిగండ్లయొక్క - చిటపటరవ - చిటపటధ్వ
నిచేత - భీకరమై - భయంకరమైనదై - పెళపెళనినాద - పె
ళపెళయనుధ్వనితోఁగూడిన - ఆఁగానుదుములతోఁగూడి
నఘనమైనమేఘముగలదై - జంఝామరుదం - చితబిలమం
ద్రస్వరమై - జంఝామరుత్ - వానతోఁగూడియుండువా

యావుచేత | ఉదంచిత | ఒప్పుచున్న | బిల - గుహలయంద
లి - మంద్రస్వరమై | గంభీరనాదముగలదై | ఆకొండక
ఆమందరపర్వతమందు | ఒక్కవర్ణముగురిసెక | ఒకవా
నగురిసెను

క || తెలతెలవేగినగిరి | జలజలఁబ్రవహించు పెలల చప్పుట్లుభిఖా | వళకులకలకేకాకల | కలములుగలతల
పొలంబుగనుఁగొనివేడుక

టీక || తెలతెలవేగినక - తెల్లఁదెల్లవాఱినతర్వాత | అ గి
రిక | ఆమందరపర్వతమందు - జలజలఁబ్రవహించు - జలజ
యనుధ్వనితోఁబాటుచున్న | సెలలచప్పుట్లు - గిరినదులధ్వ
నులును - శిఖావళకుల - నెమలిగుంపులయొక్క | కలకేకా

కతకలములుగల - కలకేకా | అవ్యత్రమధురములైనకేకా
తవములయొక్క - కలకలములుగల - కోలాహలములుగ
లిగిన - తలపొలంబు - కొండ నెత్తుభూమి - వేడుక - కా
తుకముచేత - కనుఁగొని - చూచి

ఆ | అన్నగార్లమెక్కియందొక్క శశికాంత | వేదికతివయా ప్రవేష్టితుండు | తుటజవిపినపవననటదలకభ
దుండు - నగుచుఁబ్రొద్దుజరుపునవసరమున ||

టీక || అన్నగ్రామిక్ - ఆ పర్వతపు వివరనారోహించి
అందుకా - దానియందు - ఒక్కవశే కాంత వేదిక - ఒక
చంద్రకాంతమణియమైన యగుగుమిగ్ర - కతిపయ
ప్రవేష్టింతుండు - కతిప యాత్రకొందఱు హితు లచేత - వే
ష్టితుండు - చుట్టబడిన వాడును - కుబజవిసిన శవననటన

లకభతుండు - కుబజవిసిన - కొడిసె చెట్లడవియందలి - శ
వన - మలయమారుతముచేత - చలత్ - చలించుచునుం
డు - అలకభతుండు - ముగురులుగల వాడు - ఆకు
చుక్క - అవుచును - ప్రాప్తజరువునవనరమనకా - కాలము
గడువుచున్న సమయమందు || ౧౭

ఆ || ఒక్కయెఱుకుతేడునక్కకొమ్మనః క్షిగోజజబుజున్నచాటపప్పు | పీలిగఱులయంతుకోలలు సెల
విండ్లు | గానుకీచ్చికరయుగంబు మొగివి || 3

టీక || ఒక్కయెఱుకుతేడు - ఒకకిరాత ప్రభువు - నక్కకొ
మ్మ - జంబుకవిషాణమును - క్షిగోజజంబు - మృగమ
దమును - అనఁగాఁగస్తూరియు - జున్ను - తే నె తెఱయెను -
చాటపప్పు - బహువల్గు - సూపమును - పీలిగఱులయంతు

కోలలు - పిలికిపట్టలయ్యిగలుగట్టినబాణములను - సెల
విండ్లు - మట్టసమైనదనువులును - గానుకీచ్చి - ఉపహార
మొనఁగి - కరయుగంబు మొగివి - రెండుచేతులుజోడించుకొ
ని - మందరిపద్యముతోనన్వయము || ౧౮

వ || యుగవిగమ సమయసముద్యా తజీ మూతపటలంబునుంతులెం గైలా సగితినితంబుప్రాంత కాంతారపర్వం
తంబునిరంతరం బై కారుకొన్నయొక్క గహనరేఖంగ రాంగుళిజూపిభూపతికిట్లనియె || ౧౯

టీక || యుగ...బోలె - యుగవిగమసమయ - కృతత్రే
తాదిసమాప్తివేళయందు - అనఁగాఁ బ్రళయ కాలమందు -
గముద్యాత - అవిర్భవించుచున్న - జీమూత - మేఘము
లయొక్క - పటలంబునుబోలె - సమూహములె
కైలా...యె - కైలాసగిరి - రజతపర్వతముయొక్క - ని
తంబు - పర్వతమధ్యముయొక్క - ప్రాంత - సమీపమంద

లి - కాంతారపర్వంత - అడవిదనుక - నిరంతరంబై - ఎడ
తెగనిడై - కారుకొన్న - చీకటులుగ్రమ్ముచున్న - ఒక్క
గహనరేఖ - ఒకయడవిచాల్పును - కరాంగుళిజూపి - చే
తివ్రేతితోఁగనుపరచి - భూపతికిట్లనియె - ప్రభువుతోనీతి
రునఁబలికెను || ౧౯

క || అల్లదెకంటివేపానపానఁ దెల్లనిగట్టఱుతమబ్బు దేతొమపాలముం | దెల్లడఁ జూచినధరణీ | వల్లభసీరా
ముసేన చాలు మెకంబుల || ౧౫

టీక || అల్లదెకంటివే - అదిగోచూచితివా - పానపానఁ
చూచాయగా - తెల్లనిగట్టఱుతఁ - వెండికొండయొక్క - కం
తమందు - అనఁగాఁగర్గను - మబ్బు దేతొమ - చీకటిగ్రమ్ము
చున్న - పాలమందు - భూమియందు - ఎల్లడఁజూచినఁ
ఎక్కడవీక్షించినప్పటికిని - ధరణీవల్లభ - భూమికి నాధుడ

వైనస్వామీ - చాలుమెకంబులు - గొప్పకృగములు - సీరా
ముసేన - శ్రీరాముల సైన్యము - అనఁగానశరితులములనుట
అనేకములని చెప్పునర్థమందు శ్రీరామ సేనయనిలోక వాడి
కలుగలదుగనుక చెప్పినాడని తెలియవలెను || ౧౫

సీ || కంఠూతికై తాయగర్గశంబగుతుంటి - వీట వెట్టినమాను పెల్లగిల్లె | జేవిదార్పి వినిపీచువిటుకన్నన
టఁబాటి - సెలవి వెంపరలాడుఁజెట్టులెల్లె జప్పురించును వెన్నునటలుబ్బదంష్ట్రగి | చొంగపై బడిమం
యిమంబుమనఁగఁ | జండ్రనిప్పులవోలెదొండ్రించుకనుమించు - లెసఁగనొండొంటిపై నెక్కఁబాటు || తే ||
వెట్టదినములనుడుగులమట్టిగలపబుడబుడప్పని వెడలుబుడ్చుదములందు | జిలువవిలువని నేతులజిడుదేలు |
సేమిచెప్పుడుఁగొవ్వి నయోకలములు ||

టీక || కొవ్వి నయోకలములు - గర్వించినపండులు - కర్గశం
బగుతుంటి - కతినమై గనితంబునుచేత - కంఠూతికై - చు
తవకోసరమై - వీట వెట్టినమాను - స్థిగముగాఁ బాతుకొని
యందుచెట్టు - పెల్లగిల్లె - మూలోదమమగునట్లు - రా

య - ఘర్షణముచేయఁగో - అనఁగాతాముకానాడూ - వి
మంతుకన్నక - పిప్పికముంతుకు - మనిచప్పుడు చేసినప్ప
టికిని - జేవిదార్పివిని - శ్రవణముచోంగిల్లఁజెట్టుకొనియా
లించి - నటఁబాటి - అవ్వలఁజని - చెట్టులెల్లె - మాంబు

న్నియు సెలవి - ముట్టెతోడెగనటికి వెంకటరాధుఁ - ఎ
 రగొనితిరుగును సటబుట్టు మెడలమీదివెండుకలు
 నిక్కఁగా దంష్ట్రగ్ని - కొరలవలనబుట్టునిప్పు - చొం
 గపైబడి నొటిచొట్లుపై నిబడి - మంయ చుంయిమనఁ
 గఁ - మంయిచుంయిమనమడఁగా - వెన్ను - చరమా
 గము చప్పరించుక - చదియబడునట్టునమలును - చంద్ర
 నిప్పులువోలేక ఖాదిగాగుల్లవలె తీండించు - ప్రజ్వ
 రిల్లుచుండునట్టి - కనుమించులు - మాపులయొక్క మెరుపు
 లు - ఎనఁగా - బిచ్చనట్టుగా - బింబొంటిపైక - బక

దానిపై నొకటి - ఎక్కఁబాటుక - ఎక్కఁబోవును - వె
 ట్టదిసములక వేసవిదినములలో - మడుగులక - హృదము
 యందు - మట్టికలవక - తొక్కినున్నకలిపిన బుడబుడ
 యనుధ్వజముతేత వెడలు - పైకితేయుచున్న - బుడ్డు
 దములందఁ - నీటిబుగ్గలయందు - చిలువచిలువనిసేతులు
 కొద్దిపాటియాజ్యముయొక్క - జిడ్డుదేటుక - మెగుగుపై
 కిడేలును - ఏమిచెప్పదుక - కాబట్టియేమివదించుదును -
 అఁగాఁజెప్పశక్యముగానుట॥ ౧౭

చ || బలమిక నేమిచెప్పవీనువండువేదుళ్లవలెలమొరత్రో | పులబడఁజొప్పవంచుకొను పోలికవంచిత నద్ర
 ధాన్యముల్ | సెలవుల ఫేనముట్టి పడజిట్టలతోడ నెచ్చరించున | పొలమువరాహ పోతములు భూవరతొం
 డములేనియేనుఁగుల్॥ ౧౮

టీక || భూవర - ఓరాజా - విను - ఆకర్ణిపుము - అపొ
 లమువరాహపోతములు - ఆర్థలమందున్నయడవిపందిగున్న
 లు తొడములేనియేనుఁగులు శుంభాదండముమాత్రమే
 లేనిగజములు - బలమిక, నేమిచెప్పక - వానిసత్వమిక నే
 మినచింపవలసినది - వండువేదుళ్లు - పరిపక్వమైనవంశము
 లు - అవలీలక - అనాయాసముగా - మొర త్రోపులబ
 డక - ముట్టెత్రోపులచేతబతనమగునట్టుగా | చొప్పవం

చుకొనుపోలిక చొప్పవంచుకొన్నట్టుగా వంచి - వ
 గడిసి - తదద్ర ధాన్యములు - వానికొనలయందుండు వెదు
 రుకొలుచులను - సెలవులక - ఓష్టప్రాంతములయందు
 ఫేనముట్టిపడక - నూరుగుబయలువెడఁగా జిట్టలతోడనె
 వేన్నులతోఁగూడనే - చప్పరించక చదియనట్టునములు
 ను - చొప్పయనఁగాజొన్నముదలైన వానిదండము, ౧౮

క || పొడిచినకైదువకుంజము | రిడఁగావలదగ్గికాఁకనించుకయిడినం | జెడుఁగట్టులగ్రుచ్చినవం | జుడుమంటల
 దగ్గిల నెయ్యిజొటజొటవడియక॥ ౧౯

టీక || పొడిచినకైదువకుంజ - చందినిగ్రుచ్చినయాయుధము
 గకు - చమురిడఁగావలదు - తిరిగి మెరుగుపట్టిం చనక్కర
 లేదు - ఆనఁగాదానిశరీర మంతఃజమరుగా నేయుండునని
 తాత్పర్యము | ఇంతియకాక - అగ్నికాఁకనించుకయిడినక -
 నిప్పు సెగసుగొం కెము సేపుం చినటులయిన - చెడుగట్టుల

గ్రుచ్చిననజుడు శూలములవంటియునుపకట్టునుగ్రుచ్చిన
 దానిమాఁనము మ టఁదగ్గిల - జ్వాలలంటుకొని నెయ్యి
 ఘృతము జొటజొటవడియక - జొటజొటగారును - అతీ
 రుననేడ తెగకుండఁగారును॥ ౧౯

తే || వలదుకుక్కలవిడువంగవలవదేయ | నడిచి మొలపిడియంబుఁబొడువవచ్చు | బకముగొరిజడిగఁబడివ
 అవలేవు | వన్నులివ్వేళ రేగటిమన్నులందు॥ ౨౦

టీక || కుక్కలవిడువంగక - శూరకములనువిడుచుటకు - వ
 లదు పనిలేదు - వలవదేయక - బాణములతోవ్రేయఁబని
 లేదు - నడిచిస్వాభావికముగాఁజిడిపోయి - మొలపిడియం
 బునక - కటిప్రదేశములోనండుగుజ్జుకోలచేత - పొడువ
 వచ్చుక - గ్రుచ్చవచ్చును వేసనఁగా - మన్నులు - బు

శ్యములు - ఇవ్వేళక - ఈసమయమందు - రేగటిమన్ను
 లందుక - కృష్ణభూములందు పంకముగొరి జడిగఁబడక -
 బురువలోగొరి జడించుకొనిపోఁగా - వరవలేవు పరుగె
 త్తలేవు గనుకపొడవవచ్చునని సంబంధము - పిడియంబన
 వడమువకుబాఁకనికొందరు॥ ౨౦

క || పొడచెదరిబూడిచఁబడిన | యెడ్లతోనాల్గు రెండునొకటియుఁబంగల్ | వెడలిసకొమ్ములబరువున | నడు
 గిడఁగాలేపుబలసియగుదులమచ్చల్॥ ౨౧

టీక || పొడచెదరి - శరీరముపైమచ్చలం తటవ్యాపించి -
 బూడిచఁబడినక బూడిచెత్త్రాసిన - బుడ్లతోక - భూము

లతోడకానాల్గు రెండునొకటియుఁబంగలు - నాలుగేసిరెం
 డేసియొకటొకటియట్టిచిల్లలు - వెడలిసక - బయలుదేరిన

కొమ్మలబరువునకా - విమాణములయొక్క భారముచేత - బలసి - పృథులమై - అంచలమప్పులు - అక్కడనుండుపుడు

తప్పుగములు - అడుగిడఁగాలేవు - అండ్లయెత్తిపెట్టలేవు - అనఁగా సులభముగాఁజిక్కి - ఉన్నవీయని భావము॥

ఆ || కొద్దమొదవబండగులఁజ్రాఁకుదీములఁగెరలితాఁకికొమ్ముటురులఁదగిలి వానిలేవనీడ్చికానకేకొనిపోవుఁ బోతరించియిట్టిపోతులచట॥

౨౨

టీక || అచటకా - ఆయాడనియందు - ఇట్టిపోతులు మగలేళ్లు క్రొద్దమొదవకా కొన్నాఁగిశములచఁగా బండగులఁ కంటకములుగలిగినఁ జూచుచుండ్ల దాపిన దీములకా బోనులను ప్రాంతానికి నెక్కినను - కెరలితాకి - అహంక

రించిస్పృశించి కొమ్ముటురులఁదగిలి - విమాణములయందు - అడుగుచ్చులలోఁజిక్కి - కొనఁగా వానిలేవనీడ్చి - అబోనులనులేచునట్లులాగి - కానకే అడవికే - పోతరించి - మడించి - కొ. పోవుకా తీసుకొనిపోవును॥

౨౨

ఆ || కప్పువెట్టివెన్నుకంతమ్ముననుముగఁ బొదిలిజోళ్లుగట్టిపోరుచుండి మలయఁగానిపొవుమానిసెబొడగన్నఁ జేసి చిప్పవానియూసులభిష॥

౨౩

టీక || కప్పువెట్టి గోమంతనలు పెక్కి - వెన్నుకంతమ్ముననుముగా - వీరపును మెడయ నుసరియగునట్టుగా పొదలి - జలుపుచేతనొప్పి - జోళ్లుగట్టి రెండేసి రెండేసి తలచడి - పోరుచుండి - పొట్లాడుచునుండి - మానిసెబొడగన్నకా - మ

నుష్యుతనుజూచినపుటికిని మతయఁగాని కలియఁబడుచు నుండునుగాని - పోవు - వదిలిపాటిపోవు - అనిప - ఓస్సామీ - వానియూసులు - వానిరోషములు - ఏమనిచెప్పకా - ఏమివచింపవ - సినది॥

౨౩

క || కట్టియచేకొనిదేగఁ బట్టియుబుచుపోకఁబోలముఁబట్టినఁజాలుం డొట్టినక్రొవ్వులుగలయవి చెట్టదవినఁ

జేటెడేమిచెప్పఁబులుగులే॥

౨౪

టీక || కట్టియచేకొని - కట్టిచేతఁబుచ్చుకొని - దేగంబట్టి శ్వేతమునఁబట్టుకొని - డిబుసుపోకకా - ప్రాద్దుపోకుండవలస మాత్రముగా - పొలమఁ బట్టినఁజాలుకా - భూమిమీదనుడిచినఁజాలును - తొట్టిన - నిండినక్రొవ్వులుగలయవి - అహం

కారములుగలిగియుండునవి - పులుగులు - పక్షులు - చెట్లదవినకా - చెట్టునుగొట్టిన - చేటెడు చేటఁబట్టునంత - ఏమిచెప్పకా వచింపవలసినదేమియున్నది॥

౨౪

తే || ఉడుముగరిమిడికొక్కుదొందడియవెల్ల యెరుకకల్లెలక తటదును నేమిచెప్ప నడవ నెల్లెడఁజూచ

ననవనినాధ | జల్లెడయఁబోలెలాఁగలనుల్లసిల్లు॥

౨౫

టీక || ఉడుముగరిమిడికొక్కుకా - గోళికలమూషకములయొక్క - దొందడియకా సమ్మగ్ధమును - వెల్లెయొక - శ్వేతమూషికలయొక్కయొక | కల్లెలక - నల్లమూషికలయొక్కయొక - తటదుకా - బాహుశ్వమును - ఏమిచెప్పకా వచింపవలసినదేమియున్నది - అడవి నెల్లెడఁజూచినకా - అ

రణ్యములో నెక్కడవీక్షించినప్పటికిని - అక్కనాధ ఓస్సామీ - జల్లెడయఁబోలెకా - చాలినివలె - లాఁగలకా - బొటియలచేత | గరిమిడికొక్కున్నందుకునాం ద్రభాషార్థవమున అవకాండులో సింహాది వర్గలోఁజూచుకొనునది - ఉల్లసిల్లుకా - ఒప్పుచుండును॥

౨౫

క || అచటయొక్కయాకాతుక | మునఁజిత్తముచేంగలింపభూధరశృంగం | బుననుండిఁగిగరికి | ననమివ కాంతాకమారుఁడరిగిరయమునకా ||

౨౬

టీక || అచటయొకా - అచటకుఁబోతపలుకఁగా మృగయాకాతుకమునకా - మృగయా - వేటయందతి - కాతుకమునకా - సంతోషముచేరి - చిత్తమునుచేంగలింపకా - నన్నుపెరపెరలాడఁగా - అనిమివ కాంతాకమారుఁడు - వ

యాధిపతితుడయినప్పటికి - భూధరశృంగంబునుండిఁగి - పర్వతశిఖరముమీఁదినుండిఁగి - గరికికా - పట్టణమునకు - అరిగి - పోయి - తయమునకా - శీఘ్రముగా॥

౨౬

వ॥ నగరుఁజొచ్చి యచటంగత్యంతరశాలాంతరాశంబులనందంతండతండంబులై వ్రేలున తెంబులం జ
మరంటువలంబుండంబులమండితంబులగునడుద వెదురుడు డెంబులబ్బి బద్ధ నిబద్ధాగ్రంబులై కొనురారుఁదో
రెపుత్రాళ్లతోడుదురునుజులంబైవంగుపడివడిదప్పనట్లుత్రాళ్లంగట్టువడిపొట్టులదరంగకిరి పరిసెనంబులు వే
యనవియనునపహసితశార్దూలకుటిలనఖికోటి పాటవంబులగుత్రోటిపుటంబుల జటక సుటా జంతుక లే
బరంబులంజరణనఖ రాంతురంబులనిటికివీరుడు గేరునవియనునాడు నాటికింబాటింబి వేటలు కాండెన నెటి గి
మేపు మేపులచమతార్కరంబుల నిరాకరించివీరునుదిరిగితిరిగియీరి దీర్పుకొనునవియనునబద్ధనించి కూ
యుదుంగడుపున నకంబడంగనుకట్టుతోడమోములుమలంచు చుంబంజరస్థితకీరశారి కా పాగావతాదులప
టుసలాలి యెగసియెగసినిజావస్థితావృద్ధి భారవేణుయిష్టులకుంజట్టుపలుచెదరం బ్రదక్షిణభు)ను
ణంబులంబురిభృమిచిమగుడ నెట్టకేలకుమెట్టుకొనునవియనుమేరమీలుదిన్నయెరలనన్నుకొనియరగన్ను
వెట్టబోరకడబొటమరింప గూరుకుచుంగుతికలంబడియిండునో యనునైవరగులుదెలుగులదేగ మొత్తం
బురును గుత్తంబుల సమిగులమెత్తజుపతోతలోలుపట్టెడు మెడలనమరి బసపార్శ్వకట్టుకంబంబులనంద
ర్పిబంధించినకు దనపుగొలుసులునుశుశుశుమననొడలురూఢింబి కొనుచు గొనసాగిసోగ్గిలై ముంగిసమోర
లంబొని మోరలుసారెసారెకు నెత్తిబయలుపనివట్టుచుగట్టెచుటివాజిశాలలంగట్టినపొట్టేళ్లకై యాదిగా
నినీర్చికాల్గ్రవ్విఘనఘనాఘనఘ్నరథ్వానసమధ్వనులుచెలంగమోగినింగులు వ్రాతుదునింగలంబులుమి
యనయనగోళంబుల నాభీలంబులై చివ్యవదనగహ్వరవిలంబి జిహ్వపల్లనంబులకుంగూరతరదంతకొణ
కాంతికలాపంబులంగోరకస్తబకయోగంబుగల్పించునల్పేతరగ్రస్తకీతాలపలజాలగ్రాసంబులునడిమిసన్న
దనంబుననలకుమిగులడ్గిచనకునికింగటికటంబులకంబుదారెపుటపుటనయ్యెననందోరంబులగు బోరలగం
దంబులనందంబులుగగ్గిరుదులకించితమ్మునుపలాలించుశరీపాలకుల సంతనంబులకుంబెవిదార్యే ననంగ
ర్లకిసలయంబులువ్రాలంబడి వెండిగుండుంబోలెగన్నులపండువులై గండభైరవ పూజవారువంబులనమెం
డుకొనియొందుజాగిలంబులం గాంధియందునందును వేటకు నెట్లచై నవాని నేర్పరించితెమ్మిటకుననుచరుల

నీవునీవనియమించితానునునాఖేటకోవితపరిపాటిసన్నద్ధుండయ్యెనయ్యవసతంబున॥

టక ॥ నగరుఁజొచ్చి - వివాణమునఁబ్రవేశించి - అచటఁ
అక్కడ - కత్యంతరశాలాంతరాశంబుల - కత్యంతర
భవంతులలోపలి - శాలాంతరాశంబుల - సావధులయం
దు - అందంద - అక్కడక్కడ - తండతండంబులై - గుంపు
గుంపులై - వ్రేలున తెంబుల - వ్రేలాడుచుండుడేగత్రాళ్ల
గోళ్లదెబ్బలుతగలకుండనునిషిచేతిమీదదొడుగువర్తము
లయందు - చమరంటు - నేయినూనె మొధలయినవిత్తులు
చున్న - పలంబుండంబుల - మాంసపుఘనకలచేత - మం
డితంబులగు - అంకిరింపబడిన - కడుద వెదురుడు - డెంబు
ల - పొడవై నవంశపుగడలయందు - బద్ధిబద్ధనిబద్ధాగ్రంబు
లై - బద్ధిబద్ధ - నెమలిపింఛములచేత - నిబద్ధాగ్రంబులై - క
ట్టుబడినకొనలుగలవై - కొనురారు - శిష్టచుండును - తో
రెపుత్రాళ్లతోడ - శ్యేనరజ్జువుదారములతోడ - ఆంధ్ర
భూపార్థవముద్విత్తీయకాండ ౧౬౧ శద్యమాండు - తోరెమ

న శ్యేనరజ్జువనియున్నది - తిరుగడల - భ్రమణములచేత
వెడంగుపడి - భ్రమణపడి - వడిదప్పనట్లు - స్వరచేదునట్లు
గా - త్రాళ్లతోట్టువడి - రజ్జువులబంధింపబడి - పొట్టులదరం
గనికి - కడుపులకంపీచునట్లుగాండైకువికి - పరిసెనం
బులువేయనవియ - పరిసెనమనగాదెట్లు నట్టువులుచే
నెడుచేష్టాభేదమనియుగంతులనికొందరుచెప్పుచున్నారు -
అ...లగు - అపహసిత - శిరస్సురింపబడిన - శార్దూల -
పెద్దపులియొక్క - కుటిలనఖికోటి - వంపుగలగోళ్లకొనల
వంటి - పాటవంబులగు - పటుత్వముగలిగిన - త్రోటిపుటం
బుల - ముక్కులచేత - చటకనరటావిజుంతుక లేబరంబు
ల - చటక - కళవింకములు - నరట - తొండలు - ఆది - మొ
దలయిన - జంతు - ప్రాణులయొక్క - క లేబరంబుల -
శ్యేనరములను - చరణభరణంతురంబుల - చరణ - కాల్గి
యొక్క - నఖతాంతురంబుల - మొలకగొట్టియందు - శి

టికి - చిక్కిరించుకొని - చీరుచు - చీల్చుచుచును - కేరున
వియు - కేరింతలాడునవికొన్నియు - నాడునాటికింబా
టింది - నానాటికివిచారింది - వేటకాడన నెఱింగి మేపు-
మ్మగఁగఁదాడలిగు రైటింగి మేపునట్టి - మేపులచు మ్మ
రంబుల - మేపులప్రాధిమ్యులచేత - ౫ కాకరింది - నిడింది
పీకున - గొమ్ముచేత - తిరిగితిరిగి - మాటిమాటికిభ్రమణ
ముచేసి - ఈకడదీర్చుకొనునవియు - పక్షములుసవరిం
చినకర్క - జేసుకొనునవిగొన్నియు - పదనగలిగిందికూయు
చు - మేతవేళనాకలిగొకూయుచును - కడుపునకనే
కంబడ - ఉదరమునకనకలాడఁగా - కనుకట్టుతోడ -
కండ్లమూతలతోడ - మోములుమలంచుచు - ముఖముల
నుమల్లించుచును - పంజరస్థితకీరశారి కాపాతావతాదుల-
పంజరస్థిత - పక్షులు పెంచుగూడలలోనున్న - కీర - చిలు
కలు - శారికాగొరవంకలు - పారావతాదుల పావుగము
లుమొదలైన పక్షులయొక్క - పలుకులాలించి - మాటలు
విని - ఎగసియెగసి - వానిమీదికెగిరియెగిరి - నిజావస్థిత
దృగ్విధాధారవేణుయష్టులకు - నిజావస్థిత - తమరునిలి
చియున్న - తాదృగ్విధ - అనఁగాబూర్వమందుఁజెప్పఁబ
డిన - ఆధారవేణుయష్టులకు - అధికరణమైన వేమరుగ
డలకు - చట్టుపలుచెదర - తొక్క - తొగి ప్రసరించునట్లుగా
ప్రదక్షిణభ్రమణంబులకు - వలగొనితిరుగుటలచేత - పరిభ్ర
మించి - మిక్కిలితిరిగి - మగుడ - మరలఎట్టకేలకు - కొం
తసేపటికి - మెట్టుకొనునవియు - ఎప్పటివలెనిలువఁద్రో
క్కుకొనునవికొన్నియు - మేరమీఁబడిన - మితమురప్పు
నట్లుభ్రమించిన - ఎరల - మహిలతలచేత - అనఁగానెట్టి
లచేత - అన్నుకొని - మత్తుకొని - అరగన్ను వెట్టి - నూఁ
గన్ను వేసి - బోరకడంబూటమరింప - పొట్టవైపుననుబ్బు
నట్లుగా - కూరుకుచుకొనిద్రపోవు - మతికిలం బడియుం
డునవియునునై - చతిగిలఁబడియుండు నవికొన్నియునునై
పరగ - ఒప్పునట్టి - పలు డెలుం గుల భైరిపాట వముమొ
దలైన భేదముగల - డేగమొత్తంబులును - శ్వేతములగుంపు
లును - గుత్తంబులగు - చిగువు సరిపడినవై - మిగులమెత్తని
మిక్కిలివృద్ధులవై - జలపోతతోలుపట్టెడు - బంగారునీ
రుపూసినచర్మపుపట్టెడు - మెడలనమరగ్రీవములయందొ
ప్పుచుండఁగా - పసపార్చి - పసపునీళ్లతోస్నానముచేయి
చి - కట్టుగంబంబులకుందార్చి - కట్టివేయు స్తంభములవద్ది

కేదెచ్చి - బంధించిన - కట్టివేసిన - కుందనంపు గొలునులు
పదాటువ నైబంగారపుశృంగులములు - ఘశిఘశి మన -
ఘలుఘలునునట్లుగా - ఒడ్డులఝాళించికొనుచు - దే
హములువిదలించుకొనుచు - కొనసాగి - నిక్కి - పోగలై -
పొడవులై - ముంగిసమోరలుంబోలి - నకులములయొక్క
ముఖములవలెనేయున్న - మోరలు - ముఖములు - సారె
సారెకు నెత్తి - మాటిమాకిని నెత్తుకొని - బయలుపనిపట్టు
చు - ఆకాశముపనిపట్టిమాచుచు - కట్టెమటి - తమయొ
ట్టయెరుటనున్న - వాజినాలల - మంచురముల యందలి -
కట్టిన - బంధించిన - పొట్టెళ్లకై - గొట్టెపోతులవిక్రమకై -
యాడిగొని - తలంపుదెచ్చుకొని - నీలి - కాళ్లు మందరికిసాఁ
చినిక్కి - కాల్చి - వానిమీదికిముందరి కాళ్లతో నేలకో
రాడి - ఘన ... లంఘు - ఘన - అనికమైన - ఘనాఘ
న - వర్షాకాలమేఘముయొక్క - ఘర్షరధ్వాననమ - ఘ
ర్షరయనునురుముతోసమానమైన - ధ్వనులుచెలంగ - ర
వమొప్పునట్లుగా - మోగి - మోగి - నింగులువ్రాఁకు
చు - ఆకాశములపైకేలేమచు - ఇంగలంబులుమెయ్యి - ని
ప్పులుగ్రక్కుచున్న - నయనగోళంబులకు - కనుగ్రుడ్లచేత
ఆభీలంబులై - భయంకరములై - వివృత... లకు - వివృత
తెరవఁబడిన - వదనగవ్వార - చిలములవంటి నొల్లయందు -
విలంచి - వ్రేలుచున్న - జిహ్వోపప్లవంబులకు - నాలుకలను
చిగురు టాకులకు - క్రూరతరదంతకోణ కాంతికలాపంబు
లకు - క్రూరతర దంతకోణ - అతికఠినము లైనపంటికొనల
యొక్క - కాంతికలా పంబులకు - శోభాసమూహముల
చేత - కోరక స్తబ్ధయోగంబు - పూమొగ్గుగు త్తులతోసాం
గత్యమును - కల్పింపుచు - కలుగఁజేయుచును - అల్పేత
రగ్రస్త - అధికమానటుగావ్రొంగఁబడిన - కీలాలపలకా
లగ్రాసంబులు - రక్తమాంససమూహోహారములు - నడిమి
సన్న డనంబునకు - మధ్యభాగముయొక్కనూత్నత్వము
చేత - అలకుమిగులడ్డిగివనకునికి - అవతలికిదిగిపోకయుం
డుటచేత - కటితటం బులకంఠె - పిరుదుల యొక్కపా
శ్వముల కన్నను - తారెపుటపుటయ్యెనన - తామేబ
లిసినవనునట్లు - తోరంబులగు - గొప్పలైన - బోరల గదం
బులకు - రొమ్ముల చేతను మెడవంపు అచేతను - అం
దంబులుగని - చక్కఁదనములబొంది - చిరుదులం కించి -
చిరుదులై - తమ్మునువలాలించు - తమనుబుజ్జగించుచు

న్న - పరిపాలకుల - సంరక్షకులయొక్క - సంస్తవంబుల
 కు - స్తోత్రములకు - చెవిదార్చెనన - కర్ణమొగ్గినవోయి
 నునట్లుగా - కర్ణకీపలయంబులు - చిగురుటాకులవంటిచెవు
 లు - వ్రాలంబడి - వ్రేలాడినవై - వెండిగుండ్లుంబోలెన్ -
 రజితపుగుళికలవలె - కన్నులపండువులై - నేత్రానందకరము
 లై - గండభైరవ - గండభైరవునియొక్క - పూజవారువం
 బులనన్ - పూజగుట్టములూ యనునట్లుగా - మెండుకొని
 యుండు - మొత్తమైయున్న - జాగిలంబులన్ - వేటకుక్క
 లను - కాంచి - చూచి - అందునందున్ - ఆడేగలయందును

వేటకుక్కలయందు - వేటకు నెరవై నవాని - కృగయా
 కుయుక్తమైనవాని - ఏర్పరించి తెచ్చుటకు - ఏర్పరచి
 కొనివచ్చుటకు - అనుచరులన్ - కొలువుడుగాండ్రను - నీవు
 నీవనియమించి - నీవునీవనియగొజ్జాపించి - తాను - స్వ
 రోచియును - ఆభేదకోచిత! వేటకుఁగనిన! పగిపాటిక! అ
 నుక్రమముచేత - సన్న ధుండయ్యెన్ - సజ్జితఁడాయెను | అ
 నఁగాఁగవచముదొడిగిన వాఁడాయెను - అయ్యవ సరంబు
 నన్ - ఆసహయమందు ||

సీ || పచ్చనిహురుమంజిపనివాగెక్కెర పారసిపల్లంబుపట్టమయము | రాణనొప్పగుపై తాణంబుసింగి
 ణి - తళుకులకోరిలతరకసంబు | మిహిపసిండిపరుంజు మొహదాకెలంకుల - తావుగుజ్జరివన్నెకేవడంబు | డా
 కెలంకునసిరాజీక రాచురక త్తి - కుఱిగటఁగ్రొ వ్వాడిగొరకలపొది || తే || పీలిసంచెతలాటంబుపేరొజు
 బు | మణుల మొగముట్టుబున్పి సాహిణియొకండు | కర్తయెదుటికిఁగొవచ్చెగంధవాహ | బాంధవంబగునొ
 కమహాసైంధవంబు ||

౩౭

టీక || పచ్చని హురుమంజిపని వాగె - పచ్చని - బంగారుచా
 యగలిగి - హురుమంజిపని - హురుమంజిముత్యాలుగూర్చి
 న - వాగె | కల్లెమును - పక్కెర - కవచమును - పారసిపల్లం
 బు - పార్శ్వ సేతపుజీవియను - పట్టమయము - తంశువారును -
 రాణనొప్పగు - శృంగారముచేతనొప్పుచున్న - పై తాణం
 బుసింగిణి - పతాణిసింగిణివిల్లును - తళుకు - మెరయుచున్న
 లకోరిలతరకసంబు - అంబులపొదియును - మిహిపసిండిపరుం
 జు - మేలిమిబంగారుతోడ జేసిన కడ్డముష్టి గ్రాహ్యముగలిగి
 న - మొహదా - అడ్డకత్తియును - కెలంకులన్ - పార్శ్వము
 లయందు - గుజ్జరివన్నెకేవడంబు - గుజరాతిదేశపుడాలును -
 డాకెలంకులన్ - ఎడమపార్శ్వమందు - సిరాజీ - నాడెము

లోసంపూర్ణమైన - క రాచురకత్తి - ఛారికయును | కుఱిగ
 ట - దానిసమీపమందు - గ్రొవ్వాడిగొరకలపొది - మి
 క్కిలితీర్ణముగలగుజ్జె - తెలపొదియును - పీలికుంచెతలాటం
 బు - పికిలిపిట్టయొకెలతురాయియును - పేరొజుబుమణు
 ల వంటరాళ్లనుగూర్చి - మొగముట్టు - ముఖపట్టయను
 పన్ని - అమర్చి - గంధవాహబాంధవంబు - వాయువు
 తోసమానమైనవేగముగల - ఒకమహాసైంధవంబు - ఒక
 ఘోమైగుట్టమును - సాహిణియొకండు - ఒకఖాసుదా
 రు - కర్తయెదుటికిఁగొవచ్చె - ప్రభువు నెదుటికిఁచీనుకొ
 నివచ్చెను ||

౩౮

క || తెచ్చుటయుఁచచ్చమెచ్చిను | రుచ్చటులకురంగయనిరోధిశ్యదగ | రోవ్చంబగునత్తేజసు | హృచ్చక్రం
 బలరవేగనెక్కివేడనినన్ ||

౩౯

టీక || తెచ్చుటయు - తీసుకొనిరాఁగా - ఇచ్చుచున్న - మ
 నస్సలోశ్లాఘించి - మరు...బగు - మరుత్ | వాయువుయొ
 క్కియును | చటులకురంగ | సవర్ణములైనలేళ్లయొక్కయుర
 యు | గమనవేగమును | రోధి | తిరగ్రరించుచు | శ్యద - త్వ

రితగతియొక్క | గరోవ్చంబగు - అహంకారముచేతనతి
 శయమైన - అత్తేజి - అగుటమును - మహాచ్చక్రంబు
 రన్ - ఆప్తవర్ణముసంతోషించునట్లుగా - వేగనెక్కి - త్వ
 రగానారోహించి - వేడనినన్ | బయలుదేరఁగా |

౪౦

చ || జడలుమలంచిచొల్లెముగసన్నపుపాగనడంగజొట్టిచ | ల్లడములుపూనిమోదలబిలంబుగఁగట్టినమట్టికా
 సెలవిడియములంబుఁద్రోపిపుభుభీషణబాహులసాళువంబులం | దడిమికెరల్పుచుం జరినాధునిమోల
 నృపాలనందనుల్ ||

౪౧

వ || ఆసమయంబునన్ || ఆకాలమనందు ||

టీక || జడలుమలంచి - జడలువేసిన తలవెండ్రుకలుపై కను
 ల్లింది - చొల్లెముగన్ - మెలికలువేసినట్లుగా - సన్నపుపా

గనడంగజొట్టి - నూత్నమైనయస్త్రములనుభుగ్నుచుగున
 ట్లు వేష్టనముచేసి - చల్లడములుపూని - లాగలు దొడిగి

అనఁగానర్థోక్తములుభరించి - మోక్షబడిలంబుగఁగట్టిన -
వానిపై దిట్టముగబంధించి - మట్టికాసెలక - ఎఱుమన్న
లోఁదడిపిన - దట్టికోకలయందు - పిడియలంటద్రోపి
బాఁకులపిట్లలోపలికిఁబోవునట్లుచెక్కి - అవగూహనముఁ

భు - బలిసిన - భీషణ - భయంకరమైన - బాహుల - భుజ
ములయందలిసాభునంబులక - శ్వేనభేదములను - తడవికె
రల్పుచుక - దువ్విప్రేరణచేయుచును - అనఁగాహెచ్చ
రెంచుచును - నృపాలనందనులు - రాజకూమారులు - నా
భునిమోలక - ద్రభవుముగల - చునిరి - పోయిరి॥ ౩౧

సీ॥ ఇవికంతపాశంబులింతడుస్సినమోక్షబడిదిశాకరినైనగెడఁజాలునివిమింటఁబఱచుపక్షింద్రుఁజూ
పిననీడఁజుడివ్రాలునందాకఁబఱవఁజాలు॥ నివిగాలిగనినమూవరాహాదనుజేంద్రు * నైనఁజుట్టింటిలో
నాఁజాలునివికాటుకొల్పినవృద్ధకూర్మమువీపువిపై ననెఱివీకై చింపఁజాలు॥ తే॥ దినగఘర్లురగళగర్జన
తఘా॥ భూభృదురుబిలభరితభాభాభయంకరారభటిదీర్ఘద్భులగుచుఁజెలఁగె సరవణులబట్టితె
చ్చినజాగిలములు॥

౪౧

టీక॥ ఇవి - ఈజాగిలములు - కంతపాశంబులు - మెడత్రా
ళ్లు - ఇంతడుస్సినక - కొంచెముదూసినమాత్రముననే - మీ
దఁబడి - మైనఁబడి - దిశాకరినైనక - దిగ్దశమునైనప్పటి
కిని - గెడఁజాలుక - చంపఁజాలును - ఇవి - ఈజాగిల
ములు - మింటఁబఱచు - ఆకాశమందుఁబఱచుచున్నపక్షింద్రు
జూపినక - గర్జనత్తునినగుపఱచినప్పటికిని - నీడఁబడి
చాయవేఁటగుడి - వ్రాలునందాక - ఆగర్జనత్తుడు
దిగువకు వ్రాలుపర్యంతమును - పఱవఁజాలుక -
చరుగైతఁజాలును - ఇవి - ఈజాగిలములు - గాలిగనిక -
గాడ్పుపోకినమాత్రముననే - మూవరాహాదనుజేంద్రు
నైనక - పందిరూపముఁదాల్చినమూకాసురునయినప్పటికీ
ని - జుట్టింటిలోక - లూడితెమదూరముననే - అగజా
లుక - పోనియకనిలుపఁజాలును - ఇవి - ఈజాగిలములు
కాటుకొలిపినక - ఉసికొల్పినమాత్రముననే - వృక్కూర్మ

ము - ఆడకమఠము - అనఁగాఘామి - మోసుకొనియొం
డుముదిమితాబేజియొక్క - వీపువిపై ననక - వెన్నెము
కనయినప్పటికిని - పఱచివీకై - మాంసమునిమిత్తమై - చిం
పఁజాలుక - చిగఁదీయఁజాలును - అనఁగా - అనునట్లుగా
ఘర్జనత్తులగుచుక - ఘర్జన - ఘర్జనయనుభవగలిగిన
గళగర్జనత - బొక్కవలెనుండుగొంతులఁబుట్టిన - భూరి
ఆధికమైన - భూభృత్ - పర్యతములయొక్క - ఉరువిల
గొప్పలైనగుహలయందు - భరిత - నిండిపఱచుచున్న
భాభా - భాభాయననట్టి - భయంకరారభటిక - భీకర
మయినకూతలరంతుచేత - దీర్ఘ - బద్దలుచెయఁబడిన - దిగ్భి
త్తులగుచుక - గోడలవంటిదిక్కులుగలవగుచు - సరవణు
లబట్టితెచ్చిన - సరవణగొలునులచేతఁబట్టుకొనవచ్చిన
జాగిలములు - వేఁటకుక్కలు - చెలఁగె - బిచ్చుకుండెను॥

చ॥పులియఁడుబూచిగాఁడుసురసోతులరాజునుమంతిగాఁడుచేంగలువనివంగిభైరవుడుగతైరసంపగివేండి
గురుడునాల్లెలగుదివాయువేగిచిటిలింగఁడుసాశ్వఁడువత్సనాభియోకలములమిత్తిగబ్బియఁగఁగలవాని
గ్రహితియుద్ధతి॥

౪౨

టీక॥ పులియఁడు - పులియఁడనియు - బూచిగాఁడు - బూ
చిగాఁడనియు - సుర - సురయనియు - పోతులరాజును - పో
తులరాజనియు - మంతిగాఁడు - మంతిగాఁడనియు - చేంగలు
వ - చేంగలువయనియు - సివంగి - సివంగియనియు - భైరవుఁ
డు - భైరవుఁడనియు - కతైర - కతైరయనియు - సంపగి
సంపగియనియు - వేండిగుండు - వేండిగుండనియు - నాల్లెల
గుది - నాల్లెలగుడియనియు - వాయువేగి - వాయువేగియని

యు - చిటిలింగఁడు - చిటిలింగఁడనియు - సాశ్వఁడు - సాశ్వడ
నియు - వత్సనాభి - వత్సనాభియనియు - పకలములమిత్తి - ప
కలములమిత్తి - అనఁగాఁబండులడమృత్యువనియు - గబ్బి
గబ్బియనియు - అనఁగాఁగలవానిక - అనునట్లుగాఁచేరు
గలిగియున్నకుక్కలను - సంగ్రహించి - చేతఁబట్టుకొని - ఉ
ద్ధతిగాఁడుసుతనముచేత॥

౪౩

ఉ॥ కట్టిననీలిదిండ్లుసెలకట్టియవిండ్లునువిండ్లుగొనెనల్ - మట్టినొసల్లపై నిడినజంబులుపల్లెసిగోకట్టతటిర
బెట్టినమోటకత్తులునుమేనులఁగాకొనుకప్పులేర్చిచేఁబట్టినవేటయమ్ములునుబాగగువాగుకులోమహా
భయి॥

౪౩

టీక॥ కట్టిననీలిదిండ్లుక - నడుమునమబంధించినగల్లనియుపథా - గములును - సెలకట్టియవిండ్లుక - తడబడలతోఁజేసినదను

ను - విండ్లగొసెనలు - ధనుస్సులయొక్కయొకలును - చుట్టినొస్తళ్లపైనిడి నచుట్టుకొని ఫాలముమీదబెట్టుకొన్న - జంజాటు పల్లసిగలు - సంస్కారసీమవిరియఁజోసుకొని యెట్టినై నశిఖలును - కటితటింబెట్టిన - మొలలోవెనుకదోపిన - మోటకత్తులుకా - కట్టెకంపగొట్టునట్టిమడ్డికత్తులును

మేనులకా - శరీరములయందు - కార్మి-నుకప్పులు - వీడకట్టుకమ్ముచున్న నైల్వములును - పర్పిచేబట్టిన - పర్వగదిచేతబట్టిన - వేటయమ్ములుకా - మృగయశుర బనికవమ్ము బాణములును - బాగగు - బుప్పుచుండునట్టి - వాగురికులు వేటకాండ్రు - మహాశ్వలుకా - గొప్పసందడిగా॥ ౪౩

సీ॥ సటలెత్తుకొనియె త్తుగిట్టినై నమోటాస । పడియెయబొడుతునీపాదమాన । కలగుండువడఁజేందుకరి నై నఁజేవిపట్టి । బలిమిమై యెత్తునీపాదమాన । సెలనెప్పుకొని రొప్పుఁబులి నై నఁబీడించి । పడవై తుల జొచ్చినీపాదమాన । తెరదూటివేట బాటుగురుపోతుపై నైనఁ - బడియెక్కి పొడుతునీపాదమాన॥ తే॥ యితదుర్బలమృగప జ్జులెమిలెక్క - కండగరువంపుమాటలుగావునుమ్ము । చూడుమమ్మనిపఁతంబులాడికొ

నుచు । నవ్వరూఢినినుతుఁగొల్పుచరిగిరపుడు॥

౪౪

టిక॥ సటలెత్తుకొని - మెడమీదివేం ద్రుకలునిక్కఁబొడుచుకొని - ఎత్తు - పైకివమ్మునట్టి - కిటి నైనకా - అడవిపంది నై నప్పటికిని - మోటాసపడియెయకా - మాటుచేసుకుని బాణములచేతవేయ - పొడుతుకా - కలియఁబడిపొడుతును - నీపాదమాన - నీచరణములతోడు - కలగుండువడఁజేందు - అంతయఁ ద్రోక్కిల్లుపడునట్టుగాఁదారసిలుచున్న - కరి నైనఁజేవిపట్టి - పనుఁగునై నప్పటికిని శ్రోత్రముపట్టుకొని - బలిమిమై యెత్తుకా - బలాత్కారముచేతఁడిసుకొనివత్తును - నీపాద మాన నీచరణముల తోడు - సెలనెప్పుకొని - కొండయెఱత్రావుఁజేసుకొని । రొప్పుఁబులి నైనకా అరుచుచున్న వ్యాఘ్రమునై నప్పటికిని - చొచ్చి - చొరఁబాటి - పీడించి - పట్టుకొని - పడవై తుకా - పడునట్టువేతును - నీపాదమాన - నీచరణములతోడు - తెరదూటి - వలలో

నుందిడుస్సి - వెఱఁబాటు - భయముచేతపరుగెత్తిపోవునట్టి - గురుపోతుపై నైనకా - గవయమృగముమీదనైనప్పటికిని - పడియెక్కి - పైబడియకారోహించి - పొడుతుకా పొడఁటువ్రేతును - నీపాదమాన నీచరణములతోడు - అనఁగానీపలికినమాటలునత్యమనుట॥ ఇతరదుర్బలమృగపజ్జులు - బలముచాలనియల్పమృగ సమూహములు - పిమ్మలెక్కఁజెప్పవలసినదేమి - కండగరువంపు - ఇవికండకావరముచేతఁబలుకునట్టిమాటలుగావునుమ్ము - పలుకులుకావునుమా చూడుమమ్మని - మమ్ముఁగనుఁగొనుమని - పఁతంబులాడుకొనచుకా - ప్రతిజ్ఞలుపలుకుచును - అవ్వరూఢినినుతుఁగొల్పుచుకా - ఆవరూఢినిపుత్రునిసేవించుచు - ఆరిగిరి - పోయిరి - ఆసమయమునందు॥ ౪౪

ఆ॥ మువ్వగదలన త్రైములనుండియెగురుచు । బడనుమీట నెరలవెదకుడేగ । పదుపువట్టిదండపాణులై నడచిరి । విభునిమోలడేగ వేటకాండ్రు॥ ౪౬

టిక॥ మువ్వగదలకా - కాళ్లనుండుగజ్జెలుచలిండునట్టుగా - అత్రైములనుండియెగురుచుకా - తొక్కుడుచర్మములమీదనుండియెగయుచును - పదనుమీటకా - అహారపువేళకాదగా - ఏరలవెదకు - మహిమతలనరయు । అనఁగా నెట్టిలను

రోయుచుండు - డేగపదుపువట్టి - శ్వేతములగుంపునుబట్టుకొని - దండపాణులై - కట్టలుచేతుల లోఁగలవారై - డేగవేటకాండ్రు - శ్వేతవృగయులు - విభునిమోలకా - ప్రభువు ముందు - నడచిరినడచినవారైరి॥ ౪౬

ఆ॥ గూఢవీపులదరగొణిగితిట్టుచు నేకుఁ । గజచిన్నట్టికుక్కగండ్లనంగ । మూతినరపమిసములబోయముదుసల్లుపందివలలుమోదిపటచిరపుడు॥ ౪౭

టిక॥ గూఢవీపులదరకా - భుగ్నపృష్ఠములు కంపించఁగా - గొణిగితిట్టుచుకా - తమచేతవలలుమోయించు వాండ్రనుదమలోఁదాముపైల్లుగాశపించుచును - పకుఁగజటనట్టి - తెల్లనిదూదికణిక మోటఁగజుకొన్న - కుక్కగండ్లనంగకా - కుక్కపోతులోయనునట్టుగా - మూతినరపమీ సములకా -

మూతిమీదఁదెల్లుగానరిసినశ్చత్రపులుగల - బోయముదుసల్లు - మునలిబెన్నవాండ్రు - పందివలలుమోది - వరాహవాగురలనుమోచుకొని - అపుడుకా - ఆసమయముందు - పజచిరి - పరుగెత్తిరి॥ ౪౭

వ || ఇట్లగిరియన్న హారణ్యంబు పొచ్చి విప్ప లవిడి నవ్వటంబు జ్ఞాన మయి న్న మచ్చికల దుచ్చు పడందటిచ్చుట లంబ
గులో వన ప్రథా పటలంబు ద్వి కటంబులంబర్వ దాటు మోటు పడని డికోనిన మొగంబులతో నేటికి హస్త చల్లతో
తి హస్త మానాంగంబులగు సారంగంబు లభున శి కారంగంబులనంగనుకట్టు చెలికె పట్టులును విట్టె సంగు సాంక
టంబట్టువడి పొట్టకై పుట్టకూటికిం జేతులకుం జెదలునకు నెయింతులుగులగులం బుట్టులు శి త్తనిజనభర త్తలికకో
టులంగోరాడ నాదండ గాచుకో యాండి వెడలి వనువిషవిస్ఫురద్యుజం గంబులనల్లడంగలీంబి గెంటకుం డ
దంటువచ్చరింతుగతింజప్పకి పుచునొండొంటికిం జేరంబులు వాటి కుప్పిందితప్పింతుకో స మచ్చులభురజరజ
చ్చటల నెనక మెనంగుమసమనకల మటుంగువడియూతం గండోపలంబులును మహానితని తేతరసాహజిమా
టవంబులగు విషానావరీణంబులొండొంటిందాక్షితిల్లు పెత్తిల్లునునంబోరు కారుపోతులకోలాహలంబులంబ్ర
తిశబ్దంబులీనుకోనలును మదమొదవ నెడచదనుకంబొడలు పెట్టలకుంజుట్టంబులై చిల్లరనలుగులంబిల్లలంజు
శంబులపాగనిచ్చిగమికి వెమక యై మలయుతుంబిటుండదిరుగు దిటుగున్నలకు వెన్నాతుతో డ్డెనీవంగులం
దిరిగితిగి మొత్తిపోనొత్తి వరియించు నేకచరంబులఘ్న రక్తా నంబులఘ్న మానంబులగుపర గెవక్కె
డలు మేరు రేగు వేముపులుగుడు గురువిందయీడగు గేదంగి మోడుగొరుకోరిందకను ముకానుగు మొదలగు
తూదలంబొడవగు నానావిపిన పాదపకలాపంబులును మాటిమాటికి మానిసికాటుమరగి తెరువులుగా
కాచిడగ్గు లొకపడందసు పెద్దపొలవలనంబుటపుటనై తుప్పుల్లుకుల్లితుల్లిగంతులిడుగచ్చి బెట్టులులనలుగడలదొ
డ్లజనంబులుమంత్రించి పొరకదిగిచిననీరు మేపుడిగి గిరులుగ్రక్కడల వాపోవుచుందిరిగి తిరిగివాకట్టువిడిచినప్పు
డుదప్పికై పాటి నెలయేటి తెంకులంబాటమ్ములుతోమ్ము కెలంకులం గాడగండ్లుకాండుమన రొప్పినా
ప్పికుపరంబుగావియ్యలంబునకు వీల్లె త్తపాడవేగసి నెత్తురులుగ్రక్కడు గూలుక్రోల్పులులఘ్న రధ్యను
గుండియలవ సికలకండు వడుకారండవం బులపక్షపుటపటాతాతంబులభోరుకలంగు నెలయేటినిటితెం
కులును మేత వెంబడింబొలము పల్లంబులం దిరిగితిరిగి పెంట్టుకలువెట్టు పెంట్టపట్టునకువచ్చియచ్చటంగ్రు
చ్చి కానతాకుండమునుమచ్చునొగయుండు వినయొడ్డి సంఘటించినకాలితోనులంబడిబెగడయద్దారవీడ్చు
కోరియారములదటియంబడియవ్వలికై వెడలిచనలేక గడసితమ్మకోనుమన్న మెకంబులయాక్రంజనంబు
లంగ్రండుకోనువిషమప్రదేశంబులును జీతుతగండ్లగమి చేత బైవికంబునడా చుక్కమీడువడతాటు వడి
యవిగ్రాంతుక్రాన్నె తురులెక్రానివిడిచినమాత్రే డలువడిమశక వనదంశములుమూగమాగంబాటివకొం
డగోటియూమరుగుడుబొందులకుసందడింతుకంకగృథానగుల మొల్లంబుల ముసుంగువడుపల్లంబులును మే
పుతటివీర పెక్కిరేచొక టిమూపురంబుగజువికజుదయెటచివడవై వందోడినొక రెండు మూడువెనుక ముం
దగనందంకాల్లం బెనంగుమన త్రునుక లేటియేటితినంగా వెడలిన యెడమండలద్యేదనకుంగాక వట్టలె త్తుకో
యొత్తుగలపొదరుటకపులుచొరంబారుపిడికడితికదుపుమరువడికి విడిగిపడినవిటపిటిపశంబులందడుకుకొడి
చినగతివొందు నెడలును బడులుపడులుమారులుమారులు వేలువేలుగుములుగుములుగట్టి దట్టలగు నెయ్యం
బున వెదురు బియ్యం బులొండొంటి కోపంగరవిరక రేబువులు వంశగుంపు చెడి యట్టట్టువడితిట్టలగుదిట్టల
సంకటంబులగుడొంకలునీక్షించివార్దించి యెక్కుడుదమిన్క యెడలనడుగు లెడలని టెంకిగని నారుగపు
లునకుమెకముడిగదని యెన్నినున్నదూర్పై త్రించి గాలిచీకిం చిదిగువదెసదొడ్డ వలపన్నియెగువ పొలిమేర
బా రాదియగు దూరం బేగలవోగను వాటిగిదియత్రాటవలమోవం జెర లె త్రియెత్తినతెరడు త్రుముగుగాడిం
చుకోనిపాటిసంబోనీక బారినమరుటపవలచుట్టునంజెట్టు దండగొని గలవనలుపుగల పులిందులగొండటని
పి యయ్యందిపిరుందజాగిలంబులతోడివాగుతికులగులన నియమించి తెరకులోనగు వానినందు బడంగొట్టిం
యొగట్టు వెంటనదట్టంబుగా బ్రజ నెక్కించి మఱికలయగమానకలమున నెల్లంబెల్లుగావిల్లువేటకువేటుడ
చ్చనిమేటినిలుకాండ్రుగమ్ములు వెలువడుటకు హతిన్నదవ్వటావృతజిడకటిధను మోటులైకొట్టకాం

జూపెట్టుకొనియెదురుమాటలుగాకుండనుండి చెదరిపొరచెరువులం బటవకుండనీరములసందు సందులందను
 తనుకట్టిన మోటక త్తులనొండొండఖండితంబులగుమండలకంపమండలుద్రోచి మునుములంగనహలూనలిం
 ముకోనంబులతానునొక్కొక్కయెడందురగాభిరూఢుండును నైయెలెడల మెలంపించును గూతలెగయలబాణన
 మృదంగదుందుభిప్రముఖతార్యంబులుగొట్టించియు కాహ భులువట్టించియు నన్నియ త్రంబులు ముట్టించి
 యురొదమిన్నముట్టంజోపు వెట్టించిన॥

౬౭

టిక ॥ ఇట్లరిగి - ఈ ప్రకారముగాబోయి - అమ్మ హారణ్యం
 బుసొచ్చి - అఘనమైనయడవియందుఁ బ్రవేశించి - విచ్చల
 విడిక - స్వేచ్ఛగా - అనఁగానిచ్చవచ్చినట్లు - అచ్చటక
 ఆయడవియందు - పచ్చికబయిల్లక - పచ్చికపట్టుగలచోట్ల
 ను - మన్నికలచ్చునడక - స్నేహకృత్యములొప్పునట్లుగా
 పటిచ్చటులంబగు - తటిత్ - మెరుపులవలె - చటులంబగు
 చంచలమైన - లోచన - నేత్రములయొక్క - ప్రభావటలం
 బు - కాంతిసమూహము - దిక్తటంబులంబర్వక - దిగంత
 ములయందు వ్యాపింపఁగా - తారుమారువడనిడికినిన-వ్య
 త్యాసముగాఁబెట్టుకొన్న - మొగంబులతో - ముఖముల
 తోడ - పిణిజిహ్వోపల్లవోల్లి హ్యమానాంగంబులగు - పిణి-ఆఁ
 డులేళ్లయొక్క - జిహ్వోపల్లవ - చిగురుటాకులవంటినాలు
 కచేత - ఉల్లిహ్యమానాంగంబులగు - నాకబడుచున్న శరీ
 రములుగలిగిన - సారంగంబుల - మగలేళ్లయొక్క - ఖుర
 లికారంగంబులనక - గరిడ్డిపలములోయనునట్లుగా - కను
 పట్టు - అగుపడుచున్న - చెలికెపట్టులును - పైరుకోసిన
 మొక్కలయొక్క ప్రదేశములును - బిట్టెసంఘ మిక్కిలి
 యతిశయించుచున్న - ఆకటందటు వడి - ఆకలిచేడేడిలు
 పడి - పొట్టకై - కడుపుమిత్తముగా - అనఁగాఁదిండిమిత్త
 మై పుట్టమాటికక - వల్లికములమొద మొలు చుకుక్కగో
 డుగులకును - పీచులకుక - పిపీలకలకును - చెదలునకుక -
 పుత్తికలకును - ఎలుంగులు - భలూచములు - గులగులక -
 గులగులమని - పుట్టులు - వల్లికములు - నిశితని జనఖర
 మలిశకోటులక - నిశిత - వాఁడిగలిగిన - నిజనఖరకులిశ -
 వజ్రాయుధముతో సమానమైనతమగోళ్లయొక్క - కో
 టులక - కోనలచేత - కోరాడక - త్రవ్వవన్న నీవలావ
 లవెనఁజల్లఁగా - ఆరండఁగాచుకొనియుండి - ఆచెంతఁగని
 పెట్టుకొనియుండి - వెడలిచను - ఎలుగుబంట్లుపుట్టుత్ర
 వ్వఁగాబయలుదేరివెడలుచునుండు - వివవిహ్వరద్భుజం
 గంబులక - వివవిహ్వరత్ - గరళముచేతఁ దేజరిలుచున్న
 భుజంగంబులకా నర్థములను-నల్లడలంగఱిచి - నాలుగు

దిక్కులయందునాక్రమించి - గెంటకుండక - తొలఁగకుం
 డ - దంటుచప్పరించుగతిక - చొప్పుకాడనవులినట్లుగా -
 చప్పరింపుచుక నమలుచును - ఒండొంటికిఁజేరెంబులు
 వాటి - ఒకదానిమొదకికొకటిపరుగులెత్తి - కుప్పించిత
 ప్పించుకొను - ఎగళిగంతులు వ్రేసితప్పించుకొనుచునుండు
 మప్పుల-పువతమృగములయొక్క-ఖురజరజశ్చటలక-ఖు
 రజగెట్టెలవలనఁబుట్టిన-రజశ్చటలక-ధూళివరంజరలచేత-
 ఎసకమెసంగు - అతిశయించుచున్న * మసమసకలక *
 స్వల్పమయినపీకటిలో - మరుంగువడియొండు - కానరా
 కుండనున్న - గండోపలంబులునుగొప్పగొప్పశిలలును - పే
 రిహాసికనితేతరపాషాణపాటవంబులగు - పరిహాసిత తిర
 స్కురింపఁబడిన - సిలేతర - నల్లగానుండు - పాషాణ - రాళ్ల
 వంటి - పాటవంబులగు - పటుత్వముగలిగిన - విషాణప
 రిఘంబులు - బడితెలవంటికొములు - ఒండొంటి - వాకిలి
 కదానికొకటితగిలి - కఠిల్లుపెరిల్లుమునక - కఠిల్లుపెరిల్లు
 మనునట్లుగా - పోరు-పోట్లాడుచునుండు - కారుపోతుల*
 ఆడవిదున్నలయొక్క - కోలాహలంబులక *
 కలకలధ్వనులచేత - ప్రతిశబ్దంబులీను - మారుమ్రోయుచు
 న్న - కోనలును - లోయలును - మదమొదవక - యావన
 గర్వముపొందుచునుండఁగా - ఎడపడనునం బొదలు - చూ
 లగుటకు సమయమైనట్టి - పెట్టలకుం జాట్టబులై అఁడు
 పందులకుండగులాటములై - ఇవటఁబెట్టలనఁగామృగము
 లలోఁ బడమలలోనాఁడుజంతువులు - ఇందుమశుకనప్రతి
 రెండవయాత్వాసములో రక వషడ్వములోనాలుగవవ
 రణము గోలయొక బలెనొక్క పెట్టుకుక్కంగోనుచుక-అ
 నిచెప్పెను - చిల్లర - మిగిలిన - నలగులక - పేదలను - పి
 ల్లక - శిశువులను-జిల్లరంబులక - ఎడయగునాఁడుపందుల
 నువెంబడిచుమొగవందిగున్నలను-సాగనిచ్చి-జరిగిపోనిచ్చి
 గమికివెనుకయై - మందకువెంటఁజిక్కి - మలయుచుకొ
 తిరుగుచును - పిఱుండందెరుగు - వెనుకనంచరింపుచున్న *

చిటుగున్నలకు - చిన్న పిల్లలకు - వెన్నాడు - వెంటనం
 టిపోయెడు - తోడ్కొనివంతులకు - వృకముతనుగతువు
 లను తిరిగితిరిగి మొత్తి - భ్రమణము చేసిచేసికొట్టి పోనో
 త్తి - పోకరమి చరించు - సంచరించుచునుండు - ఏకవ
 రంబులకు - అడవిపండులయొక్క - ఘుర్ఘురధ్వనమ్ములకు
 ఘుర్ఘురయనుధ్వనలచేత - ఘూర్ణమానంబులగు - తిరుగు
 డుపడుచున్న - చరిగె - పరిగెయనునది పక్క - పక్క -
 యనునది చలుమేరు - చలుమేరువనునది - రేగు బర
 యనునది వేము నింబుననునది - పులుగుడు - పాలయను
 నది - గురువంద గుంజయనునది - ఈడు ఈడుయనునది
 గేంగి - కేతకియనునది - మోడుగు - చలాశమనునది - డో
 రు వీరణమనునది కొరింద - ఆధారకయనునది - కనుము
 శరవనునది - కానుగు - కరంజమనునది - మొగలగు - మొద
 లుగాఁగలిగిన పొకలంబొడవగు - కరంజములయందుఁబొ
 డుగై యుండు - నానాపిప్పినపాదప కలాపంబులు - నా
 నా సకలమైన - విప్పినపాదప - అడవిచెట్లయొక్క - కలా
 పంబులు - సమాహములు - మాటిమాటికి - చలు
 మాటు - మానిసి కాటుమరగి మనుష్యులనుగఱచుటయల
 వాటుపడి - తెరువులుగాచి కాచి - మార్గములుగని పెట్టికని
 పెట్టి - డగ్గు త్రికవడంబును గడ్డకవొడమునట్టుగాభిక్షించు
 పెద్దపొలవలనకు - గొప్పమాంసమువలన - పుటపుటనై
 విస్తారమై - తుప్పుట్లుపల్లి - నొటియరుచివదలి - తుల్లి
 పోతరించి - గంతులిడు - చుమకులువేసెడు - గట్టిబెప్ప
 లులకు - తమకకుండనుండు పెదవులులను - నలుగడందొడ్డ
 జనంబులు - నాలుగుదిక్కులగొట్టములలోనుండుమనుష్యు
 లు | మంత్రించిపొరకదిగిదిను - అభయం త్రిందిగడ్డిపాదతి
 యుండు నీరుమేపుడిగి నీళ్లుమేకమాని - గిరులుగ్రక్క
 దలకు - కొండలుచలింపునట్లుగా వాపోవుచు - బొబ్బ
 లుపెట్టుచును తిరిగితిరిగి చలుమారు భ్రమణముచేసి - వా
 కట్టువిడిచినప్పుడు - నొటికట్టువదలిం చినసమయమందు
 దప్పికై పాటి దాహమునిమిత్తమైపరుగెత్తి - సెలయేటి
 టెంకులకు - గిరినిదులయొక్క - మరుగుచోటులనుబాణము
 లు - మాటువెట్టి వేసినవరుసగల బాణములు - తొమ్మి కై
 లంకులంగాడకు - హృదయ గార్హములయందునాఁడు
 గా - గాఁడు కాంధ్రుమని కాంధ్రుకాంధ్రుమనిరొప్పి -
 ఆరచి - నొప్పికి - భాధకు - ఉప్పురంబుగా -

పొడవుగా - వియత్రలంబునకు - ఆకాశ
 ప్రదేశముకు - విల్లెత్తుపొడవెగసి - విరిటియంబు
 ట్టుగామెగిరి - నెత్తురులు గ్రక్క - చుగ్గారు - ర కవమ
 నముతేయమున సేలబడు - క్రొల్పులుల - వహాశాద్దుల
 ము - ఘుర్ఘురధ్వనులకు - ఘుర్ఘురయనుధ్వనములచేత *
 గుండియలవసి - తొమ్మిలుబద్దలై - కలగుండువడు తొ
 క్కులాడెడు - కాండవంబుల - కన్నె రేడులను జలప
 త్తులయొక్క - పక్షపుట పుటములవంటితొక్కలయొక్క
 చూత్తార్ - రములకు - పటపటయనుధ్వనలచేత - భోరుక
 లంగు - మోగుచున్న - సెలయేటి - గిరినిదులయొక్క*
 టిటిటెంకులును నీళ్లుమడుగుపల్లును - మేత వెంబడి - మే
 పుచున్నవరుస వెంట - పొలముపల్లబులకు - అడవిచెట్లపు
 స్థలములయందు - తిరిగితిరిగి - మిక్కిలిసంచరించి - పెం
 ట్రుకలువెట్టు - పేడఁబెట్టునట్టి - పెంటపట్టునకువచ్చి*
 కుప్పయందుస్థలమునకేతెంచి - అచ్చట - గ్రుచ్చిక నరా
 కుండకు - అచ్చట సేలబొడివికనుండకుండ - మునుము
 న్ను - ముందుముందు - మృగయుండు - వేటకాడు - చిస
 యొడ్డి సంఘటించిన - ఉత్పతనకీలమమర్చిన - కాలిబోను
 లంబడి - వరణములకుఁదగులుకొనుకూట యం త్రములలో
 బడి బెగడి - గడ్డరిలి - అద్దారుపీడ్చుకొని - ఆబోనుకొ
 య్యనులాగుకొని - ఈరములదెలియంబడి - పొదలసం
 దునబడి - అవ్వలికై వెడలిచనలేక - గెడసి - చావఁబోవు
 చు తన్నుకొనుస్వపాదతాడనముచేతుకొనెను మన్ను
 మెకంబుల - మనుబొతులయొక్క - ఆత్మందనంబులకు - రో
 దనధ్వనులచేత - క్రందుకొను - నందడిపడుచున్న - విష
 మప్రదేశంబులును - మిట్టపల్లపుచోటులును - చిరుతగండ్ల
 గమిచేతకు - అల్పవ్యాఘ్రములగుంపుచేత దైవికంబునకు
 దై వాధీనమువలన - దాత్రక్కమోదువడకు - ఎడమపా
 ర్శ్వముపైకినగునట్టుగా దాటుపడి - ఆక్రిమింపంబడి
 అవిగొంతుకొన్నె తురులెక్తోలి - ఆచిరుతపులులుకంత
 మందలితక్తములుమాత్రమేత్రగి విడిచివనకు - వదిలిపో
 గా - మాత్మెడలువడి - కంఠములుముల్లిచి వేసుకొని - మ
 శకవనవంశములుమూఁగకు - దోమలునుగడవియొగలును
 ముసరఁగా - మాగంబాటివ - కుళ్లఁబాటివ - కొండగొడి
 యమరుగుడుబొండుకు - తొహిషములయొక్క ము
 టిగిపోయినదేహములకు - సందడించు - నైబెబడుచున్న

కంకగృహవశేన - కాలులుగులగ్రద్ధతనమహాహమలయై
 క్క - మొల్లంబులక తరుణుచేత మునుంగువడు - క
 ప్ప(బడియన్త - పల్లంబులును - నన్నుస్థలములును - మే
 పుతరీక - మేయగుమయమంత - పీఠపెక్కి - పృష్ఠ
 రోహణముచేసి - రేచోకటి - ఒకవనకునకము - మూ
 పురంబుగఱచికఱచి - భజరమనమాటి మాటికెగొటిక
 ఎఱచిపడవైవక - మాంసము క్రిందఁబడవేయఁగా - తో
 డియొక రెండుమూఁడు - దానిజత పయొకటి రెండుమూఁ
 డురేఁగులు - వెనుకముందరనందం దకాళ్లంబెనగుచుకా
 పృష్ఠభాగపురోభాగములయందంతటంతట జరణములకున
 డ్దములువచ్చుచు - అత్తునుక లేటియోటిక - ఆమాంసపు
 ణండుములకటా కటిగానేర్పరచిభక్షించఁగా - కాలెడ
 లినయెడనుండు - కాలుదీసిన చోటజ్వలింపుచునుండు - త
 ద్దేవనకుంఁగాక - ఆభాగకునహించలేక - శుట్టలెత్తుకొ
 ని - తోకశుట్టలెత్తుకొని - ఒత్తుగల - తలుచును - పా
 దరుటడవులు చారంబారు - నికుంజారణ్యములలోఁజొచ్చు
 నట్టిపిడికడితికదుపునురువడికిక - పిడికడుతులనుష్టుగము
 లసమాహముయొక్క - వేగమువకు - విటిగిపడిన - భంగ
 మయిపూలిన - విటపివిటపంబులక - చెట్లకొమ్మలచేత - త
 దుకువొడిచినగతికొందు - తడికలుషణుచినరీతిగానున్న *
 ఎడలును - ప్రదేశములును - పదులుపదులు - పదేసిపదేసి
 నూరులు - నూరులు - నూతేసినూతేసి - వేలువేలు - వే
 యేసివేయేసి గుములుగుములుగట్టి - గుంపులుగుంపులు
 గట్టుకొని - దట్టంబగు నెయ్యంబునక - తరుచైనప్రేమచేత
 వేకురుబియ్యంబులు - వంశతండుఱములు - ఊండొంటికొ
 సంగక - ఒకదానికొకటియచ్చుకొఱకంబు - కరివరకరేణు
 పులువంపక - శ్రేష్ఠములైననుగయేనుఁగులునునాఁడయే
 నుఁగులునువంచఁగా - గుంపుకెడి - తెవరుగునిచెడి - ఇ
 ట్టట్టువడి - ఇవతలవతలపడి - తిట్టలగు - కుప్పలైన - చిట్ట
 తొడుగులచేత - సుంకటంబులగు నడవఁగూడక - యిగుకు
 గానున్న - డొంకలును - మృగాడుల దారులును ఈక్షిం
 చిచూచి - హ్వరించి - సంతోషించి - ఎక్కుడఁదమిక*
 మిగులనానక్రిచేత - ఒక్కయెడలక - ఒకస్థలమందు*అ
 దుగలెడలనిఁజెంగిని - చరణములుసాఁగనిమరుగులచో
 టులనుజూచి - నారుగవులుగకు - నడుమునువేలివిగించు
 తోలుకట్టనాసనకు - మెకముదిగ - దనియెన్ని - మృగము

చారదనిచారింబి - మమ్మనూర్చెత్తింది - మట్టితూర్పార
 తెటింది - గాలిదరికింది - గాడ్డు వాటముకనుకఱచుకొని
 దిగునదెసదొడ్డవలవచ్చు - గాలిగ్రిందిపార్శ్వమునఁజేర్చ
 జాలమొడ్డి - ఎగువపాలిమేరపాఠాదియగు - దానికిఁజేర్చ
 తలవిడిచేర్యంతమైన - మారంజేగక - దప్పుపోవునటుగా
 పోఁగువాటింది - త్రాడుమోటింది - అత్తాటక - అబా
 రమందు - వలమోనందెరలెత్తి - జాలమునకంట్టునట్టుగా
 నడుమయవనికలెత్తి - అనఁగాఁదెరలువచ్చు - ఎత్తినతే
 మృగముపడుచునుండఁగానెత్తినయవనిక తుత్తుమురుగాఁ
 జిండుకొని - తునుకలగునట్టుగాభిద్రముఁజేసికొనిపాటి
 నక - పరుగెత్తిఁగా - పోనీక - చననీక - బొరిసమరుకకుక
 అందుకొనికొట్టుటకు వలచుట్టునక - జాలములకతెటను
 చెట్టుదండగొనినిలువక - వృక్షముచురుగుచేనుకొనినిలుచు
 టకు నలుపుగలపులిందులక - నేర్పుగలిగినబోయలనుకొం
 దఱనిలిపి - కొండఱినునిది - అన్తందిపిరుందక - ఆబోయె
 లవేసక - జాగిలంబులతోడక - వెటకుక్కలతోడ వా
 గురికులక - ఊరులువేయువేటకాండ్రను నిలువనియమి
 చి - నిలుచుటకునాజ్ఞాపించి - తెరకులోనగువానిక - యవ
 నికలోపలఁజిక్కినవానిని - అందుఁబడఁగొట్టిందియొకతె
 రలోఁబడునట్టుకొట్టిందియొ - గట్టువెంటన - కొండవెంట
 గానే - దట్టంబుగాఁబ్రజ నెక్కింది - ఎడములేకజనమునె
 క్కింది - వడికలయక మఱియునంతట - గహనతలమున
 నెల్లక - ఆరణ్య ప్రదేశమంతటను పెల్లుగాక - హెచ్చు
 గా - విల్లువేటకుక - బాణప్రయోగముచేసినపునాభేట
 మువకు - వేటుదప్పు వేసినదెప్పుతప్పుని మేటివిలుకా
 డ్రు - శ్రేష్ఠులైనధనుర్ధరులు - వృగమ్ములువెలువడుటకుక
 మెకములుబయలుదేరుకొటకు హరిచ్చదచ్చటాపుతళిరికి
 కటికమహ్మోటులై - హరిచ్చదచ్చటాపుత - పచ్చనియగు
 లగుంపుచేగకప్పఁబడిన - శిరక - తలలును - కటి - మొలలు
 ను - ధనుపోటులై వింటికొప్పులునుగలవారై - కొట్టె
 కానింజాపెట్టుకొని - నాయకుగనఁపెట్టుకొని - ఎదురు
 మోటులుగాకుండనుండి - ఎదురుబట్లుగాకుండనిలిచి - తె
 దరి - మృగములీవలికావలికిఁబోయి - పొరదెరపులంబుల
 కుండక - తప్పు ద్రోవలఁబాటిపోమండ - తురములసంధు
 సంతలుక - పొదల నడుమ నడచును - తనుత మకట్టి
 నమోటుక త్తులక - తమరుతమ దుకట్టుకొన్న మొద్దుఖడ్గ

ములచేత - ఒండొండఖండేతంబులను - ఒకటొకటి నరక
 బడిన - మండలకలవనండలుద్రోవి - లావుగలమండలం
 డలువేసె - మునుములక - వెలసలయి మ కనుమలొనరిం
 చుకొనంబంది - గనివదోవలుచేచుకొను నట్లు గాలియమిం
 చి తానును - అనఁగావరూధిసపుత్ర డయి స్వరోచియు
 ను - ఒక్కొక్కయెడందురగాధిపాడుండునై ఒక్కొక్క
 కజోటగట్టుమును నెక్కినవాడనునయి - ఎల్లెడలమెలంగు
 చుక - అన్నికక్కలనుదిగుచును కూసలెగయె - కే
 డిలెగయెనట్లుగా పణవమ్మద గడుంచుభిప్ర ముఖతూ

ర్యంబులుగోట్టింబియు పణవ - తప్పెటలును - నృగం
 గ - ముద్దెలును దుందుభి నగారాలును - ప్రముఖ మొ
 దలైన తూర్యంబులు గోట్టింబియు - వామ్యములువా
 యించునట్లులఁజేసియు - కాపాడుటపట్టించియు - తుతా
 రలుపట్టించియు - అన్నియంత్రంబులుముద్దెయ్యె - తు
 పాకులు మొనలైనవికాల్పించియు రొనుచు ముట్టక
 రంతుప్పరం బెగయె - జోపువేట్టింబినక - తొలుటనాగిం
 చఁగా॥

౬౩

మ॥ చకిత్రై నాహుతిదావమావళితపుచ్చస్వల్పగచ్ఛత్తర । త్తుఃమద్రిగ్రహయాభుభల్లకము సత్తోభాగని
 క్షీప్తడిగి బకవల్లస్సంగీకదంబము హదాంభఃప్రోథితక్రోడనాఽయకమాభీలము బద్విపిన్ధుపుటితంబయ్యెక
 వనంబత్తటిక॥

౬౪

చకిత్రై ॥ అత్తటిక - ఆసమయమందు పనంబు - అరణ్యము
 చకిత్రై నాహుతిదావము - చకిత్ర భయపడుచున్న - ఏనా
 హుతి లేల్లెయాహుతిగాఁగలిగిన దావము - కార్చిచ్చు
 గలదియు - ఆవళితపుచ్చస్వల్పగచ్ఛత్తరయొకము - ఆవళి
 త అంతలముపవలబడిన - పుచ్చ - తోకగలిగిన స్వల్ప-
 కొంచెమానట్లుగా గచ్ఛత్ - పోవుచున్న - తరయొకము
 శివతగులుగలదియు అద్రిగ్రహయాభుభల్లకము - అద్రిగ్ర
 హయాభు । కొండలుపట్టిన - బల్లకము - ఎలుగుబంట్లుగల
 దియు - సత్తోభాగక్షీప్తడిభకవల్లస్సంగీకదంబము - ప
 త్తోభాగ తొమ్మనందు - నిక్షీప్త - ఉంచబడిన - డింబ
 క పిల్లలుగలిగిన వల్లత్ - గంతులువేయుచున్న - ప్లవకగీ

దంబము - ఆడకుక్కలగుంపులుగలదియు - హదాంభః -
 ప్రోథిత క్రోడనాయకము - హదాంభః - మడుగునీళ్లలో
 నుండి ప్రోథిత బయలుదేటిర - క్రోడనాయకము వరా
 హశ్రేష్ఠములుగలదియు అభీలముఖద్విపిన్ధుపుటితంబయ్యెక
 అభీలముఖ - కరాళాననములుగల ద్విపి - పెద్దపులులచే
 తస్థపుటితంబు నిమోన్నశమాగానావరింపబడినదియు
 అయ్యెక - ఆయెను - ఈపద్యమునాలుగవచరణమందుద్వి
 పియనియం డవలసినం వరుద్విపియని హస్తావిగాఁబ
 యోగించినందుకు వ్యాఖ్యేద్విపారద్విపినామ సూరశ్చ
 డకొపశః - అనపర్యాయశబ్దరత్నమందుఁ బ్రథమసర్గలా
 ౩౬వశ్లోకమందుఁజెప్పెయన్నది॥

౬౫

క॥ నెలవెడలియు నెడినడలియు । జలముడిగియునిదుర శెడియు జంటలెడనియుం । గలహములడగియుం
 బుట్టచెరి । బులికిరికరిమన్నుదున్న మొదలగుచ్చుగములో॥

౬౬

టే॥ నెలవెడలియుకొ టెంకి విడిచిపెట్టియు నెడినడలి
 యుకొ - బలిమివడలియు చలముడిగియుకొ - మాతృర్యమర
 దలియు - నిదుర నెడియుకొ నిద్రకుఁజెడియు - జంటలెడని
 యుకొ జతలెడవాసియు - కలహములడగియుకొ జగడము

లువదలిపోయియు పులి - వ్యాఘ్రముఁకరి - ఎనుఁగు - కిరి -
 పంది మన్ను - మనుబోతు - దున్ను - కారుదున్న - మొద
 లగుచ్చుగములు - మొదలైనవృగములు - డబ్బెకొ - డబ్బెగ
 టెను - ఈపద్యముక్రమాలంకారమని తెలియవలెను॥

౬౭

ఉ॥ అత్తటివేటకాండ్రయమునాంబుతరంగవరంపరాకృతికా । ముత్తగమై నసూకరసముత్సరముంగని
 వేడికాండ్రువి । ల్లేళ్ళము న్నై తాజామదికెక్కె - మనట్లుగదీనిమి త్తికిం । బుత్తమటంకుటెట్టెడలు భోరునడు
 య్యభయంకరార్భటిక॥

౬౮

టీక॥ అత్తటిక - ఆసమయమందు వేటకాండ్రు - వ్యాఘ్ర
 తా - యమునాంబుతరంగవరంపరాకృతికా - యమునా - కా
 లిందీనదియొక్క - అంబుతరంగ - నీటికొల్లయొక్క - పరం
 పరాకృతికా - చాల్పిలవలె - ముత్తరమై న - మూడుతరగతు
 లుగలిగిన సూకరసముత్సరముకొ - పండులగుంపును కని

చూచి - వేటకాండ్రు మొనదలలయండుండువిలుకాండ్రు -
 విల్లెళ్ళకము న్నై వేయుటకుధను వేత్తకమునుఫే - తాజామ
 దికెక్కె - మనట్లుగక - ప్రభువునునన్నుకు మెప్పుపుట్టునట్లు
 గా - దీనికొ - ఈపందిగుంపును - మిత్తికికొ - వృక్కపునదికి
 పుత్తమటంకుకొ - పంపుదమని । అనఁగాఁజంపుదమని - ప

తైడలు - కుక్కలమెడనుండుపట్టెడత్రాళ్లు - భోరునడు
య్యక శీఘ్రముగానూడదీయఁగా - భయంకరార్థటిక
భీతికరమైననూర్చాటముచేత || యమునానదిలోనీరునల్ల

నిదిగనుకనల్లనిపందిగుంపులకు నానీటికలు న్లసహనముచే
సిచెప్పెను ||

౬౬

క || జాగిలములు మొఱసడములు | సాగెఁగలసిచాపము క్షరగతిసంగ | జాగిలములెది రెంబందులకై | గో
ధాదికముగాలికి డరెనితరము ||

౬౭

టీక || జాగిలములు - కుక్కలును - మొఱసడములు మో
టకుక్కలును - కలసి కూడి - చాపముక్త భనుస్సువలనను -
డివిడువబడిన - శరగతిక బాణములవలె - అనఁగాశరవే
గముచేత . సాగెక సాగిపోయెను - అందాజాగిలములు
అందులోనామక్కులనువది - పందులకై - వరాహములని

మిత్తమై - ఎదిరె - ఎదిరించితాకెను - ఇతలములు త
క్కినవి గోధాదికముగాలికిక - డడములు మొగలైనవా
నివనికి - అడరెక విచ్చి భించెను - అనఁగామోషలూ
డెననుట ||

౬౮

సీ || ఎగుచుకూతలుముట్టెయొత్తిబిట్టాలించి | గమిఁగన్నాకయిగాలియరయు | వడికుక్కలంటంగవద్దిన
మెడఁద్రిప్పి | ఘుర్గురింపుచుబయల్కొమ్ముజిమ్ము | దారసించినచోటదారునజొరబాటి | యెకటిరెంటి
విద్రొబ్బియురులనడచు | బాలచేరులువట్టితూలినపబలిమినీ | దప్పకొణ్ణింకలఁగూటిచుట్ల బెట్టు || తేకనీ
తెపోటులబడిప్రేవులీదులాడ | బోయిపోలేకదగఁదొట్టిపొదలుసొచ్చి | బెండుపడియునజొరనీదపీటవె

౬౯

ట్టి | చూపుల నెయ్యెర్పుఁబ్రజనోక్కసూకరంబు ||

టీక || ఎగుచుకూతలు మిక్కుటమగుచున్నకేకలు - ముట్టె
యొత్తి - మూలపైకెత్తుకొని బిట్టాలించి - తరుచుగావిని
గమికి - గుంపునకంతయు - కన్నాకయి - మొసగాడై గా
లియరయు - ననుష్ఠాలపనిపట్టును వడికుక్కలంటంగవ
చ్చినక - వేగముగలకుక్కలుపైకిరాఁగా మెడఁద్రిప్పి - కం
ఠముమరలించి - ఘుర్గురింపుచుక - గొరగొరలాడుచును -
బయల్కొమ్ముజిమ్ము - ఊరకకోటతోమీటును | తరసిం
చినచోటక - కేవలముసమీపించినప్పుడు - దారునజొర
బాటి తెప్పునొచ్చుకొనిపోయి - ఒకటిరెంటిక - ఒకటి
రెండుకుక్కలను ద్రొబ్బియురులక నెత్తురుకండలుపడు
నట్లుగా - అడఁచుక - కొట్టును బాలచేరులువట్టి | బీజముల
కుట్టెనుండునరములుపట్టుకొని - తూలించక - కుక్కలుద

న్ననలయునట్టుచేయఁగా బలిమినీదప్పకొ - బలాత్కార
ముచేతఁకుక్కలనులాగుకొని ఊంకలఁదూటి పొకలఁజొ
రబడి చుట్టఁబెట్టుక - త్రిప్పటలఁబెట్టెను || తూటెపోటు
బడి - బల్లెపుపోటులచేతబడిప్రేవులీదులాడ - ప్రేగులుజీ
రుకాడఁగా పోయి కొంతదూరమువని - పోలేక - అవతలవన
నేరక దగఁదొట్టి - గప్పిగొని - పొదలుసొచ్చి - కంజము లోకి
బోయి బెండుపడియక - త్రాణచెడిపోయినప్పటికి - ఒక్క
సూకరంబు - ఒకయడవిపంది - ప్రజక - మనుష్యులను - చొరిని
దు - దగ్గరికి కానివ్వదు - పీటవెట్టి - మోహించి మనోహర్యుగ
డి చూపులనె చూచుటచేతకే - ఏర్పు - తగులఁబడున
ట్లుసేయును ||

౭౦

క || అట్టియెడనొకవరాహము | బిట్టడచినమెఱసెఁగుక్కప్రేవులుదం వ్రుం జాట్టుకొనింపిగలవఁ | నిట్టి
లముగఁదగిలినట్టియెట్టులువోలెక ||

౭౧

టీక || అట్టియెడక - ఆసమయమందూ - ఒకవరాహము - ఒ
కపంది - బిట్టడచినక - లెస్సగాఁగొట్టువలెను - కుక్క - ప్రేవు
లు - శునకాంత్రములు దంవ్రుగజాట్టుకొని - కొఱనజాట్టుకొ
ని కొంపిగలవఁక - బురుగముట్టెతోఁగలపునప్పుడు ఇట్ట
లముగఁదగిలినట్టి - దుడిగాఁచికుక్కొన్నట్టి - ఎట్టులు వోలెక

వట్టిలోను - డునెట్టులువలె - మెఱసెక | ప్రకాశించెను - అ
నఁగాబందికుక్కకుడుపుబద్ధలుచేయఁగా కొఱజాట్టుకొ
న్నకుక్క - ప్రేగులాపందిబురుదకలియబెట్టు సవయమున
జాట్టుకొన్నయెట్టులవలె బ్రకాశించెననియార్థము | ఎట్టునఁ
గామపీలతలు ||

౭౨

మ || హరిణంబొక్కటికుక్కతండముఁబులిందానీకముంద్రోచియు | ర్వరఁగాలూదకదాట నేటలవికవా
హంబునొడ్డునూ | కిరసావల్లభుడే సెల్లముననింగింఘ్నజోడించుచో | గొరిజల్ నాలుగుద్రెవ్వ సేనసా
గడెంగోనడపాండిత్యముక ||

౭౩

టిక || హరిణః బోగ్రిటి - ఒకన గ లేడి కుక్క-తండును కా
శునకములగుంపును ఎల్లిండా నీకముంద్రోచి బోయవాం
డగుంపునతిక్రమించి - ఊర్వరభూమియ దు - కాల్వూ
డక - చరణముమోడక - చాటక - ఎగయంగా - పటలవి
కిక - వేటకులలోబడుచూ మ్రమువకు వాహంబుక గు
ట్టుగును - అద్దంబునూకి - అద్దము గాఁద్రోలి రసావల్లభుఁ
డు భూమికి నాధుఁడైనప్పురోచి - భల్లముక - శుశే

యలుగుగలబాణముచేత నింగిగా - ఉపరిభాగమందు కా
ల్లుజోడించుచోగా - అతేడిపాదములుగూడ దీనుకొను
సమయమందు గొరిజల్ నాలుగుదెవ్వక - గిట్టలునాలు
గుచుదెగుఁట్టుగా - పసెక - వేసెను కోడండపాండిత్య
ముక - ఆవిలువిగ్యయొక్క - సావర్థ్యమును సేనవాగ్
దేక - సైన్యముకొనియాడెను || ౧౧

క || పటమనొకకడితీరబలిమకుఁ | జేజనలకైయేయఁజిప్ప నినుగఁగనదియ | క్కజఁగాఁడిడుస్సిపాచిస |

నటిముటిఁబూబగువునాటియల్లటుఁడియెఁ ||

౧౨

టిక || అనునొకకడితిక - వాటిపోవుచునుండునొకకణు
జును పతి రాజు మకుఁజెటగులకైయేయక - మకు
గోళకయి సూటిగా బాణము వ్రేయఁగా - చిప్పనినుగ
న - అక్కడియొక్కచిప్పబగ్గలవుట్టుగా - అదియొక్క
జఁగాఁడి ఆవాణము చేచుచెడనాటి - డుస్సిపాటిసక దూ

నియన్వలికిఁబోఁగా - అటిమటిక వేటసేమాటిమాటికి
మాబురువువాటి - చావుపేరెమెత్తి - అల్లటువడియెక ఆ
ల్లటబలుడెను || ఈకడితియమచ్చుగవర్తనేడాల్లుచేతురని
ప్రసిద్ధము | ౧౨

మ || గవిలోబెప్పలిదాగి గ్రుడ్లుమెఱవంగాఁగాంచిరాజేసెనే | యవడికబాణమువెంట సేగఁడిప్పకట్లే

చిరానేసెరెం | డవకాండంబుదదప్రముం గొనక డాయకవచ్చి కాత్తేయక | ప్రవిభిర్వంబయి నెలఁగూరె.

బవిధాగా భిర్నతైలాకృతిక ||

౧౩

టిక || గవిలోబెప్పలిదాగి - గుహలో వ్యాప్తమునాఁగి
యండి - గ్రుడ్లుమెఱవంగా - కనుగ్రుడ్లుమెఱయునట్లు
చేయఁగా - కాంచి మూచి - రాజేసెక స్వరోచిబాణ
మువేసెను - ఎయక - వేయఁగా - ఎడిక - శీఘ్రముగా
బాణమువెంటనే - శరమువె.బడిగానే - నిగుడి సాగి మై
కట్టెదిరా - మూడికినాప్రకారముగాఁబెచ్చుమీటిరా
గా - వీసేరెండవకాండంబు - రెండవబాణమువేసెను ||

తనప్రముం గొనక - దానినిగూడఁజ్యముచేయక - డా
యకవచ్చి - సమీపింపనేతెంచి కాత్తేయకప్రవిభిన్నం
బయి కాత్తేయక - కత్తిచేత - ప్రవిభిన్నంబయి లెస్స
గాఁజకఁబడి పవిధారాభిర్నతైలాకృతిక - పవిధా
రా - వజ్రాముధపు వాయుచేత - భిర్న - బగ్గులచేయఁబ
డిన - తైలాకృతిక - కొండవలె నెలఁగూరెక - భూమి
మూడఁబడెను || ౧౩

తే || క్రొవ్విసడగొండకయవడిగునుకునొక్క | యొంటిగాచివహీనాధుఁడొడిగియేయ | గొరక మేనుచ్చిదర

గాఁడ శిరమువిసరె | లేనస్మకానమనుచుఁడెల్పెడుససంగ ||

౧౪

టిక || క్రొవ్వి - మదిచి - సడగొండకయవడిక తిరుగుత
ర్వతమువలె - గునుకు - చిరుపరుగెత్తుచున్న - ఒక్క
యొంటిగానిక - ఒకయడవిపందిని - మహీనాధుఁడు స్వ
రోచి - ఒడిగియేయక - పొంచివేయఁగా - గొరక బాణ
ము - మేనుచ్చి - దానిదేహముచించుకొనిబయలుదేటి ధ

రఁగాఁడక - భూమిలోనూటుకొన గా - శిశమువిసరెక
అదితలవిసరెను - ఎట్టులనఁగా - అస్మకానము బాణము
నకురక్తప్రాసము - లేరు - కలుగలేదు - ఆనుచుక - అనితె
ల్పెడుక - తెలియఁజేయుచున్నదో - అనంగక - అననట్లు
గా తలవిసరెనసంబంధము || ౧౪

తే || ఒక్కఁడడుగెత్తిపక వేయుచునుడాచి | నట్టరిగి టొక్కిగనివీడఁ బట్టుటయనుచుగయలందరుసనిజే

ల్పరించిగిలిత | కాండములఁజె డిరొక పెద్దకారుపోతు ||

౧౫

టిక || ఒక్కఁడు - ఒకబోయవాఁడు - అడుగెత్తి పాద
మెత్తి - చరకవేయుచుక బాణమువేయుచు - డాచినట్లు

రిగి - డాచిపెట్టినట్టుగాబోయి - టొక్కిగని - ఇచ్చుగను
పటమకొని - ఒకపెద్దకారుపోతుక - ఒకమహా

వనమహిషమును పీడకబట్టుటయుఁ జూనిక చేసికట్టు
కొనఁగా - మృగయులందరుసని - వేటకాండ్రందరుపోయి
చెల్వరింబబయిటికిఁదీసి - నిశిత కాండములక - నిశిత వా

డిగలిగ - క యములక బాణములచేత చెండిరి - బరడిం
చివేసిరి॥ ౭౫

ఉ॥ ఆసనయంబునం జకితమై మెకమెవ్వఁమీగఁబాటెవాఁ - జేసినయమ్మనమ్మయిమహింబడకొక్క
టికొండచాలివీ॥ తానులజేయమెచ్చి వసుధావిషముబ్బు యమోల్లగున్న బాణాసనభృశు - శిండులకు
నిద్దినొసంగెనభీష్మతార్దము లో॥ ౭౬

టీక॥ ఆసనయంబునక - ఆవేటామహాజివి చకితమై మెకము
భయపడినదై వృగము - ఎవ్వఁమీగఁడఁబాటెక - ఎ వని
పైగఁబగునెత్తెనూ వాఁజేసినయమ్మ - వాఁశుప్రయో
గించిన బాణము - వన్నయి - వృశ్చమై - వ హింబడక భూ
మిమీ ంబడక - అంకఁగఁదప్పిపోక - ఒక్కటికొండచా
లి - ఒక్కొక్క - మృగమునకు నొక్కొక్క బాణమేచాలిన
క - వీతాంబలజేయక సోగొట్టఁబడిన ప్రాణములుగఁ

చానినిగాఁజేయఁగా - అంకఁగాఁజ, పఁగాననియర్థము మే
చ్చి - న్నొఱింపి - వసుధావిషముబ్బు య - భూపతి శ్రేష్ఠు
డైనప్పరోచి - మోల్లగున్న - మొనడలలయందున్న - బా
ణాసనభృశు శిండులకుఁ బాణాసనభృశు - విలుకాం
డ్రయిన పులిండులకుఁ బోయిలకు - ఈప్రతార్దములు
కోరినవ హులను - అరినొసంగె - ఆరముచేసినచేసెను

క॥ వలఁబాటినవానిబట్టు లలుగులపాలాడిరధిపు కై పట్టిరి బెబ్బులినుహిష మెలుగఁగిటిదోగలుమొ
నఁగువాఁగొన్నిటినివేటుక గుల్॥ ౭౭

టీక॥ వలఁబాటినవానిక - జాలములక జేరినమృగము
నుగొన్నటిని భట్టులు సేవకులు - అలుగులపాలాడిరి
బాణాగ్రములచేత కిండించిరి వేటకురులు - మృగయులు
అంకఁగావేటకాండ్రు - అధిపుకై - ప్రభువునిమిత్రమై బె

బ్బులక - మహాశాస్త్రాలమున మహిషముక - కాగును
న్నను - పలుగుక భట్టుకమును - కిటిక - చూచిరి - తొండే
లుక - వృకమును మొదలగువానిక - మొదలైనవానిని
కొన్నిటిక - కొన్నిటిని పట్టిరి - చంపగుండనూరిక పట్టుకొనిరి॥

తే॥ మున్న జాగిలములఁగూడి వన్నయట్టి॥ యదుపశుకలుకుండేళ్లనుండురువుల॥ నుదుములగ్రహింపఁబు
ట్టలకడలబొదల॥ గిరులసరియలఁబసివట్టితిరుగుచోట॥ ౭౮

టీక॥ మున్నజాగిలములఁగూడి మునుపుకుక్కలతోఁగలు
మకొన - చన్నయట్టి పోయినట్టి - ఉపపశుకలు మో
టరిజాగిలములు కుండేళ్లక శశములను - ఉడుగువులక
ఎలుకలను - ఉడుములక గోధికలను - గ్రహింపఁ - పట్టు
కోనుటకు పుట్టలకడలక - ఎత్తీకనులచెరువను - పొదలక

ఈరములయ దును - గిరులసరియలక - కొండసరియల
యందును - పసివట్టితిరుగుచోటక - గాలిపట్టి సంచరించు
చునుండునమయ మందు॥ ఉడుపశు కులవియ వియొక
జాతి॥ ౭౮

చ॥ బరవసమొప్పుగాలితడఁబాటు మెయింగవికూటియొక్క - గుర్ర - రముదమంబులలో వెరచికోఁజిరచేఁగఁబ
ట్టి పొట్టపెం॥ జెర నుదుముం చుండెచ్చి కన్గివేవదోఁకగకద్రుంబవై చెద॥ దురుబిగుదప్రమాదములకుం
బలిమోగువిషాదశాదలిగా॥ ౭౯

టీక॥ బరవసమొప్పు - పూనియొచ్చుగా గాలితడఁ
బాటు మెయిక పసివట్టుటలోఁ బొరఁ గాటుచేత - గవి
కూటిక - గుహలోఁబొచ్చి - ఒక్కొక్క - రము - ఒక్క
క్క - తమంబులలోఁబెరచి చీకటిలోభయపడి - కోఁజిరచే
గబలింపి - దండ్రులతోఁగఁజుకుని - పొట్టపెంజరక - పొ
ట్టపెంజరయనుగొప్పపామును - ఉడుమంచుండెచ్చి కని
గోధికయనుకొని బియిటికడెచ్చిచూచి - చేవదోఁకగక -

పాపివెలిసినప్పటికినిబలిమి కెడక - తద్గురువగుదప్రమా
దములకుక - తద్గురు దానియతీతయమైన - బిరుద పరా
క్రమమునకును - ప్రమాదములకుక - ఎచ్చరికతప్పుటకును
పతి - రాజు - మోగపిషాకశాలిగాక - మోద - సంతోష
ముచేతను విషాద - విచారముచేతను - శాలిగాక - శు
భమున్న వాడగునట్టుగా - క్రుంచివైచెద చంపివేసెను

క॥ ఒడలుబ్బుదిక్కిఁముందరియదుగులుధరమాచిందినునతిబలమునకు॥ జడియకొకగిచ్చింఁడె॥ కుగ్గ - కుగ్గ

డిమింపిచెల్లగంగికొమ్ములయడము॥ ౮౦

టీక || బడలుబ్బనిక్కి-కరీరముప్పొంగునట్లుగానిగిడి-ముందరియధుగులు-ముందరికాళ్లు-ధరమాడి-భూమమీద మోపి-చిందునలబమునకు-అదలించుచున్నసందడికి-జడియక-భయపడక-ఒకగబ్బిగండు-ఒకమోటుమగకు

క్క-ఎక్కుడుగడిమి-అధికశౌర్యముచేత-క్రంగి-ముందరికివంగి-కొమ్ములయిడుము-విమాణములుగలగోధికను-తివీచె-బొక్కలోనుంచిపైకిదీసెను|| ౮౦

తే || కంపతొడుగీడ్చినట్లేమగానజన్మ | తెరువెరుగుచునొకడేగిపరువుతోన | బడియడగియుండగా

బటపటనముండు | గాలిగదలుటగనిపంట్రికోలబొడిచె ||

౮౧

టీక || కంపతొడుగీడ్చినట్లు-కంటకావిభారములాగినట్లుగా-ఏమగానజన్మ-అడవిపంపియడవిలోబొయిన-తెరువెరుగుచు-మార్గమునుదెలుసుకొనుచు-ఒకడేగి-ఒకవేటకాడుపోయి-పరువుతోన-పరిగెత్తుటకోడనే-పడి యుడగియుండగా-నేలబడియడగిజాడచెలియకుం

డనుండగా-పటపటన-పటపటయనుధ్వనిచేత-మౌండ్లు-దానికంటకములు-గాలిగదలుటగని-గాడ్చుచేజలించుటనజూచి-పంట్రికోలబొడిచె-పంట్రికోలయనునాయుధముతోగ్రచ్చెను|| ౮౧

ప || అత్తటింద్రత్తఱబునమొత్తంబయిచోపుడుగోలలు గొనికెలంకుల పొలంబులంబులుండలం జోవుచుడే

గవేటకాండ్రువేతువడివేటూడందొడంగిరంచు||

టీక || అత్తటి-అసమయమందు-తత్తఱబున-తొడరచేత-మొత్తంబయి-గుంపుగూడి-చోపుడుగోలలుగొని-పొలంబులనేవదోలుకట్టలుదీసుకొని-కెలంకులపొలంబుల-ఇవతలియవతలిప్రదేశములయందువులుండలంజోవు

చు-పొలంబులనేవదోలుచు-డెగవేటకాండ్రు-శ్వేనమృగయులు-వేరుపడి-ప్రత్యేకించి-వేటూడందొడంగిరి-అఖేటమొనరించుటకారంభమ-జేసిరి-అందువా రియందు ||

డె || వీలంబులిందుండొక్కడుగలిందనుతోర్చి సరోజినీదళాం | దోళితకోకరేఖదసతారపునల్లనిదీర్బహు

పై | హాలహాలంబపోలెవిడియైత్రమునందలయైత్తిచూచుబల్ | సాళువమువడింజనుక శంబువయ్యవిడి

చెమహుచింత||

౮౨

టీక || వీల-విలాసముగా-పులిందుండొక్కడు-ఒకకిరాతుడు-కింత...రేఖ-కిలిందనుతోర్చి-యమునాతరంగమందలి-సరోజినీ-తామరతీగయొక్క-దళాందోలిత-అకుపైగదలుచున్న-కోకరేఖ-వక్రవాకమురీతిగా తనతోగపు-తనయొక్కబలసిన-నల్లని-శ్యామలవర్ణముగల-దీర్బబాహుపై-దీర్ఘ-పొడవైన-బాహుపై-భుజముమీద-హాలహాలంబపోలె-కాలకూటమువలె-ఆగంగాజంపునదై-విడియై-త్రమున-వేటకానిచేతిపై-నుం

డుతోలుమీద-తలయైత్తిచూచు-శిరస్సునైత్తిచూచుచున్న-బల్సాళువము-గొప్పవైససాళువడగను-వడిజను-శీఘ్రముగావెడలుచున్న-శశంబుపయ్య-కుందేటిమీద-మహాధర్మి-ఎక్కుడుగునెగువుచేత-విడిచె-విడిచిపెట్టెను-ఇచ్చటయమునాతరంగమునకునుగిరాతునిబాహువునకునుబద్ధదళమునకునుదోలున-త్రైమునకునువక్రవాకమునకునుడేగకునునుపమామోపమేయభావమునతెయవలెను|| ౮౨

క || మొలదట్టిచెఱగుజెకుచు | బలుదిట్టకిరాతుడొకడుపటువగుముష్టి | జెలకట్టెబట్టివేటొక | సె

లకట్టెంగొట్టివైచెజెమగుంగాకి||

౮౩

టీక || మొలదట్టి-కట్టినలినుండుకాసెకోకయొక్క-చెఱగుజెకుచు-వేలాడుకొంగుపైకిదోపుకొనుచు-బలుదిట్ట-మిక్కిలిగడుచువాడైన-కిరాతుడొకడు-ఒకబోయ-పటువగుముష్టి-దృఢమైనపిడికిలిచేత-జెల

కట్టెబట్టి-జెలకట్టెయనుజాతిభేదముగలడెగనుబట్టుకొని-వేటొకసెలకట్టె-మడియొకచిన్నకట్టచేత-చెమగుంగాకి-జెముడుకాకిని-గొట్టివైచె-గొట్టివేసెను|| ౮౩

సీ || పెనుదవ్వుదగదొట్టజనిరెట్టవడఁగొట్టె | నడువీధిఁజెరగువ్వు నొక్కయలుబు | తొక్కతాఁకునఁజ్రు
 క్కనిక్కిప్రక్కలునొక్కె - నుటకకల్పేటివొక్కొరణంబు | పొడఁదూలునొకమేటిపూరేటివెలికిఁబో
 దొలికైకొనెనొక్కొక్కఁచిగాఁడు | తను నేలుదొరచిత్తమునమెచ్చదీతువు | జనపట్టెబిట్టొక్కజాలిదేగ
 తే || విజ్ఞవిజ్ఞనఁదన్నఁగవిడువకెలమి | గలుకుటంఘులఁజికించిగజ్జెగదల | గటికి నెటి నెటి గోలెమ్ముకయ
 నువిటుగ | విటిచెవడిఁగైజునొకపెద్దవేసడంబు ||

౮౫

టీక || ఒక్కయలుబు - ఈకరాల్పినయొకదేగ - పెనుద
 వ్వు - బహుమూరము - దగదొట్టజని - దప్పిపుట్టునట్టుగాఁ
 బోయి - ఉడువీధి - ఆకాశమార్గమందు - చెరగువ్వు -
 వాటియొకపక్షిని - రెట్టవడఁగొట్టె - జబ్బపడిపోవునట్టు
 గాఁబ్రహ రించెను - ఒక్కొరణంబు - ఒరణమునుజాతిభే
 దముగలయొకదేగ - తొక్కతాఁకునఁజ్రుక్క - తనపక్షుతి
 ప్రహారముచేతసోలునట్టుగా - నిక్కి - పైకినువికి - ఉరక
 కల్పేటి - ఉరకకారంధవఁక్షిని - ప్రక్కలునొక్కె -
 పార్శ్వములుకడియనొత్తెను - ఒక్కొక్కఁచిగాఁడు - ఒ
 కముగదేగ - పొడఁదూలు - కుంజములోఁజొరబడెడు - ఒ
 కమేటిపూరేటి - ఒకపూరేటిపట్టు - వెలికిఁబోదొలి
 బయటికివచ్చునట్టుననలించి - కైకొనె - చట్టుకొనెను - ఒ
 క్కజాలిదేగ - జాలిదేగయనుజాతి భేదముగలయొకదేగ -

తను నేలుదొర - తన్నునేలెడుప్రభువు - చిత్తమునమెచ్చ
 మనస్సునఁజ్ఞాపించునట్టుగా - దీతువు - తిత్తిరిపిట్టను - చ
 నిపట్టెబిట్ట - పోయిగట్టిగాఁబట్టుకొనెను || విజ్ఞవిజ్ఞనఁద
 న్నొగ - నలినలియగు నట్టుపాదతాడనముచేయుచున్న
 ప్పటికిని - విడువక - వదిలిపెట్టక - ఎలమి - వేడుకచేత
 కలుకుటంఘుల - తీక్షణమైనయరికాళ్లచేత - ఇటికిం
 చి - కడియఁబట్టి - గజ్జెగదల - కాళ్లబిటుగఁబలుమ్రొగున
 ట్టుగా - కటికి నెటి నెటి - ఈకెయ్యొకకును - కోలెమ్ముకయ
 నువిటుగ - పెద్దయెమ్ముకవిటుగునట్టుగా - కైజు - కాజు
 పిట్టను - ఒకపెద్దవేసడంబు - పెద్దవేసడమునుజాతిభేదము
 గలయొకదేగ - వడి - త్వరితముగా - విటిచె - ఖం
 డించెను ||

౮౬

క || నింగికయికుంచెయెత్తివె | సంగోయనియార్వఁబక్షుసంహతిగాప్పుల్ | రింగనిమ్రోయఁగుజాగ్రము |
 కొంగలనొకలగుడుడ్డికొట్టెనిలఁబడక ||

౮౭

టీక || నింగికయి - ఆకాశమునకయి - కుంచెయెత్తి - నె
 మలికుంచెయెత్తి - వెసక - త్వరగా - కోయనియార్వ
 కోయనికేకవేయఁగా - పక్షుసంహతి - తొక్కలగుంపుల
 యొక్క - గాడ్పులు - వాయువులు - రింగనిమ్రోయక *

రింగుమనిమ్రోగునట్టుగా - ఒకలగుడు - లగుడునుజాతిభే
 దముగలయొకదేగ - డిగ్గి - ఆకాశవీధినుండిదిగి - కుజాగ్ర
 ము - చెట్టుకొననున్న - కొంగల - బకములను - ఇలఁబ
 డక - భూమిమీఁదఁబడునట్టుగా - కొట్టె - ప్రహరించెను *

న || ఇట్లాభేలభేలనంబునవివిధవృక్షవిహగవధంబావరించికాలించి యుంచెలం చెలంబంజతాపతితచమర
 స్సమరకిరిహరిగరుమహివచ్చవదంతగోధిక శశవీశిత ఖండంబులొండొడయువ్వెత్తుగానాకుబొత్తర
 లంగట్టియుగుడులుగుట్టియుఁజిక్కంబులనించుచు గావమలనుంచుచు సవరించిదిగదిగనవిసరి బగబగనమర
 ముచిడుగుపొదనుంటల్లకడంబువృక్షిహిసంబులుసూఁడినూఁడివాఁడులగుకత్తులందిత్తులాలికికుత్తుకలుగోసి
 నిశితముఖంబులగుసఖంబులంజెకలింపివిపులవపురచహసితముహారైలంబులగు శార్దూలంబులబొందుల సం
 దంధపడవై వియంతంతఁ గాంతారంబునదంతరంబుగాఁబడినదంతావళంబులవంతంబులు గైకొనియుండ
 తుక్కభనిర్దతమా క్తికంబులేటికొనియు గోజజంబుంజమర వాలంబులబల్లి బర్దంబులంబరిగ్రహించియుమర
 లియైత్తెరింగిండినెత్తుగుంబ్రొద్దగుట వెఱవఱవంజల ననేమపెనుముండ్లఁబడ్లసరియులు నెటియలువా
 టిభోరనంగారుభారాభరుధిరాసారపూరంబునాకనాకి నాలుకలుదిగవై చియేచిననుహాహాష్టంబునంసృష్ట
 వొడఁపిదగని గుడవగరడరియొకలందొడలనుమెడలను బెడిదంపు నిడుదకొఱలసలగులడఁచినయెడలనుబొ
 డబొడలనువెడలెడునుడుకు నెఱుటంబడలితూలుకాలేయకమ్ముల యంగమ్ములార్ద్రకర్పటంబులంగిప్పిదప్పి
 నిగుడనస్పృలంబుకృమపుదండనుండు వెడికొండఁబండలఁజండకరకరహిండనంబునం బొడుప్రభలుండి
 కఱుమండలును సెలయెరుల సూరెలగారుకొను భూరుహనికాయంబులఁడాయం జగత్సనకాన్ధాయనిలిచి

యవ్యటంగ్రోచ్చి గరువు నేలలగుంటలుగనరించిననున్నగిరి గబ్బునలవనికన్న తావులుగలనావు కాకులుచ
 వియెటలలోమే లేటి కారిజముంగందకాయక్రోవు మొదలగుమిగులమె త్తనివలలిభి త్తంబులందుగ్రంధుకొ
 నగ గుక్కియెక్కు వడక్కు-వలుగాకుండ గండగల తింత్రినేకలాటుసంఘాతంబులామీడ నెఱయంబుచరించ
 యెసరు గాఁదేటలగు లేఁడినల్లులుగ్రుమ్మ రించిలవణకణసంచయంబునించినావుగాఁగావుగప్పియకుచరిత్రదేశం
 బులఁగారెనువ పెంటపట్లనీరాఱు నేరుఁవిడకలదాల్గిడి నెల్లికొయ్యలుద్రచ్చినుచ్చులంటించినఁజెచ్చు వె రుఁ
 గుదిచ్చులాత్రంపులందవిలిచి ఐముడనుడికిన వెలువతించియప్పు వెచ్చునుంగలయప్పీ శితఖండంబులు గనగనని
 నిప్పులంజమరు విప్పిలంగాల్చినకమ్మకటకుట్లంజట్రాతపయిఁగాత్రేనికింగుడుపు వెట్టిపిగవఁబాళ్లవెంబడింబం
 మ్మకొని తారునువయోగించిదేవ తాప్రీతికైతలలుదోఁకలుడొక్కలునడటివిటపిటిటతంబులవ్రేలంగట్టిశిరము
 ధురసలిలమ్ములుద్రావివాగురికులువిశ్రమించనిలింపాంగనానుతుండునుసహానమాగత చతురవలలకృతపట
 లఫలమూలాదిశుదిమధురమ్మగయోదితా హారంబులండ్ల పైవహించివరిజవార చితపల్లవాసనాసీనుండైగం
 డూపితపుండరీకమధుర సాసారంబులగునిర్దు రానిలకిశోరంబులాలయనలయికలుదీటియొన్న సహయంబున॥

చీక - ఇల్లు - ఈశ్వరకారము - ఆఖేటఖేలనంబున - వేఁ
 టాడువిలాసమందు - వివిధన్యగవిహగవధంబాచరించి - వి
 విధ - నానావిధములయిన - నృగ - కురంగాదులయొక్క
 యు - విహగ - పక్షులయొక్కయు - వధంబాచరించి - నం
 హాతముఁజేసి - చాలించి - వేఁటనిలిపి - అంచెలంచెల *
 అక్కడక్కడ - శంఛ...బులు - పంచతాపతల - చుచ్చుట
 చేతఁబడియున్న - చమర - చమరీమ్మగములయొక్క - నృ
 మర - పెద్దవచరీమ్మగములయొక్క - కీరీ - అడవిపతిమ
 లయొక్కయు - హరిణ - లేళ్లయొక్క - రురు - దుప్పల
 యొక్క - మహిష - కాయెనుపోతులయొక్క - వృషదం
 శ - అడవిపిల్లులయొక్క - గోధికా - ఉడుములయొక్క -
 శశ - కుందేళ్లయొక్క - పిశిత్కండంబులు - మాంసపుతు
 నుకలు - బుడొండయువ్వేత్తుగాఁ - వేటువేటునిశ్శేష
 ముగా - ఆసుపొత్తరలంగట్టియుఁ - విఠాకులఁబొట్టునుగ
 ట్టి - గుమలుగుట్టియుఁ - తోరణములుగాగ్రుచ్చియు - చి
 త్రంబులనించును - శిశ్యములలోనిండించును - కావడు
 లనుంచియుఁ - కావడులలోఁబెట్టియు - అనఁగా వివిధము
 లయందనుట - సవరించి - చక్కఁఁబఱచుకొని - దిగదిగనవిస
 రి - దిగదిగమనునట్లుగావిసరి - బగబగనమండు - బగబగనిష్ప
 లించుచుండు - చిదుగు సొదమంటలకుఁ - చిదుగుపుల్లచిచ్చు
 యొక్కజ్వాలలకు - అడ్డంబువట్టి - అడ్డముగాఁ బట్టుకొని
 మీసంబులునూఁడినూఁడి - మీసములు మఱియునంట
 గాల్చి - ఆనఁగాశ్చక్రపులదహించి - ఇక్కడఁబులినిజం
 పినవేటకాండుదానిమీసములుగాల్చివేయవలసినదనియు

లేనివక్షునం దునామీసము తెవరైనసంగహిరి వివరము
 న్నములోవేసి వండియూపరమాన్నము వారిశత్రువులకుఁ
 బెట్టినట్టయినఁ దిన్న వారువివ మెక్కి-ద త్తురనియొసంప్రదా
 యము - వాఁడలగుక త్తుల - వదునుగలఖడ్గములచేత - తి
 త్తులాలించి - చర్మములుతీసి - కుత్తుకలుగొన-కంతములు చే
 దించి - నిశితముఖంబులగు - వాఁడిగలకొనలుగలిగిన - నఖం
 బులంబెకిలించి - గోళ్లనూడఁదీసి విపులవపురపహాసితమహా
 శైలంబులగు - విపులవపుః - వి స్రారమై నడేహములచేత -
 అపహాసిత - పరిహాసించఁబడిన - మహా శైలంబులగు - గో
 ప్పచర్మవములుగల - అనఁగాఁబర్మవములవలెనున్న - శా
 ధూలంబుల - పెద్దపులులయొక్క - బొంఁకుల - కశేబరము
 లను - అందందపడవైచి - అచ్చటచ్చటఁబడవేసి - అంతం
 త - అంతటంతట - కాంతారంబున - అడవియందు - దతి
 తురంబుగాఁబడిన - ఎత్తుగావ్యాపించిపడియున్న - దంతా
 వశంబులదంతంబులుగైకొనియుఁ - దంతావశరంబుల - ప
 నుగులయొక్క - దంతంబులుగైకొనియుఁ - కొమ్ములుదీను
 కొనియు - తత్కుంభనిర్గతమాత్మికంబులు - తత్కుంభనిర్గత
 ఆయేకుగులశిరఃపిండములవలనబయలువెడలిన - మాత్మికం
 బులుముత్యములుపడికొనియుఁ - పరికొనియుఇచ్చట నేనుఁ
 గుకుంభ స్థలములవలననుసరికాయలం తేసిముత్యములు - పు
 ట్టుచున్నవఃతత్తశాస్త్రమందుఁజెప్పెను - గోఱజంబుకా
 గోతెయోజనమును - అనఁగాఁ జేతికట్టును - చమరవాటం బ
 లకా - సవరములను - బహికాబద్ధంబుల - నెవ లిపిఁ శములను
 పరిగ్రహించియుఁ - సంగ్రహించుకొనియు - మరలి - తిరు

గువాటి - అత్తటి - అసహయముందు - కడింది నెత్తురుం
బ్రొద్దగుట - మిక్కిలమున నెత్తురుగవ్వింపు ప్రొద్దుకా
గా - అనఁగా మధ్యాహ్నముయముకాఁగా - వెలువట
వక - భయముబొందునట్లుగా - చటవక - కొట్టఁగా - నీ
దుపెనుముఁడక - ఏదుపందియొక్క - గోప్పకటకముల
చేత - పట్లసరియలు - దంతములనందులు - నెఱియలువా
టి - నెత్తులువిచ్చి * భోరనంగారు - భోరుమనఁబడు *
ధారాశ్రయధిరాసారబూరంబుక - ధారాశ్రయములేకుం
డనందు - చుధిరాసారబూరంబుక - రక్తధారాప్రవాహ
మును - నాకినాకినాలుకలుదిగవైచి - మఱియులేహనముఁ
జేసి - జిహ్వలువేలవేసి - ఏదిన - అతిశయించుచున్న - ము
హదాతపోష్ఠంబుక - పెద్దయెండవేడిమిచేత - తృప్తివో
డమి - దాహముపుట్టి - దగనిగుండక - దపించుచుండఁగా *
వగరడరి - రోజుపుట్టి - ఒడలక - శరీమందును - తొడలకొడరు
పులయందును - మెడలక - కంఠములమీదను - బెడిదఁపు - కఠి
నములై - న. నడకకోటలక - పొడుగుదంష్ట్రలచేత - సలుగుల
డచిన - పంచులుకొట్టిన - ఎడలక - స్థలములయందు - బొడబొ
డనువెడలెడు - బొడబొడఁగారుచున్న - ఉడుకునెత్తుటక - వే
డినెత్తురుచేత - ఇచ్చటమిగులనెండచేతదేహమంతఁగాఁ
గియున్నదిగనుకలోకలినెత్తురునుగాఁగివేడిగానున్నదని
తావము - బడలితూలు - శ్రవనుబొందినిలువలేకుండు - షీ
జించుచున్న - కాలేయమ్ములు - కుక్కలయొక్క - అంగ
మ్ములు - నేహములు - ఆర్ద్రకర్పటంబులంగప్పి - తడిగవి
సెనగుడలచేతమూసి - దప్పినిగుడక - దాహముతిశయిం
చుచునుండఁగా - అప్పాలంబు - అస్థలముయొక్క - పచ్చి
పుపురండనుండు - పడుచుట్టికకు - ననున్న - వెండికొండబం
డలక - కైలాసవృత్తముయొక్క - పెద్దపెద్దతాళ్లసందు
న - చండకరకరహిండనంబునక - చండకర - మూర్ఖునియొ
క్క - కరహిండనంబునక - కిరణవ్యాప్తిచేత - పొందు
ప్రభలుండి - తెల్లనికాంతులుసంబూర్ణమై - పటమ - ప్రవ
హించుచున్న - తటమసెలయేరుల - విస్తారమై నగిగద
లయొక్కసూరెలంగారుకొను - పార్శ్వములయందునల్లగా
డట్లమాచున్న * భూరుహనికాయంబులక - చెట్లగుంపులను -
దాయంజని - సమీపింపబోయి - తద్దనచ్ఛాయనిలిచి -
తత్ - ఆవృత్తములయొక్క - ఘనచ్ఛాయనిలిచి - గొప్ప

నీడయందునిలిచి - అవృత్తంగోప్పి - ఆక్కడదిగి - గరువు
నేలలక - గరవభూములయందు - గుంటలానరించి - గుం
తలుచేసి - లోననున్నగిలి - లోపలనావిరిపట్టినప్పుడు - గ
బ్బువలవని - చెడువాసనగొట్టకుండనుండు - కమ్మతావులు
గల - నుంచి వాసనలుగలిగిన - నావురాకులువఱచి - నావు
రాకులనునాకులు గుంటలలోబఱచి - ఎఱివిలోనేలేటి -
మాంసములోమంచిమంచిదయేట్లువఱచి - కారిజముక - వ
శను - కందనగాయక - గుండెకాయను - క్రొవ్వుక - మ
దసారమును - మొనలగు - మొనలైన - మిగులమెత్తని - మి
క్కిలీమృదువైన - పలభిత్తములు - మాంసఖండములు
అందుగ్రందుకొనంగ్రుక్కి - అగుంటలోభిష్టగానుండుట్లున
నవరించిపెట్టి - ఎక్కువదక్కవలుగాకుండక - న్యూనాధిక్య
ములుగాకుండను - కండగల - కండగలిగిన - తింత్రినీశలాటు
సంఘాతంబులు - తింత్రినీశలాటు - చింత కాయలయొక్కసం
ఘాతంబులు - గుంపులు - ఆమీదనెఱయింబదరించి - ఆమాం
సఖండములమీదగలయెఱిపి - ఎసగుగా - ఎసగునీరగు
నట్లుగా - తేటలగు తేటియుండు - తేడినల్లలు - తేడినెత్తురులు
క్రమ్మరించి - కుమ్మరించి - లవణకణసంచయంబునించి - ఉ
ప్పుసరిపడబోసి - లావుగాఁగావుగప్పి - బలముగానా
గుంటలమీదికావుగప్పి | అనఁగాఁజైననాకులువేసియా
మైనిముగ్గప్పి - ఉపరిప్రదేశంబులక - ఆకావులమీద
కారెనువఱచుటపట్లక - అడవియెనుములువేడవేయుచో
ట్లను - నీరారునేరుచిడకలక - ఎండియుండు నేట్లువినిపి
డకలచేత - ననఁగాఁగరిషములచేతననుట - దాల్లిడి - దాల్లు
వేసి | పిడకయంత్రమువేసియనుట - నెల్లికొయ్యలుద్రచ్చి
ఉశిరికకట్టుమఱించి - నుచ్చులంటించినక - చింపిగుడ్డలం
టించఁగా | ఎరువు - పిడకపొడిమొనఱయినవనికొందరుచె
ప్పుదురు - పెచ్చువెరుగు - రగులుకొన్న - చిచ్చులు - గిప్పులు
ఆత్రంపులందవిలించి - ఆనాళ్లలోనెఱిలించి - చిముడనుడికినక |
మెత్తకాఁబచనమైనపిచ్చులు - వెలువరించి - బయిటికిదీసి - ఆ
ప్పువెప్పునుగల - పచ్చివెచ్చిగానున్న * అప్పిశితఖండంబు
లు - ఆమాంసపుతునుకలు - కనగననిగప్పులక - కనగనలాడు
నంగాములమీద - చమరువిప్పిలక - చమరుపైకివచ్చు
నట్లుగా - కాల్చినకమ్మకటకట్లక | ఇచ్చటగఁగట్లనఁగా
మాలమువంటియనువకట్లక | మసాలావేసిన మాంసపు

కండులుగ్రుచ్చి నిచ్చులమీద దడిపి తిప్పికాల్చి పక్వముచేయుటజినవానికేజేరు - గనుకయ్యుల - గ్రుచ్చికాల్చినరుచికరమైనకజకుట్లను - చత్రాతిపయి - రాతిబండుమీద - కాట్రేకిం గుడుపువెట్టి - కాటుతేడ నుదేవతకునై వేద్యముపెట్టి - పిగవక - పిన్నుట - పాల్ల వెంబడింబం ముకొని - భాగములనిర్ణయమువెంట భాగించుకొని - తారునుపయోగించి - తామునుభవించి - తద్దేవతాప్రీతికై - ఆకాట్రేడనుదేవతకుసంతోషముగునిమిత్రమై తలలుదోకమడుక్కలకా - జ్వలములశిరములువాలములు - కడుపులును - ఆచటవిటపివిటపంబులకా - అచ్చటనున్నచెట్లకొమ్మలను - వ్రేలంగట్టి - నూగులాడు నట్టులబంధించి - శిశిరముధురసలిలములు - శిశిర - చల్లనైన మధుర - తీయనైన సలిలములు ఉడుకములు - త్రావి - పానముచేసి - వాగ్ధరికలు - వేటకాండ్రు - విశ్రమింపకా - ఊరటనుబొందకగా - నిలింపాంగనానుతుండును దేవతాప్రీతికమారుండైనస్వరోచియను సహ...బులకా - సహనమాగత - తనతోగూడవచ్చిన శత్రుర - నేర్పుగలిగిన వలల వంటవాండ్రచేత - కృత

పక్వముచేయించిన వలల మాంసమును ఫల - పండులును - మూలాది - గడ్డలువేల్పు మొదలుగాగలిగిన - శుభముధుర - పవిత్రములైనమోహరములైన - మృగయోచిత - వేటకువచ్చినప్పుడుదగియుండునట్టి - ఆహారంబులకా - భోజనపదార్థములచేత తృప్తిపొంది సంతృప్తిబొంది సౌహార్య తర్పణంతృప్తితృప్తమరః పరిజనారచితపల్లవాసనాసేనుండై పరిజనారచిత పరిచారికులచేతక జేయబడిన పల్లవాసనాసేనుండై - చిగురుటాకులగడ్డమీదగూర్చుండి గంధూషితపుండరీకమధురసాసారంబులగు - గంధూషిత - పుక్కిలింబటమచున్న - పుండరీక - పన్నములయందలి మధురసమకరందములయొక్క - ఆసారంబులగు - భారావర్షములుగలిగిన నిర్భరానిలకిశోరంబులు నిర్భర - పటివ్రవాహసంబందమైన - అనిలకిశోరంబులు పిల్లవానియగుట - అనెగాజెల్లగాడ్పులు - బలముకా - వ్యాపించుచునుండగా - అలయికలుదీటి - శ్రమలునివారణమై - ఉన్నసమయంబునకాఉన్నట్టియెడ||

౯౬

మత్తకోకిల || నిండెగావిరిది క్కటంబులనింగిండుండలిచందరు | జ్వంధలింగనుగొంచు మోసెనుమాలకాకు

లమూకల | య్యంగుల్చియదలెనపుశి వాళియాళలబద్ధగ | రాబండ్లభాండముధూరిధూసరమయ్యెను

ధృతవాత్యులకా||

౯౭

టీ || కావిరి పొగవలెగనుపించుకావిరి దిక్కుటంబులకావిక్కులయందును - నింగికా - ఆకాశమందును - నిండెకా నిండుకొనెను - కుండలిచండరుట్టుండలికా - కుండలి | పరివేషయ్యుకమైన - అనెగావరదగుడివేసిన చండరుకా | తీక్ష్ణమైనతేజస్సుగలసూర్యునియొక్క - మండలికా - చింబమును కనుగొందకా మూచుచును మాలకాకులమూకలు - నల్లగానుండుబొంతకాకుల గుంపులు - అనెగాద్రోణకాకములనుట - మోసెకా - రొదచేసెను - అయ్యంగుల్చి - ఆసమీపము

చూచిది - అవు - ఆపగటివేళను - శివాళి - నక్కలగుంపు - ఊళలకా - కూతల చేత | ఇచ్చట - ఊళయనజంబు కధ్వనియొప్పునీల యనగదన్నర సంతేరినదమెండగ సనియాంధ్రభాషార్థము - గకాండశబ్దాదివర్ణలలోజెప్పియున్నది అదలెక్కా - అదలింజెను - పద్మగర్భాండభాండము - బ్రహ్మాండమునుక్రాంగు - ఉద్ధతవాత్యులకా - ఉద్ధత - ఎగురుచున్న - వాత్యులకా - నుడి గాడ్పులచేత - ధూళిధూసరమయ్యెకా ముమ్మచేతగొంచెము తెల్లవర్ణముగలవాయెను||

౯౮

క || ఆకొఱగాములగనుగొని | శాకుంతలంకాకంఠలేచిసంభ్రమమొదవకా | జ్యాగలితశరాసనుడయి||

వీరకునై నికులదిట్టిపిభుతోననియెకా||

౯౯

టీక || ఆకొఱగాములకా - అదుర్దిమిత్రములను - కనుగొని చూచి శాకుంతలండు - శక సలతనములు తెలిపినవాడు - ఒకడులేది - ఒకడుస్థితుండై - సంభ్రముమొదవకా - తొట్రుపాటుపుట్టగా - జ్యాగలిత శరాసనుండై జ్యాగలిత -

నారియెక్కు - పెట్టిన - శరాసనుండై - విల్లుగలవాండై - వీరకకా - పూజ చేత - సైనికులదిట్టి సేనలోనివారి నిహెప్పురికపడకపిం పిభుతోననియెకా - ప్రభువుతో నొక వాక్యముచలికెను||

౧౦౦

క || తరుచుగ మొకములఁబొరిగొను | మఱపునవచ్చి తిమిదప్పుమనపొలమిటకి | త్రటిగనునిమిత్రములున్నవి

కొఱగావిడెమనకుఁబెద్దగొడవగుననికా||

౧౦౧

టీక || తగుచుగఁ - మిక్కుటముగా - మొకములబొరిగొ
ను - మృగములనుసంహరించెడు - మఱపునఁ - పరాకుచే
త - వచ్చితిమి పతేదితిమి - మనపాలమిటకుఁ - మనభూ
మియిక్కడికి- దప్పు-మిగులదూరము - ఇత్తఱిసగు - ఇప్పు
డుకనుపడుచున్న-నిమిత్తములుశకునకార్యములు- నృప - ఓ

యిరాజు- కొఱగాపు- హరివిగ్రాపు- ఇదెచనకుఁ - ఇ
విగోమనకు- పెద్దగొడవగుఁ - గొప్పయా దకాబోవు
చున్నది- అనినఁ - అనిపలుకఁ గాఁడుశృకునములపుచున్నవి
గాననాపదమనకుఁగలుగఁబోవుచున్నదనుట|| ౯౧

మ || అతఁడాస్సాలితసజ్యకార్తుకుఁడువాహరూఢుఁడుంబొర్వ్వసం । భృతతూణాహృతచండకాండుఁ
డుదిశాప్రేంఖిత్తటాతొంచల । ద్యుతిజాలుండునునై పులిందభటసందోహంబుతోడఁమహిమా । ద్భృతి
నుండంజయలభసూచకనిమిత్తంబులో మెయిందొదినఁ||

౧౦౦.

టీక || అతఁడు-ఆస్వరోచ- ఆస్సాలిత-సజ్యకార్తుకుఁడు- ఆ
స్సాలిత- నాదించఁబడుచున్న-సజ్యకార్తుకుఁడు- నారితోఁ
గూడినవిల్లుగలవాఁడును- వాహరూఢుఁడుఁ- గుట్టమునె
క్కి-నవాఁడును- పార్శ్వ...కాండుఁడు-పార్శ్వసంభృత-
పక్క-నుభరింపఁబడియున్న- తూణ-అంబులపొదివలసనం
డి-ఆహృత- హరింపఁబడిన- చండకాండుఁడు - తీక్షణమైన
బాణముగలవాఁడును - దిశా...నునై - దిశాప్రేంఖిత - ది
క్కు-లయందువ్యాపించుచున్న - ఓటాతొంచల- క్రేఁగంటి
కోసలయొక్క- ద్యుతిజాలుండునునై - కాంతిసమాహము

గలవాఁడునునై న- అనఁగానన్నిదిక్కులుకలయఁజూచుచు
న్నాఁడునుట- పులిందభటసందోహంబుతోడఁ - పులిచ
భట- కిరాతభృత్యులయొక్క- సందోహంబుతోడఁ-స
మూహముతోడ- మహిమాన్వతినుండఁ- అధికవిజృంభణ
ముతోనుండఁగా- జయలభసూచకనిమిత్తంబులు-జయ
లభసూచక- గెలుపునాదాయమునుగనుపఱచునట్టి-నిమి
త్తంబులు-శుభలక్షణములు- మెయింతోచినఁ-శరీరమం
దుఁగనుపడఁగా- పురుషునిఁగిడుకన్నునుగుడిభుజమునుగు
డితోడయదరుటమేలుగలుగఁజేయును|| ౧౦౧

వ || ప్రాణరత్నోశంశయంబగు మహారణయోధంబొక్కటిగలుగుమీఁదనెట్ట కేలకుమితివెట్టరానిజయముం
గళంబులగుననియంతరంగంబుననిశ్చయించిమాటడిల్లునమయంబున||

౧౦౧

టీక || ప్రాణరత్నోశంశయంబగు - ప్రాణముదక్కించుకొ
నుటయేసందేహమైన - మహారణయోధంబు - గొప్పయు
ద్ధపుతోట్రుపాటు - ఒక్కటిగలుగుఁ - ఒకటిసంభవించు
ను - మీఁదఁ - ఆపైని - ఎట్టకేలకుఁ - కొంతసేపటికి
మితివెట్టరాని - ఇతనిచెప్పశక్యముగాని - జయమంగళం

బులగునని - గెలుపునుశుభమునునవునని - అంతరంగంబు
నఁ - తనమనస్సునందు - నిశ్చయించి- రూఢిఁజేసి - డొట
డిల్లు - ఆశ్వాసించిన - సమయంబునఁ - కాలమునందు-
అనఁగాజయముగలుగుననితెప్పిరిల్లినప్పుడు|| ౧౦౨

క || ఆవిపినాంతరమునహా | హావనితననాథనబలనార్తవిపన్నం | గావరెయ్యాపుణ్యమునం | బోవరెయని
చలుకునాఁడు మొఱవినఁబడియె||

౧౦౨

టీక || ఆవిపినాంతరమునఁ - ఆ మడవిలోపల హాహా-హా
హాయనుసంతాపవాక్యముతోడ - వనితఁ - ఆడుదానను
అనాథఁ - నాథుఁడులేనిదానను - అబలఁ - బలముచాల
నిదానను - అర్తదీనతాలను - విపన్నఁ - ఆపదనుబొం
దినదానను | కావరె | రక్షింపరె - ఈపుణ్యమునంబోవరె.

ఈసుకృతమనకుఁబాలుపడరే - అనిపలుకు - అనిచెప్పెచు
నుండు - ఆఁడు మొఱవినఁబడియెఁ - ఆడుదానిరోదనపూ
ర్వకధ్వసులువినఁబడెను | హాహాయనఁగానయ్యయ్యో
యనుసంతాపవాక్యముః

౧౦౩

క || ఆ మొఱవేనరుఁడైవినిడి | భూమండలభర్తకరుణపొడవఁగనయ్యో | యేమానికెన్నోచే | నేమాయె
నోయనుచునచటనీక్షించుతఱి||

౧౦౩

టీక || ఆ మొఱవ - ఆయాఁడుదానిరోదనపూర్వకధ్వనిని
వేమరుఁడైవిడిచి పలుమారునాకర్ణించి | భూమండలభర్త-

భూమికథిపతియైనస్వరోచి | కరుణపొడవఁగఁ | దయపు
ట్టఁగా- అయ్యో - కటకటాయేమానికె - ఏస్త్రీకివచ్చ

సజ్జా - ఏవ్యాసచేత - ఏనాయనా - ఏమనంభవించెనో
అనుచు - అనుకొనుచు - అచటనీచించుటకై - ఆట

ర్వమునజూచుచుండు నెడ

శా || మట్టెల్ మోయగగబ్బచన్నగవగంపంబందవేణీభరం | బట్టిట్టై కటిఁజిన్నచీకటులుగానత్రువజం
బోడిక | లట్టంజూపులువిమ్మిరేడిదివీరింబజాళిగల్పింపఁగా | మిట్టాడంగనగుండులేనియడవికొమినాక్షి
దీనాకృతిఁ |

౧౦౪

టీక || మట్టెల్ మోయగగ - కాళ్లమెట్టెలుధ్వనించగా
గబ్బచన్నగవ - కదలనిచనుదోయి - కంపంబందక - చలిం
చఁగా - వేణీభరంబు - గొప్పదియైనజడ - అట్టిట్టై - వీ
డిపోయి - కటిఁజిన్నచీకటులుగా - పిరుదు మీదఁగా
రుచీకటివలెఁగ్రమ్మఁగా - అత్రువజంబు - బావ్యసమూ
హము - అనఁగాఁగన్నట్లు - ఓడికల్లట్టక - ఎడతెగ్గకుండఁ
బ్రవహించఁగా - చూపులువిమ్మిరేడి - దృష్టులువిడివడి.

దివిక - డొర వృథాగమందు - రోలంబాలిక - తుమ్మెదగుం
పును - కల్పించఁగా - పుట్టింపఁగా - మిట్టాడంగక - ప
ల్కరించుటకు - నరుండులేని - మనుష్యుఁడులేని - అడవిక
లరణ్యమందు - మినాక్షి - చేపవంటినేత్రములుగలయొ
కానొక స్త్రీ*దీనాకృతిక - దీనత్వముచేత - ముందరిపద్య
ములో గ్రియూపదము |

౧౦౪

క || ఒక్కతెభయశోకమ్ముల | వెక్కుచుమెయిగలవిలాసవిభ్రమలత్తుల్ | నక్కుటయును నొకయెఱుపై
నెక్కునధరణీశు నెమటనిలిచివీనితిక ||

౧౦౫

టీక || ఒక్కతె - ఒంటరిత - భయశోకంబుల - భీతిచేతను
దుఃఖముచేతను - వెక్కుచుక - వెక్కి - వెక్కియేచ్చుచును*
మైయిగల - శరీరమందుగలిగిన - విలాసవిభ్రమ లత్తులు
శృంగారక్రియలయొక్కశోభలు - తక్కుటయుక - లేకపో

పుటయును - ఒకయెఱుపై - ఒకవిలాసమేయయి - నె
క్కునకప్రకాశించగాధరణీశు నెమటక - రాజైనస్వరో
చిముందరనిలిచినిదివదై*వీనితిక - వినయముచేత |

౧౦౫

క || పలువనివాతెటమెరుంగునఁ | బలుమెరుంగులుసందడింకఁబాపటపై నఁ | జలిఁజేర్చిజళుకుఁజూపులఁ | బ
లుకులఁబులఖండమొలుకఁబలికెంగలఁగఁ ||

౧౦౬

టీక || పలువనివాతెటసన్నపుపెదవియొక్క - మెరుంగు
నక - ఎట్లనికాంతియందు - పలుమెరుంగులు - దంతముల
యొక్కకాంతులు - సందడింపక - జిత్తుచుండఁగా - పా
పటపైక - సీనుతముమీద - అజలిఁజేర్చి - దోసెలిప
ట్టుకొని - జళుకుఁజూపులక - భయముతోగూడిన చూపు

లచేత - పలుకులక - మాటలయందు - పులఖండమొలుకక
కండవకైరచిందునట్టుగా - కలకక - కలతతోడ - పలి
కెక - ఒకవాక్యముపలికెను - అనఁగా స్త్రీస్వరూపితో
మధుకవాక్యములు - పలికెననితాత్పర్యము.

౧౦౬

శా || ఓరాజన్యమహేంద్రహరిగణప్రోతాసివాతాశన | ప్రాకజ్యత్కటిపక్రయోముఖిరశ్శా* కూ
రబాహ్యశా | యోరుక్తచలకల్పమోకవచివప్యూధాంగకావంగదే | యోరాహుత్తశిరోమణీనిరవధి
ప్రోద్యప్యతాపారణీ ||

౧౦౭

టీక || ఓరాజన్యమహేంద్ర-ఓపట్టాభిషిక్తశ్రేష్ఠుఁడా - ఓ
మణి...చక్ర-మణిగణప్రోత- రత్నసమూహములచేతఁగూ
ర్చిబడిన - అసివాతాశన-సర్పమువంటిఖడ్గముచేత-ప్రా
కజ్యత్ - ప్రకాశించుచున్న - కటిపక్ర - ఓబండ్లవంటిపి
రుదులుగలవాడా - ఓముఖిరశ్శా*క్రూరబాహ్యశా*
ముఖి* మోయచున్న - శాశ్వా - సింగిణీవింటితోఁగూడు
కొనిన - కూరకలిసమయిన-బాహ్యశా - గడియవంటిభు
జములుగలవాడా - ఓరుక్తచలకల్ప - సువర్ణపర్వతమ
యినమేరువుతోడసమానమయినవాడా - ఇచ్చటభైరవ

ముమొదలయిన వానియందొక భావము - ఒకవచిత స్వూ
ధాంగ-కవచిత-కవచముగలవై - ప్యూధాంగ - బలని
యందునవయవములుగలవాడా - ఓరాహుత్తశిరోమ
ణీ - పరాక్రమవంతులయినరవుతులలోనిభావమివైనవా
డా - క్రూరవధిప్రోద్యప్యతాపారణీనిరవధి - అంతములేని*
ప్రోద్యత్ - ప్రకాశించుచున్న - ప్రతాప-పరాక్రమమున
నగ్నిక - అరణీనిపులుపుట్టి - చుకట్టివ - టివాడా - కావం
గదేరక్షించఁగవే |

౧౦౭

క || అనినచలంపుననింపిన | యనుకంపనింపచంపకానొడమతుం | డనునయమొప్పగ నొడమ | మని

నిజవృత్తాంతమడుగనదియిట్లయెన్ ||

౧౦౫

టీక || అనినక - అనిపలుకఁగా - తలంపునక - అంతఃకరణమందు - నింపిన-నిండించిన - అనుకంపక - దయచేత-నిలింపడంపకా మోదనుతుండు - నిలింపచంపకామోద-సంతోషింపువృత్తమువంటి పరిమళముగల దేవతాస్త్రియొక్క - సు

సుతుండు - కౌమారుండు - అనఁగాస్వకోవి - అనునయమొప్పఁగక - ఆదరణమొప్పఁగా - ఓడకుమని - భయోపశమకుమని - నిజవృత్తాంతమడుగక - తనవర్తమావముప్రశ్నచేయఁగా - అదియిట్లయెన్ - అస్త్రియారీరునబలికెను ||

సీ || వినమానములుగాఁగవసతోడఁజెనవెట్టి | నెట్టెంబుగాఁజేవుఁజుట్టినాడు | బండికందెనచాయబైసి మాలినమేన | మెగడుగందపురొంపిమెత్తినాడు | కునఖంపుడాచేతివునుకకప్పెరనిండె | బ్రాణికోటులనెట్లబట్టినాడు | కొకివికివేసంపుగూనిమూపుటమీద - మూఁడుపంగలయూటెమోపినాడు || ౧౦౬ || తేనిట్టతాడనబొడవుచేసిక్కినాడు | నిడుదకోటలమిడిగ్రుడ్లనెగడినాడు | నరవరోత్తమనేడుమూన్నాళ్లనుండి | యుసురుగొనవెంటఁదిరిగెడునసురయొకడు ||

౧౧౦

టీక || వినమానములుగాఁగక - హెచ్చుతక్కువలుగా-వసతోడఁజెనవెట్టి-క్రొవ్వుపొరతోఁగూడఁజెనవేసి - నెట్టెంబుగా - నైతిచుట్టగా - ప్రేవుఁజుట్టినాడు - ప్రేగునుజుట్టుకొన్నాడు - బండికందెనచాయక - చక్రపునిరునుకువేయకందెనచమురుచాయగా - బైసిమాలినమేనక - భవిష్యహానియొనదేహమందు - మెగడు - మస్త్రీవర్గమను-గంధపురొంపి - గంధపుబురుదంమెత్తినాడు - పూనుకొన్నాడు - కునఖంపు - పుష్పిగోళ్లుగల - డాచేతి - ఎడమచేతనుండు - పునుకకప్పెరనిండె - పుట్టెలోఁబూర్ణమగునట్టుగా - బ్రాణికోటులనెల్లక - జంతుసంతానమనంతయు - పట్టి నాడు - నింపినాడు - కొకివికివేసంపు - వికారపువేషము

గలిగిన - గూనిమూపులమీదక - వంగినభుజశిరములపైని మూఁడుపంగలయూటె - ప్రిశూలమును - మోపినాడు - నిలిపినాడు - నిట్టతాడనక - నిలిచినతాటిచెట్టునుకట్టుగా - పొడవుచేక - ఓన్నెత్తముచేత - కిక్కినాడు - నిట్టబొడుచుకొనియున్నాడు - నిడుదకోటలక - పొడుగైనదంపులచేతను - మిడిగ్రుడ్లక - ఉన్నెత్తములచేతను - నెగడినాడు - ఒప్పినాడు - నరవరోత్తమ - ఓరాజశ్రేష్ఠుఁడా - అఘోరయొకడు - ఇట్టిరాక్షసుఁడాకడు - నేడుమూన్నాళ్లనుండి - నేటికిమూడు దినములనుండి - ఉసురుగొనకానాప్రాణమును బుచ్చుకొనుటకొటరు - వెంటఁదిరిగెడుక వెంటఁదెంటఁదిరుగుచున్నాడు ||

౧౧౨

క || ఏయెడననదల మొటవా | లాయమువినవలయుదుర్బలస్యబలంఠా | జాయనవినవేధరణీ | నాయకులకు

నార్తరక్షణంబులెక్రతువులే ||

౧౧౧

టీక || ఏయెడక - ఎన్నఱమందు - అనదల మొట - దిక్కులేనివాండ్రమొట - చాలాయము - ఆవశ్యము - వినవలయుక - ఆలకించవలసినది - దుర్బలస్య - బలములేనివానికి - బలంబు - రాజాయనక - రాజనియనఁగా - వినవే-వినలేదా-

ధరణీనాయకులకు - రాజులకు - ఆ ర్తరక్షణంబులే - ఆశన్నులనురక్షించుటయే - క్రతువులు-యజ్ఞములు - అనఁగా నాపదనుబొందినవారినిరక్షించినటులయినసమస్తయజ్ఞములుచేసినఫలముసిద్ధించుచున్నదనట ||

౧౧౭

క || మరుదశ్వపుత్రికీడి | వరాక్షగంధర్వరాజువలనబొడమితి | స్మరవరవెలసితిగళలం | దురమించుట

జేసి - భూవిమనొరమయనఁగన్ ||

౧౧౩

టీక || మరుదశ్వపుత్రికీక - మరుదశ్వఁడనువానికిమాతైకు - ఇందీవరాక్షగంధర్వరాజువలనక - ఇందీవరాక్ష | ఇందీవరాక్షుఁడను - గధర్వరాజువలనక - గంధర్వప్రభువువలన - పొడమితిక - జన్మించితిని - నరవర - ఓయిరాజా - కళలం

దుక - సమస్తవిద్యలయందును - రమించుటజేసి - క్రిడితచుటచేత - భూవిక - భూమియందు - మనొరమయనఁగక - మనొరమయననట్టుగా - వెలసితిక - ప్రకాశించితిని - అనఁగాఁడనపేరుమనొరమయనుట ||

౧౧౫

శా || తారాపిల్లభాంజడంబులములులే రాలంగవిద్యాధరులే | గాతామొప్పగనైతికొండుననునంక

స్థాయిగాకొల్పులో! వారికీవీడ్కో-నిసించిపీఠికజలత్వంబొందుమాతండ్రిమఱి! జీరంబించుకఘల్లుచున్న
నవిదాఁ జెప్పంగనికేటికిఁ!

౧౧౩

టిక ॥ రాఁరాపిళ్లక - ఒరుసుకొమలచేత - భుజాంగదం
బులమఁబులు-భుజకీర్తులలోనుండురత్నములు - రాలంగఁ
జొడునట్టుగా - విద్యాధరులు - విద్యాధరులగు దేవయోను
లు - అనఁగాదేవతలవలననితర(స్త్రి)లయందుఁబుట్టినవారు
గారామొప్పంగఁ - గారాబుమరునట్టుగా - ననుక - న
న్ను - ఎత్తికొండ్రు - ఎత్తుకొనుచుండురు-మంజీరంబు-నా
కాలియందె - ఇంచుకఘల్లుచున్నక - కొంచెముఘల్లుచుని
వచ్చడుకాఁగా - అనఁగానేనువచ్చుటతెలియఁగా - అం
కస్థాయిగాఁ - నన్నుదొడమీదఁగూర్చున్నదానినిగాఁజే

యొకొప్పు - మాత్రండ్రి - మానాయన-కొల్పులోవారిక
సభలోనున్నవారినంకటిని - వీడ్కోని- విడిచిపెట్టి-సింహ
పీఠిక - సింహాసనమువలననుండి- చలత్వంబొందుక - చ
లనమొందును - అనఁగాలేవివచ్చుననియర్థము - ఈచెప్పు
టచేతఁదానునాదిగర్భేశ్వరినిసూచించుట - అవిదాఁజే
ప్పంగఁ - అట్టివితానువచింపవలసినది - ఇంకేటికిఁ - ఇం
కమీఁదనేమిగిమిత్తము - అనఁగానితమరవస్థఁజె - దినస
మయిమందట్టిసౌఖ్యానుభవములుచెప్పనక్కరలేదనుట॥

తే ॥ దేవపారర్థిపట్టికళావతియును | నల్లనుందారవిద్యాధరాత్మజన్మ | యగువిభావసి యునునాకుఁబ్రాణ

సఖులు | వారునేనునునొకనాఁడుగారవమున॥

౧౧౪

టిక ॥ దేవమహాప్రభూ - పారర్థిపట్టి - పాటుఁడనుబుమీ
యొక్కకొమా రై - కళావతియుక - కళావతియుననది
యొ - అల్లనుందారవిద్యాధరాత్మజన్మయగు - అల్లనుందా
రవిద్యాధర - ప్రసిద్ధమై నవఁదారుఁడను విద్యాధరుగియొ
క్క - అత్తజన్మయగుకొమార్తెయిని - విభావసియుక -

విభావసియుననదియు - నాకుఁబ్రాణసఖులు - నాకుఁబ్రాణ
సమానమై నచెలిక తెలు - వారునేనుక - వారునేనును
ఒకనాఁడు - ఒకదినచందు - గారవమునక - ముఱిపెను
జేత - ముందరివద్యములోఁగ్రియూపదము॥

సీ ॥ నెత్తమ్ములేకొండ నెత్తమ్ములందాడువిద్యాధరికోటివిటులతోడ! నెచటి గాడ్పులఁబుట్టువిదకిలామో
డంబు! శబరకాంతలగుట్టునల్లఁజెట్టు! నెన్న గేంద్రపువటులోమిన్నదిపెన్నంది! కోరాడుఁడనగుబ్బకొ
మ్ములాడ్డి! యెందుండుఁగురువిందపండిల్లపూదేనె! జడియిందుశిలలందుజాలువాటు॥ తే ॥ నట్టికలధౌతశిఖ
రిపుష్పాపవయము! సేయువేకుకఁబొదరిండ్లచాయలందుఁదిరుగుచుండియొకానొక దెసదృణంబు - చళము
గావాత మొలచినవిలచునందు॥

౧౧౬

టిక ॥ ఏకొండ - ఏఁర్పతముయొక్క - నెత్తమ్ములందుక
అగ్రభాగములయందు - విద్యాధరకోటి - విద్యాధర స్త్రీస
మూహము - విటులతోడఁ ప్రయులతోడ - నెత్తమ్ములు
జూడములు-అక - అడుచునుండునొ-ఎచటిగాడ్పులఁ
బుట్టి - శివర్పతనుండలివాయువులచేతనుత్పత్తియయి - వి
దకిలామోదంబు - చిన్నమల్లెపుల్పలయొక్క-పరిమళము-
శబరకాంతలగుట్టుక - చంచు స్త్రీలయొక్క-గాంభీర్యమును-
నల్లఁజెట్టుక - వదలఁజేయునొ - అనఁగావాండ్రకుమన్న
భవితారముపుట్టించునవిభావము - ఎన్న గేంద్రపువటులు-
శివర్పతముయొక్క-దరులు - మిన్నంది - ఉప్పొంగి - పెన్నం
డి - పెద్దనంది! అనఁగానందీశ్వరుఁడు-తనగుబ్బకొమ్ములా
డ్డి-తనయొక్కగుబ్బకొమ్ములుమోపి - కోరాడుక - కోరా

డునొ - అనఁగాఁగొక్కరించునొ - ఎందుండుక - పశర్వ
తనుండున్న - కురువిందపండిల్ల - బండికురువిందకాయమా
నములయొక్క - పూడేనేజడి - ముకరందవర్ణము - ఇందుశిల
లందుక - చంద్రకాంతమణులయందు - జాలువాటుక - ప్ర
వహించునొ - అట్టికలధౌతశిఖరి - అటువంటికైలాసపర్వ
తనుంచున్న - పుష్పాపవయము సేయువేకుక - పువ్వులు
గోసుకొనుసంతోషముచేత - పొదరిండ్లచాయలందుక - ల
తాగ్భూములయొక్క-వేపులను - తిరుగుచుండి - నంచరి
చుచునంది. ఒకానొకదెసక - ఒకానొకచోట - తృణం
బు - గడ్డిగాదము - దళముగా - దట్టముగా - వాత మొలచి
న - ముఖద్వారమందుమొలచిన - విలమునందుక - గుహ
లోపల్

౧౧౭

ఉ ॥ ఊసర వెల్లిచందముననొక్కటబీజనగాలుదేఱఁగా | ఖాసలుగడ్డముంజడలు మేనుదరంబునువీనులు
జరాధూ | సరమై సరోజుతతితోఁ జెనఁగంటడి నూదిరాశిగా | జేసిన రీతినున్నయొకటిర్థముగంగకా
తుకంబునక॥

౧౧౮

టీ || ఊర వెల్లిదండమున - ముదిసి నతొండవలె - ఒక్క
 బా - ఒక్క లీరుగా - బీటగాలు దేలుగా - శుష్కించిన
 మలుత్రాళ్లన తెచ్చి కి - నుపించగా - మీసలు - మీసము
 లును - గడ్డము - బిరుకమును - జడలు - జడలును - మే
 నుక - శరీరమును - ఉదరము - కడుపును - పీనులుక - చెవు
 లును - జరాధూసరమైన - ముదిమిచేతగొంచెములేలుపు

గలిగిన - రోషతతితో - వెండ్రుకలగు - పుత్రోజ - అనగా
 నెరిసిన వెండ్రుకలతోననట - పెంగబడి - పెరిగి
 దూది - తూలము - రాశిగా చేసినరీతినున్న - కుప్పగా చే
 సినట్లున్న - ఒక డిద్ద మునింగని - ఒకపురాతనమైనముని
 నిజావి - కాతు కంబునక - వేడుక చేత - ముందరిపద్యము
 లోఁగ్రియ పదము || ౧౦౭

ఆ || ఇతఁ వదనకుహర మెద్ది నేత్రద్వయం | బెద్దికర్ణయుగళి మెద్దియనుచు | బూది నొలెనున్న వాచయముని
 మోము | బాల్యచాపలమున బట్టుటయును || ౧౦౮

టీ || ఇతఁ - ఈముషియొక్క - వదనకుహరమెద్ది - నొరే
 ది - నేత్రద్వయం బెద్ది - కన్నులు రెండును నేవి - కర్ణయుగళి మె
 ద్ది - చెవులు రెండేవి - అనుచు - అనియనుచు - బూదివోలె

నున్న - భూతమువలెనున్న - వాచయమునిమోము - ము
 నీశ్వరుని ముఖము బాల్యచాపలము - చిన్నతనపుచా
 చల్యముచేత - పట్టుటయు - పట్టుకొనగా || ౧౦౯

క || ధ్యానస్థిమితండగున | మృనిమవీయాంగురీవిమర్శ నములచే | మే నెఱిగి తొటియనుచు | ధానముచే
 డికన్నుదెఱచి దారుణఫణితి || ౧౧౦

టీ || ధ్యానస్థిమితండగు - ధ్యానయోగమందనిశ్చలుడై
 న - అమృత - ఆమునీశ్వరుడు - మదీయాంగురీవిమర్శన
 ములచే - నావ్రేళ్లతాకుమలచేత - మే నెఱిగి - స్మృతిచే

లిసి - తొంటి - పూర్వము - చరి - ఆనుసంధానముచేడి ధ్యా
 నసమాధిచేడి - కన్నుదెఱచి - నేత్రములుఁప్పి | దారుణఫ
 ణితి || అత్యాగ్రహముగా || ౧౧౧

ఉ || ఓసిమరాత్తురాలగృహ మొల్లకనర్వసఖమ్ములన్నరా | యాగమునఁజొఱంగిమిహిరాంశుమరుచ్చరసి
 రసీరస | గ్రాసముదేహధారకముగాగుహలందపమాచరించును | మ్రి సరణింజరించినగ నేమిఫలంబొనగూ
 డెఁజెప్పుమా || ౧౧౨

టీక - ఓసిమరాత్తురాల - ఓసిమస్వభావముగలదానా -
 గృహమొల్లక - ఇల్లుసరిఁడక - సర్వసఖమ్ములక - సమ
 స్త్రభోగములను - విరాయాసమునక - అనాయాసము
 గా - తొఱంగి - విడిచిపెట్టి - మిహిరాంశుమరుచ్చరసిర
 సీరసగ్రాసము - మిహిరాంశు - సూర్యకిరణములును - మ
 రుతో - వాయువును - ఛద - ఆకులును సీర - నీళ్లునునయిన

సీరస గ్రాసము - నిస్సారపునాహారము - దేహధారకము
 గా - శరీరమును నిలుపునదియవుచుండగా - గుహలక
 కొండగవులలో - తపమాచరించుచున్నట్లు - తపస్సు చేసు
 కొనుచున్నను - ఈసరణింజరించి - క్షురీతిగాఁజిరిగి - నగ
 ఆపహాస్యముచేసినందున | ఏమిఫలంబొనగూడె - ఏ
 మిలాభము సిద్ధించెను - చెప్పుమా - వచింపుమా || ౧౧౩

క || తిమిరంపువయసుగుబ్బుల | కోమరాలపునీకుదగినగోవాళ్లమహిళా | నెమకేనగరాడెముదీసిన | వము
 జెనకిన నేమిగలదుమదమేమిటికి || ౧౧౪

టీక || తిమిరంపు - పొగరుగలిగిన - వయసుగుబ్బుల | ప్రాయ
 పువన్నలుగల - కోమరాలపు - పడుచుజానవు - నీకుదగి
 న - కీకుననురాపమయిన - గోవాళ్ల - విటకాండను - మ
 హిళా - భూమియందు - నెనకి - చెడకి - నగరాడె | వారి

తోనవ్వరాదా | ముదిసినవము | ముసలి వాండ్రమైనవి
 మ్మును | చెనకినక | తగులంగా | ఏమిగలదు | ఏమిలాభ
 మున్నది | మదమేమిటికి | ఇంతయ హంకారమునకి
 రాదు || ౧౧౫

క || ముసురుకొనుజరభరంబున | నమకనురై యున్నవమ్మునడకించి | ట్లుసురుమనఁబట్టువడుమొక | య
 సురకునీవనుచుఁబలికెనాగ్రహ మేగఁగ || ౧౧౬

టీక || ముసురుకొను - జరభరంబునగజర | ముదిమియొక్క | భరంబునక | బరువుచేత | అనుకనురై యున్న

మమ్మ - అత్యంత శ్రమను బోధించునను మమ్మ - అడ
కరిచితివి - భీతిబొందితివి - ఇట్లుగురుమనక - ఈతిరు
ననుమరుమనునట్లుగా - నీవు - ఈవు - పికయ సురకు *

పికరాక్షసునికి - కట్టుబడుము - ద్రహింకబడుము - అ
నమక - అని - అగ్రహమెసంగక - కోపమతిశయించి
గా - పలికె - చెప్పెను ౧౨౩

క || జననాథయోమి చెప్పెదఁ | గనలుచువ్యస్తతపసిక బులులదరఁగా | దనచేతినాగ బెత్తెము | గోవిందనర

మఁగొట్టునట్లుగొట్టెనదయఁడై ||

౧౨౩

టీక || జననాథ - పీరాజా - ఏమి చెప్పెదఁ - నేనేమని
వదింపుచును - కనలుచుక - కోపముచేతమండిపడుచును -
అవ్యస్తతపసి - అబద్ధమునీశ్వరుడుకటములదరఁగాక
కణతలు - స్ఫురించఁగా - తనచేతి - తనహస్తమందున్న -

నాగబెత్తెముగొని - యోగీశ్వరులుకట్టుకొనుచే త్రముతీసు
కొనిపసరముగొట్టునట్లు - శశువునుబ్రహ్మరించునట్లుగా - అ
దయఁడైకృతపతేనిచాడై - కొట్టె - ప్రహరించెను ౧౨౩

క || కొట్టువడియటకమును పేతిట్టంబడియేడ్చునాదు దెసఁగనిమడిలో | గట్టులక వోడమి నాసఖు | లెట్టరిము

నిండుతొడ నెత్తినపెలుచక ||

౧౨౪

టీక || కొట్టువడి - దెబ్బలువడి - అటకమునుపే - అంత
కుముందే - నిట్టంబడి - కాపెనలబొంది - ఏడ్చు - రోదన
ముచేయుచున్న - నాదు దెసఁగని - నాయనస్థజూచి - మది
లోక - మనస్సునందు - కట్టులక వోడమి - దొడ్డుకోపము

పుట్టి - నాసఖులు - నాచేరిక తెలు - ఏత్తినపెలుచక - అ
తిశయించిన - తీవ్రముచేత - మునిండుతొడక - మునీశ్వరు
నితోడ - ఇట్టరి - ఈలాగనిపలికిరియఁగానీవురాక్షసుని
చేఁబట్టువడుమనిశపించియనట ౧౨౪

ఉ || ఓయిదయావీహినమ తియూరకయీవసిబిడ్డఁగొట్టఁగాఁ | జేయెటులా దెనీకునిదిచేసినదేమివృథాశ్శ

పింతురే! నోయ వెయోఁడుతోడుననుబుట్టవేశాపనిమిత్రమేతపం | వీయడనున్న శాంతిపరులేమనువారికని

శరీత్రమలో ||

౧౨౫

టీక || ఓదయావీహినమతి - ఓయినిర్దయాత్మకుఁడా - డొ
రక - నిమగ్నరణము - ఈపసిబిడ్డఁగొట్టఁగాక - ఈచిన్న
పడుచునుగొట్టుటకు - జేయెటులా దెనీకుక - నీకుఁజెయ్యె
ట్లాడెను - ఇదిచేసినదేమి - ఈచిన్నదియేమితప్పుచేసినది
వృథాశపింతురే - వ్యర్థముగాదిట్టవచ్చునా - జోయెవేశ
నీవేమై నగీరాతుండవా - అడుతోడుననుబుట్టవే - అడు

పడుచులతోఁగూడఁబుట్టలేదా - తపంబు - తపస్సు - శాప
నిమిత్రమే - శాపనిమిత్రమేనా - అనఁగా నెవరినైనశపిం
చుటకా - ఈయెడనున్నక - ఈస్థలమందున్న - శాంతిప
రులు - సహనపరులు - ఇతనిచరిత్రములు - ఇతనిద్రవీక
థలు - ఏమనువారు - ఏమందురు - అనఁగానిండింతురేక
దాయనిభావము ౧౨౫

క || పాముకడుముదిసికడపట | గామగుచందమునవార్ధకంబునఁగ్రోధం | జేమియుమానకమండెడు | నాము

నిమునియేతలంపనదియందప మే ||

౧౨౬

టీక || పాము - సర్పము - కడుముదిసి - మిక్కిలిముదిమిని
బొంది - కడపటక - తుదను - గామగుచందమునక - ద
య్యముయినట్లుగా - వార్ధకంబునక - ముదిమింకందు | త్రో
ధంజేమియుమానక - కోపమెంతమాత్రమునుపిడువక - మం

దెడు - మండిపడుచునండ - అమునిమునియి - అమునియే
కమునియే - తలంపక - విచారించఁగా - అదియందపమే
ఆతపస్సొకతపస్సేనా - అనఁగా శాంతి పరుడై నవాడే
మునియనియొకాంతమేతపస్సనియొకాత్పర్యము ౧౨౬

క || పరులయపరాధగతులకుఁ | గెరలకడనుఁబొగడుచోటగీతాడెడుచోఁ | బరితోషముదోషము నెఁజొర

నితపస్విసుమ్మునుకృతిధరిత్రా ||

౧౨౭

టీక || పరుల - ఇతరులయొక్క - అపరాధగతులకుక - త
ప్పునడవడులకు - కెరలకక - తమకపడకను - తనబొగ

డుచోటక - తనను నైత్రముజేయు నెడమకితాడెడుచో
నిండఁచేయు నెడను - పరితోషముక - సంతోషమునుకో

భము - కోతము* ఎడఁజొరఁగి హృదయమునుదుల్ర వేసిం
 కకుండచుండు! తపస్వితుమ్మ - మునీశ్వరుఁడే మనూ! ధరి
 త్రికా భూమియందు! సుకృతి! పుణ్యాత్మఁడు అనఁగాఁగో

ధము గలముఁపుణ్యాత్మఁడు - కాండనందముననతి క్రోధివైననీ
 పుతపతివికావు! ౧౨౭

క || ఒండొకఁడవైనపుడుగీపిండియిడమే | బ్రాహ్మణుడవట మాచేత బ్రతుకం . టి | తడవఁబనిలేదునిన్ను

గౌతముగోవ! వనుచు వాదించివిడచిననాగ్రహించి ||

౧౨౮

టీక || ఒండొకఁడవైన - మఱి యొకఁడవైనటులైన. ఇప్పు
 డుగీపిండియిడమే - ఇప్పుడుగీపిండి పెట్టమా, అనఁగాని
 న్నుఁగొట్టినలిపిపిండిముద్దగాఁ జేయ మాయనట | బ్రాహ్మ
 ణుడవట - బాపడవై నందుచేత - మాచేతబ్రతుకం
 టి! మాచేతజీవించిపోతివి | తడవఁబనిలేదునిన్ను! నిన్నువి
 చారించవలసినయిక్కరలేదు | గౌతముగోవపు! గౌతముని
 యాపురంటివాడవు! అనుచువాదించివిడిచినా | అని
 యొడ్డారపు మాటలాడితిరస్కరించివిడువఁగా | అగ్రహిం
 చి! కోపగించినవాడై - ఇందులో గౌతముగోవవన్నందుకు
 రాజమహేంద్రవరపుగోదావరి దక్షిణపునొడ్డుననుండుకో
 పూరిత్రైత్రమాహాత్మ్యములోఁగఁగయేమనఁగా | గౌతముఁ
 డనమునీశ్వరుఁ డాత్మై త్రమందుని వాసము గానండిత ప
 స్సు చేసుకొనుచునుండఁ గాద్వాదశ వర్షత్రైమము రాఁగా
 ఋషులందఱాగౌతమా శ్రమము నకువచ్చువఱకు నాతనిత
 పోమహిమచేతను | ప్రతిదినము నుననుష్ఠా నము నకుఁ గూ
 ర్చుండఁబోవునప్పుడుపిడి కెడువడ్లుగోదావరియిసుకలోమ

డిచేసినీళ్లు వల్లియా తడనుష్ఠానము | చేచుకొని తేమవఱకు
 నావరిపండిసిగ్ధుగుటయును నాధాన్యముతోనీఋషులకం
 దటికి భోజనము జరిగిం చుటయు నీప్రకారము చేయఁగా
 త్రైమముతీరినప్పిల్లునాఋషులంనటు లేదపోవునప్పుడు
 గౌతము నినిగూడగన్న నియరఁగా రాకపోయినందునవా
 రుమాయాగోవుచునొక దానినిగల్పించియదిగౌతముఁడు
 నిత్యమువేమకొనువరిపైరుతెనునట్లు చేయఁగాదానిని గవుత
 ముఁడుదర్భకట్టపైలివేసెయదలిం చినమాత్రముననేయాగో
 పుదూడతోఁగూడఁబడివచ్చుటయు | అమీఁదగోహత్యచే
 సెతివిగనుక చాంద్రాయణము చరించవలసినదనిఋషులంద
 టువిధించుటయునునందుకైయాతఁడవృత్తినుండి | లేదపో
 వుటయును! నట్టికథయున్నదిగనుక | నీవుమగవుతమునిధం
 గపెట్టినమాయ గోవువంటివాడవు - నిన్ను నేమైనదెచ్చి
 గొట్టితిమేనియంతనేప్రాణమువిడిచి బ్రహ్మత్యఘటింపఁజే
 తువు! అనితాత్పర్యము | ఇప్పటికినినాకోపూరిగోదావరి
 యొడ్డుత్రవ్వినగడ్డలమీఁదగోవుపాదములుగనుపడుచున్నవి

క || ముసలిశపియించెనపుడ | య్యసి తాజ్ఞేక్షణలరాజ ముత్తుత్యోభం | బెనఁగనశియించునగున | డైసఁబా

టుఁడును గుణిగామి తెల్లమియకదా ||

౧౨౯

టీక || ముసలి! వృద్ధి నమునీశ్వరుఁడు | అపుడు* ఆశయ
 ముండు | అయ్యసి తాజ్ఞేక్షణల - నల్లగలుకలవంటిమాపు
 లుగల - నాచెలిక తెల్లను! రాజయత్తుత్యోభంబెనఁగఁగో
 గరాజై నక్షయరోగవికారమతిశయించగా | నశియింపఁ
 కృశించిపోవునట్లుగా - శపియించె! శపించెను* అగునదై

నఁబావఁడు | అపునావిధమయిన బ్రాహ్మణుఁడు | నుగు
 ణిగామి | మఱిగుణములేనవాడౌట | తెల్లమియకదా *
 స్పష్టమేకదా * అనఁగాశపించుటకు వెనుకముందుపాడదని
 తాత్పర్యము! ౧౩౦

క || ఆరుజయప్పుడయ్యయ్యం | భోరుహలోచనలబొందెభూవరనన్ను | వారత్రయముననుండియు | దా
 రుణగతిన్కొనునురదఱమెడువెంటా ||

౧౩౧

టీక || ఆరుజ | అక్షయరోగము | అప్పుడ! తన్నుమే* అ
 య్యభూరుహలోచనలబొందె! కమలములవంటినేత్ర
 ములుగలయాత్మీలనుజెందెను | భూవర | ఓరాజా! న
 న్ను! నన్ను | వారత్రయముననుండియు! మూఁడుదిన

ములనుండియు | దారుణగతి! భయంకరగతునముచేత*
 ఓక్కయసుర | ఒకరాక్షసుఁడు | వెంటా! వెంటింపి!
 తటమెడు! తటముడున్నాడు! ౧౩౨

సీ || ఇచ్చెననీకస్త్రుహృదయంబునివ్వద్యుశనర నాధమున్నపినాక పాణి | యగురు ద్రుఁడిచ్చి స్వయంభువ

మనువునకతడిచ్చెమఱివనిష్టాభ్యుమునికి । నతడిచ్చెగరుణఁజిత్రాయుధుండనుపేరః ॥ వనరమదీయమా
తామహుఁడు । నతడిచ్చెబెల్లియానపుడరణుఁబుగా ॥ మాతండికితడిచ్చెమమతనాకుఁడే ॥ వకలరిపునా
శనముయశస్కరమునైన । దీనివేవేగనాచేఁబ్రతిగ్రహించి । యడపుమాదైత్యువీరువారనఁగవలవదనఁడు
సద్విద్యయెందున్నఁగొనగవలయు ॥

౧౩౨

టీక । పేరు - నీరు. ఆస్త్రహృదయంబు - ఆస్త్రహృ
దయమును. ఇచ్చెదఁ - బసఁగుచున్నాను. ఇవిద్య
భూవిద్యను. నరనాథ - బియ్యరాజు. మున్ను - పూర్వ
కాలమందు. పినాకపాణియగు. పినాకమనుధనుస్సుహ
స్తమందుఁగల. రుద్రుఁడు. సాంబమూర్తి - స్వామింబు
వమనువునకు. స్వామింబువమనువునకు. ఇచ్చెఁ - బ
సఁగెను. మఱి - మరల. వసిష్టాభ్యుమునికి - వసిష్టనా
థుఁడుడైనఁబికి. అతడిచ్చెఁ - అరునువొసఁగెను ॥
చిత్రాయుధుండనుపేర - చిత్రాయుధుండను. పేరుచేత
ను. తనరు. బిష్ణుచున్న. మదీయ. నాయొక్క. మా
తావ పునకు. తెల్లనిగన్నగండికి. కరుణ - దయచే
త. అతడిచ్చెఁ - అవసిష్టమనియిచ్చెను. మాతండికి
మాయుగు. పెండ్లియానపుడు. వివాహకాలమందు ॥
అరణుఁబుగా. కన్యాకామానట్టుగా. ఇచ్చెఁ - అవి

త్రాయుధుండిచ్చెను. మమతనాకు - మమకారముచేత
నాకు. అతడిచ్చెఁ - మాతండియిచ్చెను. అరణమనఁ
గా. వివాహకాలమందు. గొమాతైకు. దండియిచ్చు
భూమిమొదలయినవకలమునకును. బేరు. వకలరిపునాశకము
సమస్తత్రు నాశముచుజేయునది. యశస్కరము. కీర్తి
కరము. విన. వినట్టి. దీని. దీని. వేవేగనాచే. అ
తిత్పరితముగా నాచేత. ప్రతిగ్రహించి. పుచ్చుకొని. అ
డపుమాదైత్యు. రాక్షసునిసంహరించుము. వీరువా
రనఁగవలదు. ఉపదేశము చేయువారిట్టి వారట్టివారని
యనఁగూడదు. అనఁడు. పాపరహితుడవైనయోరాజు.
సద్విద్యయెందున్న. శ్రేష్ఠ మైనవిద్యయొచ్చుటనున్నప్పు
టికిని. కొనఁగవలయు. గ్రహించవలసినదేమనఁ ॥ ౧౩౧ ॥
నీచాదప్యత్రమాంబిద్యం (స్త్రి)రత్నండుమృలాదనీతి

క. ౧. అటయుశుచి ట్రైనిలదిన । జననాథునకుఁబ్రయోగసంహారంబుల్ । వనితరహస్యంబుగఁజే । ప్పిన
నాతఁడు నెఱిగెనఁభీషణభంగి ॥

౧౩౩

టీక । అనుబంధ - అనగా. శుభదైవలదిన. శుచిరూపు
తుడైనదిలదిన. జననాథునకు. రాజేశ్వర్యరీతికి. ప్ర
యోగసంహారంబులు. ప్రయోగించుటయును. వారని
చుక్రమమును. వనిత. ఆస్త్రీ. రహస్య బుగఁజెప్పిన

రహస్యముగాఁబలుకఁగా. అతఁడు నెఱిగెనఁ - ఆరాజు
గ్రహించెను. అంతభీషణభంగి. అంతటభయంకరముగా
రహస్యము. వకతము ॥

౧౩౩

మహావ్రధక ॥ గళగర్తక్రోడనిర్యతాహకహ నిసందోద్ధాభహసంబుభూభృద్విలముల్ మోయింపఁగూడం
చినిగతిఁబొగల్గెంచమిన్నెలమై గాఁ । జరితాస్యత్రూడంతక్షితరదవససతొరకీలాలవేల్ల । జ్వలనజ్వ
లాభజిహ్వంబలుండగుచుగదఁజాలెముల్ ద్రిప్పికొంచుకా ॥

౧౩౪

టీక । గళగర్త...సంబు. గళగర్తక్రోడ. గొందిగుంటవ
నున్నకు త్రువనమనుండినిర్యత్. బయలు వెడలుచున్నత
హకహనినదకహకహయనుద్భవిగలిగిన. ఉద్ధాభహసంబు
అభిరమయినది. పునపుష్క. సూర్యద్విలములు. తర్జితగు
హలను. మోయింపఁ - బొప్పింపఁజేయఁగా. కాదం
చినిగతి. మేఘపక్షి. కలె. పొగల్గెంచక. ధూపము
గ్రమ్మునఁగా. మిన్నెలమై గాఁ. ఆకాశమంతయుఁ
దనశరీరముగా నేయుండున్ను. చలి...డగుచుక. చలిత
కదలుచున్న. ఆస్య. అభయము. త్రూడంతక్షత. కవిన

మైసప్లదకాటుచేత. అనఁగానాడుకఅచటచేతఁగాయ
ములైన. రదవసన. పెదవియందలి. తొరకీలాల. వెగ
తైనరక్తముచేత. వేలల్. వ్యాపింపఁబడుచున్న. జ్వ
లనజ్వలాభ. అగ్నిశిఖలతోసమానమైన. జిహ్వంబలు
జగుచుక. నాలుకవివరగలవాడగుచు. గద. గదయ
ననాయాధముచేత. జాలెముల్ ద్రిప్పికొంచుక. పాల్
లుద్రిప్పికొనుచును. వేలల్ అనుపదమునకు ప్రేమాభుటయ
నియర్థముచెప్పెదరు అయ్యమిక్రడసరిగాడు ॥ ౧౩౩ ॥

ఉ | దానపుష్పగౌరవ ఋదాశైశుగ్ర పదాగ్రపుష్టన | గ్లానిసపాటమై యవటికాగృహకటపిష్టాకృ
 తిం | బూనిచెడకగిరిశశశములహాలకాలకాంతితో | మేటికంబులాడునమేటిత్రిశూలము బూని
 యుగ్గింక ||

౧౩౫

టీక | దానపుష్ప - రాక్షసుడు - ఊరగ్ర శయింకల మైన
 పదాగ్రపుష్టగ్లానికా - పాదములకోసలయొక్క - త్రోక్కు
 డువలన నైననలుగుడు చేత సపాటమై - చదునై - అవటి
 కాన - అక్కడనుండునడవి - ఘోరప్రకృతి - తిరగటిచేత - విఘ
 ణితకృతింబూని - పిడిపిసరంబడి - ట్టుగానే - చెడక - చె
 డిపోక - గిరిశశశములహాలకాలకాంతితో - గి
 రిశ సాబయూర్తియొక్క - శశముల - కలతాధిపత్యము

దలి - హలాహల - కాలకూటవిషమయొక్క - కాలకాంతి
 తో - నల్లనిచాయతో - మేటికంబులాడు - తన్ననలాడు
 చున్న - అనగా డిగ్గరించుచున్న దగభావము తనమే
 టిత్రిశూలము - తనయొక్క శ్రేష్ఠమైనముమ్మినవారు - అ
 నగామూలాయుధమున - పూని - ధరించినవాడై - ఉద్ధరిం
 అహం కారముచేత - అధరారము ఋదాశైశు - ఆరాజు
 నువచ్చిని తెను ||

౧౩౫

తే || నిగిరయ్యరాకాసి సన్నీవిమే || నీడజేకటింగొనెనవనీతలంబు | చంద్రికలుగాంచెనట్టవోసము
 లవెడలు || శిశుదప్తలచేతవనీతలంబు ||

౧౩౬

టీక | నిగిరయ్య - ఆకాశమువొరుసుకొనియున్న - రా
 కాసిసన్నీవి - రాక్షసశ్రేష్ఠునియొక్క - మేనినీడ - శరీర
 త్తాయచేత - అవనీతలంబు - భూప్రదేశమంతయు - చీక
 టింగొనె - చీకట్లుబాటెను - అట్టవోసములవెడలు - వె

ట్టినపులునపునపుడుబయలుపడెడ - నితదంత్యలచేతకా
 వాడిగలకోటలచేత - వనీతలంబు - అడవిపట్టంతయు - చం
 ద్రికలుగాంచె - వెన్నెలలనుబొందెను ||

౧౩౬

పంచచామరము || పలాశిడాసిరాజుజూదిపల్కె - నొరినొరికి | పాలానజెబాలానలేకపోవనీవుదోం
 డిటా | బలాబలాలితోడబాలబట్టిబిట్టిమట్టునే | హలాహలిహలాహలా ధయాయిభుక్షుచీర్చెదక ||

టీక | పలాశి - మాంసమేయన్నముగాడినురాక్షసడు.
 డాసి - సమీపించి - రాజుజూది - రాజునిస్వరోచిని
 గొని - పల్కె - వదిలించెను - పహనగా - పీరినొరికి ||
 ఒరినానొరికి - ఈపాలానక - ఈభూమియంద - జె
 బాలానక - పెద్దనా - సముగముభవించులగు - లేకపోవక -
 తేనందున - నిపుడీచిత - నిపుడుపడినా బలాభలా

బరాలితోడక - నైన్యసంఘముతోగూడ - బాలబట్టి, ఈ
 దిన్నదానినిగ్రహించిని - బిట్టుమట్టి - లేన్యగాజుట్ట
 జెట్టి - నేహలాహలి - నేనుగోలాహలముగా - హలా
 హలాధయా - కాలకూటముతోగూడనమయిన - అనగా
 విషమువలెవేసించుచున్న - బుభుక్షుచీర్చెదక - అరగిరి
 దీర్చుకొనుచున్నాను ||

౧౩౭

మహావ్రద్ధి || అనివాహస్థోటరాచాహతపతగ
 కులబా - బాహస్థోటరాచాభవములు సల్లచలుచుటయొ
 క్కధ్వజేత - ఆహత - కొట్టబడిన - పతగకులబా - పక్షి
 సముహముగిరిన - వనీశాఖశాఖాజనిత వ్యాక్తిజీర్ణవృ
 క్కముకరణిక - వనీ - అడవియందలి - శాఖశాఖా - చెట్
 కొమ్మలవలననుండి - జగత - పుట్టిన - వ్యాక్తి - వెదవల్లబడి
 న - జీర్ణవృక్షములకొనికొని పండటాకులవలెనే - రుల్లక
 రాలు రుల్లకరాలు రాలుచున్న || భూమి - ఆధరముల

యొక్క - అర్చిక - జ్వాలచేత - ఉన్న - ఉన్న - అను
 అలాతవక్రకృతిగ - కొట్టవలచక్రమువలె విడివిడి
 పి - అతివేగముగప్రి - గడ - గడన - వె - జె - జె
 ను - వె - చిన - వేయ - గా - లేజ - గుట్టమును - రాజుగొ
 టించెదొలగ - తొలగునట్లుగా రాజుమికించెను - అది
 అగడ - అచ్చెంత - ఆమీ - పనుండు - కాలతారమే
 ర్చిక - అడవిదగలచెట్టు ||

౧౩౮

టీక || అని - ఇట్టువలె - బాహస్థోటరాచాహతపతగ
 కులబా - బాహస్థోటరాచాభవములు సల్లచలుచుటయొ
 క్కధ్వజేత - ఆహత - కొట్టబడిన - పతగకులబా - పక్షి
 సముహముగిరిన - వనీశాఖశాఖాజనిత వ్యాక్తిజీర్ణవృ
 క్కముకరణిక - వనీ - అడవియందలి - శాఖశాఖా - చెట్
 కొమ్మలవలననుండి - జగత - పుట్టిన - వ్యాక్తి - వెదవల్లబడి
 న - జీర్ణవృక్షములకొనికొని పండటాకులవలెనే - రుల్లక
 రాలు రుల్లకరాలు రాలుచున్న || భూమి - ఆధరముల

యొక్క - అర్చిక - జ్వాలచేత - ఉన్న - ఉన్న - అను
 అలాతవక్రకృతిగ - కొట్టవలచక్రమువలె విడివిడి
 పి - అతివేగముగప్రి - గడ - గడన - వె - జె - జె
 ను - వె - చిన - వేయ - గా - లేజ - గుట్టమును - రాజుగొ
 టించెదొలగ - తొలగునట్లుగా రాజుమికించెను - అది
 అగడ - అచ్చెంత - ఆమీ - పనుండు - కాలతారమే
 ర్చిక - అడవిదగలచెట్టు ||

౧౩౯

వృత్తి || గదాపాణికి నాత్మగోంకకయెక్కి రాగానకం || గదాయనుచు దిప్పి రాక్షసంజేతగా భావించు ||
నాత్మగోంకకీ - టకజాగ్రదుగ్రాధ్యతీ || వదావదనుహగుహవలభియై శూలంబుగన్ || ౧౩౯

టీక || గదాపాణికి - గదయొక్క - వేటుకు - ఆత్మగోంకక - వనస్పనసంశయింపక - ఎక్కి రాగా - ఎక్కి దివమ్మనుడుగా - భద్రాద్రిగదాయనుచు దిప్పి తోయిన గదాయనియనుచు దిప్పి - గాక్షసంజేత - ఆరకగ్రాహం గాధభమీ - అతిశయముగ డిగురుటచేత - నవగ్రాహ... ర్భట - నవగ్రాహ - మ్రోయించునను - కనకకీ - కిశీ - బంగారునిరుగంటలయొక్క - నటనకనిలియించుటయందు - జాగ్రత్త

హెచ్చరికతప్పని - ఉగ్రాధ్యతీ - భయంకరభవనక - వదావదనుహగుహవలభియై - వదా - న - బొబ్బగిలుచున్న - వహగహ - గొప్పపర్వత విలముయొక్క - వలభియై - చూచుపట్టెగలదైన - శూలంబున - శూలముచేత - వైశే - వ్రేసెను - వదోవదావదోవ కేత్యవరక - అనగా - బలుక నేర్పిన వానియై || వదావదనుడు || ౧౩౯

శా || అశూలంబుననీశమాళికులిశాహంకారహుంకారకృ || నైశ్యే - బభ్రువశ్యమై నెగడుబాణ శ్రేణిఁ జేండాడివే కాశశ్వేత గరుష్పరంపరలనాకాశంబుదుగ్ధాభిసం || కాశంబైవెలుగకాశరాచులచేతఁజ్జ్వల గకుప్పజుగ్గలన్ || ౧౪౦

టీక || అశూలంబు - వాడు వేసినశూలము - అనీశమాళి - రాజశ్రేష్ఠుడు - కులిశాహంకారహుంకారకృ నైశ్యే - శిశ్యులు - కులిశాహంకార - వజ్రాయుధముయొక్క - గర్వముకు - హుంకారకృత్ - హుంకారముచేయునదైన - అనగా డిరిసాగ్ర - మునుజేయునదైన - నైశ్యే - నిశితత్వము - అనగావాడి - అభినుశ్యమై నెగడు - మిక్కిలి ప్రోత్రహామే ప్రకాశించుచున్న - బాణశ్రేణి - శరసమూహముచేత - చేండాడితునుకలు చేసి - వే - శీఘ్రముగా

కాశశ్వేతగరుష్పరంపరలన్ - కాశ - రెల్లువంటి - శ్వేతగరుత్ - తెల్లనియాకలతోగట్టినయొక్క - లయొక్క - చరంపరలన్ - పచ్చలచేత - ఆకాశంబు - ఆకాశము - ముగ్ధాభిసంకాశంబై - పాలసముద్రముతోసమానమై - వెలుగకాశప్రకాశించగా - శరాచులచేత - బాణపరంపరలచేత - కుప్పజుగ్గలన్ - డిక్కుల్పాటిని - కప్పెన్ - అచ్చాగించెను - అనగానాకాశమును డిక్కులను నెడముతేడుక బాణసమూహములచేతఁజ్జ్వలననుట || ౧౪౦

క || అనియూతనిపై తోలుచు | నవియింపగ లేక విడిసియల్లుటపడజూ | దివనేదరులేదిన వెలు | దవిలినను తిన్నట్టియ్యదయ్యబనుచున్ || ౧౪౧

టీక || అని - అపాణములు - అననిపై తోలు - ఆరాక్షసునిపై చక్రమునై నప్పటికిని - అవియింపగ లేక - అవిసిపోనట్లుండజేయజాలక - విడిసియల్లుటపడ - మిట్టియవతలంబడగా - చూచి - వీక్షించి - వనేదరులు - కిరాతులు - ఏదిన వెలుదవిలిన - తిన్ - అతిశయించిన భయమునుబొందినబలు

ద్దివేత - అనియూత - ఆశ్చర్యము - దయ్య - బనుచున్ - భూతననియనుచు - ముంగరిపర్వముగాఁ గ్రియోపదములు | అవింపగన్ | చెడిపోవుట | అనగాఁజర్మములేచునట్టి నియ్యదము || ౧౪౧

సి || కక్క - కుగ్ర - ననఁగఁగి పాశముల్ వెసఁదెంచి - డేగతండములమింటికినిడిచి | గళగళధ్వనులతోఁగత శృంగిళిలూడ్చి - నుడివడగలకల్లనడవిఁగలిపి | గుప్పుగుప్పునమోచి కొనియొన్నవలలతోఁ | బలంపుపొత్తు రల్ పాటవైచి | కంఠకుంఠన నేలఁగ నప్పుగాఁబడు - వేటయ్య లేచక దాటిదాటి || తే || తిరిగిచూచుచు నల్లెకదిసికొనుచు | దగలు దొట్టియథాయథలగుచువిడిసి | యొకడు మ్రోయినత్రోవవేటొకడువొక | చెట్టొకడుగాఁగఁబలుకరిచెంచులపుడు || ౧౪౨

టీక || పక్క - పక్కన - పుటుకుపుటుకును నొనటుగా - అంఘ్ర పాశములు - కాళ్లదోరెపుత్రాల్లు - వెసఁదెంచి - తీవముగాఁదెగడిసి - డేగతండముల - శ్వేతపుగుంపులను - మింటికినిడిచి - పైకివదిల పెట్టి - గళగళధ్వనులతో - గళగళయనువప్పుడులతోడ - కంఠశృంగిళిలూడ్చి - మెడన

కేసులువిప్పి - నుడివడ - చీకాకుపడునట్టుగా - కుక్కల - వేటకునకములను - అడవిఁగలిపి - కానవాలుచేసి - గుప్పుగుప్పున - త్వరత్వరగా - మోచి కొనియొన్నవలలతో - మోచుకొనియొన్నజాలములతోఁగూడ - పలంపు - మాతనముగట్టితెచ్చిన - పొతరలు అనుపొతరలు - పాట వికడతే

ఉ | దానపుష్పగౌరవ ఋదాశైశుగ్ర పదాగ్రపుష్టన | గ్లానిసపాటమై యవటికాగృహకటవిమృతాకృ
 తిం | బూనిచెడకగిరిశశశములహూహాలకాలకాంతితో | మేటికంబులాడునమేటిత్రిమాలము బూని
 యుగ్గింక ||

౧౩౫

టీక | దానపుష్ప - రాక్షసుడు - ఊరగ్ర భయంకరమైన
 పదాగ్రపుష్టగ్లానికా - పాదములకోసలయొక్క - త్రోక్కు
 డువలన నైననలుగుడు చేత సపాటమై - చదునై - అవటి
 కాన - అక్కడనుండునడవి - ఘనట్టక - తిరగటిచేత - విఘ
 ణ్ణతాకృతింబూని - పిడిపిసరంబడిట్టుగానే - చెడక - చె
 డిపోక - గిరిశశశములహూహాలకాలకాంతితో - గి
 రిశ సాబమురియొక్క - శశముల-కతాధానలయం

దలి - హలాహల - కాలకూటవిషమయొక్క - కాలకాంతి
 తోక - నల్లనిచాయతో - మేటికంబులాడు - తన్ననలాడు
 చున్న - అనగాడిగన్నరించుచున్నదగభావము తనమే
 టిత్రిమాలము - తనయొక్క శ్రేష్ఠమైనముమ్మినవారు - అ
 నగామూలాయుధమున - పూని - ధరించినవాడై - ఉద్ధరిం
 అహం కారముచేత - అద్ధరారము ఋదాశైశు - ఆరాజు
 నువచ్చినితెను ||

౧౩౫

తే || నిగిరయ్యరాకాసి సన్నీవిమే || నీడజేకటింగొనెనవనీతలంబు | చంద్రికలుగాంచెనట్టహాసము
 లవెడలు || శిశుదప్తలచేతవనీతలంబు ||

౧౩౬

టీక | నిగిరయ్య - ఆకాశమువొరుసుకొనియున్న - రా
 కాసిసన్నీవి - రాక్షసశ్రేష్ఠునియొక్క - మేనినీడక - శరీర
 త్తాయచేత - అవనీతలంబు - భూద్రవేశమంతయు - చీక
 టింగొనెక - చీకట్లుబాటెను - అట్టహాసములవెడలు - వె

ట్టినపులునపునపుడుబయలుపడెడ - నితదంత్యలచేతకా
 వాడిగలకోటలచేత - వనీతలంబు - అడవిపట్టంతయు - చం
 ద్రికలుగాంచెక - వెన్నెలలనుబొందెను ||

౧౩౬

పంచచామరము || పలాశిడాసిరాజుజూదిపల్కె - నొరినొరికి | పాలానజెబాలానలేకపోవనీవుదోం
 డిటా | బలాబలాలితోడబాలబట్టిబిట్టిమట్టునే | హలాహలిహలాహలా భయముభుక్షుచీర్యెడక |

టీక | పలాశి - మాంసమేయన్నముగాడినురాక్షసడు.
 డాసి - సమీపించి - రాజుజూది - రాజునిస్వరోధినిను
 గొని - పల్కెక - వదిలించెను - పహనగా - పీరినొరికి ||
 ఒరినానొరికి - ఈపాలానక - ఈభూమియంద - శి
 బాలానక - పెద్దనూ - సముగముభవించులగు - లేకపోవక -
 తేనందున - నిపుడీచిట - నిపుడుపడినా బలాభలా

బరాలితోడక - నైన్యసంఘముతోగూడ - బాలబట్టి, ఈ
 దిన్నదానినిగ్రహించిని - బిట్టుమట్టి - లేన్యగాబట్టె
 జెట్టి - నేహలాహలిక - నేనుగోలాహలముగా - హలా
 హలాభయా - కాలకూటముతోగమానమయిన - అనగా
 విషమువలెవేసించుచున్న - బుభుక్షుచీర్యెడక - అరగిరి
 దీర్చుకొనుచున్నాను ||

౧౩౭

మహావ్రద్ధి || అనినాహస్థిటరావాహతపతగకులంబొవనీ శాఖశాఖా | జనితవ్యాక్తిజీవచ్ఛములకగణిం
 ర్ముననవ్రాణభూమి | ర్వినుదీరాలతవక్రకృతిగవిటవిటం ద్రిప్పివై చెంగడకవై | ఇగడేజికరాజుగెంటిం
 కెదొలగనిదియచ్చెంతగాంతారమేర్పెక ||

౧౩౮

టీక || అని - ఇట్టువలెకి - బాహస్థిటరావాహతపతగ
 కులంబొ - బాహస్థిటరావభవములు నల్లచలుడుటయొ
 క్కధ్వజచేత - ఆహత - కొట్టబడిన - పతగకులంబొ - పక్షి
 సముహముగిరిన - వనీశాఖశాఖాజనిత వ్యాక్తిజీవచ్ఛ
 కములకగణిక - వనీ - అడవియందలి - శాఖశాఖా - చెట
 కొమ్మలవలననుండి - జగత - పుట్టిన - వ్యాక్తిగ - వెదవల్లబడి
 న - జీవచ్ఛములకగణిక | పండటాకులవలెనే - ర్మునన
 రాలు ర్మునన రాలుచున్న * భూమి - ఆభరణముల

యొక్క - అర్చిక - జ్వాలచేత - ఉదీర్ణ - ఉన్నటువయిన
 ఆలాతవక్రకృతిగక - కొటవులవక్రమువలె విటవిట ద్రి
 ప్పి - అతివేగముగద్రప్పి - గడక - గదన - వైచెక - జేసె
 ను - వైచినక - వేయక - తేజక - గుట్టమును - రాజుగెం
 టింకెదొలగక - తొలగునట్లుగా రాజుమికించెను - అది
 ఆగద - అచ్చెంతక - ఆహిమిషమందున్న - కాంతారమే
 ర్పెక - అడవిదగలవెట్టెను ||

౧౩౮

పోవునట్లు - నడవఁగా - ప్రవర్తించఁగా - దైవంబుమీఁదఁ - శుభముగలుగజేయును |

దానిమీఁదదైవము - మేలుతానఘటించుక - తనకుఁదానే

శ్రీ || బుద్ధిం ద్రియతోభ ములకుఁ జెట్టనికోట | విషదంబురాశిదుర్వికృతికోడ | ఖలదురాలాపమార్గణవజ్ర
కవచంబు | రణమహిమస్థలికిఁ శ్రీరామరక్ష | శాత్రవదుర్గర్వసంస్తంభ నౌషధి | మొనయుచింతాశ్రేణిమూక
విప్పు | యోగాదిసంసిద్ధిలూనగూర్పు పెన్నిధి | తూలు నేకాకులతోడునీజ || తే || సకలగుణప్రధానంబుస
కలకార్య || జాలసాఫల్యకరజైకసాధనంబు | దైర్యగుణమట్టిదైర్యంబునకి - పోరఁ | దత్తతీతురైయకట

మితరమువారు ||

టీక || దైర్యగుణము - తొందరపడకుండుము | అనఁగా దై
ర్యము - ఎట్టిదనఁగా - బుద్ధిం ద్రియతోభ ములకుఁ - బుద్ధిం
ద్రియ | మతియొక్కయు నేత్రములు మొదలైన వానియొ
క్కయు - తోభములకుఁ - వైకల్యములకుఁ - అనఁగా
శలతలకు - పెట్టుకోట - పెట్టునఁడ నేర్పడేనప్రాకారము
వంటిదియు | అనఁగా జౌరసీయదనిభావము - వివచంబు
రాశిదుర్వికృతికిఁ - వివత్ | ఆపదయను | అంబురాశి | స
ముద్రముయొక్క | దుర్వికృతికిఁ | దుష్టమైనవికారమున
కు - అనఁగా నుపద్రవమునకు - ఓడ - నావవంటిదియు - ఖ
లదురాలాపమార్గణవజ్రకవచంబు - ఖల | పాపాత్ములయొ
క్క - దురాలాప | దుర్మార్గపుమాటలను | మార్గణ | బా
ణములకు | వజ్రకవచంబు | ఊర్కు - తీగబుకూర్చి చేసినకం
కటము | వజ్రాయుధమునఁటికవచమనికొందఱు | తాఁదనీ
యనిదనుట - రణమహిమస్థలికిఁ | యుద్ధభూమికి - శ్రీరామ
రక్ష - శ్రీరాముల కాపునఁటిదియు - శాత్రవదుర్గర్వసం
స్తంభ నౌషధి | శాత్రవ - శత్రువులయొక్క | దుర్గర్వ | దు

క || అని తెలిపితరుఁడనటయు | మనమునలజ్జించియెటుకుమన్నీలికనీ | జనపతితోడిదలలోకం | బసతను
తమ మొనలు ద్రిప్పిగవియునుదిరిగె ||

టీక || అని తెలిపి - ఈ ప్రకారముగాఁ దెలియఁజెప్పి - తి
రుఁడనటయుక - మరలుఁడనియనఁగా - మనమునలజ్జిం
చి - మనస్సునసిగ్గుపడి - ఎటుకుమన్నీలుచెంచునున్నెగాం
ద్రు - ఇక్కనీజనపతితోడిదలలోకంబని - ఇక్కమిందనీరాజు

న || ఇట్లు తిరిగియు తెక్కిరక్క - సుం డెక్క - డెక్క - డన - యక్క - టబలంబులగుడంబులుగటాన్లునీఁటెలు పం
దీఁతెలువిండ్లు గండ్రగొడ్డుండ్లుండ్లుకోలలుబుండ్రుకోలలుమెఱయ రయసముద్ధూతధూళిధూసరితధారాధర
పథంబుగనుచున్న - పరియచీమపరియనంగవి సెనందు ||

టీక || ఇట్లు తిరిగి - ఈ ప్రకారముగానురలి - ఊక్కిక్కి -
బర క్రమముమించి - రక్క - సుం డెక్క - డెక్క - డనని - రాక్ష
సుండెక్క - డెక్క - డననియనును - అక్క - టబలంబు - ఆకి
రాతనైవ్యము - అగుడంబులు - దుడ్లుగట్టలును - కటాన్లును
కరానులను - ఈఁటెలు - కుంతములును - పందీఁటెలు - పం
దిబల్లెములును - విండ్లు - ధనుస్సులును - గండ్రగొడ్డుండ్లుక

ష్టమైనదర్పమునకు | సంస్తంభనౌషధి - నిలువఁగట్టునన
మూలికవంటిదియు - అనగా సాఁగినీయననుట - మొనయు
క్రమ్మకొను - పింతాశ్రేణి - విచారములయొక్క - పజ్జి | కి
మూకవిప్పు - గుంపుచెడఁగొట్టునదియు - యోగాది - యో
గము మొదలైన వానియొక్క - సంసిద్ధిలూనగూర్పు - సం
ప్రాప్తులనుగలుగఁజేసెడు - పెన్నిధి - పెద్దధనరాశివంటిది
యు - తూలు నేకాకులదాధ్యక్షములేకపోలిపోవునొంటరి
గాండ్రకు - తోడునీడ - సహాయమైనదియు - సకలగుణ
ప్రధానంబు - సమస్తగుణములలోముఖ్యమైనదియు - సక
లకార్యజాలసాఫల్యకరజైకసాధనంబు - సకలకార్యజాల -
సమస్తమైనప్రయోజనసమూహములయొక్క - సాఫల్య
కరణ - సంసిద్ధినిఁజేయుటయందు - మేకసాధనంబు - ముఖ్య
సాధనమైనదియు - అట్టిదైర్యంబునకి - కాఁజెట్టియట్టిధీ
రత్వమునువిడిచిపెట్టి - పోరక - యుద్ధమంది - అకట - అ
య్యయో - మితరమువారు - మీవంటివారు | తత్తతీతు
రై - తొందరపడుదురా - అనఁగా నుడదనుట |

తొఁబాటివారమని - తమతమ మొనలు ద్రిప్పిరి - తమతమ
గుంపులనుమరలించిరి - అనియునుదిరిగె - ఆసంపులును
మరలెను ||

చంద్రవంకలవలెగన్తులుండు పరశువులును - చిల్లకోలలు -
భిడివాలములును - పంట్రికోలలు - మొనగలయునుపక్ష
లును - మెఱయుక - ప్రకాశింపఁగా - రయ - వేగముచేత
సము...బగును - సముద్ధూత - మిక్కిలియెగరఁగొట్టబడిన -
ధూళిధూసరిత - దుమ్ము చేతఁగొండెము తెల్లవర్ణముగాఁజే

యబడిన | ధారాధరభంబగుచు - ఆ కాశముగలదగుచు
ను - ఒక్కపరియ - ఒక్కసారిగానే - చీమపరియన - చీ

మగుంపోయనునట్లుగా - కవిసేక - ఆక్రమించెను - అత
డు - ఆ సేనయందు || ౧౫౧౧

మ || శరసంధానముతో నెక్కిన్నియడుగుల జౌజవ్వనబాటియ | ధరణిగాల్గొనిద్రోణముల్ దివియదోర్దం
డంబులంజేడియే | సిరిబోయల్ దినుమంచునార్చి పరగంజిట్టాసలండాయుచుం | గొరవంకతో మొఱవెట్టి
నట్లు గుణముల్ ఘోషింప రోషింపుచుక || ౧౫౧౨

టీక || బోయలుకి గాతులు - రోషింపుచుక - కోపగించుచు
ను - శరసంధానముతోనే బాణములుకూర్చుటతోడనే - కొ
న్నియడుగులు - కొన్నియంగలపెట్టు - జౌజవ్వనబాటి - జ
వజవలాడునట్లుపలుకెత్తి - అర్ధరణిం గాల్గొని - ఆభూమి
లోఁ గాలునిలిపి - ద్రోణములుదివియు - గుబ్బవిండ్లుతీసిన -
అనఁగావియవిద్యనేర్చిన - దోర్దండంబులక - భుజదండముల
చేత - గొరవంకలు - గోరంకులు - అనఁగాశారికలు - మొఱ

వెట్టినట్లు రొదచేసినట్లుగా - గుణములు - అల్లెత్రాట్లు - ఘో
షింక - మ్రోయఁగా - పరగక - ఒప్పునట్లుగా జిట్టాస
లండాయుచుక పొదలమాటునఁదారసిల్లుచును - తినుమా
చునార్చి - ఇదిగోబాణములనుభక్షించుమని - అర్చి - సి
మానాదముచేసి - చేడియేపిరి - లాఁగిబాణములను వేసిన
వారైరి || ౧౫౧౩

లే || ఆశరావళినన్నుజాశనుండు | లీలమ్మగదంశకమునుశ కాలినొడిసి | చప్పరించువిధంబునశాతదీర్ఘ -
దంష్టికలఁజప్పించిరొద్రమునఁగెరలి || ౧౫౧౪

టీక | ఆశరావళిక - ఆబాణపక్షిని - అన్ను నుజాశనుం
డు - ఆరాక్షసుండు - లీలక - విలాసమాత్రముగా - మృగ
దంశకము - శునకము - ముశకాలినొడిసి - దోమలగుంపును
మాతాత్తుగాఁబట్టి - చప్పరించువిధంబునక - చప్పరించున

ట్లుగాశాత - వాడిగలిగిన - దీర్ఘ - పొడవైన - దంష్టికలక
కోఱబచేత - చప్పళించి - నమలి - రొద్రమునఁగెరలి - శౌర్య
ముచేతరోసింది - పై పద్యముతో నన్వయించుకొను నదికి

సీ || గళితశృంఖలమైన గంధనాగమువోలెఁ బ్రజలపైఁజేరెను లో వాటిపాటి | కలశాద్ధివనధియించుకై
టభాంతకులీల - జవమొప్పఁజేతులుసాఁచిసాఁచి | కనలూనుకీనాశకాసరమ్మునుబోలెఁ గవిసేతట్లు వగుంపుఁ
జవరిచవిరి | యుతృతాపహరణార్థమగుపక్షిస్వామి | గతిఁబులింద్రేణిఁగమిదికమిది || లే || సెలవులువి
గింది నేత్రదంష్టికలుమెఱయ | నిడునమొగమెత్తిమీసల నేత్తురొలుకఁ | బటపటఁగపాలప జుక్కులఁబగులఁ
గొఱికి | బలములెల్లనుగడియలోపలనమ్రంగె || ౧౫౧౫

టీక || గళితశృంఖలమైన - జాతిపోయిన సంకెటలుగలిగిన
గంధనాగమువోలెక - పొదపుటెరుగువలె - ప్రజలపైక
జనులమీఁదికి - పేరెముల్ వాటిపాటి - మఱిమఱిపలుగు
లైయు - కలశాద్ధివనధియించు - క్షీరసము ద్రముతజనున
ట్టి - కైటభాంతకులీల - శ్రీవిష్ణుమూర్తినలె-జవమొప్పక
వేగమమరునట్లుగా - చేతులుసాఁచిచాఁచి - మఱిమఱిహ
స్రములుచాఁచెయు - కనలూను - రోషమునువహించిన - కీ
నాశకాసరమ్మునుబోలేక - కీనాశ - యనుధర్మరాజుసం
బంధమైన - కాసరమ్మునుబోలేక - చుప్పోతువలె - కవసి
తారసింది - తట్టువగుంపుక - గుర్రపుపాఁజును - చవిరిచవిరి
జవరికోటియు - అయృతాపహరణార్థము - సుధనుగ్రహిం
చుక మిత్తముగా - అరుగుపక్షి స్వామిగతిక - పోవుచునుండు

గరున్నంతనివలె - పులింద్రేణికీ గాతులగుంపును - కవి
దికమిది - మఱిమఱికబలిందియు - ఈకథయూదిపర్వము
నఁజూచుకొనవలసినది - సెలవులువిగింది - చెలి వెలువిగఁ
బట్టి - నేత్రదంష్టికలుమెఱయక కన్నులునుగోఱలునుమె
ఱయనట్లుగా - విడుదమొగమెత్తి - పొడుగుగానుండుము
ఖముపైకెత్తి - మీసల నేత్తురొలుకక - మీసములలోఁ
కన్నుగుమ్మరిల్లఁగా - పటపటఁగపాలప జుక్కులక - పటప
టలాడునట్లుగాఁదలకాయపుట్టెలను - పగులఁగొఱికి - ప
గులునట్లుగాఁగఱివి - బలములెల్లక - కీరాత సేనలనన్నిటి
ని - గడియలోపలనమ్రంగెక - ఘటిక కాలములోఁగఱివి
చెను || సెలవులనఁగా - స్మృక్తిఁబలుక || ప్రాంతావోద్యత
స్మృక్తివీత్యమరణ || ౧౫౧౬

క || ఆసమయంబునగీర్వా | నీపతుడయ్యింతిసొక్కనికటనికుంజా | వాసమ్మునఁజీక్రమ్మటి వేసరవివుఁ
దాఁకెందురగ వేగము మెఱయక || ౧౫౧౭

టీక - ఆనమయంబునకా - అప్పుడు - గీర్వాణీమతఁడ౯ దే
వతాస్త్రీకొమారుఁడైనస్వరోచి - అయ్యంతికా - తనగుట
ముమీందనున్నయాస్త్రీని - ఒక్కొక్కటి నిర్వంజావాసము
గలిగి - సమీపమందలియొక పొడలింటిలోనుంచి - క్రమ్మ

టి - తిరిగి - తుదగవేగముమెఱయి - గుఱ్ఱముయొక్కశ్రవ
రప్రకాశించునట్లుగా - వేసురీపుఁదాకెకా - శీఘ్రముగా
రాక్షసునిమార్కొనెను || ౧౫౬

వ || ఇట్లుతలపడియన్నుజడనుజాలుబీరంబులుదోర - బులుగాఁ - భోరుతటి సూరమణుండుగ్రుఘంఁడై సమిధ
రణి బద్ధపరంపరయగునం - యొకఁడొకఁడు జువతాదు నిలింపరాతిననివితర్కించికించి త్తును గొంచక కాం
చనద్రవ కంఠుకిత - బునుదరణభిక్తిగ కా - డడఁడంబునునై యాఖండల దోర్దండసముజ్జ్వల భివజ్రాయు
ధవకచకం - బకపకనవ్వువజ్రభేదియలుగు వెలుగ మత్తారులకను తలఁబడున తలఁబునుబద్ధాగమణి
చూడంబగు కేడెంబునుంగొనివేడెంబునందురంగంబు వజపితృపిగని తఱమునేసి యొరసివన నుటికించిక
అనుటరిబరిపఱియవడంబొడివికడవిలదినం - బెలువనబ్బరిగోలపోటుననాటోపించు మత్తరివృత్తి నైత్తురొ
లుకనక్తంచరుండుదంచిత గతివవ్య దిశకొత్తితఱుమనవనవ్యగతిం జాలేంబునతాయంబుఁ బోనిచ్చుచున
చ్చరకొడుకుదిరిగి తిరిగిసిగిణి నేయుచుంబట్టుకొని రానునుజాళియు నట్లట్లవెనుక వెనుకకడుగిడుచునడ్డం
బుగానడవికడకొత్తికొనినడవి యొడుదొడుక గుడుబెడిదంపురడకనడవి కడకాళ్లకొడియంజిక్కెరక్కను
నకుందు కారంబునూలోననడిదంబునం బుడమిపఱిపెడవిసరువి సరియమరవరుక రాంక శంబులుదెగనడ - చె
నడవిననుడినడకమడమలం దాటించిసఘాటకంబువెగలంబున మ్రొగియున్నగలిక చెడక మోకరించికొనికొ
న్నియడుగులుచని సేరించుకొనికంచుమించుగాఁబలు మటగగనచరులవెఱంగు వలవెళ్లు పలుదినంగండం
బుచటవిమోగంబుమడిచిప్రస్తుతులగు న్తరించియతిరభసభూత్తారఘాదారావంబుతోఘాతారంభ్యశాస్త్ర
సగంధవాహప్రవాహంబువెడలువాహంబుదగమట్టు పడనిట్టట్టుమట్టింపుచు నాస్వరోచినిశాచరున్ద్యోగం
బుచూచికొనవలసి నిలచియంతనయాతండ్రిక - తరువుకరయుగి శివీయంబట్టి పెల్లగింపమల్లాడునూలోన న
ఘట్టునంగిం కిలుబుమొఱ యమెరుంగుమెఱిసిన గతిమరల హరిం బఱపియొకటి రెండుమూడుగొకట వెఱ
కలుగాఁడగుబ్బ కొలందికిందిగవైచి మ్రానువిజీపించియలయించుకొనిబయలువెడలించిదోషాచరుండుబా
మామృలకెత్తడెపుడువంగెనప్పుకప్పుడెల్లందురంగంబునంబందోలిగం టియిడివేంటంబడటము గెంటించి
లేచుబంతియన్నయట్లల్లంతనుం డివాగెనడలించిశత్రుపైనిగిడివాగెగుడియుంకముం గాళ్లుగగనంబునరా
మగు డిం చియం దెవప్పుడుగింకిణీరవంబునుచురుగుగీసినగతిందే టిమ్రాసినక్రియనాదాహయేచిక్క
జూచిననాచిక్కన నేవెంబడ నెక్కడజూచినందానయై నీడయేర్పడకపార్శ్వంబులంకట్టుకెంబట్టులాలసరి
సను కట్టుతొక్కలుగాయూతుధానుండను కొండవిలువనోడి యనేలపఱపుగానాడు గరుడఁడనను బాము
చుఁదాయు చుద వుల్లంబొలసికఱంగటందోచికఱంగటయని చూడవచ్చుల. బొరసిదప్పు చేరువలని గ్ధార్వం
బులుగామెలంగఁడేజి కాశ్వంబు మెలంపుచువింటను బుట్రకొలనడిచుంబునన తలంబున నేసియువ్రేసియునడ
చియంబొడిచియుంగడవలం గానకమిశిసిన్ము కుండునుం గానిదానపురింజూచి వేసరిరోసంబున || ౧౬౭

టీక - ఇట్లుతలపడి-ఈ ప్రకారముగామార్కొని-అన్నునుజడ
నుజాలు-ఆ స్వరోచియును రాక్షసుడును-బీరంబులుదోరం
బులుగాఁ-దేరాక్రమములతిశయి - చఁగా - బింకెమనికొం
దఱు - పూరుతటికా-పోరాడుసమయముందు- భూరణుండు
నాదెనస్వరోచి - గ్రుఘం ఁడై - కొవగించినవాఁడై సమిధర
ణికా యుద్ధభూమి నుంచుబద్ధపరంపరయగు - చాల్ప గటున
ట్టి - అంపఱకా-బాణములచేత - పెపఱకాజువ రాదు - పెంపు

చేమనట్లుగా-ధీంపనలవిగాదు - నిలింపరాతినని - రాక్ష
సునియని - వితర్కించి-విచారించికించి త్తునుగొంచక - కొం
చెమై నప్పటికిని వెనుకదీయక - కాంచనద్రవకంఠుకితంబును
బంగారు మలాముచేయఁబడినదియు - తరణిభరకీరణకాం
డవండుంబునునైతరణి-సూర్యునియొక్క-భరకీరణకాండ
తీక్ష్ణమైనమయూఖసమూహమువలె - చుండంబునునై - శీ
క్ష్ణమైనదియనునయా - ఆఖం...చక - ఆఖండల - దేవేంద్రు

మూఁడుదిన్నయనుపయోగఁబెలఁచేత - ఎఱకలుగా
డ - లోఁబట్టినట్లునాఁడునట్లుగా - గుట్టకొలందికిందిగవై
చి - అలుగుక్రిందిగుట్టకుటుకుదిగునట్లువ్రేసి - మామవిడి
పించి - చెట్టుజిడుచునట్లుచేసి - అలయించుకొని - ప్రయా
సముచుబొంది - బయలు వెడలించి - బయటికిరప్పించి - దో
షావరుండు - రాక్షసుండు - పాషాణమ్ములకు - రాళ్లకు
మిపుడెపుడువంగె - ఎప్పుడెప్పుడువంగుచువచ్చునో - అ
ప్పుడప్పుడెల్ల - అప్పుడప్పుడంతయు - తురంగంబునంటం
దోలి - గట్టమునుగడియదోలి - గంటియిడి - గాయము
దవలించి - వెంటంబడుటయు - వాడు వెంటడించగ -
గంటించి - తొలగించి - లేదుబంతెయన్నయట్లు బంతెహు
భుక్తియనునట్లుగా - అలంతనుండి - కొంతదూరముననుం
డి - వాగెడలించి - కల్లెమునువదల్చి - చేగతుపైనిగిడి -
శత్రువునిమీదికిదాటించి - వాగెగుదియింప - కల్లెము
కుదియట్లుగా - ముంగుట్లగగనంబునరా - ముందరికా
ట్లమీద నేవచ్చునట్లుగా - మగుడించి - మరలించి - అందెచ
ప్పుడు - గండపెండేరపునాడుమును - కింకిలేరవంబు -
మువ్వలయొక్క నాడమును - డెటునుగీసినగతి - డెటును
యనువాద్యవిశేషమునుగీసినగతిగా - లేఁటి మ్రోసినక్రి
య - తుమ్మెదరుంకారముచేసినట్లుగా - నాదాటక - నా
దమడగిపోక - ఏదిక్కుఁజూచిన - ఏవైపునఁగాంచినను -
ఆదిక్కుననేవినబడ - ఆవైపుననేవినబడునట్లుగా - ఎ
క్కడఁజూచినందానయై - ఎచ్చటవీక్షించినదానేయి -
నీడయేర్పడక - ఛాయయెంతమాత్రమునునిలిచికనుపడక - పా
ర్శ్వంబులంగట్లు - రెండువైపులంగట్టి - కెంబట్టులాలసరి
ఎట్టపట్టుజాలరు - సమకట్టు తొక్కలుగా - సమాహ
ముగాజోడించిన రెండుతొక్కలగునట్లుగా - యాతుధా
నుండను - రాక్షసుండను - కొండచిలువనోడియ - కొండ

పామునోడియునిమిగము నేలపటపుకానాడు - నేలబాటు
తిరుగునట్టి - గరుడుడన - గరుత్తుంతుడోయననట్లుగా -
యంచు డాయంచు - దూరముగాఁబోవుచును - దగ్గరికివ
చ్చుచును - దప్పులంబొలసి - దూరమునఁగనుపడి - కుటంగ
టందోచి - అంతలోఁదగ్గరఁగనుపడి - కురంగలయనిచూడ
దగ్గరయనిచారింతువలకు - దప్పులంబొరసి - అంతలోదూ
రమునఁగనుపడి - దప్పుచేరువలు - దూరసమీపములు - అని
కార్యంబులుగా - నిర్ధారణముచేయశక్యముగానియి
వునట్లుగా - మెలంగ - సంచరించునట్లు - లేజికాశ్వంబు -
తురికిగట్టమును - మెలంపుచు - నడిపించుచును - వింట -
ధనుస్సుచేతను - పుట్రకోలల - పుట్రకోలలను నాయుధ
ములచేతను - అడిదంబున - కత్తిచేతను - అత్తలంబున
నేజాచేతను - పసియ - బాణములు ప్రయోగించియు - వ్రే
సియు - వేటులువేసియు - అడవియొక్కనటికియు - పొడిచి
యు - పొడిచియు - ఇక్కడఁగ్రమాలంకారమనిచిచారించ
వలెను - కడపలంగానక - చివరనుగనలేక - మిడిసిక్కుతుం
డునుంగాని - మిట్టిపడిచావగుండనున్న - దానవునిజూచి
రాక్షసునింగనుంగాని - వేసరి - విసికి - రోనంబున - రోష
ముచేత - వేసరియనఁగా శ్రాంతుడయియునికంచుమించు
అనుశబ్దమునుగూర్చి కొన్ని ప్రయోగములున్నవి - అనఁగా
దశావతా ౧౦ - ౧౪౫ - మేదినింద్రులుకంచుమించుగా
గ - మఱియుఁ బ్రభులింగలీల - ౭ - ౫౯ - వంచనగననీకవ
లపించినేడు - కంచుమించుక ఘోరకాననంబునకు - మఱి
యు వేంకటాచారిచెప్పినయవలాత్తజాపరిణయము - ౩ -
౪౯ - సీ || కంచుమించగ నెంచునంచ నెంచగనంచరించు
లులకల్గి తేలితవము - యివియన్నిచూడఁగాగంచుమిం
చుఅనఁగా యథాధర్మయైతిలోచుచున్నది || యింకన
క్కడక్కడవిచారించవలసినది ||

౧౬౭

౩ || భూపతిపావకబాణం | బేపునసంధించితివిది యేసిన మెయిగి | లాపటలిపాదువనతఁడా | రూపంబెడ

బాసిభేవరులు వెఱగందె ||

౧౬౮

టీక || భూపతి - రాజైనస్వరోచి - పావక బాణంబు - ఆగ్నే
యాస్త్రము - బేపునసంధించి - ఉత్సాహము చేరవంట
గూర్చి - తివిచి - నారినీడ్చి - పసిక - వేయఁగా - మెయి
రాక్షసునిశరమును - కీలాశులిపాదువ - జ్వాలాసము

హము - అనఁగా మంటలుకమ్మకొనఁగా - అతఁడారూపం
బెడబాసి - ఆరాక్షసుడాయాకారమునువిడిచిపెట్టి - భే
వరులు - దేవతలు - వెఱగందె - ఆశ్చర్యపడున

లయః భాతి || ధగధగః దేహరు వినిగనిగనికుందనపుడగుటఁ దెగడఁ జిగురుజిగి నెగు చామోవి | నగవునిగు
 డంగురుల పొగరుము జన్మయనయు గలి వెలిదామరలనుగలమగలై డా | లెగయమ్మగనాభిభగ భగ లెనఁ
 గఁజామరలముగువలిడమాళిమణిమిగులఁగ వెలుంగఁ || దెగలుగలహారములజిగి చెలఁగఁగాఁగొదము మొ
 గులదగు యానము నగగన చగుడయ్యె ||

౧౬౯

టీక || ధగధగనిదేహరుది - ధగధగమనునట్టిశరీర కాంతి- ని
 గగనికుందనపు - గగనిగ మెఱయుకుందనపుబంగారుయొ
 క్క - తగటుఁదెగడ - తఱుతునుదిరన్న-తింజఁగా- చిగు
 రుజిగి నెగుచు- చిగురుటాకుయొక్క- కాంతిని గెలుచుచున్న
 మోవి - పెద్దవియందు- నగవునిగుడ - నపుప్రకాశిం
 చఁగా- కురులపొగరుముగుడ - తలవెండ్రుకలయొక్క
 యెగుపుతిరుగఁగా | అనఁగా నుంగరములవ తె నుండఁగా-
 నయినయుగలి- కన్నుదోయి - వెలిదామరల - మిట్టదామర
 లయొక్క - మగలమగలై - గండరగండ్రై - అనఁగావా
 నిచేజయింపరానివై యనుట - డాలెగయ - కాంతిమీ

టుచుండఁగా- మృగనాభి- కస్తూరియొక్క - భగభగలె
 సఁగఁ - భగభగమనువాసనలాప్తఁగా- చామరలునుగు
 వలిడఁ . (స్త్రీ)లుచవురీలువేయఁగా- మాళిమణి - శిరోర
 త్నము- మిగులఁగ వెలుంగఁ - మిక్కిలిప్రకాశించఁగా- తె
 గలుగలహారముల- పొడవుగలముత్యాలహారములయొక్క
 జిగిచెలఁగఁగా - కాంతియొప్పఁగా- కొదము మొగులద
 గు-మాతన మేఘముం డలమందొప్పుచున్న- యానమునఁ
 విమానమరదు- గగనచరుడయ్యె - భేదరుఁడాయెను|అ
 నఁగాగంధర్వుఁడాయెను|| కుందనమనఁగారుత్తము|| ౧౬౯

క || నవనవసౌరభములనె| కృవగువలయవర్షమపుడుగురి సె|| మొరసె|| రవరవమరజరవంబులు | దివిదివి
 మజ్జలజముఖులు తెలిసినటింపఁ ||

౧౭౦

టీక || నవనవసౌరభముల - నవనవ - అత్యంతనూతనము
 లైన - సౌరభముల - పరిమళములచేత - ఎక్క-వ-అధిక
 మైన - కువలయవర్షము - కలువపువ్వులవాన - అపుడుగురి
 సె|| ఆసమయమందువర్షించెను- దివి - స్వర్గమందు-ది
 విమజ్జలముఖులు-దేవతాస్త్రీలు-తెలిసినటింపఁ-గ్రహించి

నాట్యముచేయునట్లుగా- మురజరవంబులు- మద్దెలలయొ
 క్క-ధ్వనులు- రవరవ - రవరవలాడునట్లుగా- మొరసె
 మోసెను - అనఁగా నాగంధర్వుని విషయమైయివికలి
 గెననుట||

౧౭౧

వ || అనినవిఃతరువాతి వృత్తాంతంబువినుటకుం దివుటమై మదీయమానసంబు కాతుకాధీనంబయ్యెడువి
 నుపింపు మనియడుగుటయును||

౧౭౨

టీక|| అనిన - అనిచయులుచెప్పఁగా- విని- ఆకర్ణించి- తరు
 వాతివృత్తాంతంబువినుటకు - ఆమీదటికథనాకర్ణించుట
 కు- తివుటమై - శీఘ్రముగా- మదీయమానసంబు - నామన

స్సు - కాతుకాధీనంబయ్యెడు - వేడుకకువశమైయున్నది-
 వినుపింపుమని యడుగుటయు - వినుపింపవలసినదనిజై
 మినిమనినడుగఁగా||

౧౭౩

శా || శ్లాఘాలంఘన జాంఘికోజ్జ్వలగుణాలంకార ఘీంకారహే | షాఘోషోద్భట ధాటికాగజఘటాశ్వ
 యుణ్ణవిశ్వంభరా | మోఘీభూతభుజంగభోగభరపుల్లాబ్జప్రతేక్షణా | ద్రాఘీయః శ్రతిభావిచతుణత్ర
 యీధరైకనరక్షణా||

౧౭౪

టీ|| శ్లాఘాలంఘనజాంఘికోజ్జ్వలగుణాలంకార - శ్లాఘా
 లంఘన- స్తోత్రమునతిక్రమించుటయందు- జాంఘిక-పెక్క
 బలిమిగలిగిన- అనఁగాఁగొనియాడశక్యముగాని- ఉజ్జ్వ
 ల - ప్రకాశించుచున్న- మగుణాలంకార- నుగుణములేభూ
 షణములుగాఁ గలవాఁడా- ఘీంకార...భర- ఘీంకారహే
 షాఘోష- ఘీంకారముల- నకీలింపుల- ధ్వనిచేత| ఉద్భ
 టఉత్పన్నమైన ధాటికా- సేనాసంబంధములైనదా
 డిగలిగిన - గజఘటాశ్వ - పినఁగుగుంపులుచేతనుగట్టము

లచేతను- యుణ్ణ-నలగఁద్రొక్క-బడిన- విశ్వంభరా-భూ
 మిచేత- మోఘీభూత- వృద్ధముగాఁజేయఁబడిన- భుజంగ
 భోగభర - శేషాహియొక్క- పడగల యందలి బలుపుగల
 వాఁడా-అనఁగాబీరాజ యొక్క- యేనుఁగుల గట్టముల
 యొక్క- కాళ్ల త్రొక్కి-డులచేత- భూమి యంత నలిగి ధూ
 లియై లేవఁగా భూభారము వహించి యుండు శే
 షాహి పడగల మీది బరువు వదలి పోయిన దని తా
 త్పర్యము - సంపుల్లాబ్జ ప్రతేక్షణా - సంపుల్లాబ్జ ప్రతి

తెన్నగా విడిసెందిన తారురదేవులవంటి | ఈక్షణాః క
స్థులుగలవాఁడాః | ద్రాణీయః ప్రతిభావిచక్షణః | ద్రాణీ
యః శ్రేష్ఠమైన ప్రభాభా అప్పటప్పటికిఁగ్రోతగావికసిం
చుచుండుప్రజ్ఞచేత | విచక్షణః | ప్రాజ్ఞాఁడవైనవాఁడాః | త
యీధర్మైకసంరక్షణ - త్రయీధర్మ! వేదవిహితధర్మము

యొక్క | ఏకసంగతః శా! ముఖ్యసంరక్షణముగలవాఁడా
శ్లో || స్మృతిర్వ్యతీతవిషయామతిరాగామిగోచరా | బుద్ధి
స్తాత్కాలికీజేయాప్రజ్ఞాతై కాలికీమతా | ప్రజ్ఞాంనవప
స్తాన్తేషకాలినీప్రతిభాంవిదుః | శీఘ్రముగాదూరముపో
యినమాచారముచెప్పవాఁడుజాంఘీకుఁడు || ౧౭౨

క || బహువీరహాననమిశదఁగు | వహనభ్రమక్య త్క-శంకవర్గో గ్రాసిగ్రహిశ భుజయుగళగ జప | త్యహివహ

రణతాత్మ్య-సజ్జనావ నదయో ||

౧౭౩

టీక || బహు...గళ - బహువీరహానన | అనేకశూరులయొ
క్క-సంహారమువలన*మిశతే - చూడుకొన్న*ఆఘవహన -
పాదమునువహించుటయొక్క - భ్రమక్యతే - భ్రమనుజేయు
చున్న*కళంకవర్గ - నల్లనిచాయలగుంపుగలిగినఉగ్ర-భయం
కఃమైన*అసి-కత్తిని*గ్రహిశ-గ్రహించిన*భుజయుగళ
భుజద్వయముగలవాఁడా | అనఁగాననేకవీరులనుజంపుటవ
లననాపాదముదేహమందుఁ బ్రశేషించినదోయనునట్లుగా

నేనల్లనిచాయలుగలిగియుండుఖడ్గమును భుజమందుఁబూని
యున్నవాడనితాత్పర్యము గజపత్యహివహరణతాత్మ్య
గజపత్యహివ | కలింగరాజనుసర్పశ్రేష్ఠముయొక్క*హ
రణ - సంహారమందు*తాత్మ్య - గరుడప్రాయుడవైన
వాఁడా*సజ్జనావనదయో - సజ్జనావన*శుభములయొక్క
సంరక్షణమందు - దయో! సమర్థుడవైనవాఁడా ౧౭౩

పృథ్వి || మధీమధురవాక్సుధాసముఖనాగమాంబాపతా | మధుప్రసవసాయకస్త్యయవిరామరమ్యాకృతీ |

దధీవిభుకామధుగ్ధనదదుగ్ధసింధుప్రథా | వధీరణశరాయణోజ్వలవద్యతాలంకృతా ||

౧౭౪

టీక || మధీమధురవాక్సుధాసముఖ-మధీ | విద్వాంసులయొ
క్క | మధురవాక్సుధా - మనోహరమైనవాక్యములను
వ్యతమునకుఁగ్రుముఖ*అభిముఖుడవైనవాఁడా. అనఁగాఁ
బండితగోష్ఠియందాసక్తిగలవాడనుట*నాగమాంబాప
తా | నాగమయనునామెయొక్క శుమారుడైనవాఁడా*
మధుప్రసవసాయకస్త్యయవిరామరమ్యాకృతీ-మధు!వసం
తునియొక్కయొ - ప్రసవసాయక! మన్మథునియొక్కయొ |
స్త్యయవిరామ! గర్వమునుసాగనివ్వని! రమ్యాకృతీ*మనో
హరమైనయాసముగలవాఁడా. దధీ...తా-దధీవి-దధీవియొ
క్కయొ | విభా! చంద్రునియొక్కయొ*కామధుక్ - కామధే

నుయొక్కయొ - ధనద! శుభేంద్రునియొక్కయొ దుగ్ధసింధుక్షీ
రసమద్రునియొక్కయొ - అనఁగావీరు ఘనమైనదాతలుగ
నుకవీరియొక్క*ప్రథా - ప్రసిద్ధియొక్క*అవధీరణ-తిర
స్కారమందు*శరాయణ - అసక్తిగలిగిన*ఉజ్వల - ప్ర
కాశమానమైన*వదన్యతా-దాతృత్వముచేత | అలంకృ
తా - అలంకరింపబడినవాఁడా - అనఁగాదధీవి మొదలైన
చారికంఠేనతిశయదాతృత్వముగలవాడనిభావము | దధీవి
దేవేంద్రునకువజ్రాయుధముమొదలైనదిమిత్రమయితనదే
హమువదిలినకథ భారతమందుఁజూచుకొనునది ||

గద్య || ఇదిశ్రీమదంధ్రకవితాపితామహాసర్వతోముఖాంకశతకబాక్షపాదాం బుజాధీనమానసేందిరినం
దవరవంశోత్తంశశతగోపతాపనప్రసాదాసాదితచతుర్విధకవితామతల్లికాల్లసానివొక్క యామాత్యపుత్ర
పెద్దనార్యప్రణీతంజైనస్వారోచిషమనుసంభవంబునుమహాప్రబంధంబునందుఁజతుర్థాశ్వాసము-ప్రథమా
శ్వాసాంతగద్యమునకుఁజేసినప్రకాతమేదీసికిండికవిచారింపఁదగ్గది - నాలుగవయాశ్వాసముటికతోఁగూడ
ముగిసినది ||





స్వారోచిషమనుచరిత్రము -

అ యి న వ యా శ్వా స ము -



॥ శ్రీనందనసౌందర్యము | శ్రీనందన తరణావధీరతబలిరా | డ్యానుజఛరరాజస్వ | రాఘనుభుజాహీంక్రక్క

వ్యరాయనరేంద్రా॥

టీక ॥ శ్రీనందనసౌందర్య - శ్రీనందన లక్ష్మీకుమారుడైన
వస్త్రధునియొక్క - సౌందర్య - చక్కదనమువంటివక్కద
నముగలవాడూ - సుధీరందన విద్వాంసులనుసంతోషించు
జేయువాడూ - వితరణావధీరతబలిరా డ్యానుజ - వితరణ
దాతృత్వముచేత - అవధీరత - తిరగ్గతించబడిన బలి
వె రోచని - అనగాబలివక్రవ రి యు - రాట్ - చంద్రుడు
ను - భానుజ - సూర్యపుత్రుడై నక్కరుడునుగలవాడూ ప

రరాజస్వరాఘనుభుజాహీంక్ర - ఛరరాజ-శత్రువులనుచం
ద్రులకు - స్వరాఘ - తాహు ప్రాయమైన - భుజాహీం
క్ర - సర్వ శ్రేష్ఠములవంటిబాహువులుగలవాడూ - అన
గారాహువుచం ద్రునిబట్టి నట్లుగానే శత్రురాజులనుగ్ర
హించుభుజములుగలవాడనిభావము - కృష్ణరాయనరేం
ద్రా - కృష్ణరాయుడను పేరుగలరాజునిసంబోధన॥

భ ॥ అవధరింపుముజై మినిమునిండ్రమాదాతత్నంబునకునీహోద్భవంబులిట్లనియె॥

టీక ॥ అవధరింపుము - చిత్తగింపుము - జై మినిమునిండ్రమా
దాతత్నంబునకు జై మినియను పేరుగలమునిభిక్షానుణికి

నీహోద్భవంబులు-పతులు-ఇట్లనియె - ఈతరునబలికెను॥
నీహోద్భవాగరుత్తంతఃపితృంతోనభనంగమా ఇ త్యుక్తం॥

తే ॥ అపుడుగంధర్వ పతిమహిళవతరించి రాజువిస్త్రయమునహయరాజుడిగ్గ | నకుండజేత్పిముగంబుతో
ననియెంత | కిరణములుహారకాంతులుసతసమాడ॥

టీక ॥ అపుడు - అసమయమందుగంధర్వ పతి - గంధర్వ
రాజుమహిళవతరించి - భూమికిదిగిరాజు - శ్రభవైన
స్వారోచిష్విస్త్రయమునకా - ఆశ్చర్యచేతకహయరాజుడి
గ్గకాఁజ్జముదిగఁగాఅపగండ్రేర్చి - కౌగిలించుకొనిము
ద్దబుతో - సంతోషముతోదంతకిరణములు-శలువరస

యొ క్కద్యుతులును. హారకాంతులు-ముత్యావారముయొ
క్కద్యుతులునుసరసమాడకా - తచ్చసలాడఁగా-అనగా
నొకదానితోనొకటికలుసుకొనునట్లుగా - అనియె - ఒ
కవాక్యముపలికెను॥

సీ ॥ భద్రమానీకునీబాహోభృతక్షితిప్రజలకులెస్సలారాచవారు | ధన్యుండనైతిసీదర్శనంబునజేసికాదు
వక్రతములెల్లనాశమొందె | నీజగత్ప్రయినన్ను నిందివరాక్షాఖ్యకగీర్తించునపురోగీతసరణి | గారాపు
మితల్లికడవాడఁగానియెంగలుతింపగడవాడఁగాఁజుమయ్య॥ తే ॥ పెండ్లిగొడుకవుమాకునీవినరుహాక్షి
కూర్చినందనియొకమాఁఫారశాప వికృతిమానిసిందినై యికబడిని | ప్రాణములక్కండలచితిబాపబుడ్డి॥

టీక ॥ నీకు-నీకును - నీబాహోభృతక్షితిప్రజలకుకా - నీబా
హోభృత నీభుజబలముజేతభరింపబడిన - క్షితిప్రజలకుకా -
భూజనులకును-భద్రమా- శుభమేకదా - రాచవారు- నీరా
జబంధువులు - లెస్సలారా బాగున్నారగదా - వీదశ్శనంబున
జేసి - నీయాలోకమువలన- ధన్యుండనైతికా - కృతార్థుడై
నైతిని - నాదువక్రతములెల్ల - నాపాపములన్నియు-నా
శ మొందె - నశించెను - ఈజగత్ప్రయినన్నుకా - ఈమూ

దులోకములలోనను-ఇందీవరాక్షాఖ్యకా - ఇందీవరాక్షు
డునుపేరుచేత - అపురోగీతసరణి - అపురసలయొక్కగా
నరీతి - కీర్తించుకా - కొనియాడును - ఎంగలుతింపకా - నెనువి
చారించగా - గారాపుమితల్లి - ప్రేమాస్పదురాలైన
మి యిమ్మకన్నను - కడవాడఁగాని - కడపారపువా
నిని - అనగా దముడ్డనుగాని - కడ వాడఁగా

జుమయ్య - చ.రాయవారిగిగానునుమాయయ్య - పెండ్లి
 కొడుకవుమాకు - మాకునీవు పెండ్లికొడుకవు అనఁగాన
 బుడవు - ఈవిసరహాషీ - ఈవిన్నది కూర్చినదన-ముద్దు
 బకూతుఁడు - ఒకమాని - ఒకానొకమునీశ్వరునయ్యె -
 ఘోరశాపవికృతి - ఘోరభయంకరమైనశాపవికృతి
 శాపవికారముచేత - మానిసిదిండినై -నునుమ్యలచుచినరా

తుడడనై - అకట - అయ్యో - దీనిప్రాణములకు - ఈవి
 న్నదానియొక్కయసుపులకు - అల్లదలఁచితి - అపకార
 ముసేయఁబూతిని - పాపబుద్ధి - కలుషమతిచేత అనఁగా
 జంపఁబూనితి ననుట || అలోకోదర్శనో ద్యోతౌ పులసేభూ
 మ్మ్యసవఃప్రణా ఇత్యుభయత్రామరః || ౪

అను నెడవచ్చున నొరము | జనకుని పాదముల కెరగ సన్న హమతి | గనుగవనీరొలుకఁగనందనిమూర్ధభూ

అనుతఁడు దయఁగావించె ||

టీక|| అను నెడ - ఈతరునఁజలుకుచున్న సమయమందు - ను
 నొరము - ఆగంధర్వ పతికూతురై నను నొరము - వచ్చి - ఏ
 తెందినదై - జనకుని - తనతండ్రియొక్క - పాదముల కెరగ
 చరణములకు మొక్కఁగా - అతడు - ఆయిందీవ రాత్నుఁడు -
 సన్న హమతి - ప్రేమముతోఁగూడినయంతఃకరణము చే

త - కనుగవనీరొలుకఁగ - రెండుకండ్లవెంట బాష్పజలము
 లుచిందఁగా - నందని - కొమా రైయొక్క - మూర్ధభూ - ఇముక
 శిరస్సుమూర్తి - నుటను - దయఁగావించె - కృపచేతఁజే
 సినవాఁడాయెను | అనఁగా శిరస్సు నాభ్యాసం చేసనియ
 ధము || ౫

అ|| అపుడువిన్నతాత్ముడై వరూధిని సుతుఁడేమి కారణమున నేతపస్వి యిట్టి శాపమిచ్చె నెఱింగింపువినవేడు

కయ్యెనసమయనిననాతఁడనియె||

టీక|| అపుడు - ఆసమయమందు - వరూధిని సుతుఁడు - స్వరో
 చి - విన్నతాత్ముడై - ఆశ్చర్యముతోఁగూడినహృదయముగల
 వాఁడై - అనఘ - నిమగ్న - ల్పహృదవై - యిందీవ రాత్నుఁడా -
 ఏమి కారణ మున - ఏమినిమి త్తముచేత - ఏతపస్వి - ఏము
 నీశ్వరుడు - ఇట్టి శాపమిచ్చె - ఇటువంటి శాపమొనఁగెను -

వినవేడుకయ్యె - వేనుటకు గుతు - హాలముపుట్టెను - వి
 ఁరింగింపుము - తెలియఁజెప్పుము - అనిన - అనియనఁగా
 అతడయ్యె - అయిందీవ రాత్నుఁడు పలికెను || వేడుకశబ్దము
 నకుసంతోషమనియు నర్థము కలదు || ౬

మ|| కలఁడుల్లోకయశఃపురంద్రజగతిఁగంధర్వవంశంబునఁ | నలనాభాహ్వయుఁడేదదీయతనయుండఁబ

హ్మమిత్రుండుశిష్యులకుంగంటనువత్తిఁబెట్టుకొనియామురేదమోరంతప్రాద్దులఁజెప్పవీనుచుండిమాన

సమునందుదజ్జిఘ్నతొరతి ||

౭

టీక|| జగతి - భూమియందు - గంధర్వవంశంబునఁ - గం
 ధర్వకులమందు - డెల్లోకయశఃపురంద్ర - డెల్లోకలోకాతీత
 మైన యశఃకీర్తియును | పురంద్ర | స్త్రీగలిగిన - నలనాభా
 హ్వయుఁడు - నలనాభుఁడను - పేరుగలవాఁడు - కలఁడు - క
 లిగియుండును - ఎఁగదీయతనయుండఁ - నేనతనికుమారుఁ
 డను - బ్రహ్మమిత్రుండు - బ్రహ్మమిత్రుఁడనుమనీశ్వరుడు -
 శిష్యులకు - విద్యార్థిజనములకు - కంటనువత్తిఁబెట్టుకొని
 కంటియందువత్తివేచుకొని | అనఁగా రాత్రిగూడదీము పె

ట్టుకొని - ఆముత్యేదము - అనఁగావైద్యశాస్త్రము - ఓరం
 తప్రాద్దులఁజెప్ప - ప్రాద్దుపోయినదనుక చెప్పుచునుండఁగా
 వీనుచుండి - ఆకర్ణించుచుండి - మానసమునందు - మనస్సు
 నందు - తజ్జిఘ్నతొరతి - ఆవిద్యార్థిహాణమందలియాస
 క్తిచేత || ఈపద్యమున నొరంత ప్రాద్దుదానికి భాగవతదశ
 మసంధానార్థభాగమున ౨౨వయధ్యాయమునకువరియై
 నతెనుఁగు ౧౫ వపద్యమందుగోపకలుక్రీకృష్ణునివస్త్రము
 లిమ్మనియమగుస్థలమందుఁగూడఁ బ్రయోగించియున్నాడు

తె|| మపునివరుఁజేరిభక్తినముసూరించి | చెప్పవేనామవీద్యశిష్యుకోటి | తోడఁగూడంగనేగృతారుండునగదు

ననుచుఁత్రార్థింపననుజూచియపహసింపి ||

౮

టీక || మపునివరు జేరి- మునిశ్రేష్ఠుడైన బ్రహ్మమిత్రునివద్ది
 కేబోయి - భక్తిసమస్కరించి భక్తిపూర్వకముగాదండ
 ముంబెట్టి- శిష్యకోటితోడఁగూడంగ- మీవిద్యార్థులతోఁ
 గూడ - నాకునీవిద్య - నాకునీవైద్యశాస్త్రము- చెప్పవే-

చెప్పమయ్యా - అగృతార్థుడనగుదుకా - నేనుభన్యు
 డనాచున్నాను - అనుచు - బ్రాధింపకా - అనివేడుకొనఁ
 గా- ననుజూచియపమాసించి- నన్నుఁగనిచరిహసిం || ౫

క || గటవిటగాయకగణికా | కుటిలవచస్సీధురగముఁగ్రోలెడుచెవికిం | గటువీశాస్త్రమువలది | వృటనినుంజది
 వింపకున్నజరగదె మాకుకా ||

౯

టీక || నట...నముకా - నట - నాట్యమాడు వాండ్రయొక్క
 యు - విట - జారులయొక్కయు - గాయక - సంగీతగాండ్ర
 యొక్కయు - కుటిలవచస్సీధురగముకా - కుత్సితవాక్యము
 లసమధురసమును - గ్రోలెడు చెవికికా - పానముచేయుశ్రో
 త్రమునకు | అనఁగానీచెప్పఁబడినయల్పులయొక్కగొప్పిని
 దగిలియుండునీవంటి వాండ్రకనిభావము - ఈశాస్త్రము.

ఈవైద్యశాస్త్రము- కటువు- కారముగానుండునది | అ
 నఁగానహ్యముగానినట-వలదు. కాబట్టికూడదు-ఇచ్చ
 టకా - ఇక్కడ - నినుంజదివింపకున్నకా-నినుంజదువునట్లు
 సేయకున్న - జరగదెమాకుకా - మాకేమైనఁగడవకపోవు
 నా! అనఁగా మాకేమి యుండకు-వ పడననుట ||

౧౦

తే|| అనఁగ నేనట్టివాండఁగానసమవరేత | యిండుకించుకమీవంటియెటుకగలుగు | పెద్దవారలశిక్షలఁబెట్టినా
 డనివధరింపుము శిష్యుగాననినతఁడు ||

౧౦

టీక || అనఁకా - ఈనీగునబ్రహ్మమిత్రుడువలకఁగా-అసమ
 వరేత- పుణ్యమె ననడవడిగలవాఁడా - నేనట్టివాండఁగాను-
 నేనటువంటివాండఁగాను- ఇంచుకించుక - కొంచెకొంచె
 ము- మీవంటియెటుకగలుగు- మీవంటిజ్ఞానవంతులైన-పె

ద్దవారల- ఆర్యులయొక్క-శిక్షలఁబెట్టినాడకా - శిక్షలచే
 త నేవృద్ధిపొందితిని - శిష్యుగాకా - కాబట్టియంతె వానిని
 గా- ఆపధరింపుము- అంగీకరింపుము- అనినకా - అనినేనుజ
 లుకఁ గా- అతఁడు- ఆమునీశ్వరుఁడు || ౧౦

క || ధనరాజ్యమానదమునకా | గనుగాననిన్ను శిష్యుగాఁగైకొనుకం | తెనునేరమిగలదేననఁ గనలింపుము
 బ్రేలకుముపాకాలుమటన్న ||

౧౧

టీక || ధనరాజ్యరమానదమునకా-ధన- ద్రవ్యముయొక్క-
 రాజ్య, దేశముయొక్క-గమా - సంపదవలని- మదమునకా
 నుత్తతచేత - కనుగానని - కండ్లుగానకుండనున్న-నిన్నుకా-
 నిన్ను - శిష్యుగాఁగైకొనుకం-తెకా-విద్యార్థినిగానంగీకరిం
 చుటకన్నను- నేరమిగలదే-తప్పింపుమువేటుగా - అనఁగా

నదేతప్పితననుట- ననుగనలింపుచుకా - కాబట్టి నన్నుఁగో
 పింపఁజేయుచును- బ్రేలకిక - వదరకయికమీర - పాకాలు
 నటన్నకా - పోకారిపొమ్మ నిజులకఁగా||యియగ్ధమువోడే
 నిఘంటువు ||

౧౧

క || అచటా ద్వేష్టితాయుశ్చచికిత్సక మను నయోక్తివర్ణనుచున్నా | వచనం బులఁ గోపము | ప్రచురము
 గానీకవ పురిపతిట్లంటికా ||

౧౨

టీక || అచటా - అతనిసమీపమందు-గతాయుశ్చ-కిత్సకం
 గతాయుశ్చ | సరిపోయినయాతా వ్యముగలవాఁడు | చికిత్స
 కం | వైద్యనిశూర్పి - ద్వేష్టి - విరోధించుచున్నాడు. అను
 అనునట్టి-యొకచర్చక-నీతివాక్యప్రకారముగా-ఉచ్చా
 వచనం బులకా - మోటికివచ్చినటులాడెడుమాటలతోఁ
 గూడిన కోపముప్రచురముగానీక - క్రోధమునుబ్రకటముగా

నియ్యక-మపునిపతిట్లంటికా-మునిశ్రేష్ఠుడైనబ్రహ్మమిత్రు
 నితోనీలా గనిపలికితిని | అనఁగావైద్య తోవిరోధముపెట్టు
 కొనఁగూడ దనిభావము || ౧౨ ఉచ్చావచంనైక భేదం | గతశ్రీ
 ర్గణికం ద్వేష్టితాయుశ్చచికిత్సకం | గతశ్రీశ్చ గతాయుశ్చ
 బ్రాహ్మణం ద్వేష్టిభారతే ||

౧౨

తే || నీవువదివింతువనుచున్నయొనువిడిచి | విచ్చమెత్తంగరాదుగాబేలకపసి | గడవవాడకుచాలునీగొడవ
 యేల | వెజ్జడనమేల యనిమదిలజ్జవొడమి ||

౧౩

టీక || నీవు వదిలివెళ్తున్నావు - నీవు విద్య చేస్తున్నావు - అన్ని
యనువిడిచి - భగవద్దాసులు మొదలైన వినయమును బరిత్య
జించి - విచ్చ మే తంగ రామ గా - భిక్ష మే తుకో రామ గా
అనగా మాకు చుండునవియన్నియుండక మాన నాయనుట -
బేలతపసి - ఓ వెట్టితాపముండయిన బ్రాహ్మణుడా - గడవ

నాడను - మించబలుకబోకు చాలు - చాలు - నీగొడ
వయేల - నీజోలియోవడికిగావలెను - వెజ్జుదన మేల - వైద్యభ
ర్తమెవనికిగావలెను - అని. అనిపలికి - మదిలజ్జవోడమి - మన
స్సనసిద్ధతతోచి || ముందరిపద్యమునఁగ్రియ || గొడవయిన
గా - ఆపదయని వ్యాఖ్యాంతరము || ౧౩

శా || కంటే బ్రాహ్మణుడెన్నికాదులటచే గర్వింపవీరెల్లనా | కంటే బ్రాహ్మణులెవ్వకెట్లునది నేగైకొందు

నంచుకొనుడికా | గంటే పుంజలముప్పతిల్లగవటాం లేవాసినై శాంబరికా | గొంటుంజందముమీఱుశిష్యులగె

డంగూర్చుండిచర్చారతికా ||

౧౪

టీక || కంటే బ్రాహ్మణుడు - చూచితివా బాపడు - గర్విం
చి - అహంకరించి - ఎన్నకాదులటచే - ఎన్నికతినపు మాత
లుకూసెను. అనగా గ్రామపుమాటలాడెను - వీరెల్లకా - ఈ
చదువుకొనువారందఱు - విద్యకుకా - వైద్యపుచదువుకు - నా
కంటేకా - నాకన్నను - పాత్రుల - తగినవారా - అనగా నేను
వీరిమాత్రముతగినపోతినాయనియర్థము - ఎట్లునది నేగై
కొందునంచుకా - ఏవిధముగనైన నీవిద్య నేనుగ్రహింతుంగా
కయిని - మడికా - మనస్సునందు గంటే పుంజలముప్పతిల్లకా

మాత్రమిట్లుడిగానతిశయించగా - శాంబరికా - శంఖర
మాయ చేత - కవటాంలే వాసినై - కైతవపుశిష్యుండనై -
గొంటుంజందముమీఱుకా - గడుసుతనముతిశయించగా
శిష్యులగెడంగూర్చుండి - అంటే వాసులతోగూడగూర్చుం
డి - చర్చారతికా - స్పర్ధయందాంకితేత - అనగా స్పర్ధచే
యుచును || స్వాన్తాయా శాంబరిమాయాచర్చాసంఖ్యావి
చారణే ధ్యభయత్రామరః || ౧౫

తే || కాయబాలగ్రహార్యధ్వంకములు నాల్గు | శల్యవృష్టిజరావృషసంఖ్యనాల్గు | నై నయష్టాంగకముతా

పులాటగల్గు | వైద్యమెనిమిది నెలలనర్వమును నేర్చి ||

౧౫

టీక || ఈపద్యమున మూడు చరణములవరకునుండు వైద్య
సాంకేతికములాయుర్వేదమందుఁజూచి తెలుసుకొనఁదగిన

వి | వైద్యము - ఇట్టిచికిత్స - ఎనిమిది నెలలకా - అన్యమాసము
లలో - నర్వమును నేర్చి - అంతయుసభ్యసంచినవాడనై ||

క || ఇరుమూడురుచులవోవపు | విరసతమానంజ్వరాదివృష్ట్యాంతంజై | పరగుచికిత్సయుఁగనిశాం | బరిచబాసి

తపస్వితోడమదచు ననంటికా ||

౧౬

టీక || ఈ పద్యముననురేండు చరణములవర్యంతముచెప్పి
యుండు సాంకేతికములు వైద్యశాస్త్రముచూచి తెలు
సుకొనఁదగినవి - పరగుచికిత్సయుఁగని - ఈ ప్రకారముచ

వర్తించుచునుండు వైద్యమునుగ్రహించి - శాంబరిచబాసి - మా
యనువిసర్జించి - తపస్వితోడకా - ఆబ్రహ్మమిత్రునితో - మ
దముననంటికా - కోర్పుచేతపీఠరునబలికితిని || ౧౬

శా || తండ్రి నాకుననుగ్రహించగదె వైద్యంబుచు బ్రార్థించినకా | గండ్రలో గానటులాడిధిక్కుతులబోకా

ల్పంతివో హూమదిందీండ్రలోగల్గినవారికేరణి నేనికవిద్యరాకుండు నే | గుండ్రాడాదాచినఁబెండ్లియేమిటి

కేజిక్కుంగట్టముష్టింపచా ||

౧౭

టీక || తండ్రి - ఓయయ్యా వైద్యంబు - చికిత్స నాకునను
గ్రహించగదె - నాకుదయచేయవే - అంచు బ్రార్థించినకా - అ
నివేడుకొనగా - గండ్రలో గానటులాడి - కతినములుగా నాప్ర
కారముమాటలాడి - ధిక్కుకుల - ధికారములచేతపోకా
ల్పంతివో - పోకాటి - పొన్నున పలికితిని - ఓ హూ - ధి శా - మదిం

దీండ్రలోగల్గినవారికికా - బుద్ధియందుఁజూకుదనముగలిగి
నివారలకు - ఏకరణి నేనికా - ఏప్రకారముగా నైనను - విద్య
రాకుండునే - చదువురాకుండనుండునా - అనగా రానేవ
చ్చుచున్నదనుట - గుండ్రాడాదాచినకా - గుండ్రాయిదాచి
పెట్టిన - పెండ్లియేమిటికేజిక్కుకా - వివాహమెందుకుకా

కపోవుచున్నది-అనగాకా నేయపుచున్నదియనుట-కస్తము
ప్రింపజా-కస్తాత్తుడవైనవిప్రుబావడా - అనినభో

ధనము || పాకాలిపోయన(గా)దిన్న(గా)బొమ్మనికొంచుట||

మ || అనినంగన్నులుజేవురింపనధరంబల్లాడవేల్లత్తునః | పునరుద్యమ్య కుటిభజంగ యంగళీ భూతార్-ర
ఘోరానిలం | బననూర్పుల్ టగుడలలాటఫలకంబందందఘ ర్నాంబువుల్ | చినుకంగంతుదిద్యతుమూతు
నయనత్వేత్తాకరాశధ్వనిః ||

౧౮

టీక || అనిన - ఈతీరున నేనుబుక(గా) - కన్నులుజేవురిం
పజ - నేత్రములెఱువాఱ(గా) - అధరంబల్లాడజ - పెనవి
చలింప(గా) - వేల్ల...బన - వేల్లత్తునః పునరుద్యమ్య కు
టీ - చలించుచును మాటిమాటికి నెగురుచున్న బొమ్మము
లను - భుజంగయంగళీసర్పద్వయముయొక్క - భూత్వార్
భూత్వార్-రఘోపమేన - ఘోరానిలంబన - భయంపక
పుగాడువులోయనునట్లుగా - డొర్పుల్ టగుడ - ఉఘ్వా
సములతిశయింప(గా) - లలాటఫలకంబు - పలకవంటినొ

సలు - అందంగఘర్నాంబువుల్ చినుక - ఆపుటప్ప టి
కిం జెమటనీ ధ్నువర్షిం చ(గా) - కంతుదిద్యతు - మున్న
ధునుగదృష్టిచేతజూడనిచ్చయించిన- రూక్షనయనత్వే
త్తాకరాశధ్వని - రూక్షనయన - తీక్షణలోచనఁజైన
సాంబమూర్తియొక్క - త్వేత్తా - సింహనాదమువలె - క
రాశ-భయంకరమైన - ధ్వని-స్వనముచేత || అవిపైపద్య
ముతోనన్వయించుకొనవలెను - త్వేత్తాతుసింహనాదస్వా
దిత్యమరః ||

౧౯

ప || జటిలుండుగిటగిటంబండ్లుగొటికిహమ్మనికటమ్ములదరముకుంబుటమ్ములునటింప(గ)టకటాకుటిలాత్మా
యటనుటమ్మునవిద్యగొనుటయుంగాక గుటగుటలు గురువుతోనాయనికటకటంబడి కకపాలలోనిబూది
గేలంగొనియానుతియగు మాయమాయెడంబ్రయోగించి పంచించియపహసించితివిగావునననురవేపిశితం
బుచవనయనునస్మ గ్రనంబులునశనంబుగామెనవి వసుధవసియింపుమనిబను మంబుచల్లగుండెర్పుల్లునునిక
ఘ్రవడిమునితల్లజుడవల్లవంబులంద్రెల్లియిట్లంటి ||

౨౦

టీక || జటిలుండు - జడదారితొనమునీశ్వరుడు - కిటకిటం
బండ్లుకొటికి - కిటకిటయనుధ్వనిపుట్టునట్లుచగతముబుగిటి-
హమ్మని - హుంకారముచేసి - కటమ్ములదరక - కణతలు
స్ఫురణముజేంద(గా) - ముకుంబుటమ్ములునటింపజ - నాసి
కాగ్రంబులు చలింప(గా) - కటకటాకుటిలాత్మా - అయ్య
యోకుత్పితమనస్సుగలవాడ - అటనుటమ్మునవిద్యగొ
నుటయుంగాక - మోసపుచ్చి విద్యనపహరించిన దేకాక్షుగ
డ - గుటగుటలుగురువుతోనాయని - ఒజలముండుగుటగు
టలాయని - కటకటంబడి - అయ్యయోగివ్యసనపడి-క
కపాలలోని - కక్షపాలలోనున్న-బూదిగేలంగొని-నిభూ
తిచేతఁబుచ్చుకొని - ఆసురియగుమాయక - అనురంబం

ధమై నమాయను - మాయెడంబ్రయోగించి - మాయోటబ్ర
న్ని - వంచించినమ్మునువంచనచేసి - అపహసించితివిగా
వునక - పై(గా)నపహాస్యముచేసితివిగనుక - అనురవే -
రాక్షసుడవై - పిశితంబును - మాంసమును - వసయను
క్రోవును - అస్మగ్రనంబులును - నెత్తురును - అశనంబు
గామెనవి - ఆహారముగాఁదిని-వసుధవసియింపుమనిభూ
మియందుండునుని - బసుమంబుచల్లక - భస్మముచల్ల(గా)-
గుండెర్పుల్లునుని - హృదయముతల్లడించి-కల్లువడివిభ్రాం
తిఁబొంది- ముగతల్లజు - ఋషిశ్రేష్ఠునియొక్క - పదపల్లవం
బులంద్రెల్లి - పాదకిసలయములవీడఁబడి-ఇట్లంటికొతి
రుననంటిని-గుటగుటలన(గా)బ్రతీషవాక్యములనుట || ౨౦ ||

శా || నాయజ్ఞానమునై చినింయమి వరేణ్యాకావశే రాక్షసుం | డైయేనెట్లుభజించువాడదురితంబ
య్యోస్థమారసంబుగూ | డైయేనెట్లుభజించువాడనుదరంబార్ద్రంతరంగుడవై | యోయ్యోదయ
సేయవేయవధియే మోపంగదేహింపకు ||

౨౧

టీక || సయమివరేణ్యా-ఓమునిశ్రేష్ఠుడ-నాయజ్ఞానము | నైచి-నామూఢత్వమునునొచ్చి-కావశేరక్షింప(గ)దే-రా

క్షమండై - రక్కసుండనై - తురితంబుక - పాపమును - ప
నెట్లుభజించువాడక - నే నేతరునబొందుదును - అయ్యో
నృమాంసంబుగూడై - అక్కటానునుష్యా మిషమేయన్న
మై - ఉగ్రంబుక - ఉగ్రును - ప నెట్లుభజించు వాడక
వే నేకరణిని బూరింతును - అర్హులగుండనై - కాబ

ట్టియాక్రహ్యనయడనై - ఓయయ్యా - ఓతండ్రీ-దయ
సేయ వేయవధి - శాపమునకు సంకము కగుణించవే - ప
సూరంగదేహింసకుక - నేనుజంతువధకుడాళ తేనుగడే
పితరతరసంమాంసంపలలం క్రవ్యమామిషమిశ్యమర||

చ || అనివ్రాసన్నుండై మునిక రాజ్యములను నెత్తినన్యక | స్మృతిశాపమాలకాతిశ్రుక్కితిగాయక
గొన్నినాళ్లపై | దనయనుమ్రుంగబోయియొకధన్యనిధివ్యక రాశ్చిరజేలివే కనియెక భద్రమన్నయరగం
బు యింబడి ప్రోద్దుప్రకం ||

౨౨

టీక || బానక - నేనీ ప్రకారముపలుకగా - ముని - ఆ యు
క్షిశ్యగుడు - ప్రసన్నుడై - అచగ్రహముగలవాడై - క
రాజ్యములను నెత్తి - తనహస్తకమలము చేతనన్నుతననె
త్తి - వత్స - గిన్నిగాండా - మత్స్యశితశాపమాలకాతిక
పాశ్చాత్యశాప - నాయొక్కగుక్కివాడిగలశాపము
మాలహానిక - శూలపుపోటుచేత - శ్రుక్కితిగాయకక -
పొమ్మ సీతీతివిగదాయితక - పరము - కొన్నినాళ్లపైక - కొం

తకాలముగడిచినపిచ్చుట-తనయనుమ్రుంగబోయి - కొమా
రైనుగబలిచడనై - ఒకధన్యని - ఓకపుణ్యాత్మునియొకక
దివ్యశరాశ్చిరజేలి - దివ్యా శ్రుజ్ఞానచేతగాలి - వేకని
యొకభద్రమన్న - శీఘ్రముగాబొందుచున్నావుకాళ
ముననిపలుకగా - తురగంబుపయింబడి - గట్టముమీదగ
బడి - ప్రొద్దు ప్రుంకరక - అస్తమానమగుచుండువేళను
పైపశ్యముతోనన్వయ ||

౨౩

క || సన్నపుడలయేరునమై | యన్నకొనుచునాముదిన్నయట్లై రాంకా | ఖిన్నుండనై పురికేగితిగన్న
దంబుడిగొన్నిదివియలు వెలుగక||

౨౪

టీక || సన్నపుడలయేరునక - కొంచెపుతలనొప్పి చేత - మై-
శరీరము - అన్నకొనుచుక - మత్తుగొనుచును - అముది
గ్నయైట్లైరాంకా - జొన్నయొకలైనవికోసింపమ్మటదిగి
లిందినదిగి ఓంచుచువచ్చింపతి - ఖిన్నుండనై - విచారగ్ర

న్నుండనై - తిన్నదనంబుడిగి - సామ్యభావముపడిదిపెట్టే
కొన్నిదివియలు వెలుగక - కొంచెపుట్టుజ్వలింపుచుండ
గా - పురికేగితిక - పట్టణమునకుబోతి ||

౨౫

క || అంపదగువారిగనరుచు | నింపినగుసొచ్చి వెండులారకులీగా | నింపదగశాభిహతులం | జంపిం
చితివారినన్నిశాపధ్యమునక||

౨౬

టీక || అంపదగువారిక - సెలవిచ్చి గానినవారినిక
నరుచుక - కోపముచేతగద్దిం చుచును - అంపి - జంపించి-
నగరుజొచ్చి - దివాణమున బ్రవేశించి - వెండులారకు
లీగాక - స్త్రీలు శత్రువులు పట్ట - ఇంక -

ఇంకచెడునట్లుగా - కశాభిహతుక - కొగడాదెట్టులచే
త - వారిక - ఆస్త్రీలను - అన్నిసాపధ్యమునక - ఆయ
నగ్రామము - చంపించితిక - వశించుజేసితిని ||

౨౭

సీ || అభ్యుండలి మోచునండాకనూరక | పెరిగింట్లో మేనునవరేణ్య | యనధిగూధరసావనగాడక
నూరక | పటిదినట్లై మేనుపార్థివేంద్ర | యబ్జభూభవనంబునండాకనూరక | యెగసింట్లై మేనుజగదధీశయ
హిలోక తలనంబునండాకనూరక | పడినయిట్లై మేనుప్రభవశం || సీ || యఖిలజగమును మ్రుంగునంతా
కనియును | ఇట్లుబేడుచుజెడగ్రోనునంశశృంగయు | నవలచాలనదణమైన యదటుగలిగె | నసూరభావంబు
నినుజేందునవసరము ||

౨౮

టీక || సరవశేణ్య - రాగ్రహారకతైనయోష్యుగో - అ
రభావంబు - యిట్లుస్వయ - నినుజేందునవసరమునక - న

న్నుబొందినసమయమందు - మేను - శరీరము - డిగక - హే
తువేమిలేక - అభ్యుండలి మోచునం డాక - మేఘ

మండలమంటుపగ్యంపము - పెరిగినట్లైతే - పృథ్విబొందిన
 ట్టుగానుండును - సూరిధ్వేంద్ర - ఓగాజంద్రా - మేను-శరీర
 ము - ఊరి-నమిత్తుమేమిలేక - అవధిభూధరపానువందా
 క్క - అవధిభూధర - చక్రవాళపర్వతముయొక్క - సాను
 వందాకక - ఛరియపుంపలము - పటవినట్లైతే - పటగైత్తి
 నట్టుగానుండును - పటవినట్టుగానుండునకొంది టుచెప్పు
 చున్నారు - అనగా - బర్హస్వమయినట్టునుటజగదీశ - ఓ
 భువనాధీశ్వరా - మేను - దేవాము - ఊరికి-వృథగా - అ
 బ్జభూభువనంబునందాకక - అబ్జభూ - కిమలసంభవుడై
 నబ్రహ్మయొక్క - భువనంబునందాకక - లోకముపర్యం
 తముచు-ఎగినట్లైతే - ఎగిరిపోయినట్టుగానుండును - ప్రభు

వతంస - ఓయిప్రభుభూమణీ - మేను-శరీరము - ఊరికి
 ర్నిమిత్తముగా - అహిలోకతలమంటునందాకక - నాగ
 లోకముయొక్క-యడుగుంటుపర్యంతము - పడినయట్లైతే
 పడ్డట్టుగానుండును || అనగా నేతెలియకయుండెనతాత్ప
 ర్యము || అఖిలజగములు - సమస్తలోకములు - మ్రింగునం
 తాక్రలియు - కబళించునంతయును - అబ్బలేడు -
 సప్తసముద్రములును - చెడక - ఇంకిపోవుచుట్టు - క్రోలు
 నంత - పానముచేయుచంతటి - తృవయు - డప్పీయును -
 అచలచాలనదణమైన-స్థావరజంగమాత్మకమైన - అడటు
 అబ్బురము - కలిగె - సంభవించెను ||

క || రక్క-సుండనై నెపంబిడి | యొక్క-కయశరాధమునకునొక్క-క-డుగా | బొక్క-గలోకముపుర

౨౭

పుర | బొక్క-గబాడయ్యెనంతపురముంబరము ||

టీక || రక్క-సుండనై - రాక్షసుడనై - నెపంబిడి - నేరమా
 పాదించి - ఒక్క-కయశరాధమునకై - ఒక్క-క్కనే
 రమునకు - ఒక్క-క్క-డుగా - ఒక్క-క్క-డగునట్టు
 గా - బొక్క-గ - భక్షించుచురాగా - లోకముపురపు

ర-బొక్క-గ - జగమంతయువృథాడునట్టు - అంతిపుర
 ము - అంతిపురమును - పురము - పట్టణమును - పాడ
 యొక్క-శూన్యమైపోయెను ||

౨౮

తే || ఊరుపాడై నరగెళపులయూళ్లకుటికి | మెసవదొరకొండబ్రజమారిమసంగిట్లు | తీయెగతిపయదిన
 ములదెళ మెల్ల | మల్లెవట్టిచేత్రమంటుగా ||

౨౯

టీక || ఊరుపాడై నర - పట్టణముశూన్యమై నశించునాత - క
 ళపులయూళ్లకుటికి - ఈవిలావలిగ్రామములకు(బటగైత్తి-
 ప్రజ - జనులను - మారిన - గిట్లు - మారిననుశక్తిచొ
 రబడినాశనముచేసినట్టుగా - మెసవదొరకొండ - తీయె
 మెలు పెట్టితి - కితిపయదినముల - కొన్నిదివసములమీద

చేత్రమెల్ల - రాజ్యమంతయు - మల్లెవట్టిచేత్రమంటు
 గా - మల్లెయనగా - బైరుచెరుచుచెట్టుజాతికి - చేరు
 అదియూవరించినచేనివలె - మల్లెయనగా - బుగులనికొండ
 రుచెప్పుచున్నారు - తీయె - సమాప్తమాయెను ||

౩౦

ప || కిచ్చి కంబున పథివి ధానంబున యాతుధాండనై ధాగా ధరో త్నేధంబును నతనిశివరోహసంబా
 ధంబును ధూమాంబును ధామాంబును ఇత్యంత్రదాంబును జలితకపాలకుండలంబును జ్వలితశంఖా
 మండలంబును సూక్ష్మాంబును శ్రాణంబును మస్తకంత్తుం ఘోణంబును నైయనవరతహింసానురూపగు
 రూపంబు దాల్చి శక్తిటంగగంగిక్ములై యంగలమ్ములాలుకు నపాంగమ్ములంబిశంగమ్ములగుచు బశ్యజ్ఞ
 నామమోచనంబులగులోచనంబులు వెలుంగబభ్రుకేశంబులు దూల సకలమాతభయంకరంబగుటిమనిచ
 టిమంబుజమ్ముల - టికిజటిమనిచటమంకయతియనక ప్రతియనక గృహియనక సతియనక శిశువనక భక్షింబ
 క్షింబికుక్షింబి రిచ్చింబునంబు - క్షింబింబుండెను ముతాతలకు వర్షధారలకుని సుము - క్షు - పునకులే
 క్క-గలిగినంగలుగుగానిచీయజగలజ్జు జంబు సంతానంబునకు లెక్కయిడనక్క-మంబు - ము
 సమరుండుగాడిట్టికృతిమనిచభావావిమండనగు సాదృశ్యంబు సవనవగాడెలసిముద్రకయింబునకు
 తక్కుత్రంబులంబుట్టింబి పారుత్య వాలోకి వ్యాజంబున ననిపించుకొని చనినిజగృహ - బలమ - పాతకము
 కొనియండిర్చి డేశనంబుగానక గానకగన్న ముగ్ధగన్యంగైలాసకాశనంబునం నునుంబున గోమ
 కావింగనికనికరంబుడికి చుచ్చుచుచ్చునకు బ్రుంగంగబుగొని వచ్చియిచ్చిభవదీయశశ్వసంబునవృజిగువ
 లన విముక్తంబునై నిజప్రకృతిబొందికృతాంధుఁడనైతి ||

టిక || ఇవిధంబుక - ఈ ప్రకారముగా - విధివిధానంబు
 గణ - దైవకృతమువలన - యా తుధానుండనై - రాక్షసుడ
 నై - ధారాధరోత్సేధంబును - మేమపర్యంతముపొడవుగ
 లదియును - అతిశీతరోహసంబాధంబును - మిక్కిలివాడి
 గల వెండ్రుకలచేత సంకటమైనదియు - ధూమసమధానుంబు
 ను - పొగవంటి తేజముగలదియు - ధృతాంత్రదామంబును -
 ధరించబడిన ప్రేగులపేరులు గలదియు - చలితకపాలకుం
 డలంబును - కదలుచుచుండుతలపుస్త్రైలు కర్ణాభరణముగా
 గలదియు - జ్వలితశీతవస్త్రానుండలంబును - ముండుచునుం
 డుతెల్లనికోటలగుంపుగలదియు - నాగాయిత్రాణంబులు
 ను - పదివేల యేనుగుల బలముగలదియు - మస్తకొత్తుంగ
 ఘోణంబును - శిరస్సుకంటెనున్నతమైనముక్కగలదియు
 వి అయి - అనవరతహింసానురూపంబగు - శరంతరముబం
 ధనతాడనవధానులకుననుమలముగచున్న - రూపంబుదా
 ల్చి - ఆకారముచుహించి - శకటాంగభంగిఃస్ఫుల్లై - బం
 డికండ్లనలెనున్నవై - ఇంగలమ్ములాలుకు - నిప్పులుగాల్చు
 చునుండు - అపొంగమ్ముల - కొలుకులచేత - పిశంగమ్ముల
 గునుక - పచ్చనగుచును - పశ్యజ్జనానుమోదంబులగు - మా
 చుజనులయొక్క ప్రాణములనువిడిపించుచున్నవైన - లో
 చనంబులు వెలుంగక - కండ్లప్రకాశించుచునుండగా - బభృ
 షచ్చనై నకేశంబులు దూలక - జుజురు వెండ్రుకలుతూలి
 యాడగా - సకలభూతభయంకరంబగుచుపటిమక - సమ
 స్తజంతువులకుభీతిగరుగుచుండుసాహర్థ్యముచేత - ఇవ
 టియటజమ్ములకుటికి - ఈయంబునుందలియాశ్రమశర్మ
 శాలలకు - బరుగెత్తి - జటియనక - జటాధారియై సమునీశ్వ
 రుడనివిచారింపక - వటువనక - బ్రహ్మచారియనిచారింప
 క - యతియనక - సన్న్యాసియనిచారింపక - ప్రతియనక -
 వానప్రస్థుడనిచారింపక - గృహీయనక - గృహస్థుడని
 విచారింపక - సతీయనక - స్త్రీషునిచారింపక - శిశువ
 నక - విడ్డయనిచారింపక - భక్షింబభక్షింబ - తిలకిని - కుక్షిం
 భరిత్యంబునంబు - బవర్తిల్లిక - గడుపునంపు కొనుటచేతనే ప్రవ
 ర్తిందితిని - అట్లుండెనును - అదియట్లుండెనునరిగదాయ

కర్ణింపుము - తారలకు - సత్కృతములకును - వర్షధారలకును -
 వానయొక్క - జలధారలకును - ఇమమునకు - ఇమకకును -
 కనవునకు - గడ్డికి - లెక్కగలిగినంగలుగుగాని - ఎన్నిక
 కలిగినను గలుగుంగాక - మదీయజత రానలజ్జిగజంతునం
 తానంబునకు - మదీయజత రానలజ్జిగ - నాయొక్క - జ
 త - రాగ్నియందుహరించిన - జంతునం తానంబునకు - శ
 రీరీసమూహమునకు - లెక్కయిడనక్క - మలగర్భండునున
 మధ్యండుగాడు - లెక్కయేర్చి అడుటకు బ్రహ్మయైన
 పృథికినిజాలడు - ఇట్టికృత్రిమదనుజభావావిష్టంజనగు
 ఇటువంటికడరాక్షసుత్వమునుబొందిన - నాదౌవ్యంబు
 నాయొక్క దౌజన్యము - సవనపగాడెలిసి - మూచా
 యగాగ్రహించి - అనగా - గొడ్డికొడ్డిగాడెలిసి యనుట - ము
 దరకయమున్న - అతిశయించకమునుచే - చాత్కళత్రం
 బులక - నాభార్యలను - పుట్టినిటివారు - తల్లియింటివారు
 ఉత్సవాలొకనవ్యా జంబుననపించుకొనివని - పెండ్లిపే
 రంటముమొనలైనవేడుక - మామటకనిచెప్పి యం పకముచే
 యించుకొనిపోయి - నిజగృహంబులనునివీరక్షించుకొనియుం
 డిరి - వారివారియిండ్లలోనుంచుకొని సంతతుణము సేయ
 చుండిరి - ఇప్పుడేనశంబుగానక - ఇప్పుడునేనాహార
 ముగానక - కానకగన్నయొక్క - స్వక - లేక లేకనుగొన్న
 యాచిన్నదానిని - కైలాసకానసంబునగునువంబులుగో
 యదానింగని - కైలాసకర్మతవనమండలువులుగోయు
 చున్నదానినిజూచి - కనకరంబుడిగి - దంతుదలచక - కడుపు
 చిచ్చునకు - జతరాగ్నికి - మింగండలమిగిలినవచ్చి - మిం
 గునిమిత్రమై తటుముగొనివచ్చి - ఇచ్చొటభవదీ యదశక
 నంబునక - ఈస్థలమంద నియాలోకనమువలన - వృజిన
 రుజవలనము తుండనై - పాపమమరొ మువలననుండివిడు
 వబడినవాడనై - నిజప్రకృతిబొంది - స్వకియమైనదివ్య
 దేహముచెంది - కృతార్థుండనై తిక - ధన్యుడనై తిని - అ
 నగ్రామునివాక్యప్రకారముశాపవిముక్తియయి - స్వరూప
 పమునుజేందితననుట ||

౩౪

క || ఈయం పకారమునకు - ఇప్పుడునీవు నాకు దేసినము | దీ
 యాత్మజనీకుని తుదేవీనుణిగా ||

౩౫

టిక || ఈయం పకారమునకు - ఇప్పుడునీవు నాకు దేసినము | పశుతిక్ - ప్రతిసేయగశక్యంబు - ప్రత్యుపకారముచేయక

కృష్ణా - అనగా నేమి చేసిననుదీనికి సరిగాననుట. జంబు జిల్లా - జంబు భామరూపిజయించియున్నది. మండలం నవాదా - సభరాజ్యాయతలోననియును. శిఖర - బెళుకుచేడలవలె. అత్యాయతలోనయైన మిక్కిలి. హు

లైన సేతములుగల. మదీయచర్మజ. నాకొయ్య రేయిని గూగు మోరను. దేవీనణిగా. ఆగ్రభార్యయగునట్లుగా. నీకుల భుక్. నీకుల చుచ్చుచున్నాను. అంగగానాచేత నైనకొయ్యి. తమాత్రముచేయుచున్నాననుట. ౩౫

|| ఆయుర్వేదముగైకొని | యాయంతింబెట్లీ | యుమెలమిరమానా | తాయపరిణయగేయవి | గాయ

నగంధర్వమైనకవ్యపుగొండక||

౩౬

టీక || ఆయుర్వేదముగైకొని - నాకుచెలిసి యుండునా యుర్వేదమును - అనగా బైద్యశాస్త్రమునునీవు ద్రహించి - ఎలమిక - వేడుక చేత - రమా...మైర - రమానారాయణ - లక్ష్మీనారాయణులయొక్క - పరిణయగేయ - పెండ్లిసంబుధమైనగానమును - విగాయనగంధర్వమైన - లెస్సగా

బాడుచునుండుగంధర్వులుగలిగిన. కవ్యపుగొండక - మలకాగ్రాయము - ఈ అంశంబెట్లీ గూఢము - ఈ స్త్రీనివివాహముచేసుకొనుట || గేయమనగా గానమునకును గానయజేయుకొనినదానికిచేరు || ౩౬

లయగాహి || ఆన్నగముపై జరతపన్నగపతిస్థులనన్నెగసి కోటకుదలన్నెగడుకొమ్మలో | విర్రగలరా

యరుచిజెన్నగువిమానములపన్నగడపన్నగం బభిన్నగజఘోట | చ్చన్నగహనాపణములన్నిగడగడగతిర

విన్నగునణిప్రకరమున్నగరిమంబేగనిరెన్నగలయంగడలవన్నెసంపదలకున్నగరియొప్పుబలభిన్నగరిలేక||

టీక || ఆన్నగముపై - ఆమందరచర్మముగల - జరత...గసి - జరతపన్నగపతి - వృద్ధేనసనార్పణయొక్క - అనగా శేషాహియొక్క - స్థులనన్నెగసి - పడగలోయనునట్లుగానెగిరి - కోటకుదలన్నెగడు - ప్రాకారపుగోడలయొక్క చివరలయందొప్పుచున్న కొమ్మలు - ప్రాకారశృంగములు - మిన్నగలరాయక - ఆకాశముపగులునట్లు లూరయగ - గా అనగా గోటయత్యన్న తముగానున్నగనితాన్వయము - ను జెన్నగు - కాంతిచేసనుండగనుచున్న - విమానములు - వ్యోమయానములయొక్క - పన్నగడ - ఆపాధనము పన్నగక బిప్పిగనుగుండుగా - ప్రభిన్నగజఘోట చ్చన్నగహనాపణములక - ప్రభిన్నగజ - మడపుటేనుగలచేతను - ఘోట - గుట్టనులచేతను - ఛన్న - కమ్మకొనబడినవిగనుక నేగహన - చొరశక్తియుగానడచున్న - ఆపణములక - వర్తకవ్యవహారస్థానములయందు - అంగడలయందనుట - నిగదిగద్యుటక - గగనగవిమెఱుముకాంతిచేత - రవిన్నగు - సూ

ర్యునిదిగనుగించు - నణిప్రకరము - చ్చన్న సమూహము ఉన్నగరిహక - కలిగియున్నయతిశయత్యయచేత - పేరెన్నగల - కొనియాడకొనిన - అంగడులక - ఆపణములచేత - వన్నెగని - ప్రసిద్ధినిబొంది - సంపదలక - సమస్తసంపత్తులచేతు - బిజిన్నగరిలేక - ఇంద్రునిపట్టణమైన స్వర్గములె - నన్నగరియొప్పుక - నాయొక్కపట్టణమొప్పుచుండు - ఈ వ్యయముచేటిపాదముకన్న - న్నెగసియన్నగోట - నెగసియన్నగోటగా - ఎగసియన్నగరాదిగాడు - ఛావెనెగనెనబొగలెబొన రెబొందెనశబ్దముయందు మొరలివర్ణములువ్యంజనములయందుండి వలయునప్పుడు - వ్యంజనములులోపించి వ్యంగ్యతేనిల్లునుగనుక రెండువిధములు గానునాకవిప్రయోగములకులవు నెఱివక్కగడట్టి మత్రై నెగయగచ్చ భారతమున నాదిపర్వముందు - తటానిన్నెగ సెననిరమచత్ర - యాతీరునలపుగనుగయొక్కడనాహావిసంధిదోషములే ||

తే || అనిజోదంతమావంతయెనదావ | కంతయునుజెప్ప నచ్చ తంబలతరంగ | మంతయునుగండహర్షి చె

నాస్వరోచి | యంతరవియేగెబుచ్చుచాశాంతమునకు |

౩౭

టీక || అని - ఇట్లుని - నిజోదంతము - తనయొక్కవృత్తాంతము - అవంతయెనక - ఆవగింజంతయనునప్పటికిని - దా

పకంతయునుజెప్పక - దావకసర్వమునుజెప్పగా - అచ్చుతంబు - అచ్చర్థము - అంతరంగమంతయునునిండక

టీక || సాంధ్యనటనచండవండిశపదహతిః - సాంధ్య నట
న - సాయంతాలతాండవమం - చండ-సమర్థుడైన-చం
డిశ - సాంబమూర్తియొక్క - పదహతిః - పాదమట్టనచే
త - తరణివక్ర మొఱగి-సూర్యదూపమైనబండికల్లోకభా
గమునకువంగి- శరధిఁగ్రుంగఁ - సముద్రములో దిగబడఁ
గా - భూరధేతర భాగచక్రము- భూరథ - భూదూపమైన
స్వ-దనముయొక్క - ఇతరభాగచక్రము - రేండవవైపు
బండికల్లోకభాగమువడియె - ఒడ్డుగిలబడెను - అనఁగా -

అనునట్లుగా . ఆపుడు . ఆసమయమందు- శశియుండొ
కె- చంద్రుడునునుదయించెను || అనఁగాసూర్యాస్తమా
నముకాఁగానేచంద్రోదయముననాయెననియర్థము || సాం
బమూర్తికిఁదిపురసః హారకాలమందు భూమిరథమునుసూ
ర్యచంద్రులుబండికండ్లునునగుటపురాని ప్రసిద్ధముగనుకక
విశ్రయోగించి నాడని తెలియవలెను - యీకథసాగం
దమున - భారతమునఁగర్జునపర్వముమొనలైనవాని యందుఁ
జూడవలసినది ||

౪౨

క || తమమనుకాలాహిప్రపం | చమునెరగొనియోషధీశసద్యఃకృతదం | డమనమగుడంగఁ గ్రక్కెడు | క్ర
వమునొయ్యెయ్యవిచ్చికడలకుదొలగె ||

౪౩

టీక || తమమను - వీరకటియనునట్టి - కాలాహి - నల్లతాఁ
చుఁబాము - ప్రపంచమునెరగొని- లోకమంతయుఁమ్రొంగి-
ఓషధీశ - చంద్రునిచేత - సద్యఃకృతదండుమనఁ సద్యః
కృత - ఆపుడుచేయఁబడిత - దండుమనఁ-శిక్షవలన మగు
డంగఁగ్రక్కెడుక్రమమునఁ - మరలవమనముచేసినరీతిగా

బియ్యెయ్యవిచ్చి - తిన్న తిన్న గావిడిచి - కడలకుదొల
గె - పార్శ్వమునొక్కపోయెను || అనఁ గాఁజం ద్రో
దయము కాఁగా నేవీరకటి యంతకంతకు దొలగిపోయె
ననుట ||

౪౩

వ || అనంతరంబక్రవక్రమంబునఁ || తర్వాతతో డ్దోషనే ||

సీ || కలయ వెల్లువగట్టి జలజలఁబ్రవహించు - శశికాంతవాంతఃస్పృశము జలము | మలయానిలము చేరు
మారఁబురేగుసా | గంధికంబురజంబుకఱకుమమ్ము | నిండారవిరిసినబొండుమల్లెలనుండి | యొడమును
రందపుగుడరసంబు | తొలకిమింటికిఁబొంగుదుగ్ధపాథోరాశికరడులమి (మి)గడల మెరుగు || తే || తన
మరనవర్తములుగానుధాకరుండు | సారెసారెకుఁగరములుసాచిచాచి | యచ్చబెలుపుగనపుడుబ్రహ్మాండ
మొల | పంబువెన్నెలసన్నసన్నఁబుజేసె ||

౪౪

టీక || కలయ వెల్లువగట్టి - అంతటఁగలియునట్లుగావరదగ
ట్టి - జలజలఁబ్రవహించు - జలజలయనిపారునట్టి శశి...ర
ము - శశికాంతవాంత - చంద్రకాంత వానిలవలన వెడలఁగ
క్కఁజుడుచున్న - స్పృశము - ప్రవాహము - మలయా
నిలముచే - చందనాద్రిమారుతముచేత - దుమారంబురే
గు - దుమ్మురేగుచున్న - సాగంధికంబురజంబు - ఎఱ్ఱగలు
వలపుప్పొడియను - కఱకుమమ్ము - ఇసుక యను - భవవిశే
షమనియాంధ్రభాషార్థవమందు - నిండారవిరిసిన - లెస్స
పూచిన - బొండుమల్లెలనుండి - మహామల్లిపుష్పమువలన
నుండి - ఒడియు - తారుచుండు - మరందపు - మకరందమ
ను - గుడరసంబు - బెల్లపుష్పము - తొలకి- తొలకి- మింటి
కిఁబొంగు - ఆకాశమునకుబుటచున్న - దుగ్ధపాథోరాశి-

క్షీరసము ద్రముయొక్క కరడులమిడి - తరంగములపై
నుండ - మిగడల - ముండములేయను - మెరుగు - చమరు ||
మండలధిభవంబు స్త్విత్వమరకః తనకు - తనకు - రసవర్త
ములుగా - గచ్చచేయుటకుఁగావలసిన సాధనములొడు
నుండఁగా - సుధాకరుండు - చంద్రుడను సున్నపుగచ్చుప
నిచేయువాఁడు - సారెసారెకు - మాటిమాటికి - కరము
లుసాచిచాచి - కరణములనుచేతులుసాచిచాచి - అచ్చ
లెలుపుగ - శుద్ధశ్వేతవర్ణముగానుండు - అపుడు - ఆస
మయమందు - బ్రహ్మాండమంటపంబు - బ్రహ్మాండమనుమం
డపము - వెన్నెల - చంద్రికయను - సన్నసన్నఁబుజేసె -
పాలగారచేసెను || మండపోస్త్రీజనాశ్రయశత్యమరః ||

వ || ఆసమయంబునం బరిశ్రాంతుండగు నమ్మహికాంతుం డొక్కశశికాంత శిలామంటపంబునదట్టంబు

గాఁబటచినదిగురుపటపుటగంధర్వ రాజునుండునునుఖాసీయై యిష్టకథాగోష్ఠినారాత్రిగడపిరంత || ౪౬

టీక || ఆసమయంబునఁ - అట్టిరాత్రికాలమందు - పరిశ్రాం | తుండగు - జలసియన్న - అమ్మహికాంతుండు - అస్పృశుడై

బుక్క-శశికాంఠశిలామంఠపంబునకా - చంద్రకాంతమణిని
త్తితమై నయొకమిదైయించు- దట్టంబుగాబలుదిన- మెరిండు
గాబలువీన-విగురురపులకా - విగురుటాకులశయ్యలయం
డు - గంధర్వరాజునుండానును - గంధర్వరాజై నయం దీవ

రాక్షసుడునుస్వరోచియును. సుఖాసీనులై హాయిగాఁగూ
ర్చున్నవారై - ఇష్టకథాగోష్ఠికా - ప్రియమైనకథాప్రసం
గములచేత - ఆరాత్రిగడిపిరి ఆరేయి వెడలఁబుద్ధితి -
అంతటకా - అటుతర్వాత॥

సీ॥ తనుఁబాసి శిదప్పుచక్షున నెవ్వగఁబోలెఁ దొలిదిక్కుజవరాలు వలుకబాతెఁ బ్రథమాద్రినభయరిమఁ
బలుదినకెంబట్టు - జముకాణమునఁగరాగముజనించె । ధవుఁగూర్చిఁగొనరుచున్నవివోలెముఖరాళి వనరుహా
స్యములఁబద్మినులుదెఱచె॥ భానూన్మభీతిమున్నుశినచుక్కలభంగి దొరలెవేసువగాలిఁదరులమందు॥ లే॥ కా
లగుణము క్రిమింటిచక్కటినినెగయ । వాసపునిపట్టిపొడవుగావై చియాడు । గచ్చుచమరినదారుచక్రంబు
బిళ్ల వోలెనొయ్యనఁబ్రాచిలే ప్రాద్దు వొడిచె॥

౪౬

టీక॥ తనుఁబాసి తనవుననలిపెట్టి - శశి- చంద్రుఁడు- దప్పు
చక్షున-దూరముగాఁబోయిన- నెవ్వగఁబోలెకా-అధికవిచా
రముచేతనువతె- తొలిదిక్కు-జవరాలు- తూర్పుదెనయను
స్త్రీ - వెలుకఁబాతెకా- తెలతెలఁబోయెను- అనఁగాఁదె
ల్లవాతెనని యర్థము- ప్రథమాద్రినభయందకా- ప్రథమా
ద్రు- తూర్పుకొండయను । సభయందుకా- కొలువుకూటమం
దు- పలుదిన - క్రిందఁబలువీన- కెంబట్టుజముకాణమునఁగకా-
ఎట్టపట్టుజముఖాణమును నట్టుగా- రాగముజనించెకా- ఉద
యకాలరక్తిమకలిగెను- ధవుకా- పెనిమిటియయిననూగ్య
ని- కూర్చికా- చెలిమిచేత- కొనరుచున్నవి పూలెకా- దైన్య
ముగాఁబ్రార్థించుచున్న పూయనునట్టుగా - పద్మినులు- తా
మరతఁగలనుపద్మినిజాతిస్త్రీలు- ముఖరాళి- ధ్వనిచేయుచు
న్నతుమ్మెగలుగల- వనరుహాస్యములకా - పద్మములనుముఖ

మును-తెఱచెకా-వికసింపఁజేసెను-భానూన్మభీతికా-నూ
ర్యుఁయొక్కకాఁకవల సభయముచేత- మున్నుశినచుక్కల
భంగికా - ముందుగాఁ బడిపోయిననకు శ్రములొయనట్టు
గా- వేటవగాలికా- ప్రాతఃకాలవాయువుచేత-తగులమం
చు- వృక్షములయందలిహివాము- దొరలెకా- రాలెను- కా
లగుణముక్తికా- వేళయ నెమత్రాటియొక్కసంయోగము
చేత॥ ఆటలాడునీటిచేతనగొందగు- మింటిచక్కటికి నెగ
యకా॥ ఆకాశమునకెగయునట్టుగా- వాసపునిపట్టి- ఇంద్రు
నికొమారుఁడై నజయంతుఁడుపొడవుగావై చియాడు- పై
కివేసెయాడునట్టి-గచ్చుచమరిన-రంగుచేసిన-దారుచక్రం
బుబిళ్లవోలెకా- కొయ్యచక్రపుబిళ్లాయేమియనట్టుగా
బియ్యనకా- తిన్నగా-ప్రాచికా-తూర్పుదిక్కునందు- లేప్రా
ద్దువొడిచెకా - బాలసూర్యుఁడుదయించెను॥

౪౭

క । ఈగణనత్తిటిదెలతెల । వేగినగఁధర్వపతికి వేగుటవినితా । రాగమునకేగి కాండరి । రాగమునఁగొలిచి

మనుపురాతన ఖచరుల॥

౪౮

టీక॥ ఈగణనత్తిటికా- ఈరీతినానమయమందు తెలతెలవే
గినకా- తెల్లగాఁ దెల్లవాటువలెగు-గంధర్వపతికికా- గంధర్వ
రాజైనయిందీవరాక్షునికి వేగుటవిని- శాపవిముక్తియాట
నాకగించి-తా రాగమునకేగి-వెండికొండకుదని- అనఁగాఁ

గైలాసమునకుఁబోయి- రాగమునకా- అనురాగముచేత
కొలిచి- సేవించి - మను- బ్రతుకుచుండు- పురాతనఖచ
రులు సూర్యపుగంధర్వులు- కాండరి- దగ్గరముచేసిరి॥

ఉ॥ కాంచినఁబొంగి వారొనఁగుకానుకలర్థిబరిగ్రహించిము ॥న్నిందిపుర ప్రయాణముతికకగన రేంద్రుఁడుము
న్నుగాఁదటి వచ్చంచలవాహమై మణుల హయలదిక్కులలంకరించుఁబూర్వంతురథంబుచాంగుభలియం
చునకీయలుమోయు నెక్కినకా ॥

౫౦

టీక॥ కాంచినఁబొంగ- గంధర్వులందఱువచ్చిచూడఁగానే
సంతోషించి-వారొనఁగుకానుకలు-ఆగంధర్వులుసమర్పిం
చినయుపహారములు- అర్థిబరిగ్రహించి- ఆసక్తిచేతనందు

కొని-మృదుచి-వారినిబెడ్డటికముచేసి - పురప్రయాణముతి
నికకకా- పట్టణయాత్రమందలిమనస్సుమిండుచుండఁగా-న
రేంద్రుఁడుమున్నుగాకా-రాజైనస్వరోచిముందొనట్టుగా

తటస్త్వచలవాహమై మేరుపుత్రీలవలెఁజంపలించుగుట్ట
ములుగలదై - ములులవా ములక - రత్నకాంతులచేసి - నిర్మల
బలంకరించు - దిగలబ్రసాధనముచేయుచునుండు - బాలుని
సురభ బుక - బంగారపునంచులుగల తేరును చాచి భరి
యించు - చాంగుభలీయనుప్రశంసా - ములులుకు

చును - నక్షీబులు మోయుకా - హెచ్చరికఁజేయువాండ్రి
కేకలు వేయఁగా ఎక్కినగా - ఆరోహించఁ - అఁగాన్వ
యించి - గూడనిందిన రాత్నుఁడురథముపై నెక్కి - గానని
యట్లుము ||

౫౭

క || నందనయునుచితరత్న | స్వందనమునఁజనియెనర్జున కుని బడిన | య్యుందివరాత్నుఁడేగతి | మందరమున

కెగయగగనమార్గమునందు ||

౫౮

టీక || నందనయుక - కొమా - యెనను - మోరహాయను - అ
ర్జునకన్యనిబడిక - ఆన క్షితేతఁగండి వెంబడిని - ఉచిత - తగిన - ర
త్నస్వందనమునకా మణిమయ మై నరభముమీఁద - చనియెక

పాయను - అయ్యుందివరాత్నుఁడేగతి - అయ్యుందివరాత్నుఁడే
ప్రకారముగా - మందరమునకెగయకముం థాద్రికి నెగరఁగా
గగనమార్గమునందు - ఆ కాశపుత్రోవయందు ||

౫౯

సీ || మండిగాలిడిదంతతుండార్ద్రహతిఁజింది - జలధరాంధముకరుల్పల్లులాడు | సహిమాంశుహయహేమలా
లిందిచెవివంచి కెరలి వాజులుబయల్లాలఁద్రవ్వ | ధ్వజ వాతహతినాటవై ద్యుతాగ్నులఁజూడి | పగలుది వ్వే
లవారుపంజులెత్తఁ బెటులచప్పుడులాత్త భీరుస్వయం గ్రాహ | పరిరంభనుఖము భేదరులకొనఁగ || తే || జామ
రప్రభగగనగం గామరాళ | చకచకప్రభమమొదవింపశంకరాద్రి | కాననముమోదిమందరాగంబు దాఁక ||

బాఁజు వెట్టిరితన్మూలబలముదొరలు ||

౬౩

టీక || మండిగాలిడి - మండిగాలనఁ గానొకకాలు ముడుమ
కొనియొకకాలె త్తుకొనికూర్చుండుదానికెఁజేరు - అటుల
మ్రొగ్గి - దండతుండార్ద్రహతికా - కొమ్మలయొక్కతొండ
ములయొక్క చివరపోట్లచేత - చించి - భేదించి - జలధరాంధ
ము - మేఘములోనినీళ్లు - కనులు - ఏనుగులు - చల్లులాడుకా
పాఁజుఁజిమ్మఁగా - అహిమాంశుహయహేమలు - అహి
మాంశు - సూర్యునియొక్క - హయహేమలు - రథపు గుట్ట
ములసకిలింపులు - ఆలించి - విని - చెవివంచి - చెవులువంచు
కొని - కెరలి - ఉద్రేకించి - వాజులు - గుట్టములు - బయలు - బి
ట్టిమై దానమును - గొరజకా - గట్టచేత - ద్రవ్వకా - కొరా
డఁగా - ఆనఁగాఁగల్గింపుకుఁ గాలు ద్రవ్వగాననుట - ధ్వ
జవాతహతినాటక - ధ్వజ - కేతనపుటసంబంధములైన హే
తహతినాటక | వాయువుయొక్కతాఁకుడుచేత, నాటిపో
గా | వైద్యుతాగ్నులకా | మేఘజ్యోతిసంబంధమైనవ
హ్నులయందు | చూడి | వెలుంగించి | పగలుదివియలవా

రు | పగలుదివిట్టిలు పట్టువాండ్రి | పంజులెత్తకా | దివిట్టిలు
పట్టఁగా | పెటులచప్పు కలు - అమరువేల్పుయొక్కధ్వనులు
అత ... ఖము - అట్టి భీరుభయస్వభావముగలస్వకీయస్త్రీల
యొక్క - స్వయం గ్రాహ | పగలుకా - సేకాగిలించుకొనెడు
చరిరంభనుఖము - ఆలించన పొఖ్యము - భేదరులకొనకా - దే
వతలకిచ్చుచుండగా | చామరప్రభ | వెల్లచారిలయొక్క - కాం
తిగగనగం గామరాళ - ఆ కాశగంగయందలిహంసలయొక్క
చకచకభ్రమ మొదవింపకా - చకచకలాడు కాంతులాయ
నుభాగితపాండఁజేయఁగా - శంకరాద్రి - కైలాసగిరియొ
క్క - కాననముమోది - అర్జునుముమొగుట - ను - ని - మం
దరాగంబుదాఁక - మందరగిరి - స్వతమును - తన్మూలబ
లముదొరలు - అయ్యుందివరాత్నునిపురములోపలి బలపునర
దారులు - పాఁజు వెట్టిరి దండుసాగించినవారైరి || మవులం
భృశ్యంమహాస్త్వే శీర్షిషదాటవికంబుము ||

౬౩

క || కుంజరశతాంగహయభటరంజితమై - కుంజర - ఏను
గులచేతను - శతాంగ - రథములచేతను - హయ గుట్టముల
చేతను - భట - కాల్పలముచేతను - రంజిత - ప్రకాశించబడి

ము వొలగగన మంటపమురెక ||

౬౪

టీక || కుంజరశతాంగహయభటరంజితమై - కుంజర - ఏను
గులచేతను - శతాంగ - రథములచేతను - హయ గుట్టముల
చేతను - భట - కాల్పలముచేతను - రంజిత - ప్రకాశించబడి

నదై - పైరజఃపరంపరలయకా - మిఁదనుబ రాగపుడొంత
రలు వ్యాపి చుచునుండఁగా - మంజులకాంతికా - మమోహ
రమైన భాయచేత గగనమంటపము - ఆ కాశమునుపావడి - క

సీసపు - కీసీసమనుభాతువిశేషముగలసీస మాంజిన్యము
వోలి - ఎరుపుచనపుగలసీస లాలుపొయిచాయపొలి - ఆ
మరెక - ఒప్పుచుండెనుకీసీసమన గానలుగల నేకస్థల
ములయందుదాహరించియున్నాను - అనఁ గానై న్యమున

దుచుచునుండఁ గామందరా ద్రిమార్గసంబధమై నధాతువి
శేషవరాగము తెర తెరలుగానాకాశ మందువ్యాపించెన
నిభావము || పరపరయనఁగాఁబరిపాటి|| ౫౪

తే || పారదిస్సీరితిడివి దోడుఁజూపినట్టి | దొరలుగొలువంగభవరే ద్రుఁడరిగియరిగి | మింట గ్రహరాజుతన
నుమింటవెలుగు | మంధగిరిఁగాంచిపలికెనన్మనుజపతికి|| ౫౫-

టీక || పారది - వరుసగా - ఈతీతి - ఈప్రకారము ది
వి - అంతరిక్షమందు - తోడుఁజూపినట్టి - సహాయమును
గనుపఱచిన - దొరలు - సరదారులు కొలువంగ - కొలిచి
వచ్చుచునుండఁగా - భవరేంద్రుఁడు - గంధర్వరాజు - అ
రిగియరిగి - పోయిపోయి - మింట - ఆకాశమందలి. గ్ర

హరాజు - మూర్ఖుడు - వనసగ మింటవెలుగు - తన
మద్యభాగమందుఁబ్రకాశించుచునుండు - మంధగిరిఁగాంచి
మందరపర్వతమునజూచి - అమ నుజపతికి - పరూధిసీ
పుత్రుఁడయినస్వరోఁతో - పలికె - ఒకవాక్యముచె
ప్పెను|| ౫౫

సీ || జరతకచ్చపరాజుచరమాంగగృహమేధి | భోగివేష్టనరేఖలుచుజాణ | కులములోఁగరితీపుగలిగి
మించినమేటి | మై నాకునొరసినమాసటిఁడు | తొలువేలుపులవేలుపులబనల్లానుఁజేడు - గడలిరాయల
లోఁకుఁగన్నగబ్బి | సురరాజుగఁబాండుకరిఁజేర్చుమరకాడు | కల్పకంబులపంటకన్నుటిఁడు || తే || కం
టెనుధితుసాధాధౌతకటకజాత | చంపకవనప్రకటనాకంఠవిసర | దక్షిణముఖరవమధురముఖరశిఖర | నం
దరసమందిరంబగుమందరంబు|| ౫౬

టీక || జరతకచ్చపరాజు - అతికూర్మమయొక్క - పరమాం
గగృహమేధి - చరమాంగ - వీచుచిప్పయిందలి - గృహమే
ధి గృహస్థుడు - అనఁగాఁగాఁపురస్థుఁడును భోగివేష్టన
రేఖ - వాసుకియొక్క - చుట్టవల్లనైనచారికలచేత - పా
ముచుజాణ - ఒప్పుచున్న సమర్థుఁడును - కులములో -
శ్చ్యుతవంశములో - తరితీపుగలిగి - ప్రీతిగలిగి మించినమే
టి - అతిశయించినవాఁడును - మై నాకునొరసిన - మై నా
కగిరితోస్పర్శచేసిన - మాసటిఁడు - వస్త్రాదును - తొలివే
లుపులవేలుపుల - రాక్షసులనుదేవతలను - పనల్లాను
జేడు - కొలుపుగాండ్రనుగానఁగీకరించినప్రభువును కడ
లిరాయల - సముద్రరాజైనక్షీరాబ్ధియొక్క - లోఁకుగ
న్నగబ్బి - అగాధముగనుపఱచుకొన్నగంభీరుఁడును - సుర
రాజునకు - దేవేంద్రునికి - పాండుకరిఁజేర్చు - వెల్లెటే

నుఁగునుదెచ్చియిచ్చిన - అనఁగానై రావతమునొనఁగిన మా
రకాడు - ఓడవర్తకుఁడును - కల్పకంబులపంట - కల్పవృక్ష
ములపంటపండించిన - కమ్మటిఁడు - కమ్మ సంసారియును || మ
ధిత రంబు - మధిత - తరదఁబడిన సుధా - ఆమృతముచే
త - ధౌత - కడగఁబడిన - కటక - పర్వతమధ్యభాగమందు -
జాత - పుట్టిన - చంపకవన - సంపంగితోటలయందలి - ప్ర
కంపన - వాయువువలన - ఆకంప లెచ్చగాఁబడినవిగను
కనే - విసరతో - తొలగిపావుచునున్న - ఆఖర - మృదువై
న - ముఖర - యంకారములుగలిగిన మధుకర - తుమ్మెదలచే
త ముఖర - మ్రోయుచున్న - శిఖర - శృంగములు గలది
గనుకనే - నందరస - సంతోషరసముగకు - మందిరంబు
అలయమును - అగు - ఆయిన - మందరంబు - మంధాన
పర్వతమును - కంటె చూచితివా|| ౫౬

శా || వైకుంఠాంగదహేమమాతతవలద్వా తాశనాకృష్టరే | భాకారంబులచుట్టునం టిమొలనూలై మేటి
యొడ్డాణమై | శ్రీకారప్రభ గరియై శిఖరిరాట్సింహుల్లసత్పట్టమై | యీకొండంగనుఁగొంటెమాయ
చీపుడి హోదాశపుం గాంతుల|| ౫౭

టీక || వైకుంఠాంగదహేమము - 1 వైకుంఠ - విష్ణుమూర్తి
యొక్క - అంగద - భుజకీర్తులసంబంధమైన - హేమము -
బంగారము - ఆతత - బుల - ఆతత విస్తారమానట్లుగా
వలతో - చుట్టుకొనితిరుగుచున్న - వాతాశన - వాసుకిచే
త - ఆకృష్ట - ఈశువఁబడిన - శేఖాకారంబుల - గీరల

యొక్క - యాకృతిచేత - చుట్టునంటి చుట్టునుండుకొని
మొలనూలై - మేఖలయై - మేటియొడ్డా ణమై - మిన్న
యయినకమ్మరపట్టియయి - శ్రీకారప్రభగరియై శోభా
కారమైనకాంతిచేతమెడకంటెయై - శిఖరిరాట్సింహుల్
లసత్పట్టమై - పర్వతరాజులమై యుల్లసించుచునుండుల

లాటపటికయై - శుకొండ - శుమందగా - ద్రియందు - హే
 రాశపుంగాతులక - అనుభవమ్యగులచేత - మాయదిపు
 డుక - ఇప్పు టికినిమాసిపోపండనన్నది - కనుగొంటే -
 చూచితివా || అనగా వాసుకినిగవ్వ పుత్రాడుచేసిచుట్టిక
 పుడుక్రిందినం డిపై కినాలుగుచుట్లయినందునమధించునప్పు

దొరునుకొనియేర్పడిననాలుగు రేఖలయందును. విష్ణు మూ
 ర్తియొక్క భుజకీర్తులబంగారమంటుకొనియానాలుగురే
 ఖలును - ఆయాస్థానములయందు - ఆయాభూషణములు
 గాఁ బ్రకాశించెననితాత్పర్యము || విష్ణురూపాంశునికృ
 ప్తోవైకుంఠోవిష్టరత్రవాభివ్యవరః || ౫౪

తే || వేదవేదాంతముల వేదవేదకీకనని | చంద్రలోచన శ్రీపాదపంకరుహము | లబ్ధరేఖాంకితములవేయచల

వంశ | వల్లభునిమేఖిలా సీమనెల్లమెఱయు ||

౫౫

టిక || వేదవేదాంతములక - శ్రుతులయందునునిగమాంత
 ములైనయువనివత్తులయందును - వేద - బ్రహ్మదేవుడు
 వేదకి-కోఠించి - కనని-చూడని - చంద్రలోచన - తామరపూ
 లవంజికండ్లుగలవిష్ణుమూర్తియొక్క - శ్రీపాదపంకరుహ
 ములు - శోభాయుక్తములైనచరణపద్మములు - అబ్ధరేఖాం

కితములు - చంద్రరేఖలచేతచిహ్నితములైనవి - అవే - అ
 దిగోయగుడడుచున్నవిచూచితివా - అచలవంశవల్లభుని-శ
 ర్వతకులరాజైనమందరముయొక్క - మేఖిలా సీమ - మ
 ధ్య ప్రదేశమందు - ఎల్లమెఱయుక - అంతట ప్రకాశిం
 చుచునున్నవి || ౫౫

౫౬

ఉ || నాలుకబంతి వ్రేలబడినంజునదోగితమాలపల్లవ | శ్రీలహసింశనుబ్ధిక్కునుఁ గ్రేవలజేవురుపుక్కిలింపఁ

గా | వాలికెమేనిపీఠెగయవాడినమాల్పముమౌలెనాదిను | వ్యాళముదీనిపగ్గనుయినట్టియవస్థదలంతు
 నెప్పుడు ||

౫౭

టిక || నాలుకబంతి - జిహ్వలయొక్కచాలు - వ్రేలబడి
 అధోలంబితమై - అనగాఁగ్రిందికి వ్రేలియనుట - సంజున
 దోగి - విషముచేతఁడడిసి - తమాలపల్లవశ్రీలహసింశక
 తమాలపల్లవ - చీకటివ్రూనిచిగుళ్లయొక్క - శ్రీలహసిం
 శక - సమృద్ధులనుదిరస్కరించఁగా - ఉబ్బి - పైకిను
 వికిశ్కనుఁగ్రేవలక - నేత్రపార్శ్వములయందురక్తిను
 జేవురు - పుక్కిలింపఁగాక - గండాపింపఁగా - అనగా

వేదలిరాఁగా - వాలికెమేని - దీర్ఘమైనశరీరముయొక్క
 పీఠెగయక - బలములేనిపోఁగా - వాడినమాల్పమువో
 లెక - వాడిపోయినపూలనండవలెనే - ఆవిషవ్యాళము
 ప్రథమసర్పము - అనగావాసుకి - దీని - ఈకొండయొ
 క్క - పగ్గనుయినట్టియవస్థక - ఆఁకత్రాడైనప్పటిదశను
 తలంతు నెప్పుడుక - సర్వదాస్మరించుచుండును || ౫౭

౫౮

చ || బిలము ఖచప్రసరిధరణిభృత్యతివారిధినిర్భరభృమిం | దలముగమున్నుద్రావీనసుధారసధారగుణంబు

న. జుమీ | పలితవికారదూరనిర పాయ సుఖస్థితిగాంచెనాఁగఁగో | మలవిచలచ్చిరోరుహతమాలవీధిలిమ

రేఖ నొప్పెడిక ||

౫౯

టిక || ఈధరణిభృత్యతి - ఈవిద్యతరాజు బిలముఖప జ్ఞే
 బిల - గుహలను - ముఖపజ్ఞేక - వదనసమాహముచేత
 వారిధినిర్భరభృమిక - వారిధి - ఊరసముద్రమందు - నిర్భ
 రభృమిక - అతిశయమైనతిరుగుడులవల్ల - దలముగ
 సంపూర్ణముగా - మున్ను ద్రావీన - పూర్వమందుఁబాన
 ముఁజేసిన - సుధారసధారగుణంబునంజుమీ - సుధారస
 ధార - అమృతసధారయొక్క - గుణంబునంజుమీ - వి
 శేషమహిమచేతనుసుమా - పలితవికార దూరనిరపాయ
 సుఖస్థితిగాంచెనాఁగఁగో - పలితవికారదూర - తెల్లగానె
 టియుటయనువికారముతేని - నిరపాయ - ఉపద్రవములే
 ని - సుఖస్థితిగాంచెనాఁగఁగో - సుఖకరమైనయునికినిబొం

దినాఁ డోయనునట్లుగా - కోమల...ఖక - కోమల - మృదు
 వులైన - విచలతో - కదలింపడుచున్న - శిరోరుహ - శిరో
 జములైన - అనగాఁడలవెం డ్రుకులయిన - తమాల-చీక
 టివ్రూనుయొక్క - వీధిలిమరేఖక - మిక్కిలినిల్లనికాంతుల
 రీతిచేత - ఓప్పెడిక - బిప్పుచున్నాడు - అనగామం
 దరాద్రిశిరోభాగమందున్న తమాలవృక్షములు - పూర్వ
 మందుఊరసముద్రములోగుహముఖములచేతసమృతపాన
 ముచేసినందునముదిమిలేకపోవుటచేతను నెఱియకుండనల్ల
 గానున్నతలవెం డ్రుకలోయనునట్లుగా నేయం డెననియ్యగ
 ము|| ౫౮ || కచః కేశశ్శిరోరుహాత్మకమరః || ౫౯

౬౦

చ || జడనిమిదింపజిక్కి - సుధసౌరభమానుటఁజాపుదకిరా | బడకులనుండిమగ్ధభవపాండిమబొందుట
నందమొందనిం | దడవిమెకాలతోఁగదువులై చరియించును మేతకైబయల్ | వెడలిఘనీకుళీర శకులీమకఠి
ముఖవారిజంతువుల్ ||

౬౨

టీక || జడనిమిదింపజిక్కి - ఊరసముద్రమును జిలుకుచు
నుండఁగాదగులుకొని - సుధసౌరభమానుటఁసెధ - ఆ
వృతముయొక్క - సౌరభమానుటఁ - పరిమళమునునా
స్వాదింపుటచేత - చావుదకిరా - మరణములేకపోయి - రా
బడుకులనుండి - రాతిపణుకులవలననుండి - దుగ్ధభవపాం
డిను - ఊరసముద్రమందలి పాలవలనఁబుట్టిన తల్లదనము-
బొందులనందమొందక - శరీరములయందుఁ జక్కవోచు

నుండఁగా - ఇందడవిమెకాలతో - ఈవర్తతమందరణ్య
మృగములతోఁగూడ - మేతకై బయల్ వెడలి - మేపునిమి
త్రమైబయటికివచ్చి - ఘనీ...పులు - ఘనీ - ఆడుతాజే
ల్లును - కుళీర - ఎండకాయలును - శకులీ - ఆడుచేఁచ
లును - మకఠి - ఆడుమొసల్లును - ముఖ - మొదలైన - వా
రిజంతువులు - జలజంతువులు - కదువులై చరియించుకా-
గుంపులై సంచరించును ||

౬౩

మ || అనుచుంజందనపంకపంకిలతలంబై కేతురుద్ధాతపా | ధ్వనిరుష్ణంబయిమంచకోపరి కుటీవాటివలన్న
ర్తకి | జనమై యశావతసర్వతః కలితవీక్షితోరణప్రజ్ఞి బం | ధనమైయొప్పుపురంబుసొచ్చి భవనద్వార
ఘాణంబునక ||

౬౩

టీక || అనుచు - ఆస్వరోహితోఁబలుకుచును - చందన
పంకపంకిలతలంబై - చందనపంక - శ్రీగంధపుబురుడచేత - పం
కిలతలంబై - బురదపడనై ననేలగలదై - కేతురుద్ధాతపా
ధ్వనిరుష్ణంబయి - కేతు - ధ్వజపటములచేత - రుద్ధ - అడ్డ
గించఁబడిన - ఆతపాధ్వ - ఎండగలమార్గముగలదిగనుక నే-
నిరుష్ణంబయి - చల్లదనముగలదై - మంచకోపరికుటీవా
టివలన్న - ర్తకిజనమై - మంచక - మంచెలయొక్క - ఊ
డికుటీవాటి - పై నున్నగృహపఞ్చులయందు - నటన్న
ర్తకిజనమై - నాట్యముచేయువేశ్యా (స్త్రీ)సమూహముగల

దై - యశావతసర్వతః కలితవీక్షితోరణప్రజ్ఞి బంధనమై-
యశావత - యశావనస్త్రీసమూహముయొక్క - సర్వతఃక
లిత - అంతటవ్యాపింపఁబడిన - వీక్షా - చూపులను - తోరణ
ప్రజ్ఞిబంధనమై - తోరణపుష్పమాలికలచేతఁగట్టఁబడినదై
బప్పు - అమరుచున్న - పురంబుసొచ్చి - పట్టణములోఁ
బ్రవేశించి - భవనద్వార ప్రఘాణంబునక - భవనద్వార-
గృహద్వారముయొక్క - ప్రఘాణంబునక - ముందరిపంచ
పాలియందు ||

౬౩

క || మంత్రులబాంధవభటసా | మంతులనాశ్రేతులనిలిపిమహికాంతునిశా | కాంతమణి కాంతికందళ | కాం
తంబగునొక్కదొరనగరవీడియించె ||

౬౪

టీక || మంత్రులక - అమాత్యులను - బాంధవ...తులక - బాం
ధవ - బంధువులను - భట - భృత్యులను - సామంతులక - తన
కుసమానమై పరువుగలయీశులవలదేశపురాజులను - ఆ
శ్రేతులక - ఆశ్రయించియుండువారిని - నిలిపి - నిలువనాజ్ఞా
పించి - మహికాంతుక - భూమిపతియైనస్వరోచిని - నిశా

కాంతమణికాంతికందళ కాంతంబగు - నిశాకాంతమణి - నె
లరాలయొక్క - కాంతికందళ - మొలకవంటి ద్యుతులచే-
త - కాంతంబగు - మహారాజుమొదలు - ఒకదొరనగరక-
రాజుల మై నయొకనగరులో - విడియించె - దింపినవాఁ
డాయెను || ని || మం త్రీధీసదివోమాత్యత్వమరః ||

౬౪

వ || విడియించియనంతరంబయంతః పురకాంతాకరాంత సంతన్యమానమణిభాజన వీరాజనమంగళములం
గీకరించిప్రియారంగనలసంఖావించిమగుడనాస్థానమంటపంబునకే తెంచి మతంగమంకిమంకల్పమందపాలము
దీవిమాండవ్యమార్గంఁడేయాదిమహామునుల రావించిలగ్నంబు నిశ్చయించి గగనచరజంఘాలకరప్రేష
తలేఖతరులేఖాముఖంబులఁ జిత్రరథదిత్రాయాధచిత్రసేనాదులగు గంధర్వులనువరాహకర్ణగజకర్ణులకేతు
మాణిభద్రప్రముఖయతులను రేవంతప్రముఖగుహ్యకులను మందారముఖ్యవిద్యాధరులను విలిపించివీనయ
పూర్వకంబుగావీత్తాధిపతికి విజ్ఞాపనపత్రికలిఖించినిజప్రధానులంబుచినలకూబరురావించెనంత || ౬౫

టీక || విడియించి - స్వరోచినివిడిదిలోఁదింపి - అనంతరంబ - తద | సంతరమందు - అంతఃపురించి - అంతఃపుర కాంతా - అంతిపుర నె

లఠకులయొక్క - కరాంత - హస్తములకొనలచేత - సంత
 న్యమాన - మిక్కిలివిస్తరింపఁబడుచున్న - మణిభాజనసీరా
 జన - రత్నమయములై నవల్లెరమలయందలిహారతులయొ
 క్క - మంగళంబులఁగీకరించి - శుభక్రియలనాదరించి - ప్రి
 యాంగనలసంభావించి - ఇష్టభావముగలభార్యలనుమన్న
 నచేసి - మగుడవాస్తానమంటవంబునకేతెంచి - తిరిగిరాజ
 సభకువచ్చిపాఁడై - మతం...యాది - మతంగ - మతం
 గుఁడు - మంకి - మంకి - మంకణ - మంకణుఁడు - మందపాల -
 మందపాలుఁడు - మరీచి - మరీచి - మాండవ్య - మాండవ్యుఁ
 డు - మార్కండేయాది - మార్కండేయుఁడు మొదలుగాఁ
 గలిగిన - మహామనులరావించి - పూజ్యులయినముములఁచి
 ల్పనంపించి - లగ్నంబునిశ్చయించి - పెండ్లిముహూర్తము
 నిర్ణయపఱచి - గృహ...బులక - గృహచరణఘాలకరప్రేషిత
 తికాశమార్గసంచారులలో నతవేగముగాఁ బోయెనువాని
 చేతఁ బెట్టిపంపఁబడిన - లేఖతరు - కల్పవృక్షసంబంధమైన -
 లేఖాముఖంబులక - శుభరేఖలమూలముగాఁ అనఁగాఁ జెం
 డికాబుల మూలముగా ననట - చిత్రరథచిత్రాయుధచిత్ర

సేనాపతిగుగంధర్వులక - చిత్రరథఁడుచిత్రాయుధఁడుచి
 త్రసేనఁడుమొదలైనగుగంధర్వులను - వరాహకర్ణగజకర్ణ
 కేతుమాణిభద్రప్రముఖ యుత్తులక - వరాహకర్ణఁడుగజ
 కర్ణఁడుకేతుఁడు మాణిభద్రఁడుమొదలయిన యుత్తుల
 ను - రేవంతప్రముఖగుహ్యతులక - రేవంతుఁడుమొదలయి
 నగుహ్యతులను - మందారముఖ్యవిద్యాధరులక - మందా
 రఁడుమొదలయినవిద్యాధరులను - అనఁగాఁ గిందఁజెప్పిన
 నేనయోనివిశేషులనందఱిని || ౧ || విద్యాధరాశ్వరోయత
 రత్నోగంధర్వకిన్నరాః - పిశాచో గుహ్యకస్సిద్ధో భూతో
 మిదేవయోనయిత్యనరః - పిలిపించి - పిల్వనంపించి - వి
 త్రాధిపతికి - కుబేరుకి - వినయపూర్వకంబుగాక - విసేతి
 తోఁగూడుకొన్నట్లుగా - విజ్ఞాపనప్రతికలిఖియించి - విన్నప
 పూర్వమైనజాబువాయించి - నిజప్రధానులం బంచి - తన
 మంత్రులనుబంపించి - నలకూబరురావించెక - కుజేరునికొ
 మారుఁడైన నలకూబరుని రప్పించెను - అంతక - అంతట
 జంమూలోతిజవస్తుల్య ఇత్యమరః || ౬౬ ||

క || పసపులనలుగిడిరైచువ | విసరుహలోచనలు పెండ్లి పెద్దలయాజ్ఞక | వసుధాధ్యక్షముభుతునకని

తాలకభరణఁబేరఁటాండ్రిగిఁబాడక ||

౬౭

టీక || విచువవిసరుహలోచనలు - పద్మములవంటకన్నలు
 గలనువాసినులు - పెండ్లి పెద్దలయాజ్ఞక - వివాహకార్య
 మునడిపించుతీర్పుగులయొక్కయనుమతిచేత - పేరఁటాం
 డ్రిగిఁబాడక - సువాసినులులేస్సగాఁ బాటలుపాడుచు
 నుండఁగా - వసుధాధ్యక్షముభుతునకుక - గాజేగ్రుఁ
 డైనస్వరోచిసి - ఆసితాలకభరణక - నల్లనిముంగురులు

గలిగిననునొగచుకును - పసపులక - హరిద్రలచేత - నేలు
 గిడిరి - ఉన్నర్తనముపెట్టిరి - పేరంటమనఁగా శుభకాల
 ములయందుఁబునుపుకుంకుమ తాంబూలాదులనిమిత్తమాఁ
 డువారొకరినొకరుపిలుచుట - ఆపేరంటముగలవారు పే
 రంటాండ్రిపేరంటమనఁగానువాసిత్వం - పేరంటలు
 ముత్తైచువ || ఉద్వర్తనొత్సారనేచ్చే ఇత్యమరః || ౬౭ ||

ఉ || మజ్జనమాడేరాజగృశమధ్యమరింపునవంపగుంపులై - గొజ్జెగనీటివెల్లువలు గోవజవాజులనిగ్గుజా

పఁజం | చజ్జరతాహికంఠక ముచాయపఁబుంగులనొత్తెఁజెన్నునీ | రుజ్జగిలకవహించె మెయిమాఁదినఁబా

టుచుకూలచేలమల్ ||

౬౮

టీక || రాజు-ప్రభువైనస్వరోచి - కృశమధ్యమలు - మిక్కి
 లినన్న మైనగడుములుగల(స్త్రీ)లు - ఇంపునవంక - ఇష్టము
 చేతవంఠిపోయఁగా - గుంపులై - డట్టములై - గొజ్జెగనీటి
 వెల్లువలు - పన్నీటివరదలు - గోవజవాజుల నిగ్గుజాపక -
 గోవదేశపుసంకుమడముయొక్కజిడ్డుగనుపడునట్లుచేయు
 చుండఁగా - మజ్జనమాడే - స్నానముచేసెను - చలచజ్జర
 తాహి - బిప్పుచుండు శేషాహియొక్క - కంఠకముచా

య - కుబుసముతోనమానకాంతిగల - ముంబుంగులక - చ
 లువమడతలచేత - చెన్నునీరుజగిలక - తడినీళ్లుహరించున
 ట్టుగా - బిత్తె - తడియొత్తెను - మెయిక - శరీరమందు
 ఊదినఁబాటు-తగిలిన నెగిరిపోయెను-చుకూలచేలములు మి
 క్కిలినన్నమైనవస్త్రములను - తెల్లఁట్టువస్త్రమునియును
 జెప్పవచ్చును - వహించెక - ధరించెను || ౧ || తోమందు
 కూలంస్యాదిత్యమరః || ౬౮ ||

చ॥ గరువునకొత్తచెంగలువకచ్చుఁ ఘటించినమాళిఁజుటెఁజేం | దిరికతెఱంగునంబసిఁడితేఁ గలునించినజిల్లు
పొగబరి | భరనభవాసనాపవనపారణఁదేలంబందెఁగన్తురిన్ | మరకతమాక్తికాదిమణిమండనమండితుఁ
డయ్యెనయ్యెడన్ ||

౬౯

టీక॥ గరువునకొత్త - చెంపకొరుగుటకై - చెంగలువగచ్చు
ఘటించిన - ఎఱ్ఱగలువపువ్వుతిగాఁబించెనున్న - మా
లిన్ - శిఖపైని - చెందిరికతెఱంగునన్ - చంద్రకావీరితిగా
పసిఁడితీగలునించిన - బంగారుతీగపనిచేసిన - జిల్లుపొగ -
సన్నతలపొగ - చుట్టెన్ - వేస్తనముచేసుకొనెను - బంధ
భుజ్జవాసనాపవనపారణఁదేలన్ బంధరసభ - తుమ్మెద
గుంపు - వాసనాపవన పారణఁదేలన్ - పరిమళ వాయువు

మ॥ కడినెలగ్గునుటంచు - ముహూర్తముసమీపిం
చెనని - మంత్రులు - ప్రధానులును - దొరలు - సరదారులు
జే॥ త్రవాదిత్రసం | పదమిఱంజనుదెంచికాంచిముదమొప్పంజేసిరాచాఘంఁగా | గదళి కాంచనకత్తులన్మె
ఱయులేఖస్వామిచొదంతిపై ||

౭౦

టీక॥ కడినెలగ్గునుటంచు - ముహూర్తముసమీపిం
చెనని - మంత్రులు - ప్రధానులును - దొరలు - సరదారులు
జే॥ త్రవాదిత్రసంపద - మదవేదండఘటాభటాశ్వరథసేనాజైత్ర
వాదిత్రసంపద - మదవేదండఘటా - మదించినయేనుఁగు
లగుంపులును - భట - బంటులును - అశ్వ - గుఱములును
రథ - తేరులునునను - సేనా - చతురంగబలములయందు - జై
త్రవాదిత్రసంపద - జయశీలములైనభేరికాహళాదివాద్య
ములయొక్క - సంపత్తి - మిఱంజనుదెంచి - అతిశయించ

డే॥ అత్తటిపట్టణంబు వికచాంబురుహాత్ములు కాతుకంబునం | జిత్రములుల్లసెల్లఁ గయిసేసిగృహంగణసౌధ
మాలికల | హత్తిసరేంద్రవీధిజతురంగ బలంబులుగొల్పఁగామరు | న్నత్తగజంబుపైజనుకుమారశీరోమ
ణిఁగాంచిరుబ్బున్ ||

౭౧

టీక॥ అత్తటి - ఆసమయమందు - పట్టణంబు - పురములోను
గ్గుట్టి - వికచాంబురుహాత్ములు - వికసించినతామరరేచు
లవంటికన్నులుగలస్త్రీలు - కాతుకంబునన్ - సంతోషము
చేత - చిత్రములుల్లసెల్లన్ - మానసములుల్లా - సమునుబొం
డఁగా - కయిసేసి - శృంగారిండుకొని - గృహంగణసౌధ
మాలికల్ హత్తి - గృహంగణ - ఇండ్లమందరి - సౌధమా
లికల్ హత్తి - మేడచాలుపులయందుఁజేరుకొని - సరేంద్ర

డే॥ అంచెలుగట్టికాలి తొడునై చననీవుగదన్న ప్రోదిరా | యంచలివేటిసంగడములయ్యెమదయ్యమఱేటి
వేడ్కనా | కంచుఁబడంబునన్సారయనందియ యూడఁగఁదన్నపోయి | డింఁచెలతాంగితోర్తమురజిన్నిగు
పొగఁమేఖలావిభున్ ||

౭౨

టీక॥ అంచెలు గట్టి - అనువులను పులుగట్టి - కాలితొడునై -
కాల్లచిక్కయి - ప్రోదిరాయంచలు - పెంపుడుతాజహం
సలు - అనఁగాముక్కునుగాల్లును నేరుపునుగడమంతయుఁ

యొక్కయాస్వాదముచేతగృప్తీనిబొందఁగా - అలందె
గన్తురిన్ - హృగమదమునుబూసెను - మరకతమాక్తికాది
పచ్చలు ముత్యాలు మొదలైన - మణిమండనమండితుడ
య్యెన్ - మణిమండన - రత్నఖచితములైనమాభరణము
లచేత - మండితుడయ్యెన్ - అలంకరింపఁబడినవాఁడాయె
ను - అయ్యెడన్ - ఆసమయమందు ||

౬౯

గాదచ్చి - కాంచి - చూచి - ముదమొప్పన్ - సంతోషము
మరునట్టుగా - కదళి కాంచనకత్తులన్ - కదళి - ధ్వజము
లచేతను - కాంచనకత్తులన్ - సువర్ణవికారమైనమడుముక
ట్టుపట్టలచేతను - మెఱయు - ప్రకాశిం చేడు - లేఖస్వామి
ఇంద్రునియొక్క - చొదంతిపై - నాలుగుకొమ్ములుగల
తెల్లయేనుఁగుమీద - చేసిరాచాఘంఁగా - స్వరోచినై
క్రించినవారైరి || ౭ || దూష్టాకత్యావరత్రాస్యాత్ - తే
ఖా అదితినందనాకరిణాంఘటనాఘటేతినర్వత్రామరః ||

వీధిన్ రాజమార్గమందు - చతురంగబలంబులుగొల్పఁగా
రథగజతురంగపదాతులుగొలిచిరాఁగా - మరు న్నత్తగజం
బుపై - దేవతాసంబంధమైనమదపు లేనుఁగుమీద - అ
నఁగానై రావతగజముమీదవను - పోవుచుండెడు - కుమార
శీరోమణి - కొమరువయసుగలవారిలోఁజేటియైనస్వరో
చిని - చూచిరుబ్బున్ - సంతోషముచేతఁగనుగొనిరి || ౭౧ ||

దెలుపుగలవిరాజహంసలు - చననీవుగదన్న - పోనియ్యపు
కదన్న - ఇవేటిసంగడములయ్యెన్ - ఇవియెట్టిసంకటము
లాఱెను - ఇవియెట్టిజతలాఱెననివ్యాఖ్యాంతరము - దయ
3౯ *

మ-దేవమా - వీటివేడగనాకంఠుక - నాకేకనెక్కడి
 వేడుకయని - పదంబునన్నారము - కాలియందుమోయ
 చున్న - అందియ - అందె - ఊడగదన్నిపోయి - వదిలి
 పోవుటవిడిలింది - కాలుజూడించిచని-అతంగియో గు-తీ
 గవంటిదేహముగలయొక స్త్రీ - మురజిన్ని భుక్ - కృష్ణ
 మూర్తితోనమానుడైన - సాగరమేఖలావిభుక్ - భూవి

చ || వలపులపల్లవుండొకడువట్టివలంబుననేడదినయె | యలుకలుదీర్చి తీర్చియొకయవ్వురవచ్చిన్నపాలున
 న్నగ | ర్వేలువడిమాచెగొమకుండు వెంట నెరానపు డాత్తప్పుయె | వెలవెలబాతొడన్నుఖమువెల్వె
 లంబాబిటాననాబ్జము ||

టీక || వలపులపల్లవుండొకడు - ఒకప్రేమాస్పదుడైనవి
 టుండు - వట్టివలంబుననేడక - అక్కరలేనంతముచేత
 వ్యభిచితంగా - దీనయె - దీనురాలై - అలుకలుదీర్చి తీర్చి
 వానికోపములుమాన్చిమాన్చి - ఒకయవ్వురవచ్చి - ఒక
 నొకయవ్వుర స్త్రీయేతెంచి - నృపాలుక్ - రాజైనస్వరోచి
 ని - అన్నగర్వేలువడిమాచె - ఆదివాణములోనుండిబయ
 లుదేడికనుగొనినదాయెను - కాముకుండు వెంట నెరాక -
 ఆవిటకాడనుదోడరాగా - అపుడు - ఆసమయముందు

చ || చిలుకలకొల్గికిల్గియొకచేడియనాటకసాలమేడపై | నిలుపుననాడుచుండిధరణీనిజూడదలంచి
 యంచున | నిల్చివిరహింగనుంగొనుచు నెయ్యమునందనువల్లియుబ్బికం | చెలదెగిబడ్డకే తనమువీరచెఱంగు
 నమూనెజన్మన్ ||

టీక || చిలుకలకొల్గి - శ్రేష్ఠమైనచిలుకలవలెనున్న - క
 ల్గి - సౌందర్యముగలిగిన - ఒకచేడియ - ఒకయవ్వురస
 నాటకసాలమేడపై - నృత్యశాలయె నమిదైమీద - నిలు
 వుననాడుచుండి - నిలువబడినాట్యముచేయుచుండి - ధర
 ణీనిజూడదలంచి - స్వరోచినివీక్షించవలెననియెంచుకొ
 ని - అంచునన్నిలిచి - ఆవేడకొనలోనిలుచుండి - రహింగ
 నుంగొనుచు - వేడుకచేతజూచుచును - నెయ్యమునక

డి || కీరమనొజ్జవాణియొకేన్నరికిన్నెరమిటిమీటియె | య్యారపులీలనేగివసుధాధిపుగన్తోనెఱిల్లుచ
 య్యో || హారముచక్కబెట్టెడుకుచాహితహస్తముపైడిగొల్లుహిం | సారథిసేయుదర్పకునిసంఘము
 లుగలువోలెమించగ ||

టీక || కీరమనొజ్జవాణి - చిలుకవలెనేమనొహరమైన
 వలుకలుగల - ఒకేన్నరి - ఒకేన్నరి స్త్రీ - కేన్నరులనంగా
 మనుష్యముఖమునుగట్టుపుశరీరముగలదేవయోనిభేము
 లు - కేన్నెరమిటిమీటి - కేన్నెరయనగొప్పజెల్లోభేక
 ము - ఆదివాయించుచునుండి - ఒయ్యారపులీలనేగి-విలా
 సవైఖరితోబోయి - జిల్లుపయ్యదక - సన్నపుపైటయ
 డ - హారము - ముత్యాలసరమును - చక్కబెట్టెడు-స
 వరించుచునుండుకుచాహితహస్తము - చన్నులమీదనుం
 చినచేతయొక్క - పైడిగొల్లు - కేన్నెరతీగలుమీటలు

భుని - అనంగాస్వరోచిని - వీక్షించెక - చూచెను || అనం
 గానందెలమోతహంసలయొక్కపటపటకేంకారములవ
 లెనుండునదిగనుక సజాతీయభ్రాంతిచేతగొళకడ్డమువచ్చి
 పెనుగుచునడవనియ్యకుండగానందెయూడదనిపి పాని
 భ్రాంతినిబోగొట్టిగవనప్రతిబంధనివారణముచేసుకొని
 పోయెననిభావము ||

ఆత్తప్పుయె - పొందబడినచెడుటగలదై - అనంగాదేహ
 ముచెన్న - వెలవెలబాతొడన్నుఖము - దానిమోముతె
 ల్లబోయెను - వెల్వెలంబాతొడిటాననాబ్జము - అంతటవి
 టునియొక్కముఖమునుదెల్లబోయెను || ఇక్కడనిద్దరిముఖ
 ములునుదెల్లబోయినభావమేమనగా - విటునివరసించిరా
 జునుజూడవచ్చినట్లుగావిటునికిదోచెనుగదాయనిస్త్రీము
 ఖముతెల్లబోయెననియు - తనపంతముచెల్లకపోయెనుగదా
 యనివిటునిముఖముతెల్లబోయెననిభావము ||

ఆత్తప్పుయె - పొందబడినచెడుటగలదై - అనంగాదేహ
 ముచెన్న - వెలవెలబాతొడన్నుఖము - దానిమోముతె
 ల్లబోయెను - వెల్వెలంబాతొడిటాననాబ్జము - అంతటవి
 టునియొక్కముఖమునుదెల్లబోయెను || ఇక్కడనిద్దరిముఖ
 ములునుదెల్లబోయినభావమేమనగా - విటునివరసించిరా
 జునుజూడవచ్చినట్లుగావిటునికిదోచెనుగదాయనిస్త్రీము
 ఖముతెల్లబోయెననియు - తనపంతముచెల్లకపోయెనుగదా
 యనివిటునిముఖముతెల్లబోయెననిభావము ||

స్వరోచియందలిప్రేమచేత - తనవల్లియుబ్బి - తీగవంటి
 శరీరముసౌగంధి - కంచెలదెగిపడ్డనాట్యమాడుస్త్రీలుమొ
 గ్గవారుటమొదలైనయాటయందుబిగుమానముకొఱకొ
 జన్నులమీదగట్టుగుడ్డకట్టుకుంటేకుకంచెల - అదితెగిపడి
 పోగా - కేతనమువీరచెఱంగునక - ధ్వజపటపుకొంగుచే
 త - మూసెజన్మలక - స్తనములనుగప్పుకొనెను ||

మిత్రము - పెట్టుకొన్నబంధగారపునఖములు - మీసారతి
 సేయు - విరహిజనములయొక్కయడద్రవమందలియాసక్తి
 చేయుచునుండు - దర్పకుని - మన్నభూయొక్క - సంఘ
 ములగులవోలెక - చంపకపుష్పబాణములవలెనే - మిం
 చగక - అతిశయించుచును డంగా - వసుధాధిపుగన్తోనెఱ
 రాజైనస్వరోచినిజూచెను || అనంగానొయ్యగముగాజ
 న్నులమీదిపైటచెఱగును - ముత్యాలహారమునుసవరిం
 చుకొనుచుసాభిప్రాయముగాజూచెను ||

మిత్రము - పెట్టుకొన్నబంధగారపునఖములు - మీసారతి
 సేయు - విరహిజనములయొక్కయడద్రవమందలియాసక్తి
 చేయుచునుండు - దర్పకుని - మన్నభూయొక్క - సంఘ
 ములగులవోలెక - చంపకపుష్పబాణములవలెనే - మిం
 చగక - అతిశయించుచును డంగా - వసుధాధిపుగన్తోనెఱ
 రాజైనస్వరోచినిజూచెను || అనంగానొయ్యగముగాజ
 న్నులమీదిపైటచెఱగును - ముత్యాలహారమునుసవరిం
 చుకొనుచుసాభిప్రాయముగాజూచెను ||

మిత్రము - పెట్టుకొన్నబంధగారపునఖములు - మీసారతి
 సేయు - విరహిజనములయొక్కయడద్రవమందలియాసక్తి
 చేయుచునుండు - దర్పకుని - మన్నభూయొక్క - సంఘ
 ములగులవోలెక - చంపకపుష్పబాణములవలెనే - మిం
 చగక - అతిశయించుచును డంగా - వసుధాధిపుగన్తోనెఱ
 రాజైనస్వరోచినిజూచెను || అనంగానొయ్యగముగాజ
 న్నులమీదిపైటచెఱగును - ముత్యాలహారమునుసవరిం
 చుకొనుచుసాభిప్రాయముగాజూచెను ||

చ || పరవశదైన్యమాహుకొనుప్రాధః గానదుస్తు వారిచే | గరగిప్రశించుచిత్ర కముగానదననాదృత వీటి
 పాటలా | ధరమున నున్నమంటిన విధంబునుగానదునవ్వుటాలకా | భరణముగొన్నగానదొక బాలనృపా
 టునిజూచి నివ్వెటా || ౨౬

టీక || ఒక బాల - ఒక పడుచు దిన్నది - నృపాలునిజూచి - స్వ
 రోచివివీక్షించి - ౨ వ్వెటా - వి బాంతిచేత - పరవశదైన్యము -
 స్మృతిదెలియనితనదీన భావమును - రింది ఆడుకొనుప్రాధ
 లగానదు - నిందించుకొనుప్రగల్భ స్త్రీలను నెఱుంగదు ఘర్ష
 వారిచే - పాత్వికోదయమువలన బుట్టిన చేన బనీటిచేత -
 కరగిప్రవించు - కరగి జూచుచుండు - చిత్రకముగానదు - తిలక
 మును నెరుగదు - అనాదృతవీటిపాటలా ధరమునకా - అనాదృ
 తవీటి - ఆదరింపబడని తాంబూలరసముగల - పాటలాధర

మునకా - ఎఱ్ఱనిపెదవియందు - నున్నమంటినవిధంబునుగా
 నదు - సుధాశూర్ణ మంటుకొనినదియును జూడదు - పవ్వు
 టాలకుకా - కోడిగమునకై - ఆభరణముగొన్నగానదు -
 ఒకసాము తీసుకొన్నప్పటికినిగుఱ్ఱెఱుంగదు - అనగా స్వ
 రోచియందలి మోహముచేత దనశరీరమందుఁగలిగినవికా
 రముల నేమియు నెరుంగవనుట || స్తంభప్రళయరోమాంచా
 స్వేదోవైవర్ణ్యవేధూల శ్రువైస్వర్యమిత్యప్తపాత్వి
 కాః పరిక్షి ర్తితాః || ౨౭

చ || అలికుల వేణియొక్క తెరతాంతమునం దననం గవల్లిం | బులకలుచొక్కు లేజెమరుచుట్టగ నేగినరేం
 ద్రుజూడనా | పులకలుచొక్కు లేజెమరు వోవకయట్లనయం డెనట్టిదొ | జెలువగు వానిఁగన్తోనినజెల్వ
 కుంజాపులుగావె కూటముల్ || ౨౮

టీక || అలికుల వేణియొక్క తె - తుమ్మెగచాలువంటి జడగ
 లయొక్క స్త్రీ - రతాంతమునకా - సంభోగమైనవిమ్మట -
 తనయంగవల్లికా - తనయొక్క తీగవంటి శరీరమందు - పుల
 కలు - గగురుపాటును - చొక్కు - పరవశత్వమును - లేజెమ
 రు - చిరుచెనుటయును - పుట్టగనేగి - పొడముచుండఁగాఁ
 బోయి - నరేంద్రుజూడకా - రాజైనస్వరోచిగనుఁగొనఁ
 గా - పులకలు - ఆగగురుపాటును - చొక్కు - ఆపరవశత్వ
 మును - లేజెమరు - ఆచిరుచెనుటయును - పోవకయట్లయం

డెకా - పోకుండ నారీతిగా నేముం డెను - అట్టిదొకా - అది
 యొక్క మే - యేనునఁగా - చెలువగు వానికా - చక్క దనము
 గలపురుషుని - కన్గొనినకా - చూడఁగా - చెల్వకుకా - సొం
 ర్యవతికి - కూటములు - సంభోగములు - చూపులుగావె
 చూపులే కావా || అనగా నిక్కడరత్యంత జనితరో మో
 దమాదులు నుండరపురుషువలొకన జనితపాత్విక భావధ
 ర్మములై పోకుండనారీతిగా నేగి వియం డెనవి తాత్పర్య ||

చ || అలరుల జంతిజృంభితకుండము సేయుచుఁగ్గపాళిపై | కలకలఁద్రోయుచుందరఁగలొ ప్రమదాశ్రులు
 గోటమిఁటుచుం | జెలిభుజపీఠినొత్తగిలి చిల్కనుదువ్వుచువాలుగన్ను క్రే | నలకుదధార చేరనొకవా
 ర విలాసినిసూచె రానుతుకా || ౨౯

టీక || ఒక వారవిలాసిని - ఒకవైశ్యాంగన - అలరులబం
 త్రిపువ్వులచెండును - జృంభితకుకా - ఆవలింతకు - అడ్డుము
 సేయుచుకా - చాటుచేయుచును - కల్గపాళిపైకికా - చెవిత
 మ్మేమీదికి - అలకలఁద్రోయుచుకా - ముంగురులను నెఱఁద్రో
 నుకొనుచు - తరఁగలొ - తరంగములొడునుండు - ప్రమదా
 శ్రులు - అనందభాష్పములను - గోటమిఁటుచుకా - నఖము
 చేతబాటఁజిమ్ముచును - చెలిభుజపీఠికా - చెలికత్తెయొక్క

పీటవంటి బాహువుమీఁద - ఒత్తగిలి - ఒరగఁబడి - చిల్క
 నుదువ్వుచుకా - చేతులలోని శుకమునుపురుచును - వాల్చి
 గన్ను క్రేవకుకా - వాలియుండు నేత్రములయొక్క - పార్శ్వ
 ములకు - ఉదధారచేకా - వీరహజ్జతమైనజలధారచే
 గా - రానుతుకా - రాజకొమారుఁ డైనస్వరోచి - చూచెకా -
 కనుఁగొనెను || ౩౦

చ || జెలుగులచెట్టుచుందోపలఁజెంద్రిక పావడ యంటమై తడిం బెళపెళలేవీర గటివింకవుచన్నులజేర్చి
 కొంచుచే | జలకము లాడి యాడి యొకచానకరిస్థిత కేశయైన్మపుకా | వెలువడి చూచె లోఁబడితి నీకని
 బాసకులై నొయనకా || ౩౧

చ || జెలుగులచెట్టుచుందోపలఁజెంద్రిక - పావడ యంటమై తడిం
 కొంచుచే | జలకము లాడి యాడి యొకచానకరిస్థిత - కేశయైన్మపుకా | వెలువడి చూచె లోఁబడితి నీకని
 బాసకులై నొయనకా ||

చ || జెలుగులచెట్టుచుందోపలఁజెంద్రిక - పావడ యంటమై తడిం బెళపెళలేవీర గటివింకవుచన్నులజేర్చి
 కొంచుచే | జలకము లాడి యాడి యొకచానకరిస్థిత - కేశయైన్మపుకా | వెలువడి చూచె లోఁబడితి నీకని
 బాసకులై నొయనకా || ౩౧

టీక || ఒకచాన - ఒక స్త్రీ - జలకములాడియాడి - స్నానములు చేసేచేసి - జిలుగులఁబెట్టుచు - సన్నపుమడుగులచేతఁదడియై త్రుకొనుచును - తొడలఁజేంద్రికపావడయంటి - ఊరుపులయందుఁ జంద్రకావి పావడ యంటుకొనఁగా - మైతడి - శరీరముయొక్క ద్రవముచేత - పెళ పెళలేనిచీర - పెళ పెళలాడుట లేక మృదువైనకొకను - కటి - మొలయందు - బిరువుచన్నుల - బిగువుగల పాలిండ్లయందును - చేర్చికొంచు - పొందించుకొనుచు - వే - శీఘ్రముగా - కరస్థితశయై - హస్తమందున్నతలవెండ్రుక

లుకలదై. అనఁగాఁదలవెండ్రుకలుచేతఁబూనుకొన్నదై. లోబడితి నీకని - నీకు స్వాధీనురాలనైతిని నామి యని - బాసకు నిల్పె మోయక - ప్రమాణముచేయుకొటసరిల్పినదోయనునట్లుగా - నృపు - తాజను - వెలువడిచూచే - బయిటికివచ్చివీక్షించెను. లోకమందుఁ ఘోర ప్రమాణముచేయవారు తలవెండ్రుకల ముడివిడివి తడిబట్టలతోఁబ్రమాణము చేయుట ప్రసిద్ధము || పావడ యనఁగాయోగాంతరియమని యాంధ్రభాషార్థము ||

౨౯

మ || ఒక నేత్రాంబుజ మొక్కగల్గ మొక చన్మయ్యారపు - చీలవీధికిఁదోపం దలుపోరగానొకపురంధీర తనమీక్షించెరాజకీశరంబుఁ దదీయలై వెలయుభాషాలత్తు లంజూచిత్యం | ఒకభాగంబు మొరంగి మైత్రికి శివాభాగంబు నేతెంచెనా ||

౩౦

టీక || ఒక నేత్రాంబుజము - ఒకకన్ను నామరయును - ఒకగల్లును - ఒకచెక్కును - ఒకచన్ను - ఒకస్తనమును - య్యారపుచీల - విలాసగతిచేత - వీధికిఁదోపం - వీధికిఁగనుపడునట్లుగా - తలుపోరగా - కవాటముకొంచె తెరుచుకొని యావైపుగా - ఒకపురంధీరత్వము - శ్రేష్ఠురాలైనయొక స్త్రీ - రాజ కీశరంబు - రాజకుమారుండైనస్వరోచిని - ఈక్షించె - చూచెను - ఎట్టులనఁగా - తదీయలై వెలయు - అతనికిస్వాధీనలై యుష్మచును

దు - భాషాలత్తు లంజూచి - సరస్వతినిలక్షినిజూచి - త్యం - ఒక భాగంబు మొరంగి మూడుకన్నులుగల శివునియొక్క యంశమునుదాచి - మైత్రి - అలక్షి సరస్వతులతోడి స్నేహముచేయుకొనకై - శివాభాగంబు - పార్వతియొక్కయంశమును - ఏతెంచెనా - వచ్చె నొయనునట్లుగానే - చూచెననిసంబంధము || ఇక్కడఁబార్వతిశివునిలో సగముశరీరమాట ప్రసిద్ధము || ని || త్యంబక స్త్రీపురాంతకఇత్యుచరి ||

౩౧

మ || కలయంగూర్చిఁజెనుర్పునంగముల లగ్నంబైన సన్నంపుమం | జాలకాశేయమునందు మించుగనుల స్తోమంబుచేఁజూచెనొక్కలతాతన్ని చెలంగిపొంగు మదిగాంతుదీర మే నెల్లఁగ | న్ములుగాబిందికుమారుజన్మనము చెన్నంజూచుచందంబున ||

౩౨

టీక || ఒక్కలతాతన్ని - తీగవంటిదేహముగలయొక స్త్రీచెలంగి - ఉత్సహించి - ఉప్పొంగుమది - ఉబుకుఁడుమనస్సునందలి - కాంక్షదీర - కోరికలు తుదముట్టు నట్లుగా - మే నెల్లఁగనులుగాబింది - శరీరమంతయు నేత్రములు చేసుకొని - కుమారు - కొమరుప్రాయముగలస్వరోచియొక్క - జన్మనము - యావనమును - చెన్ను - చక్కదనమును - చూచుచందంబున - చూచినదోయనునట్లుగా - కలయ - అంతలవ్యాపించునట్లుగా - మూర్తిఁజెనుర్పు - ప్రేమచేతఁజెన్నుగిలుచున్న - అంగముల - అవయవముల

యందు - లగ్నంబైన - అట్లుకొన్న - సన్నంపు - నూత్నమైన - మంజులకాశేయమునందు మనోహరమైన పట్టుతాప్తాయందు - మించు - మిప్పుచుండు - కమలస్తోమంబుచే - చిత్రముగా వ్రాసినపద్మములనమూహముచేత - చూచె - వీక్షించినదాయెను - ఇక్కడ స్త్రీగట్టినపట్టుతాప్తామీదను గమలాకృతులుగా బసాబుటాలుతీర్చియున్నవనిచారించవలెను || స్తోమః ప్రళయరోమాంచాస్యేదోవై వర్ణ్యవేషధూ - అశ్రువై స్వర్యమిత్యష్టాసాత్వికాః కాశేయంక్రిమికోశోత్థమి ||

౩౩

వ || ఇత్రైతంగునంగరంగు నంతరంగంబులుం గలవరంగాత్మలయిపాం గంబులు దుఱంగలించు సితేతరత
రళ తరవృగ్రోచులనభంగశృంగారరసవీచుల చాలునంబోతె బొడుచుబడినూలంబిత వీనాబగ ప్రాలంబ
మాలికాచిత్రములగునాతపత్రములు మెఱయఁబత్రములడ్డిదుర్గాధిపతు లేమేనుయనిత్రోవుత్రోపాడుచు
వీచు వీచోపులచ్చముల్గు కౌముదీగుచ్చముల సంతరింపనంతికవై జయంతికలం గ్రాలువలువలంబొలయు
చిటుగరువలిందూలునీలాలకలయలకలుభయపార్శ్వసముత్తంగమత్తమాతంగమద పారభ సంగీభృంగసం
ఘంబుల నెలయింపనింపారు కలపంబులబ్బాటురం జేబులై త్రియొండొమల యొగడింబాడి పాడియైయంగ
యవిస్మయరవరాగపూగంబు చదల నెల్లడనుల్లడవట్టి నట్టమరదట్టదట్టము గపాగునాగరులవాగారవమ్ము
లునిగుడ నెడవడక పొగడుపొగడి కలకలకలంబులును బుంఖానుపుంఖశంఖభేరీ పటహకాహళ వేణువీణాది
వాదనధ్వనంబునుగల మధురకిన్నరీ నిక్వాణంబుల రాణంబ్రాణచెఱచు విన్నాణంబులు గొలుపుటెలు
గుల వేల్పుగాణలువాడు లక్ష్మీనాథాయణులక శ్యాణంపు పాటలందీటుకొను తిన్ననిరవంబులంగలసిబ
సికొను కోలాహలమ్ములిమ్ములతోసందడుల నెడ గలుగంజడియై వేతహ స్తుల ప్రశస్తతర పాహూనినా
దంబుసంబంధించి పెంపొలయనత్యంత కాంతంబై నిరంతరగతిం గ్రంతనడవనడదివీయై ముకుటారవింధగా
గంబులు వెలుంగనలుడల సామంతనందోహంబుగ్రంధుకొననుండమందగమనంబునం జనుబృందాకకేసి
జంబుపెత్తున్దండత నుచ్చాయాకలాసంబుజంబేటిజంబాల కదరిబకంబుడంబువిడువించడిన్న నిరవంబునంగ
లసిబలసినికోలాహలంబు హంసాదివిహంగమహృదయంగమరావంబును బెడంగువడవడచు గ్రంతనత్యంత
దృగీయంబులై మెఱయుచుంగళఃద్రవ్యంబుల నెడ నెడందీండించుపుండ్రేయనండుంబుల కడలగడలుకొనువ
సరుటాకులదాలులై వాలంబునం దండగ్రంధుగామండుచేదివీయలుచెందోవలునుంగాబార్శ్వద్వయసము
త్తంగమణి సాధవీధికా రోదంతరాళంబునగంధగజ ఘటాఘనాఘన కాంతిక భూళిమాగధప్రవాహంబు
సంగూలంకవంబగున్య పతిపథయ మనాహ్రదంబుగగనగంగావగాహనాభ్యాసంబుననిండుకొనిపోవునదియ
నుం బోలేదనరందన సముద్దామ లేజోభరంబునంజడిసిన మేరుగిరి మేరులం బోలేదీరుగల భజంబులం
దారుమారు గావిడిన తారతారంపుపంచనరంబులుదోరం తరహోపంబులు గేయూరహోతంబులు గరకంకణ
కురువిందకం దళంబులుగటికనక మేఖలా ఘటితంబగు చారుకరామరీ మరకతంపు పిడి మెరుగులుండ
అసివెన్నెలక్రొన్నురువుల బోతనన్నగునరపడుగు జిలుగుకంఠుకంబున వింపి వెలుపలంబోప మంచుగ
వినిసరోహణ మహీధరంబునుంబోలే రాజభవనాంగణంబు చేరవచ్చెనంత నక్కడ ||

౯౦

టీక || ఇత్రైతంగున - ఈ ప్రకారముగా - కరంగ - కరిగి
పోవుచునుండు - అంతరంగంబులుంగల - మనస్సులుగలిగిన
కురంగాత్మలు - (స్త్రీలయొక్క - అపాంగంబులందుఱంగ
లించు - క్రేగన్నులయందుఁ జేగలించుచున్న - సితేతర
తరళతరవృగ్రోచుల - నల్లనై మిక్కిలిచ లించుచున్నచూ
పులయొక్కకాంతులచేత - అభంగశృంగారర సవీచులచా
లునంబోలే - భంగములేనిశృంగారరసతరంగ ములయొ
క్కపజ్జిచేతవలె - పొడువంబడి - వ్యాపింపబడినవాఁ
డై - అలంభితిచీనాంబర - అవలంబించఁ బడినచీనాము
వస్త్రములచేతను - ప్రాలంబమాలికా - వలకరలేకవేలు

చుండుజాలరులచేతను - చిత్రములగు - ఆశ్చర్యకరములై
న - ఆతపత్రములుమెఱయ - గొడుగులు ప్రకాశించగా
పత్రములడ్డి - వాహనములపై నుండిదిగి - పత్రంవాహ
నపత్రయోగిత్యమరః - దుర్గాధిపతులేమేనుయని - దుర్గము
లకుఁ ప్రభువులై రాజులు మేమే మేమేయని - త్రోవుత్రో
పాడుచు - ఒకరినొకరుతోనుకొనుచును - వీచువీచోపు
లు - వేయుచుండువీణామరలు - అనఁగా వెల్లచాటలు - ఆ
చ్చములగు - స్వచ్ఛములైన - కౌముదీగుచ్చ ములసంత
రింప - వెన్నెలగు తులనుగల్పించగా - అంతిక - సమీ
పమందలి - వై జయంతికలం గ్రాలు - కేతనములయందుఁ

కాశించుచున్న - వలువలంబొలయు - వస్తుముల వలనవ్యా
పించుచున్న - కలుగరువలించులు - పిల్లవాయువులచేత
దూగాడుచున్న - నీలాలకల - నల్లనిముంగురులుగలస్త్రీల
యొక్క - అనఁగావయస్సుస్త్రీలయొక్కయనుట-అలకలు
ముంగురులు - ఉభయపార్శ్వ - ఈవలావలిప్రకృతయం
దలి - సముత్తంగ - మిక్కిలియున్నతములైన - మత్తమా
తంగ - మదపుటేనుగులయొక్క - మరసారభసంగి - దా
నూదకవాసనలనుబొందియున్న - భృంగస ఘంబుల - మ
మైదగుంపులను - ఎలయింక - ఉల్లిసింపజేయఁగా-ఇం
పారు - మిక్కిలియిష్టమాచున్న - కలవంబులు - చందనా
దిలేవనములు - అబ్బొటువంబేటులెత్తి - మండికాకచేత
నెండివీటికలువాటి - ఒండొరుల యొత్తడి - ఒకరొకరి
యొత్తుడుచేత - పొడిపొడియై యెగయు - నలిగిచూర్చుమైయె
గురుచునుండు - విస్మయ - వ్యాపనశీలమైన - పరాగపూ
గంబు - భూభీషమాహము చదలనెల్లడ - ఆకాశమందం
తలను - ఉల్లేఁపట్టినట్లమరక - ఉల్లభముపట్టినటొప్పఁగా
దట్టదట్టముగసాగు - తోఁచ్రోలుగానడుచుచునుండు నా
గిరు - పురజనులయొక్క - వాగారములునిరుడ -
మాటలసందడులతిశయించఁగా - ఎడవడకపొగడు విరా
మములేకు డస్త్రోత్రముచేసెడు - పొగడికలకలంబులు
ను - కైవారములయొక్కకోలాహలములును పుంజు ..
బును - పుంజునుపుంజు తరతరను తొడున్న - శంఖ - చిం
దములును - ఖేరి - పెద్దనకారలు - కలహ - తప్పెటలు -
కాహళ - తుతారలు - వేణు పిల్లనగ్రోవులు వీణాది - వీణె
లుమొదలుగాఁగల వాదనధ్వనంబును - వాద్యములయొ
క్కధ్వనులును - కలహధురకిన్నరీ - అవ్యక్తవధురములై
నకిన్నరీవీణలయొక్క - నిక్కాణంబులరాణ - మ్రోక
వైఖరిని - త్రాణచేటును రక్షింపుచుట్టి - విన్నాణంబులు
గొల్పుటెలుంగుల-చమత్కృతిగనుపఱచుచున్నస్వరముల
తోడి వేల్పుగాణువాడు - అపృతస్త్రీలుపాడుచుండు
లక్ష్మీనారాయణుల - శ్రీమహాలక్ష్మీ - నిష్ఠుడేవులయొక్క
కళ్యాణంపు పాటలందీటును - పెండ్లిపాటలయంతొ
ప్పుచుండు - తిన్ననిరవంబులక వృదువైననాదములను -
కలసి - పీకీధించి - అనఁగానొక్కటిగాఁగలుసుకో - బ
లసికొను బలమాచున్న - కోలాహలములు కలకలము
లు - ఇష్టులతో - ఉపామునుగా నండులనెడగలు

గంజడియు స్వడచుచున్న - వేత్రహస్తాల - వేత్రపాణుల
యొక్క - అనఁగానకీబులయొక్క - ప్రశ - ధించి - ప్రకస్త
తర - ప్రసిద్ధములైన - సాహాయినాదంబు సంబంధించి-
పరామహాచ్యురికయనువాక్యధ్వనులతోడఁగలసి పెంపొ
లయు - అతిశయించఁగా - అత్యంతకాంత బై మిక్కి
లిమనోహరమై నిరంతరగతి - ఎడబాటులేకుండ క్రిం
తనడవ - పెండ్లికొడుకువాండు పెండ్లికొమార్తెను బ్ర
ధానముచేసి కొనుగిమిత్తమై పట్టుకొనిపోవున స్తుసమూ
హమునకుఁగ్రంతయనిపేరుగనుకయట్టి క్రంతనడుచుచునుం
డఁగా నడచివీయలై నడకలదివిట్టియన్నిట్లుగా - మ
కుటారవిగడతాగంబులువెలుంగ - కిరీటములయందలిపద్మ
రాగవంబులుప్రకాశించఁగా - నలుగడల - నాలుపదిక్కు
లయందు - సామంతసందోహంబుగ్రంథుకొనక - సమా
నప్రతిపత్తిగలరాజసమూహమునందఁజేయుచుండఁగా -
మందమందగనునంబునంజను మిక్కిలితిన్నగతిచేతనడు
చుచునుండు బృందారకవేదండుబుపై - విరావతగ
జముమీద - ఉద్గడతనుచ్చానూకలాపంబు - ఉత్తలమై
నశరీరకాంతిసమూహము జంబేటి - జబూనదీసంబంధ
మైన జంబాలకదంబకంబుడంబు బురువపూతయొ
క్కసాగనును విడువినక - ప్రకటముసేయఁగా - తిన్న
నిరవంబునంగలసి మృదువైనధ్వనితోడఁగలుసుకొని - బ
లసికొలాహలంబు-బలమైనకలకలము - హంసాదివిహం
గమ-మరాళములు మొగలైనవయ్యులయొక్క - హృదయం
గమరావంబును - మనోహరమైనవాక్యధ్వనియును జె
డంగువడవడచుగ్రంత - ప్రకటమానట్లుగానడుచుచునుం
డుప్రధానద్రవ్యసమూహమందు - అత్యంతదర్శనీయంబు
లై - మిక్కిలిచూడఁదగినవై - మెఱయు - ప్రకాశించు-
మంగళద్రవ్యంబులక - శోభనవస్తువులలో - ఎడనెడండ్లి
డ్రొచుకొనితలతలమెఱయుచున్న పుండ్రేముదండుంబు
ల - తెల్లచేటుగుడలయొక్క - కడలఁగడలుకొను - చివరల
యందోప్పుచున్న - పగరుటాకులడాలు - పచ్చనియకాకు
లయొక్కకాంతి - కైవాలంబును - పాచితీఁగలును - అం
దందగ్రంథుగామండు - అంతటంతటవళిగావేలంగుచున్న
చేడివియలు - కరదీక - చెఱవల సుంగా - యెట్లు
గలువలుగాను - పార్శ్వ...నక - పార్శ్వద్వయంబు
దువైపులయందును - సముత్తంగ - మిక్కిలిపొడవైన-మ

శిసాధవీధికా-రత్నములుచెక్కినమేడలయొక్కవీధులను
 రోదోంతరాళ-బుర్ర - భూవ్యంతరిక్షమధ్యమందున్న-
 గంధ. గంధంబుర్ర - గంధగజఘటా - మదపుటేనుగుల
 గుంపులనెడు || ౧ || కరిణాంఘటానాఘటా | ఘనాఘరకాం
 తిక - వన్నాకాలమేఘమువంటి - అనంగానల్లనికాంతిగల-
 ధూళి - మొసల్లగల ధూళియనంగామొసల్లనిశబ్దార్థకల్ప
 తరువునజెప్పియున్నందుననీయధ మిక్కడనాయుడమైన
 ది - మాగధప్రవాహంబున - మగధదేశసంభవములైన
 యుగమాశ్వములనునుదక పూరకులచేత కూంకింపబగు
 దరుల నొరియుచున్న-స్థపతిపథమునాప్రాదంబు- రా
 జమార్గమునుకాల్చిపదియొక్కమడుగు-గగనగంగావగా
 హానాభ్యాసంబున మందాకినియందుమునుగుపరిచితిచే
 త నిడుకొనుపోవునదియునుంబోలెననర్రక పూర్ణిధవిం
 చిపోవుచున్నరానివలెనేయుప్పుముడఁగా! అనంగారా
 జమార్గముయమునానదీప్రవాహములెనేప్రవర్తించుచు
 న్నదనుట జన-తనయొక్క-జేముద్వాహ-ఉత్కృష్టమైన
 లేజోభరంబున అధికప్రకాశమువలన జడిసిన భయ
 పడిన - మేరుగిరిమేరులఁజూలె- బంగారుకొండయొక్క
 శృంగములవలెనే తీరుగలభుజంబుల చక్కనైనబాహు
 వులయందు- తాటుమాటుగానిడిన-వృత్త్యాసముగావేసు
 కొన్న- తారతారపుపంచనరంబులు పులగడిగినముత్యా

లుగూర్చినయందుసేటలహారములును దోరంతరహారం
 బులు-వత్సాస్థలమందలిత్నాలసరులు- కేయూరహీ
 రంబులు - భుజకీర్తులయందలివజ్రములు- కరకంకణకు
 రువింక్షకళంబులు - హస్తభూషణముయందలిమొలకకేం
 పులును కటికనక మేఖలాఘటితంబగు - మొయందుం
 డబంగారుమొలనూలియందుచెక్కిన - చారురారు-
 సుందరమైనచూసకత్తియొక్క - మరకతంబుపిడిమెటుంగు
 లు - పచ్చలుచెక్కినతృపుయొక్కకాంతులును తఱ
 సి హత్తుకొని వెన్నెలవంద్రకతోడను-క్రాన్తురువుల
 క్రొత్తఫేసములతోడను - పోరనన్నగు-స్పర్థచేయఁజాలి
 అనంగామిక్కిలితెల్లనైన- అరచడుగుజెలు- అచ్చువెల్లిగ
 లమిక్కిలివన్నపుకంచుకంబురమింది- అంగీపైకివ్యాపిం
 చి- వెలుపలఁదో-బయిటిఁగనుపడఁగా - మంచుగవసి
 న హిమముగ్రమ్మిన తోహణమహీధరంబునుంబోలె-
 చందనాద్రివలె- అనంగానిక్కడమంచుకును శస్త్రులు-గికి
 ని-రోవాణాదికిని- అధరణరత్నకాంతులుగల స్వరోడికిని
 ఉపమానోపమేయభావము రాజభవసాంగణంబుచేరని
 యె- రాజమందిరముయొక్క-కుంగిజీసమీపించుచున్న
 ము- అంతకక్కడ- అంతలగంధర్వరాజుయొక్కగృహ
 మందు || ౧ || తాతోముక్తాదిసంశుద్ధా || ౧౦

క || కాంతాకదంబకసలయ! కాంతకరావర్జమానకనకఘటిని! రావంతసుఖుంధిజలంబుల! నింతిజలకమాడి
 జిలుగులిడితడియొలై || ౧౧

టిక || కాంతా.. బుర్ర కాంతాకదంబస్త్రి సమూహము
 యొక్క- కిసలయ-విగురుటాకులవలెనే కాంతకర-మనో
 హరములైనహస్తములవలననుండి- అవర్జమాన విడువఁబ
 డుచున్నవిగనుక నే కనతఘటి బంగారుకలశములలోనుం
 డి నిత్యాంత బయలు వెడలుచున్న-చుగంధి మంచిపరిమా
 చ || నభుకడుకూలశాటికటిదాల్చి-పటిరమలదిహారకుండలమణిపాతిహార్యరశనాకట కాంగుళిముద్రికాది
 ఘా! పలుదొడిపాతిజాతవికసత్ప్రసవావళి-బూనియొయ్యన | వైలదినివాహవేదినలివేణులుదేజను
 పెంచెసన్దన || ౧౨

శముగలిగిన జలంబుల- ఉదకముచేత- ఇంతి సునార
 మ జలకమాడి స్నానముచేసి - జిలుగులిడి సన్నుడు
 గులు వెట్టి-తడియొలై- ఒడలుదుడుచుకొనెను || ౧ || ఇ
 వ్వగంధస్సుగంధిసాత్ || ౧౩

టిక || తఘట బంగారుతఘటవేసన- మకూలశాటికటిదా
 ల్చి- మకూలశాటి పట్టువీరకటిదాల్చి- పిలుదులపై నిధ
 రిలుంది- పటిరమలది- శ్రీచందనముబూషణ హార...

దొడి హార ముత్యాలపేరులు- కుండల - చెవులకమ్మలు
 ను- మణిపాతిహార్య - రత్నములుచెక్కినబంగారునూడిగ
 ములును రశనా- గంటలవడ్డాణముచుకలక-చలముములు

నుఅంగుళీముద్రక - వేళ్లయుంగరాలును - ఆదిభూషలుదొ
డి - మొదలైనసాములు పెట్టుకొని - పారి...బూని - పారిజాత
కల్పవృక్షములయొక్క - వికసత్ప్రసవావళి - బూని - సగ
మువికసించినపుష్పములుధరించి - ఒయ్యక - మెల్లగాఅ
వ్వెలది - అనునొకరము - వివాహవేదిక - పెండ్లియరు

గుమిడికి - అలివేలులుచే - స్త్రీలు వేంటబెట్టుకొని
రాగా - చనుడె - చెసిస్తన - లజ్జపడుచువచ్చినదాయెను
పారిహార్యమనగావంకీలనియి - జేపువచ్చును || అవాపక
పారిహార్య - కటిశ్శ్రీశిశుకుద్దతీత్యుభయత్రామరః ||

తే || ఇట్యుహద్వారసీమకు నేగుదెంచు | నాకుమారునకిందవరాఱుండెదురు | చనిమరుక్కొడిగిరందనమొ
నర్పు | నతనిదీవిచిహితమంత్రయితముగాఁగ ||

౯౪

టీక || ఇట ఇక్కడ - గృహద్వారసీమకు : సింహద్వారముమొదలికి - పగుదెంచు - వచ్చిన - ఆకుమారునకు - అ
స్వరోదికి - ఇందీవరాఱుండెదురుచని - ఇందీవరాఱుండె
దురుగాఁబోయి - మరుక్కొడిగి - విరావతగజమును దిగి.

వందనమొనర్పు - నమస్కారముచేసిన - ఆశనిదీవించి - ఆ
స్వరోచినినాశీర్వదించి - హితమంత్రయితముగాఁగ - ఇ
హితతోఁబ్రధానులతోడఁగూడ ||

౯౪

వ || భూసురాశీర్వాదనాదంబులవోదసినిండనభ్యంతరగృహంబునకుం దోడ్కొనిపోవునప్పుడప్పుడమిత్ర
దేవనెడంబున్యాంగనలూసంగునీరాజనొపచారములూదరింపుచుం గత్వంతరగృహదేశంబుల మంగళా
ర్థంబుగానిదిన పూర్ణకలశముకు రాది పదార్థంబులంగనంగొనుచుండోరణ స్తంభాయమానరంభాతరుణిసల
యో త్రాలతాలవృంతా నిలంబులగుండలంబులు చలియించుమంధరగతిగంపురుషవృషభుండగుగంధర్వరా
జప్రధానుండొసంగుకై దండగొనియల్లనల్లన నడిచి పురోహితబ్రాహ్మణబంధుపురంధ్రీ సందోహ నీరంధ్ర
జై వై వాహిక క్రియారంభ సంభారసంభ్రమద్రంభాదిమరుద్రంభోరువులకలికి ననుసోగపలుకు కలకలం
బు నగొలగొలమును కాకుకాగారంబుసో తెంచి ||

౯౫

టీక || భూసురాశీర్వాదనాదంబులు - బ్రాహ్మణులదీవెనల
భవములు - రోదసినిండక | భూమ్యాకాశమధ్యభాగమంత
యుసంపూర్ణముగాఁగా - అభ్యంతరగృహంబునకు - లో
చనినగరికి - తోడ్కొనిపోవునప్పుడు - వెంటబెట్టుకొనిపోవున
వాయుమందు - అప్పుడమిత్రేడు - భూమికి రాజైనయాస్వ
రోచి - ఎడనెడక - మధ్యమధ్యను - పున్యాంగనలూసంగు
ముతైడువలిచుచుండు - నీరాజనొపచారములూదరిం
పుచుకామంగళార్థంబులనంగీకరింపుచును - కత్వంతరద్వారదేశంబులక - బంధులయొక్క - వాక్కియందు - మంగ
ళార్థంబుగాడిన - శుభనిమిత్తముగానుందిన | పూర్ణకలశ
అలంకరించినిండగొనిచిన - బంగారుబిందెలును - ముకు
ర - అర్ధములును - ఆదిపదార్థంబులంగనంగొనుచుక - మొ
దలైనవ సుపులనుజూచుచును - తోర...బులతోరణ స్తం
భాయమాన - తోరణకలబములొడున్న - గంభాతగు - అ
ఆటిచెట్లయొక్క - కిసలయ - మోపుటాకులను - ఉతా
ల - ఎత్తగల - తొలవృంతానిలంబులక - తాటాకువిసనక

జ్జలవలని వాఱువుచేత - అనగానటటి మోపులుచవీ
చఁగాఁబుట్టినవాఱువుచేతననట | కుంతలంబులుచలియిం
పక - తలవెండ్రుకలుకదలియూడఁగా - మంగరగతి - మె
ల్లనినడచేత - కింపురుషవృషభుండు - కింపురుషులలో శ్రే
ష్టుడైన - గంధర్వరాజ ప్రధానుండొసంగు - ఇందీవరా
క్షురిమంత్రయిచ్చుచున్నకై దండగొని - చెయ్యసానున
వలంబించి - అల్లనల్లనడిచి - తిన్నతిన్నగానడిచి - పురో...జై
పురోహిత | పురోధస్సులయొక్క - బ్రాహ్మణ - విష్ణుల
యొక్క - బంధు - మట్టనులయొక్క - పురంధ్రీ - ముతై
చువులయొక్క - సందోహ - సమాహముచేత నీరంధ్ర
జై - ఎడములేకుండనున్నదై - వైవా...పులక - వైవా
హిక - వివాహసంబంధమైన - క్రియారంభ సంభార - క్రియ
యొక్క గూరంభమందలివస్తువులూ సాదింపట యందు
సంగ్రహత్ - తొట్టుపడుచున్న రంభాది - రంభ మొదట
గాఁగల - మరుద్రంభోరువుల - దేవతా స్త్రీలయొక్క - కలికి
చక్క నైననును మృదువైన సోగపలుకుల - తిగిదీసినట్లుగా

మనునట్టి వాక్యములయొక్క - కలకలంబునకా - కోలా - పుడున్న - కాతుకాగారంబుసా - తైంది - పెండ్లియంటలు
 నాలముచేత - గొలగొలమును - గొలగొలమునునందడియి - వేరిందినవాండ్రై ||

చ || ప్రభలునభోవిటంకమునభానుమరీచులఁ బ్రోదిసేయఁగౌ | స్త్రుభనిభనూత్నరత్న పరిశోభితమై గరు
 డాత్మ వేదియు | గ్నిభవముపొల్చుగుంజవికవిద్రుముపొదనువర్ణపీఠిపై | బ్రభుతదలిర్పమానవనకవనియిం
 ఁమెనుదందితస్థితికా ||

టీక || ప్రభలు - కాంతులు - నభోవిటంకమునకా - ఆకాశభా
 గమనుకపోతపాలికయందు - భానుమరీచులకా - సూర్యకి
 రణములను - ప్రోదిసేయకా - వృద్ధిబొందించఁగా - కా
 న్దు...తమై - కా స్త్రుభనిభ - కా స్త్రుభవనితో సమానమై
 న - నూత్నరత్న - నవీనములచేత - పరిశోభితమై - మిక్కి
 లివ్రకాశింపఁబడినదై - గరుడాత్మ వేది - గరుడపచ్చలతోఁ
 గట్టినయరగుయొక్క - రుగ్నిభవము - కాంతిసంపద - పొ
 ల్చుగుంజవిక - ఒప్పుచుండు పెండ్లిపంజరీయందు - విద్రుము
 పొదనువర్ణపీఠిపైకా - పగడపుకోళ్లుగలబంగారుగద్దెపీఠ
 మీఁద - ప్రభుతదలిర్పకా - రాజటికపురీవియొప్పుఁగా - మా
 మవనుపకా - పూర్వము మా కలుఁచును నిపుడొత్పాశురు
 డునునయినయిందీవరాక్షసుఁడనియమింపఁగా - ఉదంచిత
 స్థితికా - మిక్కిలియొప్పిదమై నయ్యుకీ చేత - వనియింఁచెకా
 కూర్పుఁడెను ||

క || విధియుతముగఖచరుడవ | నృధి నాధునకొనఁగెఁబసిండిహరివాణమునకా | మదురమఘభుగ్గపీదధి | మ
 ధుతససంపర్కమై నమఘపర్కంబుకా ||

టీక || విధియుతముగకా - కా స్త్రోక్తముగా - ఖచరుడు - ఇం
 వీవరాక్షసుఁడు - అవస్థాధి నాధునకా - భూమికిఁబడియొన
 స్వరోచికి - పసిండిహరివాణమునకా - బంగారపుతట్టతోడి
 మఘ...మమై న - మధుర - తియ్యఁ దనముగలిగిన - మఘ
 భుగ్గపీదధికా - సురధేనువుయొక్క - అనఁగాఁగామధేను
 వుయొక్క పెరుగును - మధురస - తేనెయును - సంపర్క
 రమై న - కలునుకొన్న - మధుపర్కంబుకా - మధుపర్కము
 ను - ఒసఁగకా - ఇచ్చినవాఁడాయెను || కన్యాదానకాల
 మందు వరుడుపుచ్చుకొనుటకుఁ గన్యాదాత పెరుగునుదే
 నెయునునఁటిపండును గలిపియచ్చుటకా స్త్రీ యముగాన
 స్వరోచికినిచ్చినాడని తెలియవలెను ||

తే || అందితాకృతిసాక్షాత్కరించినట్టి | రమకుఁబ్రతివచ్చు సురమసౌరమమసౌర | మయనుదానిననుం
 గుజామాతఁడై | భారీసరిగాఁగనర్పించిభారమోసి ||

టీక || అందితాకృతికా - ఒప్పుచుండుసౌందర్యముచేత - సా
 క్షాత్కరించినట్టి - ప్రత్యక్షమై న - రమకుఁబ్రతివచ్చు - ల
 క్ష్మీ దేవికి సమానమాచున్న - సురమ సౌరమ - దేవతలయొ
 క్క - మనస్సులొగ్గిడించునదియైన - మసౌరమ యను
 వానికా - మనోరమయనుకొమా రైను - అనుండు - జామా
 తకా - ముద్దులయల్లుండైనస్వతోచిని - కైటభారీసరిగా
 గకా - మహావిష్ణు సమానునిగా - అర్పించి - పూజచేసి
 భారతోసెకా - భారాపూర్వకముగాదానముచే సెను || దా
 న్యామివిష్ణు వేరుభ్యమితివచనాత్ - అని తెలియవలెను ||

క || తదనంతరంబహర్షము | పాదలుమదికామెట్టుఁబ్రాలపుట్టికలయెడం | గదియంబట్టినపెండెరక | గదియిం
 చిరిబంధుజనులుగన్యావరులకా ||

టీక || తదనంతరంబ - అటుతర్వాత - హర్షము పాదలుమ
 దికా - సంతోషముదొరలుచుండునున్నచేత - మెట్టుఁబ్రా
 లపుట్టికలయెడకా - తొక్కుదుతలఁ బ్రాలగంపలదగ్గరను
 కదియంబట్టిన - చేరిబట్టిన - పెండెరకా - పెద్ద తెరయందు
 బంధుజనులు - కావలసినచుట్టుములు - కన్యావరులకా - పెం
 డ్లికామా రైను - పెండ్లి కుమారుని - కదియిందిరి - చేర్చినవా
 రైరి ||

ఉ || అప్పుడుతూర్వముల్ మోరయనమ్మిధునమ్మనిలోకనన్న హం | దెప్పలఁదలవంపఁబడు తెల్లనిచీరతె
 రంగ్రునుంబునం | గొప్పుమొగంబునట్లుచను గొండలుదోలఁతలతాంగిన లెడె | బృష్పతిలకా నుభారవవ
 నయోనిధిమొదెడఁ బుట్టునిందిరకా ||

టీక || అప్పుడు - ఆసమయమునకు - తూర్వమున మొర
యన్ - భేరిమృదంగములు మోయఁగా - అమ్మి ఘనమ్ము -
ఆనధూమరులు విలొకిన స్వప్నాన్, ఒకరినొకరు చూడవ
లెనుగాని క్రియందు - తెప్పల జేలన్ - తేలియాడఁగా - పం
పబడు - పంచబడిన - తెల్లని చీర తెరన్ - శుభ్ర స్త్రపుయ
వనికయందు - క్రమంబునన్ - వరుసగా - కొప్పున్ - కబిరియ
ను - మొగంబున్ - ముఖమును - అట్టున్ - కంఠమును - చను
గొండలున్ - పర్వతములవంటి పంచములును - తోడన్ - క

నుపడఁగా - లతాంగి మనోరమ - చెల్లువృత్తిలన్ - చక్కఁ
డనమతిశయించునట్లుగా - సుధారవపయోనిధి - తీరసము
ద్రముయొక్క - పెందెటబుట్టు - గొప్పతరంగములు జ
నించిన - ఇందిరన్ లక్ష్మిదేవిని - పోలెన్ - సరిపోలెను || అనఁ
గా తీరసముద్ర తరంగము పై కింగనుపడినలక్ష్మిదేవివలెనే
పంచబడిన తెల్లని తెరమిచ్చి మనోరమ కనుపడెనని
తాత్పర్యము || ౧౦౨

చ || కటక రవంబుభోరుకలుగన్ తమణుల్ తెగవీరవంచినం | దటుకున రాజు మోమెవటఁ దారస
మైన లతాంగి నేత్రముల్ | వటులతలజ్జడల్లడిలె జాలరిచేవలఁ బాసి ధాత్రిపై | నట్లుంటు మిట్టిమిట్టివడు
నంబునరంబులువోలెన త్తటిన్ || ౧౦౩

టీక || అత్తటిన్ - ఆసమయమునకు - కటకరవంబు - కంకణ
ములయొక్క ధ్వనులు - బోరుకలుగన్ - ఘల్లున మోయఁగా
రవంబులు - (స్త్రీ)లు - తెరవీరవంచినన్ - శరగాక్షణ్ణవంశం
గా - తటుకునన్ - హతాశుగా - రాజు మోము - గాజైన
స్వరోచియొక్క ముఖము - ఎదుటఁ దారసమైన - పురోభా
గముందు సమీపించఁగా - లతాంగి నేత్రములు - మనోరమ

యొక్క నయనములు - చటు తన్ - చంచలత్వముచేత - ల
జన్ - సిగ్గుచేసిను - జాలరిచేవలఁ బాసి - చేపలుట్టువాని
చేతివలలోను డిబియిటఁ దీసివేయఁబడి ధాత్రిపై - భూ
మిమీర - అటునిటు మిట్టిమిట్టివడు - అవతలయినతలయెగి
రెగిరివడుచునుండు - అంబుదరంబులువోలెన్ - జెఱుకుచే
పలవలెన్ - తల్లడిలెన్ - వ్యాకులపడెను || ౧౦౩

మ || అవనీత త్రిదశే - ద్రుమాపుబరి కన్యాగండపాళిద్వయూ | నవలావణ్యరసంబుఁ గొల్లగొనియంతంజెం
తఫాలంపురా | జువిలోకించి చలిచిగై కొనినయాసా మ్మెల్లఘర్నాంబుకై - తన మొప్పున్ వెనడించితూటెఁగ
బరీతాపి ఛసంజాంతమున్ || ౧౦౪

టీక || అవనీత త్రిదశే ద్రు - రాజదేవేంద్రుడైన స్వరోచి
యొక్క - చూపుబరి - గృప్తీయను తెరవాటువొంగ - కన్యా
గండపాళిద్వయూ - మనోరమయొక్క రెండుచేక్కిళ్లనొ
నలయందలి నవ - మాతనమైన - లావణ్యరసంబున్ - ము
త్రైపురీతీవలెనుండు కళలను - కొల్లగొని - తోచుకొని - అం
తన్ - అంతట - పెంతన్ - సమీపమందు - ఫాలంపు - నొసల
నెడు - రాజువిలోకించి - ప్రభువునుజూడియనియర్థము - బా
లవం ద్రునిజూచియనిభావము - చలించి - చలనమునుబొం

ది - కైకొనినయాసా మ్మెల్లన్ - దోచుకొన్నయాద్రవ్యముం
తయు ఘర్నాంబుకై తన మొప్పున్ - చెవటసీరనుమిషచే
త - వెనడించి - తీవ్రముగాదిగవిడచి - కబరీ - కొప్పునెడు - తా
పింఛసంజాంతమున్ - తమాలవృక్షములసోదలోకి - తూ
టెన్ - దూటి వాఁడెను - అనఁగా స్వరోచి మనోరమయొ
క్క చేక్కిళ్లును నొసలునుగొప్పనుజూచి సాత్వికభావము
నుజొందెనని తాత్పర్యము || ౧౦౪

ఆ || రాజుమాడ్కికపుడురాజీవముఖమాడు | తెడురుకొనియెలజ్జగొడికికొడికి | జడిసిజడిసిజహన్నసం
భవాంభోవేణి | కెడురులెక్కుమీలకొదమలనఁగ || ౧౦౫

టీక || రాజుమాడ్కి - కిక్కిరిస్తూవున్న స్వరోచియొక్క గృప్తీకి - అపుడు -
ఆసమయమున - రాజీవముఖమాడులు - మనోరమయొ
క్క మాపులు - లజ్జగొనికొడికి - సిగ్గుచేనఁ దాటితాటి - జ
డిసిజడిసి - భయపడిభయపడి - జహన్నసంభవా - గంగాన

దియొక్క - అంభోవేణికి - జలప్రవాహమునకు - ఎదు
రులెక్కు - అభిరుక్తియు గా - బోయెడు - అనఁగా నెమరు
గావచ్చు - మీలకొదమలనఁగన్ - చేపపిల్లలొయననట్లు
గా - ఎదురుకొడయెన్ || శ్రుమృద్ధమనముచే సేననుట ||

మ || తనునధ్యత్రివళుల్ నటించెలమిఁదన్ మెట్టియల్ మోయఁగాఁ | గనుపాఠల్ పయిరెప్పలంగదియు
నుత్కంఠా గ్రయొకిక్కినా | ధునిమాళిందల బ్రాహ్మణ్ సెనవలావోర్పులకూలంకన్ | న్ననవిన్నూ ర్తికిసం
విరజఃభగవత్ సామోనితాదవిన్ || ౧౦౬

టీక || తనుచేయ్య- స్తన్నమై ననడుమును- త్రివళులు- కడుపు
మీడిముడుచు- కడతలును- నటింప- కిదియగుచును
దగ్గ- ఇలమీద- భూమిపైన - మెట్టియల్- మోవ
గా- మెట్టిలుభూమియందానగా- ఉత్త- తాగయె-
ఎ- బడినను పుకకొనగలదై- నికి- పై కినువికి- నవ
లా- టికి- నవలా- మనోమ- దోడ్పాటకూల- కవ-

బాహుమూలములనొరయుచున్న | స్తనవిహ్న టికి-చ
న్నలయొక్క-విజృంభణమునకు- సందడిరండలవళలు సం
దటికడియములయొక్క-కాంతులు - సాహవానినాదించి
డ- శరాశుదెలుపగా-నాధునిమాళి- స్వరోచియొ
క్క-శేతస్సుపై - తలబ్రాలువ్రాసె- సేసలునించెను||

చ || ముడివడుగంకణ బ్రభటము త్రైపుసేసలుదోయిలిచియె | త్రైపుతటి బాహుమూలము దదపులపై బతి

దృష్టిపర్వినం | బొడమనలజ్జు బాణియుగముక వేసవంచయి మాళిమీడికై | పొడవునజల్లె తేనగవుపా ల్తుక
రెప్పల నప్పలింపుమే||

౧౦౭

టీక || ముడివడు - పెరుచుకొనుచున్న - కంకణప్రభల - క
డి ముములయొక్క- కాంతులచేత- ము- త్రైపు సేసలు- ముత్యా
లతలబ్రాలు - దోయిలిచి- దోసెలబట్టి- ఎ- త్రైపుతటికా-
పై కి నెత్తు సమయగుందు- బాహుమూలములవడి పులపైకా-
కక్షములయొక్క-యొ స్తనములయొక్క-యొ గాంతులమీద
న- పతివృష్టిపర్విన- విభుడైన స్వరోచియొక్క-దృష్టి

వ్యాపించగా- పొడమనలజ్జు - పుట్టినస్థిత - పాణి
యుగముక రెండుపాస్తములును- వేసవంచయి- ఎ- త్ర
కుండవంచుకొనే - మాళిమీడికై - పతిశీరిస్సనిచ్చి
పొల్తుక - మనోరమ - లేనగవు - చిటునవు - రెప్పలన
ప్పలింపుచుకా - నేత్రపక్షములయందు నిలుపుకొనుచు- పొ
డవునలజ్జె - పై కి నెగడలెను||

౧౦౮

క || సకలయై పతియిడగొ | మృకవంబులనుండి-రా లె మా క్తములుసా | నివృకజనతగడమర్తాం | బుకదం

బాసారగరిమలుచుక్రములై ||

౧౦౯

టీక || సకలయై పతియిడగొ - సార్వభౌముడైన స్వరోచి
యించగా - కొమ్మ- మనోరమయొక్క- కవంబులనుం
డి - తలవెండ్రుకలపై నుండి-మా క్తములు - ముత్యాలు-
సాత్విక జనిత- సాత్వికభావమువలనఁబట్టి- గండమర్తాం
బుకదంబ - చక్ర-లయందతి చెమటనీటియొక్క - ఆసార

గరిమ - సోనవానచేత - పునరుక్రములై ఇబ్బడిగిరిన
వై గాలెకా - రాలెన గో || స్తంభః ప్రలయరోమాంచా స్వే
దోవై వ్యవేషధూ | అశ్రువై స్వర్వమిత్యష్టే సాత్వి కాః ప
తి ర్రితాః ||

౧౧౦

క || పతిసతిపై నిమము క్తా | వితతివడందొడగెడిభవిష్యత్సుగుమా | యితనిర్దయరతిరభన | మృతసితకబ
రీ పసూనసూచకమనచుక ||

౧౧౧

టీక || పతి - పెనిమిటియై నస్వరోచి - సతిపై నిడు- మనో
తమశిరస్సునిచ్చునందిన- ముక్తావతతి - ముత్యాలసమూ
హము - భవీ...పచుకా - భవిష్యత్ - ముందుజరగబోయె
డు - పురుషాయిత - పురుషునివలెనాచరించు - నిర్దయరతి
గాఢ సంభోగముయొక్క - అనఁగాను పరతియొక్క - రభ

స - వేగముచేత - మృత - జాతొడు - సిత - తెల్లనైన - క
బరీ ప్రమాన - గొప్పవిరులను- సూచకమగుచుకా - తోపిం
పడజేయనదియపుచుకా - పడందొడగెడికా - త్వరితము
గాబడసా గెను || రభ సో వేగపార్వయోగ ||

౧౧౨

శాశ్రు ట్టెముంగళ సూత్రముక శరధిశంక శ్రీలకుకాబొమ్మలంగట్టంజాలెడుకంతపీఠినిబలత్పైభ ర్తిశోణద్యు
తుల || కట్టంజై నఖికోరకోత్కరముతద్దై ౧వేయిపేమస్ఫుర | త్పట్టస్థాపితపన్న రాగములబంతంబులచి
డంచించగాక ||

౧౧౩

టీక || నిఖిలయై భర - సమస్తభూమికి నాధుడైన స్వరో
చి - శోణద్యుతుల్ నట్టబై - ఎట్టికాంతులచేతసాంద్ర
మైన - నఖికోరకోత్కరము - మొగ్గలవలెనున్నగోళయొ

క్క-సమూహము - తద్దై ౧...ములకా - తద్దై ౧వేయి- ఆహ
నూరమకుగంత సూషణమైన - హైమ - సువర్ణవికాత
మైన- స్ఫురత్పట్ట - ప్రకాశిం చుచు మండు గలా పట్టయం

కు - స్థాపిత - ఇక్కడ - చిన్నతాగముల - ఉదయ
 సూర్యకాంతిగల కెంపులతోడి - పుత్రులు - బంబువీర
 ములు - విడంబింపగా - జరిగింపుచుండగా - అన
 గామహాపురుషునికొల్లెట్టగానుండట ప్రసిద్ధముగనుక -
 యొట్టుకొంతికిఁబడ్డ రాగవంశులకంటె దానేహచ్చనిన
 భవంత్యపతములా దేననితాత్పర్యము - శరభశంఖశ్రీలకుఁ

సముద్రమందలివిండుములయొక్క శోభలకు - బొమ్మలొగ
 ట్టంజాలెడు - జయించివున్నపుత్రికలనుగట్టజాలిన - కంఠ
 పీఠిక - మనోరమ యొక్క పీఠవంటిమెడయందు - మం
 గళసూత్రము - మాంగల్యవంతువును - అనఁగాదాళిబో
 ట్టును, కట్టె - బంధించెను॥ పాంచాలి కాపుత్రికాస్యాదిత్య
 మరః॥ ౧౧౭

క॥ అట్టియెడఁబెండ్లివనులం దిట్టలగుపురంధ్రులచటనిలిపిరివహ్నిం॥ బెట్టిరిమణిపీఠిచరి॥ పట్టముపైఁబలు
 చిరందుఁబతియును సతియు॥ ౧౧౮

టీక॥ అట్టియెడఁ - ఆసమమందు - పెండ్లివనులకొనివా
 హకార్యములయందు - దిట్టలగుపురంధ్రులు - గడిదేతినము
 తైదువలు - అచటనిలిపిరివహ్నిక - అక్కడనగ్నిహోమా
 త్రముతెచ్చియుంచిరి - పెట్టిరిమణిపీఠిక - రత్నస్థాపితమైన
 పెండ్లిపీఠునుదెచ్చియుంచిరి సురీపట్టముపైఁబలుచిరి - దా

నిమిదను సురీదేశపుకాశేయమును గడకుదేసిరి - అనఁగా
 సూరతుపట్టుతా ప్రాశంబిరి - అందుక - ఆపీఠమందు - పతి
 యుక సతియుక - స్వరోచియునుమనోరమయును - ఉం
 డిరియనిశేవము॥ ౧౧౯

క॥ ఆశుద్విజహుతమారితశః॥ మీశ్వాభాశకలనినదమేమరవిశదా॥ భీశుబ్బాలాజాలహు॥ తాశక్రోడము
 వవేల్చిరాహుతుతెలమి॥ ౧౨౦

టీక॥ ఆశు - శీఘ్రమవునట్లుగా - ద్విజ...మునక - ద్విజ
 హుత - బ్రాహ్మణులచేతవేల్చబడిన - మారిత - పవిత్రకవర
 ముగలిగిన - శమీశ్వాభాశకల - జమ్మిసమిధలవలన - నినద
 మేమర - చిటచిటధ్వనిచేతరట్టమైన - విశదాభీశు - స్వచ్ఛ
 మైనకాంతులుగలిగిన - బ్బాలాజాల - చిగురుమంటలన

మూహములుగలిగిన - హుతాశ - అగ్నిహోమాత్రనియొ
 క్క - క్రోడమునక - మధ్యప్రదేశవంశ - ఎలమిక - సం
 తోషముచేత - ఆహుతులు - ఆజ్యముమొదలైనయాహు
 తులను - వేల్చిరి - హు - మముచేసిరి॥ ౧౨౧

తే॥ తోయజామోదలాబలుదోయిలింది॥ ప్రమదమునవేల్చుకొకొన్నిచెవటనంట॥ వ్రేల్లుగనుపట్టెఁగం
 జాయవీతిహూత్రు॥ నాలుకలుసాటిరాకున్ననవ్వెననఁగ॥ ౧౨౨

టీక॥ తోయజామోద - పన్నపరిమళము వంటిపరిమళము
 గలమనోరమ - లాబలుదోయిలింది - హూమనమిత్రకమై
 వవరిపేలాలుదోసిటితోఁబట్టి - ప్రమదమునవేల్చుక - సంగ
 తోషముచేత హూమముచేయఁగా - ఒకకొన్నిచెవట
 నంటక - అందులోఁగొంతస్వేదముచేత నంటుకొనఁగా
 కంజాము - ఎట్లుచాచుకు - వీతిహూత్రు - అగ్ని
 హూత్రునియొక్క - నాలుకలు - జిహ్వలు - అనఁగాజి

గురుమంటలు - సాటిరాకున్నక - సమానముగాకపోగా
 నవ్వెననఁగక - అకహాస్యముచేసెనోయననట్లుగా - వ్రే
 ళ్లుగనుపట్టెక - హస్తాంగుళములుమాడవొప్పెను॥ - ఇ
 క్కడవరిపేలాలకునునవ్వుకును - ధవళకాంతిసాదర్ప్యము
 తెప్పెను - అగ్నిహూత్రు - త్రుడునప్రజిహ్వఁడప్రసిద్ధ
 ముగనుకయిక్కడబ్బాలలకేనాలుకయనివ్యవహారము॥

తే॥ స్రవగుళుచ్చవధూడేహదాడిమిల॥ తామరల్లికపైఁజూచుధూమమడతెభర్తకభినుతరతిమహా
 ఫలవిపాక॥ మగుటఁగోరిఘటించుదోహదమశంక॥ ౧౨౩

టీక॥ స్రవ...కపైక - స్రవగుళుచ్చ - చమ్మలనుపువ్వుగు
 త్తులుగలిగిన - వధూడేహ - మనోరమయొక్కశరీరమనె
 మ - దాడిమిలతామరల్లికపైక - శ్రేష్ఠమైనదానిమ్మకొ
 మ్మమీద - హూత్రధూమమడరేక - హూత్రమనం
 ఘంధమైనహూత్రకాంతిచెను - ఎట్టులనఁగా - భర్త...గోరి

భర్తకుక - పెరిమిటికి - అభినుతరతి - కోరికతోఁగూడిన
 సభోగమనుమహాఫల - ఘనమైనఫలముయొక్క - విపా
 కమగుటఁగోరి - పక్షమగుటనుగాంచి - అనఁగాఁద్య
 రగాఫలసిద్ధికావలెనను తాత్పర్యము - చేతననుట - ఘటించి

మను - పాండిత్యము - దోహదమునంగ - దోహదవిశేషమో
 నున్నట్లుగా - కాకామ ధూమము ప్రకాశించెనని సంబంధ
 ము - దోహదమునంగ నృపులు - తీరలు మొదలైనవా
 శికినకాలమునందు ముప్పైరులనుబట్టిండుద్రవ్యమునకునునా
 క్రియకును జేరు | ఇందుకున్లోకము || తరువుల్లలరావీనామ
 కాలేమకలైక్కితం - పుష్పాద్యుత్పాదకంద్రవ్యందోహదం
 స్యాత్తుతత్త్వమ్ | యాన్లోకం || నైమగం - సర్వం - దగ్గరక
 పౌరణముననుండి పెద్దిభట్టుదాహారించుకొన్నాడు | భూ

మన్నుత్యా తుదాడిమియని దోహద ప్రకరణమందితరగ్రిం
 ధములయందుఁబ్రయోగము వలననిక్కడ వాయుజమయిన
 దియితరదోహదక్రియలు - కరస్సు ర్భేనమాకందఃతిలకోవీక్ష
 శేనవ | అలింగనాతురవకఃవకుళోముఖ సేధువా - అశో
 కశర్వరణాహత్యానమేరుర్హసి తేనవ - గీత్యా ప్రియాభుర్ని
 తరాంముఖరాగేణ చవేదః - సల్లాపతఃకత్తి కారసింఖ
 వారోముఖానలాత్ ||

౧౧౮

మ || జగతీనాథవతంసమానతశిరస్స మ్మేళనక నైయ్యపుం | జగడబుల్ ప్రియ మొప్పమా న్నైదుతటిం జంచ
 త్కీరీటాగ్రర - త్నగణస్పర్శ హంబుగావలసియోగాగోర్కిదై వాటన | మ్మగువంపాదతలబువట్టిసన్నైక
 త్ ముట్టించె మోదంబునక ||

౧౧౯

టీక || జగతీనాథవతంసము రాజ శ్రేష్ఠుడైనస్వరోచి అ
 నతశిరస్సమ్మేళనక - వంచబడినశిరస్సంద్యోగముచేత - నె
 య్యపుంజగడంబులు - మంచుజరగఁ బోయెడుప్రణయక
 లహములను - ప్రియమొప్పమా న్నైదుతటిక - ప్రేమచేత
 మాన్పించునమయమందు వంచ...యోనాక - చంచత్ -
 ప్రకాశించుచున్న - కీరీటాగ్రరత్నగణ - మకుటమంజలిశ్రే
 ష్టకుశీనమూహముయొక్క - స్పర్శహంబుగావలసియో
 గాక - బిరియకనునహించునదై యుండుకొటకాయెమియ
 న్నట్లుగా - కోర్కిదై వాటక - తనయభిలాషసఫలమగు

నట్లుగా - మోదంబునక - సంతోషముకోడ - అయ్య గువక
 ఆమ సారమును - పాదతలంబువట్టి - కాలువట్టుకొని - స
 నెకలు - సన్నైకలుమీఁద - ముట్టించెక - సప్తపదులుత్రా
 క్కించినవాఁడాయెను || అనఁగామనోరమ ముండువహిం
 చుపొలయలుకదీర్చునప్పుడు తాను నామె పాదములుకిరీట
 ముండునఁజేర్చుకొనఁగాగిరిటరత్నములునుశిలలేగనుకవా
 గానానడినహింద యిండులూగున యిభ్యాసపటవిసట్లుగా
 నేన న్నైకంఠమీఁద నామెయడుగు పెట్టిందిత్రొక్కించెన
 నికమతార్కరము ||

౧౧౯

క || కడునవ్వింపుచుఁజేటఁగులు | ముడివెట్టంబేటాండుముదితకనుబొమలో - ముడివెట్టనాలిసిగ్గున | ముడి
 వేట్టెనారితెలుకు మోనునమరుడుక ||

౧౧౯

టీక || కడునవ్వింపుచుక - మఱినుఁటియహస్యపుమాటలా
 డినవ్వింపుచును - పేరటాండ్ర - నువాసినులు - జేటఁగు
 లుముడివెట్టక - వధూవరులబట్టుకొంగులు ముడివేయఁగా -
 ముదిత - మసారము - నాలిసిగ్గునక - దొంగతనపు లజ్జచే
 త - కనుబొమలో ముడివేట్టెక - కోపగించిన దానవలెనే

భూభంగమొనరించెను - మరుఁడుక - మన్మథుఁడును
 చెటుకుమోనునక - క్షయింబండమంచు - నారి - అల్లెత్రా
 డునుముడివేట్టెక - ముడిగొల్పెను - అనఁగా జేటుకుని
 టనారినూర్చెననుట ||

౧౧౯

సీ | పరిణమించిరిధరామరపురఁద్రోహస్త | ముటితచేలాంచలగంధికలనఁ | బరిభూక్తనిష్ఠఁగొల్పిరిప్రదక్షిణ
 పూర్వ | వినతినాటుకలార్పువేడివేల్పు | వీక్షించిరుడువీక్షిణక్షీణమస్థిత | స్థాయిదోషితరమాధవునధుర్భు
 బరిణయప్రాప్తసప్తర్షిప్రియాప్రేక్ష్య | సాక్షాదరుంధతీసతిశరఁగిరి || తేజకలసంయమిగణమస్కరణకృ
 త్య | మావనించితదీయహస్తాభినుంత్రి | తాత్పతలుమాళిదాల్చిరత్యాడరమున | దంపతులుబంధుకోటికు
 త్సనిమొర్రు ||

౧౧౯

టీక || దంపతులు - వధూవరులు | బంధుకోటికిక - చుట్టము
 లగుంపును - ఊత్సవమెలర్పక - వేడుక యగునట్లుగా - ధ
 రామరపురఁద్రోహ - బ్రాహ్మణముతైదువలయొక్క - హస్త
 ముటిత - కరములచేతఁగూర్చబడిన - చేలాంచలగంధికల

క - కొంగుముల్లవలనను - పరిణమించిరి - సంతసించిరి
 వ్యత్యాసముగలిగియుండిరిని కొందఱు - వాలుకలార్పు
 దిలునుంటలచేత్రప్రకాశించుచు మండు - వేడివేల్పుక
 లగ్నిహూత్రుని - ప్రదక్షిణపూర్వవినతిక - ప్రదక్షిణ

త్తుగలదైవియంత్రమిట్ల - వెనుకదేహము మొగ్గియుండగా -
 కటముబుత్తములై | గండభాగములు విశాలములై - నిటలము
 ల్బటువులై - నొసల్గువట్టువలై - సిచ్చెంపు మొగములకా -
 సోజెపాడలుగల ముఖములయందు - ఉబ్బుమీఱకా - ఉబ్బ
 రించియుండగా || స్వర్ణ...తులకా - స్వర్ణ - బంగారునయ
 ములై - కత్త్య - నడుముకుండ్రుకట్టలు - అంకుశ - అం
 శుశములును - ప్రాస - యీకటెలును - శరధి - అంబుల
 పొదులును - కాఙ్గ - విండ్లు - ఖేట - డాల్లును - కుంభ - పుష్ప
 స్తరణకంబళాదులును - అన - గాఙ్గార్జునాలును ఘంటి

కా - ఘంటలును - అశ్వలంకృతులకా - మొదలైనయలం
 కారములచేత తెలువమెసలు - శృంగారమొప్పుచుండు
 గంభీరవేది - నిరంతరమదయ క్తములై న - భద్రేశ్వరముగా
 మాటుభద్రగజములను - గంధర్వవల్లభుండు - గంధర్వ - రా
 జైనయందీవరాతుండు - అల్లునకునిచ్చెకా - అల్లుడైన
 స్వరోచికినిచ్చినవాడాయెను - గంభీరవేదిలక్షణము || శ్లో ||
 త్వగ్నేదావాస్థితప్రావాన్తాంసస్యచ్యవనాదపి - అత్తా
 సంయోనజానాతి సస్యాన్తంభిరవేదికఇతి || ౧౩౩

శా || ఉత్పిజానికిహమయిచ్చె శిఖిపింఛోద్భాసివర్ణంచే | నర్వాచీనఘనాశీరోహితసహస్రాక్షీరగామిం
 టబూ | షార్వస్తోమముచిత్రయానములనూటాడించు గాంధర్వగం | ధర్వప్రూహముచీ ప్రితండమణికాం
 డస్వగ్నిసన్నాహముకా ||

౧౩౩

టీక || మామ - శ్వశురుడయినయిందీవరాతుండు - ఉత్పి
 జానికా - భూపతియైనస్వరోచికి - శిఖిపింఛోద్భాసి - నెమ
 లిప్పించెవలెనేప్రకాశించెడు - వర్ణంబుచేకా - రంగుచేత - అ
 ర్వా...క్షీరగాకా - అర్వాచీన - లోపలనుండు - ఘనాశీ -
 మేఘపక్షి - రోహితసహస్ర - కొరుడుగావేయుననేక
 యంద్రధనుస్సులచేత - అక్షీరగాకా - వ్యాపించబడినదాచు
 నుండగా - మీటకా - అకాశమందు - పూషార్వస్తోమము
 సూర్యునియొక్క - యశ్వసమూహమును - చిత్రయానము

లకా - నానావిధములైనగజునవిశేషములచేత - ఊటాడిం
 చు - ఉల్లునకూడెను - అనగాఙ్గిరస్కరించెడు -
 దీప్తి...ముకా - దీప్తివండ - కాంతిచేతఉద్భవములైన - మణి
 కాండ - రత్నసమూహముగల - స్వర్ణసన్నాహముకా - మ
 వర్ణవికారములైనకవచములు - అనగాశీరేధక్తగ్లగలిగిన -
 ధాంధర్వ - గంధర్వసంబంధమైన - గంధర్వప్రూహము -
 అశ్వసమూహమును - ఇచ్చెకా - ఉపగెనవాడాయెను ||

క || తళతళనితరణిమెటులగుల | దలతలమనుమణులమెఱసితలచినచోటకా | నిలుచువిమానముఖేచరగ
 లతికుంఠకూర్చి పెండ్లికొడుకునకొసగెకా ||

౧౩౪

టీక || తళతళని - తళతళమెఱసెను - తరణిమెటులగులకా -
 సూర్యకాంతులను - తలతలమను - తళతళమనెను - మణు
 మెఱసి - రత్నములచేతత్రాకాశించి - తలచినచోటకా - తలచ
 కుకొన్న స్థలమందు - నిలుచువిమానముకా - పోయినలుచున్న
 వ్యోమయానమును - ఖేచరవలతలకుండు - గంధర్వవంశ

భూమణుడైనయిందీవరాతుండు - కూర్చి పెండ్లికొడుకున
 కుకా - ముద్దుల పెండ్లికొడుకుడైనస్వరోచికి - ఉపగెకా -
 ఇచ్చినవాడాయెను || ని || వ్యోమయానం విమానోస్త్రీ
 త్వమరః || ౧౩౪

న || మఱియురజితమహారజతశయ్యాసనభాజనహోలాకలాచికాఘట కటాహవీటికాపేటికాది గృహాహ
 వకధ ణంబులు మహారకతకుగువింద పురుషరత్నపురందరమణిమా క్షికాదిమహారత్నఘటితకటా తులాకా
 టికంతి కాంగడై కావళి కాంఠికోర్చి కాదికలాపకలాపంబులునువిచిత్రనేత్రపేళలకాశేయవీ నాంశుదట్టణి
 లంజెట్టినట్టి పెట్టియలునుగమాల్యాగుగుమ్మగమద సంకుమకతు కుచుచటిరకటా రహిమాంబుపూరంబు
 లునుదట్టపునుగు నులునత్తునునుండగండవడిచాడుదయభా క్షరంబులోనుగాఁగల చరితశద్రవ్యసంఖా
 రచరంపరలను జవ్వనంపుగ్రోవుననివ్వటిల్లినవృంపు చాతెలువివ్వనవ్వనును సోగవెన్నెలలంగ లసిపి
 సోశ్రిండుచంచలశృంగచలద్రవలంబచారింబి మెరుగుఁజన్నులగ న్నెత్తి మొగ్గలవ న్నెనటమఱించి మెరుం
 గుతుత్తెడ వన్నెపెన్నెరులనటమఱింపు నెన్నుచుముచిన్నువేన్నుదన్ని బటువుమిగిలివినికాయంబురాయి
 డికవడిపుటపుటనైసకూంకవ చాటువులమాట కారితనంబుమెఱసి నాగరికపుంబనులగరగరికలగళరవరవలభ
 లాలాపాచరణంబుల రవణంబులమిశ్రమింపల బసగలిగి కులుకులరసిక జనంబుల మనంబుల మరులు కొలు
 పంజాలి సురుచి రాజరణ భూషితంబగుపరిచా రికానహస్రంబునుగూతునకునరణంబుగానిచ్చి మఱియును ||

టిక || మఱియుఁ - మగుడి - రజత... పేటికా - రజత - వెండితోఁజేసిన - మహారజత - బంగారుతోఁజేసిన - శయ్యా-మంచములును . ఆసన - పీఠములును - భాసన - పల్లెములును - ఊలా - తూఁగుఁ టుయ్యెలలును - కలావికా - కూజాలును - ఘంట - విందెనుండలును - కటానా - క్రాఁగులును - వీటికాపేటికా - తాంబూలపుపెట్టెలును - ఆది - మొదలైన - గృహాలాచకరణములును - ఇంటికిఁగావలసినపని ముట్టును - మరకత... మాక్కిక - మరకత - పచ్చలు - కురువింద-మడిచి నకోకిల నేత్ర కాంతిగలకెఱలు - పురుషరత్న - వజ్రములు పురందరసుఖి - నీలములు - మాక్కిక ముత్యములు - ఆది - మొదలైన - మహా... డొర్తిక - మహారత్నసుతిత - గొప్పసణు అచేతుగూర్చబడిన - కటక - మాస్తక డియములును - తులాకోటి - అందెలును - కంఠిక - కంఠాభరణములును - అంగడ - బాహుపురులును - ఏకావళి - డింటిపేటహారములును - కాంచిక - గంటలవడ్డాణములును - డొర్తిక - డింగరములును - ఆది - మొదలైన - కలాపకలాపంబులును - అభరణ సమూహములును - విచిత్ర... శుక - విచిత్ర నేత్ర - విచిత్ర ముగలవస్త్రములును - ఫేకకాశేయ - మృదువై పట్టువస్త్రములును - చీనాంశుక - చీనాదేశపువస్త్రములును - దట్టంబులంబైట్టికట్టి - పావడలును - చీన - పెట్టియలును - పేటికలును - అమూ... బులును - ఆమూల్య - వెలలేని - అగురు - అగురుచెక్కలును - మృగసుద - క స్తూరియ - సంకుమద - జవ్వాదియ - కుంకుమ - కుంకుమపువ్వును - షటిర - శ్రీచందనమును - కర్పూర - పచ్చకర్పూరమును - ఆరతికస్పరమును - హిమాంబుచ్చారంబులును - పన్నీరును - తట్టపునంగు - పునగుపిల్లిగడ్డలును - అగలుసత్తును - అగలుసత్తుననదియు - మంచిగంధవడిత్రేష్టమై నబుక్కాబొడ్డియ - శాఁదు - బొట్టుపెట్టుకొను శాఁదును - అనఁగాజోవము - డిగయభాస్కరంబు - రంజకద్రవ్యవీశేషమును - లోనుగాఁగల - మొదలుగాఁగలిగిన - భరి... పరలను - పదిమనద్రవ్య - వాసనవస్త్రపుటయొక్క - ఫణ్ణారపరంపరలను - బరువులబిడార్లును - జవ్వనంపుగ్రో

వునక - యావనపదముచేత - నివ్వజిల్లి - అతిశయించి - మువ్వంపు - వాతెలువివ్వక - చక్కనైన యధరోష్ఠములును - చ్చఁగా - నవు - నగవన - నునసోగవెన్నెలలంగలసి - మృదువైనచాల్పుజ్యోత్స్నలతోఁగలు శుకాని - పీసాళింను - దట్టమామత్తు - అనఁగామిందినయనుట - చంచలదృగంచల క్రభలక - చలిండు క్రేఁగంటిమాపులను - పచారించి - ప్రసరింపఁజేసి - మెరుంగుఁజన్నులక - మెటయునట్టి న్ననములచేతను కన్నె తమ్మి మొగ్గుల - లేతతావరముశశములయొక్క - వన్నెనటమటించి - విలాసమునుధిక్కరించి - మెఱుంగుతుమ్మెదవన్నెపెన్నెలులక - మెఱసెడుభ్రమరములవంటికాంతిగలపెద్దతలవెం ద్రుకలతోడను - అటనుటింపు - అపలాదమాడుచునుండు - నెన్నడుములక - చక్కనిమధ్యములచేత - మిన్నువెన్నుదన్నె - ఆకాశమునుదిరంగురించి - బటువుమిగిలి - చటిమచేతనతిశయించి - విటనికాయంబురాయడికపడి - విటకాండ్రమాటయొరియకలలోగడిచేటి - పుటపుటనైన - మెఱవడిగలిగిన - కూలంకషశాటువులక - సంపూతవమత్కారములచేత - మాటకారితనంబుమెఱసి - వాచాలత్వముప్రకాశించి - నాగరికపుఁబనుట - నాజాకుకార్యములయొక్క - గరగరికలక - నేర్పులయందును గళ... ములక || గళరవ - రతికాలములయందలికంతధ్వనులయందును శలాలాపావరణంబులక - మిహాక్షులాడుటయందును - తవణంబులవిసమిసలక - సొమ్ములయొక్క కాంతులయందును - పసగిలిగి - పాతముగలిగి - మలుకులక - శృంగారచేష్టలచేత - రసికజనంబుల - సరసులైనవాతియొక్క - మనంబులనురులుకొలుపంజాలి - మనస్సులనుమోహపెట్టజాలి - నురుదిర - తెస్సగాఁబ్రకాశించెడు - అభరణభూషితంబగు - అలంకారములచేతనలంకరింపఁబడిన - పరిచారికాసహస్రంబును - వేయిమందివాసీజనములను - కూతునకుకొమా డైయె నమమొరమకు - అతణంబుగానిచ్చి - కన్యాధనముగానిచ్చినవాఁడై - మఱియుఁ || మరల || యాతకాదితయిచ్చయందుదామోహారణంతుతదిత్యమరః || ౧౭౬

సీ || అవతాంసుష్టా గ్రహార్యనిర్వద్రస్సు | ఖగళుసాంతరితశృంగాటకములు | మదముదావహాదివ్యమై రే
 యథారేయగోత్రభిర్విటపిణిముటయతములు | మహిళాకదంబడింభ గ్రాహ్యగృహచరన్త్రుగన భిసార
 భ్యుర్భరములు - ప్రభురాఖునఖరథావావిదీర్ణోద్దీర్ణసావస్థా తీర్ణజాంగలములు || తే || కోకకలహాసము
 కిరీతా జ్ఞాకరములు | సిద్ధజాంగంధర్వసేవితములు ; మందరద్రోణీగొన్ని గ్రామములుగూర్చి తనయవన
 పునకొన గెగంధర్వవిభుండు ||

౧౩౧

టీక || అవతాంసుష్టా - సంజబడిన కాలిబొటనవేలివి
 వరచేతను - హార్య - హరింపఁ దగినవై - నిర్వద్రత్తు - బయ
 లుదేలుచున్నవణులుగల - ఖని - గనులచేత - ఖనాంతరి
 త - అధికమవునట్లుగాఁగప్పఁబడిన - శృంగాటకములు - చ
 తున్నభములుగలిగిన - మద...ములు - మదముదావహా...ము
 త్రుతవలనసంతోషమునుబొందించెడు - దివ్యమై రేయ - దే
 వతాయోగ్యమైనమద్యమును - ఖారేయ - భరించునవియ
 యున - గోత్రభిర్విటపి - కల్పనృత్తములుగలనిఘ్నముటయ
 ములు - గృహాధ్యానములతోఁగూడినవైన - మహిళా...
 ములు - మహిళా కదంబడింభగ్రాహ్య - స్త్రీల చేతనజి
 గ్నవాండ్రచేతనుగూడగ్రహింపఁదగినవై - గృహచరత్ -
 ఇండ్లలోఁదిరుగులాడుచుండు - మృగనాభిసారభ్య - క
 స్తూరిమృగములయొక్క - స్తూరివాసనలచేతను - నిర్భర
 ములు - అతిశయములైనవియు - ప్రభురా...ములు - ప్రభు

ర - మిక్కిలితీక్ష్ణములైన - ఆఖు - ఎలుకలయొక్క - నఖర
 థారా - గోళ్ల వాయుచేత - విదీర్ణ - బిడ్డలుచేయఁబడి ఉన్న
 ర - బయటికివచ్చినవియు - సావర్ణ - సువర్ణమయమైన - శృంగీర్ష
 ర్ణజాంగలములు - మృత్తికచేత వ్యాపింపఁబడిన నిర్జలస్థము
 లుగలిగిన - కోక...ములు - కోక కలహాసముఖరిత - చక్ర
 వాకములచేతనుగాదంబములచేతనురొదచేయఁబడుచున్న
 వియు - అబ్జాకరములు - పద్మసరస్సులుగలిగినవియు - సి
 ధ...ములు - సిద్ధ - చారణ - గంధర్వ - సేవితములు - వీరిచే
 త సేవింపఁబడుచున్న - మందరద్రోణీ - కవ్వపుకొండయొ
 క్కలోయయందుండు - కొన్ని గ్రామములు - డొల్లుకొన్ని
 మూర్తితనయవనపునకు - గారాపుకూతురివనపునకు
 మకుగాను - గంధర్వవిభుండు - ఇందీవరాక్షసుండు - బసగ
 త్తెచ్చనుముక్క - గొల్లనలుపుగలదికలహాంబ ||

౧౩౨

తే || పారయాత్రికసురసిద్ధచారణాహి | యత్ గంధర్వసాధ్యవిద్యాధరులను | నిజపురంబుల కనిచెందివ
 రాక్షసుఁ | ఉడుగరలాసఁగివిభవంబుగడలుకొనఁగ ||

౧౩౩

టీక || పారయాత్రిక...లక - పారయాత్రిక - తమతమపట్ట
 ణములనుగురించిప్రయాణమైన - సుర - దేవతలను - సిద్ధ - చా
 రణ - అహి - పన్నగులను - యత్ - జక్కలను - గంధర్వ - దే
 వగాయకులను - సాధ్య - విద్యాధరులను - ఇందీవరాక్షు
 డు - ఇందీవరాక్షసుడనుగంధర్వరాజు విభవంబుగడలుకొ

నగఁ - విశ్వర్యమితశయించునట్లుగా - ఉడుగరలాసంగీ
 కట్టుములిచ్చి - నిజపురంబులకు - వారివారిపట్టణముల
 కు - అరిచె - పంపించెను || ఉడుగరయనఁగావిరళవస్త్ర
 మనియాంధ్రభాషార్థము ||

౧౩౪

త || అనినవిఃశ్రైమివిమునీంద్రుండుమీఁదటివృత్తాంతంబానతివలయుననియడుగుటయును ||

టీక || అనినవిని - పత్యుఁ ప్రకారముచెప్పఁగావిని - శ్రైమి
 విమునీంద్రుండు - మునిశ్రేష్ఠుఁడైనశ్రైమినిమీఁదటివృత్తాం

తంబానతివలయునని - మీఁదికథచెప్పవలసినదని - అడుగు
 టయు - అడుగఁగా ||

త || అతులతొంతిగభిభరిహితదిత్రాంభోజభోజక్షమా | పతివిద్యాపరిపాకపాకరిపు శుభద్యుగభో
 గాశివ | తిరళఃస్ఫూర్త్యనుభావభావ భరితశ్రీకాంతకాంతారపా | తిలకాళింగకులేశలేశతరవృత్తిక్షి
 ణవైరివ్రజా ||

౧౩౫

టీక || అతుల - సమానములేని - తొంతి - కిర్పునందు - గభి
 ర - గంభీరఁడైనవాఁడా - భరిహిత - భయములేని - చిత్రాం
 భోజ - మాతసాబ్జముగలవాఁడా - భోజక్షమాపతి - భోజ
 రాజువంటి - విద్యాపరిపాక - విద్యాసిద్ధిగలవాఁడా - పాక
 రిపు - దేవేంద్రునివలె - శుభద్యుగ - ప్రకాశమానమాను

న్నసుఖముగలవాఁడా - భోగాశివతిరళఃస్ఫూర్త్యనుభా
 వ - భోగాశివతి - పన్నగాశనశ్చివలె - అనఁగాగరుత్తంతు
 నివలె - తరళఃస్ఫూర్త్యనుభావ - వేగాతిశయమునుబ్రభా
 వమునుగలవాఁడా - భావభరితశ్రీకాంత - అత్తచేతభరిం
 పఁబడినశ్రీమహావిష్ణువుగలవాఁడా - కాంతాం...లేశ,

కాంతారపాతిత - అరణ్యమందుబడ వేయబడిన - కాలిం
గకులేశ - కలింగదేశాధిపతి - అనంగాగజపతి గలవా
డా - లేశ...ప్రజా - లేశతర - లవాంశమైన - వృత్తి -
జీవనోపాధియందును - షీణ - హీనమైన - వైరిప్రజా -
శత్రుసమూహముగలవాడా || అనంగాశత్రుసమూహ
మునకులేశాంశమైనప్పటికినిజీవనోపాధిలేకుండ జేసిన

క || నాగాంబునుతదితకద | నాగతమదనాగసంగమామాపగ్నవః | భోగాభోగపురందర | భోగీంద్రశయా
నపురుషపూజాప్రవణా ||

౧౩౪

టీక || నాగాంబునుత - నాగమ్మకుమారుడైనవాడా -
జిత...భోగా - జిత - జయించబడిన - కదనాగత - యు
ద్ధములవలననుండివచ్చిన | మదనాగ | మదపుటేనుగుల
యొక్క - సంగమ - సంపర్కముచేత - అనూప - జలప్రా
యదేశమైన - అనంగామదజలముచేత జితవిత్తలాడుచుం

మాలిని || నరభసజయధాటిచండవేదంజకోటి | కరవమధుహిమానీకంపితాశావధూటీ | పరమహితహాసం

తీభావభాగ్యురితేజః | పరుషదహనకీలాప్రస్ఫురచ్ఛక్రవాళా ||

౧౩౫

టీక || సభస...చక్రవాళా - సరభస - వేగముతోఁగూ
డుకొన్న - జయధాటి - జయప్రయోగమైనదండయాత్ర
యందలిదాడియొక్క - చండవేదంజకోటి - త్రిక్షణతరము
నైనయేనుగుగుంపులయొక్క - కరవమధు - తుండముల
వలనబయలు వెడలుతుంపుగులనెడు - హిమానీ - మంచుతే
రలచేత - కంపిత - వడలుచున్న - ఆశావధూటీ - దిక్కాం
తలకు - పరమహిత - మిక్కిలిప్రియమైన - హాసంతీభావ
భావ - నిష్ఠులకుంపటియకాటనబొందుచున్న - అనంగా

వాడనితాత్పర్యము - భోగయన్నపుడుసర్వశరీరమునకు
నుభణమునకును నగ్ధముగనుకతద్విశిష్టమయినసర్పమునుభ
షించువాడనిగతుడపర్యాయమైనయ్యముచేప్పవలెను.
భోగస్సభేస్త్యాదిభ్యతా వహేత్పభణకాయయోరి
త్యమరః ||

౧౩౩

డెడు - గృహభోగా - గృహపరిపూర్ణగలవాడా భో
గ - సుఖానుభవమందు - పురందర - ఇంద్రుడైనవాడా
భోగీంద్రశయానపురుష - శేషశయానమైనవిష్ణుమూర్తి
యొక్క - పూజా - ఆపవతియందు - ప్రవణా - మిక్కిలిన
ముడైనవాడా || అభోగఃపరిపూర్ణతా ||

౧౩౩

నంగారధానికయపుమర్మ - భూరితేజః - అధికమైనతేజ
స్సును - పరుషదహనకీలా - కఠినాగ్నిజ్వాలలచేత - ప్ర
స్ఫురత్ - మిక్కిలిప్రకాశించుచున్న - చక్రవాళా - భూ
మిచుట్టునుండుచక్రవాళపర్వతముగలవాడా || అనంగానీ
రాజుసేనయగునసంఖ్యములైనయేనుగులుగలవాడని
యు - భూమియంతటవ్యాపింపబడినప్రతాపముగలవా
డనియుభావము || అంగారధానికాంగారశక్త్యపిహాసం
త్యపీత్యమరః ||

౧౩౫

గద్య|| ఇదిశ్రీమదంధ్రకవితాపితామహసర్వతోముఖాంకపంచజాతపాదాం బుజాధీశమానసేందింశరసం
ద్రపురవర్తిశోత్తంసశతగోపతాపసప్రసాదాసాదిత చతుర్విధకవితానుతల్లికాల్లాసాని చోక్కయామాత్య
పుత్రపెద్దనాగ్య ప్రణీతంజైనస్వారోచిషమనుసంభవంబనుమహా క్రబంధంబునందు బంచమాశ్వాసము ||
ప్రథమాశ్వాసాంతగద్యమునకు జేసినప్రకారమేదీనికినిడికవిచారింపదగ్గది - అయిదవయాశ్వాసముటికతో
గూడముగిసినది ||

౧౩౬





మ ను చ తి త్ర ము ,

ఆట వ యాశ్వాసము.



క || శ్రీకృష్ణరాయునుజేం | ద్రాకాంతాపంచబాణసంహధరి | త్రికాంతగర్భవార్షిధి | రాకాహిమ
ధామకర్పరదళవిగామా ||

౧

టీక || శ్రీకృష్ణరాయునుజేంద్రా - శోభాయుక్తుడవైన
కృష్ణరాయప్రభూ - కాంతాపంచబాణ - (స్త్రీ)లకుమన్నధ
ప్రాయుడవైనవాడా - సర...ధామ - సరసింహధరి | త్రి
కాంత - సరసింహదేవరాయలయొక్క - గర్భవార్షిధి - గ
ర్భమనుసముద్రునకు - రాకాహిమధామ - పూర్ణిమనాటి

చంద్రునివంటివాడా - కర్పరదళవిగామా - ధూర్జలయొ
క్క సేనలనుశాంతి బొందించినవాడా - ఆనందాధూర్జల
నడచి వేసినవాడా డాయని || కృతపతివర్ణన || ౧ || పూర్ణి
కానిశాకరత్నమరః ||

౨

వ || అవధరింపుముశకుంతంబులబ్బకరాయణాంతేవాసిక్లినియెనంతనొక్కనాడు ||

టీక || అవధరింపుము - చిత్తగించుము - శకుంతంబులు - కథ
చెప్పుచున్న పక్షులు - అబ్బ దదాయణాంతేవాసిక్లిని
యొక - ఆవ్యాసశిష్యుడైనదైమినితోనీలీయనల బలికెను

అంతనొక్కనాడు - అటుయెడటనొకదినమందు || ౧ ||
భాత్రాంతేవాసివాశిష్యావిత్యమః ||

సీ||పాండురప్రభృఁగ్రిండువడినచీకటివ్రాలె | జిగ్గొప్పసీలపుజగతిమెఱసె | యాన్నట్టయనిమ్రొంగినట్టినిం
గులఁగ్రక్క - కరణిధూపముగవాక్షములవెడల | ధారుణీసతిసుగంధద్రవ్యములుదాచు | సరలచేటిఁవో
లెఱిమిశముల | నెలపులైచెలువారునిలువులవిసిల్లి | కొణిగెఁబారావతకులమువదరఁ || తే || బసిఁడినీట
లిఖించినప్రతిమలమర | నీగవ్రాలినమందెద నెలుఁగుతానగు | నట్టిసకిలమంచములాదిగాఁగ | మెఱయు
ఋకరముల నొప్పుమేడమీఁద ||

౩

టీక || పాండురప్రభృఁ - తెల్లనికాంతిచేత - క్రిండువడినచీ
కటివోలెక - అడుగంటినయంధకారమోయున్నట్టుగా జి
గ్గొప్ప - కాంతిచేతనురుచున్న - సీలంపుజగతిమెఱసి
కర్పరాలచేతఁగట్టినభూమిమీఁదఁబ్రకాశించినదై - బొన్న
త్యమునక - మిక్కిలిపొడవుచేత - మ్రొంగినట్టి - లోఁగొన్న
ట్టి - నింగులక - ఆకాశప్రదేశములను - గ్రక్క - కరణి
మరలబయలువెడలించుచున్నట్టుగా - ధూపము - ధూపపుపాగే
లు - గవాక్షములవెడలక - కిటికలగుండబయలువెడలుచుం
డఁగా - ధారుణీసతి - భూమియను(స్త్రీ) - సుగంధద్రవ్య
ములుదాచు - లెస్సగాఁబరిమళించువస్తువులన్నిటినిదా
చిపెట్టుకొన్న - అరలచేటికవోలెక - అరలపెట్టెవలెనే
చరిమళముల - ఁను స్రవాసనలకును - నెలపులైచెలువా

రు - స్థానభూతములైయొప్పుచుండు - నిలువులవిసిల్లి - అం
తస్థులచేత - ఆనందాసరమాలలచేతఁబ్రకాశించినదై - కొణి
గెక - లోపలిచూరులయందు - పారావతకులమువదరక -
పాపురములగుంపురొదసేయఁగా || ౧ || పారావతకలర
వత్త్యమరః || పసిఁడినీటలిఖించిన - బంగారునీరుచేత వ్రా
యఁబడిన - ప్రతిమలమరక - బొమ్మలూప్తియందుఁగ - ఈ
గవ్రాలినక - ముడికవచ్చినిలిచినప్పటికైనను - అదందనె
లుఁగులానగునట్టి - ఆష్టదశపుడుధ్వనిచ్చుచునుండు - సకి
లమంచములు - కృత్రమపక్షులుకీచుబిల్లులు గలిగిన పక్షై
మంచములు - అవిగాఁగక - మొదలుగాఁగలుగునట్టుగా
మెఱయు - ప్రకాశమానములైనఋకరములనొప్పు - సామ
గులచేతనమరుచుండు - మేడమీఁదక - మిదైమిఁదను || ౩ ||

క || రమణునికడకనుపవనో | రమాకున్దజ్జనమువీర్చిరవరవచపింఁచమునకుఁగాలాగరుధూ | పమువెట్టిజనాది
నటువాపినిభూనిక ||

౪

టీక || రమణునికడకనుపవనో - పెరిమిటివద్దకిఁగి పించుటకు - | మనోరమకు - మనోరమకు - మజ్జనమువీర్చి - అభ్యంగసన్నా
నటువాపినిభూనిక ||

నము చేయించి రవళ - గుర్తుగుర్తున - కవచీభమున
 పుక - నెవ లిపి చెవంటితలవెండుకలకు - కాలాగరధూ
 పము కెట్టి నలయగరుపొగ వేసి - జవాదినంటుపాపి - జ

వ్యాదిమొట్టుగుచేతజేసుకొని నిపుణత - నేర్పుచేత
 రవతవయనంగారగరయ్యకొంతలు ౪

సి || పెంగల్వపూదండజేర్చి పెంచుముపై ఘనసారమునమానకమ్మఘటించి | పర్వతీతోగనంబముచే
 సిమ్మగనాభిఁబూసికుంతుమనేనబొట్టునీర్చి | విశదము క్రాదావరశనఁజందురుకావి వలిపెపువలువపై
 నటవరించి | యటుతవెన్నెలఁగాయుహారమొక్కటిఁజెట్టి | వణుసొమ్ములు మేనవట్టువలుచి || తే || కన్నుఁ
 గదగెల్చి డాకాలఁగట్టెననఁగ | ఘల్లుఘల్లునఁ జెండెంబుగలదుమీలు | గదలనల్లనడిసింపబొదివితెచ్చె | నె
 చెప్పులులపిఁడుయవలినానృపతికడకు ||

టీక || పెంగల్వపూదండజేర్చి - హల్లకమాలికలదలచి
 పెంచుముపై - పెన్గొప్ప మిద ఘనసారమునగా
 కన్నురముచేతరచించినహాళములచేత - సూకముఘంటిం
 చి వాలపాశ్యావితేషమునఘటించి - అనఁగారాగిడివి
 శ్లఘుదలైన శిరోభూతాదిక మని యాంధ్రభాషార్థవాది
 గ్రంథములయందున్నది | యీవ్యాఖ్యాత - కొప్పవలయని
 వ్రాసిదానికియు క్రూడవ్రాసివాఁడు - ఘనసారమనుచు
 ముసున్నాంధ్రమిక్కడఁగిరిడలేదుగనుక - ఘనసారమున గొ
 ప్పుయొకస్థిగాంశముచేతననియ్యమున్నట్టుతోఁడుమర్న
 దలికొంటుజెప్పినారు. ఇక్కడఁనుప్రదాయమేమనఁగాఁ
 గేవలపుష్పమాలికలైఁబరివళిమెప్పటికినినిలిచియుండదని
 కన్నురముతోఁబుష్పమాలికలురచించివాఁడేతఁగొప్పపై
 నిలవగాన మర్చినదానిపేరుమానక మనియందురు - అదిశి
 రోభూతములుగానున్నది పర్వతీతోగనంబముచేసి
 హిమాంబపుతోఁగలిపిపడునుచేసి - మృగనాభిఁబూసిక
 స్తూరియలఁది కుంకుమ - కాశీరజస్తమచేత సేనజొట్టుకీ
 ర్చి - చుక్కబొట్టుపెటి - విశర - స్వచ్ఛమైనముక్తాదా

మరశన - ముక్యమాలపేరుచేతరచించినమొలనూలును హ
 దుగుకావినలిపెపువలువపై - సన్నపుచంద్రకాఁచీరపీఠ
 ద - అలవరించి-కుదుగుపలుచి - అటుగళకతనుఁడు - వె
 న్నెలఁగాయు - తెల్లనికాంతులచేఁబ్రకాశించు హారమొ
 క్కటివెట్టిముత్యములసరమొకటియొంది - వణుసొమ్ములు
 రత్నస్థాపితములైన యాభరణములు - మేనవట్టువలుచి
 కరీరమండునలంకరించుకన్నుఁగదగెల్చి - కన్నులచేతజయిం
 చి - డాకాలఁగట్టెననఁగ - విడచుకాలికిఁగట్టివేసికడ
 మోయన్నట్టుగా - ఘల్లుఘల్లున - ఘల్లుఘల్లుననుభవని
 చేత - పెండెంబుగలదుమీలు - గండపెండెమునఁకుఁకూ
 ర్పఁబడిన బంగారుతోజేసినగండుచేఁవలు - కరల - కది
 లియ - డఁగా - అల్లననడిపించి - మెల్లమెల్లగానడిపించి పొ
 దివి - కాగిలింపివట్టుకొని - నెచ్చెలులపిండు - మిక్కిలి
 యమైనచెలికతైలయొక్కఁగు - నృపతికడకు - ఆర్వ
 రోదివద్దికి - యవని - ప్రాయపుదై నమనొరమను
 తెచ్చె - తినుకొనివచ్చెను ||

క || తెచ్చుటయఁగేలిభవనము | చొచ్చెనొచారదోయనంగనుదతులనీడం | జొచ్చివయఁగొప్పుతోఁగఁగ |

నచ్చేడియతలుపుదండనల్లనగలిచె ||

టీక || తెచ్చుటయఁగేలిక తెలివ్రకారముతీరకొనిరాఁ
 గా - కేలిభవనము - పడకటిల్లు - చొచ్చెనొచారదోయనం
 గ - ప్రవేశించినదోలేదోయనునట్టుగా నుదతులనీడంబొ
 ద్ది - చెలిక తైలనరుగునఁబవేశించి - పయఁగొప్పుతోఁ

చఁగ - వెలుఁటికిఁగలిగిమాత్రముకను మనట్టుగా - చొ
 చ్చేడియ - అగునొరను - తలుపుదండ - కవాలముచెం
 చను - అల్లనగలిచె - మెల్లగానిలిచినదాయెను ||

క || తదనతరంబబోటులు | చదగులనగవులను బ్రొద్దుజరిగినఁగేలి | నదనమనొక్కొకపడునెప | మొదవగ
 జెడలుటయఁజితమువ్విరూఁక ||

టీక || తదనతరంబ - అటుతర్వాత బోటులు చెలికతై
 ల చదగుల - కొడిగవుమాటలచేత నగవుల - నవు

లచేతను - ప్రొద్దుజరిగిన - కాలహరణముకాఁగా - టిక్కె
 క్కపనినెబమొదవగ - టిక్కెక్కార్యమూలమున కేరీదడ

కుఁ - క్రీడాగృహమునుండి - వెడలుటయొక - బయలు
చేరఁగా - చిత్రమువ్విల్లుట - మనస్సు నెల్పుడెల్పు డా

సీ || దట్టంబునకట్టినట్టిచెంగువీకి | బాగుగాడకేరఁబైఁటనిమిరె | గోరంటాగోళ్లకుఁవపుకెంపోయె | చే
యవట్టినయమునవెజ్జజేర్చె | నగరుధూషముచేతరద్యోతనూవల్లి | సెకపోకెనయెవఁజెయ్యివెట్టె వృ
గనాభికామకరికలఁగఁప్రముమిఁజెనఁ మూరుకొనుచుఁజొంబనమొనర్చె || లే || హారమణులిటఁజొపునాయ
టుతనున్న | హారమణులకుఁగాంకిడొనొకావొ | యనుచునకుఁగఁగిదియించునా నెపమునఁ | గంపమున
బొందునతిమేనుఁగొఁగిలించె ||

౧౦

టీక || దట్టంబు - పావడ - నీకట్టినట్టిచెంగువీకి - నీవుకట్టు
కొన్నచెంగువీరకు - బాగుగాదని - తగియుండలేదని - కే
లఁబైఁటనిమిరె - నెపముపెట్టివయ్యె దకొంగునుజేరఁ
డడివెను - అనఁగాఁబైఁటఁబట్టెనట - గోళ్ల - నఖముల
యందు - గోరంటా - కురంటకరక్తియయో - అనఁగాగో
రంటాకు నెరుపా - కిక్కువపుకెంపోయిని - లేకసహజమై
నయెరుపాపూతాపని - జెయివట్టి - నెపముపెట్టిహస్తము
నుబట్టుకొని - నయమున - నేర్పుచేత - నెజ్జజేర్చె -
పాన్పుమిఁదికిజేరఁచీసెను - అగరుధూషముచేత - అ
గరు ధూషము యొక్కసెగచేత - అయ్యోతనూవల్లి - అ
య్యయోతీగవంటిదేహము - సెకపోకెనని - కాఁకఁజెం
దెఁగదాయని - ఎదఁజెయ్యివెట్టె - రొమ్ముమిఁదహస్త
మునంచెను - వృగనాభికామకరికల - కస్తూరిచేతనా

సిననుకరికావత్తములయందు - కప్రముమిఁచెనని - కర్పూ
రమెక్కువగలసినదినుమాయని - మూరుకొనుచు - నెప
ముపెట్టివాసనచూచుచును - చుంబనమొనర్చె - చెక్కి
లిముద్దుపెట్టుకొనెను - హారమణులిటఁజొపు - వీయొక్క
హారములలోరత్నములన్నిటనుపలుచుము - నాయటుతనున్న
నాకంతమందున్న - హారమణులకు - హారములలోనున్న
రత్నములకు - కాంతిగిడొనొకావొ - ద్యుతిచేతసమానమౌ
నొకావ్రామాచెదము - అనుచు - అని - అక్కఁగఁగి
యించునా నెపము - రొమ్మననానిందిమా కెడుమిషచే
త - కంపమునబొందు - సాత్వికభావముచేతవడఁకుచుండు
నతిమేను - మనూరుయొక్కదేహమును - కాఁగిలిం
చె - స్వరోదియాలింగనముచేసుకొనెను ||

౧౧

వ || అట్లుగవయందమకించిత్రస్తరులగు స్తరింపనింపుగలిగియుమురు మున్నమనంబునం బొడమియందు
నడలప్పుడుతలంపునంబాటిన సమర్థుండగునతఁడేనది దీర్చించుకొనంగల యదియైన పౌఢగావున మాటలందే
టపడంజేప్పకంకిందీస్త్రీ స్వభావంబునం దొలుగుకన్నీరుకంకణక్రేంకృతులుమీఱ గోరఁబాఱమీఱుచు
మారకయన్నంగనుంగొనియ వనిపతిపుంగవుం డంతరంగంబునం జెంగలించుకాతుకాంతరంబు కరుగుపడ
జెఱగుపడియొద్వేగసమన్వితుండై సంభ్రమింపుచు జెక్కుటద్దంబులు నొక్కి కురులుచక్కఁద్రోయుచుం
దోయబాషీయక్షు యానందసంధాయకంబగు చిట్టిక్రీడాసమయంబున వగవునకుంగారణంజేమివాయెడం
గల్గయేమేమియుం బాటిల్లకుగదా యెవ్వరేమప్రియంబు గావించి రేజింగింపువారిం దండించెదనేమిసా
ధింపవలయుఁజెప్పుమదివేధచేనున్న సాధించెద మదీయంబులగు నర్థజీవితంబులు భవదధీనంబులున్నలికయిం
లియేటికనుటయునబోటిగ్రేటుచునిట్లనియె ||

౧౪

టీక || అట్లు - ఆప్రకారము - కవీయందమకించి - పొందుట
క్షయరహితి - త్రస్తరుల - చతురోక్తులచేత - కుస్తరింపఁ -
బుజ్జగించఁగా - ఇంపుగలిగియు - ఇష్టముకఁగియుండియు -
మునుమున్న - ముందుముందుగా - మనంబునంబొడమియం
తు - మనస్సుననుబయించియున్న - అడలు - విచారము - అ
ప్పుడు - అనయముచుండు - తలంపునంబాటిన - స్త్రీగో
వరము - కాఁగా - సమర్థుండగునతఁడే - అన్నిటసామర్థ్య

ములవాఁడైనయాస్వరోదిచేత - అదిదీర్చించుకొనంగల
యనియె - అవిచారమునలింపుకొనఁగలఁదినదై - సవోధ
గావున - క్రొత్తగాఁజెండ్లియొనడగనుక - అనఁగాఁబ్రా
ధిగాదుగనుక - మాటలందేటపడంజేప్పకంకింది - వచనముల
చేతఁబరిపూరమానృట్టుగాఁ జెప్పుటకుసందేహించి - స్త్రీ
స్వభావంబున - ఆడుదానిస్వభావముచేత - దొలుగు
కన్నీరు - వెడలుచునుండుబాష్పము - కంకణక్రేంకృతులు

దగ

మీఁటా కర భూవణములయొక్క క్రేమనుభవములను
 యించునట్లుగా - గోరఁబాటమీఁటాచుక - గోటితోఁబా
 టఁజిమ్ముచును - డోరకయున్నంగనుంగొని - తూష్టిభూసు
 రాలై యుండఁగాఁజూచి. అవనిపతిపుంగవుండు - రాజుల
 లో శ్రేష్ఠుడై నస్వరోచి. అంతరంగంబునఁజెంగలించు-ను
 నన్యునందుదయింపుచున్న - కౌతుకాంకురంబు - సంతోష
 పుమొలక-కరుగుపడఁగ్గిరై పోఁగా. అనఁగా నేపుచెడిపోఁ
 గా - వెఱఁగుపడి - ఆత్మర్యపడి. ఉద్వేగసమన్వితుండై - భ
 యముతోఁగూడుకొన్నవాడై - స-భ్యమింపుచుక తొం
 దరపడుచును. చెక్కటద్దంబులునొక్క - అస్తములవంటి
 మనొరచుయొక్క - కపోలములయందు దంతక్షతములొన
 రించి - కురుతువక్క-ప్రోయుచుక-తలవెండ్రుకలువక్క
 బడచువుచును. తోయజాక్షి - తామరరేకులవంటివన్నలు
 గలదానా - అక్షయ - సంపూర్ణమైన - ఆనందసంఘాయకం
 బు - సంతోషమునుబొందించెడు - ఇట్టిక్రీడా సమయంబు

నక - ఇటువంటిస-భోగకాలమందు - వగపునకం గారణం
 చేమి - విచారముకలేమిమి త్తము - నాయెడంగల్లయేమేని
 యఁక - నాయందుఁదప్పితమేమియు - పాటిల్లుచుగదా-కలు
 గలేదుగదా - ఎవ్వరేమిప్రియంబుగావించిరి. ఎవరేమికిడు
 చేసిరి. ఎటింగింపు-తెలియజెప్పుము - వారిందండించెదకా
 వారినిశిక్షించుచున్నాను - పిమిసాధింపవలయుఁజెప్పుము
 లేకమ తేమైనసాధింపవలసియుండెనావదింపుము - అతి
 వేధచేసున్నసాధించెదకా - అదిబ్రహ్మచేతిలోనన్నస్పృహకి
 నిసాధి-చుచున్నాను - మదీయంబులగు - నాసంబంధముతై
 న- అర్థజీవితంబులు - ద్రవ్యమునుబ్రాణములును భవదధీశం
 భులు - నీవశములు - ఉన్నలికయింతయేటికనుటయఁకా - వి
 చారమింతయెందుకనిస్వరోచిలుకఁగా. అబోబ్బితి అశు
 నొరము - గ్రేఁటుమనిట్లనియెకా - డగ్ధతీకపడుచునుజీతీ
 రునఁబలికెను ||

౧౭౭

ఉ || అక్కటనాయెడకా మిగులనక్కా - గల్గిచరించు నెచ్చెలులు || టిక్క-మనంద్రశావహితం జేందినమద్ద
 మరోగబాధలం || బొమ్మ-చునున్నవారు వసభూములకర్దశ మాన్పవేనినా || కెక్కడిసౌఖ్యమన్నదరలే
 తుణఁ జూచిస్వరోచియిట్లుచుక ||

౧౭౮

టీక || అక్కట - అయ్యో - నాయెడకా మిగులనక్క-అగల్గి
 నాయందుమిక్కిలియశగలిగి - చరించు నెచ్చెలులు. ప్ర
 వర్తించుచునుండుచెలిక తైలు - చిక్కి - తగులుకొని-ముసిం
 ద్రశావహితంజేందిన - మునీశ్వరుని యొక్క-శాపపుజెబ్బ
 చేతనంతప్రాకృతమైన - మద్దము - సహింపశక్యముగాని-రోగ
 బాధలకా - వ్యాధిపీడలచేత - పొక్క-చుక - వృథపడుచు

ను - వసభూములకా - అరణ్యములయందు - ఉన్నవారు-ఉ
 న్నారు - తద్దశమాన్పవేనికా - ఆయవస్థనీవుపోఁగొట్టకపో
 తివేని - నాకెక్కడిఖస్య మన్నకా - నాకేమిసౌఖ్యముగ
 ద్దగయనఁగా - తరలేతుణఁజూచి - మనొరచునువీక్షించి-
 స్వరోచియిట్లుచుకా - స్వరోచియీప్రకారముపలికెను || ౧౭౮ ||

క || పరితాపమింక నేటికి | హరిణాక్షిమదీయసందితాయుర్వేద | స్ఫురణమునఁబరిహరించెన | నరుదనఁకభ
 వశ్యభీషనామయభరముక ||

౧౭౯

టీక || పరితాపమింక నేటికికా - భర్షాత్తాప మింకమీఁద
 నెదుగు - హరిణాక్షి - లేటికన్నులవంటికన్నులుగలయో
 మనొరచు - మదీయసందిత - నాచేతసం గ్రహించఁజేడి
 న - ఆయుర్వేదగ్రహముకా - ఆయుర్వేదగ్రహయొక్క

స్ఫుర్తిచేత - ఆరుదనఁకా - ఆశ్చర్యమనునట్లుగా - భవ
 త్యభీషన - నీచులిక తైలయొక్క - ఆమయభరముకా - రో
 గభారమును - పరిహరించెదకా - వదలించుచున్నాను || ౧౭౯ ||

క || నాచేయకన్నునీళ్లు | తేనెమిద - నమన్న వాగవిపుడవికెత్తెం | గావించుకనుచురయమున | నావశతయం
 నువదటికిరిగియొకచెడకా ||

౧౮౦

టీక || నాచేయకన్ను - నాచేయకన్నులనుదెమ్ము - నీళ్లులు
 కిరణికి - తేనెమిద - నమన్న వాగవిపుడవికెత్తెం - గావించుకనుచురయమున - నావశతయం

దనున్నాను-ఇదిదానికిసంగావించుననుచుకా - ఇప్పుడేవై
 క్యముచేయుచున్నాననిపలుకుచును రయమునకా-నీళ్లుగలి

శేర- అపకరముదానా- అమనోరమయును దానును. కనలమందు
అపటికరి. అయరణ్యమునకుబోయి. పికయెడక-పి

అవటికేరి - ఆయరణ్యమునకుబోయి - పికయోషా-పి

ఉత్తరజాతీ వింబరు చిరాస్యలఁగాఁజితదామయ్యవృథా భారముమాన్యుగాఁగమిన్మహిమఁజుతకృతలభౌ

తగోత్రకాం । తారషదంబునందు పదితంబగు మందును కత్తి-యోదితా । పోరము నెమ్మిచ్చి మృచనామ

అధ్యక్షాజీ సేవనై గాఁ

ధీక॥ అరజనీశవింబరువిరాస్యలకా - చంద్రవింబమువంటి
 ముఖముగలవరాస్త్రిలను - కాంది - చూచి - తదామయి
 వృధాభారము - వారియొక్కరోగబాధాతీతయమును.
 మాన్వగ్ధా - పోగొట్టుటకు - తమి - ప్రత్యానక్రినేత.
 స్తపాబుడు - స్వరోది - తత్ఫలభోతగోత్ర - ఆకైలాసప
 ర్వతసంబంధమైన - కాంతారశనఃబునందుకాటవిషము
 ను - ఉపచితంబగు - పృథ్విబొందింబడుచున్న - మందుకా -

బౌద్ధమును - తల్పి - మోచితా హరిము. అయిత
 ధమునకుననుకూలమైనయాహరిమును - నెమ్మినిచ్చుచు
 మై ప్రచేతనోనగుమును - వన్నెగా - ప్రసిద్ధిలునునట్లు
 గా - అసామయధవ్యలజేసెన్. రోగముచేతగృతార్థుల
 నుజేసెనునికలభౌతకరాప్యహేమోః అనామయసాప్య
 దారోగ్యమిచ్చుభయత్రామరః॥

శా॥ ఆదివ్యావధరాజిచేదమహావ్యాధివ్యధల్ దీనినక॥ మోరుబండిలతోనులంబుజకులంబున్నట్టి
గంధోయితో॥ సాదామిన్యభిరామదేహునితోనుపూర్ణచ॥ ద్రావన॥ శ్రీదర్శిన్నతితోఁజేలంగిమనశా॥

సూనుగిర్రింపుచు

టీకః॥ పరివ్యాపకధరాజీచేత్ - వేండికొండ యోగునంపా
జెందిన దేవతానః బంధమై నయోగధనమూహముచేత-త
మమహావ్యాధివృథలు - తమయధికమై నరోగబాధలు- తీరి
గఁ - నివారణముకాఁగా - నోదంబంది - సంతోషించి-
లతాంగులు - తీరవంటికరీరముగలయాస్త్రిలు. అంబుజ
పులంబున్నవృక్ష-కమలనమూహముచదిరస్కరించు-కందో
యితోఁ - నేత్రద్వయముతోడను - సౌదామిన్యభిరామ-

మెరుపుతోగవలెనా స్పృహను - దేహరుచితో - శరీరాని
తోడను - సంపూ...తో - సంపూర్ణవంద్ర ! ని. మజాబి
త్తివంటి - అననశ్రీదర్శన్నతితో - ముఖకాంతి యొక్క
ద్వాతీయముతోడ - చెలంగి - జిప్సి - మరనారీమాను -
దేవతాస్రీకుమారుడై నస్వరోధిని - తీర్తింపుడు - స్తో
త్రముచేయుదును! తటిల్పెదామినివిద్యుచ్ఛంవలావళలా
పిదేవ్యచరః ||

త॥ మాకు బి తార మొనర్చితి॥ నీకుం బ్రతి నెయి ప్పట్టి పురుషులై నన్॥ లోకో ద్రవ్య ముచలశం॥ జేకొనుతా న్మ

మూటగలవుచేప్పగమెలమి॥

టీక॥ లోకోత్తర . లోక ములొత్తేష్టుడై వచాఁడా - మా
కుపకారమొనర్పితి - మాకు సకృత్రిజేసితివి - కిరుగ్రతిసే
యి॥ - నీకు మరలనుపకారము చేయుటకు - ఎటు నేరుతుము
ఏలాగున నేర్తుము - అనఁగా జేయలేదునుట - వి॥ - అ
యినప్పటికిని - మావలనకా - మావలన - చేకొనుకార్యము

టిగలవు. గ్రహించవలసినపనులున్నవి. ఎలమిక్ - సంతో
 కముచేత - చెప్పెదము - వదింపుచున్నాము! లోక స్త్రీలు
 వనేజ సేయనియన్నండున జనులలో శ్రేష్ఠుడనియొక జెప్ప
 వచ్చును | అగ్రామిక్ - లిశ్రేష్ఠుడనుట||

క॥ మునుమాదగువృత్తాంతము । విష్ణుపింపగవలయు నీపవిత్రతముగభూ । వినుతవినుచునుచురంధ్రోక । వన

జైత్రణపతి కృష్ణాధర వాగిత మయ్యే ॥

టీకః॥ మును - ముందుగా - మాదశుష్కతాంతము - మానం
బంధమైన సమాచారము - నీకుకా - నీకు విశ్రుతముకా - వి
శదమానస్థుగా - విగుణింపఁగలయుకా - శ్రుతపటచవలె

ను భూమిసేత - భూజనులచేత స్తోత్రముచేయబడినవార
డా. వినుమనుచు-ఆకాశికంపునుని. ఆ దొకవనజేతుని
అయ్యదరిలోనొక ప్రీ. మాధురవాగ్గిత. తియ్యని మాటచేత

నియించబడిన - శక్తియై - ఆడుబిలుకలగల్గె - అనగా | జిలుకలుగలవంటిబిలుకులుగల్గెదే చలికి వదించెను||

తే || ఆ ఘమందారవిద్యాధరాత్మనివను | ననుభావనియండుగంధర్వవరులు | తెలసియుండుదున్మహీ
తలమునంచ | బరగుమ్మగపడిజాతులభావలెల్ల||

౨౨

టీ || లకఘ పాడుహితడవైనయోస్వరోచీ మందా
రవిద్యాధర మందారుండనువిద్యాధరుడయ్యెక్క - ఆత్మభ
వ - కొమారైయ - నను - నన్ను - గంధర్వవిరులు గంధర్వ
క్రేములు - విభావనియండు విభావనియనియలదురు-ఇ
మ్మహీతలమునంచబరగు - ఈసూమియందుబ్రవర్తిచు

న్యగపడిజాతుల న్యగజాతులయొక్క - పడిజాతులయొ
క్క భావలెల్ల - భావలనన్నిటిని - తెలసియుండుదున్ -
నురైతిగియుండును || అనగా మెకములయొక్కయును
పులులయొక్కయును - బాసలెలుగుదుననట||

౨౩

క || అమైతిసిద్యనాచే | నిమ్మగనంతయు నెటింగిన్వనన్వదివా | మామ్మగమనపుడురెడఁ | కొమ్మమదిం
బ్రేయగడలుకొనఁట్లనియె||

౨౩

టీక || నృప - ఓయిరాజా - అమేటివిద్య - అక్రేష్టమైన
విద్య - నాచే - నాచేత - ఇమ్మగ - యుక్తమానట్లు
గా | అంతయు నెటింగి - సర్వముగ్రహించి - నన్నువివాహ
మ్మగుము - నన్నుఁజెల్లెయూడుము - అనపుడు - అనివలు

కగా - రెండవకొమ్మద్వితీయస్త్రీ - మదింబ్రేయగడలుకొ
నగా - మనస్సునందనురాగమితశయించగా - ఇట్లయె
ఈప్రకారముపలికెను||

౨౪

ఆ || పారుడనగఁబరగుబ్రహ్మక్షిమాతండ్రి | యితఁడవిద్యలెల్లనభ్యసించి | తపమునిచ్చసేయఁదలపోసికెర
భృం | గాలిరమ్మమై నయాశ్రమమున||

౨౪

టీక || పారుడనగఁబరగు - పారుడననట్లుగాఁబ్రసిద్ధుడై
ని - బ్రహ్మ - బ్రహ్మయై నమనీశ్వరుండు మాతండ్రి నా
జనకుడు - అతఁడవిద్యలెల్ల - అతఁడునిమన్తవిద్యలు - అ
భ్యసించి నేర్చి - తపమునిచ్చసేయఁదలపోసి నిరంతరము

తపస్సుచేయఁదలంచి - కీరభృంగాలి - చిలుకలకుమైదల
నమూహముచేత - రమ్మమైన - నుండదమైన - ఆశ్రమ
మున - తపపోవనమందు||

౨౫

మ || ఫలములచ్చననాంబుభక్తిపవనాభ్యాసక్రియాయుక్తి | ద్దలితాంతద్దతకాత్రవద్రకరజాగ్రత్సర్వ
స్వండ్రి | చలికి వానకు నెండకు మనమ నుల్పాహంబు గానీకకం | డలితానందముకామునందచరణ

ధ్యానావధానంబునక||

౨౫

టీక || ఫల... స్వండ్రి - ఫల పండులును మూల గడ్డులును
పూల వేళ్లును - భక్తి - పండుటాకులును - అంబు - ఉదకమును
భుక్తి - వీసియొక్క - యాహారముచేతను - పవనాభ్యాసక్రి
యాయుక్తి - వాయుధారణచేయునభ్యాసవ్యాపారయో
గముచేత - ద్దలిత - ఛేదించబడిన - అంతర్గత - లోపలి - శా
త్రవద్రకర - శత్రునమూహముయొక్క - అనగా కామక్రో
ధలోభ మోహ మద మాత్సర్యములను నరిపిద్వర్గముయొ
క్క - జాగ్రత్ - ప్రకాశించుచున్న - గర్వసర్వస్వండ్రి - యా

పదహంకారము గలవాడై - అనగా సరిపద్వర్గమునుజ
యించినవాడై - చలికి - శీతమునకును వానకు వ్య
మునకును - ఎడకు - ఆతపమునకును - మనముకా - మన
స్సును - అనుల్పాహంబుగానీక వ్యభవదనియ్యక - అనగా
నహించి - కందలితానందమునకా - అంబుంపుచుండుప్రసా
దముచేత ముకుంద విష్ణుమూర్తియొక్క - చరణభ్యాస - పా
దాంబిదధ్యానమందిలి - అవధానంబునక - నిలుకడచేత||

క || అంగుస్తమనిలమోపిప | తంగునిపైఁజూపుసాంచి భగభగలర్చి | స్త్రుగతనింగులు నాకెడు | నింగలము
లునాల్పజెనల నిడుకొని కడకక||

౨౬

టీ || అంగుస్తము - ఒంటి కాలిబొటనవేలిని - ఇలమోపి - భూమిపై నానించి - తంగునిపైఁ నూర్చునిమిద చూపుసాంచి

దృష్టిఃలిపి ధగధగలు ధగధగమండెడు. అర్చిస్తుంగతః-
మంటలపొడవుచేత నింగలునాకెడు. అకాశమునంటుచు
నుండు. ఇంగలములు - అగ్ని హూత్రములు - నాలుదెస

లనిడుకొని - నాలుదిక్కులనుండుకొని - కడకఁగూనికచే
త॥ ఇంగలమునగాబొద్దునుగొప్పమనింగాలమనియుఁగలదు॥

శ॥ సురగరుడ యక్ష రాక్షస ! సరకిన్నరసిద్ధసాధ్యనాగోత్కరమిట్లుదనగఁదప మొనర్చెం । బురు
హూత్రఁ డుదా ననాత్మ (బొడమెడుభీతి॥ ౨౭

టీక॥ సుర...రము- సుర దేవతలయొక్క- గరుడ- గరుడు
లయొక్క- యక్ష జక్కలయొక్క- రాక్షస- రక్కసు
లయొక్క- సర- మానవులయొక్క - కిన్నర- మానుష్యము
ఖిమ నుగుటపుశరీరముగలదేయోనులయొక్క- సిద్ధ సిద్ధు
లయొక్క- సాధ్య- సాధ్యులయొక్క- నాగ వన్నగులయొ
క్క- ఉత్క-రము- సమాహమ- ఇట్లు-ఇటువంటితపన్న
అరుదనఁగఁ- మిక్కిలియాశ్చర్యమనియనఁగా-తప మొన

ర్చెఁ- తపస్సుచేసెను- పురుహూత్రఁడు-ఇంగ్రుడ-దా
నఁ- అతపస్సువలన- అత్మ (బొడమెడు మనస్సునందుఁబు
ట్టుచున్న - భీతిఁ- భయముచేత॥ ప్రైద్యముతోనన్న
యము- ఇక్కడనిండుడుభయపడుట యొందుకనఁగాఁగ
నతిభయనాధిత్యమునుగోరితపస్సుచేయుచున్నాఁడేమో
యనుతాత్పర్యముచేతనుభయపడెననిభావము॥ ౨౭

క॥ తనయొక్కఁబుంజికస్థల । యనునచ్చరలేమయున్ననమ్మునికడకుం । జనుమనియని పినఁజితిశా । సనము
నవని కేగుదెంచెనంభ్రమలీలఁ॥ ౨౮

టీక॥ తనయొక్క-తనసమీపముందు- పుంజికస్థలయను-
పుంజికస్థలయనెడు . అచ్చరలేమయున్న-అచ్చర స్త్రీ
యొండఁగా-అమ్మునికడకుఁ- అమ్మినిగ్గిరికి- చనుమనియ

నిపినఁ- పొమ్మనిపించఁగా - పతిశాసనమునఁ- శ్రీభీ
వువాజ్ఞచేత- సంతభ్రమలీలఁ- తొట్టుపాటుతో వనకేగు
దెంచెఁ- అట్లుపెయ్యండునరిణ్యమునకువచ్చెను॥ ౨౮

జి॥ చిలుకలుముద్దుపల్కులకుఁ జేరఁగరా నెఱివేణికాంతికిఁ । మలయుచుఁబై పయిఁమధుపమాలిక వాయె
కసంబరింపఁగా । సలసవిలాసయానముననమ్మనిపాలికివచ్చి వేల్పుతొ । య్యలినునుసానఁబట్టినయనం
నిమోహనజాణమోయనఁ॥ ౨౯

టీక॥ చిలుకలు- శుకములు- ముద్దుపల్కులకుఁజేరఁగరా
తనమనోహరమై నవామృలకుఁజేరఁగఁగా - అనఁగాస్వ
జాతిశుక వాక్య భ్రాంతిచేతరాఁగాననితాత్పర్యము నెఱి
వేణికాంతికిఁ- బానై నజడయొక్కద్యుతికి- మలయుచుఁ
వ్యాపించుచును - పై పయిఁ మీఁదమీఁద - మధుపమా
లిక తుమ్మెదచాలు - పాయక సంబరింపఁగఁ- విడిచి
పోకతిరుగఁగా । అనఁగాజడను జూచితుమ్మెదచాలనుభ్రాం

తిచేతఁదిరిగినవనితాత్పర్యము - అలసవిలాస యానము
నఁ- మందమై నయొయ్యారముతోఁగూడిననడకచేత-అ
మ్మనిపాలికిఁ- అమనీశ్వరునిసన్నిధికి- వేల్పు తొయ్యలి
అస్సరస- మునుసానఁబట్టిన - నున్ననిమెఱుంగుసానఁ బట్టిన
అనంగుని మన్నధునియొక్క - మోహనజాణమోయనఁ-
సమ్మెద హ నాశ్రుమోయన నట్లుగా - వచ్చెఁ -
వలెంచెను॥ ౨౯

వ॥ ఆసమయంబున॥ టీక॥ ఆపుంజికస్థలమునిసన్నిధికివచ్చినవేళయందు॥

చ॥ అనువగునుశ్శన్తోష్టుమలయానిలవాఘము నెక్కి- లేట్లనల్లిననిడుచాగె(బూనిలవలీనవల్లిక లేమ్మె సొమ్మ
లై । చనుపడఁ జెట్లువట్టెనుప్రాత్రదశమ్ములతోడఁదోలెవా । మనిదొరమంచుతాజానాడి మంచగఁగోయిల
గంటఁమోయఁగఁ॥ ౩౦

టీక॥ అనువగు - యుక్తమైన మల్లనొప్పు - తిరుగుడులచే
తనమరుచున్నయనిమలయమారుతపరపై నయర్థము- శ్రే
ష్ఠమైనదేవమణిమొదలై నయావర్తములచేతనొప్పు చున్న

యనియశ్వపరమైనయర్థము - మలయానిల - చందవావతి
మారుతమును - వాహము నెక్కి- గుట్టమునునాటొహించి-
లేట్లనల్లిన - తుమ్మెదలచేతఁజెనవేసినజాలనెడు- నిడుజా

గెఱుఁగి - పాడుగుగలకఁ జేయునుబట్టుకొని - లవలీనవల్లిక
లు - లవలీయనఁగా వెన్నెలకుఁబండునట్టిలతావిశేషము - దా
నియొక్కమాతనమైనతీగలే - ఎమ్మెసొమ్మలై - రమ్యమై
నయాభరణములై - పనుపడఁ - ఒప్పుచుండఁగా - అమని
దొర - వసంతకాలమునుప్రభువు - మంచురాజు - హేమంత
మనుప్రభువును - చెట్టునట్టిమను - వృక్షములనుబట్టుకొని
తకుచునుండు - ప్రాంతదళమ్ములతోడఁ - మూలబలముతోఁ
గూడననియర్థము - జీర్ణవర్ణములతోఁగూడననిభావము - మడి
మంచగఁ - తూలిపడిపోవునట్టుగా - కోయిలగంటమ్రోయఁ
గఁ - కోవెలయనుఘంటామణిమ్రోయఁగా - తోలెఁ - గు
ట్టపుదవుమచేసెను || అనఁగాఁజెట్టియాకురాలుపుతోఁగూ
డ హేమంత ఋతువుగడచిపోయెననియ - మలయమారుత
మును దుమ్మెదగుఁపులును లవలీలతాసమాహ ములును ||

వసంతముతువును వ్యాపించెననియభావము - ఈ ౩౦ వవ
ద్యముమూడవచరణమందుఁ బనుపడననుపదమునకు - డ
దాహరణము రాఘవపాండవీయము మూడవయాశ్వా
సమందు౧౨౦ వపద్యము || ౩౦ || వనదేవతల్పిందిరి - పను
పడితచ్చాపమోక్ష పరిమోచితభీ - మునిజననుతు నాన్యవ
నం - దనువిశు భానిలవలల్లతాకు తుముములఁ || ఇందునాగ్ని
జిత్తిపరిణయము ౨ వయాశ్వాసమందు౨౦౯ వపద్యము
౩వచరణము || అనిచెలులెల్లదాసివిగు రాకుజిరాదొరవా
నిబంట్లపై - గనరున వేగనాడివెలిగన్తోనియింకిటజాగు సే
యఁగాఁ - బనుపడదందుకై యొక నెపంబుగఁజింజియొక ర్దు
కాలయా - పనమొనరించునట్టి సదుపాయమి కెల్లనుచుక
రయంబునఁ ||

౩౦

సీ || పానదేటిపాటమరించి నెఱవాసినయట్టి - యాకురాలుపుగండ్లయందుఁదొరగి - యతిబాలకీరవృందాం
కురా కృణ్ణబొల్పి | కరవీరకోకకగతిఁగ్రమమున | నరుణపుమ్మెగ్గలై యరవిచ్చపికిలియీ - కలదండలట్లు
గుంపులయిపిద | రేఖలేప్పడక వర్ధిలివెడలెన్మెన్మ | పసరువారుమనికఁబసరకప్పు || తే|| పూఁటపూఁ
టకు నెక్కఁ - ప్పురకుండగిన | మెరుగు నానాఁటినిమిద గిరిగొనంగ | సోగయై యాకువ్రాలంగజొంపము

గుఁచుఁ | జిగురుదళుకొత్తెదరులతా శ్రేణులందు ||

౩౧

టీక || పానదేటి - చెన్నయిబికి - పాటమరించి - అంకురించి -
నెఱవాసినయట్టి - నెట్టవాసిన - అనఁగాబొత్తెపడినయను
ట - ఆకురాలుపుగండయందుఁదొరగి - పండుటాకులురా
లిపోయినగట్లలోపడిచిపెట్టి - అతి...బొల్పి - అతిబాలకీర
మిక్కిలిపిల్లయింబున చిలుక యొక్క - పదాఁకుర - మొల
క తొక్కలయొక్క - ఆకృతిఁబొల్పి - రూపమువలెనేయొ
ప్పి - కరవీరకోకకగతిఁ - ఎట్టగన్నేరుమొగ్గలవలె - క్రమ
మునక - వరదసగా - అరుణపుమ్మెగ్గలై - ఎట్టనిముకుళము
లవలెనుండి - అరవిచ్చి - సగమువిష్కవాటి - పికిలియీకల
దండలట్లు - పికిలిపిట్టల తొక్కలలోఁగట్టినకుచ్చులవలె - గుం
పులయి - గుమ్మలై - పిదపక - పిన్నట - రేఖలేప్పడకవర్ధిలి

ఈ నెలుస్పష్టముగాకుండునట్లుగా నెదిగి - వెడలెన్మ - విశా
లమై - లేన్మ పసరువారుమనికఁ - కొమ్మ పచ్చబడుమ
నిక్కఁగా - పసరకప్పు - పసరువన్నె - పూటపూటకు నె
క్కఁగా - ఆవేశకావేశకు హెచ్చఁగా - కప్పునకుఁగగిన - ఆ
పసరువన్నెకుయొగ్గమైన - మెఱుఁగు - కాంతి - నానా
టికినిమిదగిటిగొనంగఁ - చినదినమురకు బయికినావరిం
చఁగా - సోగయై యాకువ్రాలంగఁ - నిడుపై యాకువ్రా
లఁబడఁగా - జొంపముగుచుక - గుబులొడును - తరులతా
శ్రేణులందుక - వృక్షములయొక్క - తీగలయొక్క సమూ
హములందుఁ - చిగురుదళుకొత్తె - చల్లవ ములుప్రకాశిం
చెను || లతలనఁగాఁగొమ్మలనియునర్థము చెప్పవచ్చును ||

క || హిందోళంబునఁబాడి | బృందారకసతులుచిహ్నబృందారిగఁద్రే | చెందేటులువాసంతికవిందునఁ

చికశిశువునాడివెడలందోలె ||

౩౩

టీక || బృందారకసతులు - దేవతాస్త్రీలు - చిహ్నబృందారి
గఁ - వియోగజననమూహమురకు బాధకలుగునట్లుగా -
హిందోళంబునక - హిందోళరాగముచేత - పాడిరి - గా

గముచేసితి - తేటులు - తుమ్మెదలు - వాసంతికవిందునక
బండిగురువిందలపూఁదే నెయొక్కలిందుచేత - త్రేచెత్త
ప్రేబొందితేపువిడిచెను - చికశిశువుక - కోయిలపిల్లను

దాది పెంపుకల్గియె నకాకి - వెడలందోరె - వెడలగొ
ట్టెను. అనఁగాగొయలుకూ సెననిభావము హిందోళరా
గముచేత గానముచేసెరన్నందునసంప్రదాయము || శ్లోకః ||
శిశిరస్యవసంతస్య సంఖౌహిందోళరాగకః - అనియున్నది

గనుకవసంతాదీయటచేతనారాగమునఁబాడిరనిచెప్పినా
డు - ఈసంప్రదాయమువనుచరిత్ర ప్రథమాశ్వాసమునని
గాఁబంచముమేవగించియునుకథాప్రారంభపు ౪౭ వపద్య
మునఁజెప్పయున్నది || ౩౩

సీ || చలిగాలిబొండుమల్లెలపరాగమురేచి | నివిడంబుసేసెవెన్నెలరసంబు | వెన్నెలరసలుబ్బివెడలించె
దీర్ఘికా | మందసాగంధికమధునకంబు మధునదంబెగపోసెమాకందమాలికా | క్రీడానుషంగీభృంగీరవంబు |
భృంగీరవంబహాకృతిఁగిసాగించె - బ్రోపితభర్తృకారోదనము || తే॥ పింజనవీధులనేతెంచెఁగపితమదన |
సమదభుజనతనుమధుమస్త్ర్యంశములు | సరసమధుపాన నిధువనొత్సవవీలినయివతియువకొటికొరికల్

చివురులొత్త ||

౩౪

టీక || చలిగాలి మలయమారుతము - బొండుమల్లెలపరా
గమురేచి - బొండుమల్లెలయొక్కపుష్పాడినిగదలించియొగ
రఁగొట్టి వెన్నెలరసంబు - రేయెండనీరును నివిడంబు
సేసె - గట్టిపడఁజేసెను - వెన్నెలరసముబ్బి - రేయెం
డనీరుచికి దీర్ఘికంబు - దీర్ఘికా - నడబావులయందలి -
అమంద - అధికమైన సాగంధిక మధునకంబు - వాసన
గలయెఱ్ఱగలువపూఁదేనియయేటిని - వెడలించె - వెల్లు
వఁబెట్టించెను - మధునకంబు పూఁదేనెయేటు మాకంద -
వంబు మాకందమాలికా - తియ్యమామిడిచాలులయందలి -
క్రీడానుషంగీ - విహారముతోఁగూడుకొన్న - భృంగీరవం
బు - ఆఁడుతుమ్మెదలయొక్క ర్ఘుంకారమును - ఎగపో
నె - వృద్ధిబొందించెను భృంగీరవంబు - ఆఁడుతుమ్మెద
లర్ఘుంకారము - అహంకృతి - అహంకారముచేత - ప్రో
పితభర్తృకా - పెనిమిటులన్యనేకములయొందుండఁబడిన

(స్త్రీ)లయొక్క - రోదనములు - పద్మలు - తీఁగెనాగించె
అతిశయింపఁజేసెను || శ్లో || దేశాంతరగతేకాంతేభిన్నా
ప్రోపితభర్తృకేతి కుపితమదన - కొపించినమన్నధునియొ
క్కనమద - ములు సమదభుజనత - మదముతోఁగూడుకొ
న్నబాహువులచేతనువంకఁబడిన - సుమధనుః పుష్పధను
స్సయొక్క - టాంకృతములు శి - జినీటాకారములు స
రస.. కటి - సరసమధుపాన - యోగ్యమైనమద్యవాన
ముతోఁగూడిన - నిధువనొత్సవవీలిన - సురతపువేడుకయొ
దుమిలితమై యున్న - యువతియువకొటి - యావనస్త్రీ
పురుషసమూహముయొక్క - కొరికలు - వాఙ్మితములు
చివురులొత్త - పల్లవిచఁగా వివరవీధులనేతెంచె వ
నమార్గముల యందువ్యాపించెను || బొండుమల్లె యనఁగా
మహామల్లియనుట || వ్యవాయోగ్రాహ్యభర్తృ మైధునంబి
ధువనంతమిత్యమరః || ౩౫

౩ || అత్తతెమురిపెపునడజెలి | కత్తియగమిగొలువమ్మడులకలభాషలద | లోకతైదువెడనగవులతో | జి

త్రభవుండార్ద్రననలువిదుమునెవమున ||

౩౬

టీక || అత్తతె - ఆవసంతసమయమందు - మురిపెపునడక
జయ్యారపునడకతోడ చెలికత్తియగమిగొలువ - సకి
యలగుంపుసేవించఁగా - మృదులకలభాషల - మృదువై
నతియ్యనివలువలచేత - తల్కొత్తెడు - రంజిల్లుచున్న

వెడనగవులతో - ఏకక - సకలపునవ్వులతోడ - అథవాచే
ట్టివవ్వులతోనని - చిత్రభవుండార్ద్ర - మన్మథుడుసం
హవాదముచేయఁగా - ననలు విదుమునెవమున - పువ్వులు
గొయమిడచేత ముండరివగ్యముతోనన్వయము || ౩౬

వ || అలకనిజేబులోఁగునుమమద్దినపావడదోచుగొప్పచెం | గలువలవల్పుఁజున్నగవకస్తరిత వి ముద్రస్త
నింజనం | దెలరొదమీఱఁబెన్నెనిగఁద్రతికింబొడకట్టెవెల్పుఁదొ | య్యలివిరుపానఁబట్టినయనంగుఁమో

హనబాణమోయన ||

౩౭

టీక || అలకనిజేబులో సన్నవలిపెపుచీరలోపలనుండు -
కుసుమమద్దినపావడదోచు - కుసుంబాచాయవేసినతా
బిందుపైకిఁగనుపడఁగా - కొప్పచెంగలువలవల్పు - కబిరి

లోనున్నచూల్లికములవాసనయును - చన్నగవకస్తరితా
వియు - కుచములయందలివృగఘటవాసనయును - త్రస్త
రింక - తచ్చనలాడఁగా - అందెలరొదమీఱఁ ముంజీము

లమోతయితకయించగా - పెన్నిధితి - గొప్పనియే
కమునలె - వేల్పుదొయ్యలి - అశ్వర సయినపుంజికస్థల - చి
టుసానబట్టిన - కన్నమెటుంగుసానదీర్చిన - అ సంగుని -

మన్నభునియొక్క - మోహనబాణమోయన - సమో
హనాస్త్రమోయనునట్లుగా - ప్రతికింబొడకట్టె - వ్రత
నిష్ఠగలపారునికిముందరగనుపడెను || ౩౭

లే || అత్రైతంగుననదరిపాటారజంపువనైబొడకట్టితాబాడుసన్నరవలి | పాటలభిర్ముంకృతిశ్రుతిబా
మకొనగఁ | జూడకయమాచుమాపుతోనుడియుటయును || ౩౮

టీక || అత్రైతంగున - అ ప్రకారముగా - అనరిపాటార
జంపువనై - అసక్తికపువితకాతిచేత - పొడకట్టికను
పడి - తాబాడు - తానుగానముచేసెను - సన్నరవలిపా
టలు - మంద్రస్వరముగలపాటలు - అభిజంకృతిశ్రుతి -
తుమ్మెదయుంకారమునునుతిని - పాడుకొనగఁ - అవలంబిం
చగఁ - చూడకయమాచు - చూడనట్లుగానేచూచెను - చూ
పుతో - చూపుతోడ - నుడియుటయు - తారసించగా

సన్నరవలి - సన్నపుస్వరము || యీరవళియనుమాటవ్వ
యందును వాక్యమందును సర్థమిచ్చుచున్నది || యిందుకును
దాహరణము తానువ్రతపరిణయములర - ౧౩ ర - సీసము -
అదియాలకించిమోహనతత్వపంజరాంతరసారికలువల్ల
దాళగతుల - రవళికిఁబురివిచ్చిబవరిదొక్కడుముద్దునెమలి
బోదలతారకములఁగెరలి || ౩౯

ను | తలకొనిదానితమ్మలపుతావియుమోవియుఁగానుమేనున | గలపుమెరుంగు లీనుతెలిగన్నులుచన్నులు
భృంగమాలికలో | గెలిచినయారుతీరుదగు నెన్నడులందొడలువివేకముం | గలపగఁగాంచిపంచశతకాం
డవిఖండితధైర్యసాగుడై | ౪౦

టీక || తలకొని ఆటాయపడి - దానితమ్మలపుతావియు
అపుంజికస్థలయొక్క తాంబూలపువాసనయును - మోవి
యు - ఆభర్యమును - కాను - నడుమును - మేను -
దేహమును - అగలపుమెటుంగులీనుమిక్కుటమైనకాంతు
లనుగలుగజేయుచున్న - తెలిగన్నులు - స్వచ్ఛమైననేత్ర
ములును - చన్నులు - కుదములును - భృంగమాలికలుతుమ్మెద
ఛాన్లును - గెలిచిన - జయించిన - ఆరుతీరు - మాగారుయొక్క

చక్కదనమును - తగు నెన్నడులు - తగియున్నచక్కనిన
డకలును - లోడలు - ఊరువులును - వివేకము - ఉదితా
నుదితజ్ఞానమును - కలపగఁగాంచి - కలతపెట్టగఁజూ
చి - చంచ...రుడై - పంచశతకాండ - మన్నభబాణముచేత
విఖండిత - లెస్సగాఁడ్రుంచివేయఁబడిన - ధైర్యసాగుడై
ధీరత్వబలముగలవాడై - అనఁగాబొత్తిగాబోగొట్టఁ
డినధైర్యసారముగలవాడైయూముసి || ౪౧

క || మేనుగరుపాటడమిన | మృపునిజపముదపముదన్నునువియనంగ | గ్గానిబడికదసివడఁగుచు | హీనస్వ
రమెనగఁబ్రోవవేనన్ననుచు || ౪౨

టీక || మేనుగరు పాట - శరీరముగగుర్పి డువఁగా - త
మి - ఆసక్తిచేత - అమ్మపుని - ఆమునీశ్వరుఁడు - జపము
మంత్రపునశ్చరణమును - తపము - యోగమును - తన్ను
తనను - మఱచి - విన్మృతినొంది - అనంగగ్గాఁబడి - మన్నభబా
ణనుబెంది - కదసి - సమీపించి - పడఁచుచు - సాత్వికభా

వజ్జితమైనకంఠమునుబొందుచును - హీనస్వరమెనగఁ
గద్గదస్వరమితకయించగా - ప్రోవవేనన్ననుచు - సన్నర
క్షీంబవేయనిపలుకుచును || స్తంభః ప్రళయ రోమాంచౌ
స్వేదోవైవర్ణవేపథా || ౪౩

లే || చెయ్యిపట్టినమాత్రాన శిరసువంది | యవశచందానదై వ్రాలునవ్వఘాటి | బద్ధశాలాంతరమునేర్చి
బ్రాహ్మణుండు | కెరలుగొర్కులఁగందర్పకేళిచేలే || ౪౪

టీక || చెయ్యిపట్టినమాత్రాన - చెయ్యిపట్టుకొన్నమా
త్రముచేతనే - శిరస్సువంది తలవంచుకొని - అవశచందాన -
మోహపారవశ్యమునుబొందినదానివలె - పై వ్రాలునవ్వ
ఘాటి - పై నొరగి యా స్త్రీని - బద్ధశాలాంతరమునేర్చి
ఉబజమునపడినుకొనిపోయి బ్రాహ్మణుండు - ఆ బ్రహ్మనీ

కెరలుగొర్కుల - ఉదేకమాచున్నకాంతులచేత - కంద
ర్పకేళి చేలే - సురతక్రీడయందునుఖించెను || అనఁగా
నాపుంజికస్థలరాఁగాదాని సొందర్యాదులచే మోహపడి
సురతక్రీడసల్పెననుట || ౪౫

క || తపమంతయుఁబొలివోవఁగ | నపుడన్నియును జ్ఞగించియయ్యంగనతోఁ | దపసిమ నొజక్రీడా | విపు
లైశ్వర్యంబులనుభవింపుచునుండె॥

౪౨

టీక || తపమంతయుఁబొలివోవఁగ - తానుజేసినతపస్సం
తయువ్యర్థమయిపోవునట్లుగా - అపుడన్నియును జ్ఞగించి-
అసమయమందునియమములన్నియువిడిచిపెట్టి - అయ్యం

గనతోఁ - ఆస్త్రోతోడ- తపసి- మునీశ్వరుఁడు- మనో
జక్రీడా- మన్తధకేళియను- విపులైశ్వర్యంబులు- అధికసం
పదలు- అనుభవింపుచునుండె॥ భోగింపుచునుండెను॥

క || ఛరీతిగొంతకాలం | బారామహామహీధరాఋణములం | దారామవలలఁగిలివి | హారమున
లుపంగగర్భమై తఱియగుడు॥

౪౩

టీక || ఛరీతిగొంతకాలంబు - ఛాప్రకారముగాఁగొంత
కాలము - ఆరామ...లందు॥ ఆరామ- ఉద్యాన వనముల
యందును- మహామహీధర- ఘనమై నపర్వతములయందు
ను- అఋణములందు॥ అడవులయందును- ఆరామవలలఁ

దగిలి - ఆయస్వతసయొక్క-జాలములలోఁబడి - అనఁగా
దానికివశుడె - విహారమునలుపంగ॥- విహరించుచునుం
డఁగా- గర్భమై- అదివేడఁటియై - తఱియగుడు॥ ప్రసవ
సమయముకాఁగా॥

౪౩

క || అంతననుఁగాంచియిదివి | నాంతరమునఁబాటవైచి యరిగెఁగృహార్థ | స్వాంతుడగు సంయమిం
ద్రుఁడు || చింతింపకపోయెనేమిచెప్పుచునధిపా॥

౪౪

టీక || అంతననుఁగాంచి - అంతనన్నుఁగని- అది-ఆయ
స్వతస- విపినాంతరమునఁబాటవైచి యరిగె॥- అడవినడు
వఁబాటవేసిపోయెను- కృపార్థస్వాంతుడగు- కరుణచే
తఁడడ పుబడినహృదయముగల- సంయమింద్రుఁడు- ఆ

మునీశ్వరుఁడును - చింతింపకపోయె॥- విచారముచేయకత
నయిచ్చగాఁబోయెను- అధిపా- ఓయిరాజా- ఏమిచెప్పు
డు॥- ఈయన్యాయమేమనవలెను॥

రర

వ || అట్లువైచివనుటయునాఁకటంగటగటంబడుచుండితీండ్రించు శశిమండలంబున వెడలు శిశిరకిరణప్రణాళి
కామిశదమృతరస గ్రాసంబునంజేసికొన్నిపూటలంబులుపుట నైననన్నుంగనుగొనిమునీంద్రుఁడు ప్రియం
బందినిజాత్రమంబున కుంగొనిచనిశశికళాసంవర్ధితగుటంజేసి నాకుంగళావతియనునామంబిడిపెనుచు
చుండ నేనుజనకనేనాచరతంబ్రవర్తిల్లుచుండెనునంత॥

౪౫

టీక || అట్లువైచివనుటయు॥ - ఆరీతిఁబాటవేసిపోఁగా-
ఆకటంగటగటంబడుచుండి - క్షున్నచేతబాధపడుచును-
తీండ్రించుశశిమండలంబునవెడలు - ప్రకాశించుచున్నచం
ద్రవింబమువలనబయలు వెడలుచున్న- శిశిర...చేసి- శిశిరకిర
ణప్రణాళికా - చల్లనిమయూఖిపరంపరయందు- మిశదమృ
తరసగ్రాసంబునంజేసి - కూడుకొనియున్న సుధారసప్రా
శనమువలన - కొన్నిపూటలంబులుపుటనైన- కొన్నిదిగము
లమీఁగవృద్ధిబొందిపుష్టిపాటిన - నన్నుంగనుగొని - న
న్నుజూచి - మునీంద్రుఁడుప్రియంబంది - మాతండ్రియై న

మునీశ్వరుఁడునంతోపించి - నిజాత్రమంబునకుంగొనిచని
స్వకీయమైనతపోవనమునకుఁడిసుకొనిపోయి- శశికళాసం
వర్ధితగుటంజేసి - చంద్రకళచేతఁ బరిగినదాన నాటచేత-
నాకుంగళావతియనునామంబిడి- నాకుంగళావతియనుపే
రుపెట్టి - పెనుచుచుండె॥ - పెంచుచుండఁగా - నేనుజనక
నేనాచరత॥- నేనునుదండియొక్కత్రావయందలియా
సక్తిచేత - ప్రవర్తిల్లుచుండెనునంత॥ - ప్రవర్తించుచునుం
డుసమయమందు॥

౪౬

క || ఎవ్వరుచూచినజూపులు | చివ్వకుఁబదనడఁగినడుచుసిద్ధననొటపై | రవ్వకు మొదలగుపాపపు | జవ్వ
నమెదిరించెడిగియెనఁగనామేన॥

౪౭

టీక || ఎవ్వరుచూచిన॥ - ఎవ్వరుచూచినప్పటికిని - చూ
పులుచివ్వకు॥ - ఎదిరించితిరిగిచూచుటకు పదనడఁగినడు

చ-వాడిచెడిప్రవర్తించెడు - సిద్ధననొటపై - లజ్జచేతనొ
ప్పినదై- రవ్వకు మొదలగు- రవ్వకుమూలమైన, అనఁగా

౪౭

నిందపాలై యనుట - పాపపుజవ్వనము - కోటగానియావ
నము - నామేన - నాశరీరమందు - జిగియెసంగ - కాంతి

మొట్టమొదటగా - ఎదిరించె - అయిముకొనెను

౪౬౬

శా || ఆవేశంబొడగాంచి ఘోరరుడొకం డాసక్తిదేవాపినంజ్ఞావంతుండుసబాంధవుండగుచు నిశ్చల కన్న
నువేడువాఁ | డై వాచంయముడగ్నికార్య నిరతుండై యున్నచోబట్టశా | లావాసంబునకేగుదెంచిని
జభావాకాంక్షసూచించినాఁ||

౪౭

టీక || ఆవేశంబొడగాంచి - ఆనమయమందుజూచి-దేవా
పిసంజ్ఞావంతుండు - దేవాపియనుపేగుగలిగిన - ఘోరరుడొ
కండాసక్తి - ఒకగంధర్వుడుప్రేమచేత - సబాంధవుం
డగుచు - తనచుట్టుములతోఁ గూడుకొన్నవాడగుచు - ని
శ్చలక - సుకోచములేకుండ-ననువేడువాడై - నన్ను
గడగఁదలచినవాడై - వాచంయముడు - మాతండ్రియై

నమునీశ్వరుడు - అగ్నికార్య నిరతుండై యున్నచో -
పాపామకార్యచుందాసక్తుడై యుండగా - శగ్ధ శాలా
వాసంబునకేగుదెంచి - ఉటజగృహమునకువచ్చి - నిజభా
వాకాంక్ష - తనమనస్సుననుండుకోరికను-సూచించినాఁ -
సూచనసేయఁగా|| వాచంయమోముఁరిత్యమః|| ౪౭

సీ || శిఖిపింఛనశశరిమృతములై సేవంతి | విరులతీరగు శిరోవేష్టనములు | నెఱగంటిచూడ్కిఁదాయతు
లబాహులువంచి | నారాచులల్లార్చునారజములు | కాదంబరీగంధగర్భంబులై వల్పు | ఘనసారమిశదాన్య
గంధములును | దరహాసములెడోచు తాంబూలసేవాంధ | కారితాధర రదక్షతులయొలుపు|| తే|| చిటులు
గందంపుపూఁతలు జిహ్వికలకు | ననుపు నెఱవాదిబంటు పంతపుఁబదరులు | ఘనమగుజుగుప్పఁబెనుపనజ్జన
మునూది | ఋషిమనంబునఁగడునసహ్యించుకొనుచు||

౫౦

టీక || శిఖిపింఛనశశ - నెఱవిరిపించెయొకలచేత-శరిమృ
ములై - అలంకరించఁబడినవై - సేవంతివిరులతీరగు - చే
మంతువువులవలెనున్న - శిరోవేష్టనములు - తలపాగలు
ను - ఎఱగంటిచూడ్కి - మదపానముచేత నెట్లైనకన్న
లయొక్కచూపును - తాయెతులబాహులువంచి - సందటి
తాయెత్తులుగల భుజములువంచి - నారాచులల్లార్చు -
చేతులలోనుండుటంకాయుధములు - అనఁగాఁ జీరనపు
లులుజవ్వాడించెడు - ఆరజములు - ఆగడములును - కాదం
బరీగందగర్భంబులై - సారామువాసనలోపలగలవై - వ
ల్పు - శరిమశించెడు - ఘనసారిమిశత్ - కర్పూరముతోఁ
గూడుకొన్న - అస్యగంధములును - నోటికంపులును - దర
హాసములెడోచు - చిటునవ్వులతోఁగనుపడుచున్న - తాం

బూల...యొలుపు - తాంబూలసేవాంధకారితా - వీడెము
వేపుకొనుటచేతఁగనుపడఁవిగాఁజేయఁబడిన - అధర పె
దవులయందలి - రదక్షతులయొలుపు - పలుగాట్లయొక్క
యొప్పినమును - చిటులుగందంపుపూఁతలు - పేట్లైనగం
ధపుపూఁతలును జిహ్వికలకు...ననపు - జిహ్వికలకు-నాలు
కలకునల వాటుపడియుండు - నెఱవాదిబంటుపంతపుఁబద
రులు - చాతుర్యముతోఁగూడినబంటుపంతములుపలికెడుబ
డాయిమాటలును - అనఁగాఁపిటకానిలక్షణములు-ఘనమగు
జుగుప్పఁబెనుపన - అధికమైనభీభత్సరసమును నతిశయిం
పఁజేయఁగా - అజ్ఞనమునూది - అవచ్చినవారిజూచి - ఋ
షి - మునీశ్వరుడు-మనంబునఁగడునసహ్యించుకొనుచు
మనస్సు నమిక్కిలియసహ్యపడుచును||

౫౦

శా || ఆహాధన్యుడనైతిమద్విచులవంశాచారవిద్యాతపః - శ్రీహేమామాదులు నేడుగాతుర ఫలింఁచెనా
గవాసంబును | దేహక్షోణికి బిడ్డవేడుటకు నేతేఁగాంచుటఁ బ్రాప్త్యామిం - కోహేమా చాబుఁబా
కాలిపోయెనరొ పోహోనాటిక్రొవ్వేటికి||

౫౧

టీక || ఆహాధన్యుడనైతి - ఔరానేనుగృతాధుడనైతి
ని - నాగవాసంబు - భ్రోగపుమేళము - మద్దేహక్షోణికి
నాయుంటికి - బిడ్డవేడుటకునేతేఁగాంచుట - చిన్నదా
నినడుగుమీదమై వచ్చుటచుట్టునుదున - మద్వి...చులు -
మద్విచుల - నాపరిశుద్ధమైన - వంశ - కులమును - ఆచార
నడపడియును - విద్యా - జ్ఞానమును-తపఃశ్రీ - తపస్సుయొ

క్కసమృద్ధియు - హేమామ - అగ్నికార్యమును - ఆకులు
మొదలైనవి - నేడుగాతురఫలింఁచె - ఈదినముగదాసా
ఫల్యమాయెను - ప్రాప్త్యామింకో - హేమాచాలు - ప్రా
ప్త్యామింకమీఁదనాహాచాలు - పొకాలిపోయెనరొ-పో
కాటిపోయెనరొ - పోరో - పోరా - నొటిక్రొవ్వేటికి-నో
రుక్రొవ్వినమాటలెండుకాడుచున్నార||

౫౧

క॥ మీతరమునారలేతటి । నేతరీతరమునడపస్విగృహకన్యకలక॥ వీతభయవృత్తివేడిరొ॥ కోతముత
రింపకొరక్రొవ్వులటంచుక॥

౫౨

టీక॥ మీతరమువారలు - మీవంటివాండ్రు - అనఁగానట
వీటగాయకులైనగంధర్వులు - పతటిక - పకాలమందైనను
పతరితరమునక - గురిడగొయ్యతనముచేత - తపస్విగృహ
కన్యకలక - మునికన్నియలను - వీతభయవృత్తిక - భయ

ములేకుండను - తముదరింపక - తమయోగ్యతతమరువి
చారించుకొనకుండ - వేడిరొకో - అడిగినారుగా - బేర
క్రొవ్వులటంచుక - బేరామదమనయనుచును॥

౫౩

క॥ వసుధేశముక్కుడుస్సిన । పసరముక్రియగెరలితిట్టెబకునముషివా । రుసురుమనివెడలిపోయిరి॥ ము
సలిగదాపుట్టినిమ్ముభ్యోకుతమక॥

౫౩

టీక॥ వసుధేశ - ఓయిరాజు - ఋషి - మునీశ్వరుడు - ము
క్కుడుస్సినక - ముక్కుదాడుతీసిన - పసరముక్రియక - వృ
షభమువలె - కెరలి - రోషించి - తిట్టెబకునక - వెనుక
ముందుజూడకతిట్టెను - వారు - ఆగంధర్వులు - ఉసురుమ

నివెడలిపోయిరి - ఉన్నరనిరాశులై లేచిపోయిరి - ముఖ్య
వృత్తుక - ప్రధానమైనతీక్షణ్యమునకు - ముసలిగదాపుట్టి
నిల్లు - ముసలివాడేకదాజన్మస్థానము - అనఁగాముదివచ్చి
నకొలదికోపముపొచ్చుచున్నదనుట॥

౫౩

వ॥ అట్టియెడందనమనోరథంబువిఫలంబగుటకుఁగ్రోధాంధుండైనన్నభిలషితుఁగంధర్వుండిల్లయె॥

టీక॥ అట్టియెడక - ఆసమయమందు - తనమనోరథంబు
విఫలంబగుటక - తనయొక్క కోరికవృత్తమైనందుకు
గ్రోధాంధుండై - కోపముచేతకగమ్ముగాననివాడై - అనఁ

గానధికకోపముగలవాడై యనుట - నన్నభిలషించుగంధ
ర్వుండు - నన్ను గోరిన గంధర్వుండు - ఇటనియెక
చోటాగనివలికెను॥

కా॥ నీవై శిష్యముతిట్టులనైఅయినేపికంటెనేదకుఁవే॥ యీవేకన్యకనీవుగాకమఱిమద్యత్రాన్వయా
చారముల్॥ నీవాపేర్కొనుపాటివాడవిలగఁగినీటుగాకేమిపో॥ పోవిప్రాధమనిన్నుబోలకనల్పుల్లే
రుదంభవ్రత॥

౫౪

టీక॥ నీవై శిష్యము - నీయొక్కవైష్ణికము - తిట్టులనైఅ
యినే - వ్రాసెనలచేతఁబ్రకాశించునా - నీకంటెవేడుక్కు
వే - నీకన్ననునేనుదక్కువవాడనా - ఈవేకన్యకనీవుగాక
ఁన్నదానీనివ్వకపోయినబోనీగాని - మఱిమిడిమికిలి
మద్యత్రాన్వయాచారములు - మావ్యాపారముమావం
క్షముమాయాచారమువీని - నీవాపేర్కొనుపాటివాడ

వు - నీవాయెంచెడు పాటివాడవు - ఇలఁగానీని ట్టుగాకే
మి - భూమియందుబ్రతుకుదువుగానిలే - పోవిప్రాధమ
బ్రాహ్మణాధమాపోపో - నిన్నుబోలనికనల్పుల్లేరు - నీవం
టినీదులువేలులేదు - దంభవ్రత - కడుపునీముముగలయో
మునీశ్వరుడా॥

౫౪

లే॥ అనుచుబగచాటిపోయివాడధర్మరాత్రు॥ సమయమునశస్త్రనిహతిమజ్జనకుంజంపెనట్లయగుఁగాకబుడ

మిఁగామాంధచిత్తు॥ డెవ్వరివధింపఁడెటు సేయఁడేమిగాడు॥

౫౫

టీక॥ అనుచుబగచాటిపోయి - అనియితిగునవిరోధపుమా
టలాడిపోయి - వాడధర్మరాత్రుసమయమునక - ఆగంధర్వు
డుసగమ్మరాత్రివేళ - శస్త్రనిహతిక - కత్తికోతచేత - మ
జ్జనకుంజంపెక - మాతంఢినవధించెను - అటయగుఁగాకక
ఇందుకాశ్చర్యమేమియిదిసలేకదా - యేమనఁగా - పుడమి
గామాంధచిత్తుండు - భూమియందుఁ గామముచేతఁగమ్ము

గాననినాడు - అనఁగామంచిశబ్దరలు తెలియనివాడను
ట - ఎవ్వరివధింపడు - ఎవరిజంజండు - ఎట్లుసేయఁడు - ప
మిపనిచేయఁడు - ఏమిగాడు - ఏమైపోడు - అనఁగానెటు
వంటివూజ్యులైననడపును - ఎట్టిదుష్కార్యమైననుజే
యను - ఎటువంటినీవత్వమునైననబొందును॥

౫౫

లే॥ అపుడుమెడఁగోయముగోరొటాలకించి । మేలుకొనిదివ్వెయిడెసఁభ్రమించియేప్పు - ననుబొదివి
పోరిగిండ్లున్నతపను॥ లాదుకాచారుఁడునుబాటెరులకుమును॥

౫౬

టీక - అపుడు - ఆసహయముందు - మెడగోయముని రోజు
టాబకించి - గంధర్వు (మకంఠము చేపించగా) మాతం డ్రీ
యూయాసపడుటవిని - మేలుకొనిది వ్యయిడి - నిద్రలేచిది
పమువెలిగించి - పంభ్రమింబయేడ్చునన్ను - తొందరప

వ ॥ అంతఃకేల తేలవేగుటయుఁ బ్రభాతనవయంబున

టీక || అంతఃకలతల పేగుబయ్యక - అంతఃకలతల వాటకగా | ప్రభాతసమయంబునక - ఉదయ కాలమునందు ||

క॥ ధారాళ కృతజ్ఞోష్ఠి । ఘోరజరాధవళితోరుకూర్చ ముగ్ధరా । హరిః మేడదేగియుటజా! గారంబు

నబడినమూడడుగాళ్ళముసలికికా॥

22

టీక॥ ధారా...మంగళ - ధారాళ - అష్టలేనటుగా ప్రపంచము । తులజ - రక్తము చేత - ఉష్ణిప - తడవబడిన - ఘోరజరాధవళిత - భయంకరమైన ముదిమి చేత - ద్వైతగా నెలసిన - ఉరుమూర్చమంగళ - గొప్పగడ్డమును మిసములుగలుగునట్లుగా - కరచూరిన మెడదెలి - చూరుక తిచేతగొతుదెలి - ఉ

డిరోజనముచే నెవనున్న - పొరుగిండ్లనున్న తపసులు - ఈ
వలంపలియిండ్లమునీశ్వరులు - పొదివిరి - క్రమ్ముకొనిపోదార్చి
రితిబకుమునుప - అంతకుముహవే - ఆదురాచారుడునుబా
తొక ఆపాపాత్ముడై నగంధర్వమునుబలుగై విపోయెను॥

టిజాగారంబునఁబడిన - పుణ్యశాలయందుఁబడి, నున్న - మాత
 తుగాళముసలికిఁ - కేవలవృదుకు || క్రియాపదముముంద
 రిపద్యమునఁజెప్పినాడు - కూర్చునునఁగానడుముమొదలై
 నవన్నందుకుఁబ్రమాణము దొరకలేదు ||

ఆ॥ అగ్నియచ్చియకటయా బాల్యముగనన్ను॥ బెనిబెదల్లిత చిచనిపేదలదా నెతలిమాలు న నెమ్మనట్టి

మ । జనకుఁ డీలె నేటిమనకియగుచు॥

५३

టిక|| అగ్నియచ్చి - అగ్నిసంసార రమువేసి - అకట - అ
యో - ఇల్లివై చిచనినపిదప - జననిపాటవేసిపోయినత
ర్వాత - తా నెన్లలిమాటైనై - మాయమ్మరత్యామ్మయ
మునుద్దానేయయి - ఆబాల్యముగక - చిన్నప్పటినుండి - నె

మీకా - నెనరు చేత - నన్ను బెసిచాకా - నన్ను బెసిచెను - అట్టి మజ్జనము చేసినట్లేక - అట్టి మాతండ్రివృత్తిబొందెను - పతిమ నికి యనుచుకా - ఇక నేమి బ్రతుకనుకొని॥ ౫౯

త || నందురివగలదేహము । పొందెడలగజొచ్చునన్నుబొడగనిదిదా । నెందులకేగుచునోగిరి । నందన

విగ్రహాన్ని కరుణనాశ్రమమునకు -

21F

ప్రకృతి వందన - విలపించి - వగలక - చింతలచేత - దేహము
పాండవలగఁజూచు - శరీరసాంగత్యమువలవలెనని అనఁ
గాన్యప్రిపాండవలెననియన్నపడుచున్న - నన్నుబొడగనిన
న్నుఁజూచి దివీక - అంతరిక్షముండు - తానెందులకేగుచు

సూ - తా నెక్కడి కోవెడలుచును - గిరివందన - పార్వతీ
దేవి - దిగివచ్చి - భూమిదిగివచ్చి - కరుణనాకిట్లనియెకా -
దయచేతనన్ను గురించియొక వాక్యమువలికెను॥ ౫౯

మ || అతిసౌందర్యనిశాంతమితనువలభ్యంబిట్లు శోకాతురా । స్వితవైషిషీదోఁబంగఁగాడును నేతవ్యిచారు

శివాహుతం । బలితోకుండుస్వరోచిశుకుబలిహానారాజుచేబట్టియ । ప్రతిమశ్రీవిభవంబుగాంచెదవునామ

అండుగా నేర్చు నే॥

10

టీక॥ ఆతిసాందర్య - మిక్కుటమై నచక్కఁడనఁమునకు - ని
శాంతమీతనవు - ఆలయభూతమై నదియాశరీరము - ఆల
భ్యంబు - ఇదిదొరుకునదికాదు - ఇట్లు శోకాతురాన్నితవై
ఈ ప్రకారముగాదుఃఖవ్యాధితోఁ గూడినదానవై దీనిదో
అంగఁగాఁడగునె - ఈ నేహమునువదిలుటన్యాయభాషా

అనఁగా న్యాయముకాదు - తనస్వి - చిన్నవయసుగల కల్లా
వతీ - చాటుకీసాహసంబు - నిపు చేయఁబూనిన తెగువచాలు
ను - అతిలోకుండుస్వరోధి - లోకాతీతమైన ప్రభావముగ
లస్వరోధియనువురుముడు - నీకుఁ బతియాను - నీకు పెని
మిటియవునున్నాడు - ఆరాజుచేబట్టి - ఆరాజుచేబట్టి

టీక - అ ప్రతిమ - సమానరహితమైన - శ్రీవిభవంబుగాంచెదవు - విశ్వరూపనుభవించుచున్నావు | నాదలొంగుగానేర్పునే - నామాటమతియొకవిధముగా నవునా - అనఁగానేనాడినమాటతప్ప నేరదనుట|| ౬౨

క || ఓనుమదియొకగాకపక్షిని | యనబరఁగినవిద్యనేఁబ్రయోగింబునని త్తుం గొనునీవుతత్ప్రసాదం | బుచనీకు

నభిష్టసౌఖ్యములుసిద్ధించుకొ||

౬౧

టీక || వినుము - ఓకథావతీయకర్తృపుము - అదియఁగాక - నీవుస్వరోచినిజేఁ బట్టియయిశ్వర్యమునుభవించుటయే కాక - పక్షినియనబరఁగినవిద్యక - పక్షినియనునట్లుగాఁ బ్రసిద్ధిపొందినవిద్యను - నేఁబ్రయోగింబునని త్తుక - నేనుజేసి కులభించుచున్నవి|| ౬౧

ప|| అనిరహస్యంబుగాఁబ్రవిద్యనాకునుపదేశించిముక్కుగిటి వాల్గంటిమింటిచొప్పునంజనియెనేనునుతన్నచ

నామృతాస్వాదనంబయ్యారతగాఁబ్రాణంబులునట్లుకొనియున్నదాననాస్వరోచివకాదలంచెదవంచనాలా

కుంబులుడిగియప్పక్షినివిద్యారత్నంబుతోఁగూడఁన్నంబరిగ్రహింపుముననంగీకరించియమ్మహివిభుండు||

టీక || అనిరహస్యంబుగా - ఈలాగనివలికిగోప్యముగా బ్రవిద్యనాకునుపదేశించి - ఈవిద్యనాకుపదేశముచేసెముక్కుంటివాల్గంటి - బ్రీలోచనుఃభార్యయై నపార్వతి - మింటిచొప్పునంజనియెక - ఆకాశమార్గమునఁబోయినదాయెను - నేనుచదవ్చచనామృతాస్వాదనంబు - నేనునామెయొక్కవాక్యవనుసుధాస్వీకారమే - ఊతగాక - అధారముగా - ప్రాణంబులునట్లుకొనియున్నదానక - ప్రాణములునెల్లు కొనియున్నాను - ఆస్వరోచివకాదలంచేదక - ఆమెచేతఁజెప్పబడినస్వరోచివేయవువనియూహించుచున్నాను - వంచనాలాపంబులుడిగి - కపటప్రసంగములుచెయ్యక - అప్పక్షినివిద్యారత్నంబుతోఁగూడక - అపక్షినియనుశ్రేణమైనవిద్యతోఁగూడ - నన్నుంబరిగ్రహింపుమనినక - నన్నుజేకొనుమనఁజలుకఁగా - అంగీకరించి - సమ్మతించి - అమ్మహివిభుండు - ఆరాజు|| ౬౨

క || ఏకాగ్రతనవిద్యలు | గైకొనిపుణ్యాహపూర్వకంబుగనుణర | తాకరుడయ్యుద్దతన | స్తోకోన్నతిఁ

పెండ్లియయ్యె సుముహూర్తమునక||

౬౩

టీక || ఏకాగ్రతక - నిష్పలమతిచేతవిద్యలుగైకొని - ఆరెండువిధైలనుగ్రహించి - పుణ్యాహపూర్వకంబుగక - ముందుగాఁబుణ్యాహవాచనముచేసుకొని - గుణరత్నాకరఁడు - సుగుణసముద్రుడై నస్వరోచి - అయ్యుద్దతక - ఆవిభావసికళావతియను స్త్రీబంధుజిని - ఆస్తోకోన్నతిక - మహాభునతచేత - సుముహూర్తమునక - మంచిలగ్నముందు - పెండ్లియయ్యెక - వివాహముచేసుకొనెను|| ౬౩

ఉ || ఆసమయంబునన్కొర సెనభ్రపదంబునదేవకుండుభుల్ | సేనలుచల్లిరచ్చరలుసిద్ధనికాయముచేరిస

న్నుకల్ | చెనెఁబ్రసూనవృష్టిగురిసెకజనరంజన కారివాసనొ | గ్లాసుములై చెలంగెశుభలక్షణవక్షి

ణగంధవాహముతో||

౬౪

టీక || ఆసమయంబునక - ఆవివాహకాలమందు - అభ్రపదంబునక - మింటను - దేవకుండుభులు దేవతాసంబంధమైనభేరులు - అరఁగానగారాలు - మొరసెక - మోసెను - అచ్చరలు - అచ్చర స్త్రీలు - సేనలుచల్లిరి - పుష్పాక్షతులుపైనిజల్లిరి - సిద్ధనికాయము - సిద్ధులయొక్కసమూహము - చేరిసన్నుతుల్ - చేసెక సమీపించి స్తోత్రములుచేసెను - ప్రసూనవృష్టిగురిసెక - పువ్వులవానవర్షియైన - జనరంజనకారి - జనులకందటికినుల్లాసకరమైన - వాసనొగ్లాసుములై - పరిమళములచేతనొప్పుచున్నవై - శుభలక్షణ - శుభచిహ్నములుగలిగిన - దక్షిణగంధవాహములు - మలయమారుతములు - చెలంగెక - శిప్పెను - అనఁగావ్యాపించెననుట|| ౬౪

టీక || అపుడు - అసమయమందు - మెడగోయముని రోజు
టాలకించి - గంధర్వుడుకంతము చేదించగామాతం డి
యాయాసపడుటవిని - మేలుకొనిదివ్వెయిడి - నిద్రలేచిది
పమువెలిగించి - పంభ్రమించియేడ్చునన్ను - తొందరప

డిరోదనముచేసెమనున్న - పొరుగిండ్లనున్నతపసులు - ఈ
వలావలియిండ్లమునీశ్వరులు - పొదివిడి - క్రమ్ముకొనిపోదార్చి
రితిటకుమునుప - అంతకుమునుపే - అదురాచారుడునుబా
తొకాపాపాత్తుడైనగంధర్వుడునుబటుగైబ్రిపోయెను ||

వ || అంతదెలతెలవేగుటయుఁ బ్రభాతసమయంబున

టీక || అంతదెలతెలవేగుటయుఁ - అంతటదెల్లవాఁడగా | ప్రభాతసమయంబునఁ - ఉదయకాలమునందు ||

క || ధారాళతృతజోషిత | ఘోరజరాధవళితోరుకూర్పు ముగఁగరా | చూర్మిమెడదెలియుటజా | గారంబు

నఁబడినమూఁడుగాళ్లముసలికిఁ ||

౫౭

టీక || ధారా...ముగఁ - ధారాళ - అడ్డులేనటుగాప్రవీం
చు | తృతజ - రక్తముచేత - ఉష్ణ - తడవబడిన - ఘోరజ
రాధవళిత - భయంకరమైనముదిమిచేత - దెల్లగానెటిసిన
ఉరుకూర్పుముగఁ - గొప్పగడ్డమును మినములుగలుగునట్లు
గా - కరచూర్మిమెడదెలి - చూరుకత్తిచేతగొఱుదెలి - ఉ

టజాగారంబునఁబడిన - పర్ణశాలయందుఁబడి. మున్న - మూ
తుగాళముసలికిఁ - కేవలవృదుకు || క్రియాపదముముంద
రిపద్యమునఁజెప్పినాడు - కూర్పుమునఁగానడుముమొదలై
నవన్నందుకుఁబ్రమాణము దొరకలేదు ||

౫౮

ఆ || అగ్నియిచ్చియకటయాబాల్యముగనన్నుఁ | బెనివెదల్లివై చివనిసేదఁదా నెత్లిమాటునై నెమ్మనట్టి

మ | జ్ఞనకుఁడీలె నేటిమనఁకీయనుచు ||

౫౯

టీక || అగ్నియిచ్చి - అగ్నిసంసార్ - రముచేసి - అకట - ఆ
య్యా - తల్లివై చివనిసేదఁదా - జననిపాటవేసిపోయినత
ర్వాత - తానెత్లిమాటునై - మాయమ్మప్రత్యామ్నాయ
మునాదానేయయి - ఆబాల్యముగఁ - చిన్నప్పటినుండి - నె

మ్మి - నెనరుచేత - నన్నుఁబెనఁకె - నన్నుఁబెనెను - ఆ
ట్టిమజ్ఞనకుఁడీలె - అట్టిమాతండ్రిమృతిబొందెను - పటిమ
నికీయనుచు - ఇత నేమిబ్రతుకనుకొని ||

౬౦

క || నందురివలఁదేహము | పొందెడలఁజూచునన్నుఁబొడగగదివిఁదా | నెందులకేగుచునోగిరి | నందవ

దిగివచ్చి కరుణనాకిట్లనియెఁ ||

౬౧

టీక || నందురి - విలపించి - వలఁ - చింతఁబడె - దేహము
పొందెడలఁజూచు - శరీరసాంగత్యమువలనలెనని - అనఁ
గావృత్తిపొందవలెననియన్నపడుచున్న - నన్నుఁబొడగని - న
న్నుఁజూచి - దివి - అంతరితమందు - తానెందులకేగుచు

నొ - తానెక్కడికోవెడలుచును - గిరినందన - పార్వతీ
దేవి - దిగివచ్చి - భూమికిదిగివచ్చి - కరుణనాకిట్లనియె -
దయచేతనన్నుగురించియొక వాక్యముపలికెను ||

౬౨

మ || అతిసాందర్యనిశాంతమీతనవలభ్యంబిట్లు శోకాతురా | స్వితవై దీక్షదోలంఁగఁదగు నేతద్వీచాలు

నీసాహసం | బతిలోకుండుస్వరోచిసీకుఁబతిజూనారాజుచేబట్టియి || ప్రతిమక్రీధివంబుగాంచెదవునాప

ల్కండుగానేర్చునే ||

౬౩

టీక || అతిసాందర్య - మిక్కుటమైనచక్కఁదనమునకు - ని
శాంతమీతనవు - ఆలయభూతమైనదియీశరీరము - ఆల
భ్యంబు - ఇదిదొరుకునదికాదు - ఇట్లుశోకాతురాన్యతవై
ఈప్రకారముగాదుఃఖివ్యాధితోఁ గూడినదానవై దీక్షదో
లంఁగఁగాదగునె - ఈదేహమునువదిలుటన్యాయభూతా

అనఁగాన్యాయముకాదు - తన్నీ - చిన్నవయసుగల కళా
వతి - చాలునీసాహసంబు - నీవుచేయఁబూసినతెగువచాలు
ను - అతిలోకుండుస్వరోచి - లోకాతీతమైనప్రభావముగ
లస్వరోచియనువురుముడు - నీకుఁ బతియోను - నీకుఁపెని
మిటియవుచున్నాడు - ఆరాజుచేబట్టి - ఆరాజుచేబట్టి

క || కశితత్తటస్థలంబున | ననుమతినిహరించె సవిధహరి హయవరనం | దననందనహరిచందన | వనపవనార్ఘ్యక
విమోచవశగతుడగుచుకా||

౬౯

టీక || సవిధ... గుచుకా - సవిధ - సమీపమందలి - హరిహయవరనం -
దన - ఇగ్రునికుమారుడై నజయంతునియొక్క - నందన -
నందనవనమందుండు - హరిచందనవన - పారిజాతవనం

బంధమైన - పవనార్ఘ్యక - పిల్లవాడువుయొక్క - అనగా
మలయనిమారుతముయొక్క - విమోచ విహార మునకు
వశగతుడగుచుకా - లోబడిన వాడౌచును - అనుమతిని
హరించెకా - మనస్సు మాధానముగాఁగ్రీసించెను||

ఉ || అందోకయందలేమగహనానిలసంచలదూర్చిమాలికా | మందవిహార సౌఖ్యమునమత్రివిధపుష్పలనున్నచ
క్రవా | కిందగజేరచిచ్చి పరికించి తెయంతతప. బొనర్చిరి | యిందునిభాస్య లుబలియు నేకమతింగవగూడి
యుండగకా||

౭౦

టీక || అందోక యందలేమ - ఆకొలని యందోకయాఁడు
హంస - గహనా...ముకా - గహనానిల - వన వాయువు
జేత - సంచలత్ - మిక్కిలికదలుచునుండు - దూర్చిమాలికా -
తరంగశ్రేణియందలి - అమండవిహార సౌఖ్యమునకా - అతి
శయవిహారమువలని సుఖభావముచేత - అనగాహయచే
త - మత్రి - పారవశ్యమునుబొంది - దపుష్పలనున్న - తనకు
దూరముకానున్న - చక్రనాకిందగజేరచిచ్చి - పెరికింపక - వ

ను - అనగాఁజక్రవాకన్త్రీనిదగ్గఁగతులబిలిచి - పరికించి
చూచితివా - ఈయిందునిభాస్యలుబలియుకా - ఈ స్త్రీ
లును బెనిమిటియు - ఏకమతకా - ఒక్కతీరైననునశ్చచేత
కవగూడియుండగకా - జోడుగూడియుండుటకు - ఎంతత
పంబొనర్చిరి - ఎట్టితపస్సుచేచుకొనిరి|| పడబాయక శ్చర్మభా
ర్యలుకూడయుండటయతితపఃఫలమనుట||

క || మెలతకుబతిపై నైనను | మెలతకుపై బతికినైన మేలనుటెందుం | గలయది మెలతకుబతికికా | వ
లపుసమంబగుటజర్త వాసనచెలియూ||

౭౧

టీక || మెలతకుకా - స్త్రీకి - పతిపై నైనకా - పురుషునిమీ
దనైనను - మెలతకుపైకా - స్త్రీయొడను - పతికినైనకా -
పురుషునకై ననుమేలగుటెందుం గలయది - వలపుపుట్టుట
లోకమునగలిగినమాట - మెలతకుబతికికా - స్త్రీకిని - బురు

షుఁ కినిగూడ వలపుసమంబగుట మోహముతుల్యమై యుం
డుట - చెలియూ - ఓ స్నేహితురాలా - జర్త వాసన - క్షా
ర్వ జర్తను సాక్షరముగాఁ మఱియొకటి గాదునుమా||

ఉ || కావునవీరియందునధికంబగుకూరిమిగల్గియుండునీ | భూవలయాధి నాధునమబొల్పు గనీవిభునందునగ్గలం
బీవనజాయత త్సులకునిచ్చు బ్రయంబదిగానఁబూవునుం | దావియుఁ బోలెజాలం బ్రమదలబొనరించిరి
నాకునెచ్చెలీ||

౭౨

టీక || కావునకా - కాబట్టి - వీరియందుకా - ఈ స్త్రీలు
యందు - ఈభూవలయాధి నాధునకుకా - ఈభూమి సునకు
అనగాస్వరోచికి - అధికంబగుకూరిమిగల్గియుండుకా - మి
గుటమైనచేమగలిగియున్నది - పొల్పునీవిభునందుకా - ఒ
ప్పుగానీ రాజునందును - ఈవనజాయతాత్సులకుకా - ఈ స్త్రీ
లకు - ఇచ్చుబ్రయంబు - మనస్సునఁచేచు - అగ్గలంబు మి

క్కిలియధికమై యున్నది - అదిగానకా - అదిగనుక - భూ
పునుందావియెంబోలెకా - పుష్ప మునుబరిమళమునుంలెన
వినాభావసంబంధముచేత - నెచ్చెలీ - ఓ చెలియూ - చాల
బ్రమోదంబొనరించిరి నాకుకా - నాకుమి - ల సంతోషము
చేసిరి||

వ || అనిబలునన్ ముగళలోలనయనలకులాలంబుచేసిచక్రవాకియిట్లయె||

టీక || అనిబలుకు - ఈ ప్రకారముగాఁబలుకుచున్న - అమ్మ
కాళలోలనయన - ఆహంస స్త్రీయొక్క - పలుకులాలంబుచే

సి - మాటలగడుచేసి - అనగానగ్గిరిచక - చక్రవాకియి
ట్లయెకా - ఒక్కవస్త్రీయాలాగనచికికెను||

చ || ముదమునగ్గహస్తాశుఁడొక మద్దియమాడగనొక్క కాంతతో | సదశుదమై కడగిరితిసల్పుల దెల్లమి
గా నెఱిగియుకా - మదివివరించిరియొక భిమానముఁవట్టి సవీరికూరుముల్ | ఎదలంపెద్దచేసెనపువందిగ
తిందగివీచారముల్||

౭౩

టీక || ముదమునకా - సంతోషముచేత - ఇమ్మహిళకు - ఈరాజు - ఒకముద్దియ మాడగకా - ఒక స్త్రీయూచుచునుండ

గా - ఒక్కకాంతతో - ఒక స్త్రీతోడ - సదమదమై పె
నుండులాడినవాడై - కడంగి- యత్నపడి - రతినల్పుట-సం
భోగము సేయుట - తెల్లమిగా నెఱిగియుక - పరిహార
ముగాఁజెలుచుకొనియందుడు - మదివివరించిరోయక-మ
నస్సునపిచారించుకొనియనహ్యపడక - ఆభిమానముగ్రహి

నక - ఆభిమానమువిడిచిపెట్టిన - వీరికూరుములు - ఈ స్త్రీల
యొక్క ప్రేమలు - వందిగతిక - ఇట్లు వాని వలె - వదలక
పెద్దజే సేవపు - విడువకయే మోగొప్ప చేసిచెప్పుచున్నావు
తగవీచిచారములు - ఈముచ్చటలుయోగ్యమై నవీకావు!

చ || పలుపురియందు నొక్కకిభ్రాంతి యునొక్కని యందుఁ జూడన గల్గునగు ప్రేమచల్లురకుఁ గల్గుట
యచ్చుతవట్లుగానని | వైలందులయందుఁ గూర్చిపసవీకి నేమియులేదువీ నియం | దలవడఁగల్గిదీజలరుహా
తులకుంబ్రియమెవ్విధంబునక||

౭౦

టీక || పలుపురియందుఁ బహుమంది స్త్రీలయందు - ఒక్క
నికిభ్రాంతియుక - ఒక్కపురుషునికి నేకవిధమైన మోహము
ను - ఒక్కనియందుక - ఒక్కపురుషునియందు - చూడకవి
చారించగా-అగ్లమగుప్రేమ - అతిశయమైనప్రేమ-చల్లు
రకుక - బహుమంది స్త్రీలకు-కల్గుట యచ్చుతము - సంభ
విండుటయాశ్చర్యము - అనఁగానాలాగునసంభవింపదను
ట - అట్లుగానక - అదిగనుక - ఇవ్వలందులయందుక - ఈ

స్త్రీలయందు కూర్చిపసవీకి నేమియులేదు - ఈరాజుగు
ననురాగాతిశయమేమియులేదు - ఈబలరుహతులకుక -
ఈ స్త్రీలకు-ఎవ్విధంబునక - ఏవిధమునపిచారించినను - వీ
నియందుక - ఈ రాజునందు - ప్రియము-ఇష్టము- అలవడగ
ల్గుదు - పనుపడియండ నేరదు|| శోపక త్రైవాసురాగ శ్లే
త్తిర్యజ్ఞే వృగతోపవా || యోషితాంబహుసక్తిశ్చరసా
భానప్రధాన్యతత్తి||

౭౧

క || మనుజేశుడు గొలిచినవరి | జనములతోనిట్ల గోష్ఠిసలిపెడుచో నెట్లునురాగమట్లుసూరిమి | వగతలపె
క్కండ్రయందవశ్యముపతికిక||

౭౨

టీక || మనుజేశుడు - రాజు-కొలిచినపరిజనములతోక-త
న్ను సేవించుచునుండు పరివారముతో - ఇష్టగోష్ఠిసలిపెడు
చోక - ప్రియసలాపములు - అనఁగాగార్యాలోచనచేయు
సమయమందు - ఎట్లునురాగము - వారియెడలఁజేయఁబటు
వంటిచో - వగతలపెక్కండ్రయందుక - బహుమంది స్త్రీల

యందు - పతికిక - పెరిమిటికిని - అట్లకూరిమి-అట్టియను
రాగమే-అవశ్యము-అగత్యము-అనఁగాఁగార్యమిష్టము
గాఁగనుపఱుమననురాగమేకానిస్వతస్సిద్ధమై నయనురాగ
ముస్త్రీలయందు లేదనుట||

౭౩

క || ఈ నెలఁతలు నహిశున | హీనగతిందగిలి రేనియలఁజొకలేమం | కా నెలమిఁగూడు నెడనీ | మానినిప్రా
ణేశుమిఁదిమమతమెలంగుక||

౭౪

టీక || ఈ నెలఁతలు - ఈ స్త్రీలుముగ్గురును - ఈనహిశు
నహిశుగతిందగిలిరేని - ఈరాజునశికతాత్పర్యముచేతవల
చినమాటేనిజనూయే సేవి - ఇతఁడొక లేమక - ఇతఁడొక
స్త్రీని - తా నెలమిఁగూడు నెడక - తానుసంతోషముచేత
రతిఁగూడునమయమందు - ఈమాణి - ఈ రెండవ స్త్రీ ప్రా

ణేశుమిఁదిమమతమెలంగుక - పెరిమిటినిఁగ కాంత
చేతఁబ్రవరించుటయేయవుచున్నది|| అనఁగా నెట్లుపిచారిం
చిననండటికి నేకవిధముగామనస్సమాధానముకలుగ నేరదని
భావము||

౭౫

క || కావునదాసీకరము | కైవశమై సంచరించుక్రమమునవిద్యా | ప్రావీణ్యవై భవోన్నతి | చేవచ్చిన
చారివీరిఁజెప్పుకుమింకక||

౭౬

టీక || కావునక - అదిగనుక - దాసీకరము - పరిచారికా
సమూహము - కైవశమై సంచరించుక్రమమునక - ఆజ్ఞా
విధమై ప్రవరించుట్టుగా - విద్యా ప్రావీణ్యవై భవోన్నతి

చేక - విద్యా ప్రవీణతయొక్క సంపత్తిచేత - వచ్చినవారిక
లభించినవారిని - వీరిఁజెప్పుకుమింకక - వీరినిపోయిగా
జెప్పఁబోకుమింకమొండ - అనఁగాఁగీ రాజువిద్య మూలము

గవీని బరి గ్రహించి నాడు గాని కేవల ప్రేమచేత గ్రహించినవాడు కాదు గనుక మిక్కిలియ తిశ యముగావీరిని

బాగవద్దనుట||

౨౨

ఆ || తగులు నెవ్వఁడొక్క-తరుణికినొకనికి | మేలతవలచునదియమేలనంగ | వచ్చుగాని పెక్కు-వనితలపై గూర్చి | గలు సననుటబొంతుగాదెతరుణి||

౨౩

టీక || తగులు నెవ్వఁడొక్క-తరుణికి - ఎవ్వఁడైన నేమి యొకపురుషుఁడొక్క-స్త్రీకిమోహపడుచున్నాడో - ఒకనికిమేలతవలచు - ఒక్కపురుషుఁడొక్క-స్త్రీమోహపడుచున్నదో - అదియమేలనంగవచ్చుగాని - అదే శ్రేష్ఠమనిచెప్పఁదగునుగాని - పెక్కు-వనితలపై - బహుళుంది

స్త్రీలమీద-కూర్చి గలుగుననుట-ప్రేమగలుగుచున్నననుట-బొంతుగాదెతరుణి కల్గిమాటగాదావోచెలియ - అనఁగానదిలేనిమాటేయనుట|| ఒక స్త్రీయొడఁబురుషుఁకినినొకపురుషునియందు స్త్రీకినిమోహమున్నభావము - అనేక స్త్రీలయందొక్కకిమోహముకల్గయనుట||

౨౪

చ || చలుకులువేయు నేమిటికి భాగ్యసమన్విత నేననుద్విభుం | డిలఁగలధన్యుఁడంచు నెలుగైత్తివరూఢిఁపట్టి ముందటం | బలుకురథాంగమానవతి పల్కులతంబిలజుతుమండలీ | విలసద శేషభావలఁబ్రవీణుఁడుగాన నెఱిగిసిగ్గునన్||

౨౫

టీక || చలుకులువేయు నేమిటికి - వేయిమాటలెందుకు - భాగ్యసమన్విత నేన - నేనేభాగ్యవంతురాలిని - మద్విభుండిలఁగలధన్యుఁడు - నాపెనిమిటి భూలోకమందుఁగలిగినపుణ్యవంతుఁడు - అనఁగా నేనునాపెనిమిటియందే ప్రేమగలదానను నాపెనిమిటి నాయందే ప్రేమగలవాఁడును గనుక మేమిద్దఱ మేకృతార్థులముగాని కడను వారెవరును గృతార్థులుకారనిభావము - అంచున్ - ఈలాగనియనుచు - ఎలుగైత్తి - పెద్దకొంతుచేసుకొని-వహుని పట్టిముందటన్-స్వ

రోచిముందర- పల్కు-రథాంగమానవతిపల్కు-లన్ - పలుకుచునుండువక్రవాక స్త్రీమాటలను-అతంబిలన్ - ఆస్వరోచి భూమియందలి- జంతుమండలీ - ప్రాణి - మూహముయొక్క- విలసద శేషభావము - విష్ణుచండుననుప్రభాసలయందును, ప్రవీణుఁడుగానన్ - తెన్నుగాఁదెలిసినవాఁడుగనుక - ఎఱిగిసిగ్గునన్ - తెలుసుకొన్నవాఁడై లజ్జచేత||ని||ను కృతీపుణ్యవాక్ధన్యత్వమరె||

౨౬

క || తలవాంచియున్నరనిమది | దలపోయచుమానరాని తమకంబుననా | నెలతలతోనూఁతొడుగు విలసితగతిసౌఖ్యమనుభవింపుచు నెలమిన్||

౨౭

టీక || తలవాంచి-శిరమువంచుకొని - ఉన్నరని - ఉన్నరసనముకరణముతోఁగట్టార్పువుంచి - మదిదలపోయచున్ - మనస్సనవిచారపడుచును - మానరానితమకంబునన్ - విడువఁగూడని మోహముచేత - ఆ నెలతలతోన్ - ఆముగుగుభా

ర్యలతోడను - నూఁతొడుగులు - శతసంవత్సరములు - విలసితగతిన్ - ఒప్పిదమానట్టుగా సౌఖ్యమనుభవింపుచున్ భోగమనుభవింపుచును - ఎలమిన్ - సంతోషముచేత||౨౭

చ || కాంచెఁజూపింతు డొక్కనాడుకనకాభివ్యక్తభాగంబుగా | న్నాంచవన్నేచకరన్న విభ్ర సవాభా మానన్య గ్రోచులన్ | మించుంబ్రాయపు లేఱిపిండుతనుగూర్చింజుట్టిరాఁదన్ననా | దంచదుట్టమిఁజరి గు నొక్కహాఁగోత్రంసంబునింపారఁగాన్||

౨౮

టీక || భూపింతు - రాజైనస్వరోచి - ఒక్క-నాడు - ఒకదినమందు - కనకా...మించు - కనక-బంగారమువలెనే అభివ్యక్త ప్రభావంబు - అనికమైన కాంతిచేమనోహరములైన - ఆస్యాంచిత - ముఖములయందొప్పుచున్న - మేచకరత్న విభ్రచుననాథ - నీలవణులలోయనుభ్రాంతితోఁగూడుకొన్న - అనూనన్య గ్రోచులన్-మించు - సంపూర్ణమైన దృష్టి ప్రభలచేతనతీశయించుచునుండు - ప్రాయపు లేఱి

పిండు-కొదమలేళ్లయొక్క-గుంపు - తనుఁగూర్చింజుట్టిరాఁతనున్ ప్రేమచేతఁబరివేష్టించుకొనివచ్చుచునుండఁగా - తద్వదనాకం చన్మా మిఁజరించు - ఆయరణ్యముచేతనొప్పుచున్న స్థల పుచరించెడు - ఒక్క-హాఁగోత్రంసంబు - ఒక శ్రేష్ఠమైనయిట్టిని-ఇంపారఁగాన్ - ఇషమానట్టుగా - కాంచెఁ చూచెను||

౨౯

క || కనిగతులకుఁజూపెడుతటిఁ సునముగఁగనుచెవులవాలుగన్నులసోలకఁ మొనసెలవయెత్తి ప్రియునా । నన
ముఁమూర్కొనుచునటునాకెఁకువేళక॥

౮౨

టీక || కని - చూచి - సతులకుఁజూపెడుతటి - తనభార్యల
కుఁజూపించునమయమందు - సునముగఁగనుచెవుల - అ
తీతయమానట్లుగాఁ దమకర్మములయందు - వాలుగన్నులు
సోలక - వాలికగలకన్నులొంగబడగా - మొనసెలవయె
త్తి - ముందరి నేలివయెత్తుకొని - అనఁగాముద్వయెత్తిపి

యనాననముఁమూర్కొనుచుక - తమనాయకుఁడైనమ
గలేడియొక్క యభిమతమువలనఁబెట్టుకొంచును - అట్లునా
కెఁకువేళక - మెడమీఁదనాకుచునునుననయమందున్న ఈ
ప్రకారముచేసినవి యాఁడంలేళ్లనిచివారి - చవిలెను॥

౮౩

శా || హుంకారంబొనరించివేతలఁగుడు హూయెనుస్వారోచనే పంకేజాతములతోడ నెల్లపుడువర్షస్సా
ర్చిఁగ్రీడింపల । జ్ఞాంకూరంబుడిగించి నారుతలపోయె నాకురోతయ్యెమీ । రింకంబొయివరింపుఁడొక్క
రుణ్ణోగేచ్ఛకనివార్తిదితిః ॥

౮౩

టీక || హుంకారంబొనరించి - హుమ్మవిగల్గించి - వేతలఁగుడు
శిఘ్రముగానవతలపొందు - పంకేజాతములతోడ - స్త్రీలతో
డ - ఎల్లపుడువర్షస్సా ర్చిఁగ్రీడింపక - ఏవేళగర్వా తత
యముచేతఁసంభోగించుటకు - హూయెనుస్వారోచ
నే - హూయెనేనేమై నస్వారోచనా - అనఁగా గాననుట
లజ్ఞాంకూరంబుడిగించినారు స్త్రీగునునలయెత్తినారుకావొత్తి

గాడిదివినారు తలపోయెక నాకురోతయ్యెక పిచారింబ
గానాననసహ్యమై నది - మీరికంబొయి - మీరిక మీర
జని - వరింపుఁడొక్కగుణ - మతియొక్కగుణకొనుచు
భోగేచ్ఛని వారింబితి - నేను సుఖమందలికోరికపడచి
వేసితిని॥

౮౩

చ || బరువనకెతులందఁ కుంబుల్పరంగుర్చుటభోగ వాంఛగా । కరయఁగ నొండు గాదుభనమన్న భ్రమఁబుగ
నంగనాజ మోత్రరసముపొచ్చిశంబులు గావునవీడికి లేదహంబునుఁ బరమునతిన్ననట్లఁజూపఁబనిలేదని
చెప్పనేటికి॥

౮౪

టీక || బరువనక - భారమనియునునొనక • ఇంతల - స్త్రీ
లను - తనకుంబుల్పరంగుర్చుట - తనకుబహుమందికేర్ప
కొనట - భోగవాంఛగాక - భోగమందలికొరికచేతనెకాని
అరయఁగనొండుగాదు - విచారింపఁగామతియొకటికాదు
భనమన్నక - నవ్యమైనపుటికిని - భ్రమంబుగ - పిరము
గా - అంగనాజనోత్తరసముపొచ్చిశంబుక - స్త్రీజనస

మాహముచేతనే యగ్నిచఁబడినది . అటులుగావుం
అవిగనుక - వీనికిలేనిహంబును; బరమును - ఈస్వరోచికిని
లోకమునులేదు - అలోకమునులేదు - నన్నునమ్మించు
నిలేదునన్నునన్నాప్రకారముగానేవర్తింపజేయునక్కరిలే
దు - ఇదిచెప్పనేటికి - ఈసౌఖ్యముచెప్పవలసిన మిన్న
ములేదు ॥

౮౪

క || వీనివిధంబునవనితా । వీరుండనై పెంపుఁడకి - తరుగుచునుండ । గానేవేర్తి నె తమకము । మూనిచనుండ
న్ననవియమసలకచనియు॥

౮౫

టీక || వీనివిధంబునక - ఈస్వరోచివలెనే - వనితాధీపఁడ
నై - స్త్రీలకువశ్యుఁడనై - పెంపుఁడకి - పెద్దరికముచెడి
తిరుగుచు నుండగా - సంచరించుచు నుండుటకు - నేవె
ట్టి నై - నేనేమాయినఁ బిచ్చివాడనా - అనఁగా గాననుట

తమకముమానిచనుండన్న - మోహముచిడివిపొండనియ
నఁగా - అవియుచుసలకచనియె - ఆహంబులేర్లునునా
లస్యముచేయకపోయెను॥

౮౫

క || ఈరణిఁజూరనాడినఁ గూకృష్ణస్య గంబుపల్కులటమున్నుగన । కోకసతియన్నమాటలు । నేకంబైత
నమనఁబునెతియగజేయక॥

౮౬

టీక || ఈరణి - ఈప్రకారము చూడనాడిన - నిందించి
చలిగిన - అకృష్ణస్యగంబుపల్కులు - ఆహగలేతిమాటలు
లటగున్నుగ - అతఁడునుపుగా - అక్కోకసతియ

న్నమాటలును - ఆవకవాస్తవనిమాటలును - ఏకం
బై - ఒక్కఁడేమేయును - ననఁగంబుక - తనమున్నుచు
ఎతియంజేయక - లపింపఁబుడేయక॥

౮౬

ఉ || ఆగయః త్రైలోతలకు నాలయముల్ జలజాతులైటికి | వీరలతోడిసంగమిడక వీడెగనరుడుదలంచితోన
 దు | రావరములై నకొరికలవంక వివేకముచొప్పుదక్కియిల | పారంగనాటునూటుసురహాయనముల్ చరియి
 చెరన్చుట ||

౮౭

టీక || ఆగయః - విచారింపఁగా - జలజాతులు స్త్రీలు
 ఇట్టిరోతలకు నాలయముల్ - ఇటువంటియసహ్యములకు
 నివాసస్థానములు - ఏటిక - వీరలతోడిసంగము ఈ స్త్రీ
 లతోసహవాసమేందుకు - ఇంకివీడెదనంచుదలంచి - ఇం
 కిమీఁదవిడిచిపైటెదననివిచారింతుకొని - తోనక వెంట
 డిగా దుర్వారములైన - నివారింపశక్యముగాని - కొరిక

లవంక - కాంక్షలమూలముగా వివేకముచొప్పుదక్కి-
 తెలివిమార్గమువిడిచిపెట్టి - ఇంపారంగక-ఇష్టసంపూర్తి
 యగునట్లుగా - ఆటునూటుసురహాయనములు - ఆటువం
 దలనేవమానపుసంవత్సరములు - క్రమ్మట - మరల - చరి
 యించెకా - విహించెను ||

౮౭

వ || తదనంతరంబక్రమక్రమంబునవ నోరవ యందు విజయండునవిభావసియందు మేరునందనుండునుగళావతి
 యందువిభావసుండునునందనులంగాంచిపద్మినీవిద్యాప్రభావంబునం బాకశాసనదిశాముఖంబునవిజయ
 నకువిజయాఖ్యులరంబునగిర్న రేశ్వరహరిదంతంబున మేరునందనునకుగంధవతియనపుట భేదంబునరక్షి
 ణంబునవిభావసుగళావతిహారాహ్వయోదారమహానగరంబునుంగల్పించియనల్పవిభవంబుననక్క-మారులనప్ప
 ట్టణంబులకుఁబట్టంబు గట్టికృతార్థుండై యొక్కనాడు ||

౮౮

టీక || తదనంతరంబ - ఆటుతర్వాత - క్రమక్రమంబున -
 వగుననరు సగా - మనోరమయందుపిజయించును - మనో
 రమయనుభార్యయందుపిజయించును - విభావసియందు మే
 రునందనుండును - విభావసియను భార్యయందు మేరునంద
 నుండును - కళావతియందు విభావయండునునను - కళావ
 తియను భార్యయందుపిభావయండునునను నందనులంగాం
 చి - కుమారులనుగని పద్మినీవిద్యాప్రభావంబున - పద్మి
 నీవిద్యయొక్కన హిమచేత పాకశాసనదిశాముఖంబున
 తూర్పుదిక్కునందు విజయనకువిజయ ఖ్యులరంబును విజ
 యుండనుకొమారునికివిజయమనుపట్టణమును - అనగావిజ
 యపురమనుట కిన్నరేశ్వరహరిగంతంబున - ఉత్తపుది

క్కునందు - మేరునందనునకు గంధవతియను పుట భేదం
 బును - మేరునందనుడనుకొమారునికి గంధవతియనుపట్టణ
 మును దక్షిణంబున - దక్షిణపుదిక్కునందు - విభావసుర
 ఖధాంహ్వయోదారమహానగరంబును - విభావయండు
 నువానికిధారాయనుపేరుగలయితీతయమై సమహాపట్టణ
 మును | అనగాధారాపురియనుట కల్పించి నర్కాణముచే
 సి - అనల్పవిభవంబున - అతిశైశ్వర్యముచేత - అప్పు
 మారులనప్పట్టణంబులకుఁబట్టంబుగట్టి - ఆకొడుకులనాపు
 రములకుఁబట్టాభిషేకముచేసి - కృతార్థుండై - మనోరమ
 సిద్ధిగలవాడై - ఒక్కనాడు - ఒకానొక దినమందు || ౮౮

ఉ || శాశితశత్రుఁడొనృపతిపండుఁడూణధరుండునబృహ | శాసనపాణిపంకజుడైనైవృగంఘములై
 బెల్లనె || త్రాసమునొందఁగూరతనరణ్యమునకమ్మగయాకతూహలో | ల్లాసమునం జరించె జలలక్ష్మిని
 భేదవిధానధానడై ||

౮౯

టీక || శాశితశత్రుఁడు శిష్యించఁబడినఁగిరాజులుగల
 ఆనృపతిపండు - ఆరాజశ్రేష్ఠుఁడు - అనగాస్వరొచి
 తూణధరుండు - అంటులపొదిరింజినాఁడును - సజ్య -
 డునై - సజ్య - నారియొక్కించిన - బాశాసన - వింటితో
 గూడుకొన్న - పాణిపంకజుడైనై కమలములవంటిహస్త
 ములుగలవాఁడునునయి వృగసంఘములెల్ల మెకము
 లసమూహములన్నియు పెల్లసంత్రాసమునొందక మి

క్కిలిభయఁడునట్లుగా - శ్రూతక - కఠినభావముచేత -
 అరణ్యమున - అడవియందు - వృగయాక తూహలోల్లా
 సమున - వేటయందలిసంతోషవికాసముచేత - చలల
 క్ష్య - చరించుగురియొక్క విభేదవిధా - భేదనక్రమమగు
 లి - అవధానడై - చిత్తవృద్ధిగలవాడై చరించెకా - సు
 చరించెను || కుతూహలమనఁగా వేడుక యనియొనర్థము || ౮౯

కి || కుటిలకృతపాంధ్యరక్షి | విటకొరికికోవలచుచున్నట్లనఁబ్ట్టి | ధృటపోతఖనిత్రాగ | స్ఫుటితవసిధా
 త్రినొక్కపోత్రీంకయె ||

౯౦

టీక || కుటిల - ధాత్రి - కుటిల వంపుగలిగిన కృతక్షీణించిన | పాంధ్య-పంధ్యకాలసంబంధమైన - రక్షిణీ - చలక్రమ

తె | ఆనఁగాఁ జం ద్రవంకలవలెను - కోరక - ముదిరినపువ్వు
 మొగ్గలవంటి - కోమలచ్ఛవీస్సుట - వృషులమై నకాంతిచే
 తస్పష్టమయిన - దంష్ట్ర - కోటలచేత - ఉగ్ధుట - తీక్షణమా
 మన్న - పోత - ముట్టెయను - ఖనిత - గుద్దలయొక్క - అ

గ్ర - మొనచేత - స్ఫుటిత - బ్రద్దలు చేయబడిన - వనీధా
 గ్రా - వనభూమిగల - ఒక్కపోత్రె - ఒకయడ విపందిని
 కనియె - చూచెను ||

౯౦

చ || కనిపూర్వీకనదంబు సేముచుభుజంగక్రూరనారాచముం | దవదోర్దండకృతాంతదండశశకోదండంబునం
 బూన్చిభో | రసనేయందనుకించుచుండవొకసారంగంగనారత్నము | జ్జననాథా గ్రణిజేరిపంచజనభాషా
 ప్రాధిమైకెట్లున్ ||

౯౧

టీక || కని - చూచి - మాన్వీనినదంబు సేయచుకా - నారి
 మ్రొయించుచును - భుజంగక్రూర నారాచము - సన్న
 మువలెదీక్ష్యమై నవాణమును - తన...బూన్చి - తనదోర్దం
 డ - తనయొక్కభుజాదండమందలి - కృతాంతదండశశ -
 యమదండముతోసమానమైన - కోదండంబునంబూన్చి -
 వింటియందుసంధించి - భోరస నేయందనుకించుచుండన్.

భోనుమనున్వీకృతరగావేయటకుద్యుక్తుడౌచు నుండగా,
 ఒకసారంగంగనారత్నము - ఒకశ్రేష్ఠమైన యాఁడులే
 డి - అజ్ఞననాథాగ్రణిజేరి - ఆరాజువద్దికివచ్చి - పంచజనభా
 షాప్రాధిమైక - మనుష్యభావలయందలిప్రాధిమ్యచేత - తి
 ట్లనుకా - ఈలాగని పలికెను || ౧ || స్యుఃపుమాంసఃపంచజ
 నాశ్రత్యమరః ||

౯౧

క || నృపమాక్రోడమునీకే | యపకారము సేసెదీనికలగగ నేలా | కృపమదిజొనుపగనాపై | నిపుడీశరమేసి
 నిగ్రహించుటయొప్పున్ ||

౯౩

టీక || నృప - ఓయిరాజు - ఈక్రోడము - ఈపంది - నీకే
 యపకారముచేసెన్ - నీకు నేమికాలక్షణమేసినది - కృపమ
 దిజొనుపక - మనస్సురదయనుబొందించక - ఆనఁగాదయ

దలచక - దీనికలుగగనేలా - దీనినిజగజాదుట యెందు
 కు - నాపైకా - నామీద - ఇపుడీశరమేసి - ఇప్పుడీ బాణ
 మువేసి - నిగ్రహించుటయొప్పున్ - వధించుటయొక్కము || ౯౩ ||

క || అనివలక నతఁడనీచి | తనువుపమురోయ నేలతద్దయగృశమై | యునికియఁగాదుగదాచెవు | మనవును
 నాహరిణివలెనవనీపతితోన్ ||

౯౪

టీక || అనివలకకా - అనియీతీరుననాయాఁడు లేడిచెప్ప
 గా - అతఁడు - ఆస్వరోచి - నీవీతనువుపమురోయ నేల-
 నీవీశరముమీదననహ్యృషడ నెందుకు - తదయున్ - మఱి
 యు - కృశమై యునికియఁగాదుగదా - ఊణించియుండు

టయుఁకూడఁ దేకదా - చెప్పుచునవుడు - నీయథార్థమేమో
 చెప్పుచునివలకకా - అవగతితో - రాజతోడ - పరి
 ణివలె - ఆలేడిచెప్పెను ||

౯౪

ఆ || ఆస్వసతులయందునాస క్తుడగువానిఁ | దమక మొదవికూడదలఁచుకంటె | మరణమైనమేలుమదివి
 తర్కింపంగ | ననుచుఁబలుకుటయునునవగభిభుండు ||

౯౫

టీక || ఆస్వసతులయందున్ - మఱియితగ్గీలయందు - ఆ
 సక్తుడగువాణ్ - ముక్కువనగిలియుండుపురుషుని - తమ
 కి మొదవి - పలచి - కూడదలఁచుకంటె - పొందవలెనవి
 విచారించుటకన్న - మదివితర్కింపంగ - మనస్సునంగూ

హించఁగా - మరణమైనమేలు - వ్యతిపాదితావాదవేదే
 అనుచుఁబలుకుటయున్ - అనివదంపఁగా - అవిఃకీభుడు స్వ
 రోచి ||

౯౫

క || తావకహృదయంబెవ్వని | పైవదలకనిలచెనీకుభావముచెలియం | గావలయుఁజెప్పుచున్నద | రాశల్ల
 భుతోహూరిణిగ్రమ్మఁబలికెన్ ||

౯౬

టీక || తావకహృదయంబు - నీయొక్కమనస్సు - ఎవ్వనిపై
 వదలకనిలచెన్ - ఎవ్వనిమీదవిడవకుండగలిగియున్నది - నీకు
 భావముచెలియంగవలయు - నీతాత్పర్యము తెలియవలసి

నది - చెప్పుచున్నా - కలిగినసంగతివదింపుమనియనఁగా -
 ధరావల్లభతోడ - ఆరాజతోడ - పరిణిగ్రమ్మఁబలి
 కెన్ - లేడిమరలఁబలికినదాయెన్ ||

౯౬

చ || చెదరక నామనుబున్వవశేఽరణియెడఁబ్బిచున్నద | ప్రదర్శనంపరావహించబడ్డివేంగడుగట్టుగాననా
 యగుటడగింపుమన్న హరిణాంగనవీపునరుండు సేముదం | బొదవగనీకునాకుమిధునొదితకృత్య ములెట్లు
 తేనుటన్ ||

౯౭

టక ॥ నృపశేఖర - ఓయిరాజ శ్రేష్ఠుడా - నామనంబు.
నాయెక్కయల్లము - చెగరక - చలించక - నీయెడనిల్చి-నీ
యిందునిల్చి - మన్ననప్రదరపరంపరా - వన్నధునిబాణప
రంశరలయొక్క - నిహతింబాల్పడి దెబ్బపాలై - వేగె
డు - తపించుచున్నది - అటుగానక - అదిగనుక - నాయదట
డగింపునున్నక నాతమకమునివారిండుజేయునుగయన

గా - హరితాంగనవీపు - నీవాడులేడివి - నరుండు నేక నే
నునున్నప్పుడును ముదంబొదవగక - సంతోషమును
టింపునట్లుగా నీకునాపక - నీకునువాకును - మిధుమో
చితకృత్యములు - సంగవక్రియకుండుగినకార్యములు - ఎ
ట్లుచేయుక - ఏలగునగులును॥ ౯౭

క ॥ నాపుడుననునాలింగన | మివనురాగమునజేయుమితియచాలుక | భూవరయన్నగృహగృహగృహ
పుననాన్యపతిహరిణిగొగిటజేర్చె॥ ౯౮

టక ॥ నాపుడు - ఆరిస్వరోవిపలుకగా - శువనుగాగము
నక నీపుప్రేమచేత ననునాలింగనముచేయుము నన్ను
గొగిలించు కొనుము - ఇంతియచాలుక - ఇంతేచాలును.
భూవర - ఓయిరాజా - అన్నక - అనియనగా - కృపా

గృహగృహపునక - దయారసముగలవాడుగనుక - నృప
తిరాజు - హరిణి - ఆడులేడిని కొగిటజేర్చె॥ ఆ
లింగనముచేసికొనెను॥ ౯౯

సీ ॥ వల్లీమతల్లిగావణ్యసర్వస్వంబు | విషలాంగరేఖరావిచ్ఛవించ | వంజులమంజరీవహితసాభాగ్యంబు
హీనృపృథ్వీచవృత్తిపరిణమింప | బల్లవచ్చనచారుభావానుభావంబు | మృదుహస్తలీలమూర్తిభవించరమ
జీయముగళవిద్రుమభాగధేయంబు | గరరుహస్సూరిసాక్షాత్కరింప | తే ॥ జేసెమ్మగియై పహించున
క్షిద్వయంబు | భాసురంబుగదనయంకపాళిలోన | మించుక్రొమ్మించునుపమించుమెలతయగుచు | నిలుచు
నవ్వనదేవతన్మపతిసూది॥ ౧౦౦

టక ॥ వల్లీ స్వంబు - వల్లీమతల్లి - శ్రేష్ఠమైనతీగలయొ
క్క - లావణ్యసర్వస్వంబు - చక్కదనముయూపయ్యును.
విషలాంగరేఖా నిర్మలమైనయవయవ సౌందర్యముచేత
ఊరిర్పవించ - పొడగట్టగాను మంజు గ్యంబు మంజు
ల - మసోహరియైచును జరీ ఫల్యులత్తులయొక్క - మ
హితసాభాగ్యంబు - ఓప్పుచుండుచక్కదనము పరి. మిం
క - పరివృత్తి విగ్రిలి వట్టువలెన - కుచ - స్తనముల
యొక్క - వృత్తిక - వర్తనచేత - పరిణమింపక పరిణ
మిపుచుండుగాను - పల్లవింబు - పల్లవచ్చన - చిను
పటాపలయొక్క - చారుభావానుభావంబు - విలాసత్వ
ప్రభావము - మృదువించ - మృదుహస్తలీల - కొ
మలమైనకరములయూకృతిచేత - మూర్తిభవించక - స్వరూ

పమువహించగాను - రమ. యంబు రమణీయ - సుందర
మైన ముకుళ - మొగ్గలయొక్క - విభ్రను - విలాసము
యొక్క - భాగధేయంబు - భాగ్యము కర...రింపక - కర
రుహస్సూరిక - గోల్లయొక్క స్ఫురణచేత - సాక్షాత్క
రింపక - ప్రత్యక్షముకాగాను చేసి. ఒనర్చి - మృగియై
వహించు - లేడియై ధరించిన - అక్షిద్వయంబు - కన్నుగ
వ భాసురంబుగక - ప్రకాశించగా - అనగాలేడికన్ను
లవంకికన్నులతో - తనయంకపాళిలోనక - తనతొడయం
దలి - మించు - అతిశయించుచునుండు - క్రొమ్మించుక -
క్రొత్తమెరుపుతీగను - ఉపమించుమెలతయగుచుక - పో
లినస్త్రీయపుచును - నిలుచునవ్వనదేవతక - నిలిచినయా
కాననాధిదేవతను-న్మపతిసూది - రాజైనస్వరోచివీక్షించి

క ॥ పూనినవిన్యయరసమున | మానినిమ్మగివై చరించుమితియంగనవై | కానబడితివిచిత్రం | బేనెన్నడునె
ఱుగకజేప్పవేలించుగక॥ ౧౦౧

టక ॥ పూనిన - వహించిన - విన్యయరసమునక - అశ్వగృ
రసముచేత - మానిని - ఓచిన్నదానా - మృగివైచరించు
లేడివై ప్రవర్తించి మితియంగనవై మఱియుస్త్రీరూ

పముగలదానవై - కానబడితివి-చనుడడితివి చిత్రంబు-ఈ
విచిత్రము - ఏ నెన్నడునెఱుగక - నేనెప్పుడునుగురైఱు
గను-చెప్పవేలెలియంగక - ఇది లేటపడుటగావచ్చువే॥

సీ॥ నావు హనుమర కాంతా తనూభవుజాచి । యివ్వనదేవత నేన రేంద్ర । సకలభూభువనర తొడయునువ
 ర్ము - నీయందులుడయ నెన్నిక సమస్త । దివిజులునన్ను బ్రార్థించినవచ్చితి । ననురాగవతి నై నననవరించి ।
 పడయును నాయంచపత్యంబుపిననీ । కగుబుణ్య లోక సంప్రా ప్తియనిన ॥ తే॥ నట్లకాక నియయ్యంబుజాయ
 తాక్షి । నేక చిత్తంబుతోడనం గీకరించె । జాలనిట్లు పుఖాం బుధింజేలుచుండి । యంతగర్భిణియై శుభంబు

గుడిసము॥

౧౦౩

టీక॥ నావు హనుమ - అనన్వరో విశులకగా - అమర కాంతా
 తనూభవుజాచి - దేవతా స్త్రీయగువరూధినిశుమానుడై
 నన్వరో విశిషింపి - సరేంద్ర - ఓయిరాజా - భవ్వన దేవ
 తనేక - నేనునీ కానన దేవతను - సకల...వర్షుక - సకలభూ
 భువన - సమస్తమై సభూలోక మయొక్క - రతొడయు -
 అవతమగు సమర్థుడైన - హనువర్షుక - శ్రేష్ఠుడైనను
 నువును - నీయందులుడయ - నీవలన గనునిమిత్తము - ఎన్ని
 క సమస్త - భావతియగునట్లుగా సకలమైన - దివిజులు - దే
 వతలు - నన్ను బ్రార్థించినవచ్చితి - నన్ను వేరే దుకొనగా
 నేతెంచితిని - అనురాగవతి నైన - ప్రేమగలిగియున్న - న
 నవరించి - నన్ను నీవుచరిగ్రహించి - నాయందుక - నాయె
 డల - అపత్యంబుక సంతానమును - పడయుము - పొందు

ము - పుణ్యలోక ప్రాప్తి - స్వర్గాది భువనాధిగమము - అన
 గాంబుణ్యలోకమును బొందుట - దీననీక - ఇందువలన
 నీకవులన్నిది - ఆనినక - అనివన దేవత పలుకగా - అటకా
 కని - ఆతీ సన నేకావ్యుని - అయ్యంబుజాయ తాక్షి - తా
 మంత కేకులవలె నేవి కాలములై న నేత్రములుగలయొ స్త్రీని - నీ
 కవి శ్లోంబుతోడ సంగీకరించె - చలింపనియొ సక్తి చేతచరి
 గ్రహించెను - చాలక విక్రీ - లిశ్శట్లు సుఖాంబుధింజేలుచుండి
 తుప్రకారముగా భోగమును సమస్తమందునీకయ్యాడి - అ
 నగాంబుభూభోగములను భవించి - అంతగర్భిణియై - అటబూ
 దవేకటియయి - శుభంబగుదినమునక - విశానోకమంది
 దిసముండు॥

౧౦౩

శా॥ కాంచెంబుత్రువికాల నేత్రుంబుభువనమపీతవిభ్రాజితం । బంచాప్యృచ్ఛ శౌర్యభువనమంభద్రా
 హుంజేజోనిధిం । బంచాస్త్ర ప్రతిమానుమానమనుసా న్రాజై వ్యకహేతుప్రభా । తాంశల్లత్రుణలక్షితుక
 మగుణతానీకరత్నకర్పణ॥

౧౦౪

టీక॥ వికాలనేత్రుక - వెడలుపైసకన్నులుగలిగిన - శృంగు
 వక్షుఃపీతవిభ్రాజితక - గొప్పపీట వంటియు స్థలముచే
 తల బ్రకాశించుచున్నవాడును - పంచా...ద్రాహుక - పం
 చాస్త్ర సింహమువలె నే॥ ని॥ సింహావాస్థు గేం ద్రుఃపం
 చాస్త్రకృత్యకారః॥ ఉద్భట - హెచ్చైన - శౌర్యభువన - ప
 రాక్రమమునువహించిన - భువన - దీర్ఘములైన - శుభద్రా
 హుక - ప్రకాశించుచునుండు భుజములుగలిగిన వాడును -
 తేజోనిధిక - కాంతికిస్థానమైనవాడును - పంచాస్త్రప్ర
 తిమానుక - హస్త భునితో సమానుడైన వాడును - మాన

గుణుక - చిత్తసమస్తచేతనధికుడైనవాడును - సామ్రా
 జై వ్యకహేతు - సింహవశ్యే తుపర్యంతభూతుండ రాశిపరి
 త్యమునకుముఖ్యకారణములై - ప్రభాత - ప్రభురములై
 న - అంచల్లత్రుణ - శుభదిహ్నములచేత - లక్షితుక - ఒప్పు
 చున్నవాడును - సుకు...కర్పణ - సుగుణరత్నానీక - సుగు
 ణములనుజూతముహాముతకు - రత్నాకర్పణ - సముద్రు
 డైనవాడునునైన - పుత్రుక - కుమారుని - కాంచె
 కయెను॥

౧౦౪

క॥ వేడుకనయ్యవసరమున । వాడిరిసురసతులుగిన్న రాంగ్యనల్గిం । బాడిరిగంధర్వులుగొని । యాడిరిసుర
 తూర్వనినదమగ్గలమయ్యె॥

౧౦౫

టీక॥ అయ్యవసరమునక - అపయ్యమందు - వేడుక
 హామముచేత - అడిరిసురసతులు - అపురవలునాల్గముచే
 సిరి - కిన్నరాంగనలర్థింబాడిరి - కిన్నర స్త్రీలొసక్తిచేతగా
 నముచేసిరి - గంధర్వులుగొనియాడిరి - దేవగాయకులంద
 రు ప్రోతముచేసిరి - సురతూర్వనినదము - దేవమండుభు

యొక్క వాడములు - అగ్గలమయ్యెక - అతిశయమాడెను
 - ఈవద్యమునకేపాతాంతరము॥ వీణ మొదలైనదియును
 దైత్య మొదలైనదియు - పిల్లలగ్రోవిమొదలైనదియు - తాళ
 ము మొదలయినదియునుదూర్వభూకొండరు॥

౧౦౫

తే || అట్లుజనియించి స్వారోచిషాఖ్యుగఁడు | కాశికాంతియగునత్యశోచకరతుఁ | దైయకాశితలంక
నంబాచరించె | నచ్చుటనిగూర్చియంతగృహస్థుడగును ||

౧౦౬

టీక || అట్లుజనియించి. అప్రకారముపుట్టి. స్వారోచిషాఖ్య
నఁడు. స్వారోచిషుడను పేరుచేత నామసువు. శాంతి...
తఁడై. శాంతి. బాహ్యేంద్రియనిగ్రహమును. అనఁగా
శ్రోత్రాదిసంపేంద్రియవ్యాపారనిగ్రహమును. దాంతి.
అంతశ్శత్రునిగ్రహముండును. అనఁగా గాఢావ్రోధావ్యగ్రహ
జ్వల్గజయమును. దాంతి ముఖద్వారంతరింద్రియనిగ్రహ
మాదికొరలు. అంతరింద్రియమున గాఢసన్న్య-దయాభూ
తమలయందలికరుణయందును. సత్య-యథార్థవాక్యనం

దును. శౌచ-ఆచారముందును. నిరకుడై. ఆహక్తిగలవాఁ
డై. అకామలఁ - కోరికలేకుండ - అచ్యుతుఁడగుచు. వి
ష్ణుమూర్తినిఁబొంది. చిరతను. బాచరించె. బహుకాలము
తపస్సుచేసెను. అంగఁ - అటునిండబు. కృపాస్థుడగు
చు. వియోర-ముచేత గడప. బడినవాఁడగును || విష్ణు
పుణ్యక్షమామౌరనియగు గ్రరత్రాన్యమును. స్వారోచిషో
శత్యంపుమాఁస్వారోచిషుఁ. అస్వారోచియొక్కశత్రు
స్వారోచిషుడఁడు ||

౧౦౬

సే || నీలమేఘముదాలుడీలు సేయఁగఁజాలు మెఱుంగుజాననచాయ మేనితోడ | నరవిందములకచ్చుల
డఁగించుజిగి హెచ్చు నాయతంబగుకన్నదోయితోడఁ | బులుగు రాయనట్టుకలవన్నెచొరవట్టు శూంఠ
బట్టుజీలుఁగు రెంఁటెంబుతోడ | నుదయార్క-వింబంబునొఱపువిడంబంబు దోరలంగనాడుకాస్త్రభముతోడ ||
తే || జయజయకృష్ణనివృత్తినంబులు సేర్పు | శర్వశతృభృతమమృతమనశరధి | పాలకైలమీలాదితేవా
లితోడ | నెదురుఁ బ్రత్యక్షమయ్యెలక్ష్యశ్వరుండు ||

టీక || సే. అమేఘముదాలుఁ - నల్లనిమబ్బుయొక్క-కాంతిని.
డీలు సేయఁగఁజాలు. తగ్గవవలకఁగలిగిన-మెఱుంగు-లా
వణ్యముగలిగి-చావనచాయ. కొంచెమనలుపుగలిగినకాం
క్తితోఁగూడుకొన్న-మేనితోడఁ - దేహముతోడను. అర
విందముల-కమలములయొక్క-కచ్చులు. ఆహంకారము
లను. అడఁగించు. అడఁచివేసెను. జిగి హెచ్చు. కాంతిచే
తపతిశయించెడు - ఆయతంబగు - విశాలమైన-కన్నదో
యితోడఁ - నేత్రద్వయముతోడను. పులుగురాయని. ప
రులకు రాజైనగరుత్మంతునియొక్క - శటుకలవన్నెఁ.
తొక్కలకాంతిని. ఒరవట్టు. ఒరిసెను. శూంఠబట్టు. బం
గారుపట్టుదైన-జీలుఁగురెంఁటెంబుతోడఁ - సన్నపుడుచ్చ
టితోడను. ఉదయార్క-వింబంబుఁ. ఉదయించుచుండు

సూర్యుండలముయొక్క - ఒఱపువిడంబులు. కాంతిని
జృంభణమును. తొరలంగనాడు - తొలఁబోనాడుచున్న-
కాస్త్రభముతోడఁ - కాస్త్రభమణితోడను. జయజయకృష్ణ
నిఁ - సర్వోత్కర్షణచేతవర్తించుచును వాక్యవ్యమలచేత.
మాలీనంజలులు సేర్పు - శిశువులయందుదోసట్లు కట్టుకొ
నియుండు. శర్వ...తోడఁ. శర్వ. శత్రుఁడును శతృభృత. బ
హ్మదేవుఁడును. శతమమృ. శంధ్రుఁడును. శమన. యమం
డును. శరధిపాలక. వరుణుఁడును. విభులిని. కుశేంద
డును మొదలుగాఁగలిగిన. దేవాలితోడఁ. దేవతానలం
హముతోఁగూడ. లక్ష్యశ్వరుండు - లక్ష్యవాధుడైనసాహ
యణమూర్తి - ఎదురుఁ బ్రత్యక్షమయ్యెఁ - ముందటకొచ్చి
నిలిచెన ||

౧౦౭

క || ఈతెఱుంగునదోచినహరి | కాశికపాష్టాంగమెఱియంగముపులకా | స్వీరంబుగహస్తాశ్రువు | తే
తేరఁగఁజూచిభక్తిగట్లనిపొగడె ||

౧౦౮

టీక || ఈతెఱుంగునఁ - ఈప్రకారముగా. తొచినహరిక
ప్రత్యక్షమైనవిష్ణుమూర్తికి. అతఁడుపాష్టాంగమెఱి-ఆ
స్వారోచిషుఁడుపాష్టాంగండుడముసమర్పించి - అంగము.
దేహము. పులకాన్వితంబుగఁ - గగుర్పొడువఁగా. హస్తా

శ్రువులేతేరఁగఁ. ఆనందవాక్యములుపుట్టింఁగా. చూచి.
వీక్షించి. భక్తిచేతనేచెప్పఁబోయెడు. ప్రకాశముగా ప్రోత
ముచేసెను ||

౧౦౯

కవిరాజవిరాజితము || జయజయదానవదారణకారణశాస్త్ర రథాంగదాసభరామజయవంద్రదివేంద్ర

శ్రావణతపాంధ్రశరీరమహాప్రసాదా | జయజయతామరసోదరసోదరచారుచేదోర్విశగాంగగృహా | జయ
జయశేషశేషకేశిమూననశౌరిహరిదురితాపహరా ||

౧౧౦

టీక || దానవ...ధరా - దానవదారణతారణ - రాక్షససం
హారమునకునిమిత్తములైన - అనంగసాధనములైన - శా
ర్క-శార్క మమనధనుస్సురధాంగ - చక్రమును - గద - గదయు
ను - అసి - ఖడ్గమును - ధరా ధరించినవాడా - జయజయ -
సర్వోత్కర్షత చేతవర్తింపుమా - చంద్ర...ప్రసరా - చంద్ర
డినేంద్రశతాయుత - పదివేలనూరుల చంద్రసూర్యులవలె
అనంగసాధన సూర్యచంద్రమస్సులవలె నేయనట - చంద్ర
గట్టమైన శరీర - సేవాముయొక్క - మహాప్రసాదా - తే
జస్సుయొక్క వ్యాపనముగలవాడా - జయజయ - సర్వో
త్కర్షతచేతవర్తింపుమా - తామర...ర్పురా - తామరసోదర -
పద్మగర్భములకు - సోదర-తొడబుట్టినవైన-చారుపద-సం

దర్శమైనపాదమువలననుండి - ఉర్విత-విశువబడిన- గాం
గర్పురా - గంగాసంబంధమైనప్రవాహముగలవాడా-జ
యజయ-సర్వోత్కర్షతచేతవర్తింపుమా - శేష...ధన- శేష
వ-మంచితలవెండ్రుకలుగలవాడా - కేశిమూనన - కేశి
యనుగాతును సహరించిన వాడా - శౌరి - వసుదేవపు
త్రుడా - శూచుడనంగావసుదేవుడు . అశనికొమారుడ
యినందున శౌరియనివిష్ణువునకుజేరు - హరి - భక్తులపాప
మునుబోగొట్టెడువాడా - అనంగహరిశబ్దవాచ్యుడా
యని - దురితాపహరా - పాపములను-సహరించువాడా
జయజయ - సర్వోత్కర్షతచేతవర్తింపుమా ||

౧౧౦

సీ || అవ్యయానంతవిశ్వాత్త కవివేషే - బ్రహ్మపునీవకశర్దివీవ | యింద్రుడవీవహివియనిలుడవీవ | వరు
ణుండవీవభాస్కరుడవీవ | యముడవీవవసూత్రరమణీవరుదులు | నీవయాదిత్యులునీవవిశ్వుః | శ్రీవమరు
త్తులునీవమంత్రములు నొం | కృతివటకృతిశ్రుతివృత్తులునివ || తే || వేద్యమివిండువచ్చినవిబుధగణ
ము | సర్వమునునీవ యెట్లన్నసర్వగతుడ | వగుటమఱిసీవు గానివాడనంగ నెవ్వఁ | డరయంగను శేషభూ

౧౧౧

తపమస్తశేషి ||

టీక || అవ్యయ - నాశములేనివాడా - అనంత - అంతము
లేనివాడా - విశ్వాత్తక - ప్రపంచస్వరూపుడైనవాడా
- వివేషే - ప్రపంచమునకీర్వరుడవైనవాడా - బ్రహ్మపునీ
వ - సృష్టికర్తయైనకమలగర్భుడవునీవే - కశర్దివీవ - సంహా
రకర్తయైనశివుడవునునీవే - ఇంద్రుడవీవ - త్రిలోకాధిపు
డైనపురుషాత్మడవునునీవే - విహ్నివియనిలుడవీవ-లో
కపాలకులైనయగ్ని హివాత్మడవునువాణువునునీవే - వ
రుణుండవీవ - లోకపాలకుడైన ప్రజేతనుడవునునీవే భా
స్కరుడవీవ - సర్వలోకప్రకాశకుడైనసూర్యుడవునునీ
వే - యముడవీవ - లోకపాలకుడును శిక్షకుడైననవైవ
స్వతుడవునునీవే - వసూత్రరమణీవ - అస్తవమవులునునీ
వే - రుద్రులునునీవ - ఏకాదశరుద్రులునునీవే - ఆదిత్యులునీ
వ - ద్వాదశాదిత్యులునునీవే - విశ్వులీవ - త్రయోదశవిశ్వే
దేవతలునునీవే - మగు త్తులునీవ - ఏకానపంచాశత్సంఖ్యగ

లవాణువులునునీవే - మంత్రములును - యజ్ఞాదికర్మలను
బ్రవర్తింపఁ జేసెడు మంత్రములును - ఓంకృతి - ఓంకార
మును - వటకృతి - వటకారమును - శ్రుతి వేదములు
ను - స్మృతులు - మన్వాదులును - నివ-నీవే - వేద్యమివ - తే
లియడగినవస్తువును - ఆనగాబరబ్రహ్మమునీవే - ఇందు
వచ్చిన - ఇక్కడికివచ్చిన-విబుధగణము - దేవతాసమూహ
ము - సర్వమునీవ-అంతయునీవే - ఎట్లనగా - ఏతీసుననగా
సర్వగతుడవగుటకా - సర్వ చరాచరభూతాంతర్యామి నై
నందున - మఱిసీవుగానివాడనంగ నెవ్వఁడు - నీవుగాకయు
న్నవాడెవ్వఁడు - అరయంగ-విచారించఁగా- శేషభూత
సమస్త - అప్రధాన భూతమైనప్రపంచముగల - శేష - ప్ర
ధానభూతుడవైనవాడా - అనంగస్వపథేయమైనస
మస్తముగలనియామకుడవనుట ||

౧౧౧

మ || పరతత్వంబగునీకు మోక్షుంగరముల్ పద్మాక్షకీర్తింజెదం | బురుషార్థస్థినిష్ఠునిన్నుంగరుణాభో
ధిభవా గుంజడుక | శరణార్థిగననుగావఁగాదగుబ్రహ్మనవ్యక్తకాలార్తయీ | శ్వభూతంబులకీ
వైరవునువ్రావకభరవుకవార్తవుక ||

౧౧౩

జీక. పద్మాశు - తామర రేఖలవంటికన్నులుగలవాడ౯ - ప
 తత్త్వంబగునీకు - పరబ్రహ్మస్వరూపుడవై ననీకు - మో
 త్పుంగరములు - నమస్కారము - పురుషార్థస్థితిసౌభ్య - ధ
 ర్మార్థకామమోక్షములయొక్క - యునికీతనమరుచున్న -
 కరుణాభోధిక - దయాసముద్రుడవైన - అనంగానపా
 రిమైనదయగలిగిన - నిన్ను - నిన్ను - కీర్తించెద - ప్రో
 త్తముచేయుచున్నాను - ఇవాన్తు - సంపాదపీఠితుడైన
 జహ్ను - మూఢుడవైన - శరణార్థి - తత్త్వమునువే
 చుచున్న - నను - నన్ను - కానకాండము - రక్షించుట

యొక్కము - ప్రభావవ్యక్త - జలమాన్య వననట్లుగాడెని
 యుండుచున్నవాడ౯ - భూతంబులకు - సమస్తహరి
 ములకును - ఈతెక్కపుక - బ్రహ్మస్వరూపముచేతనీవేకల్ప
 కుడవును - ప్రోహితవృత్త - విష్ణురూపముచేతనీవేరక్షి
 చుటకునాకుడవును - హస్తశ్రు - రూపముచేతనీవే
 రించువాడవును - అనంగానత్వ స్థితిలయములను జేయు
 బహు - గారణములయిన పాత్రిక రాజుల రావపరణము
 లు గలబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వర స్వరూపుడవునీవేయినుబట్టి

చ॥ విలయతమిప్రవేశనతివేల మహాంబుధిసూర్యలోకవా । నులునతులైకనుంగొనెడు చూపులకార్వ
 ముతాశనక్రియా కలితగతికడెలుంగుఘనశయ విష్ణుభజనజోటమీనవై । కలయంగ్రాలునీ వెడదక
 న్ములప్రోచుచుముక మురాంతకా॥

౧౧౪

జీక । మురాంతకా - మురానురునిసహరింపినస్వామి
 కిలయతమిప్రవేశ - ప్రవేశయకాలపురాత్రికాలమందు -
 తివేలమహాంబుధి - చెల్లెలకట్టదాటి పూర్ణిభవించినప
 ముద్రమందు - ఊర్ధ్వలోకవాసులు - సత్యలోకముమొద
 లైనలోకములయందుండువాడు - నతులై న్ములై - అన
 గానమగ్గరించుచున్నవారై - కనుంగొనెడు చూపుల
 కార్వ చూచెడులుండెడి - బ్రహ్మముతాశనక్రియాకలి

తగతి - బహుసంమోయనునట్లుగా - వెలుంగు - ప్రకా
 శించిన - ఘన - అత్యున్నత వికాలమైన - కాయవిష్ణుభ
 జన - దేహస్ఫూర్తితేత - చోటమీనవై - చోటచేదవై
 అనంగామత్యముగ్రివై - కలయంగ్రాలు - అంతట
 కాశించుచున్న - నీ - నీయొక్క - వెడదకన్నులు - వికాల
 నేత్రములు - ప్రోచుమముక - మమ్మరక్షించుగాక॥ ౧౧౪

చ॥ చటులకృపీటసంస్థితరసాస్థిప్రీతకముండగారయి । చ్చుటకునుబోలెకంభుమనీకుకీకదంబముచక్కగావి
 శం । కటవరమాంగమంధగిరిఘటనజేసిఘరట్టమైతృపా । పటిమజగంబుఁబ్రోచునంప్రాకృమతంబుఁమన్న
 జంచెదక॥

౧౧౫

జీక । చటుల - చంచలమైన - కృపీట - ఉదకమందు - అ
 నంగాభూమిక్రిందనుండుమహాజలమందు - సంస్థిత - ఉన్న
 తసాస్థి - భూతలము - ప్రీతకముండకా - విరిసిపోకుండ - గా
 తంబుచ్చుటకునుబోలెక - మన్నపుగమ్మ చేయుటకోయను
 నట్లుగా - శంభ - విందములయొక్క - మనీకుకీ - ముత్య
 పుష్పలయొక్క - కదంబము - సమూహము - నుగ్గుగాక
 మారమగునట్లుగా - విశం...చేసి - విశంకట - పృథులమైన

వరమాంగ - వీచుచున్నయగు - మంధగిరి - మందరపర్వత
 మయొక్క - ఘటనజేసి - ఒరియక తేత - ఘరట్టమై -
 రగలవలెనున్నవాడైకృపాపటిమ - దయారససామర్థ్య
 ముచేత - జగంబుఁబ్రోచు - జగ ప్రావరక్షించిన - ఆలప్రా
 కృమతంబు - ప్రసన్నమైనయాదిహర్తవ్యకాంపుడా - నగు
 న్నజించెదక - విన్ను సేవించెదను॥ ౧౧౫

చ॥ ఉరుతగవిగ్రహస్ఫురణమచ్చిననీకుపరిచ్చిదామఖాం । తరమనందోరమైయెగయోధారసఖాండముగా
 జకుప్పెతో । నరియనంగాదలాలలరసాతలసియలుసింఁదాత్రకు । ధ్వజమొసర్చినట్టినినునాదివరాహము
 వాత్రయించెదక॥

౧౧౬

జీక । ఉరుతర - అత్యధికమైన - విగ్రహస్ఫురణకా - దే
 మాస్ఫూర్తితేత - ఉచ్చిననీరు - పైకిమవికినయిండుము - ఉ
 పరిచ్చిదా - ఊర్ధ్వభాగముయొక్క భేదనముచేతనైన - ము
 ఖాంతరమునకా - మూతివలనను - తోరమై యెగయ - పో
 గియై యెగడుచునుండు - భారకా - భారచేత - అఖాండ

ము - బ్రహ్మాండము - గాజకుప్పెతోసరియనంగా - కా
 చక్కతపాత్రవలె నేయన్నగునట్లుగా - అనంగాగాజసీసా
 వలెనేయున్నది । ౧ । యోగకాచిత్యవరః - తలాతలర
 సాతలసియలు - తలాతలము రసాతలమను దిగువలోకము
 లనుండి - చించి - భేదించి - కాత్రిష్టదురణమొనర్చినట్టి - భూ

మిన్నతై కైలైన - అపహరణముగా - అపహరణముగా -
 వైస - నినుక - నినుక - ఆశ్రయించెదన్ - ఆశ్రయించెదన్
 చెదను. అనఁగా నాదివరాహమూర్తిహంజలమందుఁబ్ర
 వేశించఁగా నాదేహసమృద్ధిచేతనీరుమిక్కుటముగాఁబొం
 గి బ్రహ్మండముయొక్కపై పెంకు భేదించుకొనిమీఁదికివి

ధాతముగా నుదకధారలయలు వెడలియకప్పుడు బ్రహ్మవిజే
 మంతయుఁ గొట్టఁగాఁ బరివారంధ్రమునుండ నెరియుదక
 ధారసోగగానుండెడు మెఘగా నేర్పడి గాజుకు ప్పివలెనుం
 డెనఁ తాత్పర్యము॥

౧౧౬

మ॥ కరుణించుకొనుచునున్నది భుజముగ్ధులైనవారై నెన్నభోం । తరసినుం నితిజాంత్రవక్తనభుసంతానంబు

తో మోన్యతే । సరిరాత్రించరభీతికై త్రిభువనాస్థానియపీఠావిక । స్వరశోణప్రగలంకృతక్రచ భాస్వత్తో
 రణస్తంభతే॥

౧౧౭

టీక॥ ఎది - పభుజద్వయమై నను - గభోంజరసినుక - ఆ
 కాశవాభ్యయనందు - ఉతి...తోక - ఉతిజ - ఉతికుమారుఁ
 డైనహింజ్యకశిపునియొక్క - అంత్ర - ప్రేళలశోణ - స
 క్త - కూడుకొన్న - నభుసంతానంబుతోక - గోల్లయొక్క
 పంక్తితోడను - రాత్రించరభీతికై - రాక్షసులుభయపడుని
 మిద్రమై - త్రిభువనాస్థానియపీఠా - స్వర్గమగ్ర్యపాశాఠ
 ములనుసభాశ్రేణులయందలి - వికస్వర - వికాసముగలిగి
 న - శోణప్రగలంకృత - ఎట్టొక్కానందలచేత నలంకరింపఁ
 బడిన - క్రచ - రంపములచేత - భాస్వత్ - ప్రకాశించుచు
 నుండు - తోరణస్తంభతే - తోరణస్తంభముబొటచు - భూ

నెక - వహించె నొ - అట్టిపభుజముగ్ధులు - అటువం
 టియొక్కవాహనవ్యయము - పీన్యతేనరి - పీన్యసింహ
 మూర్తి - హముక - హమ్మును - కరుణించుకొ - దయచింజా
 ముఁగాక॥ అఁగానరసింహస్వామిహింజ్యకశిపున ప్రేగు
 లుగోల్లతోడిసి నుగోల్లతోఁగూడబుజములుపై కెనె డైన
 నాభుజము లేతీరుననుండె ననఁగాను సమై నరాక్షసుల
 కనుభయచుపుట్టుటకొఁగొట్టిభువనసభాశ్రేణిమీదవ
 క్తవృక్షమాలికలచేతనలంకరి పడచి నరంపములుగట్టిసి
 పముచేసినవోరణస్తంభములొయన్నట్లుగా నేయుండెన
 నితాత్పర్యము॥

౧౧౮

చ॥ దనుజులలేంద్రవత్తకర తామరసస్థితదానధారచే । ననిమిషదైన్యదుఃఖతనుహమునిమండలశృంగళశృ

పాం । గననయనాంబువులో గడిగి కంజ భవాండము మోవలీలమై । బెనివిసగంభ వామ నునుచేంద్రు
 నిమ్మసమాశ్రయించెదన్॥

౧౧౯

టీక॥ దనుజ...ధారచే - దనుజులలేంద్రవత్త - రాక్షస
 వంశశ్రేష్ఠుఁడైనబలిచేతనివ్వబడిన - కరతామరసస్థితహ
 స్తములమందున్న - దానధారచే - దానోగకధారచే
 త - అనిమిష...గడిగి - అనిమిషదైన్యదుఃఖత - దేవతలయొ
 క్కదీనత్వమునుగురించివ్యభిచారున్న - నుహమునిమండ
 లశృంగళ - ఘనమైనసప్తర్షిమండలమందుఁజూడఁదగినదైన
 శిశ్యపాంగస - శిశ్యపురిభార్యయొ నయదితియొక్క - నయ

నాంబువులోగడిగి - కంజభీష్టు యౌళనముచేసి - కంజభ
 వాండముమోవ - బ్రహ్మాండముతాఁకునట్లుగా - లీలక -
 విలాసమాశ్రయముగా - మైక - శరీరమును - పెనివిక - పెని
 చిన - దంభవామనుక - కపటవామనమూర్తిచే నడుచేం
 ద్రునిక - ఇంద్రునికేంద్రముఁడైన నె - నిమ్మక - నిమ్మసమాశ్ర
 యించెదన్ - లేస్తగానాశ్రయించెదను॥

౧౧౯

చ॥ తనదగుసంతతింగనలితానెవధిచిన పాపములొ చెదన్ । ముగ్ధగేడు నాగుణోగ్రణిములో మొనయంగళ
 మంతపంచకం । బునఁచిత్తతర్పణచ్చలనమున్నులు వెట్టుభవవృజాయుగం । బునకీదెవందనంబుభృగుపుంగ
 వరూపవిహంగవాహనా॥

౧౨౦

టీక॥ గనదగుసంతతికా - తనయొక్కసంతానమును - కనలి
 తానెవధిచిన - కోపించితానేదంపిన - పాపములొ చెదన్
 కలుమములునశించునట్లుగా - ముగ్ధగేడునాక - పొద్దుగము
 నేయుచున్నతోయనునట్లుగా - గుణ - వింటినారియొరిపిడి
 చేత నెన - యోగ్రణిములో మొనయంగళ - భయంకరమైన

కాయలుకమ్మునట్లుగా - శమంతపంచకంబునకా - శమంత
 పంచకమును పేరుగలయందుపుణ్యనదులయందు - పితృత
 ర్పణచ్చలనకా - తండ్రికేంద్రపుణ్యముచేయ వలయుననుమ
 చేత మున్నలు వెట్టుపొన్నములుచే నెదుభవవృజాయుగం
 బునకు నీయొక్కభాషునన్యమునను-ఇదేవందనంబుఇది

శోనమసాగ్రహం - భృంగం - పట - చ - భాగవదంశము - అ
సంగబరతు రామరాంశముధరించిన - విహంగవాహనా -
గరుత్మంతుడు వాహనముగాగలవాడా. అనంగవిష్ణుమూ
ర్త్యునిసంబోధనము. ఇందుగనదగుసంతతికా అన్నప్పడు
పరశరామావతారుడై సవిష్ణుయూర్తియొక్క బాహువుల

యందే రాజులుపుట్టివారుగనుక - అరాచాల నాశనము
లేవధించినందున దినసంతతితానేవధించుటకుగాభవముల
కనకమునీచారింబవలసినది || బాహుజుడు శ్రయోవిరాడిత్య
మరక -

౧౧౯

మ || పవిత్రా రా పతనంబుగై కొనిన యప్పల స్వమై పుష్కరా : తువుబుందూటపరిశ్రమంబునకు నువ్వో

గించెనాస ప్రసా : అపభేరంబొసరించినల్వక సలీలం జన్నుడున్నన్ను : జ్ఞవనాస్త్రిబోసగుకాసిరుల్ రఘు
కులస్వామి రహా వల్లభా ||

౧౨౦

టీక || పవిత్రారా - వజ్రాయుధపునందు హడియొక్క - ప
తనంబుగైకొని - పాటునునడ్డనేయనట్టి - అప్పలస్వ
పులస్యవంశసంభవుడైనయా రావణునియొక్క - మ్రేక
రీతమందలి - సప్తధాతువులు - కూరు - త్వస్త్వగస్థిస్థాయ
శుక్లసామజ్ఞాభ్యాధాతవఃఅని యొన్నదిగనుక - యాయేడి
టిని భేదించుటయందలి - చరిత్రమంబునకుకా - అభ్యాసము
నకు - ఉద్యోగించెనాకా - యత్నముచేసినతోయనునటుగా -

సప్తగండైవ - సాల - పవిత్రయొక్క - విభేదంబొసరించి
భేదనముచేసి - నిల్వక - అంతటనిలువక - సలీలంజన్న - వి
లాసముతోఁగూడుకొన్నట్లుగామాసిపోయిన - యున్నతో
మీయొక్క - మారుజ్జవనా స్త్రింబు - పాయుదేసముగలబా
ణము - గఘంకులస్వామీ - రఘువంశమునకునాథుడైన శ్రీ
రామా - రమావల్లభా - లక్ష్మీనాయకా - సిరులు - సంపద
లు - బిసెగెకా - ఇచ్చుగాక ||

౧౨౦

క || పెరుగు ప్రలంబునివీపునఁ | గరిపై హరివోలెనెద్రకాంతినిదితఁ | త్కళంబొరాటముగాఁ | బరిమార్చి
ననీదుబలిమిఁబ్రణుతింతుహరి ||

౧౨౧

టీక || పెరుగు - వృద్ధిబొందుచున్న - ప్రలంబువీపునకా -
ప్రలంబుండనురాజునురీవీపుదానకరిపై హరిపూలెకా
పీనుఁగుమీఁద నెక్కినసంహమువలెనే - విశదకాంతినిది
తెల్లించువలెచేత - అనంగబలరామరాంశముచేతనిది - త
త్కళంబు - ఆప్రలంబునిదేహము - ఆరాటముగాక - ఆ

రాటపడునట్లుగా - అనంగవేదనపొందునట్లుగా - పరిమా
ర్చిన - సంహరించిన - నీచు - నీయొక్క - బలిమికా - బల
మునుహరి - బలరూపుడైనయోవిష్ణు - ప్రణుతింతుకా
స్తోత్రముచేయుచున్నాచ ||

౧౨౧

తే || కొలుతుఁడావృగ్భవదృఢుపలుకులిశయస్థి | నెద్దిరివోలెఁగడుపులోవృద్ధిబొందఁ | బగినిరాకాసినేహం

బుమొగపుముగ్య - మయ్యెఁగుంగామురారిరంగై మురారి ||

౧౨౨

టీక || పద్మి - పహస్రము - కడుపులోకా - జరతమందు - వృద్ధి
బొందకా - పెరుగఁగా - రాకాసినేహంబు - కేశయనుకు
రగరూపముగలదెక్కునియొక్క శరీరము - గిరివోలేకా - భర్త
తమవలె - పగిలి - విచ్చి ముంగామురారిరంగై - ముండేతిడియ
వుసాగ సై - మొగపుముగ్యమయ్యెకా - కొలికిముతేమాయనో
ముంగామురవనగాఁగడియననిగుంటువున నున్నదిగాని

ముంగామురారియనగాఁగడియమనిలేకు - ప్రకరణవశమన
జెప్పితిమి - యింక విచారించవలసినది - అట్టి - అటువంటి - భవ
దృఢుపలుకులిశయస్థికా - మీయొక్క భుజమువజ్రాయుధసం
డమును - కొలుతుకా - నేవజేయుచును || కృష్ణావతారము
నిచారించవలెను ||

౧౨౩

క || కృతయగమేలేరనలం - కృత్తికాశ్రీగవంకమిడియలకుక్రియకా - షీతియెల్లమేవృరక్త - పుతముగఁ
గావించురాతుబొగడెదనిన్నుకా ||

౧౨౪

టీక || కృతయగమేలేరకా - కృతయగమువచ్చుచునుండ
గా || అలంకృతై - అలంకారముకొలకై - కాశ్రీగవంకమి
డి - కుంకుమయనుకుగాఁజెట్టి - అయిదుక్రియకా - అలికిన

ట్లుగా | అనంగవేదనముచేసినట్లుగాననుట - షీతియెల్లకా
భూమినంతయు - మేవృరక్త - తురకలనెక్కురుచేత - పుతము
గకా - తడుపబడిన జావట్లుగా - కావించురాతుకా - చేయ

గలసాదియైన - నిజు - నిమ్మ - అనగా గలికిరూపము
కాబోయెనున్ను - పొగడెద - కొనియాడుచున్నాను
॥ అత్వారోహ స్తు సాదినశ్చ త్యమరః - అనగా ముందుకృ
తయగమువచ్చు సమయమందు విష్ణుమూర్తి కలికియనునవ
తారముచేసి దుష్టవర్తనలైన మేచ్చులను సంహరించగా -

అత క్రముచేత చతురబుదిన భూమియంతయు నేతీరుననుం
డెననగా - శుభకర్మమైన కృతయగ ప్రవేశ కాలమందునలు
కారార్థముగా గుంతుమపరికముచేత నలికినట్లుగానుండున
నితాత్పర్యము మత్స్యకూర్మో పరాహశ్చ నారసింహశ్చ
వామనః - రామో రామశ్చ రామశ్చ బాధః కలికిరిత్యపి॥

౪॥ అది ప్ర సుతించిన బ్రహ్మనుండై పాంచజన్యభరుండు వాత్సల్యంబున వత్సావరంబు వేడుచునుటయుఁ బ్ర
సాదంబునిస్వారోచిషుండిట్లనియె॥

టీక॥ అని ప్రస్తుతించిన - అనియీతీరున స్తోత్రముచేయు
గా - ప్రసన్నుండై - అనుగ్రహించినవాడై - పాంచజన్య
భరుండు - పాంచజన్యమును శంఖమును ధరించినవిష్ణుమూర్తి
వాత్సల్యంబున - ప్రీతిచేత - వత్సా - చిన్న వాఁడా - వ

రంబు వేడుచునుటయు - వరమడుగుమనియనగా - ప్రసా
దంబుని - అనుగ్రహమని - స్వారోచిషుండిట్లనియె - స్వా
రోచిషుండిచెప్పబోయెడు ప్రకారముగాఁబలికెను॥ శం
ఖోలక్ష్మీపతేః పాంచజన్యశ్చ త్యమరః॥

క॥ దేవభవద్వాస్యసుఖం । బేవేదేదదయకుండగుదు నేసాలోక్యం । వీవేయితములొల్లగా నావుదువాతం

తేజస్వనాభుండనియె॥

౧౨౪

టీక॥ దేవ - మహాద్రభో - భవద్వాస్యసుఖం బేవేదేద -
మీయొక్క - సేవయందలి మఖమును నేను బ్రార్థించుచున్నా
ను - దయకుండగుదునే - మిక్కిలకు నేను తాత్రుడనైతి
నేని - సాలోక్యంబీవే - మీలోకమందలియొకనినిమ్ము - ఇత

రములొల్లగా - తక్కినవియేవికోరను - నావుదు - అనియ
నగా - అతని - అస్వారోచిషుండి - పద్మనాభుండని
యె - విష్ణుమూర్తియొక వాక్యముపలికెను॥ ౧౨౪

క॥ సాలోక్యముండుదినిచ్చెద । నేలుమిలవ్వి తీయమనువవీచై నయధ । ధ్వాలోలబుద్ధిదిరిముగ వేలుపులకు
దక్షసులకును విధికిఁ బ్రియమంగా॥

౧౨౫

టీక॥ సాలోక్యమునీవుకోరిన సాలోక్యము - తుదినిచ్చెద
అంతవలెనున్ను - ద్వితీయమనువవీచై నీవురేం
దక్షమనుచై - నయ - నీతియందు - ధర్మ - ధర్మమందును - అలో
లబుద్ధి - విక్రిలియాసక్తిగలమతిచేత - తిరముగ - స్థి

మై యుండునట్లుగా - వేలుపులకు - దేవతలకును - తపో
లకు - మనులకును - విధికి - బ్రహ్మకును - ప్రియము
గా - ఇద్దరూట్లుగా - వేలుమిల - భూమినిభాలించు
ము సాలోక్యమునగా నమానలోకమంతలగుట॥ ౧౨౫

౪॥ అది మహిమన్ముత్తమున కాతలబట్టముగట్టిచర్చలో వనుఁమదిరించినర్థముఖనర్వసుచక్వలతోనద్వశ్య
డై । చూయెనిజాల్పణంబునకు శాస్త్రవినిశ్చయయు క్రిదండపాఁవములనవ్విభుడు ప్రజలం బ్రజలల్లర సెంపు

పామరి॥

౧౨౬

టీక॥ అని - ఈలాగనివలికి - మహిమ - శ్రభావముచేత - మ
నుత్తమునకు - మనువగుటకు - అతలబట్టముగట్టి - అస్వా
రోచిషుండిట్లుభిషేకముచేసి - పద్మలోచనుండు - విష్ణుమూ
ర్తి - తీరించినర్థముఖ - బ్రహ్మేశ్వరులు మొదలుగాఁగల
నర్వసుచక్వలతో - సమస్తదేవతలతో గూఢ - అదృశ్యు
డై - అంతర్ధానమునబొ - దినవాడై చూయెనిజాలయంబు
నకు - తనగృహమైనచై కుంతమునకుఁబోయెను - అవ్వి

భుండు - అస్వారోచిషుండు - శాస్త్రవినిశ్చయయొక్క
శాస్త్రనిర్ణయముతోఁగూడుకొన్నట్లుగా - దండపాలనము
ల - శిక్షచేతనురక్షణచేతను - ప్రజల - భూమియ ద
లిజనులను కృపా మతి - దయాబుద్ధిచేత - ప్రజలల్లర సెం
కన్న విడ్డలవలె నేపరిపాలించెను॥ ప్రజాస్వాస్యం తతోజ
నెయినయొప్పుండునఁ బ్రజాశబ్దతగ్గుముప్రజ॥ ౧౨౬

సీ॥ వానలు సరవితోవర్షిం చెనస్వముత్ - వ్రేళ్లగొల్పు గట్టివీగిపండె॥ నారోగ్యముల పాత్రై శ్వర్యవంతు
లై - బ్రతికిరినూ తేండ్లు పంచజనులు॥ పూవుబోడులు పరిదేవతలై రగి - భయతనకర వ్యాధియముల
డగె॥ ఫలపయఃకునుమాదిబహుపదార్థంబులు॥ రసగంధసామగ్రి నెసక మెసంగె॥ తే॥ నీత్యుపద్రవమృత
గాహిత్యముక్తి॥ ధరఁబ్రజావృద్ధిధామరతంపరయ్యె॥ న్యాయభద్రమునస్వాతోదిషాఖ్యమానువు - శ్రీలఁబెం
పొందిపాలించుకాలమందు॥ -

౧౨౮

టీక॥ స్వారోదిషాఖ్యమునువు - స్వారోదిషాఁడనుపేరు
గలనూమునువు శ్రీలఁబెంపొంది - సంపదలచేతనతితయించి
న్యాయభద్రమునక - న్యాయమాగ్గముచేత - పాలించుకా
లమందు - పరిపాలనచేయుచుండు సమయమందు - వా
నలుసరవితోవర్షించెకా - వర్షములవడుతో - అనగా గావలె
సినవృక్షదురీసేను - సస్యములు - పైరులు - వ్రేళ్లగొల్పు
గట్టివీగిపండె - వ్రేళ్లమట్టుకును ధాన్యమేయగునట్లుగా
విరిగిపడిఫలించెను - అత్యుత్తమ ప్రపాత్రై శ్వర్యవంతులై
దేహారోగ్యమునుగొమాల్లునుమానములును సంపదయునుగ
లవారై - పంచజనులు - మానవులు - మారేడ్లు - శతసం
వృక్షములదాక - బ్రతికిరిజీనించిరి - పూవుబోడులు - (ప్రే)
లు - పతదేవతలై - పరివ్రతతైరి - అన్ని... డగెకాల్ప
భయ - డిట్లుగునుకొనపోవుటయును - తనకరవ్యాధిభ
యములడగె - దొంగలుగొట్టుటయునుదొంగిలించుటయు
నధరోగోపద్రవమునునడగిపోయెను - ఫల - పండ్లును - ప

యఃఁడకమునుకును కూది-పుష్పములును మొదలుగాగల
బహుపదార్థంబులు - అనేకవస్త్రములు - రస - మాధు
రాదిరసములయొక్కయు - గంధ - పరిమళముయొక్కయుసా
మగ్రి - సామగ్రిచేత - ఎసకమెసంగె - అత్యంతము ప్ర
కాశించెను - ఈతి... యుక్తి - ఈత్యుపద్రవ - ఆరువిధము
లైన - యీత్యుపద్రవములయొక్క - అనగా - అతివృష్టి
రనావృష్టిత్వాపికాశ్వలభాగ్యుకాః - ఆత్మాసనాశ్చరా
జానశుతయవత్ప్రకీర్తితాః అనియున్నదిగన్గువీని - యా
చంద్రముయొక్క - వృత్తు - చ. పిక్కో పోయకుమృత్యు
మృత్యుదేవతయొక్క - రాహిత్యముక్తి - లేకపోవుటతో
గూడుకొనుటచేత - అనఁగానీతిబాధలునుజావును లేకపోవు
టచేతనమటకర - జూమి - ప్రజావృద్ధి - జనులయొక్క పెంపు
అమంతంపరయ్యె - లామరయల్లినట్లువృద్ధిపహించెను॥
స్మృతిమాతస్కపంచజనాభివృద్ధినుర॥

౧౨౯

క॥ కోరికనీస్వారోదిష - చారిత్రమునిదినవ్రాయఁజదిపినధనధా॥ న్యారోగ్యపుత్రవంతులు॥ నైరూఢిగఁగఁ
డ్రుపికపనమతత్వంబు॥

౧౩౦

టీక॥ కోరిక - అభిలాషచేత నెవలైనప్పటికిని - ఈస్వారో
దిషచారిత్రము - ఈస్వారోదిషమునుపుయొక్కచరిత్ర - వి
నిగ - పిన్నప్పటికి - వ్రాయ - లిఖించినప్పటికిని - చదివి
నక - చరించినప్పటికిని - ధనధాన్యారోగ్యపుత్రవంతులునై

ద్రవ్యము - కొల్లు - అనామయము - కొమాల్లుగలవారై - పి
దడె - తదనంతరమందు - అమరత్వంబు - దేవభావమువ
రూఢిగఁగఁడ్రు - శ్వయముగాఁబొందుదురు॥ తుతిరునఫల
స్తుతి॥

౧౩౧

తే॥ అనిమృతండుతనూభవుడనుగుశిష్యు - జై నత్రోష్టికివినుపించినట్టియొక॥ ధానుధాధారనించిరదయదవి
ర్వజై మినిశ్రుతిపుటములశకునువరులు॥

౧౩౨

టీక॥ అని - ఈలాగని - మృతండుతనూభవుడను - మార్కండే
యముని - అనుశిష్యుడైన - ప్రియాంబులేవాసియైన - త్రో
ష్టికి - త్రోష్టియనునాతనికి - వినుపించునట్టి - చెప్పిన - ఈ
కథానుధాధార - ఈకథయునునమృతధారను - శకునువరు
లుపక్షి శ్రేణులు - దయదలిర్ప - కృపారసమొప్పునట్లు

గా - జై మిని శ్రుతిపుటములక - జై మినిమనీశ్వరులయొ
క్కకర్ణగోళ్లములయందు - నిందిరి - నిండించినవారైరి - అ
నఁగాఁబూర్వమందుమార్కండేయఁడు తనశిష్యునికి జై
ప్పిన యీస్వారోదిష మనుపుయొక్కచరిత్రనుజై మినిము
నీశ్వరునకుఁబఁచుటచెప్పెననియుగము॥

౧౩౩

శా॥ వ్యాయామస్థిరసంధిబంధకటకాధ్యతానుగత్యోజితభృ॥ తామ్రగ్రావభిధా విధాభిరుద్యోభిధా
గ్రయగ్రావల॥ బ్యాయఃక్రిధరప్రపంచవరపంచారామరానూమనీ॥ శేయామేయజహంకపంకజన్మగం
గీకారధీరాకృతి॥

టీక || వ్యాయా...బంధ - వ్యాయామ - సంవరించునప్పుడు - స్థిర - కదలకుండును - సంధిబంధ - కీళ్లసంధులుగలవాఁడా - కట...ఖడ్గాగ్ర - కటకాధ్యతౌనుగ - కటకము స్వచ్ఛమున కధీశ్వరుఁడైనగజపతినిసంధించియుండు - తోనేభ్యక్ - రాజులయొక్క - కాయ - దేహములనెఱుఁగ్రావ - పర్యవములయొక్క - భిదాఢిధా - భేదనక్రియయందు - భిరుర - వజ్రాయుధమైన - దోఃఖడ్గాగ్ర - భోజనం దలిక త్రియొక్క - మొనగలవాఁడా - ఉగ్రావల - కైలాస పర్వతముకంటె - బ్యాముః...పంచ - జ్యాయః - శ్రేష్ఠిరమైనకీర్తిభరప్రపంచ - కీర్త్యుతిశయముతోఁగూడినప్రపంచ

క || కాంతాలతాంతశరమే | కాంతికభక్తిప్రతోషితాంభోధినుతా | కాంతాప్రతాపరవిశళి | కాంతాయితది

మతన్యపతి కాంతాహృదయా ||

౧౩౨

టీక || కాంతా - సౌందర్యవతులైన(స్త్రీ)లకు - లతాంతశర మున్నప్రప్రాయఁడవైనవాఁడా - అనఁగాఁబుష్పములేవాణములుగలవలవాఁడనుట - ఏ కాంతి...నుతా - ఏ కాంతికలకలయైన - భక్తి - భక్తిచేత - ప్రతోషిత - మిక్కిలిసంతోషపడఁబడిన - అంభోధినుతాకాంతా - లక్ష్మీ వాఁడు డైనవిష్ణుమూర్తిగలవాఁడా - ప్రతాప్త...హృదయా - ప్రతాపరవి - ప్రతాపమునుసూర్యునివలన - శళికాంతాయిత -

ముగలవాఁడా - వర...యాంక - వర - శ్రేష్ఠమైన - చంచారామ - అమరారామ - కొమరారామ భిరూరామ - క్షిరారామ - ద్రాక్షారామములను నయిదుపట్టణములయందలి - రామామణి - శ్రేష్ఠమైనస్త్రీలచేత - గేయ - గనము చేయఁదగిన - అమృత - ఎన్నశత్యముగాని - జయాంక - జయలాంఛనములుగలవాఁడా - పుంక...కృత్ - పంకజదృక్ తామరలేకులపంకికన్ములుగలస్త్రీలను - అంగీకార - సత్కారమైన - ధీరాకృతి - మనోహరమైనరూపముగలవాఁడా || కాంతారామమనిభిమేష్వరఖండముందుఁబ్రసిద్ధము || ౧౩౧

చంద్రకాంతములవలెవావరించుచున్న - విమలన్యపతి - శత్రురాజులయొక్క - కాంతా - భార్యలయొక్క - హృదయా - డెండముగలవాఁడా - అనఁగాసూర్యునివలనఁజంద్రకాంతములేతరునవికాసహీనమైయుండునోయోతరుననేయితనిప్రతాపమువలన శత్రురాజకాంతలహృదయములువికాసహీనమైయుండుననితాత్పర్యము || ౧౩౨

వనసంయూరము || రాజసరమేశభణిరాజబలపుల్లం | భోజముఖభోజముఖభూపవిపులాంసో | త్రేజితధరా భరణదీక్షిణభుజాని | గావ్యజభయదాజివిజిలారిన్యపరాజే ||

౧౩౩

టీక || రాజసరమేశ - రాజసరమేశ్వరవిగుడుగలవాఁడా - భణిరాజబల - శేషాహివంటిబలిమిగలవాఁడా - పుల్లంభోజముఖ - వికసించినకమలమునంటిమోముగలవాఁడా - భూజ...భుజా - భోజముఖభూప | భూజరాజుమొరైనరాజులయొక్క | విపులాంసవిశాలమైనభుజములచేత | ఉత్తేజిత | మిక్కిలిమెఱుఁగుపెట్టఁబడినధరా - భూమియొక్క | భ

రణభరించుటయందు | దీక్షిత | సంజాతదీక్షగల | భూజా | భూపవిపులుగలవాఁడానిర్వాజ...రాణి - నిర్వాజానిరిమిత్రహానట్టుగా - భయదాజి - భితినిచ్చుచుండుముగ్ధములయందు - విజితారిన్యపరాజే - జయించఁబడినశత్రురాజసమాహముగలవాఁడా || ౧౩౩

గద్య || ఇదిశ్రీమదంధకవితాపితామహాసర్వతోమఖాంకపంకజాక్షపాదాంబుజాధీనమానసేంద్రియరసంవనరవంశోత్తంసశతగోపతాపనప్రసాదాసాక్షితకవితామతల్లికాల్లసానిచోక్తయామాత్యపుత్రపెద్దవార్షప్రణీతంబైనస్వారోచిషమనుసంభవంబసమహాప్రబంధంబునందుసర్వంబునువస్తాశ్వాసము ||

దీనికిటీక పథమాశ్వాసప్రకారమేయనియెఱుఁగునది.

మనుచరిత్రము - సంపూర్ణము -

